

**DONANMA MECMUASI'NIN
SİYASİ, ASKERİ VE SOSYAL AÇIDAN
İNCELENMESİ (1910-1919)**

Fatih ÖZASLAN

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

Şubat, 2023

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DONANMA MECMUASI'NIN SİYASİ, ASKERİ VE
SOSYAL AÇIDAN İNCELENMESİ (1910-1919)

Hazırlayan
Fatih ÖZASLAN

Danışman
Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Doktora tezi olarak sunduğum “**Donanma Mecmuası’nın Siyasi, Askeri ve Sosyal Açıdan İncelenmesi (1910-1919)**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

08.02.2023

İmza

Fatih ÖZASLAN

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Fatih Özaslan
	Numarası	160964101
	Anabilim Dalı	Tarih
	Programı	Tarih
	Program Düzeyi	☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Donanma Mecmuası'nın Siyasi, Askeri ve Sosyal Açından İncelenmesi (1910-1919)
Tez Savunma Sınav Tarihi		08.02.2023
Tez Savunma Sınav Saati		11:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğüne kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

DONANMA MECMUASI'NIN SİYASİ, ASKERİ VE SOSYAL AÇIDAN İNCELENMESİ (1910-1919)

Fatih ÖZASLAN

AFYON KOCETEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Şubat, 2023

Danışman: Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

Donanma Mecmuası, II. Meşrutiyet döneminin en önemli yayın organlarından biridir. Donanma Cemiyeti'nin yayın organı olarak Osmanlı toplumuna donanmanın önemini anlatmak için 1910 yılında yayın hayatına başlamıştır. Mecmuada donanmanın öneminin yanı sıra birçok önemli konuda yazılara da yer verilmiştir. Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili birçok yazı kaleme alınmıştır. Bunun yanı sıra yabancı devletler ile ilgili çok sayıda değerlendirme de bulunmaktadır. Yabancı devletler ile ilgili yazılarda Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ilgili yazılarda pozitif anlamda propaganda yapılırken İtilaf Devletleri ile ilgili yazılarda karşı propaganda yapılmaktadır. Donanma Mecmuası askeri bir yayın organı olmasına rağmen bünyesinde çok sayıda sosyal ve kültürel yazılar da barındırmaktadır. Mecmuada toplumu ilgilendiren hemen her konuya değinilmekte ve sorun olarak görülen konularda çözüm önerileri sunulmaktadır. Mecmuada çok sayıda edebi yazının bulunması dönemin edebiyat dünyasına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Mecmuada ayrıca spor ve ticaret konularına da sık sık değinilmektedir. Donanma Mecmuası'nda dikkat çeken bir başka husus İttihat ve Terakki yanlısı yazılar bulunmasıdır. Donanma Mecmuası 1910-1919 yılları arasında toplamda 192 sayı olarak yayınlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Donanma, mecmua, II. Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı

ABSTRACT

POLITICAL, MILITARY AND SOCIAL ANALYSIS OF THE NAVY JOURNAL (1910-1919)

Fatih ÖZASLAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTORY**

February, 2023

Advisor: Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ

The Navy Journal was one of the most important media organs of the Second Constitutionalist period. As the media organ of the Navy Community, it began its broadcasting life to represent the importance of the navy to Ottoman society in 1910. The journal also gave place to articles about various important subjects along with the importance of the navy. Numerous articles were written about the Tripoli War, the Balkan War, and the World War One. Besides, there were also many evaluations related to foreign states. In the articles about the foreign states, while propaganda was made positively in the articles related to Germany and Austria-Hungary Empire, counter-propaganda was made in the articles related to the Entente States. Although the Navy Journal was a military media organ, it had also social and cultural articles in its scope. In the journal, any issue concerning society was addressed and solution recommendations were provided for the issues seen as problems. That there were many literary articles in the journal demonstrates that it contributed to the literary world of that period. The issues of sport and trade were also often mentioned in the journal. Another point drawing attention was that there were articles in favour of the Union and Progress in the Navy Journal. The Navy Journal was published as 192 numbers in total between the years 1910-1919.

Key Words: Navy, journal, second constitutionalist period, World War One

ÖN SÖZ

II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile birlikte Osmanlı Devleti'nde yaşanan kısa süreli basın özgürlüğü ortamında çok sayıda yeni gazete ve mecmua yayın hayatına başlamıştır. Çıkan gazetelerin büyük çoğunluğu sivil gazetelerdir. Sivil gazetelerin yanı sıra askeri mecmualar da basın hayatında yerini almıştır. II. Meşrutiyet döneminde yayınlanan askeri mecmuaların en önemlilerinden biri Donanma Mecmuası'dır.

Donanma Mecmuası muhteva olarak siyasi, askeri, sosyal ve kültürel konuları içermektedir. Siyasi içerikli yazılarda daha çok devletlerarası ilişkilere değinilmektedir. Bunun yanı sıra İttihat ve Terakki Cemiyeti lehine yazılar da mevcuttur. Askeri konular içinde Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yazılar ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Osmanlı askeri düzenlemeleri ve eğitimi üzerine durulmaktadır. Donanma Mecmuası'nda Osmanlı Devleti'nin yanında birçok yabancı devletin de askeri durumları hakkında da geniş bilgiler verilmektedir. Sosyal ve kültürel konular içerisinde toplumsal sorunlara değinen yazılar ve edebi yazılar ön plana çıkmaktadır. Mecmuada ayrıca ekonomi alanında yapılması gerekenler üzerine çok çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu çalışmada II. Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi hedeflenmiştir.

Yapılan çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yazılar incelenmiştir. İkinci bölümde başta Almanya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa olmak üzere birçok yabancı devletin askeri ve teknolojik gelişmelerine ilişkin yazılar incelenmiştir. Ayrıca bu yabancı devletler ile ilgili propaganda yazıları da mevcuttur ve bu yazılar da detaylı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Son olarak üçüncü bölümde sosyal ve kültürel yazılar başlığı altında toplumsal yazılar, edebi yazılar, ticari yazılar ve spor yazıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bana rehberlik eden, birikimlerini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Yaramış'a çok teşekkür ederim. Ayrıca Prof. Dr. Gürsoy Şahin'e, Prof. Dr. Mehmet Güneş'e ve Doç. Dr. Mehmet Ali Karaman'a katkılarından dolayı teşekkür ederim. Son olarak her zaman desteklerini hissettiğim aileme, eşim Merve'ye de ne kadar teşekkür etsem azdır.

Fatih ÖZASLAN
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DONANMA MECMUASI'NDA SON DÖNEM OSMANLI SAVAŞLARI

1. DONANMA MECMUASI'NDA TRABLUSGARP SAVAŞI	17
1.1. TRABLUSGARP'IN FETHİ VE OSMANLI DEVLETİ İÇİN ÖNEMİ.....	17
1.2. TRABLUSGARP SAVAŞI'NDAN ÖNCE AVRUPA'DAKİ SİYASİ DENGELER...	19
1.3. İTALYA'NIN TRABLUSGARP'A NÜFUZ ETME ÇABALARI	20
1.4. SAVAŞIN İLANINDAN ÖNCE OSMANLI DEVLETİ'NİN TUTUMU	22
1.5. TRABLUSGARP SAVAŞI.....	23
2. DONANMA MECMUASI'NDA BALKAN SAVAŞI	28
2.1. SAVAŞ ÖNCESİ BALKANLARIN DURUMU	28
2.2. BALKAN DEVLETLERİNİN İTTİFAKI	29
2.3. BALKAN SAVAŞI	30
3. DONANMA MECMUASI'NDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI	35
3.1. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ	36
3.2. DONANMA MECMUASI'NDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI İLE İLGİLİ	
YAZILAR.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

DONANMA MECMUASI'NDA YABANCI DEVLETLER İLE İLGİLİ YAZILAR

1. ALMANYA	88
1.1. ALMANYA İLE İLGİLİ ASKERİ YAZILAR.....	88
1.2. ALMAN HAYRANLIĞI VE PROPAGANDASI	106

2. İNGİLTERE	112
2.1. İNGİLTERE İLE İLGİLİ KARŞI PROPAGANDA YAZILARI	112
2.2. İNGİLTERE İLE İLGİLİ ASKERİ YAZILAR	123
3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	125
3.1. AMERİKA İLE İLGİLİ ASKERİ YAZILAR	125
3.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ TOPLUMSAL YAZILAR.	131
3.3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ TİCARİ YAZILAR	135
4. RUSYA	138
5. FRANSA.....	147
6. İTALYA.....	155
7. AVUSTURYA.....	160

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DONANMA MECMUASI'NDA SOSYAL-KÜLTÜREL YAZILAR

1. TOPLUMSAL YAZILAR	167
2. TİCARİ YAZILAR	196
3. EDEBİ YAZILAR	209
4. SPOR YAZILARI	237
SONUÇ	254
KAYNAKÇA.....	260
EKLER.....	274

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Donanma Cemiyeti'ne Bağış Yapan Yazarlar ve Eserleri	12
Tablo 2. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Zırhlı Gemi Kayıpları.....	50
Tablo 3. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Zırhlı Kruvazör Kayıpları	51
Tablo 4. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Kruvazör Kayıpları.....	51
Tablo 5. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Torpido Ganbot Kayıpları	51
Tablo 6. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Tahte'l-Bahir Kayıpları	51
Tablo 7. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Zırhlı Kruvazör Kayıpları	52
Tablo 8. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Muharib Gemi Kayıpları	52
Tablo 9. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Kruvazör Kayıpları	53
Tablo 10. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Ganbot Kayıpları	53
Tablo 11. Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya'nın Savaş Gemisi Kayıpları.....	53
Tablo 12. Almanya ve İngiltere'nin Savaş Gemisi Zayıatlarının Mukayesesi	53
Tablo 13. Birinci Dünya Savaşı Başında Almanya ve İngiltere'nin Gemi Sayıları	90
Tablo 14. İtilaf Devletlerine Teslim Edilen Alman Savaş Gemileri.....	103
Tablo 15. İtilaf Devletlerine Teslim Edilen Alman Muharebe Kruvazörleri.....	103
Tablo 16. Birinci Dünya Savaşı Sonunda Almanların Gemi Kayıpları.....	105
Tablo 17. Rusya'nın Zırhlı Gemilerinin Özellikleri	140
Tablo 18. Rusya'nın Muhafazalı Kruvazör Gemilerinin Özellikleri	140
Tablo 19. Rusya'nın Muhafazasız Kruvazör Gemilerinin Özellikleri.....	140
Tablo 20. Rusya'nın Torpido Gemilerinin Özellikleri	140
Tablo 21. İtalya, Avusturya ve Fransa'nın Deniz Kuvvetlerinin Karşılaştırılması	150
Tablo 22. Yunan Ticaret Gemilerinin 1900-1914 Yılları Arası Gelişimi.....	204
Tablo 23. Birinci Dünya Savaşı'ndan Önce İstanbul ve İzmir Limanlarına Gelen Ticaret Gemileri	206
Tablo 24. Birinci Dünya Savaşı'ndan Önce Beyrut ve Trabzon Limanlarına Gelen Ticaret Gemileri	206

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.: Adı geçen eser
a.g.m.: Adı geçen makale
Bkz.: Bakınız
BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.: Cilt
Çev.: Çeviren
DİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.: Editör
s.: sayfa
S.: Sayı
Vd. ve diğerleri

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı *Donanma Mecmuası*'nda bulunan çeşitli konulardaki makalelerin derinlemesine incelenerek dönemin siyasi, askeri ve sosyal olaylarının ve toplum yapısının 1910-1919 yılları arasında daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Donanma Mecmuası ile ilgili birkaç çalışma vardır. Ancak bu çalışmalar genel ve detaylı çalışmalar değildir. Yapılan bir yüksek lisans tezinde mecmuanın fihristi hazırlanmış ve bazı seçme metinler incelenmiştir. Bir başka yüksek lisans tezinde ise mecmua içindeki Birinci Dünya Savaşı sırasında yapılan propaganda haberleri incelenmiştir. *Donanma Mecmuası*'nda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal, askeri, durumların anlatılmasının yanında birçok yabancı devlet hakkında da bilgiler verilmektedir. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde söz sahibi olan askerlerin mecmuada fikirlerini yansıtabilmeleri önemlidir. Yapılan çalışmada tüm bu konular detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma arşiv kaynakları ile desteklenmiş ve *Donanma Mecmuası* detaylı bir şekilde incelendiği için özgün bir çalışmadır.

Çalışmada Kullanılan Yöntem

Yapılan çalışmada, *Donanma Mecmuası*'ndaki yazıların fihristi oluşturularak, yapılan plana göre belirlenen yazıların tamamı transkript edilmiştir. Her sayıda aynı konudan bahseden yazılar gruplandırılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır ve tarih metodolojisi çerçevesinde *Donanama Mecmuası* içeriği ile ilgili Osmanlı arşiv belgeleri ve literatür taraması yapılarak çalışmaya eklenmiştir. Birinci bölümde mecmuadaki Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yazılar arşiv belgeleri ile desteklenerek incelenmiştir. İkinci bölümde *Donanma Mecmuası*'ndaki yabancı devletler ile ilgili haberler siyasi, askeri ve sosyal konular olarak ayrı ayrı incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde aile, çocukların eğitimi, medeniyet ve kültür gibi toplumsal konular; şiir, hikaye ve tenkid vb. edebi konular; başta deniz ticareti olmak üzere ekonomik meseleler ve o dönem çok ilgi çekici bir mesele olan spor ile ilgili gelişmeler detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Donanma Mecmuası'nın fihristi çalışmanın sonunda gösterilmiştir. Mecmuanın her sayısındaki yazılar yazarları ile birlikte verilmiştir. Mecmuanın hangi sayısında hangi konulardan bahsedildiğini görebilmek adına bu fihrist faydalı olacaktır. Ayrıca çalışmanın ekler kısmında mecmuanın içerisinden görseller de paylaşılmıştır.

II. Meşrutiyet Dönemi Basın

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ve seçimlerin yapılacağı İstanbul'da büyük bir sevinçle karşılandı. O gün gazeteciler mevcut durumu değerlendirmek üzere Sirkeci'de bir lokantada toplantı yaptı. Osmanlı Matbuat Cemiyeti'nin temelleri bu toplantıda atıldı.¹ II. Meşrutiyet'in ilanı ile yaşanan özgürlük ortamı içinde lokantada bulunan gazeteciler, sansür memurlarını artık gazeteye sokmama kararı aldılar ve 25 Temmuz'dan itibaren gazeteler sansürsüz çıkmaya başladı. O günlerde çıkan bütün gazeteler Meşrutiyet'i öven ateşli yazılar yayınladı. Meşrutiyet'in ilanını takriben iki ay içinde 200'den fazla gazete imtiyazı alındı. Her alanda gazete ve dergi rahatlıkla yayın yapmaya başladı. Meşrutiyetin ilk üç buçuk yılına bakıldığında 607 gazete ve dergi yayınlanmakla beraber bunların çoğu uzun ömürlü olamadı. Bu dönemdeki yeni yayınların birçoğu muhalefetin sözcülüğünü yapan gazetelerdir. II. Meşrutiyet'in ilanından Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemde 918 gazete ve mecmua çıkarıldı. Bu zaman zarfında sadece Balkan Savaşları sırasında yeni yayın sayısında azalma görüldü fakat savaştan sonra artış devam etti.²

II. Meşrutiyet dönemi basınının en önemli özelliği özgürlükleri asla yeterli bulmamasıdır. Özellikle II. Abdülhamid döneminde yurt dışında bulunan kişiler fikirlerini ülke içinde yaymak için gazeteler çıkardı. Bununla birlikte gazetecilikten anlamayan, gazete çıkarmak için yeterli sermayeleri olmayan kişiler bile kişisel nefretlerini dile getirebilmek için gazete yayınlamaya başladılar.³ Bu dönemde gazete çıkarma furyası içinde öne çıkan bazı gazeteler ve sahipleri şu şekildedir: *Yeni Gazete*: Abdullah Zühtü tarafından çıkarılmıştır. Bünyesinde, Mahmut Sadık, Ahmet Emin Yalman, Hakkı Behiç gibi önemli yazarları bulundurmaktaydı. *Tanin*: 2 Ağustos 1908'de Hüseyin Cahit Yalçın, Tevfik Fikret ve Hüseyin Kazım tarafından çıkarıldı. *Tanin* İttihat ve Terakki'nin yayın organıydı. Tanin özellikle 31 Mart Olayı'nda olmak üzere birçok defa saldırıya uğradı. Birçok kez kapatılmasına rağmen isim değişikliği yaparak yayınlarına devam etti. 1925 yılında İstiklal Mahkemeleri'nde alınan kararla kapatıldı. *Mizan*: İttihat ve Terakki aleyhinde yayınlar yapılan bir gazetedir. Kurucusu uzun süre yurt dışında bulunan Mizancı Murat Bey'dir. *Serbesti*: Bu gazete de İttihat ve Terakki karşıtı bir anlayışa sahipti. Ateşli İttihat ve Terakki karşıtı olarak bilinen yazar Hasan Fehmi 1909 yılında öldürüldü. İttihatçılar tarafından öldürüldüğü kesin

¹ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yay., İstanbul 1993, s. 306.

² Hıfzı Topuz, *II. Mahmud'dan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012, s. 82-84.

³ M. Nuri İnuğur, *a.g.e.*, s. 306.

olmamakla birlikte toplumdaki genel düşünce suikastin İttihatçılar tarafından yapıldığı şeklindedir. *Şura-yı Ümmet*: İttihatçıların yayın organı olarak çalıştıkları için 31 Mart Olayı'nda yağmalandı. *Osmanlı*: Süleyman Nazif tarafından yönetilen bu gazete Ahrar Partisi'nin yayın organı idi. *Volkan*: 31 Mart Olayı'nın çıkmasında önemli pay sahibi olan Derviş Vahdeti'nin yönetiminde idi. *Tercüman*: 1878'de Ahmet Mithat Efendi tarafından kurulan bu gazetede tarafsız yayınlar yapılmaktaydı. *Tasvir-i Efkar*: 1913'te yeniden yayın hayatına dönen gazetenin sahipleri Talha ve Velid Ebüzziya idi. Yunus Nadi de burada yazılarını yayınlamaktaydı.”⁴

II. Meşrutiyet'in getirmiş olduğu özgürlük ortamından fazlasıyla yararlanan basın, ilk şokunu 31 Mart Olayı ile yaşadı. Ayaklanan askerlerin özellikle basın yoluyla kışkırtılmış olmaları, insanları özgürlükler üzerinde düşünmeye itti. Meclis'e yeni bir basın yasası sunuldu. Uzun süren eleştiriler ve tartışmalar sonunda Temmuz 1909'da yeni basın kanunu onaylanarak yürürlüğe girdi. Yeni yasada yine sansür yoktu. Sadece devletin temellerini sarsmayacak, Padişahı, dinleri, Osmanlı milletlerini koruyan, suçlu ve ayaklanmayı kışkırtacak yazıları frenleyen maddeler konuldu. Bu yasa zamanla ufak tefek değişikliklere uğrasa da 1931 yılına kadar yürürlükte kaldı.⁵

1909 Basın Kanunu ile gazete çıkarmak için ruhsat alma zorunluluğu kaldırıldı. Hükümete bildiri vermek yeterli sayıldı. Meclis ve mahkemelerin gizli oturumlarının yayınlanması, kabul edilen kanun ve yönetmeliklerin hükümet tarafından resmen açıklanmadan gazetelerde yayınlanması, Osmanlı Devleti'nde inanılan din ve mezheplere hakaret etmek, insanları kışkırtan ve suç işlemelerine sebep olacak yazıların yayınlanması, basın yoluyla herhangi bir çıkar sağlamak ve insanlara şantaj yapmak, doğruluğu kanıtlanmayan bilgilerle başkalarını suçlamak, ahlâka mugayir yazı ve resim basılması yasaklandı. Bunun yanında yayınlanan yazılarda itham edilen kişilere söz hakkı tanındı. Hükümete, basın aracılığı ile kışkırtma yapılarak suç işleyen kişilerin davaları sonuçlanmadan sorumlu gazetenin kapatılması yetkisi verildi. Son olarak padişaha basın aracılığı ile hakaret eden kişilere üç ay ile üç yıl arasında hapis cezası verileceği belirtildi.⁶

II. Meşrutiyet döneminin başlarında basına özgürlük tanınmış olsa da kısa bir süre sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bazı faaliyetleri basın camiasında anarşiye sebep oldu. İttihat ve Terakki Cemiyeti, kendilerini sert şekilde eleştiren bazı

⁴ Hıfzı Topuz, a.g.e., s. 83-84.

⁵ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yay., İstanbul 2013, s. 88-89.

⁶ M. Nuri İnuğur, a.g.e., s. 318

gazetecilere suikast düzenledi. İlk olarak suikasta uğrayan gazeteci *Serbesti* gazetesi yazarı Hasan Fehmi'dir. Hasan Fehmi İttihat Terakki yönetiminin icraatlarını sert bir dille eleştirmektedir. Kendisine gönderilen tehdit mektupları işe yaramayınca 5 Nisan 1909 günü Galata Köprüsü üzerinde vurularak öldürüldü. Hasan Fehmi'nin öldürülmesi büyük tepkilerin doğmasına sebep olsa da soruşturmanın üzeri kısa sürede kapatıldı. Öldürülen bir başka yazar ise *Sada-yı Millet* gazetesi yazarı Ahmet Samim'dir. Ahmet Samim cesaretle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin icraatlarını eleştirmektedir. İttihatçılar önce kendisine yüksek bir memuriyet teklif ederek İstanbul'dan uzaklaştırmak istedi ancak Ahmet Samim bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine İttihatçılar harekete geçerek 9 Haziran 1910 günü gazete çıkışında Ahmet Samim'i öldürdü. Ahmet Samim için sevenleri büyük bir merasim düzenlemek istedi fakat İttihatçılar buna izin vermayerek sade bir şekilde gömülmesini sağladı. Saldırıya uğrayan diğer bir yazar *Şehrah* gazetesi yazarı Zeki Bey'dir. Zeki Bey gazetecilik ile birlikte devlet görevlerinde de bulundu. Bir süre dışişlerinde görevde bulunduktan sonra Düyun-ı Umumiye müdürlüğü yaptı. Müdür olduğu sırada Maliye Bakanı Cavit Bey'in politikalarını sert bir dille eleştirmektedir. Özellikle yolsuzluk iddialarının peşine düşen Zeki Bey, 10 Temmuz 1911 günü evine dönerken saldırıya uğradı ve öldürüldü. Katilleri yakalanmasına rağmen kısa bir süre sonra çıkan af ile serbest kaldılar. Bu dönemde öldürülen bir başka önemli gazeteci de *Silâh* gazetesi yazarı Hasan Tahsin'dir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihatçılara katılan Hasan Tahsin 1913 yılından sonra İttihatçılarla fikri çatışmalar yaşadı ve cemiyete karşı tavır aldı. İttihatçılar kendisini merkezden uzaklaştırabilmek için Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Sofya'ya gönderdi. Ancak Hasan Tahsin merkezden izinsiz bir şekilde dönerek İttihatçıların yaptığı toplantıya habersiz girme cesaretinde bulundu. Toplantıda ateşli tartışmalar yaşanırken hasımları boynuna bir halat geçirerek Hasan Tahsin'i boğarak öldürdü. Hasan Tahsin'in ölüm haberi iki hafta sonra cesedi bulunduğu yayıldı.⁷

II. Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı basın hayatında görülen bir başka yenilik de sol basının ortaya çıkmasıdır. Osmanlı Devleti'nde ilk sosyalist gazete, 1908 yılında İzmir'de Boykotaj Cemiyeti tarafından haftalık çıkarılan *Gâve* gazetesidir. Bu gazetede kapitalizm karşıtı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni öven ve hilafeti kutsal gösteren yayınlar yapılmaktaydı. *Gâve* gazetesinden sonra Selânik'te 1909 yılında *Amele* gazetesi çıkarıldı. Bunlardan sonra 1910 yılında Hüseyin Hilmi tarafından İstanbul'da

⁷ M. Nuri İnuğur, *a.g.e.*, s. 320-327.

İştirak adında sosyalist bir gazete çıkarılmaya başlandı. *İştirak* gazetesi Osmanlı Sosyalist Partisi'nin yayın organıydı. Gazetede genel olarak ülkedeki iş ve işçi sorunları üzerinde duruluyordu.⁸

Donanma Cemiyeti

Osmanlı donanmasının güçsüzlüğü ve yetersizliği kamuoyu tarafından sürekli dile getirilmekteydi. Bu sebeple devletin birçok bölgesinde donanmayı güçlendirebilmek için yardım kampanyaları yapıldı. Bu kampanyalara başlangıçta, yardım eden kişilerin isimlerini yayınlayan *Tanin* gazetesi aracılık etti.⁹ Osmanlı donanmasına yapılan yardımlar sürerken İstanbul'da belediye dairesinin sağlık heyetinden; Doktor Hafız İbrahim, İsmail Hakkı, Haşim Bey, Doktor Petraki Papadopulo 10 Temmuz 1909'da bir araya gelerek ortaya bir fikir attılar. Bu fikir; bir cemiyet kurmak ve bu cemiyeti ülke çapında teşkilatlandırarak üyelerinden 40 para almaktı. Böylelikle donanmaya sürekli bir yardım sağlanabilecekti. Bu fikir Donanma Cemiyeti'nin kurulması yolunda atılan ilk adım sayılır. İstanbul sağlık heyetindeki bu dört kişinin fikrine göre Osmanlı Devleti'ndeki otuz milyon insanın yardım etmesi ve iyi bir teşkilatlanma ile bu girişim başarıya ulaşabilirdi. Bu fikre devletin de katılması sağlanırsa on sene içinde güçlü bir donanma kurulabilirdi. Önlerinde örnek olarak *Almanya Muavenet-i Milliye Cemiyeti* vardı. Almanya bu cemiyeti sayesinde kısa sürede İngiltere'yi tedirgin eden bir donanma kurmayı başardı. Belediye sağlık heyetinden bu dört kişi fikirlerini Ayan Meclisi Başkanı Mehmed Said Paşa'ya anlatarak kendisine fahri başkanlık teklifinde bulundular. Said Paşa bu teklife cevaben şunları söyledi: *"Kendilerini ve eskâr-ı vatanperverilerinden dolayı tebrik ederim. Tasvir eyledikleri Osmanlı donanması muavenet-i milliye cemiyetini teşkil hakkında fikirlerini takdir ve riyaseti kabul etmekliğim için bana müracaatlarından dolayı cidden iftihar ederim. Ancak cemiyetler hakkındaki layiha-yı kanuniye mecelle-i madde de derdest-i müzakere ve tasdik olup yakında mevki-i icraya vaz' edileceğinden o vakit cemiyetin mevcudiyeti resmen takdir edince maal-iftihar riyaseti kabul ederim."* Said Paşa'dan olumlu bir dönüş aldıktan sonra bu dört kişi fikirlerini daha geniş kitlelere yayabilmek için Tercüman-ı Hakikat gazetesine gitti. Burada gazete sahibi Nüzhet Bey ve Başyazar Hüseyin Kazım Bey'e fikirlerini anlatarak onların da desteğini sağladılar.¹⁰

⁸ M. Nuri İnuğur, *a.g.e.*, s. 328.

⁹ Necdet Aysal, "II. Meşrutiyet Dönemi'nin Toplumsal Bir Yardım Kuruluşu: Donanma Cemiyeti", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6/9, s. 108.

¹⁰ Petraki Papadopulo, "İlk Hatıra", *Donanma Mecmuası*, S. 1, İstanbul, 5 Mart 1326, s. 4-6.

Bu önemli ve büyük teşebbüsün bu kadar az kişi ile yürütülemeyeceği aşikârdı. Bu sebeple 19 Temmuz 1909'da tüccarlara, belediyelere, resmi cemiyet ve kulüplere, ruhani liderlere, basın mensuplarına Etıbbâ-yı Mülkiye Kulübü'nde toplanılmak üzere davetiyeler gönderildi. Bu davete yirmi iki kişi katıldı. İlk altı müteşebbis ile toplam sayı yirmi sekiz oldu. Bunların da yanında İttihat ve Terakki Cemiyeti Merkez Heyeti'nden bir kişi de toplantıya katıldı.¹¹ Etıbbâ-yı Mülkiye Kulübü'nde yapılan toplantıya Bahriye Mirlivası Rasim Paşa başkanlık etti. Yapılan toplantıda idare heyetine şu isimler seçildi: Şefik Bey (Tüccar), Abud Efendi (Tüccar), Rasim Paşa (Bahriye Mirlivası), Kadri Bey (İkinci dava reisi), Selâhaddin Bey (18. Belediye Daire Reisi), Mehmed Bey (Piyade Kolağası), Ali Şükrü Bey (Bahriye Erkân-ı Harbiye Mülâzımı), Fazıl Berki Bey (Tabib Yüzbaşı), Fuad Süreyya Paşa (Mülki Tabib), Ziya Bey (Piyade Mülâzımı), Faiz Bey (II. Belediye Daire Üyesi), Nüzhet Bey (Tercüman-ı Hakikat Gazetesi sahibi), Kazım Bey (Tercüman-ı Hakikat Gazetesi Baş Yazarı), Doktor İbrahim Bey (II. Belediye Dairesinden), Doktor İsmail Hakkı Bey (II. Belediye Dairesinden), Doktor Petraki Papadopulo (II. Belediye Dairesinden), Haşim Bey (II. Belediye Dairesinden Mühendis).¹² Böylelikle Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin kurucuları 19 Temmuz 1909'da toplantıya katılan bu yirmi sekiz kişi oldu.

Cemiyetin kurulduktan sonra yayınladığı beyannamelere bakıldığında Osmanlılık fikrini benimsediği görülür. Beyannamelerde “*bütün akvamın, Muhammedilerin, İsevilerin ve Musevilerin ülkenin geleceği için birlikte çalışmaları gerektiği*” ifadesi sıklıkla kullanılmaktadır.¹³

Yapılan ilk toplantıda cemiyetin ismi “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti” şeklinde belirlendi. Ancak zamanla milli yardım cemiyetlerinin sayısı arttı ve birtakım karışıklıklar meydana geldi. Cemiyet isimlerinin karıştırılması sebebiyle gönderilen yardımların nereye aktarılacağı konusunda bazı sorunlar yaşanmaktaydı. Bu durum cemiyet tarafından gündeme alınarak 1913 yılında yapılan kongrede görüşüldü. Bu görüşmeler sonucunda cemiyetin adı “Osmanlı Donanma Cemiyeti” olarak değiştirildi. Yapılan başvurular neticesinde 17 Şubat 1914 yılında çıkarılan İrade-i Seniyye ile cemiyetin isim değişikliği gerçekleştirildi.¹⁴

¹¹ Selahittin Özçelik, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, TTK Yay, Ankara, 2000, s. 12.

¹² Petraki Papadopulo, a.g.m., s. 4.

¹³ Nurşen Gök, *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007, s. 14.

¹⁴ BOA, İ.DH. 1505/69 (21.03.1332)

Donanma Cemiyeti idare heyeti hemen bir nizamname hazırlama işine başladı ve yirmi yedi maddelik Donanma Cemiyeti Nizamnamesi 4 Kasım 1909'da düzenlendi. Nizamnamenin birinci kısmında kuruluş amacı, ikinci kısmında cemiyet üyeleri ve idare teşkilatı, üçüncü kısmında umumi meclis ve idare heyetinin vazifeleri, dördüncü kısmında cemiyetin yardımcı vasıtaları, beşinci kısmında ise taşra teşkilatı hakkında maddeler bulunmaktaydı.¹⁵

Donanma Cemiyeti nizamnamesinin kabul edilen ilk hali şu şekildedir:

“Birinci Kısım

-Donanma Cemiyeti 19 Temmuz 1909'da İstanbul'da kurulmuş olup, umumi merkezi ve kanuni yeri İstanbul'dadır.

-Donanma Cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin büyük devletler arasındaki yerini muhafaza, umumi menfaatleri ve ticari münasebetlerini temin için ihtiyacımıza göre, bir deniz kuvveti meydana getirmek maksadıyla kurulmuştur. Bu maksadın gerçekleşmesi için maddi ve manevi her türlü tedbire ve meşru vasıtaya başvurmakla yükümlüdür.

İkinci Kısım

Cemiyet Üyeleri ve İdare Teşkilatı

-İkinci maddede açıklanan maksada ortak olmak isteyen herkes ve her cemiyet ve şirket ayda en az 40 kuruş vermeyi kabul ile cemiyetin tabii üyesi olabilecek ve yıl sonunda aylık taksidini çoğaltmak veya azaltmak hususunda serbest olacaktır. Senelik taahhütte bulunanların verecekleri miktar 24 Osmanlı lirasını geçemez. Sene sonunda isteyen tabii üyelikten çekilebilir.

-İsteyenler aidatlarını peşin olarak verebilirler. Aidatlar mirasla intikal olamaz ve her isteyen cemiyete istediği kadar yardımda bulunabilir.

-Aidat verecekler için kanuni ehliyet aranır. Ancak yardımda bulunacaklardan aranmaz.

-Cemiyet, Umumi Meclis'in nezareti altında seçilen bir heyet tarafından idare olunur.

-Umumi Meclis: İstanbul'da kanunen kurulmuş olan bütün cemiyet, heyet ve kulüplerden, vilayet merkezlerindeki şubelerden seçilerek gönderilen birer temsilciden oluşur. Meclisin ilk oturumunda gizli oyla ve iki sene müddetle bir başkan ve iki başkan vekili seçilir.

-İdare Heyeti: Umumi Meclis'in gizli oyla seçeceği 25 kişiden meydana gelip iki sene müddetle ve fahri olarak çalışır. İçlerinden gizli oyla bir reis ve iki reis vekili, iki katip seçer. İdare heyeti hesap ve yazışmalara bakacak yeterli vazifeli memur bulundurabilir. Müddetin sonunda Umumi Meclis toplanarak 10 kişi için kura çeker. 15 kişi içinde yeniden seçim yapılır.

Belli müddet bitmeden boşalan üyeliğe 14. Maddeye göre idare heyetinin kararıyla kalan müddet için üye seçilir. İdare heyetine seçilebilmek için güvenilir, seçim kanununun öngördüğü yaşta ve Osmanlıdan olmak şarttır.

Üçüncü Kısım

Umumi Meclis ve İdare Heyetinin Vazifeleri

-Umumi Meclis: Cemiyetin kuruluş tarihi başlangıç olmak üzere altı ayda bir toplanır. İdare heyetinin daveti ile olağanüstü olarak da toplanabilir.

-Umumi Meclis, idare heyetinin bütün hesap ve yazışmalarını kontrol eder. Gelecek senenin bütçesini tasdik eder ve gerekli düzenlemeleri yapar. Nizamname değişiklikleri hakkında karar verir.

¹⁵ Nurşen Gök, *a.g.e.*, s. 17.

-Reis: Toplantıların iyi bir şekilde düzenlenmesini sağlar. Hesap işleri ve yazışmalara nezaret eder.

-Kâtip: Müzakereleri zabt ve toplantı öncesinde bir önceki zaptıidare heyetine imza ettirir.

-İdare Heyeti: Haftada bir gün toplanır. Aidat ve diğer yardımların toplanması için gerekli tedbirleri alır, umumi meclise verilecek idari ve mali raporla bütçeyi hazırlar. Avrupa'dan gemi alımlarını yapar.

-On bin kuruştan fazla masraf için bütçenin kabulü, nizamnâme değişikliği için üyelerin dörtte üçünün oyu gerekir.

-Gerekirse dışarıdan gelecek kimselerin fikirlerine de başvurabilir.

-Devamlı olarak üç veya üç ay zarfında aralıklarla altı toplantıya iştirak etmeyen idare heyeti üyesi istifa etmiş sayılır.

-Cemiyet bu nizamnâmede belirtilen vazifeden başka işlerle ve özellikle siyasetle uğraşamaz.

-Vazifeli memurlar: müdür, muhasip, tahrirat katibi ve veznedardır. Müdür: Günlük muameleler, yazışmalar, hesap işlerini idare eder. İdare heyetinin müşâvir üyesidir.

-Muhasebeci, hesap işleri ile yükümlüdür.

-Tahrirat Kâtibi, yazışmalar ve evrakın saklanması ile vazifelidir.

-Veznedâr, gelirlerin toplanması ve sarfı ile memurdur.

Dördüncü Kısım

Cemiyetin Yardımcı Vasıtaları

-Cemiyetin gelirini arttırmak için irşat seyahatları, mitingler düzenlemek, makaleler neşretmek idare heyetinin vazifesidir.

-Aylık bir mecmua çıkartılacaktır.

-Cemiyetin bankası şimdilik Osmanlı Bankası'dır. Cemiyet kasasında 10.000 kuruştan fazla para bulundurulamaz.

Beşinci Kısım

Taşra Teşkilatı

-Taşralarda açılacak şubeler mülki idare teşkilatı esas alınarak yapılacaktır, Vilayet, kaza ve nahiye merkezlerinde birer şube bulunacaktır. Taşra merkez şubelerinin idare heyetleri de vilayet, liva, kaza ve nahiye umumi meclislerince yapılır. Şube idare heyetlerine seçilecek olanlar 8. maddede belirtilen niteliklere sahip olmalıdır. Şubelerde gerektiği kadar memur bulundurulabilir. Taşra şubelerinde idare heyeti üyelerinin sayısı vilayet merkezinde 9, liva merkezinde 7, kaza merkezinde 5 kişiyi geçemez.

Nahiye Umumi Meclisleri: İhtiyar heyetinden ibaret olup üye sayısı üçü geçemez. Şubeler üyelerinin adlarını umumi merkeze bildirirler. Taşra umumi meclisleri idare heyetlerinin vazifeleri nizamnamenin II. kısmında belirtilen hususlara tabidir. Her ay toplanan yardım bir üst şube vasıtasıyla Umumi Merkez'e gönderilecektir. Masraflar %10'u geçemez.

-Cemiyetin yardım toplama hakkındaki faaliyetleri belediyelerin teftişine tabi değildir. Teftişler devletçe kararlaştırılan ve Umumi Merkez'de hükümet tarafından tayin edilecek fahri bir komiser tarafından yapılır. Vilayet ve ona bağlı şubelerin teftişleri en büyük mülki âmirin tayin edeceği bir memur tarafından yapılacaktır.

-Cemiyetin hesapları kanunlar çerçevesinde Divan-ı Muhasebat tarafından da teftiş ve kontrol edilecektir.”¹⁶

4 Kasım 1909 tarihinde nizamnamenin onaylanmasından sonra Donanma Cemiyeti kısa süre içerisinde merkez ve taşrada örgütlenmeyi başardı. Cemiyetin

¹⁶ Selahittin Özçelik, *a.g.e.*, s. 15-18; Burada Nizamnamenin özeti verilmiştir. Nizamnamenin tam metni için bkz: BOA. ŞD. 50/3, (24.05.1337).

kuruluşundan iki yıl sonra yapılan 13 Temmuz 1911 tarihli kongrede Donanma Cemiyeti'ne bağlı toplam şube sayısının 46 merkez şube ve 331 bağlı şube şeklinde olduğu belirtilmektedir. Cemiyetin şubeleri: Edirne, Erzurum, Ankara, Adana, Aydın, Bitlis, İzmit, Bolu, Çatalca, Bursa, Samsun, Sivas, Diyarbakır, Kastamonu, Trabzon, Kala-yi Sultaniye, Mamuretülaziz, Konya, Bağdat, Basra, Van, Beyrut, Bingazi, Cezayir-i Bahri, Cebel-i Lübnan, Resmo, Halep, Sefid, Hicaz, Suriye, Selanik, Zor, Kandiye, Kudüs, Trablusgarp, Kıbrıs, Medine, Mısır, Kosova, Manastır, Yemen, Yanya, Musul olmak üzere Paris ve Berlin'de de şubeler bulunmaktadır.¹⁷

Donanma Cemiyeti'nin Askeri Faaliyetleri

Donanma Cemiyeti hızla ülke içinde ve dışında teşkilatlandı. Bu teşkilatlar aracılığıyla yapılan parasal yardımlarla önemli bir bütçeye sahip oldu ve kuruluşundan sonra on yıl içerisinde 607.753.650 kuruşluk yardımı toplayabildi. Toplanan yardım paraları ile cemiyet gemi alımına yöneldi. Gemilerin satın alımı Bahriye Nezareti tarafından belirlenen programa göre yapılmaktaydı. Cemiyet tarafından oluşturulan fen heyeti ile Bahriye Nezareti'nin fen heyetinin ortaklaşa aldıkları karara devletin kefalet etmesi ile gerçekleştirilirdi.¹⁸

Donanma Cemiyeti, nizamnamesinin ikinci maddesi gereği, gemi alımları yaparak devletin donanma gücünü artırmaya çalıştı. Bu doğrultuda kuruluşundan beş ay sonra savaş gemileri almak istediğini hükümete bildirdi. Bâb-ı Âli gerekli incelemeleri yaptıktan sonra 16 Haziran 1910'da Almanya'dan dört tane torpido muhrip gemisi alınmasına karar verdi. Bu muhrip gemilerine halkın yardımseverliğine binaen Yedigâr-ı Millet, Gayret-i Vatanîye, Numune-i Hamiyyet ve Muavenet-i Milliye isimleri verildi. Donanma Cemiyeti'nin aldığı bu dört gemi halkta büyük bir sevince neden oldu. Bu sevinç karşısında hükümet, gemilerin Osmanlı sularına gireceği gün büyük bir tören düzenledi. 15 Ağustos 1910'da Yedigâr-ı Millet, 27 Ağustos günü de diğer torpido gemileri İstanbul'a geldi. Osmanlı Devleti özellikle Yunanistan'a karşı denizlerde güçlü olabilmek için Amerika ve Japonya'dan zırhlı almak istedi fakat bu iki ülke teklifi reddetti. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Almanya'ya başvurdu ve olumlu cevap aldı. İki devlet arasında yapılan görüşmeler neticesinde bir milyon Osmanlı lirası karşılığında iki geminin Osmanlı Devleti'ne satışına karar verildi. Almanya'dan alınan bu iki

¹⁷ Sedef Bulut, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2016, s. 960.

¹⁸ Nurşen Gök, *a.g.e.*, s. 28.

gemiye Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis isimleri verildi. Gemilerin biraz eski oldukları gündeme gelip tartışılrsa da nihayetinde iki gemi 3 Eylül 1910'da İstanbul'a geldi. Donanma Cemiyeti savaş gemilerinin yanı sıra deniz ticaretinde ve taşımacılıkta etkin olabilmek adına nakliye gemileri alınmasının da zaruri olduğunu düşünmekteydi. 4 Mayıs 1911'de hükümetin de onayı alındıktan sonra İngiltere'den Mithat Paşa, Reşit Paşa ve Giresun isimli nakliye gemileri satın alındı. Giresun isminin konulmasının sebebi bu gemilerin alınması için yapılan yardım kampanyasına, cemiyetin Giresun şubesinin büyük emek vermesidir. Bunların yanında Sultan Osman-ı Evvel ve Reşadiye dretnot gemileri 1914 yılında devletin yardımı ile İngiltere'den satın alındı. Ancak bu iki dretnot yaşanan siyasi gelişmeler yüzünden parası ödenmesine rağmen İngiltere tarafından Osmanlı Devleti'ne teslim edilmedi.¹⁹

Donanma Cemiyeti'nin askeri faaliyetleri yalnızca gemi almaktan ibaret değildi. Gemi satın almanın yanında diğer savaş malzemeleri ve askerin her türlü ihtiyacı cemiyet tarafından karşılanmaya çalışıldı. Cemiyet, Almanya'dan alınan gemiler için top ve torpiller satın aldı. Yine Çanakkale muharebeleri sürerken çok zaruri olan mayınlar Donanma Cemiyeti tarafından temin edildi. Bunların yanında Donanma Cemiyeti, yaralıları için tıbbi malzemeler, cephelerde siper olarak kullanabilmek için çuvalar, gemiler için yedek parçalar, askerler için kılık kıyafet temin etti.²⁰

Donanma Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri

Donanma Cemiyeti askeri faaliyetlerin yanında kültürel faaliyetlere de önem vermektedir. Cemiyet her ne kadar bu faaliyetlerden gelir elde etme amacı gütmüşse de önemli bir kültür hizmetinde bulundu. Donanma Cemiyeti'nin gerçekleştirdiği kültürel faaliyetlerin başında sinema ve tiyatro gelmektedir. Cemiyet sinema alanında ilk olarak askeri tatbikatları kayıt altına alarak halka izlettirdi. Ayrıca bir Alman şirketi olan Minerva 1910 yılında cemiyete bir teklifte bulundu. Bu teklif Türk savaş gemilerinin film olarak kayıt altına alınmasıdır. Bu doğrultuda Reşadiye gemisinin denize inme töreni kaydedilerek gösterime sunuldu. Sinemanın Anadolu'ya taşınması için de Donanma Cemiyeti emek verdi. 1917 yılında Konya Sanayi Mektebi Müdürü, Milli Müdafaa Cemiyeti'nin Anadolu'ya daha çok film göndermesi için Donanma Cemiyeti'nden aracılık yapmasını istedi. Cemiyet bunların yanında sinema işletmeciliği

¹⁹ Hülya Toker, "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Osmanlı Donanmasına Kazandırdığı Gemiler (1909-1914)", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 29, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2017, s. 46-55.

²⁰ Selahittin Özçelik, *a.g.e.*, 173-175.

de yaptı. 1914 yılında Almanya'dan sinema makineleri sipariş edildi. Böylece Donanma Cemiyeti Türk sinema tarihine önemli bir katkı sağladı.²¹

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesine kadar durgunluk dönemi yaşayan tiyatro, Meşrutiyet'in ilanından sonra tekrar gelişme gösterdi. Donanma Cemiyeti bu alanda da faaliyet gösterdi ve kısa zamanda kendi temsil heyetini kurdu. Cemiyet bu gelişmeyi yayın organı olan *Donanma Mecmuası*'ndan şu şekilde ilan etti:

“Donanma Cemiyeti Şehzade başında Millet Tiyatrosu'nu taht-ı idaresine almıştır. Sahibi ashâb-ı hamiyetten bir zat olduğundan, tiyatroyu, cemiyet bir para masraf bile etmeden mükemmelen tezyin, tefriş etmiştir. Cemiyet muhterem İstanbul halkından rica ediyor. Temaşa-yı milli başlıyor. Hem güzel vakit geçirmek hem sevimli donanmamıza muavenet etmek için teşrif etsinler. Göreceklerdir ki Cemiyet, hayat-ı temaşayı ihya ediyor. Hem de donanmaya muavenet bekliyor.

Tiyatronun bu akşam resmi küşadı, ayân, vükela, mebusan, üdeba, belediye heyetleri, donanma merkezleri mensubini, cemiyet-i muhtelif bütun gençlik ve mekanib-i âliyeden davetli heyetler muvacehesinde icra edilecektir. Heyet-i temsiliye, memleketin en güzide sanatkârlarıdır. Yarın hanımlara da resmi küşadı icrasından sonra umuma para ile açılacak bu tiyatro sahnesinin takdirini temaşaya terk ediyorlar. Resmi küşad; tiyatromuzun medar-ı iftiharı Sultan Selim piyesiyle başlıyor. Bu akşam ve sonra umumi küşadı zamanında temaşadan hizmetlerin takdir edileceğine eminiz.”²²

Donanma Cemiyeti'nin temsil heyetini oluşturanlar: Muallim Minakyan Efendi, Ahmet Fehim Efendi, Nurettin Bey, Çobaniyan Efendi ve Arşak Elmas Efendi'dir. Donanma Cemiyeti Tiyatrosu kısa sürede devrin önemli tiyatro sanatçıları bünyesine kattı ve birçok eseri temsil etti.²³

Donanma Cemiyeti, Millet Tiyatrosu'nda başarılı oyunlar sergilerken başka şehirlerden de davet aldı. Örneğin, 1915 yılında cemiyetin Edirne şubesi tiyatro topluluğunun kendi şehirlerinde de oyun sergilemesini istedi.²⁴

Birinci Dünya Savaşı'nın zor şartları her alanda olduğu gibi tiyatro sahnelerini de vurdu. 1915 yılından sonra Donanma Cemiyeti Tiyatrosu faaliyetlerini maddi ve manevi şartlar yüzünden yürütemez oldu.

Donanma Cemiyeti'nin maddi gelir sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği kültürel faaliyetlerden biri de kitap ve risaleler neşretmektir. Bununla birlikte bazı yazarlar kitaplarının tüm haklarını cemiyete bağışlayarak katkıda bulundu. Bağışlanan eserlerin bazıları şunlardır:²⁵

²¹ Hasan Dinçer, “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri” *Akademik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, S. 30, 2016, s. 480-481.

²² Belirtilmemiş, “Donanma Tiyatrosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 51, 13 Temmuz 1914, İstanbul, s. 33.

²³ Refik Ahmet Sevensil, *Türk Tiyatrosu Tarihi V-Meşrutiyet Tiyatrosu*, Devlet Konservatuarı Yayınları, İstanbul, 1968, s. 168.

²⁴ Hasan Dinçer, a.g.m., s. 482.

²⁵ Selahittin Özçelik, a.g.e., s. 181-182.

Tablo 1. Donanma Cemiyeti'ne Bağış Yapan Yazarlar ve Eserleri

Eser	Yazar
Trablusgarb Tarihi	Trablusgarb Mebusu Naci Bey
İslâm'da Cihad	Musa Kazım Efendi
Akidet'ül-Müminin Sefinet'ül-Müslimin	Çeviren: Mü'min Nuri
Tarih-i Meşrutiyet-i Osman	Hedide Mebusu
Elifba-yı Osmani	-
Asar-ı Nur	Esbak Anadolu Kazasker Mehmet Şükrü Efendi
Hikmet-i Tabiyye	Salih Şevket Bey
Padişahın Huzurunda Kabul Merasimi: Adab-ı Muâşeret	Lütfi Simavi Bey
Harb-ı Hazın Menşei	Abdurrahman Şeref Bey
Seyahat-ı Şahâne	Bekir Sıtkı
Manzume-i Bahriye	Bekir Sıtkı
Tahtelbahirler	Tercüme
Tefsirü'l Kadim	Fatih Dersiamlarından Divrikli Kadızâde Abdullah Sadettin
Tarih-i Bahr-i Osmani	Hüsnü Bey
Üç Marş	(13. Kolordu için) Kirmanşah ve Hemedan'ın fethi münasebetiyle bestelendi

Donanma Cemiyeti hem gelir elde etmek hem de kültürel gelişime yardımcı olabilmek için spor faaliyetlerine de önem verdi. Cemiyetin önceliği özellikle deniz sporları idi. Moda sahilinde organize edilen deniz yarışlarından cemiyet önemli gelir elde etti. Deniz sporlarının yanı sıra güreş, bisiklet, koşu, at yarışı gibi etkinlikler düzenlendi.²⁶ Cemiyetin spor alanında yaptığı en büyük hizmet, isteyen kulüp ve cemiyetlere denizcilikle meşgul oldukları sürece aylık para yardımında bulunmasıydı. Yardım edilen cemiyetlerin faaliyetleri Donanma Cemiyeti tarafından sıkı bir şekilde takip edildi. Yardım edilen cemiyet ve kulüplerin bazıları şunlardı: *Haliç İdman Yurdu, Fenerbahçe Spor Kulübü, Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü, Anadolu Hisarı İdman Yurdu, Bahriye Gücü Spor Kulübü, Haliç Fener İttihat Spor Yurdu, İdman Ocağı, Türk Yumruğu, Donanma Gücü, Anadolu İdman Yurdu, İstanbul Hokey Birliği, Altınordu İdman Yurdu, Vefa Yurdu, Türk Gücü.*²⁷

Donanma Cemiyeti tarafından gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin temel amacı, cemiyete mali kaynak sağlamaktı. Cemiyet mali kaynak yaratmak için kültürel faaliyetlerin yanında başka işler de yaptı. Önemli gelir sağlanan işlerden biri kibrit ve sigara kağıdı imtiyazının verilmesi oldu. İhale yapılarak en uygun fiyatı verene bu imtiyaz verildi.²⁸ Cemiyetin diğer bir gelir kaynağı piyango uygulamasıydı. İki tür piyango vardı. Biri “Donanma Piyangosu” diğeri “Tersane Piyangosu” idi. Hükümet

²⁶ Necdet Aysal, a.g.m., s.112.

²⁷ Selahittin Özçelik, a.g.e., s. 186.

²⁸ Belirtilmemiş, “Meclis-i Umumi Encümen İdaresinin İdari Rapor Hakkında Tanzim Eylediği Mazbata”, *Donanma Mecmuası*, S. 6, Ağustos 1326, İstanbul, s. 527.

“Donanma Piyangosu” işine başlangıçta karşı çıksa da daha sonra izin verdi.²⁹ Geliri tersane inşaatlarına harcanacak olan Tersane piyangosunun biletlerine toplum büyük ilgi gösterdi.³⁰

Donanma Cemiyeti’nin gelir elde etmek için izlediği bir başka yol ise beyanname yayınlıydı. Yayımlanan beyannamelerde cemiyete yapılan yardımlar ve çalışmalar halka duyurulurdu. Özellikle bağış yapan kişi isimlerinin *Donanma Mecmuası*’nda yayınlanması halkın daha çok bağış yapmasını sağladı.³¹ Bu faaliyetler dışında kol düğmesi, zarf, rozet, takvim, kalem, kravat iğnesi gibi eşyalar üretilerek satışları yapıldı.

Donanma Cemiyeti’nin Sinop Limanı’ndaki batık gemilerden tarihi eser değeri taşıyan eşyaları çıkarması ve bu sayede kaçakçılığın önüne geçmeye çalışması da önemli kültürel hizmetlerindendi.³²

Donanma Cemiyeti kurulduğu günden itibaren gemi alınması, savaş malzemelerinin temin edilmesi ve askerlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı oldu. Özellikle donanma başta olmak üzere birçok alanda hizmet eden cemiyet önce Bahriye Nezareti’ne bağlandı.³³ Ardından 1919 yılında çıkarılan kararname ile varlığına son verildi. Kararname metni şu şekildedir:

“Mehmed Vahdettin

Birinci Madde: Müdafaa-i Milliye ve Donanma Cemiyetleri feshedilmişlerdir.

İkinci Madde: Mezkûr cemiyetlerin nukûd ve emval-i menkule ve emval-i gayr-ı menkuleleri Hazine-i Maliye’ye devr ve teslim olunacaktır.

Üçüncü Madde: İşbu kararname tarih-i neşrinden itibaren meri’ül-icradır.

Dördüncü Madde: İşbu kararnamenin icra-yı ahkâmına Maliye Nazırı memurdur.

Meclis-i Umumi’nin içtimasında kanuniyeti teklif olunmak üzere işbu kararnamenin mevk-i mer’iyete vaz’ını irade eyledim.”³⁴

Askeri Yayın Anlayışı ve Donanma Mecmuası

II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile birlikte basın dünyası daha rahat bir ortam buldu ve hemen her alanda pek çok yayınlar yapıldı. Bu alanlar içinde en önemlilerinden biri de şüphesiz askeri konularda yayınların yapıldığı askeri matbuattır. Asker ve sivillerin girişimleri ile çok sayıda askeri gazete ve mecmua o dönem yayın

²⁹ BOA. MV. 163/43. 15.04.1330; Belirtilmemiş, a.g.m., s. 527

³⁰ Belirtilmemiş, “Maksada Doğru-Tersane İnşası”, *Donanma Mecmuası*, S. 132, 16 Ağustos 1333, İstanbul, s. 1321.

³¹ Belirtilmemiş, “Kısm-i İdari” *Donanma Mecmuası*, S. 29, Temmuz 1328, İstanbul, s. 199.

³² Nurşen Gök, a.g.e., s. 29.

³³ BOA, DH. UMVM. 125/28, 07.06.1337.

³⁴ Düstur, Tertib-i Sani, C. 11, (10 Teşrin-i Evvel 1334.)

hayatına başladı. Askeri müesseselerin yaptıkları işler, daha sistematik ve örgütlü olmalarından dolayı daha düzenli ve daha uzun ömürlü olmuştur. Basın-yayın konusunda da durum böyledir. Osmanlı Devleti'ndeki askeri mecmua ve gazetelerin büyük çoğunluğu yayınlanmaya başladıkları zamandan devletin yıkılışına kadar yayınlarına devam etmişlerdir. Askeri gazete ve mecmualar Osmanlı dönemi ordu teşkilatı hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Bunun yanında teknik açıdan ordunun genel yapısı ve işleyişi, yabancı devletlerin orduları ile yapılan alışveriş, yabancı devletlerin ordu yapıları askeri basın yolu ile topluma aktarılmaktaydı.

II. Meşrutiyet dönemi, siyasi çalkantıların en yoğun olduğu dönemlerin başında gelmektedir. Ordunun siyasete müdahale etmesi bu dönemde çok fazla oldu. Ordunun siyasete yön vermek için kullandığı en önemli araçlardan biri askeri gazete ve mecmualardır. Askerler, bu gazete ve mecmualarda bazen mahlasları ile bazen de kendilerine yandaş olan gazete yazarları ve aydınlar vasıtasıyla görüşlerini aktarmaktaydılar.

Dönemin askeri basın yayın organlarının en önemlilerinden biri Donanma Cemiyeti tarafından yayınlanan *Donanma Mecmuası*'dır. *Donanma Mecmuası*'nın yazar kadrosu içinde de önemli askeri ve sivil yazarların olduğu görülmektedir. Mecmua, İttihat ve Terakki yanlı bir yayın politikası sürdürmüştür. Yazar kadrosu içinde milliyetçi, pozitivist, batıcı gibi birçok düşünceye sahip kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler Osmanlı Devleti'nin şer'i hukuk ile yönetildiğini de göz ardı etmeyerek İslâm'dan da çok uzaklaşmadan yani toplumun nabzına göre yazılarını yazmayı da ihmal etmemişlerdir.

Donanma Mecmuası'nda ağırlıklı olarak askeri ve fenni yazılara yer verilmeyle birlikte tarih, edebiyat, sanat ve spor alanlarında da hatırı sayılır miktarda yazı bulunmaktadır. *Donanma Mecmuası* bünyesinde önemli yazarları barındırmaktadır. Ali Şükrü, Ahmet Refik, Ali Haydar Emir, Mahmut Muin, Ali Rıza Seyfi, H. Hüsnü, M. Safvet, Süleyman Nutki, Köprülüzade Mehmet Fuat, M. Rauf bunlardan bazılarıdır. Mecmuada kadın yazarların olması da dikkat çekicidir. Kadın yazarlar içinde Salime Servet Seyfi ön plana çıkmaktadır. Salime Servet'in yazılarının yanında şiirleri de mecmuada yer bulmaktadır. Diğer kadın yazarlar ise Fatma Aliye ve Fatma İclal'dir.

Donanma Cemiyeti nizamnamesinin 23. Maddesinde “*Cemiyetin neşir organı ve muamelatı olarak aylık bir mecmua çıkartılacaktır*” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm

doğrultusunda cemiyet, amaç ve hedeflerini anlatabilmek için makaleler ve risaleler yayınlatabileceği *Donanma Mecmuası*'nı Mart 1910'da yayınlamaya başladı.³⁵ Mecmua'nın idarehanesi İstanbul Bab-ı Âli caddesindeki Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Merkezi Umumisi'dir. *Donanma Mecmuası*, günümüzde Donanma Dergisi adıyla yayın hayatını sürdürmektedir.³⁶

II. Meşrutiyet döneminin en önemli yayın organlarından olan Donanma Mecmuası 1910-1919 yılları arasında 192 sayı olarak yayınlandı. Bu sayılardan Mart 1918'deki, fevkalade nüsha olarak adlandırılıp, Çanakkale cephesindeki başarılarla atfedildi.

Donanma Mecmuası başlangıcında aylık yayınlanmasına rağmen ilerleyen tarihlerde haftalık olarak çıkmaya başladı. Mecmua incelendiğinde bazı sayılarının zamanında yayınlanamadığı görülmektedir. Örneğin, 47-48. sayılar Ocak 1913'te yayınlandıktan sonra 49. sayı Haziran 1914'te yayınlanmıştır. Yine 128. sayı Şubat 1916'da yayınlanırken 129. sayının Temmuz 1917'de yayınlandığı görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği zor şartlar da mecmuanın yayın hayatına olumsuz etki etti. Savaş sürerken Donanma Cemiyeti kağıt sıkıntısı yüzünden mecmuanın iki hafta çıkarılamadığını belirtti. *Donanma Mecmuası* 50. sayıdan itibaren haftalık yayınlanmaya devam ederken 187. sayıda yeniden aylık yayınlanacağı ilan edildi. Bundan sonra zaten mecmuanın ömrü uzun olmadı ve 191. Sayıdan sonra artık yayınlanmadı.

Donanma Mecmuası'nı şekil yönünden incelediğimizde bir dış kapak ve bir iç kapaktan oluştuğu görülmektedir. Dış kapakta genellikle Türk bayrağı ile bir gemi resmi bulunmaktadır. İç kapakta ise genelde devlet büyüklerinin resimleri ya da bazı mekanların fotoğrafları yer almaktadır. Örneğin birinci sayıda Padişah Mehmed Reşad'ın denizci kıyafeti ile çekilen bir resmi bulunur. Mecmua genel olarak iç sayfalarında çok sayıda resim ve fotoğraflara yer vermektedir. Mecmuanın arka kısımlarında ise daha çok reklamlara ve bağış yapanların isimlerine yer verilmektedir.

Mecmuanın her sayısının ilk sayfasında idârehanesi, telefon numarası, telgraf adresi gibi bazı bilgiler verilmektedir. Sayfanın ortasında mecmuanın adı “Donanma” şeklinde ifade edilmektedir. Ancak 129. sayıdan itibaren “Donanma Mecmuası” olarak

³⁵ Selahittin Özçelik, *a.g.e.*, s. 179.

³⁶ Mehmet Ali Karaman, *II Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı ve Siyasi Hayattaki Rolü*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay, Ankara 2017, s. 219.

neşredildiği görülmektedir. İlk sayfada ayrıca yayınlanan sayının numarası ile birlikte şu ifade yer almaktadır: “*Ayda bir defa neşrolunur. Musavver, ahlâki, edebi, tarihi, fenni mecmuadır.*” 49. sayıya kadar sadece Hicri tarih kullanıldı. Bu sayıdan itibaren hem Rumi hem Hicri tarihin kullanıldığı görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DONANMA MECMUASI'INDA SON DÖNEM OSMANLI SAVAŞLARI

1. DONANMA MECMUASI'NDA TRABLUSGARP SAVAŞI

1.1. TRABLUSGARP'IN FETHİ VE OSMANLI DEVLETİ İÇİN ÖNEMİ

Trablusgarp şehri, Libya'nın kuzeybatısında Akdeniz sahilinde uzanan, bir kısmı kayalık olan ve limanı kuzeybatı rüzgârlarından koruyan bir burnun siperinde kurulmuştur. Burası aynı zamanda Büyük Sahrâ istikametine doğru açılan çölün başlangıç noktası gibidir. Trablusgarp 1551 yılında Osmanlı hâkimiyetine girene kadar tarihinde birçok devlet tarafından işgal edildi. M.Ö. VII. yüzyılda bölgeye Fenikeliler hâkim oldu. Daha sonra bölge Kartacalıların, III. Yüzyılda ise Romalıların eline geçti. Trablusgarp ilk defa Hz. Ömer döneminde 643 yılında İslâm toprağı oldu. Hz. Ömer döneminden Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girene kadar bölgede sırasıyla Emeviler, Abbasiler, Ağlebiler, Fatımiler, Normanlar, Muvahhidler, Eyyubiler, Hafsiler ve İspanyollar hüküm sürdü.³⁷

1551 yılında Akdeniz'e açılan Osmanlı donanması Eğriboz'da Turgut Reis'in donanması ile birleşerek önce Malta üzerine gitti. Ancak bu seferde Kaptan-ı Derya Sinan Paşa ile Turgut Reis arasında anlaşmazlık çıktı ve Malta kuşatması sona erdirildi. Bunun üzerine iki komutan birlikte Trablusgarp'a yöneldi. Malta şövalyelerinin elinde olan Trablusgarp 14 Ağustos 1551'de Osmanlı Devleti tarafından fethedildi. Bu büyük zaferin ardından Turgut Reis'e sancak beyliği verilerek Osmanlı hizmetine girmesi sağlandı.³⁸ Turgut Reis Osmanlı hizmetine girdikten sonra Batı Akdeniz'de faaliyetlerine devam etti. En önemli hizmetlerinden biri 1560 yılında Haçlılar ile yapılan Cerbe Savaşı zaferidir. Haçlılar Osmanlı donanmasını yok etmek ve Trablusgarp'ı tekrar ele geçirmek istedi. Ancak Piyale Paşa ve Turgut Reis'in ortaklaşa yürüttüğü savaşta Haçlılar mağlup edildi ve Trablusgarp Osmanlı Devleti'nde kalmaya devam etti. Cerbe Savaşı'ndan sonra İstanbul'a dönen donanma büyük bir coşkuyla karşılandı. Bu coşkuyu Ali Rıza Seyfi "Trablusgarp Donanmasızlıktan Yanıyor" başlıklı yazısında şu şekilde tasvir etmektedir:

"...Her yer donanmış, İstanbul, Kadıköy, Üsküdar arasındaki saha-yı bahri binlerce sandallar, kayıklarla dolmuştu ve şevket-i Osmaniye'nin berc metin istikrarı olan Kanuni Sultan Süleyman bile taht-ı ihtişam ve azimetinden inerek bu sürmeliye iştirak için yalı

³⁷ Ahmet Kavas, "Trablusgarp", *DİA*, C. 41, İstanbul 2012, s. 288.

³⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. 2, TTK Yay., Ankara 1989, s. 385.

köşküne bütün vüzerası ve sefıra-yı ecnebiye ile muhat olduğu halde gelmiş bekliyordu: “Donanma geliyor!” Evet, Osmanlı donanması seferden dönüyor, bütün Avrupa’nın el birliği ile iki senedir hazırlayarak dualar ve adaklarla Trablusgarp’ı Osmanlıların elinden almak için gönderdikleri muhteşem ve müthiş bir ehl-i sâlib kuvve-i bahriyye ve berriyyesini Cerbe Adası önünde mahv ve perişan ettikten sonra şan ve ganaimiyle merkez-i saltanata geliyordu...”³⁹

Trablusgarp’ın fethi yerli halktan yapılan bir fetih değildi, aksine bölgeyi işgal eden unsurlara karşı yerli ahali ile yapılan ortaklaşa bir hareketin sonucunda Osmanlı Devleti hakimiyetine girdi. Gönüllü olarak bir Osmanlı serhaddi oldu. Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’daki varlığını sürdürebilmesi için Trablusgarp’ın elde tutulabilmesi çok önemli idi. Bu açıdan bakıldığında çok stratejik bir bölge konumundaydı. Trablusgarp’ın önemini arttıran bir diğer durum ise; bu Garp ocağı sayesinde Anadolu ve Libya halkı arasında yakın ilişkiler kurulmasıydı. Özellikle Batı Anadolu’dan bölgeye göç eden Türk denizciler, yerel halk ile evlilik yoluyla akrabalıklar kurdu. Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’daki topraklarından Mısır ekonomik açıdan önemliyken, Trablusgarp’ın önemi daha çok stratejik ve askeri açıdandı. Bu sebeple Osmanlı Devleti nazarında Trablusgarp’ın bir Anadolu şehriden farkı yoktu. Tunus’un ve ardından Mısır’ın elden çıkmasından sonra Trablusgarp’a daha fazla önem verilmeye başlandı. Nitekim Sultan II. Abdülhamid döneminde bu bölgede yapılması gerekenler başlığı altında birçok rapor hazırlandı. Bu raporlar sonucunda bölgede askeri teşkilatlanmaya ağırlık verildi. Trablusgarp’ın stratejik açıdan önemi Girit’in elden çıkmasından sonra görüldü. Çünkü Girit’ten göç eden Müslüman nüfusun büyük çoğunluğu bu bölgeye yerleştirildi.⁴⁰

Trablusgarp’ın Müslümanlar için önemini Ali Rıza Seyfi, “Trablusgarp Donanmasızlıktan Yanıyor” başlıklı yazısında şöyle anlatmaktadır:

“...Trablus’u gâib etmekle hilafet-i İslamiye ile bütün cihanın İslamları arasında kalan yegâne tarikin, bizim malımız, bizim kanımızla sulanmış olan şehrah-ı irtibatın dahi gaybubet-i ebediyesini görmekte olduğumuz zanna mukâvemet edebilecek bir vicdan var mıdır? Yine kuvve-i bahriyenin lüzûmunu, Girit ve Afrika şimalinin ehemmiyetini tebeyyün ve halkımızı bezl-i hamiyet ve civanmerdiyye sevk ve teşvik maksadıyla bir yerde daha söylediğim şu sözleri burada tekrar ediyorum: Avrupa ulemâ-yı meşhûresinden ve mudakkikîn-i azâmından bir zat demiştir ki: İslâmiyet’in istikbali Afrika’dadır. Bugün ise İtalya zırhlıları sırf toplarının, zırhlılarının kuvvetiyle ve başka hiçbir meziyet-i maddiye ve hukuk-ı maneviyyeleri olmayarak hilâfet-i İslamiyenin Afrika-yı merkez kapısı olan Trablus’u bize kapadılar; çoktan tarîk-i hidâyete girmiş kabail-i merkeziyeyi; henüz dâhil-i hidâyet olanları ve dâhil-i hidâyet olmak için irşâda muhtaç ve zilletlerinden mesuliyetleri -

³⁹ Ali Rıza Seyfi, “Trablusgarp Donanmasızlıktan Yanıyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 17. İstanbul, Temmuz 1327, s. 1528

⁴⁰ Zekeriya Kurşun, “Trablusgarp Savaşı’nın Osmanlı Devleti’nin Mukadderatındaki Yeri”, *Osmanlı Devleti’nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. Mehmet Ersan-Nuri Karakaş, TTK Yay., Ankara 2013, s. 5-7.

dünya ve âhiret- bize müterettib olan akvâm ve haşiyeyi bir sedd-i metîn-i bî-gâneyi ve intikam ile sed eylediler. Bir şehid-i hürriyet kadısının dediği gibi: Yazık zamanlara!”⁴¹

Bölge, Osmanlı Devleti hakimiyeti altında değişik şekillerde yönetildi. İlk olarak Osmanlı hakimiyeti altında valiler ile yönetildi. Daha sonra kendi başına buyruk yöneticiler olan dayılar dönemi başladı. Dayılardan sonra yarı bağımsız hareket eden Karamanlı hanedanı⁴² bölgeyi yönetti. Bölge 1835 yılından sonra merkeze bağlandı ve Osmanlı Devleti’nin elinden çıkana kadar tekrar merkezden gönderilen valiler aracılığı ile idare edildi.⁴³

1.2. TRABLUSGARP SAVAŞI’NDAN ÖNCE AVRUPA’DAKİ SİYASİ DENGİ

İtalya, 1870 yılında siyasi birliğini kurduktan sonra sömürgecilik hareketlerine girişti. Sömürge hedefi olarak da gözünü Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’daki topraklarına dikti. Fakat 1881 yılında Fransa Tunus’u, 1882’de ise İngiltere Mısır’ı ele geçirdi. Bu gelişmeler üzerine İtalya, Kuzey Afrika’daki son Osmanlı toprağı olan Trablusgarp’a yöneldi. Bu durum İtalya’yı İngiltere ve Fransa ile karşı karşıya getirdi. Ancak İtalya, İngiltere ve Fransa’ya karşı harekete geçecek durumda değildi. Bu sebeple 1882’de Üçlü İttifaka katıldı. Bunun yanında denizlerdeki gücünden çekindiği İngiltere ile de işbirliği yapmak istedi. Bu doğrultuda 1887 yılında İtalya ile İngiltere arasında anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya göre İtalya, İngiltere’yi Mısır konusunda, İngiltere’de İtalya’yı Trablusgarp konusunda destekleyecekti. İtalya yaptığı bu anlaşmalardan sonra dikkatini iyice Trablusgarp’a verdi. Fakat daha öncesinde Habeşistan’a saldırdı. İtalya 1896 yılında Habeşliler tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı ve bölgeden geri çekildi. İtalya, Habeşistan mağlubiyetinden sonra tekrar tüm dikkatini Trablusgarp üzerine çevirmesine rağmen geçen süre içerisinde devletlerarası ilişkilerde değişiklikler meydana geldi ve İngiltere Akdeniz’de İtalya’yı desteklemekten vazgeçti. Bunun üzerine Fransa ve İtalya arasında bir anlaşma imzalandı. 14 Aralık 1900’de yapılan antlaşmaya göre İtalya, Fransa’nın Trablusgarp’ın güneyine yerleşmesini ve Fas üzerindeki etkisini kabul edecekti. Buna karşılık İtalya’da Trablusgarp’ta nüfuzunu arttırabilecekti. Ancak bu antlaşma İtalya için yeterli değildi. İtalya, İngiltere ile de anlaşmak istiyordu. İtalya 1901 yılında İngiltere’ye anlaşma yapmak için başvurdu ve iki devlet arasında 12 Mart 1902 de anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya göre; İngiltere, Libya’da herhangi bir statüko değişikliği olduğu takdirde

⁴¹ Ali Rıza Seyfi, a.g.m., s. 1534.

⁴² Karamanlı Hanedanı hakkında geniş bilgi için bakınız: Robert Mantran “Karamanlı”, *DİA*, C. 24, İstanbul, 2001, s. 451-453.

⁴³ Kavas, a.g.m., s. 289.

İtalya'yı destekleyecekti. Buna karşılık İtalya da Akdeniz'de İngiltere aleyhine olan bir anlaşmaya girmeyecekti. İtalya böylece bazı şartlarla da olsa Trablusgarp'ı ele geçirme isteğini İngiltere'ye kabul ettirdi. Bu antlaşmalardan sonra İtalya, Almanya ve Avusturya'yı da bu konuda ikna ederek arkasına aldı. Böylece İtalya, Trablusgarp'a karşı girişeceği hareket için Avrupalı dört büyük devletin desteğini diplomatik yollardan sağlamış oldu.⁴⁴

Avrupalı devletlerin, Osmanlı Devleti'nin Afrika'daki toprakları üzerindeki planları hakkında Mahmud Muin, *Donanma Mecmuası*'ndaki "Osmanlılar Trablusgarp'ı Muhafazaya Ne İçin Mecburlar" başlıklı yazısında değerlendirmede bulundu. Ona göre Avrupalı devletler Afrika'yı tamamen kendileri için bir sömürge haline getirmek istemektedir. Mahmud Muin bu toprakların Avrupalı devletlerin zulmü altına bırakılmaması gerektiğinden bahsederek Osmanlı Devleti'nin buna engel olmak için elinden gelen her şeyi yapması gerektiğini söylemektedir. Çünkü Osmanlı Ülkesi; "Baba yurdu, peygamber yurdu, din yurdu, merhamet yurdu, Müslümanlık yurdudur."⁴⁵

Avrupa'da meydana gelen bu siyasi gelişmeleri ve kurulan ittifakları Süleyman Nutki *Donanma Mecmuası*'ndaki "Kanlı ve Şanlı Misaller" başlıklı yazısında Avrupa'nın ikiyüzlülüğü olarak yorumlamaktadır. Süleyman Nutki, Avrupa'nın aslında medeni olmadığını ve çeşitli siyasi oyunlara başvurarak başta Osmanlı Devleti olmak üzere bütün İslam ülkelerine karşı faaliyet içinde olduklarını ifade etmektedir. Ona göre Trablusgarp Savaşı ile Avrupa'nın ikiyüzlülüğü tekrar gün yüzüne çıkmaktadır.⁴⁶

1.3. İTALYA'NIN TRABLUSGARP'A NÜFUZ ETME ÇABALARI

İtalya Devleti Trablusgarp'ı ele geçirebilmek için bir taraftan Avrupalı devletler ile siyasi dengeleri kurmaya çalışırken diğer taraftan da Trablusgarp'ta kendi lehine bir kamuoyu oluşturma çabalarına girişti. Kendi amaçları doğrultusunda bölgede okullar, bankalar ve iktisadi birçok kuruluş meydana getirdiler. 1907 yılında Trablusgarp ve Bingazi'de birer şubelerini açtıkları Banco di Roma iktisadi açıdan önemli bir nüfuz aracı oldu. Banco di Roma sayesinde İtalyanlar bölgenin ekonomi piyasasına hakim olmaya çalışıyordu. Banka aracılığıyla yerlilerin ellerindeki topraklar İtalyanların eline geçiyordu. İtalyanların bu bölgede açtıkları okullarda ise çocuklara Türk düşmanlığı ve

⁴⁴ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih 1789-2001*, Der Yayınları, İstanbul, 1994, ss. 421-424.

⁴⁵ Mahmud Muin, "Osmanlılar Trablusgarp'ı Muhafazaya Ne İçin Mecburlar?", *Donanma Mecmuası*, S. 22, İstanbul 14 Aralık 1911, s. 1995.

⁴⁶ Süleyman Nutki, "Kanlı ve Şanlı Misaller", *Donanma Mecmuası*, S. 25, İstanbul, Mart 1912, s. 22-23.

İtalyan sevgisi aşılarmaya çalışılıyordu. Ayrıca İtalyanların casusları aracılığı ile Türklerin ve Arapların aralarını açmaya çalıştıkları da bilinmekteydi.⁴⁷

İtalyanlar ekonomik olarak Trablusgarp'a nüfuz etmeye çalışırken Osmanlı Devleti de bu durumu engellemek için bir takım girişimlerde bulunmaktaydı. 1910 yılında Banco di Roma, Trablusgarp Belediyesi'ne kullanması için 100.000 franklık bir hesap açtı, belediye de bu hesabı kullanarak birkaç kere para çekti. Daha sonra Osmanlı valisi Müşir İbrahim Paşa duruma el koyarak belediyenin bu bankadan para kullanmasını yasakladı ve onun yerine Osmanlı Bankası'ndan para kullanmasını emretti. Bu durum üzerine İtalya büyükelçisi Osmanlı Devleti'ne 4 Ocak 1911'de muhtıra verdi. Verilen bu muhtırada Osmanlı Devleti'nin bölgede gerçekleşen İtalyan ticaretine karşı düşmanca bir tutum sergilediği vurgulanırken, Banco di Roma'ya karşı da büyük bir saygısızlık yapıldığı ifade edilmektedir.⁴⁸

Banco di Roma, isteyen kişiye kolayca borç para vermekteydi. Trablusgarp Ziraat Bankası'nda para kalmadığı için ihtiyaç sahibi kişiler bu bankadan kredi kullanmaktaydı. Ancak borçlu kişi ödemesini geciktirdiğinde banka bu kişilerin arazilerine el koymakta ve bu arazileri daha sonra İtalyanlara ucuz bir şekilde satmaktaydı.⁴⁹ İtalya, bütün bu faaliyetlerine karşılık bölgedeki iktisadi imtiyazlarının yetersiz olduğundan şikâyet etmekteydi. İtalya Devleti'nin 1911'de savaş kararı almasında Banco di Roma'nın etkisi çok büyüktür.⁵⁰

İtalya'nın Trablusgarp'a nüfuz edebilmek için yaptığı bir diğer yatırım da, Trablus'ta İtalyan Hastanesi açmasıdır. Bu hastane aracılığı ile halka bedava ilaç dağıtılmaktaydı. Bununla birlikte bölgede birçok sığınma evi ve yetimhane açıldı. Bunların dışında bir de Kahire'de İtalyan konsolosluğunda tercümanlık yapan Muhammed Alevi isimli bir Senusi aracılığıyla, Trablusgarp'taki Senusilerin kazanılmasına çalışıldı.⁵¹ İtalyanların bölgeye nüfuz edebilme çabalarından bir diğeri de Trablusgarp'a göçmen akımı başlatmaktır. 3 Haziran 1905'te Vali Recep Paşa tarafından Sadaret makamı bu konuda uyarılmıştır. 6 Haziran 1905'te merkezden

⁴⁷ Hale Şıvgın, *Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk-İtalyan İlişkileri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989, s.23-24.

⁴⁸ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, TTK, C. 2, Ankara 1991, s. 76

⁴⁹ BOA, DH.MKT., 2712/87, 27.12.1326.

⁵⁰ Şıvgın, *a.g.e.*, s. 26

⁵¹ Farag Agbılı, *Trablusgarp'ın İtalya Tarafından İşgali ve Osmanlı Devleti'nin Tutumu*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Karabük 2019, ss. 97-98.

gönderilen cevapta göçmenlerin ülkeye girişinin yasak olduğu ve valinin bu durumu İtalya konsolosuna açıklaması istenmektedir.⁵²

1.4. SAVAŞIN İLANINDAN ÖNCE OSMANLI DEVLETİ'NİN TUTUMU

İtalya, Trablusgarp'ı işgal etmeye karar verdikten sonra Avrupalı diğer devletler ile bir takım antlaşmalar yapmıştı. İtalya yaptığı bu antlaşmaların çoğunu gizli tutmayı başarmıştır. İtalyanlar 1910 yılından itibaren Trablusgarp ile ilgili düşüncelerinden açıkça bahsetmeye ve Osmanlı Devleti hakkında karalama kampanyaları yapmaya başlamıştır. Bu kampanyada iddia edilen konular; Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'taki İtalyanlara çok kötü davrandığı, bölgenin ekonomik olarak geri bırakıldığı, İtalya'nın menfaatlerinin korunmadığı ve eğer geç kalınması durumunda bu bölgenin başka devletler tarafından işgale uğrayacağıydı. İtalyanların basın yoluyla sürdürdüğü bu kampanya olumlu sonuç vermiş ve İtalyan kamuoyu Trablusgarp'ın bir an önce işgal edilmesi gerektiğini düşünmeye başlamıştır.⁵³

Dönemin Roma Büyükelçisi Kazım Bey 7 Şubat 1911'de merkeze gönderdiği mektubunda İtalya'nın Trablusgarp'ı daha önceden almadığı için pişman olduğunu ve 4 Haziran 1911'de gönderdiği mektubunda ise işgale karşı bölgeye bir an önce takviye askerler gönderilerek güçlendirilmesi gerektiğini bildirdi. Roma Büyük Elçisi Kazım Bey uyarılarına devam etti ve 21 Haziran 1911'de merkeze gönderdiği mektubunda Avrupa'da Fas krizinin çözülmek üzere olduğunu ve bunu fırsat bilecek İtalya'nın Trablusgarp'a karşı harekete geçeceğini söyledi.⁵⁴ Bu arada Trablusgarp valiliği de İtalya'nın işgal hareketine girişeceğini anlayarak durumu İstanbul'a bildirdi.⁵⁵

Osmanlı hükümeti, İtalya'nın bu hamlelerine karşılık bir şey yapmadı. Çünkü son ana kadar İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal edeceğine ihtimal verilmiyordu. Bu tam da İtalya'nın istediği bir durumdu. İtalya'nın amacı zaten bölgeye karşı silahlı bir harekette bulunmayacağını Osmanlı Devleti'ne inandırmak ve karşı bir tedbir alınmasını engellemekti. Bunun yanında Osmanlı hükümeti o dönem iç ve dış politikada birçok sorunla uğraşmakta ve Trablusgarp'a yeteri kadar yoğunlaşmamakta idi.⁵⁶ Savaş

⁵² Abdulnasır Yiner, *Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842-1908)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2006, s. 188.

⁵³ Şıvgın, *a.g.e.*, s. 39.

⁵⁴ Ahmet Bedevi Kuran, *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2012, s. 541.

⁵⁵ BOA, Y. MTV., nr. 227/170, 28.12.1319.

⁵⁶ Uçarol, *a.g.e.*, s. 425.

öncesinde Osmanlı hükümetinin yaptığı en büyük hata ise Vali İbrahim Paşa'nın görevden alınması ve bölgedeki Osmanlı askerlerinin Yemen'e sevk edilmesidir.⁵⁷

1.5. TRABLUSGARP SAVAŞI

Fransa ve Almanya arasında yaşanan ve bütün Avrupa'yı tedirgin eden Fas krizi 4 Kasım 1911'de taraflar arasında imzalanan bir anlaşma ile sona erdi. Aslında iki ülke arasındaki sorunun çözüldüğünü İtalya Eylül ayında öğrendi. Bu yüzden İtalya hiç vakit kaybetmeden harekete geçti ve 28 Eylül 1911'de Osmanlı Devleti'ne 24 saatlik bir nota verdi. Verdiği notada; Trablusgarp ve Bingazi'nin medeniyetten uzak bırakıldığını, Osmanlı devlet adamlarının İtalya başta olmak üzere diğer ülke vatandaşlarına kötü davrandığını, bütün uyarılara rağmen Osmanlı Devleti'nin bu konularda hiçbir şey yapmadığını, bundan dolayı İtalya'nın Trablusgarp ve Bingazi'yi işgal etmeye karar verdiğini bildirerek, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'a direnmemesi için emir vermesini istemekteydi. Osmanlı Devleti 29 Eylül günü verdiği cevapla İtalya'nın iddialarını reddederek, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozmayacak şekilde İtalya ile görüşebileceğini bildirmekteydi. İtalya, Osmanlı Devleti'nin verdiği cevabı menfaatlerine uygun bulmadığı için yine aynı gün 29 Eylül 1911'de savaş ilan etti.⁵⁸

İtalya'nın verdiği nota ve sonrasındaki savaş ilanı Osmanlı hükümetinde şok etkisi yarattı. İtalya ile yakın ilişkileri olduğu bilinen Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa bu durum karşısında mecliste yaptığı şu konuşma ile istifa etti:

“İtalya matbuatının neşriyat-ı müheyyicesiyle başlayarak 6 gün mukaddem Trablusgarp'a nakliyat-ı askeriye icraiyesinden sarf-ı nazar olunmasını havi İtalya maslahatgüzarlığından alınan nota ile mahiyeti anlaşılmayan mesele hakkında hükûmet-i mezkûrenin dün gönderdiği ultiatomun Trablusgarp'ın 24 saatte tahliyesini havi olması ve verilen cevapta bir şekl-i muvafık ile müzakere-i siyasiye icrası teklif olunmuşsa da İtalya hükümetince bu cevap makam-ı redde telakki olunarak hükûmet-i seniyyeye ilân-ı harp edilmiş Preveze'de bir torpidonun topa tutulması suretiyle de fiilen ilân-ı muhasamat kılınmıştır. Şu ahval-i mühimme karşısında heyet-i vükelanın mevkii pek ziyade ehemmiyet kesbetmiş ve bu sebeple hakkında emniyet-i umumiyenin insilâb-ı cereyanı husule geleceği tabii bulunmuş olmasına mebni bu pek mühim ve nazik bir zamanda devam-ı memuriyetimin muvaffık-ı maslahat olamayacağı görüldüğünden bu güne kadar cereyan eden ahval ve muamelatın mesuliyeti tamamen şahsıma ait olmak üzere kabine riyasetinden affımı talep ederim.”⁵⁹

Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa daha sonra hatasını açıkça kabul ettiği şu cümleyi de kurdu: “Eski zamanlarda benim vaziyetime düşen sadrazamların kafasını padişahlar binek taşında kestirirlerdi; ben o haldeyim”⁶⁰

⁵⁷ Şıvgın, a.g.e., s. 45.

⁵⁸ Fahir Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), TTK Basım Evi, Ankara 1997, s. 639.

⁵⁹ Şıvgın, a.g.e., s. 45.

⁶⁰ Şıvgın, a.g.e., s. 47

Hakkı Paşa'nın istifasından sonra yerine Küçük Said Paşa sadrazam olarak atandı. Said Paşa bu sorunun çözümü için ilk iş olarak dost olarak görülen Almanya'ya başvurdu. Ancak Almanya'dan olumlu bir sonuç alınamadı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, İngiltere'ye yöneldi. İngiltere'den Trablusgarp'a Mısır gibi el koymasını ve aynı statü ile yönetmesini istedi. Bunun karşılığında ise İtilaf devletleri tarafına geçmeyi taahhüt etti ancak bu teklif de kabul görmedi. Bu durum Osmanlı Devleti'nin Avrupa siyaset arenasındaki yalnızlığını gün yüzüne çıkardı.⁶¹

Savaşın resmen ilan edilmesinden hemen sonra İtalyanlar, Preveze'de bulunan bir Osmanlı gemisini topa tuttular. Osmanlı Devleti genel olarak Trablusgarp'a odaklandığı için Preveze'de gerçekleştirilen bu İtalyan saldırısı konu ile ilgili araştırmalarda yüzeysel olarak ele alınmaktadır. Preveze'de gerçekleştirilen bu saldırı hakkında *Donanma Mecmuası*'nda detaylı bir rapor sunulmaktadır. Bir İngiliz bahriyelisinin kaleme aldığı rapor tercüme edilirken mecmua tarafından da notlar eklenmiştir. Rapora göre Türk gemilerinin Preveze'de toplanmaya başlamasının nedeni İtalyan deniz ticaretini engellemektir. Bu sebeple İtalyan donanması harekete geçerek bölgedeki Osmanlı gemilerine saldırmıştır. Harekâtı yöneten İtalyan amiral kendi hükûmetine gönderdiği raporda yapılan saldırıyı şu şekilde anlatmaktadır:

“30 Eylül sabahı Preveze önüne muvasalat ederek limanı muhasara altına aldım. Saat 3'te, filotillalara kumanda eden zabitan iki Türk botunun limanı terk ettiklerini işaretle bildirdiler. Bir filotilla, limandan ilk çıkan Osmanlı torpidosunu takibe koyuldu. Bu sefine şimale doğru firara çalışıyordu. Bu torpido ile filotilla arasından hafif bir mermi teatisinden sonra torpido sahile doğru yol vererek iştiâl alevleri içinde karaya oturdu. Atıl kaldı. İki muhrip vasıtasıyla takip edilen ikinci Türk botu, herhangi bir hasara tahammül edemeyerek hemen Preveze'ye avdet eyledi. Muhariplere kumanda eden zabıtana, yapmış oldukları manevraların mükemmeliyetinden dolayı telgrafla beyanı memnuniyet ettim.”⁶²

Ancak mecmua bunun gerçeği yansıtmadığını, buradaki torpidoların İtalyan ticaretini engellemek için orada olmadığını ve 30 Eylül'de Reşadiye'ye gitmek için emir aldıklarını ayrıca çatışmanın karşılıklı olmadığını ve Türk torpido gemisinin ateş etmediğini belirtmektedir. Raporda, Preveze limanını ilk terk eden ve İtalyan gemileri tarafından vurularak karaya oturan Türk gemisinin isminin Tokat; batırılanın ise Alpagot isimli gemi olduğu ifade edilmektedir. Bu durum mecmuada şu şekilde anlatılmaktadır:

“Birinci torpido, filhakika Tokat'tır. Bu devri Hamid'de İtalyanlar tarafından inşa edilen sekiz sefinden biridir. Preveze'de komodoru, büyük bir hatayı fen harbi olmak üzere, torpidonun süvarisine, ahvali siyasiyenin nezaketini ve ültimatının tevdiini bildirmeyerek yalnız, Reşadiye limanına gitmelerini emir etmişti. Tokat, bu emri harekât-ı mesahiyyeden

⁶¹ Kemal Beydilli, “Trablusgarp Savaşı”, *DİA*, C. Ek-2, Ankara, 2019, 606.

⁶² Belirtilmemiş, “Türkiye-İtalya Harbi'nin Deniz Safhaları”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 1914, s. 120.

biri olmak üzere telakki etmiş ve hatta gemiyi harbe dahi hazırlamamıştı. Limandan çıkıp da karşıdan dört kıta cesim muhribin gelmekte olduğunu gördüğü zaman, tentesi yerinde ve cephanesi cephanelikte bulunuyordu. İtalyanlar, ikinci ateşte bota bir mermi huzmesi isabet ettirdiler. Bot bil mecburiye karaya gitti. İçinden birkaç şehit ve birçok mecruh vardı. Bunlar bilahare perişan bir halde karadan Preveze'ye gelmişlerdir. Amiral Dük de Zaberov'un abluka tesisinden hükümet-i mahalliye'yi haberdar etmemesi tıpkı İtalya'nın resmen ilan edilmemiş olmasına benzer. Mamafih hiçbir hal yoktur ki Preveze komodorunun ölüm uykusuna müşabih olan lakaydiyesi mağdur ve meşru gösterebilir. Sefinelerden ikincisi Alpagot değil, Antalya torpido botudur. Alpagot, Reşadiye limanında idi. Antalya, Tokat ile beraber seyirde hazırlanamamış olduğundan Preveze'yi ondan biraz sonra terk etmiş ve binaenaleyh, limandan çıktığı vakit, arkadaşını İtalya mermilerinin altında bulmuştu. Onun yardımına gitmenin bir cinnet olacağını mülâhaza ederken Tokat'ın karaya gitmesi üzerine bil mecburiye geri dönerek Preveze'ye girmiş ve sonra gidip Tokat'ı kurtarmış, Preveze'ye getirmiştir.”⁶³

Mecmuada, Preveze harekâtıyla ilgili bir başka raporun Milan Gazetesi'nde yayınladığı belirtilmektedir. Bu raporda dikkat çeken nokta, İtalyan bir yüzbaşının harekâtta bir gece evvel sivil kıyafetle Preveze'de karaya çıktığı ve limanı gözlediğidir. İtalyan yüzbaşı limandan hareket etmek için hazırlanan Türk gemilerini merkeze bildirince İtalyan filosu hemen harekete geçmiş ve limandan ayrılan gemileri vurmuştur.

İtalyanlar Preveze baskınından hemen sonra Trablusgarp ve Bingazi'yi de denizden abluka altına aldı. İtalya'nın bir saldırıda bulunacağı düşünülmeyişinden bölgede herhangi bir hazırlık söz konusu değildi. İngilizlerin Mısır, Fransızların da Tunus üzerinden Osmanlı Devleti'ni engellemeleri bölge ile karadan bağlantının kopması anlamına geliyordu. Denizlerde ise Osmanlı donanması İtalya donanması ile kıyaslanamayacak kadar güçsüzdü bu yüzden denizden ulaşım da imkânsız görünüyordu. Son olarak telgraf hattı da İtalyanlar tarafından kesilince Trablusgarp ile bağlantı tamamen kopmuş oldu. Ancak yine de bazı cesur Osmanlı subayları Tunus ve Mısır üzerinden gizlice bölgeye girmeyi, bir miktar silah ve malzeme yardımı götürmeyi başardı.⁶⁴

Trablusgarp Savaşı'na etki eden en önemli faktör şüphesiz ülkelerin sahip olduğu donanmalar oldu. İtalya'nın güçlü bir donanması vardı ancak Osmanlı Devleti bu konuda oldukça gerideydi. Bunun farkında olan Ali Rıza Seyfi, donanmaya yeteri kadar önem verilmediğini ve Trablusgarp'ın güçlü bir donanma olmadan savunulamayacağını ifade etmektedir.⁶⁵ *Donanma Mecmuası*'nda yazarı belli olmayan bir makalede yine donanmanın önemine değinilmektedir. Yazara göre Osmanlı Devleti güçlü bir donanmaya sahip olsaydı, İtalya Trablusgarp'a saldıramaz, saldırırsa bile

⁶³ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 120-121.

⁶⁴ Beydilli, a.g.m., s. 607.

⁶⁵ Ali Rıza Seyfi, a.g.m., s. 1536.

başarısız olurdu.⁶⁶ Osmanlı donanmasının güçsüz olması tabi ki ekonomik durum ile ilgilidir. Çünkü donanmayı oluşturan gemilerin maliyetleri oldukça yüksektir. Bu sebeple bazen halktan donanma için yardım talep edilmekteydi.⁶⁷ Yardım talebinden kısa bir süre sonra gelen yardımların yetersiz olduğunu düşünen M. Safvet halkın bu konuda lakayt bir tutum sergilediğini belirterek dua etmek yerine daha fazla maddi yardım yapılması gerektiğini ifade etmektedir.⁶⁸ Trablusgarp Savaşı ile birlikte donanmanın önemini anlayan bir başka devlet de Almanya oldu. Almanlar bu savaştan sonra denizaşırı topraklarını korumak için donanmanın önemini belirten bir rapor hazırlayarak bu doğrultuda gereken adımları atmışlardır.⁶⁹

İtalyanlar bu işgal hareketine girişirken savaşı kısa sürede kazanıp sonuçlandırabileceğini düşünüyorlardı. Ancak durum düşündükleri gibi olmadı ve güçlü donanmasına ve sahillere çıkardıkları binlerce askere rağmen ülkenin iç bölgelerine ilerleyemediler ve kıyıda sıkışıp kaldılar. İtalya, Osmanlı Devleti'nin zayıf durumuna rağmen kesin başarıya ulaşamayıp savaşın uzayacağını anladığında başka yollar aramaya başladı. Bu yollardan ilki, İtalya Kralı'nın 5 Kasım 1911'de yayınladığı deklarasyondur. Bu deklarasyon ile Trablus ve Bingazi'nin İtalya tarafından ilhak edildiği bildiriliyordu. Ancak Osmanlı Devleti bu deklarasyonun uluslararası hukuka aykırı olduğunu bildirdi ve bu ilhak girişimini protesto etti. Daha sonra İtalya diğer Avrupalı devletlerin araya girmesini ve Osmanlı Devleti'ni ikna etmesini istedi. Ancak Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'ni ikna edemediler.⁷⁰

İtalya bu adımlardan olumlu sonuçlar alamayınca savaşı Trablusgarp dışına yaymak istedi. Bu doğrultuda 1912 yılının Şubat ayında Beyrut'un bombalanmasına karar verildi. Beyrut Limanı'nda Osmanlı donanmasına ait çok az sayıda gemi bulunmaktaydı.⁷¹ İtalyan donanması Beyrut önlerine geldikten kısa bir süre sonra önce limanda Osmanlı Devleti'ne ait Ankara isimli torpido gemisinin teslim edilmesini istedi.

⁶⁶ Belirtilmemiş, "Harb-i Hazırdan Edilen İstifadeler", *Donanma Mecmuası*, S. 21, İstanbul, Teşrin-i Sani 1327, s. 1891.

⁶⁷ Belirtilmemiş, "Vezaif-i Mukaddese Karşısında Millet", *Donanma Mecmuası*, S. 17, İstanbul, Temmuz 1327, s. 1525.

⁶⁸ M. Safvet, "Entensirullah", *Donanma Mecmuası*, S. 19, İstanbul Eylül 1327, s. 1700.

⁶⁹ Belirtilmemiş, "Milli Dersler-Almanlar Bizden Ders Almışlar Ya Biz Kimden Alalım?" *Donanma Mecmuası*, S. 29, İstanbul, Temmuz 1328, s. 214.

⁷⁰ Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 640-641.

⁷¹ Şıvgın, *a.g.e.*, s. 100.

İtalya verdiği ulti­matom süresinin dolmasını beklemeden önce limandaki gemileri daha sonra da şehrin kıyı kesimlerini bombaladı.⁷²

Olaylar bu şekilde ilerlerken Trablusgarp'ta Osmanlı mukavemeti başarılı bir şekilde devam etmekteydi. İtalya'nın Beyrut'tan sonraki hareketi 18 Nisan 1912'de Çanakkale'ye saldırmak oldu. İtalyanın amacı Çanakkale Boğazı'nı geçerek Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamaktı ancak bu girişimlerinde de başarısız oldu. Çanakkale Boğazı, Osmanlı Donanması tarafından kapatıldı ve karadaki topçu bataryaları da güçlendirildi. İtalyan donanması Çanakkale önlerine geldi ve birkaç saatlik bombardımandan sonra geri çekilmek zorunda kaldı.⁷³ İtalya, donanması boğazı geçmeye çalışırken herhangi bir kayıp vermediğini, Osmanlı Devleti ise bu harekatta İtalya'nın bir zırhlı gemisini batırdığını iddia etmektedir.⁷⁴

İtalya, Çanakkale Boğazı'nda da istediği olumlu sonucu alamayınca Ege Denizi'ndeki faaliyetlerine devam etti ve Osmanlı Devleti'ne ait Rodos ile birlikte on iki adayı işgal etti. İşgalcilere adalardaki Rum halkı destek verdi.⁷⁵ İtalya, Trablusgarp'ta mücadelenin sürdüğü bölgelere havadan bildiriler atarak Ege adalarının işgal edildiğini ve Osmanlı askerlerinin esir düştüğünü, bu yüzden kendilerinin de direnişe bir son vermesini istemekteydi. Ancak bu durum Trablusgarp'taki direnişçiler üzerinde olumsuz bir tesir meydana getirmede.⁷⁶

İtalya başvurduğu yollardan istediği sonuçları bir türlü alamazken Osmanlı Devleti de iç politikada birçok sorunla uğraşmaktaydı. Önce Bosna-Hersek'in elden çıkması ve Trablusgarp Savaşı'na hükümetin hazırlıksız yakalanması İttihat ve Terakki'ye olan inancı sarsmıştı. Gün geçtikçe güçlenen muhalefet tarafından 1911 yılının sonuna doğru Hürriyet ve İtilaf Partisi kuruldu. İttihat ve Terakki'ye muhalif olan bütün gruplar bu partinin çatısı altında birleşmekteydi. Muhalefetin daha fazla güçlenmesini istemeyen İttihatçılar 1912 yılı Mart ayında seçim yapmaya karar verdi. Tarihe “sopalı seçimler” olarak geçen bu yarış İttihatçılar kazandı. Ancak onlara karşı kaybedilen güvenin yerine gelmesi sağlanamadı. Bununla birlikte siyaset orduya iyice bulaşmıştı ve bunun sonucunda İttihat ve Terakkiye muhalif “Halâskâr Zabitan Grubu” kuruldu. Bu grup İttihatçı devlet görevlilerini tehdit ederek görevlerinden ayrılma­larını

⁷² Belirtilmemiş, “Beyrut Bombardımanından Sonra”, *Donanma Mecmuası*, S. 23, İstanbul, Kanun-i Sani 1327, s. 2081.

⁷³ Şıvgın, *a.g.e.*, s. 104.

⁷⁴ Belirtilmemiş, “Çanakkale Boğazı'ndan Geçilebilir Mi?”, *Donanma Mecmuası*, S. 27, İstanbul, Mayıs 1328, s. 106.

⁷⁵ Bayur, *a.g.e.*, s. 127.

⁷⁶ Şıvgın, *a.g.e.*, s. 112.

istemekteydi. Halâskâr Zabitan Grubu başlangıçta İttihatçılar karşısında etkili oldu ancak kısa süre sonra çıkan Balkan Savaşları'ndan sonra etkinlikleri kalmadı. Ayrıca bu süreçte hükümetin sık sık değişmesi de Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmaktaydı. Bu savaşta İtalya'yı en çok destekleyen ülke Rusya idi. Rusya, Trablusgarp'taki Osmanlı askerlerinin çıkarılmasını ve boğazların açılmasını istemekteydi. Ruslar ayrıca Balkan Devletleri'ni Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmaktaydı. Bu süreçte Osmanlı Devleti'ni barışa zorlayan en önemli sebep Balkan devletlerinin siyasetleridir. Trablusgarp Savaşı'nı fırsat bilen bu devletler Osmanlı Devleti'ne karşı faaliyetlere başladılar. Almanya, Balkan ülkelerinin faaliyetlerinden endişe duyarak Osmanlı Devleti'ne bir an önce İtalya ile barış yapması tavsiyesinde bulundu.⁷⁷

Osmanlı Devleti bulunduğu olumsuz koşullar sebebiyle İtalya ile barış görüşmelerine başlamaya karar verdi. Barış görüşmeleri ilk olarak el altından yapılmaya başlandı. Gizli şekilde yapılan görüşmelerde Osmanlı tarafının isteği, Osmanlı Padişahı'nın kağıt üzerinde de olsa hükümlanlık haklarının devam etmesi ve halifelik sıfatı sebebiyle de bölge halkının dini bağlarının korunmasıydı. İtalya bu istekleri kabul etti. Ayrıca Trablusgarp'tan dolayı oluşan borçları da ödemeyi taahhüt etti. Bununla birlikte işgal edilen Ege adaları da Osmanlı Devleti'ne iade edilecekti. Ancak bu konuda İtalya sözünde durmadı ve Balkan devletleri karşısında alınan ağır yenilgi sonrası Ege adalarını teslim etmekten vazgeçti. Bu konularda anlaşma sağlandıktan sonra iki devlet resmi olarak barış görüşmelerine başladı. 18 Ekim 1912 tarihinde Uşi Kasabası'nda yapılan anlaşma ile İtalya resmen Trablusgarp'ı elde etti.⁷⁸

2. DONANMA MECMUASI'NDA BALKAN SAVAŞI

2.1. SAVAŞ ÖNCESİ BALKANLARIN DURUMU

1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması'ndan Balkan ülkeleri istedikleri sonuçları tam olarak alamadığı için bölgede tansiyon her zaman yüksek oldu. Bunun yanında Rusların bölgede uyguladığı panislavizm politikası da gerilimin yüksek olmasına sebep oluyordu. Bölgedeki gerilimin bir başka sebebi ise Avusturya'nın Balkanlarda yayılmacı bir politika izlemeye başlamış olmasıdır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra Bosna-Hersek'i ilhak etmesi Balkan devletlerinin harekete geçmesindeki en önemli sebep oldu.

⁷⁷ Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 642-643.

⁷⁸ Beydilli, *a.g.m.*, s. 608..

Yaşanan gerilim içinde her Balkan devletinin ayrı bir isteği bulunmaktaydı. Sırlar eski Sırp Krallığı'nı yeniden kurmak istiyordu. Ancak Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ele geçirmesi Sırbistan'ın Adriyatik Denizi'ne giden yolunun kapanması anlamına geliyordu. Bu nedenle Sırlar gözünü Makedonya'ya çevirdi. Ancak Avusturya'da Selanik üzerinden Ege Denizi'ne yönelmekteydi. Sırbistan, Avusturya'nın etkisini kırabilmek için Makedonya konusunda Bulgarlar ile anlaşma yapmak istiyordu. Bulgarlar çok daha geniş topraklara sahip olmak için gözlerini doğrudan Makedonya'ya dikti. Yunanistan ise, *Megali İdea* peşindeydi. Bu amacını gerçekleştirmek için Girit'i, Ege Denizi'ndeki bütün adaları ve Makedonya'nın Ege Denizi'ne kıyısı olan bölgelerini istemekteydi. Görüldüğü üzere bu üç Balkan devleti de Osmanlı toprağı olan Makedonya'yı işgal etmek istiyordu. Bu sebeple üç devlet arasında ilişkiler gergin bir şekilde sürmekteydi. Ancak Slavların genel koruyucusu Rusya olaya müdahale ederek üç Balkan devletinin de Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmesini sağladı.⁷⁹

2.2. BALKAN DEVLETLERİNİN İTTİFAKI

Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhak edilmesi, bu bölgeyi kendi hakkı olarak gören Sırbistan üzerinde şok etkisi yarattı. Sırbistan bu konuda kendisine yardım etmesi için Rusya'ya yöneldi. Avusturya ise Almanya'dan destek beklemekteydi. Ancak Rusya'nın 1905 yılında Japonya'ya karşı mağlup olması ve ülkede devrim gerçekleşmesi uluslararası arenada etkinliğinin azalmasına sebep oldu. Bu sebeple Sırbistan'a istediğı desteğı veremedi. Bundan dolayı Sırbistan, Avusturya'ya karşı olan tutumunu yumuşatmak zorunda kaldı. Rusya kısa bir süre sonra Balkanlarda etkin bir politika izlemeye başladı ve Balkan devletlerini Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmaya başladı.⁸⁰ Balkan devletlerini, Osmanlı Devleti'ne karşı cesaretlendiren en önemli olay Trablusgarp Savaşı'dır. Bu savaşta özellikle Osmanlı donanmasının etkisizliği Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı cesaretlendirdi..

Balkan devletlerinden Yunanistan, Girit sorunu sebebiyle Osmanlı Devleti ile savaşın eşiğindeydi. Bu sebeple zaten askeri hazırlık içerisindeydi. İttifak adımının ilkinde Yunanistan attı. Yunanistan gizli bir şekilde Bulgaristan'a ittifak teklifinde bulundu. Ancak Bulgaristan'ın, Yunanistan'a güvenmediğı için bu teklife hemen cevap

⁷⁹ Armaoğlu, a.g.e., s. 653-654.

⁸⁰ Barabara Jelavich, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*, C. 2, Küre Yay., İstanbul 2009, s. 101.

vermemesi bu girişimi sekteye uğrattı. Balkan ittifakının temelini Bulgaristan ve Sırbistan anlaşarak attı. Bu anlaşmanın sağlanmasında Rusya'nın etkisi çok büyüktür.⁸¹

Bulgaristan ve Sırbistan arasındaki görüşmeler başlangıçta Makedonya topraklarının paylaşımında anlaşamadıkları için sekteye uğradı. Bulgaristan, Makedonya'nın özerk olmasını istiyordu. Bu isteğindeki amaç ise sonradan Makedonya'yı tamamen ele geçirmektir. Sırbistan ise Makedonya topraklarının peşinen paylaşılmasını istemekteydi. Görüşmelerin bu aşamasında Rusya devreye girdi ve iki ülkeye anlaşmaları için baskı yaptı. Sonuçta anlaşma Sırbistan'ın istediği gibi oldu ve Sırp-Bulgar ittifakı 13 Mart 1912'de Sofya'da imzalandı.⁸²

Bu anlaşmadan sonra Bulgaristan daha önce yüz vermediği Yunanistan'a yöneldi. Bulgaristan, Yunanistan'ın 1897 yılında yapılan savaşta Osmanlı Devleti'ne mağlup olmasından dolayı, Yunan ordusuna pek güvenmemekteydi. Ancak ortaya bir savaşın çıkması ihtimalinde Yunan donanmasının işe yarayacağını düşünmekteydi. İki devlet yaptıkları görüşmelerden sonra 29 Mayıs 1912'de Sofya'da ittifak antlaşması imzaladı.⁸³

Bu ittifak grubuna son olarak Karadağ katıldı. Karadağ ile Bulgaristan arasında Ağustos 1912'de sözlü bir anlaşma yapıldı. Böylece Osmanlı Devleti'ni Balkanlar'dan atmak için dört Balkan devleti bir araya geldi.⁸⁴

2.3. BALKAN SAVAŞI

Balkan devletleri ittifak adımları attığı sırada Osmanlı Devleti hali hazırda Trablusgarp Savaşı ile uğraşmaktaydı. Bazı kaynaklarda belirtilen; Osmanlı Devleti'nin balkanlardaki gelişmelerden haberdar olmadığı düşüncesi tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. 1912 yılı başında Balkan devletlerinde bulunan elçilerden gelen raporlarda bölgedeki savaş hazırlığından bahsedilmektedir.⁸⁵

Osmanlı Devleti yaklaşan savaşın farkındaydı ancak askeri açıdan hazır olmadığını bildiğinden savaşın gecikmesini istemekteydi. Bu doğrultuda Avrupalı devletlerin Makedonya'da ıslahat yapılması teklifini kabul etti. Bunun yanında Balkan devletleri, Osmanlı Devleti'nin Makedonya ile tamamen bağının kopmasını sağlayacak şartlar öne sürmesi işi çıkmaza soktu. Osmanlı Devleti'nin bu tutum karşısında resmi

⁸¹ Uçarol, *a.g.e.*, s. 430.

⁸² Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 657.1

⁸³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 5, TTK Yay., Ankara 1999, s. 293.

⁸⁴ Uçarol, *a.g.e.*, s. 432.

⁸⁵ Kemal Gurulkan- Kevser Şeker vd., *Osmanlı Belgelerinde Balkan Savaşları*, C. 1, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 2013, s. 5.

cevap dahi vermemesi savaşı kaçınılmaz hale getirdi.⁸⁶ İlk olarak 8 Ekim’de Karadağ, 14 Ekim’de de diğer üç Balkan devleti Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etti.⁸⁷ Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti’ne karşı ittifaklar kurması ve savaş ilan etmesi ile ilgili *Donanma Mecmuası*’nda Süleyman Nazif duygularını şu şekilde ifade etmektedir: “Kimin hatırına gelirdi ki Osmanlı ordusunun muzafferiyet adidesiyle çiğnenen topraklarda bir Bulgaristan, bir Sırbistan, bir Yunanistan, bir Karadağ tekrar devletler tesis etsin. Bugün ellerinde ehl-i salibin bayrakları olduğu halde ordularını Âl-i Osman Devleti’nin payitahtına kadar saldırmak cüretinde bulunsun.”⁸⁸ Mecmuadaki bir başka yazar Yunus Nadi ise savaş ilanı ile ilgili düşüncelerini şöyle aktarmaktadır: “Balkanlarda meşgule-yi harb ve cedeli vaktiyle Osmanlı saltanatının birer vilayetleri, belki bir kaçı bir vilayet hükmünde olan dört hükümet, gerd nefer ez kıyam olarak bize ilanı muhaseme ettiler. Hatta doğrudan doğruya ilanı muhaseme etmeyerek izzet-i nefsi milliyemizi cerihadar eyleyecek muttalib serkeşhane ile ortaya atıldılar. Böylelikle bizi top ile tüfek ile cevap vermek zeminine sevk eylediler.”⁸⁹ Ayrıca Yunus Nadi’ye göre Balkan devletlerinin önce Hristiyanlık daha sonra Slavlık kimliğini ön plana çıkararak bize saldırmasının altında yatan en önemli sebep Osmanlı Devleti’nin Avrupa’dan atılması fikridir.⁹⁰ Bununla birlikte Yunus Nadi savaşı Osmanlı Devleti’nin kazanacağından emindir.⁹¹ Savaşa değişik bir açıdan bakan Feridun Vecdi ise bu savaş ilanı ile geçmişte bölgedeki Türklere yapılan zulümlerin intikamını alacak olmalarından dolayı mutlu olduğunu belirtmektedir.⁹²

Savaşta Osmanlı ordusu doğu-batı olarak ikiye ayrıldı. Doğu ordusu Bulgarlar, batı ordusu Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan ile çarpışacaktı. Doğu ordusu daha savaşın başında ağır bir yenilgi alarak savunma hattı için 25 Ekim’de Çatalca’ya çekildi. Batı ordusu ise 26 Ekim’de Sırlara yenildi. Bu yenilgiden sonra dört Balkan devleti de Makedonya’yı işgal etmeye başladı. 8 Kasım’da Selanik’in Yunanistan’a teslim olması ile Osmanlı Devleti Rumeli’deki bütün topraklarını kaybetti. Savaşın deniz tarafına bakıldığında; Yunan donanması Osmanlı donanmasından daha güçlüydü. Osmanlı donanması Marmara Denizi’nde olduğundan Yunanistan kolayca Ege Denizi’ni ve adalara hâkim oldu. Her ne kadar Osmanlı donanmasına ait Hamidiye kruvazörü başarılı

⁸⁶ Armaoğlu, a.g.e., s. 667.

⁸⁷ Cevdet Küçük, “Balkan Savaşı”, *TDİ*, C. 5, TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay., Ankara 1992, s. 24.

⁸⁸ Süleyman Nazif, “Hayal Değil Hakikat!”, *Donanma Mecmuası*, S. 31, İstanbul 1328, s. 291.

⁸⁹ Yunus Nadi, “Hâdisat-ı Cariye Karşısında Hasbihal”, *Donanma Mecmuası*, S. 31, İstanbul 1328, s. 294.

⁹⁰ Yunus Nadi, a.g.m., s. 295.

⁹¹ Yunus Nadi, a.g.m., s. 297.

⁹² Feridun Vecdi, “Öc”, *Donanma Mecmuası*, S.31, İstanbul 1328, s. 301.

akınlar gerçekleştirdiyse de savaşın gidişatına tesir edemedi.⁹³ Osmanlı Devleti denizlerde etkili olamamasına rağmen *Donanma Mecmuası* verdiği haberde donanmanın büyük başarılar elde ettiğini anlatmaktadır:

“İlân-ı harbi müteakib Varna’yı bombardıman eden, Bulgarların altı torpidosundan ikisini mahveden ve dördünü Varna’nın iç limanına ilticaya mecbur eyleyen muhterem kuvvet; o ölmüş denilen donanmamız ölmemişti. Çatalca önlerine gelen Bulgar ve Sırp kuvvetlerini hareketten aciz bir hale getiren, bu iki düşmanın on beş yirmi binden ziyade bir kuvve-yi cesîme ve azîmesini Karadeniz cihetinden Terkos, Celep Koyu ve Marmara Denizinde Büyükçekmece, Silivri önlerinde açtığı karşılıklı ateşle mahveden, bir kısım cephanesini mahveyleyen kuvvet, dirilmesi nâ-kâbil olduğuna iddia olunan yine bu kuvvet olmuştur.”⁹⁴

Savaşın başlamasından hemen sonra Osmanlı Devleti’nin yaşadığı ağır hezimet Gazi Ahmet Muhtar Paşa kabinesinin (22 Temmuz 1912-29 Ekim 1912) istifa etmesine ve yerine Kâmil Paşa kabinesinin (29 Ekim 1912-23 Ocak 1913) kurulmasına neden oldu. Kâmil Paşa hiç vakit kaybetmeden barış görüşmeleri yapmak istedi. Bunun için de Avrupalı devletlerden aracılık yapmaları istendi. Savaş öncesinde Avrupalı devletler, savaş sonunda herhangi bir toprak değişikliğine izin verilmeyecek beyanatında bulunmuşlardı. Bu süreçte Osmanlı Devleti’nin bütün umudu Avrupalı devletlerin bu sözünü tutmasıydı. Ancak bu devletler savaşı Osmanlı Devleti’nin kazanacağını düşündükleri için bu açıklamayı yapmıştı. Bu sebeple Osmanlı Devleti’nin isteği reddedildi. Bu durum üzerine Kâmil Paşa direkt olarak Bulgaristan’a mütareke yapılması için başvurdu. Bulgarlar bu öneriye ancak Çatalca savunma hattına saldırıp başarısız olduktan sonra cevap verdi. Bulgarlar ve diğer balkan devletleri ile mütareke yapıldı. Yapılan görüşmeler neticesinde sorunun Londra’da toplanacak konferansta görüşülmesine karar verildi.⁹⁵

Balkanlardaki sorunu çözmek amacıyla 17 Aralık 1912’de Londra’da konferans düzenlendi. Konferanstaki en önemli konular Osmanlı Devleti’nden tazminat istenmesi⁹⁶ ve Edirne’nin hangi devlette kalacağı meselesi idi. Bu sebeple savaşın tekrar patlak vermemesi için Avrupalı devletler tarafından 17 Ocak 1913’te Edirne’nin Balkan devletlerine bırakılması için Osmanlı Devleti’ne nota verildi.⁹⁷ Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu bu zor durum, yönetimden uzaklaşmış olan İttihatçılara bekledikleri fırsatı verdi. Hükümet verilen notayı görüşmek üzere 23 Ocak 1913’te toplandığında, Enver Bey yanında bulunan bir grup İttihatçı subay ile Bâb-ı Âli

⁹³ Uçarol, *a.g.e.*, s. 438.

⁹⁴ Belirtilmemiş, “Donanmamızın Hıdeameti ve İlk Muzafferiyeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 32, İstanbul Teşrin-i Evvel 1328, s. 1.

⁹⁵ Karal, *a.g.e.*, s. 324-327.

⁹⁶ BOA, HR.HMS.İŞO, 36/4, 02.03.1329.

⁹⁷ Uçarol, *a.g.e.*, s. 440

baskınını gerçekleştirdi ve Kâmil Paşa zorla istifa ettirildi. İttihatçılar, Kâmil Paşa'nın yerine Mahmut Şevket Paşa'nın atanmasını sağladı.⁹⁸ Mahmut Şevket Paşa hükümeti ilk iş olarak Avrupalı devletlerin verdiği notayı reddetti ve bunun üzerine savaş yeniden başladı. Osmanlı Devleti tekrar başarısız oldu ve o zamana kadar kendini müdafaa eden Edirne, Yanya, İşkodra tamamen kaybedildi.⁹⁹

Bu kötü durum karşısında Osmanlı Devleti barış görüşmeleri için Avrupalı devletlerin arabuluculuğuna başvurdu. Yapılan görüşmeler neticesinde 30 Mayıs 1913'te Londra'da barış imzalandı. Yapılan anlaşmaya göre:

1. Midye-Enez çizgisinin batısı Balkan devletlerine bırakılacaktır.
2. Arnavutluk ve Ege adaları ile ilgili sorunların çözümü büyük devletlere bırakılacaktır.
3. Selanik, Girit ve Güney Makedonya Yunanistan'a bırakılacaktır.
4. Trakya, Kavala ve Dedeağaç Bulgaristan'a bırakılacaktır.
5. Orta ve Kuzey Makedonya, Sırbistan'a bırakılacaktır.
6. Silistre Romanya bırakılacaktır.¹⁰⁰

Balkanlarda gerçekleşen sınır değişiklikleri, Balkan devletlerini memnun etmedi. Özellikle Makedonya'nın büyük bir kısmının Bulgaristan'a verilmesi diğer balkan devletlerinin rahatsız olmasına ve bu duruma itiraz etmelerine sebep oldu. Bu anlaşmazlıklar sonucu Bulgaristan 23 Haziran 1913'te müttefiklerine savaş ilan etti. Daha sonra Romanya'da Bulgaristan'a karşı savaşa dahil oldu. Böylelikle Balkan devletleri arasında II. Balkan Savaşı başlamış oldu. Savaş öncesinde Bulgarlar hızlı bir şekilde galip geleceğini düşünüyorken durum bekledikleri gibi gelişmedi. Balkan devletlerinin birbiri ile savaşmasını değerlendiren Osmanlı Devleti 21 Temmuz'da Edirne'yi kolay bir şekilde geri aldı. Avrupalı devletlerin araya girmesi ile II. Balkan Savaşı 10 Ağustos 1913'te imzalanan Bükreş Antlaşması ile sona erdi. Daha sonra 29 Eylül'de Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Edirne Osmanlı toprağı olarak kaldı.¹⁰¹

⁹⁸ Cevdet Küçük, "Bâbîâli Baskını", *DİA*, C. 4, TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay., Ankara 1991, s. 390

⁹⁹ Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 679.

¹⁰⁰ Bayur, *a.g.e.*, Kısım 2, s. 308.

¹⁰¹ Küçük, "Balkan Savaşı", s. 25.

Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti için dönüm noktası oldu. Asırlardır Balkanlarda yaşayan Müslümanlar ya yaşadıkları toprakları terk ederek Anadolu'ya göç etti ya da zulüm altında can verdi. Yapılan zulümlerle ilgili *Donanma Mecmuası*'nda "Balkan Komisyonunun Raporu" başlıklı bir makale yayınlanmıştır. Bu makalede; Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere, Rusya ve Amerika hükümetlerinin delegelerinden oluşan komisyonun hazırladığı raporun yayınlanmadan önce ele geçirilip görüldüğü belirtilerek, rapor hakkında bilgiler verilmektedir. Raporda; Sırp'ların yaptıkları zulümlerle ilgili pek bilgi olmadığı belirtilmektedir. Bunun sebebi ise Sırbistan hükümetinin soruşturmaya izin vermemesi ve soruşturmayı engellemek için elinden geleni yapmasıdır. Yine de komisyon Sırp ordusunun geçtiği yerlerde yanmış ve harap olmuş birçok köy olduğunu raporunda belirtmiştir. Komisyona göre Balkan devletleri içinde halka en çok zulmeden devlet Yunanistan'dır. Yunan mezalimi ile ilgili şu bilgiler verilmektedir: *"Bu vahşet ve mezalimi ve müthiş katlleri doğrudan doğruya Yunan zabitanı tarafından tertip ve idare edilmiştir. Yunanîler medeniyet, insaniyet ve hissi merhametten büsbütün müberra olduklarını, bu vahşetleri ile açıktan açığa izhar ve ispat etmişler. Şunu dahi zikir edelim ki, vahşetlerin, canavarlıkların en fenası, en müthiş Makedonya'nın havali-i muhtelifesinde dolaşan Yunan başıbozuk eşkıya çeteleri, komitecileri tarafından icra edilmiştir."* Raporda; Bulgarlar ile ilgili de şu bilgiler verilmektedir: *"Bulgarlara karşı olan en ağır ithamat olanların Türklere karşı icra etmiş oldukları haksızlık, vahşet, gaddarlık Yunanîlerin yaptıklarına nispetle pek azdır. Muharebenin en şiddetli zamanlarında Yunan eşkıya çetelerinin yaptıkları tahribat, katl, tasallulat ve taarruzat her nasılsa o zaman Bulgarlara hâmil edilmiştir. Mahaza Bulgarların da zavallı İslâm köylülerine reva gördükleri zulüm ve işkence katiyen kabil-i inkâr olmayıp, bu münazır bir gün pek kanlı vesile-i sahifeler işgal edecektir."*¹⁰²

Balkan devletlerinin her biri savaş sırasında ve sonrasında eline geçen Osmanlı topraklarındaki Türk ahaliyi katletmiştir. Balkan devletlerinin bu zulüm hareketinin arkasındaki en önemli sebep Türkleri Balkanlardan göç etmeye zorlamak ve ellerindeki herşeye sahip olmaktır. Zulüm ve katliama uğrayan Türkler mecburen Anadolu'ya göç etme yolunu seçmiştir. Göç eden yüzbinlerce kişi Anadolu nüfusunun da artmasına sebep olmuştur.

¹⁰² Belirtilmemiş, "Balkan Komisyonunun Raporu", *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 10 Ağustos 1914 İstanbul, s. 115.

3. DONANMA MECMUASI'NDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

Birinci Dünya Savaşı sanayileşmiş ülkeler arasındaki siyasi ve iktisadi olarak dünya üzerinde hâkimiyet kurma mücadelesi sonucu ortaya çıkmıştır. Sanayileşmiş Avrupalı Devletler bu doğrultuda kendi aralarında anlaşmalar imzalayarak ittifaklar kurmaktaydılar. 1879'da Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın imzaladığı ikili ittifak, 1882'de İtalya'nın da bu devletlere katılmasıyla Üçlü İttifak halini aldı. İttifak devletlerine karşılık 1893'te Fransa ve Rusya, 1904'te Fransa ve İngiltere, 1907'de İngiltere ve Rusya arasında imzalanan anlaşmalar ile Üçlü İtilaf kuruldu. Bu bloklar hızla sömürge ve silahlanma yarışına girdikleri için aralarında büyük bir savaşın çıkması beklenmekteydi.¹⁰³ Beklenen savaş Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdı Prens Ferdinand'ın 28 Haziran 1914'te Saraybosna'da bir Sırp tarafından öldürülmesi ile patlak verdi. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu bu cinayeti bahane ederek Sırbistan üzerindeki emellerini gerçekleştirebilmek için hemen harekete geçti. İlk olarak Almanya ile temasa geçerek onların tutumunu sordu. Almanya desteklediğini bildirince Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 28 Temmuz'da Sırbistan'a savaş ilan etti.¹⁰⁴

Savaşın ilan edilmesi üzerine Rusya 31 Temmuz'da seferberlik ilan etti. Bunun üzerine Almanya harekete geçerek 1 Ağustos'ta Rusya'ya bir ultimatom vererek seferberliğin durdurulmasını istedi. Bununla birlikte Almanya, Fransa'ya olası bir Alman-Rus savaşı karşısındaki tutumunu sordu. Fransa bu soruya seferberlik ilan ederek cevap verince Almanya 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta ise Fransa'ya savaş ilan etti.¹⁰⁵ Almanya'nın amacı kısa sürede Fransa'ya karşı bir zafer kazanıp bütün dikkatini Rusya'ya yöneltmekti. Bu amacını gerçekleştirebilmesi için Belçika üzerinden gitmesi gerekiyordu. Bu doğrultuda Belçika'dan geçiş izni istedi. Belçika bu isteği reddedince Almanya 4 Ağustos'ta onlara da savaş ilan etti. Almanya'nın Belçika'ya savaş ilan etmesi üzerine İngiltere kendisini tehdit altında hissettiğinden 4 Ağustos'ta Almanya'ya savaş ilan etti. 6 Ağustos'ta ise Avusturya-Macaristan, Rusya'ya savaş ilan etti.¹⁰⁶

Savaşın çıkması ile ilgili *Donanma Mecmuası*'nın 54. sayısında “Avusturya Sırbistan Muharebesi” başlıklı kısa bir yazı yayınlanmıştır. Yazıda Avrupa'nın içinde

¹⁰³ Ercüment Kuran, “Birinci Dünya Savaşı”, *DİA*, C. 6, TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay., Ankara 1992, s. 196.

¹⁰⁴ Durdu Mehmet Burak, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-İngiliz İlişkileri*, Babil Yay, Ankara 2004, s. 56

¹⁰⁵ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 1, Bilgi Yay, İstanbul 1991, s. 37-38.

¹⁰⁶ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yay, İstanbul 2009, s. 137.

bulunduğu barış ortamının ortadan kalktığı ve her ülkede telaşın hâkim olduğu anlatılmaktadır. Makale yazarına göre Avrupa, Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti'ne karşı takındığı haksız tavır yüzünden bu savaş ile cezalandırılmaktadır.¹⁰⁷

3.1. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ

Birinci Dünya Savaşı çıktığında Osmanlı Devleti büyük kayıplar yaşadığı Trablusgarp ve Balkan Savaşları'ndan yeni çıkmıştı. Osmanlı Devleti bu savaşlarda almış olduğu yaraları sarmaya çalışırken bir yandan da diplomatik girişimlerde bulunarak siyasi yalnızlıktan kurtulmaya çalışmaktaydı. Osmanlı Devleti her ne kadar Almanya ile olan ilişkilerini geliştirmiş olsa da; Almanya'nın, Avusturya'nın Bosna Hersek'i almasına ve İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmesine sessiz kalması sebebiyle Osmanlı Devleti önce İtilaf Devletleri bir ittifak anlaşması yapmak istedi. Ancak İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'nin kendilerine yük olacağına inanıyorlardı. Ayrıca Rusya'yı da karşılarına almak istemiyorlardı.¹⁰⁸

İtilaf Devletleri ile anlaşamayan Osmanlı Devleti rotasını Almanya'ya çevirmek zorunda kaldı. Osmanlı Devlet adamları 22 Temmuz 1914'te Almanya ve Avusturya'ya başvurarak anlaşmak istediklerini belirtti. Almanya etrafında oluşan İtilaf çemberini kırmak istediğinden Osmanlı Devleti'nin bu isteğine olumlu cevap verdi. 2 Ağustos 1914'te Almanya ve Osmanlı Devleti arasında gizli bir ittifak antlaşması imzalandı.¹⁰⁹ Almanya, Osmanlı Devleti ile yapılan antlaşmadan sonra Osmanlı Devleti'nin hemen savaşa girmesini istemekteydi. Bu amaç doğrultusunda Akdeniz'de bulunan *Goben* ve *Breslau* isimli gemilerini İstanbul'a gönderdi. Bu iki gemi İngiliz donanmasından kaçarak Çanakkale Boğazı'nı geçmeyi başardı. Bunun üzerine İtilaf Devletleri bu iki geminin teslim edilmesini ya da silahsızlandırılmasını istedi. Bu isteğe karşılık Osmanlı Devleti gemilerin satın alındığını açıkladı.¹¹⁰ İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasını istediğinden bu olaya herhangi bir tepki vermedi. Diğer taraftan Almanya, Osmanlı Devleti'nin hemen savaşa girmesini istemekteydi. Almanya'nın acele etmesinin sebebi, Osmanlı Devleti savaşa girdiği takdirde Ruslar Kafkasya'ya asker sevk edecek ve Avusturya ile kendilerinin yükü hafifleyecekti. Osmanlı Devleti ise Bulgaristan'ın savaşa katılmasını ve Romanya'nın tarafsız kalacağına dair söz

¹⁰⁷ Belirtilmemiş, "Avusturya-Sırbistan Muharebesi", *Donanma Mecmuası*, S. 54, İstanbul, 3 Ağustos 1914, İstanbul, s. 89.

¹⁰⁸ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s. 463-464.

¹⁰⁹ Şerafettin Turan, *a.g.e.*, s. 38

¹¹⁰ HR. SYS, 2095/3, 30.08.1914; Cezmi Eraslan, "Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye" *Türkler*, C. 13, Ed. Hasan Celal Güzel, vd., Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s. 614.

vermesini beklemekteydi. Bu arada batı cephesinde Marne muharebeleri (6-12 Eylül 1914) yaşandı ve Almanya'nın Fransa'yı kısa sürede yenme planları gerçekleşmedi. Bu sebeple Almanya, Osmanlı Devleti'ne olan baskılarını arttırdı. Osmanlı Devleti bu defa ekonomisinin kötü olduğunu bahane etti. Almanya'nın borç vermesine rağmen Osmanlı Devleti savaşa girmemek için diretiyordu. Bununla birlikte başta Enver Paşa olmak üzere bazı Osmanlı devlet adamları da savaşa girmek istiyordu. Nihayet Enver Paşa'nın emri ile bu iki gemi 29 Ekim 1914 gecesi Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombaladı. Yaşanan bu olay üzerine İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti ve Osmanlı Devleti fiilen savaşa girmiş oldu.¹¹¹

Osmanlı Devleti'nin savaş kararı alması üzerine şeyhülislâm Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi tarafından Müslümanları cihada çağıran bir fetva yayınlandı. Fetvada savaşın nedenleri ve savaşmanın neden kutsal olduğu açıklanmaktadır. *Donanma Mecmuası* 68. sayısında bu fetvayı yayınlamıştır. Fetva şöyledir:

“İslâmiyet aleyhine tehâcüm-i âdâ vâkî’ ve memâlik-i İslâmiyenin gasb u gâreti ve nüfûs-ı İslâmiyenin seby ü esir edilmeleri mütehakkık olunca padişah-ı İslâm hazretleri nefir-i âm sûretiyle cihadı emrettikde: “infiru hifafenve sikâlen ve câhidû bi-emvâlikum ve enfisüküm” ayet-i celilesi hükm-i münîfince kâffe-i müslimîn üzerine cihat farz olup genç ve ihtiyar piyade ve süvari olarak bilcümle aktardaki müslümînin mâlen ve bedenî cihâda müsâraat eylemeleri farz-ı ayn olur mu? El-cevâb: Olur.

Bu sûrette elyevm makâm-ı hilâfet-i İslâmiye ve memâlik-i mahrûse-i şahâneye sefâin-i harbiye ve asâkir-i berriyesiyle hücum etmek sûretiyle hilâf-ı İslâmiyeye adv ve neuzubillahi teâlâ nûr-ı âlî-i İslâmiyet’in itfâ ve imhâsına sâî bulundukları muhakkak olan Rusya ve İngiltere ve Fransa ile onlara muîn ve zahîr olan hükûmetlerin taht-ı idarelerinde bulunan kâffe-i Müslüminin dahi mezkûr hükûmetlerin aleyhine ilan-ı cihad ederek bilfiil gazaya müsâraat eylemeleri farz olur mu?

El cevap: Olur.

Bu surette maksudun husûlû cem’i Müsliminin cihada müsaraat eylemelerine mütevakıf iken bazıları neûzubillâh-i teala tehalûf etseler tehalüfleri masiyet-i azime olup gazab-ı ilâhiye ve bu mesiyet-i şenianın cezasına müstahak olurlar mı?

El cevap: Olurlar.

Bu surette hükûmet-i İslâmiye ile muharebe eden hükûmet mezkûr ahali-yi İslâmiyesinin kendilerini katl ve hatta cemi ailelerini mahvetmek eğer Allah ve icbar edilmiş olsalar bile hükûmet-i İslâmiye asakiriyle muharebe etmeleri şer’en haram-ı kati ile haram olup katil olmalarıyla nar-ı cahim müstahak olurlar mı?

El cevap: Olurlar.

Bu surette harb-i hazırda İngiltere ve Fransa ve Rusya, Sırbîye ve Karadağ hükûmetleriyle zahirlerinin idarelerinde olan Müslümanların hükûmeti Seniye-yi İslâmiyeye muayyen bulunan Almanya ve Avusturya aleyhine harp etmeleri hilafeti İslâmiye’nin meserretini mucib olacağından ism-i azim olmakla azab-ı elime müstahak olurlar mı?

El cevap: Olurlar.”¹¹²

¹¹¹ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 144-145.

¹¹² Belirtilmemiş, “Fetva-i Şerife”, *Donanma*, S. 68, 16 Teşrin-i Sani 1914, İstanbul, s. 307.

Donanma Mecmuası'nın 66. sayısında bir de Sultan Mehmed Reşad'ın ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın Osmanlı askerine seslenişi yer almaktadır:

“Düvel-i muazzama arasında harp ilan edilmesi üzerine her daim nâgehânî ve haksız tecavüzlere uğrayan devlet ve memleketimizin hukûk-ı mevcudiyetini fırsatçı düşmanlara karşı icabında müdafaa edebilmek üzere sizleri silah altına çağırıştım. Bu sûretle müsellaah bir bîtarafılık içinde yaşamakta iken Karadeniz boğazına torpil koymak üzere yola çıkan Rus donanması, talim ile meşgul olan donanmamızın bir kısmı üzerine ansızın ateş açtı. Hukûk-ı beynelmilele mugâyir olan bu haksız tecavüzün Rusya cânibinden tashihine intizar olunurken gerek mezkûr devlet gerek müttefikleri İngiltere ve Fransa devletleri sefirlerini geri çağırarak sûretiyle devletimizle münasebet-i siyasiyelerini kat' ettiler. Müteakiben Rusya askeri şark hududumuza tecavüz etti. Fransa ve İngiltere donanmaları müştereken Çanakkale Boğazı'na, İngiliz gemileri Akabe'ye top attılar. Böyle yekdiğerini velî eden hâinâne düşmanlık âsârı üzerine öteden beri arzu ettiğimiz sulhu terk ederek Almanya, Avusturya-Macaristan devletleriyle müttefiklik menâfi-i meşruamızı müdafaa için silaha sarılmaya mecbur olduk. Rusya devleti üç asırdan beri devlet-i aliyemizi mülken pek çok zararlara uğratmış, şevket ve kudret-i milliyemizi arttıracak intibah ve teceddüt âsârını harp ile ve bin türlü hiyel ü desâis ile her defasında mahva çalışmıştır, Rusya İngiltere ve Fransa devletleri zâlimâne bir idare altında inlettikleri milyonlarca ehl-i İslâmı diyaneten ve kalben merbut oldukları hilâfet-i muazzamamıza karşı hiçbir vakit sû-i fikir beslemekten fâriğ olmamışlar ve bize müteveccih olan her musibet ve felakete müsebbib ve muharrik bulunmuşlardır. İşte bu defa tevessül ettiğimiz cihâd-ı ekber ile bir taraftan şân-ı hilâfetimize bir taraftan hukûk-ı saltanatımıza karşı ikâ edilegelmekte olan taarruzlara inşaallahu teâlâ ilelebed nihayet vereceğiz, avn ü inâyet-i Bârî ve meded-i ruhaniyet-i peygamberî ile donanmamızın Karadeniz'de ve cesur askerlerimizin Çanakkale ve Akabe ile Kafkas hududunda düşmanlara urdukları ilk darbeler hak yolundaki gazâmızın zaferle tetevvüc edeceği hakkındaki kanaatimizi tezyid eylemiştir.

Bugün düşmanlarımızın memleket ve ordularının müttefiklerimizin pâ-yı celâdeti altında ezilmekte bulunması bu kanaatimizi teyit eden ahvâldendir.

Kahraman askerlerim: Din-i mübînimize, vatan-ı azizimize kasteden düşmanlara açtığımız bu mübarek gazâ ve cihat yolunda bir an azm ü sebatan, fedâkârlıktan ayrılmayı- 490 İslâm Mecmuası 13.- 36. Sayılar nız. Düşmana arslanlar gibi savlet ediniz. Zira hem devletimizin hem fetevâ-yı şerife ile cihâd-ı ekbere davet ettiğim üç yüz milyon ehl-i İslâm'ın hayat ve bekâsı sizlerin muzafferiyetinize bağlıdır. Mescitlerde, camilerde, Kâbetullah'da huzûr-ı Rabbü'l-âleminde kemâl-i vecd ve istiğrak ile müteveccih üç yüz milyon masum ve mazlum mümin kalbinin dua ve temenniyâtı sizinle beraberdir.

Asker evlatlarım: Bugün uhdenize terettüb eden vazife şimdiye kadar dünyada hiçbir orduya nasip olmamıştır. Bu vazifeyi ifâ ederken bir vakitler dünyayı titretmiş olan Osmanlı ordularının hayrû'l-halefleri olduğunuzu gösteriniz ki düşman-ı dîn ü devlet bir daha mukaddes topraklarımıza ayak atmaya, Kâbetullah'ı ve merkad-i nebevîyi ihtiva eden arazi-i mübareke-i Hicaziye'nin istirahatini ihlale cüret edemesin. Dinini, vatanını, nâmûs-ı askerisini silahıyla müdafaa etmeyi, padişah uğrunda ölümü istihkar eylemeyi bilir bir Osmanlı ordu ve donanması mevcut olduğunu düşmanlara müessir bir sûrette gösteriniz. Hak ve adl bizde zulüm ve udvan düşmanlarımızda olduğundan düşmanlarımızı kahretmek için Cenâb-ı adil-i mutlakın inâyet-i samedâniyesi ve peygamber-i zî-şânımızın imdâd-ı manevîsi bize yâr ve yaver olacağına şüphe yoktur. Bu cihaddan mazisinin zararlarını telâfi etmiş şanlı ve kavî bir devlet olarak çıkacağımıza eminim. Bugünkü harpte birlikte hareket ettiğimiz dünyanın en cesur ve muhteşem iki ordusuyla silah arkadaşlığı ettiğinizi unutmayınız. Şehitleriniz şühedâ-yı sâlifeye müjde-i zafer götürsün, sağ kalanlarınızın gazâsı mübarek, kılınıcı keskin olsun.

Fi 22 Zilhicce 1232

Fi 29 Teşrin-i Evvel 1330

Mehmed Reşad.

Başkumandanlık vekâletinin beyannamesi suretidir:

Arkadaşlar,

Sevgili başkumandanımız, halife-yi zîşan efendimiz hazretlerinin irade-yi seniyelerini tebliğ ediyorum. Allah'ın inayeti, peygamberimizin imdad-ı ruhaniyesi ve mübarek padişahımızın hayır duasıyla ordumuz düşmanlarımızı kahredecektir. Bu güne kadar karada ve denizde zabıt ve asker kardeşlerimin gösterdikleri kahramanlıklar düşmanlarımızın perişan olacıklarına en büyük delildir.

Ancak her zabıt, her asker unutmamalıdır ki harp meydanı fedakârlık meydanıdır. Orada hangi asker daha ileri atılır, hangi asker düşmanın şarapnel ve kurşunlarından yılmayarak ayak direr, sonuna kadar sebat ederse o asker mutlaka kazanır. Tarih şahittir ki Osmanlı askerinden şanlı, Osmanlı askerinden fedakâr hiçbir asker yoktur. Hepimiz düşünmeliyiz ki, başımızın ucunda peygamberimizin ve sahabe-yi güzîn efendimizin ruhları uçuyor. Şanlı babalarımız başlarımızın ucunda bizim ne yapacağımıza bakıyor. Eğer onların hakik-i evladı olduğumuzu göstermek bizden sonra geleceklerin lanetlerinden kurtulmak istersek çalışalım.

Zincirler altında inleyen üç yüz milyon İslam ve eski vatandaşlarımız hep bizim muzafferiyetimize dua ediyor. Ölümden kimse kurtulmayacaktır. Ne mutlu ileri gidenlere, ne mutlu din ve vatan yolunda şehit olanlara...

İleri! Daima ileri ki zafer, şan, şahadet, cennet hep ileride, ölüm ve zillet geridedir. Mübarek ve mukaddes şehitlerimizin ruhuna Fatiha

Padişahım çok yaşa"¹¹³

Donanma Mecmuası'nın 67. sayısındaki "Kısasta Hayat Vardır" başlıklı makale Osmanlı Devleti'nin savaşa neden girdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Makalenin başında Kuran'ı Kerim'de yer alan "*Kısasta sizin için hayat vardır*" ayetine atıfta bulunularak Osmanlı Devleti'nin de Rusya, İngiltere ve Fransa karşısında kısas peşinde olduğu vurgulanmaktadır. Makalede genel olarak dünyadaki Müslümanların büyük bir kısmının bu üç devlet tarafından zulme uğratıldığı anlatılmaktadır. Makalenin sonunda bu üç devletin Osmanlı Devleti'ne karşı giriştiği icraatlardan bahsedilmektedir. Örneğin; Rusya ile on iki tane kanlı savaş yapıldığı, İngiltere'nin boğazlara donanma gönderdiği, Fransızların ise Mısır'a saldırdığı belirtilmektedir.¹¹⁴

3.2. DONANMA MECMUASI'NDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI İLE İLGİLİ YAZILAR

Donanma Mecmuası'nda Birinci Dünya Savaşı ilgili yazıların büyük çoğunluğu cepheden verilen haberlerdir. Verilen bu haberlerde ise İtilaf devletlerinin sorunları anlatılırken İttifak devletlerinin hemen her cephede başarılı oldukları ve savaşı kazanacakları vurgulanmaktadır. 59. sayısında "Şayan-ı Dikkat Malumat" başlığı altında savaşın çıkmasından sonra dünyada yaşanan bazı gelişmeler aktarılmaktadır. Yazıda, özellikle İngiltere'nin sömürgelerinde yaşadığı sorunlar hakkında bilgiler verilmektedir. Buna göre; Bombay'da, Kalküta'da ve Hindistan'ın değişik bölgelerinde yedi banka iflas etmiştir. Bununla birlikte bir banka müdürü de intihar etmiştir. Ticaret

¹¹³ Belirtilmemiş, "Beyanname-i Hümayûn Suretidir", *Donanma Mecmuası*, S.66, İstanbul, 16 Teşrin-i Sani 1914, s.yok

¹¹⁴ Belirtilmemiş, "Kısasta Hayat Vardır", *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, s. 290.

savaş yüzünden darbe yemiş ve İngiliz ticaret gemileri Hindistan limanlarında atıl bir şekilde bırakılmıştır. Gemilerin sefer düzenlememesi sebebiyle birçok ticari müessese kapanmak zorunda kalmıştır. Hindistan'daki birçok telsiz ve telgraf cihazına hükümet tarafından el konulmuştur. Savaş sebebiyle Hindistan'daki neredeyse bütün beriye ve bahriye zabitanı İngiltere'ye geri çağırılmıştır. Bombay'da bir postaneye bombalı saldırı düzenlenmiş ve halkın maneviyatı zarar görmüştür. Kalküta'da putperest bir topluluk ihtilal hareketine kalkışmış ve şehrin postanesine saldırarak kıymetli malları ve paraları gasp etmiştir. Ayrıca bu olaylar sırasında sekiz polis öldürülmüştür. İngiliz hükümeti ülke içindeki ve ülke dışından gelen gazetelere çok sert sansür uygulamış, savaşın gidişatı hakkında Hindistan halkına yanlış bilgiler vermiştir. İngiltere'nin savaşa girmesi sebebiyle Belucistan ve Tibet'te İngiliz idaresine karşı isyan başlamıştır. Mecmua, İngiltere'nin sömürgelerine nasıl kötü davrandığını, bilgi paylaşımını kısıtladığını, sömürgelerine yanlış bilgi verdiğini ve halkın savaş dolayısıyla İngiltere idaresine isyanını ön plana çıkarmaktadır. Yazıda İngiltere'nin yanı sıra Fransa ile ilgili de haberler verilmiştir. Buna göre; Fransa'nın Tunus ve Cezayir'de başlattığı seferberliğe halkın ancak yüzde onunun iştirak ettiği bilgisi verilmektedir.¹¹⁵

Donanma Mecmuası'nın 59. sayısında “Muharebe Haberleri- Gazetelerde Görülmeyen Tafsilat” başlıklı bir makale vardır. Makalede, bir Alman gazetecinin Belçika'nın işgalinden sonra o bölgedeki gözlemleri anlatılmaktadır. Makale Alman ordusunun ve Belçika'daki halkın durumunu gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Alman gazetecinin aktardığı bilgilere göre; Liege şehri tamamen Alman ordusunun kontrolü altına girmiştir. Almanlar, halkın kendilerine saldırmalarını engellemek amacıyla şehirdeki kardinali ve on beş rahibi tutuklamışlardır. Almanlar eğer kendilerine bir saldırı yapılırsa bu din adamlarını öldüreceklerini bütün şehre dağıttıkları beyannamelerle ilan etmişlerdir. Şehrin hemen hemen her köşesinde Alman karakolları kurularak asayiş sağlanmaya çalışılmaktadır. Şehir genel olarak pek tahribe uğramamakla birlikte bazı köprüler yıkılmıştır. Belçikalılar tarafından yıkılan bu köprüler Almanlar tarafından derhal yeniden yapılmaya başlanmıştır. Almanlar şehrin bütün sokaklarına Almanca, Fransızca ve Flamanca dillerinde zafer beyannameleri dağıtmaktadırlar. Şehir gezisinden sonra siperlere yapılan gezilerde korkunç görüntülerin göze çarptığı anlatılmaktadır; siperlerde bulunan Belçikalıların parçalanmış cesetlerini Alman askerleri ellerinden geldiği kadar kaldırmaya çalışmaktaydı. Şehirde

¹¹⁵ Belirtilmemiş, “Şayan-ı Dikkat Malumat”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 14 Eylül 1914, s. 197

her yer harap olmamıştı. Birçok yerde geniş bahçeli güzel evler aynen ayakta idi ve bahçelerinde çocuklar oyun oynamaya devam etmekteydi. Ancak tahrip edilen evlerden çok şiddetli ceset kokuları gelmekteydi. Alman askerleri Belçikalı aileler ile ilgilenerek onlarla zaman geçirmekteydiler. Köylüler de Almanları gördüklerinde saygıyla onları selamlamakta ve onlara hediyeler vermekteydiler.¹¹⁶

Mecmuanın 62. sayısında yazarı belirtilmeyen ve Almanya-Fransa savaşının anlatıldığı “Lorraine Meydan Muharebelerini Ziyaret” başlıklı makale mevcuttur. Bu makale, Alman bir muharririn Lorraine bölgesine yaptığı ziyaretten sonra gözlemlerini anlattığı bir mektubun tercümesidir. Alman muharrir mektubunda Almanya-Fransa arasındaki çatışmada Almanların üstün top teknolojisi sayesinde nasıl zafer kazandığından bahsetmektedir. Mektupta ayrıca Fransız askerlerin bölgeden çekilirken birçok kamu ve yerleşim yerlerini harap ettiği ve Almanya taraftarı olan halkın, memurların zorla Fransa’ya götürüldüğü anlatılmaktadır.

Alman gazeteci makalesinde bölgenin savaş yüzünden harap oluşunu ve insanların çektikleri acıları büyük bir üzüntü ile anlatmaktadır. Bununla birlikte Alman askerlerinin zalim olduğunu söyleyenlere de tepki göstermektedir. Çünkü yazara göre Alman askerleri halkın canına ve malına dokunmamakta ve onları korumaktadır. Buna karşılık bölgedeki ahali ise Alman askerlerine saldırılarda bulunmaktaydı. Alman askerlerine yapılan saldırılar ve Almanların bu saldırılara verdiği tepkiler şu şekilde anlatılmaktadır:

“İnsan bu çapulcuların meydan-ı harbdeki yaralıları nasıl hücum ettiklerini duysa tüyleri ürperir. Vatanlarına müdafaa ederken yaralanan ve kımıldamağa bile muktedir olamayan zavallı Alman askerlerinin gözlerini oymak, bu rezillerin en ehemmiyetsiz işkence usullerinden maduddur. İhtiyar ve genç, erkek ve kadın, muharebe meydanlarında bu gibi cinayetleri ika ederlerken tevkif edilerek ceza-yı sezarını görmüşlerdir. Vize’de on altı yaşında bir kız bir yaralıyı öldürürken tevkif edilerek kurşuna dizilmişti. Bu gibi ahval karşısında müsamaha ve acımak yoktur. Silahdaşlarına karşı yapılan mezalimden dolayı fevkalade tehevür ettiği halde yine itidalini muhafaza edip canileri divan-ı harbe götüren ve bizzat intikam almağa tenezzül etmeyen asker hangi millette görülmüştür?”¹¹⁷

Alman gazeteci makalesinin sonunda bütün bu saldırılar karşısında Alman askerlerinin bütün ahaliyi sorumlu tutmamasından sadece saldırıda bulunan kişilerin cezalandırılmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir.

Donanma Mecmuası’nın birçok sayısında savaş sırasında gerçekleşen askeri ve siyasi gelişmeler “Son Hafta” başlığıyla anlatılmaktadır. Mecmuanın 64. sayısında aktarılan bilgilere göre Ruslar Romanya’nın iç işlerine karışmakta ve muhalif grupları

¹¹⁶ Belirtilmemiş, “Muharebe Haberleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 14 Eylül 1914, s. 167-169.

¹¹⁷ Belirtilmemiş, “Çapulcular”, *Donanma Mecmuası*, S. 63, İstanbul, 12 Teşrin-i Evvel 1914, s. 236.

destekleyerek iktidara getirmek istemektedir. Mevcut iktidarı ise Almanya ve Avusturya desteklemekte ve bu sayede Romanya kralı iktidarını koruyabilmektedir. Sırbistan, Avusturya'nın tehditleri yüzünden Bosna ve çevresini terk etmek zorunda kalmıştır. Yunanistan ise Girit'te Müslümanlara yaptığı zulümlerin aynısını Makedonya'da gerçekleştirmektedir. Bu sebeple Osmanlı Devleti, Yunanistan'a şimdilik bir nota vermiştir. Ancak Yunanistan kendisine verilen notaya istenilen cevabı vermemiştir. Verilen bilgilerden en önemlisi ise Osmanlı Devleti ile ilgilidir. Çanakkale Boğazı'ndan çıkan bir Osmanlı torpidosu kendi karasularımızda dolaşırken dost bir devlet tarafından rahatsız edilmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti bu duruma fiilen bir cevap vermiş ve boğazın kapatıldığını ilan etmiştir. İngiltere ve Fransa'ya gelince; her iki devletin de sömürge topraklarında büyük sıkıntılar yaşadığı anlatılmaktadır. Fransa, Cezayir ve Tunus'ta; İngiltere ise Mısır ve Hindistan'da asker toplarken sıkıntı yaşamaktadır. Bunun yanında bu bölgelerdeki Müslüman isyancılar bu devletleri zor durumda bırakmaktadırlar.¹¹⁸

Savaşın gidişatı ile ilgili 64. sayıda "Takvim-i Harb"¹¹⁹ başlığı altında 17 Ağustos 1914 ile 30 Ağustos 1914 tarihleri arası savaşla ilgili gün gün gelişmeler aktarılmaktadır Buna göre; 17 Ağustos 1914'te Avusturya-Macaristan ordusu Drina Nehri sahilinde Sırlara karşı kesin bir zafer kazanmıştır. Avusturya-Macaristan bu muharebede binlerce esir ve yüklü miktarda mühimmat ele geçirmiştir. Ayrıca Avusturya-Macaristan donanması Karadağ bölgesini bombalamıştır.

18 Ağustos'ta Rusya'nın Karadeniz'de bulunan filosunda bir isyan meydana gelmiş ve bazı gemiler ateşe verilmiştir. 15 Alman tahte'l-bahrı yaşanan kısa bir çatışmada İngiliz bahriyesini mağlup etmeyi başarmıştır. Rusya sınırına yakın Milava şehri Almanlar tarafından işgal edilmiştir.

19 Ağustos'ta Japonya'nın Almanya'ya bir ultiimatı verdiği haberi kesinleşmiştir.¹²⁰ Bir Fransız süvari bölüğü ile Alman süvarileri arasında Namur şehrinin kuzeyindeki bölgede bir çatışma meydana gelmiş ve Almanlar Fransızları püskürtmeyi başarmıştır. Aynı gün öğleden sonra Alman Bavyera ve Baden orduları Rhein civarında Fransa'nın beşinci piyade birliğini ağır bir mağlubiyete uğratmıştır.

¹¹⁸ Belirtilmemiş, "Son Hafta", *Donanma Mecmuası*, S. 64, İstanbul, 12 Teşrin-i Evvel 1914, s. 263.

¹¹⁹ Belirtilmemiş, "Takvim-i Harb", *Donanma Mecmuası*, S. 64, İstanbul, 12 Teşrin-i Evvel 1914, s. 255-256.

¹²⁰ Avrupalı devletlerin birbirine girmesinden faydalanan Japonya, Asya'daki yayılmacı hareketlerine hız verdi. Japonya, Almanya'ya 15 Ağustos 1914'te bir nota vererek Çin Denizi'ndeki donanmasını çekmesini ve Kiacchow'u kendisine bırakmasını istedi. Almanya bu notaya cevap vermeyince, Japonya 23 Ağustos 1914'te Almanya'ya savaş ilan etti ve kısa sürede Almanya'nın uzak doğudaki sömürgelerini ele geçirdi. Böylelikle Avrupa'da ortaya çıkan savaş bütün dünyaya yayılmış oldu. BOA, DH. EUM, 5. Şb. 2/19.

Akşam üzeri yapılan bir başka çatışmayı da yine Almanlar kazanmıştır. Bu arada Rusya’da ortaya çıkan isyan hareketi gün geçtikçe büyümektedir.

20 Ağustos’ta Almanlar Brüksel’e girdiler. Ayrıca iki küçük Alman kruvazörü İngiltere sahillerinde bir İngiliz tahte’l-bahrını batırmış ve iki torpido muhribine ağır hasar verdirmiştir. Rus sınır devriyeleri Avusturyalılar tarafından püskürtülmüştür.

21 Ağustos’ta Almanlar, Belçika içinde 180 kilometrelik bir cephe üzerinde Fransız ordularını büyük bir mağlubiyete uğrattılar. Bu çatışmada Fransızlar otuz bin ölü, on bin esir, elliden fazla top ve on iki tane mitralyöz kaybetti. Almanların meşhur savaş gemisi Emden Doğu Asya sularında Rusya’ya ait bir vapuru ele geçirdi. Avusturya ise Lehistan’da önemli bir Rus kuvvetini hezimete uğratmayı başardı.

22 Ağustos; Ruslar Orenburg hattı üzerinde Birinci Prusya Kolordusu tarafından püskürtüldü. Yaşanan çatışmada Ruslar on bin esir verdi. Avusturya ise Lemberg (Lviv) şehrinin kuzeyinde Rus süvarilerini püskürtmeyi başardı. Rusya burada da binlerce esir verdi. Almanlar Namur’u bombaladı ve Drina Nehri kıyısında Avusturya ve Sırbistan arasında şiddetli bir çarpışma gerçekleşti.

23 Ağustos; Alman kuvvetleri Lungovi’de Fransızları püskürtmeyi başardı. Vüj civarında meydana gelen muharebelerde Almanlar, Fransızlardan yüz elli top ele geçirdi. Almanya ve Avusturya ortak kuvvetleri Sırpları mağlup ederek Vişegrad’ı işgal etti. Nice şehrinden Lüksemburg sınırına kadar bütün cephe üzerinde büyük bir savaş başladı.

24 Ağustos; Avusturya’ya ait bir kruvazör gemisi Fransızlar tarafından batırıldı. İtalya’da halk gösteriler yaparak Hükümetin tarafsızlığa son vermesini istedi.

25 Ağustos; Avusturya orduları Radom üzerine ilerlemektedir. Krasnik civarında bulunan Avusturya kuvvetleri Rusları kesin bir şekilde mağlup etti. Nancy civarında Fransız ve Alman kuvvetleri arasında şiddetli bir savaş başladı.

26 Ağustos; Namur tamamen Almanların kontrolüne girdi. Avusturyalılar yetmiş kilometrelik bir hatta savaşarak Ruslardan yetmiş bin esir ele geçirdi. Almanlar şiddetli bir çarpışmadan sonra Fransızlardan Le Vengeur Kalesi’ni aldı. Charleroi’de büyük bir savaş başladı.

27 Ağustos; Garb cephesinde düşman her cephede geri çekilmektedir. Almanlar, Sambre, Namur ve Meuse arasında mağlup olan sekiz Fransız ve Belçika kolordusunu

kovalamaktadır. Anvers'ten harekete geçen az sayıdaki Belçika askeri Almanlar tarafından püskürtüldü. Japonlar Qingdao Limanını bombaladı. Fransız ordusu Alsace bölgesini boşalttı. Ruslar, Galiçya sınırında taarruza başladı. Fransızlar kendi savunmaları için artık Belçika'ya yardım edemeyeceğini açıkladı. Doğuda dört yüz kilometrelik bir cephe üzerinde Avusturya ve Rusya arasında savaş bütün şiddeti ile devam etmektedir. Alınan bilgilere göre Odessa'da güçlü bir isyan başladı ve birçok Rus zabitanı öldürüldü. Alman ve İngiliz donanmaları Helgoland körfezinde savaştı ve Almanların üç kruvazörü ile iki torpido gemisi batarken İngilizlerin bazı gemileri hasara uğradı. Almanya, Belçika Kongosu'na saldırdı. Ruslar Galiçya'da Tomasov bölgesini işgal etti. Almanlar ve Ruslar arasında, Doğu Prusya'da devam eden meydan muharebesi Almanların kesin zaferiyle son buldu.

29 Ağustos; Almanlar, Rusları sınırlara doğru kovalamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Wilson, Amerika'nın savaşın sonuna kadar tarafsız kalacağını açıkladı. İngiltere ve Almanya Afrika topraklarında da çatışmaya başladı. Ruslar, Limburg'a doğru ilerlemeye başladı.

30 Ağustos; Doğu Prusya'da meydana gelen savaşta Ruslar, Almanlara yetmiş bin esir verdiler. Bu savaşta Rusların bütün mühimmat ve bataryaları yok edildi. Avusturya, Limburg'da Ruslar ile çatışmaya başladı.

Donanma Mecmuası'nın 65. sayısındaki "Son Hafta" başlığında verilen bilgilere göre; Batı cephesinde şimdilik şiddetli çatışmaların yaşanmadığı belirtilmektedir. Ancak İtilaf devletlerinin, Balkan devletlerini kendi taraflarına çekmek için çaba harcadığı ve Osmanlı Devleti'nin şimdilik buna engel olduğu ifade edilmektedir.

Mecmuanın 66. sayısında savaşla ilgili verilen haberlerde Yavuz ve Midilli gemilerinin Rus sahillerini bombaladığı bildirilmektedir. Ayrıca Balkan devletlerinin şimdilik tarafsız kaldıkları bilgisi verilmektedir.¹²¹ Ayrıca yarısı 66.¹²² sayıda yarısı da 67.¹²³ sayıda olmak üzere "Takvim-i Harb" başlığıyla Eylül ayında yaşanan gelişmeler aktarılmaktadır.

1 Eylül; Alman ordusu Konpiyeni? civarında İngiliz ve Fransız hücumunu püskürtmeyi başardı.

¹²¹ Belirtilmemiş, "Son Hafta", *Donanma Mecmuası*, S. 66, İstanbul, 2 Teşrin-i Sani 1914, s. 294.

¹²² Belirtilmemiş, "Takvim-i Harb", *Donanma Mecmuası*, S. 66, İstanbul, 2 Teşrin-i Sani 1914, s. 286.

¹²³ Belirtilmemiş, "Takvim-i Harb", *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, s. 301-302.

2 Eylül; müttefik orduları Marne Nehri üzerinde uzun bir savunma hattı kurdu. Ruslar Limburg bölgesinde başarılı sonuçlar alarak Avusturya ordusunun geri çekilmesini sağladı.

3 Eylül; Alman ordusunun bir kısmı Marne Nehri'ni geçmeyi başardı. Bunun üzerine Fransızlar Paris'in işgal edilmesi ihtimaline karşı hükümeti Bordeaux şehrine taşıdı.

4 Eylül; Anvers bölgesinde Almanlar, İngiliz ve Belçikalıları mağlup etmeyi başardı. Yaşanan savaşta 5218 İngiliz askerinin öldüğü bildirildi.

5 Eylül; bir İngiliz kruvazörü Alman tahte'l-bahirleri tarafından batırıldı. Almanlar Paris kuşatmasından vazgeçerek doğuya doğru çekilmeye başladılar. Almanya önce Rennes şehrini daha sonra iki saatlik sürede Abercorn şehrini işgal etmeyi başardı.

6 Eylül; Almanlar Marne Nehri'ni tamamen geçtiler. Marne Nehri etrafında Alman ve Fransız ordusu arasında çok şiddetli çarpışmalar başladı. Fransız ordusu bazı bölgelerden geri çekilmek mecburiyetinde kaldı.

7 Eylül; Almanlar ileri hareketlerinin son noktasına ulaştılar. Savaş şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Bu savaşta İngilizler 4796 asker kaybetti. Fransızlar otuz bin asker esir verdi.

8 Eylül; Mykolaiv şehri Ruslar tarafından işgal edildi.

9 Eylül; Londra'dan edinilen bilgilere göre İngiltere Hindistan'dan yetmiş bin Hint askerini Marsilya'ya doğru harekete geçirdi. Verdun'da yaşanan savaş çok şiddetli bir şekilde devam etmektedir. İngilizlere göre Almanlar geri çekilmeye mecbur kalacaklardır.

10 Eylül; Afrika topraklarında İngiltere ve Almanya arasındaki çatışmalar devam etmektedir. Tomaşov kenti Ruslar tarafından işgal edildi.

11 Eylül; Chambery bölgesinde savaş şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Her iki tarafta binlerce kayıp verdi. Luneville şehri Fransızlar tarafından tekrar işgal edildi. Osmanlı Devleti kapitülasyonları kaldırdı. İngiliz gazetelerinin verdikleri bilgilere göre İngiltere'nin şimdiye kadarki kaybettiği asker sayısı 10.769'dur.

12 Eylül; Verdun bölgesinde savaş şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Fransızlara göre Almanların kayıpları çok büyüktür. Galiçya'da Avusturya ve Rusya arasındaki muharebe üç gündür şiddetle devam etmektedir.

13 Eylül; Almanlar Doğu Afrika'da bulunan birçok İngiliz sömürge toprağını işgal ettiler.

14 Eylül; Almanya, Fransa karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Sen Nehri civarında Ruslar ile Avusturyalılar arasında çok şiddetli bir muharebe başladı.

15 Eylül; bütün cephelerde harp bütün şiddetiyle devam etmektedir. Avusturya, Galiçya'da Rusya'dan on bin esir almayı başardı.

16 Eylül; Doğu Prusya'da Ruslar büyük bir mağlubiyet alarak çekilmek zorunda kaldı. Fransa'nın kuzeyinde gerçekleşen çatışmalarda İngilizler başarılı olduklarını ilan etti ancak Almanlar, İngilizlerden bin esir aldıklarını duyurdular.

17 Eylül; Galiçya'da Rusya ve Almanya arasındaki çatışma şiddetli bir şekilde devam ederken Avusturya ordusu geri çekilmek zorunda kaldı.

19 Eylül; Sırp ve Karadağ askerleri Yeni Pazar bölgesinden çekilmek zorunda kaldı.

20 Eylül; Reims kenti Almanlar tarafından şiddetli bombardımana tutuldu. Almanların Emden kruvazörü altı İngiliz vapurunu batırdı.

21 Eylül; Mareşal John Denton Pinkstone İngiltere'nin mağlubiyetini itiraf etti. Doğu Prusya'da Almanlar, Ruslardan otuz bin esir ve çok sayıda askeri silah ele geçirdi.

22 Eylül; Almanlar bir tahte'l-bahr ile üç İngiliz kruvazörünü batırmayı başardı.

28 Eylül; Aisne yakınlarında yaşanan muharebe dört gündür çok şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Almanlar az da olsa ilerleyebildi. İngilizler ve Fransızlar çok sayıda asker ve mühimmat kaybetti.

29 Eylül; müttefiklerin Anvers'de bulunan savunma hattına Almanlar şiddetli bombardıman saldırısı düzenledi. Almanların Emden kruvazörü beş vapuru daha imha etti.

30 Eylül; Avusturya Devleti Galiçya'da Ruslardan çok sayıda silah ve mühimmat ele geçirdi.

Donanma Mecmuası'nın 67. sayısındaki "Son Hafta" başlığında yaşanan siyasi gelişmeler aktarılmaktadır. Verilen bilgilere göre, İtilaf Devletleri Romanya'yı kendi saflarına çekmek için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Rusların Zonguldak'a yaptığı saldırının ve İngilizlerin Çanakkale Boğazı önlerine kadar gelmesinin ana sebebi de

Romanya'ya gözdağı vererek kendi taraflarına çekmektir. Ancak Osmanlı Devleti'nin bu saldırıları başarılı bir şekilde savunması ve Rusların Karadeniz sahillerini vurması Romanya'nın İtilaf devletleri safında savaşa girmesini şimdilik engellemiştir. Bu gelişmelerin üzerine eğer Osmanlı Devleti Rusya'ya bir darbe daha vurmayı başarabilirse Romanya, Avusturya ile müzakerelere en kısa sürede başlayacaktır. Makalede dikkat çeken bir hususa daha değinilmektedir. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmek yerine tarafsız kalması gerektiği yönünde yorum yapan insanlara hitaben şu satırlara yer verilmektedir:

“Biz bitaraf kalmalı idik diyenlere cevap olarak diyoruz ki; hariç ez imkân olmakla beraber farz ettiğiniz vech ile neticeyi harbde biz tamamıyla bi taraf kalmış ola idik her halde iki ihtimal karşısında bulunacak idik. Birisi Almanların galebesi. Bu halde etrafında bizi hiç düşünmeyecekler. İstedikleri gibi galibane akd-i sulh edecekler ve biz pek açık söyleyelim o şerait dâhilinde pek büyüyen Alman anasına karşı hiçbir şey demeyerek adeta acz-i resaket her dediklerine razı olacak idik.

İkinci ihtimal olan Rusların galebesine gelince. Bu pek müthiş bir şey olacak idi. Bu adeta vahşetin medeniyete galebesi demek idi. Ve bu galip vahşiler bizi istedikleri gibi yutacaklar boğazlara vaz'-ı hâkimiyet edecekler ve bizim mevcudiyetimizi kâmilten ortadan kaldıracaklar idi. Biz biri medenilere, diğeri vahşilere olarak her iki ihtimal dâhilinde de esir olarak kaldıkça âlemi İslam'a dönüp bakacak hiçbir yüzümüz olmayacak idi.

Fakat şimdi öyle mi? Muhafaza-ı namusu İslam ile meşgul olduğumuzu gösterdik. Arkamız sıra sürüklediğimiz dört yüz milyon İslam ile büyük bir kitleyi muhibe olarak âlemi cidale atıldık. Bu vaz' muhibemiz ile harb-i umuminin en büyük nazımı biz olduk. Düşman-ı müşterekin yevm-i kahrında kimseye boyun eğmeden hisse-i iğtinamımızı alabiliriz. Maazallah mağlup olursak, acz ile zillet ile değil, şan ve şerefle, namus ve iffetle mahvolur gideriz. Bu mağlubiyet, koskoca âlem-i İslamiyet'in sükûtu demek olur. Müslümanız, iman ve itikadımız var, şeriat-ı garra-yı İslamiye kıyamete kadar bâkidir. Hâlbuki bu sefer mağlup olur isek hasımlarımız şeriatımızı da ortadan kaldırmağa çalışacaklardır. Bunun ufak bir mikyasını Rumeli'nde gördük. Cebren tebdil-i mezhep ettirilen biçare Müslümanların feryad-ı canhıraşı daha kulaklarımızdan gitmedi. O halde mağlubiyetimiz maazallah-ı teala pek müthiş olacaktır. Fakat biz vazifemizi ifa ettiğimize emin olursak, Cenâb-ı Hak, kıyametin idrakını asrımıza mukadder kılmamış ise galibiyetimiz katı'dır. Buna emin olalım. Çünkü asırlardan beri bu günkü gibi âlem-i İslam el ele uzatarak meydan-ı cihada atılmış değildir. Âlem-i İslam'ın seyf-i meslul celadeti olan Türklerde hiçbir vakit bu günkü şeraiti müsaade ile harp etmemişlerdir. O halde neticeden emin olarak cihad-ı takdis, gayretullaha dokunan feryad-ı Müslimini der-hatır edelim. Kalbimiz düşmanlarımıza karşı, kin ile garazla dolsun. Hiss-i intikam ile çarpan yüreğimiz, fart-ı heyecandan ağlayan gözlerimiz ile secdeyi tazime kapanıp Allah'ımıza yalvaralım. Hakanımıza dua edelim. Dinsiz ordu istemem diyen başbuğumuzun etrafına bir kitle-i iman olarak toplanalım. Ya galip geleceğiz ya kıyamet kopacak diyelim. İş sözümüzün tercümanı olsun. Alkışlar, gevezelikler artık bu millette unutulsun. Sahte izzet-i nefisler ayak altına alınsın onun yerine hakiki bir vakar, sadık vakarlı bir tahammül kalsın. Büyük küçük hiçbir Osmanlı omuzunda taşıdığı vatan yükünün altından kaçmağı hatırına getirmesin. Vazife güç olmakla beraber mukaddes netice geç olmakla beraber mesuttur.”¹²⁴

Mecmuanın 68. sayısındaki “Son Hafta” başlığında Balkanlar'daki Yunanistan tehlikesine dikkat çekilmektedir. Makalede verilen bilgilere göre; Yunanistan'ın amacı Bulgaristan topraklarını ele geçirmektir. Ancak müttefiki Sırbistan'ın Avusturya-Macaristan karşısındaki perişan hali Yunanistan'ın bu konuda harekete geçmesini

¹²⁴ Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, s. yok.

engellemektedir. Yunanistan, müttefiki Romanya'nın Bulgaristan'ı baskılaması için ona karşı askeri harekâta başlamasını istemektedir. Ancak Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki etkinliğinden çekinen Romanya buna cesaret edememektedir.¹²⁵

Donanma Mecmuası'nın 69. sayısının ilave kısmındaki “Son Hafta” başlıklı makalede Köprüköy mevkiinde Ruslar ile yapılan muharebeden bahsedilmektedir. Yaşanan muharebede Rusların, sınırın on beş kilometre ilerisine itildiği ancak çatışmaların devam ettiği haberi verilmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Mısır'da İngilizlere karşı başarılı olması temenni edilmektedir. Bu haberlerin yanı sıra Balkanlar'daki gelişmelerden de bahsedilmektedir. Rusya'nın Galiçya'ya saldırarak Romanya'yı etkisi altına almaya çalıştığı ancak Avusturya'nın bu cephede başarılı olarak buna izin vermediği belirtilmektedir. Bununla birlikte Osmanlı donanmasının Karadeniz'de Rus donanmasını sürekli kovaladığı bilgisi de verilmektedir. Osmanlı donanmasının amacı Rus donanmasını yok ederek Romanya'nın rahat bir şekilde ittifak devletlerine katılmasını sağlamaktır.¹²⁶

Donanma Mecmuası'nın 70. sayısında “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda; Alman ordusu ile Belçika, İngiltere ve Fransa orduları arasında Manş sahillerinde yaşanan deniz muharebeleri anlatılmaktadır. Burada Almanların özellikle deniz muharebesinde İngilizlere karşı kazandığı zaferden sevinç ve övgüyle bahsedilmektedir. Ayrıca “Emden” isimli Alman savaş gemisinin başarıları hayranlıkla şu şekilde anlatılmaktadır:

“Kahraman Emden nihayet kendini bekleyen şanlı akıbete kavuştu. Bu küçük Alman kruvazörü Hind denizlerinde, o bi-payan ummanlarda tek başına dört aya yakın bir müddet hükümlan olduktan sonra, kahramanlığını ilan eyleyen müthiş bir döğüşmeden sonra yine Hindistan sularında battı. Emden'in bu muazzam İngiliz müstemlekesinin sahillerinde yatan; batmış, delik deşik olmuş harp teknesi kırık fakat muzaffer bir kılıç gibi daima İngiliz bahriyesinin sineline saplanıp kalacaktır. Genç Alman donanması bu kahraman kruvazörünün bi-misal muvaffakiyet ve muzafferiyatı ile ne kadar iftihar etse sezadır. Çünkü şimdiye kadar Emden'in yaptıklarını hiç bir gemi yapmaya muvaffak olamamıştır. Bahr-i muhit-i Hindi gibi bir denizde, her türlü muavenetten mahrum bir halde 3600 tonluk hafif bir kruvazörün dört aya karib bir müddet daima muzafferiyetlerle tetevvüc eden akınlar yapmış, yüz bin tona yakın ve kırkı mütacaviz-i sefain-i ticariyyeyi zapt ve gark etmiş, düşman sahillerini topa tutarak petrol sarnıçlarını yakmış, kendi cesamet ve kuvvetinde bir kruvazör ile bir torpido çeker ale'l-gafle bastırarak batırması ve nihayet faik bir düşman kruvazörüyle şeciane çarpışarak batması hakikaten emsalsiz ve şayan-ı hayret ve takdir bir silsile-i menakıb, bir destan-ı zafer teşkil eder.”¹²⁷

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ve Rusya, Karadeniz'in hâkimiyeti için mücadele etmiştir. Mecmuanın 71. sayısındaki “Karadeniz'de Bir Aylık Tarihçe-i

¹²⁵ Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 68, İstanbul, 16 Teşrin-i Sani 1914, s. 325.

¹²⁶ Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 338.

¹²⁷ Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, 22 Teşrin-i Sani 1914, İstanbul, s. 340.

Vukuat-ı Bahriye” başlıklı yazıda adı geçen iki devletin Karadeniz’de verdikleri mücadele anlatılmaktadır. Makalede öncelikle Karadeniz’in Rusya ve Osmanlı Devleti için öneminden bahsedilmektedir. Karadeniz her iki devlet için de hem askeri hem de ticari açıdan çok önemlidir. Boğazların kontrolünde olması hasebiyle bu mücadelede Osmanlı Devleti daha avantajlı durumdadır. Ancak yine de Osmanlı Devleti, Rusya’nın Romanya, Ukrayna ve Batum’a deniz üzerinden ulaşmasını engellemek için elinden geleni yapmaktadır. Yazar Abidin Daver’in verdiği bilgilere göre Ruslar, özellikle Yavuz ve Midilli gemilerinin katılmasıyla Osmanlı donanmasının daha da güçlenmesini engellemek istemekteydi. Bu sebeple Ruslar harekete geçti ve Osmanlı donanması Karadeniz’de talim yaparken ani bir şekilde saldırdı. Ruslar boğazın ağzına mayınlar döşeyerek Osmanlı donanmasını ikiye ayırıp, açık denizdeki gemileri batırmak ve diğer gemileri ise boğaza hapsedmek istedi. Ancak Osmanlı Devleti bu durumu erkenden fark etti ve Rusların saldırıda bulunan üç gemisi Osmanlı donanması tarafından batırıldı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti harekete geçerek Rus limanlarını bombalayarak limanlardaki birçok Rus gemisini de tahrip etti. Ayrıca Rusların yapmak istediği mayın döşeme işini Osmanlı donanması gerçekleştirdi ve Rus limanlarının ağızlarına mayınlar yerleştirildi. Mayınların yerleştirilmesinden iki gün sonra iki Rus ticaret gemisi bu mayınlara çarparak battı. Ruslar bu yenilginin sebep olduğu psikolojiyi üzerlerinden atabilmek için kısa bir süre sonra tekrar saldırıya geçti. Ruslar, 24 Teşrin-i Evvel 1914’te Zonguldak ve Kozlu limanlarını bombaladı ve Osmanlı Devleti’ne ait üç nakliye gemisini batırdı. Ruslar, özellikle Yavuz ve Midilli gemilerinden çekindikleri için bu saldırıyı kısa tutarak kendi limanlarına sığındılar. Osmanlı Devleti kendisine yapılan bu saldırıya karşılık 25 Teşrin-i Evvel’de Gürcistan’ın Poti şehrini topa tuttu. Ruslar Zonguldak saldırısında hiçbir zorlukla karşılaşmayınca daha da cüretkar davranarak bu kez Trabzon’a saldırdı. 4 Teşrin-i Sani’de gerçekleşen bombalama iki saat sürdü. Saldırı üzerine Osmanlı Devleti harekete geçerek Yavuz ve Midilli gemileri ile Rus filosunun peşine düştü ve filoyu Sivastopol önlerinde yakaladı. Yaşanan muharebede Rusların amiral gemisi Yevstafi büyük hasar aldı. Bu muharebeden sonra 8 Teşrin-i Sani’de Osmanlı Devleti, Rus donanmasını açığa çekmek için Hamidiye kruvazörü ile Rus limanlarını bombaladı. Ancak Ruslar buna cesaret edemedi ve gemilerini limanlardan çıkarmadılar. Yaşanan bir aylık sürede Ruslar birçok gemi kaybederek Karadeniz’deki hakimiyet mücadelesini kaybettiler.¹²⁸

¹²⁸ Abidin Daver, “Karadeniz’de Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 71, İstanbul, 7 Kanun-ı Evvel

Donanma Mecmuası'nın 74. sayısının kapağında “Muzafferiyetler Tevali Ediyor” başlıklı yazıda savaşın gidişatı ile ilgili kısa bir bilgilendirme bulunmaktadır. Bu bilgilendirmeye göre Almanlar, Rusları Lehistan’dan Varşova’ya kadar kovmuş, Avusturyalılar ise bir hafta içinde Ruslardan kırk bin civarında esir ele geçirmiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti de Kafkasya’da başarılar kazanmaktadır. Özellikle Erzurum’da Ruslara karşı elde edilen başarının önemi vurgulanmaktadır.¹²⁹

Mecmuanın 75. sayısında “Muvaffakiyet-i Bahriyemiz” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Burada, Rus donanması ile Osmanlı donanmasının Karadeniz’de karşılaşması hakkında bilgi verilmektedir. Sivastopol’dan ayrılan Rus filosu gece karanlığında ilerlerken Osmanlı filosu tarafından fark edilerek saldırıya uğramış ve zayıf vererek tekrar Sivastopol limanına sığınmak zorunda kalmıştır.¹³⁰

Mecmuanın 76. sayısında savaşın gidişatı ile ilgili “Muzafferiyetler Tevali Ediyor” başlıklı yazıda kısa bir bilgi verilmektedir. Osmanlı Devleti’nin Kafkasya bölgesindeki zaferlerinin devam ettiği şu şekilde belirtilmektedir:

“Gazetelerde tafsilatı görüldüğü üzere ordumuzun Kafkasya cihetindeki muzafferiyeti tevali ediyor. Ardahan gibi Sarıkamış gibi mevâk-i şir-âne hamleler, harika berendaz hücumlar ile zapt olunuyor. Kahbe Moskof binlerce esir veriyor. Top, vagonlarla mühimmat ve erzak bırakıyor. Biz bu vesile ile de ilanı meseret ve şühedamız için istiday-ı rahmet, gazat-ı İslamiyeye niyaz-ı nusret ederiz.”¹³¹

Donanma Mecmuası'nın 77. sayısındaki “Muharebenin Zayıf-ı Bahriyesi” başlıklı yazıda savaşın başlangıcından itibaren ülke donanmalarının gemi ve asker kayıpları hakkında bilgiler verilmektedir. Batan gemilerde ölen asker sayıları kesin olmayıp tahmini rakamlar verilmiştir. İngiliz raporlarına dayanılarak verilen bu bilgilere göre asker, silah ve teçhizat kayıpları şöyledir:

“İNGİLTERE

Tablo 2. Birinci Dünya Savaşı’nda İngiltere’nin Zırhlı Gemi Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Audacious	23400	21,5	10 adet 34,3	778
Bulwark	15250	18,5	16 adet 10,2	500
Formidable	15250	18,5	4 adet 30,5 12 adet 15 18 adet 7,6	

1914, s. 355-357.

¹²⁹ Belirtilmemiş, “Muzafferiyetler Tevali Ediyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 74, İstanbul, 28 Kanun-ı Evvel 1914, s. 401.

¹³⁰ Belirtilmemiş, “Muvaffakiyet-i Bahriyemiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 75, İstanbul, 4 Kanun-ı Sani 1914, s. 417.

¹³¹ Belirtilmemiş, “Muzafferiyetler Tevali Ediyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 76, İstanbul, 11 Kanun-ı Sani 1915, s. 436.

Tablo 3. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Zırhlı Kruvazör Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Good Hope	12300	23,8	2 adet 23,3 16 adet 15 12 adet 7,6	52 zabıt 867 nefer
Aboukir	12200	21,8	2 adet 23,4	25 zabıt 502 nefer
Cressy	12200	22,5	12 adet 15	25 zabıt 535 nefer
Hogue	12200	22,1	12 adet 7,6	12 zabıt 360 nefer
Monmouth	9950	23,9	13 adet 15 8 adet 7,6	42 zabıt 693 nefer

Tablo 4. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Kruvazör Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Hawke	7820	19,5	2 adet 23,4 10 adet 15,2 12 adet 5,7	28 zabıt 499 nefer
Hermese	5700	19,5	11 adet 15,2 8 adet 7,6	1 zabıt 21 nefer
Amfiyon	3500	25,4	10 adet 10,2	1 zabıt 143 nefer
Pathfinder	3000	25,3	9 adet 10,2	9 zabıt 250 nefer
Pegasus	2200	20	8 adet 10	2 zabıt 32 nefer

Tablo 5. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Torpido Ganbot Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Speedy	810	16	4 adet 7,5	1 nefer
Nijer	820	22	2 adet 12 4 adet 4,7	15 nefer

Tablo 6. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Tahte'l-Bahir Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
A.E.-1	710/725	16/10	2 adet 76	3 zabıt 25 nefer
E-3	710/725	16/10	2 adet 76	3 zabıt 20 nefer
D-5	550/610	15/20	1 adet 7,6	1 zabıt 20 nefer

İngiltere'nin kaç torpido muharibi kaybettiği henüz suret-i kat'iyye de malum değildir. Fırtına ve karaya oturma suretiyle iki muharibin battığı ve ahiren Alman donanmasının İngiltere'nin sevahil-i şarkıyyesine karşı icra eylediği taarruzda iki veya üç muharib daha gark eylediği telgrafnamelerle tebliğ olunmuştur. Ayrıca bazı muavin kruvazörlerle eski bir mekteb sefinesi de bu hesaba dahil değildir.

Bu sefainden maada İngiltere'nin sabih torpiller toplamak üzere techiz eylediği bir çok küçük balıkçı vapurları da gark olmuştur. Bu gemilerin mürettebatı da asakir-i bahriyeden idi. Yukarıdaki cedveldeki telefattan maada Heligoland) muharebe-i bahriyesinde Belçika sahil muharebatında, Anvers'in müdafaasında, Afrika ve Amerika denizlerinde vukua gelen muhtelif müsademat-ı bahriyede bir çok İngiliz bahriye askeri daha telef ve mecruh

olmuştur. Odysseus, Bullwark, Formidable zırhlılarının mürettebatından telef olanlar dahil bulunmamak üzere harbin ibtida-i ilanından 11 teşrini sani'ye kadar zabıttan: 37 yaralı 5 gaib, 220 telef ve ifraddan: 436 yaralı 968 gaib 4107 telef vuku bulmuştur. O zamandan beri geçen iki ay zarfında ise bu zayıatın yarı misli daha arttığı hiç şüphesizdir. Çünkü yalnız Bullwark ile Formidable zırhlılarından 1300 kişiye yakın telef vuku bulmuştur.

ALMANYA:

Tablo 7. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Zırhlı Kruvazör Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Scharnhorst	11600	23,8	6 adet 15	764
Gneisenau	11600	22,5	18 adet 8,8	764
Yorck	9500	21,4	4 adet 21	633 kişiden 282 kurtarılmış
Köln	9500	21,4	10 adet 15	
Mainz	4350	27,2	12 adet 10,5	389
Emden	3650	24,1	12 adet 10,5	361
Leipzig	3250	23	10 adet 10,5	303
Muzenberg	3470	24	10 adet 10,5	322
Ariadne	2650	22	10 adet 10,5	275
Hela	2040	19	3 adet 8,8	191
(Mov) Ganbot	650	9,5	3 adet 3,7	102

Tablo 8. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Muharib Gemi Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
187 numaralı	656	32,5	2 adet 8,8	83
S 110	420	27	3 adet 556	
S116	420	27	3 adet 556	
S117	420	27	3 adet 45 santimetrelik torpido kovanı	
S 118	420	27	3 adet 45 santimetrelik torpido kovanı	
S 119	420	27	3 adet 45 santimetrelik torpido kovanı	

Tahte'l-bahirler:

U-15 / U-18 Alman tahte'l-bahirlerinin ebadı sürati hakkında kati hiç bir malumat mevcut değildir.

Bundan maada Almanya Çing Tao'da bulunan S-90 numaralı torpido muhribiyle kıymet-i harbiyeden mahrum ganbotlar daha gaib etmiştir. Alman gemilerinin Yorch ile Magdenburg'dan maadası hep açık denizde düşmanla çarpışarak gark oldukları cihetle mürettebattan ne kadarının kurtulduğu tamamen malum olamamıştır. Falkland muharebesinde batan dört kruvazörün 2153 kişiye balığ olan mürettebattan 21 zabıt 186 neferin tahlis edildiğini İngiliz tebliğnameleri yazmışlardır.

Heligoland muharebesinde gark olan Köln, Mainz kruvazörleri ile 187 numaralı muhribin mürettebatından pek az kişi kurtulmuştur. Kahraman Emden'in ise 361 kişilik efradından iki yüz telef olmuştur. Bir İngiliz tahte'l-bahrinin batırdığı S-116 numaralı torpido muhribinin mürettebatından dokuz kişi gark olmuştur. 17 Teşrin-i Evvel efrencide flemenk sularının kısm-i şimaliyesinde İngilterenin Undont kruvazörüyle dört büyük İngiliz muhribi tarafından gark edilen S-115, 117, 118, 119 numaralı dört muhribin 223 kişiye balığ olan mürettebatından 39 kişi kurtulmuştur. Her halde batan Alman sefain-i bahriyesi mürettebatının kısm-i azamı maktul ve mağruk olduğuna göre Alman bahriyesi şimdiye kadar takriben dört bin kişi gaib eylemiştir.

Muhariblerden diğerlerinin zayıat-ı bahriyesine gelince:

RUSYA:

Tablo 9. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Kruvazör Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Pallada	8000	21	8 adet 15 2 adet 20,3 22 adet 7,5	593
Zhenchug	3180	24	8 adet 12 6 adet 4,7	261

Tablo 10. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Ganbot Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Kobaneç	1250	12	2 adet 20,3 1 adet 15 6 adet 4,8	
Doneç	1250	12	2 adet 20,3 1 adet 15 6 adet 4,8	

AVUSTURYA

Tablo 11. Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya'nın Savaş Gemisi Kayıpları

İsim	Ton	Sürat	Top	Telefat
Zenta	2350	20	8 adet 12	?
Kaizerin Elisabeth	4000	19	8 adet 15	?

Bunlardan maada bir torpido daha gark olmuştur. Her iki sefinenin 300 ve 424 kişiden ibaret olan mürettebatından ne kadar telefata olduğu malum değildir.

JAPONYA:

Diğer muharib devletlerden Japonya'nın Tsingtao önünde bir iki torpido muhribi ile Takachiho isminde bir kruvazörü gark olduğunu telgraflar haber vermişti. Bu kruvazör 3700 ton cesametinde 18 mil sürati haiz, sekiz adet 15'lik altı adet 4,7'lik toplarla mücehhez idi. 1895 senesinde inşa edilmiş olup muvazzaf filodan çıkarılmış, mektup sefinesi hizmetini görüyor idi.

FRANSA:

Fransa'ya gelince: Fransız donanmasından bazı torpidoların karaya oturmak ve müsademe etmek suretiyle gark oldukları şayi' olmuşdu. Kahraman Emden, Rusya'nın Jemchug kruvazörüyle beraber bir de Fransız torpido muhribi batırmış, Kōri ismindeki tahte'l-bahri de geçenlerde Avusturya'nın Pula Limanı önünde gark olmuştu. Battığı musirren rivayet edilen 23500 tonluk Gorba dretnotunun keyfiyet garkı sahil ise şimdiye kadar bahren en az zayıat ve telefata düşen olan Fransa da bu suretle epey bir zarara uğradığı aşikardır. Diğer donanmaları bir tarafa bırakarak bahren en mühim zarara uğrayan İngiltere ile Almanya'nın zayıatını mukayese edersek atideki neticeye dest-res oluruz:

Tablo 12. Almanya ve İngiltere'nin Savaş Gemisi Zayıatlarının Mukayesesi

	Almanya	İngiltere
Zırhlı	0	3
Zırhlı Kruvazör	3	5
Kruvazör	7	5
Ganbot	1	2
Talt-el bahir	2	3
Torpido Sefaini	6	6
Tona cihetle yekûn	62,586	14,570

İşte beş buçuk aydan beri kemal-i şiddetle devam eden harb-i umumide muhtelif devletler kuvayı bahriyesinin zayıfatı bundan ibarettir. Muzafferiyet-i katiyyenin denizden ziyade karada cereyan eden muharebat neticesinde taayyün edeceği fikriyle muhasım donanmalar kati muharebelere girişmemiş olmakla beraber gerek sefain ve gerek mürettebatça epey mühim zaya' ve telefât vukua gelmiştir. O müthiş kuvve-i bahriye yekdiğeriyle çarpıştıktan sonra bakalım bu miktar neye baliğ olacak?...¹³²

Donanma Mecmuası'nın 78. sayısında "Arabistan Cihadı Nasıl Karşıladı?" başlıklı kısa yazıda Arabistan'da cihada tam destek verildiği ve kabilelerin kendi aralarındaki sorunları bırakarak savaşa koştukları bildirilmektedir.¹³³

Mecmuanın 80. sayısında Abidin Daver'in kaleme aldığı "Şimal Denizi Muharebe-i Bahriyesi" başlıklı yazıda; 6 Şubat 1915 tarihinde Kuzey Denizi'nde Almanya ve İngiltere donanmaları arasında meydana gelen savaş hakkında bilgiler verilmektedir. Yazıda, öncelikle Alman filosundaki kruvazörler hakkında şu bilgiler verilmektedir: Blücher kruvazörünün ağırlığı 18500 ton, hızı saatte 28.5 mildir. Gemide 12 adet 21'lik, 8 adet 15'lik, 16 adet 8.8'lik toplar bulunmaktadır. Mürettebat sayısı ise 888'dir. Moltke Kruvazörü 23000 ton ağırlığında olup saatteki hızı 28.5 mildir. Gemide 10 adet 28'lik, 12 adet 15'lik ve 12 adet 8.8'lik toplar mevcuttur. Mürettebat ise 1013 kişiden oluşmaktadır. Derfflinger kruvazörünün ağırlığı 26600 ton olup hızı saatte 28 mildir. Ayrıca 8 adet 30.5'luk, 12 adet 15'lik ve 12 adet 8.8'lik top vardır. Mürettebatının sayısı ise 1125'tir. Ayrıca isimleri verilmeyen ama 4350-4900 ton arasında ağırlıkları olan dört kruvazör daha bu savaşa katılmıştır. Yaşanan muharebedeki İngiliz filosunda Tiger, Lion, Princess Royal, New Zealand isimlerindeki harp kruvazörlerinin yanı sıra 400-5700 ton hacminde, saatte 25-30 mil hızında ve 10-15'lik toplara sahip sayısı belli olmayan seri kruvazörler ve 25 tane torpidobot muhribi yer almaktaydı. Yazıda, İngiliz donanmasında bulunan diğer kruvazörlerin bilgileri de verilmektedir. Buna göre; Indomitable kruvazörü 17600 ton ağırlığında ve 28.7 mil hızındadır. 5 adet 30'luk topa ve 750 kişilik mürettebata sahiptir. Inflexible ve Invincible kruvazörleri de 17600 ton hacminde olup 28.7 mil hıza sahiptirler. 5 adet 30'luk top ve 750 kişilik mürettebatları bulunmaktadır. Kuzey Denizi'nde meydana gelen bu savaşta Almanlar, İngilizlerin güçlü iki gemisi olan Tiger ve Lion üzerine hücum etmiştir. Birçok gemisi hasar alan İngiltere'nin Lion isimli gemisi ağır hasar almıştır. Almanların da birçok gemisi hasar almış ve Blücher isimli kruvazörü batmıştır. Abidin Daver Alman raporlarına göre Tiger isimli İngiliz gemisinin de battığını iddia

¹³² Belirtilmemiş, "Muharebenin Zayıat-ı Bahriyesi", *Donanma Mecmuası*, S. 77, İstanbul, 18 Kanun-i Sani 1915, s. 458-460.

¹³³ Belirtilmemiş, "Arabistan Cihadı Nasıl Karşıladı", *Donanma Mecmuası*, S. 78, İstanbul, 25 Kanun-i Sani 1915, s. 465.

etmektedir. Ancak İngilizler bunu yalanlayarak zayıflarının çok az olduğunu bildirmiştir. Ayrıca İngilizler asker olarak da 23 kişinin öldüğünü ve 29 kişinin kaybolduğunu söylemektedirler. Abidin Daver bu açıklamayı gülünç bularak İngiltere'nin yalan rapor sunduğunu ve Almanların kendilerinden çok daha güçlü bir filoya karşı kahramanca savaşarak zafer kazandığını iddia etmektedir.¹³⁴

Abidin Daver “Şimal Denizi Muharebesi” başlığıyla 83. sayıda tekrar bu konuya değinmektedir. Abidin Daver bu savaşın üzerinde yeterince durulmamasını eleştirmektedir. Ayrıca bu savaşta hangi tarafın ne kadar kayıp verdiği konusunun belirsizliğini koruması Abidin Daver'in merakını iyice celb etmektedir. Abidin Daver'e göre İngilizler yayınladıkları raporlarda bilerek çok az kayıp göstermektedirler. İngilizler hakkında böyle düşünen Abidin Daver Almanların raporlarına çok fazla güvenmektedir. Almanlar yayınladıkları raporlarında yaşanan muharebede çok az hasar aldıklarını belirtmektedirler.¹³⁵

Donanma Mecmuası'nın 84. sayısında Çanakkale muharebesi hakkında iki yazı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yazarı belli olmayan “Boğaz Önünde” isimli yazıdır. Bu yazıda halkın merak ettiği “düşman boğazı geçebilir mi?” sorusuna yanıt verilmektedir. Yazara göre düşman Marmara Denizi'ne en fazla iki gemi ile girebilir. Girebilen bu gemiler ise İstanbul Boğazı önünde kısa sürede batırılırdı. Yazar halkın bu soruyu dile getirmesini yadırgamamakla birlikte bunun önemli olmadığını ve halkın her ihtimale karşı hazırlıklı olmasını istemektedir. Makalenin sonunda düşman gemileri karşısında halkın nasıl davranması gerektiği şu şekilde ifade edilmektedir:

“Bizce bombardımandan ziyade milletin azim ve kararı şayanı dikkattir. Zaten geçilmeyecek olan bu boğazın bombardımanı ne netice verirse versin yaşamağa azim etmiş olan bir milletin karşısında hiçtir. Hiç olmalıdır. Biz Çanakkale bombardımanı hakkında her ne zaman bir fıkra okusak, bir menkıbeyi kahramana ne ile tezyin ettiğini görür, bilâ - ihtiyar, azm-i millinin toprak, mitralyözler, dretnotlardan daha harika nema olduğunu tasdik ederiz. İşte bu kanaat saikasıyla bu makaleyi yazıyoruz. İstiklali vatan namına top atışına göğsünü açan bir millet yaşar. Ölür, fakat öldürür.”¹³⁶

Aynı sayıda Abidin Daver'in kaleme aldığı “Çanakkale Geçilebilir Mi?” başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazının başında İtilaf Devletleri'nin savaşın başlangıcından beri ciddi bir başarı kazanamamasından bahsedilerek Çanakkale Boğazı'nda da başarısızlığa uğrayacakları vurgulanmaktadır. Abidin Daver'e göre İtilaf Devletleri şimdiye kadar

¹³⁴ Abidin Daver, “Şimal Denizi Muharebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 80, İstanbul, 8 Şubat 1915, s. 502-505.

¹³⁵ Abidin Daver, “Şimal Denizi Muharebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 8 Şubat 1915, s. 551-552

¹³⁶ Belirtilmemiş, “Boğaz Önünde”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, s. 562.

aldıkları başarısız sonuçların üzerini örtmek, Süveyş üzerine yürüyen Osmanlı ordusunu etkilemek ve yalnız kalan Rusya'ya yardım götürmek amacıyla bu cepheyi açmıştır. Bununla birlikte Abidin Daver düşmanın, çok iyi bir şekilde istihkam edilen Çanakkale Boğazı'nı geçemeyeceğini belirtmektedir. Düşmanın karadan çıkarmayı düşündüğü toplama askerlerin, Osmanlı askerleri karşısında başarılı olamayacağını da ifade etmektedir.¹³⁷

Abidin Daver, *Donanma Mecmuası*'nın 86. sayısında da Çanakkale Cephesi ile ilgili “İngiliz ve Fransız Donanması'nın Zaiyatı” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Abidin Daver makalesinin başında Avrupa basınında Çanakkale Cephesi ile ilgili çıkan haberleri eleştirmektedir. Özellikle Fransız yazarların ortak kanısı olan İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı'nı kolayca geçeceği düşüncesini eleştirmektedir. Bununla birlikte Avrupa'da hakim düşünce olan Fransız toplarının Alman toplarından daha güçlü olduğu fikrine de katılmamaktadır. Abidin Daver bu düşüncelerini belirttikten sonra Çanakkale Boğazı'nda batan ve hasar alan İtilaf Devletleri gemilerini şöyle paylaşmaktadır:

“Hasar alanlar:

İsim	Ton
İngiliz HMS Queen Elizabeth	28500
İngiliz HMS Lord Nelson	16750
İngiliz HMS Agamemnon	16750
İngiliz HMS Hampshire	11000
İngiliz HMS Dublin	5500
İngiliz HMS Amethyst	3050
İngiliz Sapphire	3050
Fransız Suffren	12730
İngiliz HMS İnflexible	17600
İngiliz HMS Prince George	15150
İngiliz HMS Cornwallis	14200
Batanlar:	
İngiliz HMS Ocean	13150
İngiliz HMS İrresistible	15200
Fransız Bouvet	12000
Fransız Goulois	11300
Fransız Charlemagne	4800” ¹³⁸

¹³⁷ Abidin Daver, “Çanakkale Geçilebilir mi?”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, s. 570-571.

¹³⁸ Abidin Daver, “İngiliz ve Fransız Donanmasının Zaiyatı”, *Donanma Mecmuası*, S. 86, İstanbul, 25 Mart 1915, s. 600-601.

Abidin Daver'in belirttiğine göre bunlardan başka bir de Ege Denizi'nde iki savaş gemisi, Çanakkale'de ise dört torpil gemisi ve bir torpido batırılmıştır.¹³⁹

Donanma Mecmuası'nın 88. sayısının ilk sayfasında savaş ile ilgili "Mecidiye" başlıklı kısa bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda Osmanlı Devleti'ne ait Mecidiye kruvazörünün Karadeniz'de Ruslarla yapılan kahramanca mücadele sırasında battığı haberi verilmektedir.¹⁴⁰

Mecmuanın yine 88. sayısında Abidin Daver'in kaleme aldığı "Przemysl Müdafaası" isimli makale bulunmaktadır. Makalenin başında Przemysl Kalesi'nin dört buçuk aylık bir kuşatmadan sonra açlık yüzünden teslim olduğu bilgisi verilmektedir. Abidin Daver'e göre çok daha güçlü olan Fransız ve Belçika kalelerinin kısa sürede düşmesinin yanında Przemysl Kalesi'nin bu kadar süre dayanabilmesi çok önemli bir olaydır ve bu müdafa Almanların kahramanlıklarını göstermesi bakımından çok önemlidir. Abidin Daver makalesinin devamında kale hücumu ile kale muhasarasının nasıl yapıldığı hakkında bilgiler vermektedir. Örnek olarak ise Rus-Japon Savaşı'nda, Japonların Port Arthur'a yaptıkları hücumları göstermektedir. Makalenin sonunda ise Przemysl Kalesi'nin Ruslar tarafından nasıl ele geçirildiği şu şekilde anlatılmaktadır:

"Karpas eteklerinde, Seine nehri üzerinde San Nehri üzerinde müteaddit muavin tabyalarla yekdiğerine merbut on sekiz büyük istihkâmdan müteşekkil bulunan bu Avusturya-Macaristan kalesi biri 16 Eylül-i Efrenciyeden 10 Teşrin-i Evvel'e kadar, 24 gün diğeri 8 Teşrin-i Efrenci'den 22 Mart'a kadar dört buçuk ay devam eden iki muhasaraya maruz kalmıştır. Ruslar birinci muhasarada kaleyi bir an evvel ıskat ederek ordularına bir istinat noktası teşkil etmek fikriyle pek çok kanlı hücumlarda bulunmuşlarsa da en az 70000 kişi zayi ettikleri halde maksatlarına nail olamamışlardır.

29 Eylül'de taarruza geçmiş olan Avusturya orduları 10 Teşrin-i evvelde Przemysl'i tahlis etmişlerdir.

Ruslar kaleyi ikinci defa ihata ettikleri zaman evvelki gibi müthiş hücumlarda bulunmamışlar, yalnız bombardıman etmekle iktifa etmişlerdir. 19 Mart'ta erzakın bitmeye yüz tuttuğunu gören mevki kumandanı General Hermann Kusmanek bir huruç hareketi yaparak Rus hattını yarmağa teşebbüs eylemiş ise de faik düşman kuvvetleri karşısında tekrar mevki müstahkeme ilticaya mecbur kalmıştır. Bundan sonra yevm teslim etmek için kalede mevcut büyük küçük ve yeni eski topoların cümlesi istihkâmatla beraber son günlerde tahrip edilmiş idi. General Hermann Kusmanek her halde kaleyi gayet iyi ve kahramanane bir surette müdafa eylemiş ve mevki-i müstahkemin tesisinden matlub olan bil-cümle maksadı hissen süratle temine muvaffak olmuştur. Binaenaleyh Przemysl müdafaası, Almanların Aksa-yı Şark'ta ikinci derecede müstahkem bulunan Çingtao "Qingdao" kalesinde faik İngiliz ve Japon Kuvayı askeriyesine karşı dört ay müddetle ibraz eyledikleri mukavemet kahramane ile beraber tarihi harbin şanlı müdafaaları meyanına kayıt olunacaktır."¹⁴¹

¹³⁹ Abidin Daver, a.g.m., s. 601.

¹⁴⁰ Belirtilmemiş, "Mecidiye", *Donanma Mecmuası*, S. 88, İstanbul, 8 Nisan 1915, s. 625.

¹⁴¹ Abidin Daver, "Przemysl Müdafaası", *Donanma Mecmuası*, S. 88, İstanbul, 26 Mart 1331, s. 629-630.

Donanma Mecmuası'nın 91. sayısında Abidin Daver'in "İcmâl Bir Haftalık Vak'a-yı Harbiye" makalesi, Batı cephesinde, Karpatlarda, denizlerde ve Çanakkale'de yaşanan son gelişmeler hakkında bilgiler vermektedir. Abidin Daver'in aktardığı bilgilere göre; Batı cephesinde İtilaf Devletleri Almanlar karşısında henüz önemli bir başarı elde edemediler. Almanların Antwerp şehrini ele geçirmesinden sonra İngilizler bu şehri geri almak için yaptıkları hücumlarda ağır kayıplar verdiler. Bunun yanında Fransa, Almanlar üzerine sürekli hücumlarda bulunsa da başarı elde edemedi. Almanlar ise yaptıkları başarılı savunmaların yanı sıra ani bir saldırı ile Ypres'de bulunan İngiliz-Fransız savunma hattını delerek Ypres kanalını ele geçirdiler. Makalenin devamında, Rusların Karpatlar'daki amacından bahsedilmektedir. Rusların bu savaşta iki önemli amacı vardır. Bunlardan birincisi Prusya'nın doğusundan ilerleyerek Berlin'e ulaşmak, ikincisi ise Karpatları geçerek Macaristan ovalarını istila etmek. Bu amaçlardan birincisi Masurian bölgesinde Almanlara yenilmeleri ile ortadan kalktı. İkinci amaçları ise ortadan kalkmak üzeredir. Çünkü Avusturya ordusu uzun bir süre Rus saldırılarını başarı ile püskürttüktan sonra artık hücumla geçti ve başarılı sonuçlar almaya başladı. Denizlerde ise son zamanlarda önemli bir olay yaşanmadığı ifade edilmektedir. Ancak Alman donanmasının açık denizlerde İngiliz donanmasını aradığı ve İngilizlerin Almanların karşısına çıkmaya cesaret edemediği belirtilmektedir. Makalede son olarak Çanakkale cephesi ile ilgili kısa bir bilgi aktarılmaktadır. İtilaf Devletleri'nin gemiler ile boğazı geçemeyeceği belli olunca bu kez karadan asker çıkarmaya karar verdikleri ancak bu harekâtın da başarılı olamayacağı ifade edilmektedir.¹⁴²

Donanma Mecmuası'nın 92. sayısında Abidin Daver "İcmâl" başlığı altında batıda, doğuda ve denizlerde yaşanan gelişmeler ile ilgili kısa bilgiler vermektedir. Batı cephesinde ilk olarak Almanların Ypres kanalını ele geçirmesinden sonra İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin bu bölgeyi tekrar geri kazanmak için yaptığı hücumların Almanlar tarafından başarı ile püskürtüldüğü ve Almanların Dunkirk bölgesini topa tuttuğu haberi verilmektedir. Abidin Daver'e göre, Almanların önce Ypres'de başarılı bir savunma yapması ve ardından Dunkirk bölgesini topa tutması İngiltere ve Fransa'yı oldukça şaşırtmıştır. Şaşırmalarının sebebi ise Alman top menzillerinin çok uzun olmasıdır. Doğu cephesinde; Karpatlarda Avusturya-Rusya mücadelesinin bütün şiddeti ile devam ettiği bununla birlikte Almanya'nın Rusya'ya karşı Baltık bölgesinden ilerlediği ve Rusya'ya ağır darbeler vurduğu bilgisi verilmektedir. Denizde meydana gelen en önemli

¹⁴² Abidin Daver, "İcmâl-Bir Haftalık Vak'a-yı Harbiye", *Donanma Mecmuası*, S. 91, İstanbul, 29 Nisan 1915, s. 687.

olay ise Avusturya denizaltılarının Fransa donanmasına ait zırhlı bir kruvazörü batırmasıdır. Avusturya'nın bu önemli başarısı sayesinde Fransa'nın Kotor ve Pula limanlarını abluka altına alma düşüncesinin ortadan kalktığı belirtilmektedir. Çanakkale'de ise İtilaf Devletleri'nin karadan yaptığı saldırıların, yapılan kahramanca savunma sayesinde geri püskürtüldüğü ve bunun yanında birkaç düşman gemisinin daha batırıldığı bilgisi verilmektedir.¹⁴³

Abidin Daver'in 93. sayıdaki "İcmal" başlığı altında verdiği bilgilere göre; batı cephesinde cereyan eden iki önemli gelişme vardır. Flanders'te emin adımlarla ilerleyen Alman taarruzu ve Fransa'nın kuzeyinde yerinde sayan bazen de geri giden Fransız taarruzları. Ayrıca Almanların Ypres kanalını elinde tutmaları önemli bir başarı olarak görülmektedir. Yazıda aktarılan başka bir bilgi ise İtilaf Devletleri ordusunun Lille bölgesinde icra ettiği hücumdan başka önemli bir olay yaşanmadığıdır. Yapılan bu hücum ise Almanlar tarafından başarı ile püskürtülmüştür. Doğu Avrupa'daki cephe ile ilgili bilgiler de aktarılmaktadır. Burada savaşın en önemli muharebesinin meydana geldiği ve Avusturya-Almanya ordusunun büyük başarılar kazandığı belirtilmektedir. Abidin Daver'in verdiği bilgiye göre Almanya cephe savaşı yapmak yerine Galiçya'daki Rus hattını yararak buradan Karpatlardaki Rus ordusunun arkasına sarkma planı yaptı ve bunu başarı ile gerçekleştirdi. Yapılan bu başarılı harekât neticesinde Ruslardan 80000 esir alındı. Bunun sonucunda Ruslar mecburi ricat etmek zorunda kaldılar. Abidin Daver, denizlerde önemli bir gelişme yaşanmadığını ancak Alman denizaltılarının birkaç İngiliz gemisi batırdığını belirtmektedir. Çanakkale cephesi ile ilgili verilen bilgiye göre; düşman askerleri gemilerden yapılan top atışları sayesinde şuan Arıburnu ve Seddülbahir'de durabilmektedir. Düşmanın sahilden ayrılarak yaptığı her hücum ise Osmanlı askerleri tarafından kahramanca püskürtülmektedir.¹⁴⁴

Donanma Mecmuası'nın 94. sayısındaki "İcmal" başlığı altında verilen bilgilere göre; Batı Galiçya'da muharebeler çok şiddetli bir şekilde devam etmektedir. İngiliz ve Fransız askerlerinin ortak hücumlarının hepsi Almanlar tarafından başarı ile püskürtülmektedir. Bunun yanında Doğu Avrupa'da Almanya-Avusturya ordusunun Rusya'ya karşı başarılı harekâtı devam etmektedir. Rus ordusu Bukovina'da tekrar hücumu geçtiyse de büyük bir başarı elde edemedi. Ayrıca Ruslar Kazak akıncılarını

¹⁴³ Abidin Daver, "İcmâl", *Donanma Mecmuası*, S. 92, İstanbul, 6 Mayıs 1915, s. 692.

¹⁴⁴ Abidin Daver, "İcmâl", *Donanma Mecmuası*, S. 93, İstanbul, 13 Mayıs 1915, s. 736.

kullanarak müttefik şehirlerine saldırı planladıysa da bu harekât başarıya ulaşamadan son buldu.

Denizlerde meydana gelen en önemli olay ise Çanakkale Morto Koyu'nda bir İngiliz zırhlı savaş gemisinin Osmanlı kuvvetleri tarafından batırılmasıdır.

Çanakkale Cephesi'nde ise pek değişen bir durum söz konusu değildir. Düşman askeri sahilden ayrıldığı zaman Osmanlı askerleri tarafından tekrar sahile püskürtülmektedir.

Donanma Mecmuası'nın 95. sayısındaki "İcmâl" başlığı altında verilen bilgilere göre; Garp cephesinde İngiliz, Fransız ve Belçika orduları Alman savunma hattına sürekli hücum etmekte fakat Almanlar başarılı savunmalarını sürdürmektedirler. Bununla birlikte Garp cephesinde çok çetin mücadelelerin yaşandığı Kopef Tepesi Almanlar tarafından Fransızların elinden alınmıştır.

Galiçya cephesindeki çatışmalar şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Burada Ruslar ağır kayıplar vermektedirler. Tarnof-Gorlice mağlubiyetlerinin sonucunda Ruslar 225.000 esir, 164 top, 440 mitralyöz kaybettiler. Ayrıca Seine Nehri'nin doğusu da Avusturya-Macaristan ve Almanya tarafından işgal edildi.

Denizlerde önemli bir gelişme yaşanmazken sadece Karadeniz'de bir Rus savaş gemisinin batırıldığı aktarılmaktadır.

Çanakkale'de ise kahraman askerlerimiz Arıburnu'nda gerçekleştirdiği bir hücum ile düşman siperlerine kadar ilerleyerek düşmandan makineli tüfekler elde edilmesini sağladılar. Öte yandan Seddülbahir'de ise düşman askerlerinin gerçekleştirdiği saldırıların askerlerimiz tarafından püskürtüldüğü belirtilmektedir.

Donanma Mecmuası'nın 97. sayısındaki "İcmâl" başlığı altında verilen bilgilere göre; Garp cephesinde hiçbir değişiklik meydana gelmemiştir. İtilaf Devletleri hiçbir şekilde Alman siperlerini geçememektedir.

Galiçya cephesinde ise İtalya'nın düşman saflarına katılmasına rağmen Avusturya-Almanya ordusu başarılı harekâtına devam etmektedir. Eğer Almanlar başarılı hücumlarına devam ederler ise kısa sürede Rusları Dinyester nehri civarından atarak bütün Galiçya'ya hâkim olacaklardır. Rusların 1 Mayıs'tan 7 Haziran'a kadar geçen sürede verdikleri kayıp ise 366725 esir, 279 top, 625 mitralyöz şeklindedir.

Denizlerde ise artık Alman denizaltılarının hüküm sürdüğü belirtilerek İngiliz gemilerinin limanlardan çıkamadıkları ifade edilmektedir.

Çanakkale'deki durum hâlâ Osmanlı Devleti lehinedir. Seddülbahir'de iki gün boyunca yaşanan çatışmaların sonucunda düşman kuvvetleri ağır bir yenilgi almıştır.

Donanma Mecmuası 'nın 98. sayısındaki "İcmal" başlığı altında verilen bilgilere göre; Garp cephesinde önemli bir olay vukua gelmemiştir. Almanlar Doğuda Ruslara karşı kesin bir zafer kazanıncaya kadar Garp cephesinde savunmada kalmaya devam etmektedir. İtilaf Devletleri yaptıkları hücumlar neticesinde en fazla 40-50 metre ilerleyebilmişlerdir.

Galiçya'da müttefik Alman ve Avusturya ordularının Ruslara karşı başarıları sürmektedir. Son bir haftada Almanya ve Avusturya, Ruslardan 40000 esir almışlardır.

Güney Batı'da ise İtalya'nın Avusturya topraklarına girmek için elinden geleni yaptığı ancak Avusturya'nın başarılı savunması karşısında bir ilerleme kaydedemediği belirtilmektedir.

Denizlerde, Almanya ve Avusturya denizaltılarının başarılı faaliyetler gerçekleştirdiği ifade edilmektedir. Alman denizaltılarının Kuzey Denizi'nde birçok ticaret gemisini ve iki İngiliz torpidosunu, Avusturya'nın da Adriyatik'te bir İngiliz kruvazörü ile bir İtalyan denizaltını batırdığı, bununla birlikte Karadeniz'de Midilli gemisinin bir Rus torpidobotunu batırdığı aktarılmaktadır.

Çanakkale'de, düşmanın, 22-26 Mayıs arasında Seddülbahir ve Arıburnu'nda ağır kayıplar vermesinden dolayı şu an için önemli bir harekette bulunmadığı belirtilmektedir.

Donanma Mecmuası 'nın 99. sayısında verilen bilgilere göre; Garp cephesinde, Almanların Doğu Avrupa'daki cepheye ağırlık vermelerinden dolayı İngiliz ve Fransızların fırsattan istifade hücumlarını sıklaştırdıkları ve bu sebeple kanlı muharebelerin yaşandığı belirtilmektedir. Ancak İtilaf Devletleri'nin yaptıkları hücumlarla Alman savunma hattını geçemediği sadece küçük bir bölgeyi ele geçirdiği ifade edilmektedir.

Doğu Avrupa cephesinde ise Almanya-Avusturya ordularının başarılı harekâtı devam etmektedir. Abidin Daver'e göre müttefiklerimiz kısa süre içerisinde Lviv şehrini ele geçirecek ve Rusları tamamen Galiçya'dan atacaktırlar.

Güney batı cephesinde de pek değişen bir durumun olmadığı belirtilmektedir. Avusturya, İtalya hücumlarını başarı ile karşılamaktadır.

Denizlerde meydana gelen en önemli olay ise geçen hafta Avusturya donanmasının İtalya'nın doğu sahillerine saldırılarda bulunmasıdır.

Çanakkale'de önemli bir olay meydana gelmemiştir. Düşman önemsiz birkaç harekâtta bulunmuş ancak Osmanlı askerleri tarafından mağlup edilmişlerdir.

Donanma Mecmuası'nın 100. sayısındaki “İcmâl” başlığı altında verilen bilgilere göre; Garp cephesinde İtilaf Devletleri'nin şiddetli hücumlarını Almanların başarı ile savunduğu ve bu saldırılar sonucunda İtilaf Devletleri ordusunun sadece harap olmuş birkaç siper ele geçirebildiği belirtilmektedir.

Doğu Avrupa cephesinde yaşanan en önemli olay Galiçya eyaletinin merkezi olan Lemberg'in (Lviv) Avusturyalılar tarafından ele geçirilmesidir. İttifak Devletleri için çok önemli olan bu harekât şu şekilde anlatılmaktadır:

“Avusturyalılar iki misli faik Rus orduları karşısında esasen gayr-ı müstâhkem olan Lemberg'i müdafaa edemeyeceklerini anlayarak, Lemberg-Rava-Ruska-Lublin hattında icra edilen meydan muharebesinden sonra, Lemberg'i tahliye etmişler ve San nehri arkasına çekilmişlerdi.

Binaenaleyh Lemberg Eylûl efrenciden beri yani dokuz buçuk aydan fazla bir zamandır Rusların elinde bulunuyordu.

Bu defa Alman ve Avusturya kuvvetleri cenub, garb-ı şimal cihetlerinden Lemberg'i ihata etmişler ve şehrin ilerisinde Moskoflar tarafından yapılan tahkimat önünde vukua gelen şiddetli ve hunîn muharebattan sonra General Böhm-Ermolli kumandasında bulunan ikinci Avusturya ordusu 22 Haziranda şehre dahil olmuştur. Lemberg'in zaptı üzerine, Galiçya muharebatını sevk ve idarede gösterdiği maharet ve muvaffakiyete binaen rütbesini Feldmareşallığa terfi edilen von Mackensen'in orduları tarafından Lemberg'in şimal-i garbisinde kâin Rava-Ruska havalisinde icra edilen harekât Lehistan, Vistol ile San nehirleri arasında, bulunmakta olan Rus kuvvetlerini de ric'ata icbar etmiştir. Alman generali von Woyrsch ile Avusturya arşidükü Joseph Ferdinand'ın kumanda ettikleri müttefikin orduları tarafından tazyik ve takip edilen bu Rus kuvvetleri, Ostrowiec ve Starachowice şehirlerini tahliye etmişler ve El-an harb ede ede ricatlarına devam etmekte bulunmuşlardır.

Lemberg'in cenubunda Dinyester nehri üzerinde icra-i harekât eden General von Linsingen'in ordusu da Lemberg harekâtının müddeti devamınca muhafaza eylediği tedâfûi ve zayıftan tecavüze geçmiş ve bir hamlede Zurawica'dan Galich'e kadar uzanan bir cephe üzerinde Moskofları geri atmışsa da, sonra faik Rus kuvvetleri karşısında sağ cenahını Galich'de Dinyester nehrinin cenup sahiline çekmeğe mecbur olmuştur. Mamafih mezkûr ordunun, sol cenahıyla icra ettiği tazyik-i şedid bir müddet sonra, sağ cenaha karşı ilerleyen Rus kuvvetlerinin de gerilemesini intaç etmiştir. Binaenaleyh Linsingen ordusu da şimdi bütün kuvvetiyle Dinyester nehrinin şimal sahilinde icra-yı harekât ederek ilerlemektedir.”¹⁴⁵

¹⁴⁵ Abidin Daver, “İcmâl-Bir Haftalık Berriye ve Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 100, 2 Temmuz 1331, İstanbul, s. 834.

Güney Batı cephesinde İtalyanların başarısız hücumlarının devam ettiği belirtilmektedir. Denizlerde yaşanan en önemli gelişmenin ise bir Avusturya denizaltısının Adriyatik'te bir İtalyan torpidosunu batırması olarak gösterilmektedir.

Çanakkale cephesinden aktarılan bilgilere göre; geçen hafta zarfında Arıburnu'nda piyade ve topçu atışları meydana geldi. Seddülbahir'de 8 Haziran günü İtilaf devletleri gemilerden yapılan top atışlarının desteği ile birlikte Osmanlı siperlerine şiddetli bir saldırı başlattı ancak Osmanlı askeri kahramanca savaşarak bu saldırıyı başarılı bir şekilde savundu. Düşmanlar bu saldırı neticesinde fazla zayıat verdiklerinden bir hafta boyunca yeni bir saldırı hareketine girişemediler.

Donanma Mecmuası'nın 101. sayısındaki "İcmâl" başlığı ile verilen bilgiye göre Garp cephesinde geçen hafta başarılar kazanan taraf hep Almanlar oldu. Fransa, İngiltere ve Belçika askerleri hiçbir yerde bir karış toprak bile ele geçiremediler. Abidin Daver'e göre İtilaf Devletleri'nin başarısız olmalarındaki en önemli sebep ordularının tam manasıyla birbirlerini desteklememesidir. Ruslar yenilirken Fransızlar, Fransızlar mağlup olurken İngilizler bu duruma seyirci kalmaktadırlar. Bunun aksine Almanya ve Avusturya ise ordularını tek vücut haline getirerek savaşmaktadırlar.

Doğu Avrupa cephesinde müttefiklerimiz başarılı harekâtlarına devam etmektedirler. Yazıda, düşmandan alınan esir ve cephaneler hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Şimdiye kadar Ruslardan toplamda 1075 zabıt, 523207 nefer, 375 top ve 1050 mitralyöz ele geçirildi.¹⁴⁶

Güney Batı cephesinde ise İtalya ve Avusturya arasında kanlı çatışmalar devam etmesine rağmen önemli değişiklik söz konusu değildir. İtalya birçok hücum gerçekleştirmesine rağmen bir başarı elde edemedi.

Denizlerde; Kuzey Denizi'ndeki Alman tahte'l-bahirleri faaliyetlerine devam etmektedirler. Baltık Denizi'nde karakol görevi gören bir Alman kruvazörü, dört Rus zırhlı gemisi ile girdiği çatışmadan sonra İsveç sahilinde karaya oturdu. Bunun yanında bir İtalyan torpidosu Avusturyalılar tarafından Kuzey Adriyatik'te batırıldı.

Çanakkale cephesinde 16-17 Haziran 1915 tarihinde Arıburnu ve Seddülbahir mevkielelerinde, düşmanın hücumları ile çok kanlı çarpışmalar meydana geldi. Osmanlı askerleri kahramanca savaşarak düşman askerlerini siperlerin gerisine atmayı başardılar.

¹⁴⁶ Abidin Daver, a.g.m., s. 848.

Abidin Daver bu bilgilere ek olarak düşman ordusunun 31 Mayıs'a kadar olan kayıplarını da aktarmaktadır. Buna göre:

“Maktul: zabit 496, nefer 6937

Mecruh: zabit 1143, nefer 23542

Kayıp: zabit 62, nefer 6445

Haziran Efrensi esnasında bu zayıat belki bir o kadar daha artmıştır.”¹⁴⁷

Abidin Daver'in 102. sayıdaki yazısında verdiği bilgilere göre Garp cephesinde İngilizler Ypres bölgesine hücumlarda bulunmalarına rağmen bir başarı elde edemediler. Bunun yanında Fransızlar da gerçekleştirdikleri hücumlardan olumlu bir sonuç alamadılar. Ancak Almanlar yaptıkları hücumlar ile Fransız siperlerinden 1000 metrelik bir alanı ele geçirmeyi başardılar. Ayrıca yine Almanlar 7 Temmuz'da gerçekleştirdikleri hücumlarla Ayya ile Apremount arasında 1500 metrelik bir siper bölgesi daha ele geçirdiler. Almanlar bu hücumlar sonucunda 2500 esir, 3 hafif top, 13 mitralyöz, 18 lağım aleti ele geçirmeyi başardılar.

Doğu Avrupa cephesinde Avusturya-Almanya ve Rusya arasında çok kanlı çarpışmalar yaşanmaya devam etmektedir. İttifak kuvvetleri, Ruslara ağır kayıplar yaşatarak ilerlemeye devam etmektedirler. Eğer durum böyle devam ederse Rusya'nın büyük bir mağlubiyet alması kaçınılmazdır.

Galiçya'da devam eden çatışmalarda Alman ordusunun başarısı söz konusudur. Bu cephede Ruslar adım adım geri püskürtülmektedirler. Bu cephede Almanlar bir haftada 28 zabit, 17650 nefer, 7 top, 27 mitralyöz ele geçirdiler.

Güney Avrupa cephesinde ise pek değişen bir şey olmamakla birlikte İtalyanlar savaşa girdiğinden beri gerçekleştirdiği iki büyük hücumdan da olumlu sonuç alamayarak geri çekilmek zorunda kaldılar.

Denizlerde ise Almanya ve Avusturya denizaltıları birçok İngiliz ve Rus ticaret gemisini batırmaya muvaffak oldular. Çanakkale cephesinde çatışmalar bazen hafif bazen de şiddetli şekilde devam etmektedir. Bu cephede dikkati çeken olay ise bir Alman denizaltısının, Fransa'nın bir nakliye gemisini batırmasıdır.

Donanma Mecmuası'nın 103. sayısında Abidin Daver'in aktardığı bilgilere göre Garp cephesinde geçen hafta yaşanan bütün çatışmalar Almanlar lehine sonuçlandı. Fransız hücumları Almanlar tarafından sürekli püskürtüldü. Buna mukabil Almanlar ise

¹⁴⁷ Abidin Daver, a.g.m., s. 848.

yaptıkları hücumlarla ilerleyerek elde ettikleri siperleri ellerinde tutabilmeyi başardılar. Almanlar geçen hafta zarfında Fransızlardan 14 zabıt, 5085 nefer esir, 4 top ve 11 mitralyöz ile birlikte birçok cephaneye ele geçirdiler. Almanlara göre Fransızlar, Arras bölgesinde gerçekleştirdiği ve başarısız olduğu hücumda 75000 civarında asker kaybettiler.

Doğu Avrupa cephesinde son günlerde çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Cephe hafta başında sakinlik söz konusu iken birden bire Alman orduları hem kuzeyde hem de güneyde saldırıya geçerek Rus ordularını Galiçya cephesinde mağlup etmeye başladılar. Bu saldırı planına bakılırsa müttefik orduları Rusları kısıpaca almak istemişlerdir. Eğer Ruslar bu başarılı plan karşısında geri çekilmeyip mukavemette bulunmaya çalışırsa ordusunun büyük bir kısmını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Geçen hafta Ruslar 129 zabıt, 38195 nefer, 26 top, 80 mitralyöz kaybettiler.

Güney Avrupa cephesinin durumunda bir değişiklik söz konusu değildir. İtalyanlar hâlâ sınırda Avusturya savunmasını geçmeyi başaramadılar.

Denizlerde meydana gelen en önemli olay ise Rusya'nın Avrupa ile ithalat ve ihracatta bulunduğu Arkhangelsk Limanı'nda, Alman denizaltılarının bazı Rus ve İngiliz gemilerini batırmalarıdır.

Çanakkale cephesinde, 29 Haziran'da düşman hem Arıburnu hem de Seddülbahir mevkiinde hücumlarda bulunmuş ve 60000 top mermisi atmış olduğu halde ilerleme noktasında başarı elde edememiştir.

Donanma Mecmuası'nın 104. sayısında Abidin Daver'in "İcmâl" başlığı ile verdiği bilgilere göre Garp cephesinde geçen hafta bazen hafif bazen de şiddetli lağım savaşları meydana geldi. Bu çarpışmalarda Fransızlar, Alman siperlerinin ufak bir kısmını ele geçirdiler. Almanlar ise Argonne ormanlarında bazı Fransız mevzilerini ele geçirdiler. İngilizler ise Ypres'in doğusundaki bir bölgede bir lağım patlatarak ortaya çıkan bir çukuru işgal etmekten başka bir şey yapamadılar. Buradaki İngiliz hücumları Alman topçu ateşleri karşısında başarısız oldu. Garp cephesinde kara savaşlarının yanı sıra havada da bazı çatışmalar meydana geldi. Havada yaşanan çatışmalarda Almanlar iki Fransız uçağını düşürdü ve iki Fransız uçağı da zorunlu iniş yapmak zorunda kaldı.

Doğu Avrupa cephesinde; Almanya ve Avusturya orduları bin kilometrelik bir cephe üzerinde daha önce benzeri görülmemiş bir taarruz harekâtı icra etmektedir. Müttefiklerimiz savaşın her bölgesinde Rus ordularını çember içine alarak kati bir

mağlubiyet yaşatmak istiyorlar. Bu harekâta Alman askerlerinin gösterdiği üstün çaba takdire şayandır. 14 Temmuz 1915'te başlayan bu büyük saldırıdan on gün sonra Almanya-Avusturya orduları büyük başarılar kazandılar. Courland'da Beşinci Rus ordusu mağlup edildi. Bölgede bulunan birçok kale saldırı altına alınarak ele geçirildi. Vistol bölgesinde yaşanan meydan muharebesi sebebiyle Ruslar diğer bölgelere yardım gönderememektedirler. Galiçya cephesinde Rusların şiddetli saldırıları müttefiklerimiz tarafından başarı ile savunulmaktadır. Almanya-Avusturya orduları 14 Temmuz-24 Temmuz arası Ruslardan 126.000 esir, 39 top, 132 mitralyöz ve birçok mühimmat ele geçirdiler. Rusların savaşın başından itibaren ise yalnız Almanya'ya verdiği esir sayısı 150.000'e ulaşmaktadır.

Güney Avrupa cephesinde geçen hafta İtalyanlar büyük bir ordu ile ikinci umumi hücumunu gerçekleştirdiler. İtalyanlar büyük gayretlerle Avusturya siperlerine girmeyi başardılarsa da Avusturya'nın karşı hücumları yüzünden ele geçirdikleri yerlerden çekilmek zorunda kaldılar.

Denizlerde yaşanan en önemli gelişme yine İtalya ve Avusturya arasında yaşandı. İtalyan donanmasına mensup 8 kruvazör ve 12 torpidodan oluşan bir filo Avusturya sahillerine saldırıda bulundu. Ancak Giuseppe Garibaldi isimli kruvazörün bir Avusturya denizaltısı tarafından batırılması ile bu sefer İtalya'nın zararı ile neticelendi. İtalya'nın bu saldırısı karşısında Avusturya sessiz kalmadı ve onlarda İtalya'nın doğu sahillerini bombaladı. Çanakkale cephesinde önemli bir gelişme yaşanmadı, sadece Seddülbahir ve Arıburnu'nda küçük siper savaşları meydana geldi. Bu çatışmalarda Osmanlı askerleri başarılı oldular.

Donanma Mecmuası'nın 105. sayısında Abidin Daver'in aktardığı bilgiye göre Garp cephesinde daha çok havada meydana gelen çarpışmalar ön plana çıkmaktadır. İki tarafta çeşitli bölgeleri havadan bombaladılar. Bunun yanında havada uçaklar birbirleri ile de sürekli savaştılar. Bu meyanda 31 Temmuz günü en çok gelişme yaşanan gün oldu. O gün Alman uçakları St. Paul'de İngiliz uçak hangarlarına 30, Nancy'deki Fransız uçak karargâhına 130 bomba attılar. Bunun yanında 6 Alman harp uçağı 15 Fransız uçağına hücum etti.

Doğu Avrupa cephesinde savaş tüm şiddeti ile devam etmektedir. Geçen hafta yapılan harekât ile müttefikler Varşova ve İvangorod kalelerini ele geçirdiler. Bu iki kalenin zaptından sonra Ruslar sürekli olarak geri çekilmektedirler. Durum böyle devam

ederse Almanlar kısa sürede Brest Litovsk'a ulaşacaktır. Almanya-Avusturya orduları Temmuz ayında Ruslardan 221861 esir, 57 top, 432 mitralyöz ele geçirdiler. Mayıs ayından itibaren Rusların toplam kaybı; 741000 asker, 2000 zabıt, 422 top ve 1492 mitralyözdür.

Güney Avrupa cephesinde çatışmalar tüm şiddetiyle devam etmektedir. İtalyanlar sürekli şiddetli hücumlarda bulunmasına rağmen Avusturya savunmasını geçemeyerek geri çekilmek zorunda kaldılar. Doberdo yaylasında meydana gelen çatışmalarda, Avusturya Devleti'nin bildirdiğine göre İtalya'nın kaybı 100.000 kişi kadardır.

Denizlerde pek mühim bir olay meydana gelmedi. Ancak savaşta pek faaliyette bulunmayan Avusturya donanması dördüncü defa İtalyan sahillerine akınlarda bulunarak buraları bombaladı. Ayrıca iki İtalyan denizaltısı batırıldı.

Çanakkale cephesinde ise 13 Temmuz Salı günü "Mariotte" isimli Fransız denizaltısı batırıldı ve mürettebatı esir alındı. Karada ise düşman hücumları başarı ile geri püskürtüldü.

Kafkasya'daki duruma bakıldığında ordumuzun sağ cenahındaki düşman birlikleri şiddetle takip edilerek geri çekilmekte ve her gün birtakım mevzileri boşaltmaktadır.

Donanma Mecmuası'nın 106. sayısında "Bir Senelik Vaka-ı Bahriye" başlığı altında Birinci Dünya Savaşı'nda denizlerde bir senede meydana gelen gelişmelerin kronolojik olarak aktarılacağı bilgisi verilmektedir. Ancak bu yazıda bir aylık gelişmeler aktarıldıktan sonra diğer sayılarda yazının devamı gelmemektedir. Savaşın başlangıcından itibaren denizlerde meydana gelen yaklaşık bir buçuk aylık gelişmeler şu şekilde aktarılmaktadır:

"1 Ağustos 1914-Fransa ve Almanya'da Kuva-yı berriye ve bahriyenin seferberliği, seferberlik Almanya'da saat 05:10 da başlamış 10:28 de de Rusya'ya ilanı harb edilmiştir. İngiltere hükümeti Reşadiye ve Sultan Osman dretnotlarımızı gasb eylemiştir.

Almanya'nın Augsburg ve Magdeburg seri kruvazörleri Rusya'nın Baltık Denizi'nde kâin Libau (Liepaja) limanını topa tuttular.

2 Ağustos 1914-İngiltere bahriye nezareti donanmasına seferberlik emrini verdi.

4 Ağustos 1914-Almanya'nın Goeben muharib kruvazörüyle Breslau seri kruvazörü Cezayir'de Fransa'nın Bône ve Philippeville (Skikda) limanlarını, nakliyat-ı askeriye iskelelerini bombardıman ettiler.

İngiltere Almanya'ya ilanı harb ediyor ve harbden evvel ana filoda ikinci hatt-ı harb filosu kumandanı olan Amiral Sir John Jellicoe İngiliz donanması başkumandanlığına, ikinci

zırhlı kruvazör filosu kumandanı Amiral Sir Charles Madden de erkân-ı harbiye riyasetine tayin ediliyor.

5 Ağustos 1914- Goeben ile Breslau Cezayir sahilinden avdetle Messina'da kömür aldılar.

6 Ağustos 1914-Bir Alman filosu Finlandiya'da Sveaborg limanını topa tuttu. Times nehrinin munsabbına torpil vaz' etmekte olan, Königin Luise namındaki Alman tenezzüh gemisi Amphion isimindeki İngiliz seri kruvazörü tarafından gark edildi.

7 Ağustos 1914-Amphion seri kruvazörü (2500 ton, 25,4 mil 10 top) Times Nehri munsabbında Königin Luise gemisinin döktüğü sâbih torpillere çarparak gark oldu. Mürettebatından 144 kişi boğuldu. Goeben ile Breslau, Matapan burnu açıklarında İngiltere'nin Gloucester seri kruvazörü ile birkaç mermi teâtî ettiler.

10 Ağustos 1914-Almanya'nın Dresden seri kruvazörü İngiltere'nin en büyük ve seri Bahr-i Muhit vapurlarından Moritania'yı takip etmiş ise de mezkûr sefine İngiltere'nin Halifax limanına ilticaya muvaffak olmuştur.

Avusturya kruvazörleri Karadağ'ın Antivari limanını topa tuttular.

11 Ağustos 1914-Goeben ile Breslau'n Çanakkale'ye muvâsalatı ve hükûmet-i seniyye tarafından seksen milyon marka iştirâsı.

Alman tahte'l-bahirlerinin ilk defa olarak İngiltere ve İskoçya'nın sahil-i şarkiyesinde dolaştıktan sonra avdeti.

13 Ağustos 1914-İngilizler Afrika'da Almanya'nın Zengibar Adası'nın merkez idaresi olan Dar es Salaam limanını bombardıman ederek telsiz telgraf istasyonunu tahrip ettiler.

16 Ağustos 1914-Yavuz Sultan Selim ve Midilli'nin darsaadete vürûdu. Finlandiya'da kâin Hanko Limanı önünde bir Rus torpido muhribinin garkı.

Avusturya gemileri Lovcen dağı üzerindeki Karadağ mevzilerini bombardıman ettiler. Zenta isimindeki Avusturya kruvazörü (2350 ton, 20 mil, 8 top) Adriyatik Denizi'nde Karadağ sahillerinde İngiltere'nin Warrior ve Defence zırhlı kruvazörleriyle takviye edilmiş olan Fransa'nın açık deniz filosu tarafından bil-muharebe gark edilmiş ve 300 mürettebatından 180 neferi Karadağlılar tarafından tahlis olunmuştur.

18 Ağustos 1914-Alman tahte'l-bahirlerinden U-15'in Şimal Denizi'nde İngiliz sefâini harbiyesi tarafından garkı.

20 Ağustos 1914-Almanya'nın Stralsund ve Strassbourg seri kruvazörleri Şimal Denizi'nin kısm-ı cenubisine kadar gelerek İngiltere sahillerinde bir İngiliz tahte'l-bahrini batırmışlar, iki İngiliz torpido muhribini hasara uğratmışlardır.

27 Ağustos 1914-Almanya'nın Magdeburg seri kruvazörü (4550 ton, 27,6 mil, 12 top) sisli bir havada Finlandiya körfezinde, Odensholm (Osmussaar) Adası karibinde karaya oturmuş ve Rus filosunun takribi üzerine berhava edilmiştir. Mürettebatının kısm-ı azamisi Almanya'nın V-26 muhribi tarafından tahlis edilmiştir. 17 maktul 85 kayıp var,

Almanya'nın Kaiser Wilhelm der Grosse namındaki muavin kruvazörü (1435 ton, 23 mil) Kanarya Adaları karibinde İspanya kara sularında İngiltere'nin Highflyer küçük kruvazörü tarafından bil-muharebe gark edildi. Bu muavin kruvazör üç İngiliz vapurunu batırmıştı.

Avusturya'nın N-19 numaralı torpidosu Pula limanında bir sâbih torpile çarparak battı.

28 Ağustos 1914-Heligoland muharebe-i bahriyesi: Almanya'nın Ariadne küçük kruvazörü (2650 ton, 22 mil, 10 top), Mainz ve Köln seri kruvazörleri (4350 ton, 27 mil, 12 top) ve V-187 numaralı muhribi, İngiliz filosu tarafından gark edilmiştir. Alman gemileri Heligoland açıklarında karakol vazifesini ifa ederken İngiltere'nin Lion sınıfı dört muharebe kruvazörü, birinci ve ikinci seri kruvazör filoları ve 40 muhribden mürekkep kuvvetli bir müfreze-i bahriyesi sisten bil-istifade Heligoland havaline sokulmuş, sefain-i mezkûreyi ansızın bastırmış. Alman bahriyesi için bade-i şan ve iftihar bir müsademedden sonra batırmıştır. Gemilerin mürettebatı kısmen İngilizler tarafından toplanmıştır.

1 Eylül 1914-16 saff-ı harb zırhlısı ile sefain-i saireden mürekkep bir Fransız donanması tarafından Avusturya'nın Kataro limanının bombardımanı Fransızlar Pontadostro istikamet-i atikasına 40 mermi attıktan sonra Avusturya tahte'l-bahirlerinin hücumu üzerine ateşi keserek çekilmişlerdir.

3 Eylül 1914-Speedy ismindeki torpido gambotu (850 ton, 16 mil, 4 top) bir sabih torpile çarparak gark olmuş, mürettebatı tahlis edilmiştir.

5 Eylül 1914-Pathfinder namındaki seri İngiliz kruvazörü (3000 ton, 25 mil, 9 top) U-21 numaralı Alman tahte'l-bahri tarafından Firth of Forth önünde gark edilmiş ve mürettebatından 9 zabıt 250 nefer telef olmuştur.

6 Eylül 1914-İki seri Alman kruvazörü ile 4 muhrip Şimal Denizi'nde 15 İngiliz balıkçı gemisini gark ve mürettebatını esir ederek Wilhelmshaven'a getirmişlerdir.

10 Eylül 1914-Oceanic namındaki İngiliz muavin kruvazörü İskoçya sahillerinde gark olmuştur.”¹⁴⁸

Donanma Mecmuası'nın 107. sayısında Abidin Daver “İcmâl” başlıklı makalesinde savaş ile ilgili bilgileri aktarmadan evvel mecmuanın kağıt bulma sıkıntısından dolayı geçen sayıda haftalık gelişmeleri aktaramadığını ve bu sayıda 27 Temmuz'dan itibaren meydana gelen olayları anlatacağını belirtmektedir.

Abidin Daver'in aktardığı bilgiye göre Garp cephesinde, Fransa ve Belçika'da Alman cephesi bir adım bile geri gitmemiş aksine Almanlar ilerleme kaydederek Verdun Kalesi'ne yaklaşmaya devam etmişlerdir. Diğer taraftan Fransız, İngiliz ve Belçika kuvvetleri bir aydan beri hiçbir ciddi hücumda bulunmamışlardır.

Batı cephesinin aksine Doğu cephesinde savaş çok daha hareketli geçmektedir. Varşova ve İvangorod kalelerinden sonra bölgedeki on beş kalenin on dördü de Almanya-Avusturya ordusunun eline geçti. Rusya binlerce esir ve savaş malzemeleri kaybetmeye devam etmektedir. Alman orduları geri çekilen Rus ordusunu takip ederken Varşova'dan 300 km daha içeri girdiler. Cephenin kuzey kısmında da Alman hücumları devam etmektedir. Güney kısımda ise Avusturya'nın başarılı ilerlemesi devam etmektedir. Bunun yanında Galiçya'nın Rus hakimiyeti altında bulunan bölgelerinde kanlı çarpışmalar yaşanmaktadır. Rusların şimdiye kadar ki toplam kayıpları şu şekildedir; 1068000 esir, 2650 top, 2160 mitralyöz.¹⁴⁹

Güney Avrupa cephesinde hiçbir değişiklik olmadı ve İtalyanlar sınırda henüz Avusturya karşısında herhangi bir başarı elde edemediler.

Denizlerde Alman denizaltıları başarılı icraatlara imza atmaya devam etmektedir. Almanlar, denizaltıları ile bir taraftan düşman ticaret gemilerini batırırken diğer taraftan da iki defa İngiliz sahillerini bombaladılar. Bunun yanında Kuzey Denizi'nde “India” isimli 7900 tonluk bir İngiliz kruvazörünü, Adalar Denizi'nde ise

¹⁴⁸ Abidin Daver, “İcmâl-Bir Senelik Vaka-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 106, İstanbul, 20 Ağustos 1331, s. 912.

¹⁴⁹ Abidin Daver, “İcmâl”, *Donanma Mecmuası*, S. 107, İstanbul, 3 Eylül 1331, s. 928.

asker yüklü olan “Royal Edward” isimli 11000 tonluk bir İngiliz nakliye gemisini batırdılar. Denizlerde yaşanan diğer gelişmeler şu şekilde aktarılmaktadır:

“İngiltere’nin Links torpido muhribi bir torpile çarparak gark olmuş, Orera sisteminde bir İngiliz kruvazörüyle bir torpido muhribi, dört Alman torpido muhribinin baskınına maruz kalarak gark olmuşlardır. Orera üç bin küsur tonluk küçük bir kruvazör idi. Riga körfezinde Alman donanması müteaddit defalar Ruslarla çarpışmış, bu musadematin birinde bazı Rus gemileri hasara uğratmış, diğer birinde ise Rus filosundan bir torpido muhribi gark – ikisi hasar zede olmuş, iki topçeker batmış, büyük bir harp gemisi rahne-dar olmuştur. Almanlardan ise 2 torpido muhribi batmış, biri hasara uğramıştır. Alman tahte’l-bahirlerinden U – 27 İngiltere sularında, İngiliz tahte’l-bahirlerinden E – 13 Danimarka sularında gark olmuştur.

Avusturya’nın 12 ve 3 numaralı tahte’l-bahirleri ile İtalyanların Neroyid tahte’l-bahirleri Adriyatik’te batmışlardır.

Çanakkale’de, Bolayır önlerinde bir düşman tahte’l-bahri bir tayyaremiz tarafından gark edildiği gibi diğer bir düşman tahte’l-bahri de Bahrifid vapuru tarafından Armutlu önünde batırılmıştır. İngiltere’nin E-7 tahte’l-bahri ise Çanakkale’den geçmek isterken gark edilmiştir.

Alman kabil-i sevk bahriye balonları, İngiltere sahilini, Londra’yı müteaddit defalar bombardıman etmişlerdir.”¹⁵⁰

Çanakkale’de düşman, Anafartalar bölgesine asker çıkarmasına rağmen 50.000 kayıp vererek başarısız oldular. Bununla birlikte Seddülbahir ve Arıburnu’nda da düşman askerleri ilerleme kaydedemediler.

Donanma Mecmuası’nın 108. sayısında Abidin Daver’in “İcmâl” başlığı altında aktardığı bilgiye göre Garp cephesinde Fransızlar iki üç ay arasında süren bir hazırlıktan sonra bütün garp cephesini yetmiş saat boyunca topçu ateşine tuttuktan sonra Fransız ve İngiliz piyadeleri hücumla geçtiler. Bu hücum sonucunda düşman kuvvetleri bazı bölgeleri ele geçirmesine rağmen genel olarak Alman hatlarını ele geçiremediler. Bunun yanında düşman uçakları Alman cephe gerisini bombalamak için havalandılar ancak Almanlar bu uçakları düşürmeyi başardılar.

Geçen haftanın en önemli olayı yine Doğu Avrupa cephesinde meydana gelmiştir. Bu cephede yaşanan gelişmeler şu şekildedir:

“Şark cephesinde şimdiye kadar olduğu gibi el-yevm de en mühim harekâtı Masurian bataklıkları kahramanı Paul Von Hindenburg’un dehası sevk ve idare eylemindedir. Alman Erkân-ı Harbiye’yi Umumiyesi Rus ordularına karşı tertip edilen sevk-ül-ceyş planının en müşkil icra ve haiz-i ehemmiyet kısmını bu bî-misal kumandanın uhde-yi dirayetine havale etmiştir. Malum olduğu üzere Ruslar, Lehistan Ruside, Mareşal Hindenburg ve August von Mackensen ordularının iki cenahtan icra eyledikleri ihata harekâtından, garp hududunda kâin kalelere istinaden, şayan-ı hayret bir süratle icra ettikleri ricat sayesinde kurtulabilmişlerdi.

Alman Erkân-ı Harbiye’si Moskof sürülerinin yakasını bırakmadı. Büyük bir sebat ve metanetle yeni bir çevirme harekâtı icrasına girişti.

¹⁵⁰ Abidin Daver, a.g.m., s. 928.

Alman, Rusları tuzağa düşürmek için, Krakow ile Gorlice arasında, fazla kuvvetler istihdam etmeyerek orada Rusların cüret-i mukavemetini artırdılar. Bunun üzerine, her tarafta bilhassa merkezde Prens Leopold ve General August von Mackensen orduları önünde süratle firar eden Ruslar Krakow – Gorlice havalisinde mukavemet etmişler ve bu suretle Rus cephesi orada garba doğru muhaddeb bir şekil almıştı. Son günlerde von Hindenburg ordularından General Ayhorn'un kumandasındaki kıtaat Dunaburg ile Vilina arasından Vilijpa nehri vadisini takiben cenup şarkiye ve Minsk'e doğru ilerlemiştir. Bu kuvvetler, Vilna – Minsk demir yolunu tam ortasından Moledetsov karibinde kat ettikleri gibi Vilina'yı da zabt etmişler ve bu suretle Vilina – Lida şimendiferinin henüz garbında bulunan Rusların yan ve gerilerini tehdit ile onlardan evvel Minsk'e yetişecek bir vaziyet almışlardır. Aynı zamanda Rontinev bataklıklarını çiğneye çiğneye Peripet nehri mecrasını takiben şarka doğru yükselen Maçkensen orduları da mümkün olduğu kadar süratle ilerleyerek Rus ordularının sahayı ricaatını daraltmaya çalışıyorlardı. Bu iki ordunun, moskofların iki cenahından vaki olan tazyikleri, bilhassa General Ayhorn kıtaatının gerilerine doğru sarkması üzerine, Ruslar kışkacın kapanması korkusuyla, ellerine geçen bütün kıtaatı cenahlarına sevk etmişler ve icra ettikleri nevmid-âne şedid mukabil taarruzla gerek Ayhorn ordusuna, gerek Mackensen gurubunun sol cenahına karşı bazı muvaffakiyetler elde ederek çevirme harekâtının husulüne mani olmuşlardır. General Ayhorn ordusu el-yevm Vilika mevkiinde bir müddet hal-i müdafaada bulunduktan sonra tekrar taarruza geçmiştir. Bu ordu Minsk'den ancak 60 – 65 kilometre uzaktadır. Prens Leopold de Bavaria'nın orduları ise mütemadiyen şarka doğru ilerlemektedirler.

Ruslar son günlerde şark cephesinin aksam-ı cenubiyesinde Voliniya kaleleri ile şarki Galiçya'nın ellerinde kalan son parçasında faik kuvvetler cem ederek, Butmer, Flañçer – Baltın, Boem – Ormalli ordularına karşı mütemadi hücumlarda bulunuyorlar. Maksatları, Besarabya yolunu müttefiklere kapamak. Besarabya'nın ziyayıyla Romanya'nın Alman ve Avusturyalılara iltihakına imkân bırakmamaktır. Esbabı sevkü'l-ceyşiyeden ziyade efkâr-ı siyasiyeye tabiaten icra edilerek kanlı zayıtı mucib olmaktan ve Avusturya kıtaatını bazen 5 – 10 kilometre ricat ettirmekten başka bir netice vermeyen bu hücumlar, Rus ordusu için – Karpat muhacemat hunini gibi – pek fena bir akıbet ihzar eylemektedir. Aylardan beri pek çok zayıta uğramış ve her tarafta mütemadiyen ricat etmekte bulunmuş olan bir ordunun makasıd-ı siyasiye için beyhude yere kuvvetlerini israf etmesi pek hata alud bir harekettir.

Hele bilhassa bu muhacemat, ale'-l-ekser akim kalırsa. . . Binaenaleyh yakında buradaki Rus inat ve savletinin de çözülp kırılacağı ve Besarabya yollarının müttefikin ordularına kışada kalacağı ümid olunabilir.

12 Eylül-i Efreciden 26 Eylül'e kadar geçen 14 gün zarfında müttefikin Ruslardan 149 zabıt, 43816 nefer esir etmişler 2 top 17 top arabası 97 mitralyöz almışlardır.”¹⁵¹

Güney cephesinin durumunda ise herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. İtalyanlar savaşa katıldığından beri Isonzo Nehri'ni geçmeye çalışmakta ancak bunu başaramamaktadırlar.

Denizlerde meydana gelen en önemli gelişme Alman denizaltılarının Akdeniz'de faaliyet göstermeleridir. Alman ve Avusturya denizaltıları geçen hafta Gaskoinia körfezinde, Girit açıklarında, Cezayir sahillerinde, Rodos limanlarında, Adriyatik kıyılarında ve Karadeniz'de faaliyetlerde bulunarak birçok düşman gemisini batırmayı başarmışlardır. Bu gelişmelere ek olarak Almanlar balonları ile Londra'ya saldırıda bulundular. Deniz uçakları ile Riga Körfezi'ndeki Rus tersanelerine bombalar atmışlardır. Osmanlı donanmasının bir kısmı da Kırım'ın Güney sahilini topa tutup, yüklü dört Rus yelken gemisi ile bir İngiliz vapurunu batırmayı başardı.

¹⁵¹ Abidin Daver, “İcmâl”, *Donanma Mecmuası*, S. 108, İstanbul, 18 Eylül 1331, s. 944.

Çanakkale cephesinde düşman, Anafartalar'da uğradığı mağlubiyetten beri umumi hücumlar yapmıyorsa da cephenin her üç kısmında top, tüfek ateşleri, bomba ve lağım muharebeleri devam etmektedir. Osmanlı askerleri kahramanca savunmalarını devam ettirmektedirler. İngilizler şimdiye kadar kayıplarının 87630 olduğunu bildirdiler.

Abidin Daver bu sayıdan itibaren Sırbistan seferi ile ilgili bilgiler de vermektedir. İstanbul-Viyana-Berlin yolunun açılması için bu sefer büyük önem taşımaktadır.

Mecmuanın 109. sayısında Abidin Daver'in verdiği bilgilere göre Garp cephesinde geçen hafta çok şiddetli çarpışmalar meydana geldi. İngilizler ve Fransızlar 830 kilometrelik Alman savunma hattının neredeyse tamamına yoğun topçu ateşinde bulunarak hücum ettiler. Büyük hazırlık yapılarak gerçekleştirilen bu saldırıdan İtilaf Devletleri olumlu bir sonuç alamadılar. Bu hafta içerisinde Almanlar, İngilizlerden 106 zabıt, 8642 nefer esir ve 26 mitralyöz, Fransızlardan da 211 zabıt, 10721 nefer ve 35 mitralyöz ele geçirdiler.

Doğu Avrupa cephesinde savaş Almanya ve Avusturya lehine devam etmektedir. Ruslar, İttifak kuvvetlerini durdurmak için ne kadar saldırıda bulunursa bulunsun başarılı olamayarak geri çekilmeye mecbur kalmaktadır. Bu cephede Ruslardan bir ayda 421 zabıt, 95464 nefer, 37 top, 298 mitralyöz ele geçirildi.

Sırbistan tarafında Almanya ve Avusturya orduları bir taraftan Sırp mevzilerini topa tutarken diğer taraftan hazırlıklarına devam etmektedir. Alman-Avusturya ve Bulgaristan orduları arasında kalacak olan Sırbistan'ın kısa sürede savaş dışı kalacağına kesin gözüyle bakılmaktadır.

Geçtiğimiz haftada denizlerde önemli bir olay meydana gelmedi. Sadece Belçika sahillerine hücum eden İngiltere'nin bir gemisi Almanlar tarafından batırıldı.

Çanakkale cephesinde artık düşmanlarımız küçük müfrezelerle zayıf hücumlarda bulunmaktadır. Bununla birlikte 16 Eylül 1915 günü topçularımız bir düşman torpidosunu batırmaya muvaffak oldu.

Donanma Mecmuası'nın 110. sayısında Abidin Daver'in aktardığı bilgilere göre Garp cephesinde geçen haftanın ilk günlerinde İngiliz ve Fransız orduları, Alman cephesinde açmayı başardıkları küçük gediği daha da büyütebilmek için hücumlarına devam ettilerse de Alman savunma hattına bir zarar vermeyi başaramadılar. Alman

savunma hattına zarar veremedikleri gibi geçen sefer gerçekleştirdikleri hücumlar ile elde ettikleri birkaç siperi de Almanlar geri almayı başarmışlardır. Almanya'nın yapmış olduğu resmi açıklamaya göre İngiliz ve Fransızlar iki haftadır yaptıkları hücumlar ile 840 kilometrelik Alman cephesinden biri 23 diğeri 12 kilometrelik bir arazi kazandılar. Fakat elde ettikleri bu arazilere karşılık İngilizler 60.000, Fransızlar ise 130.000 kişi kaybettiler. Almanya'nın kaybı ise 35.000 kişi kadardır. Ölen asker sayısının yanında bir de İngilizler 9000, Fransızlar 11000 esir verdiler. Hava muharebelerine bakıldığında Almanlar 7, İngilizler 8, Fransızlar 22 uçak kaybettiler.

Doğu Avrupa cephesinde uzun süreden beri çok kanlı çarpışmalar meydana gelmiş ancak geçtiğimiz hafta bir sakinlik havası hakim olmuştur. Bunun sebebi Almanya'nın bu cephedeki askerlerinin bir kısmını Sırbistan cephesine kaydırarak, Sırbistan'ı kesin bir şekilde mağlup etmek istemesidir.

Güney Avrupa cephesinde İtalya her ne kadar şevkle Avusturya üzerine hücum ediyorsa da yine başarılı olamayarak geri çekilmek zorunda kaldı.

Sırbistan seferinde önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Müttefiklerimiz bir iki gün içinde Tuna, Drina ve Sava ırmaklarını geçerek daha sonra kısa sürede Belgrad kalesini ele geçirdiler.

Denizlerde ise Alman denizaltılarının başarılı operasyonları devam etmektedir. Akdeniz'de hemen hemen her gün bir İngiliz ve Fransız gemisi Alman denizaltıları sayesinde batmaktadır.

Çanakkale cephesinde şimdiye kadar yaptıkları hücumlarla bir başarı elde edemeyen düşman orduları bulundukları mevkiele savunmaya çalışmaktadır.

Mecmuanın 111. sayısında aktarılan bilgiye göre Garp cephesinde geçen hafta İngilizler ve Fransızlar yine çok şiddetli hücumlarda bulundular. Ancak bu hücumlar Alman savunma hattının önünde başarısız bir şekilde son buldu. Garp cephesinde yaşanan gelişmeler şu şekildedir:

“Haftanın ilk günlerinde İngilizler Loos civarında ilk hücumda zabt edip te muahharen mukabil Alman taarruzlarına karşı muhafaza edemedikleri bazı siperleri istirdad etmek emeliyle müteaddid savletler icra etmişlerse de, her defasında da zayıf azime ile püskürtülmüşlerdir. Bu taraftan muvaffakiyet kazanmanın bir emr-i muhal olduğunu anlayan İngiliz başkumandanı John French hücum cephesini tebdil etmiş ve daha yukarıda Ypres ile Loos arasında icrayı taarruza başlamıştır. İngiliz ganbotları Ostend ve havalisini topa tutarak Almanları gerilerinden ve yanlarından iz'âca çalışırken vukua gelen bu yeni İngiliz hücumu, ber mutad yüz binlerce boğucu gazlar ve dumanlar neşir eden mermiler istimaliyle başlamış, piyade kıtaatı ise hücumlarında tüfekten ziyade el humbarası ve süngü kullanmışlardır. İngilizler, bazı mevkielede yekdiğerini takiben beş defa hücum ettikleri

halde beş karış yer bile zapt edemeyerek mağluben siperlerine ricat etmişlerdir. Bu neticesiz muhacemat İngiliz ordusunun saflarında epey boşluklar husule getirmiş ve Lord Kitchener'in bin müşkülât ile tedarik edebildiği asker taslaklarından pek çoğu Alman siperleri önünde telef olmuştur.

Aynı zamanda Fransızlar da Süveyş ile Novil arasında ve bilhassa Champagne havalisinde pek şiddetli taarruzatta bulunmuşlardır. Şiddetli topçu ateşleriyle vuku bulan ihzârattan sonra icra edilen bu hücumların en dehşetlileri bile ancak 40 metrelik siper parçalarının, o da muvakkaten işgali gibi, cidden değersiz ve yapılan fedakârlıklara nispetle adeta bir mağlubiyet hüküm ve mahiyetinde, geçici muvaffakiyetler istihsalıyla neticelenmiştir.

Bu suretle Fransızların gecen hafta zarfında en ziyade hücum ettikleri Champagne'da Thon nehri etrafındaki Alman cephesi, siperlerini tamamen muhafaza etmeğe ve bazı mevkilere hatta biraz arazi kazanmağa muvaffak olmuş ve Fransız taarruzu da İngilizlerin ki gibi akim ve bi-netice kalmıştır. Şu halde Alman garp cephesi, havada ve yerde cereyan eden muharebat şedideye rağmen, mevkiini muhafaza etmektedir ki, diğer cephelerdeki harekâtın hitamına kadar da Alman Erkan-ı Harbiye'si şimdilik bundan fazla bir şey istememektedir.

Fransızların meşhur tayyarecilerine mukabil Almanların da son günlerde Mülazım Max Immelmann namındaki tayyarecisi pek ziyade şöhet kazanmıştır. Teğmen Max Immelmann Fransız pilot Adolphe Pégoud ve saire gibi kendi tayyaresine taklak attırmakla değil, fakat tesadüf ettiği düşman tayyarelerinin akıbeti pek vahim taklatlar attırmakla şân almıştır. Filhakika Alman mülazımı pek az zaman zarfında beş düşman tayyaresini ıskata muvaffak olmuştur ki bu, pek ziyade şayan-ı takdir bir muvaffakiyet teşkil eder.”¹⁵²

Doğu Avrupa cephesinde Ruslar, Galiçya'nın doğusunda çok şiddetli saldırılar gerçekleştirerek bir miktar araziye ele geçirdiler. Ancak toparlanan Alman kuvvetleri kısa sürede bu duruma karşılık vererek Rusları Stripa Nehri'nin diğer tarafına atmayı başardı.

Güney Avrupa cephesinin durumunda yine bir değişiklik bulunmamaktadır. İtalyan saldırılarının hepsi Avusturyalılar tarafından başarı ile püskürtülmektedir.

Sırbistan cephesi geçen hafta yeni bir şekil aldı. Kuzeyden ilerleyen Almanya ve Avusturya ordularına doğudan Bulgar ordusu da katıldı. Bu bölgedeki son durum şu şekilde anlatılmaktadır:

“Üç müttefik ordu şimal ve şarktan Sırp Kuvayı külliyesini tazyik ederken itilafçıların Selanik'e çıkardıkları döküntü kıtaat hala Selanik meyhanelerinde dem-güzar olmakla meşgul bulunuyorlar. Esasen İngiliz-Fransız kuvvetlerinin, Sırlara muavenete koşmaları imkânını büsbütün ortadan kaldırmak maksadıyla Bulgar ordusunun diğer bir kısmını Köstendil ve Cuma mıntıklarından hududu geçerek Makedonya'ya dâhil olmuşlardır. Tabii bu kıtaatin ilk hedef harekâtı Selanik'ten gelen şimendifer hattını tutmak ve İngiliz – Fransız kuvvetlerini Yunanistan'da mahpus bırakmaktan ibaret olacaktır. Esasen 20 – 30 bin askerle yapılacak muavenetin Almanya-Avusturya-Bulgar ordularının taarruz müthiş karşısında ne ehemmiyeti olabilir ki...”¹⁵³

Denizlerde Alman denizaltılarının başarısı devam etmektedir. Akdeniz'de birçok düşman nakliye gemilerini batırmışlardır. Bu şekilde bir taraftan Yunanistan tehdit altında kalıyor diğer taraftan ise Sırbistan'a gönderilen yardımların önü kesilmiş oluyordu. Alman denizaltıları Ege Denizi'nde son günlerde 16 tane düşman gemisi

¹⁵² Abidin Daver, “İcmâl-Bir Haftalık Vaka-i Bahriye ve Berriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 111, İstanbul, 21 Teşrin-i Evvel 1331, s. 992.

¹⁵³ Abidin Daver, a.g.m., s. 992.

batırmayı başardı. Bu süreçte Osmanlı donanmasının bir kısmı da Karadeniz’e açılarak şeker ve yağ yüklü iki Rus gemisini batırdı.

Çanakkale cephesinde düşman kuvvetleri ile aramızda her gün çatışmalar meydana gelmektedir. Topçularımız sayesinde düşmanlarımız siperlerinden çıkamamaktadır.

Donanma Mecmuası’nın 112. sayısında Abidin Daver tarafından aktarılan bilgilere göre Batı cephesinde geçtiğimiz hafta İngiliz ve Fransız kuvvetleri şiddetli hücumlarda bulunmuş ancak istedikleri neticeye ulaşamamışlardır. Batı cephesinde yaşananlar gelişmeler şu şekilde anlatılmaktadır:

“İngiliz – Fransız ordularının maksad-ı asliyesi, Alman cephesini yarmak ve hatt-ı harbi Belçika hududuna kadar geriye atmak olduğu halde, Joffre ve Sir John French’in planları akim kalmış ve bu müthiş hücumlar, iki noktada biraz arazi kazanmakla beraber, adem-i muvaffakiyet hatta, zayıatın miktarı nazar-ı dikkate alınırca, mağlubiyetle neticelenmiştir. General Joffre’nin bir emir namesi, bu hücumların, 52 Fransız 13 İngiliz 12 Belçika olmak üzere 77 piyade fırkasıyla 10 u Fransız 5 i İngiliz olmak üzere 15 süvari fırkasından yani ekalli 1.600.000 kişiden ve 2000 ağır 3000 sahra topundan yani 5000 kıta evfâh-ı nariyeden mürekkeb cüdâ muazzam ve dehşetli bir kuvvet ile icra edildiği söylemektedir. İstihdam olunan kuvvetin büyüklüğüne, yakılan cephanenin çokluğuna rağmen Alman cephesi sarsılmamıştır. Müttefikin, bu muhacemat neticesinde, yalnız ilk hafta zarfında, 190,000 kişi zayıat verdikten sonra, nail-i maksad olamayacaklarını anlayarak taarruza nihayet vermişlerdir. Yalnız bir haftada bu kadar zayıat verildiği ve taarruzun üç hafta devam ettiği nazar-ı itibara alınırca, her halde müttefikinin zayıat-ı umumiyesi mecruh, maktûl, esir olmak üzere 250 – 300 bin kişi tahmin olunabiliyor. Hâlbuki Fransızlarla İngilizlerin, 23 günde sarf ve heder ettikleri bu kadar askeri, ancak aylarca emek ve gayret sarfından sonra, talim ve terbiye ve ihzâr edebildikleri düşünülürse beş on kilometrelik arazi zaptıyla hitam bulan bu taarruz-u umumiyenin, düşmanlar için nasıl bir hüsrân-ı elim ile neticelendiği tezahür eder.

Garp cephesi semalarında vukua gelen muharebat-ı havaiyede geçen hafta zarfında bir Fransız, bir İngiliz tayyaresi ıskat edilmiş ve Alman tayyareleri Fransızların Belfour mevkiî müstahkemine 80 bomba atarak yangınlar vukua getirmişlerdir.”¹⁵⁴

Doğu Avrupa cephesinde Alman askerlerinin bir kısmının Sırbistan cephesine aktarılmasından cesaret alan Ruslar bazı bölgelerde saldırıya geçmiş fakat istedikleri sonucu alamamışlardır. Bu cephedeki gelişmeler şu şekilde ifade edilmektedir:

“General Hindenburg ve Prens Leopold gruplarına tevcih edilen hücumlar hiçbir netice vermemiştir. Bilakis Almanlar, icra ettikleri mukabil taarruzlarla Divina nehrini tutmuşlar ve Ruslarla kendi aralarında, bu nehrin teşkil ettiği mânîi tabiidan istifade imkânını elde etmişlerdir.

General Linsingen gurubuna tevcih edilen hücumlar, yalnız Stir nehri üzerinde biraz muvaffakiyet temin etmiş diğer taraflarda hemen hemen akim kalmıştır. Alman – Avusturya kıtaatı nehir mezkûr havalisinde, faik Rus kuvvetlerinin tazyikine mukavemet edemeyerek geri çekilmişler ve Ruslar da her ne kadar nehrin garp sahiline geçmişlerse de, Alman mukabil taarruzları karşısında tevakkufa ve şedid bir muharebeye tutuşmağa mecbur

¹⁵⁴ Abidin Daver, “İcmâl-Bir Haftalık Vaka-i Bahriye ve Berriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 112, İstanbul, 15 Teşrin-i Evvel 1331, s. 1008.

olmuşlardır. Burada muhaberat kemal-i şiddetle elan devam etmektedir. Ruslar geçen hafta zarfında ber mutad Alman – Avusturya kıtaatına pek çok esir vermişlerdir.”¹⁵⁵

Güney Avrupa’da İtalyanlar üçüncü büyük hücumunu gerçekleştirmiş ancak Avusturya savunması karşısında yine başarısız olmuşlardır.

Birinci Dünya Savaşı’nın cephelerine bakıldığında geçen haftanın en önemli gelişmeleri Sırbistan seferinde meydana gelmiştir. Almanya-Avusturya ve Bulgaristan ordularının her geçen gün bu cephede ilerleme kaydetmesi bütün dikkatlerin bu bölgeye çevrilmesini sağlamıştır. Bu bölgede meydana gelen gelişmeler şu şekilde anlatılmaktadır:

“Alman – Avusturya kıtaatı, şimalden ağır fakat emin bir surette yürüyüşlerine devam ederek Morava ve Koluraba vadilerinden cenuba doğru iniyorlar. Resava, Kolubara, Kragujevac vadilerinin gerisinde menaat arziyeye müsteniden pek muhkem bir surette tesis edilmiş olan Sırp hatt-ı müdafaası, taarruzun süratle ilerlemesine mani olmakta ve Sırlara Valjevo – Kragujevac hattı gerisindeki ikinci mevzi müdafaalarına çekilmek için vakit kazandırmaktadır. Müttefikinin icrayı harekât ettikleri arazinin, pek sarp ve yoldan mahrum, 1500 – 2000 metre irtifasında dağlardan mürekkep bulunmakta olduğu nazar-ı dikkate alınırca sonbaharın yağışlı havalarında kıtaatin ne kadar müşkülata uğradığı tasavvur edilebilir.

Mamafih, Avusturya kıtaatinın Sırbistan – Bosna hududunda kâin Visegrad mevkiinden icrasına başladıkları taarruzu hareket, Sırları gerilerinden tehdit etmeğe başlamış olduğundan, bu hareket-i taarruziye daha ziyade cedid ve ehemmiyet peyda ettiği takdirde, hatt-ı ricatlarının bir de gurutandan kesilmesi korkusuyla, Sırların süratle ricata mecbur olacakları aşikârdır.

Diğer bir Avusturya ordusu, Varşova’dan hareketle Tuna’yı geçerek, Sırbistan’ın Romanya’ya doğru Tuna’yı takiben bir çıkıntı teşkil eden kısmını zabt etmek ve Bulgaristan’la tesis-i muvasala ederek Berlin – Viyana – İstanbul yolunu bu tarık ile bir an evvel, küşad etmek maksadını takip etmektedir. Bu küçük beka arazinin istilası ve torpillerin tathirini müteakip hatt-ı muvasala tesisi ve temin edilmiş olacaktır.

Bulgar ordusuna gelince, bu ordu şimdilik yekdiğerinden ayrı iki gurup teşkil etmektedir. General Kliment Boyadzhiev kumandasındaki birinci ordu Morava ve Temnic vadileri arasında ilerlemekte ve şimalde gelen Alman – Avusturya kuvvetleriyle birleşmek gayesini takip etmektedir. Diğer bir hedef sevk-ül-ceyşisi de Zaječar, Kumanovo, Pirot, Niş’i ele geçirmek olan bu ordunun, son derece dağlık ve haiz-i menaat arazide harp etmek mecburiyetinde bulunması hasebiyle, vazifesi pek müşküldür. Yeni Sırbistan’da icrayı harekât eden Bulgar ordusu meydanı boş bulduğundan kemal-i süratle Veranya, Komanova, Köprülü, Üsküp, şehirlerini zabt ve Niş ile Metrovic’ye giden şimendifer hatlarını keserek Sırlarla Selanik’e çıkan itilaf kuvvetleri arasına girmiş, şimdi de Yerlip ve Manastır’a doğru ilerleyerek Sırbistan ile Yunanistan arasında hiçbir tarık muvasala bırakmamak maksadını takip etmekte bulunmuştur. Bu suretle eski Sırbistan’da kalan Sırp kuvvetleri her taraftan ihata edilmekte olup şimdilik İpek, Yakova tarikiyle Karadağ ve Arnavutluk’a ve ilticadan başka çareleri kalmamıştı.”¹⁵⁶

Denizlerde yaşanan gelişmelere bakılacak olursa; Eylül ayında Alman denizaltıları 44 vapur batırmanın yanı sıra Akdeniz’e hakim olmayı da başarmışlardır.

Çanakkale cephesinde şiddetli çarpışmalar devam etmekte ve askerlerimiz başarılarına devam etmektedir.

¹⁵⁵ Abidin Daver, a.g.m., s. 1008.

¹⁵⁶ Abidin Daver, a.g.m., s. 1008.

Donanma Mecmuası 'nın 113. sayısında Abidin Daver'in verdiği bilgilere göre; batı cephesinde İngiltere ve Fransa'nın ortaklaşa gerçekleştirdiği hücum son bulmuştur. Ancak Fransızlar Champagne'de ele geçirdiği bölgeleri korumak için ufak çaplı saldırılara devam etmektedir. Fransızlar gerçekleştirdiği bu saldırılarda Bavyera'da 1100 metrelik bir siperi ele geçirmişlerdir. Almanlar ise bu saldırılara cevap vererek Champagne'de önemli birkaç bölgeyi tekrar ele geçirmiştir.

Doğu Avrupa'da ise Rus ordusu ile Avusturya-Alman ordusu arasında çatışmalar devam etmektedir. Rusların sürekli yaptığı hücumlar Avusturya ordusu tarafından püskürtölmektedir. Diğer taraftan Avusturya-İtalya sınırında da çatışmalar devam etmekte ve İtalyanlar şiddetli hücumlarına rağmen bir başarı elde edememektedirler.

Sırbistan cephesinde Almanya ve Avusturya orduları kesin başarılar elde etmektedirler. Sırbistan ordusu yaşanan her çatışmadan sonra büyük kayıplar verirken önemli bölgeleri kaybetmektedirler. Almanya ve Avusturya orduları Tuna yolunu açmayı başararak Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile bağlantı yolu kurmayı başardılar. Bulgarlar da Sırbistan üzerine hücumda bulunarak birçok şehri ele geçirmiştir.

Denizlerde; Alman tahte'l-bahirleri Adalar Denizi'nde başarılı operasyonlarına devam ederken çok sayıda düşman nakliye gemisini batırmayı başardılar.

Çanakkale'de çatışmalar sürerken bir Fransız tahte'l-bahri batırılarak mürettebatı esir edildi.

Mecmuanın 115. sayısında verilen bilgilere göre; batı cephesinde önemli bir gelişme yaşanmamıştır. Sadece Almanya ve Fransa uçakları arasında bir hava harbi gerçekleşmiş ve Almanya'nın muzafferiyeti ile sonuçlanmıştır.

Doğu Avrupa cephesinin merkezinde ve kuzeyinde çatışmalar şiddetle devam ederken müttefik Almanya-Avusturya ordusu az da olsa ilerlemeyi başarmıştır. Cephenin güneyinde ise Ruslara karşı daha net başarılar kazanılmıştır. Son yapılan hücumlardan sonra Ruslar geri çekilerek 8000 esir ve çok sayıda mitralyöz kaybetmişlerdir.

İtalya-Avusturya sınırında gerçekleşen muharebede İtalyanlar sürekli hücum etmesine rağmen bir başarı elde edememişlerdir. İtalya'nın gerçekleştirdiği son hücum hakkında şu bilgiler verilmektedir:

“İtalyanlar üçüncü taaruzlarında İsonso cephesine karşı pek dar bir saha dahilinde 320.000 tüfek, 1300 sahra ve cebl, 180 ağır top kullanmışlardır. Aynı zamanda epey şiddetli muharebelere sahne olan Tirol cephesinde de 170.000 tüfek, 700 küçük, 100 kadar büyük top isti'mal etmişlerdir. Bu kuvvetlerden Teşrin-i Evvel'in nısf-ı ahirinde lâ-akall 150.000 kişi mecruh ve maktul düşmüştür ki, pek büyük bir yekûn-ı zayıat demektir. Ayrıca Avusturyalılar 21 Teşrin-i Evvel'den 29 Teşrin-i Evvel'e kadar 67 zabıt, 3200 nefer esir almışlar, 11 mitralyöz de iğtinam eylemişlerdir.”¹⁵⁷

Sırbistan seferinde Avusturya-Almanya orduları ilerlemeye devam ederken Oziç ve Çaçak bölgelerinin ele geçirilmesi Sırları iyice endişeye düşürmüştür. Sırlar her saldırıdan sonra savunma hatlarını biraz daha geri çekerken son olarak Yenivaroş-Seniçe-Yenipazar-Metroviçe hattına çekilmişlerdir. Ancak bu hatta kurulan savunma Almanya-Avusturya ordusunu durdurmaya muvaffak olamayacaktır. Sırlar şimdiye kadar 500 top ve 50.000'den fazla esir vermiştir. Bunun yanında İtilaf Devletleri harekete geçmiş ve Selânik'e çıkarak Perlipo-Kırvalak-İsterumçe hattında 100 kilometrelik bir cephe oluşturmuşlardır.

Denizlerde önemli gelişmeler yaşanmazken; İngiltere'nin E-20 numaralı son teknoloji ile donatılmış taht el-bahri Osmanlı Devleti tarafından batırılmıştır.

Mecmuanın 116. sayısında verilen bilgilere göre; Batı cephesinde Almanya ile İtilaf Devletleri arasındaki siper çatışmaları devam etmektedir. Almanlar, düşman karargahlarına sürekli olarak havadan bombardıman gerçekleştirmektedir.

Doğu Avrupa cephesinde geçen hafta meydana gelen en önemli olay, Rusların cephenin güneyinden yaptıkları büyük hücumun Avusturya ordusu tarafından püskürtülmesidir. Bu saldırının sonucunda Rus ordusunda 13.000 asker ölmüş, 50.000 asker yaralanmış ve 6000 asker esir edilmiştir. Ruslar ayrıca birçok savaş malzemesini de kaybetmiştir.

İtalya-Avusturya sınırında İtalyanlar sürekli hücumlarına devam ederken herhangi bir muzafferiyet söz konusu değildir. Bununla birlikte Avusturya uçakları Venedik dahil olmak üzere birçok İtalyan şehrini bombalamıştır.

Sırbistan cephesinde ise Sırların çekilmeleri devam etmektedir. Sırlar artık Karadağ'a kadar çekilirken birçok Sırp toprağı Avusturya-Almanya-Bulgaristan tarafından işgal edilmektedir. En son olarak Priştine şehri Sırların elinden çıkmıştır. Vardar ve Karasu nehirleri arasında savaşan İngiliz ve Fransız ordusunun sayısı 100 ile 120 bin civarında olup sürekli mağlup olmaktadır.

¹⁵⁷ Abidin Daver, “İcmâl- Bir Haftalık Vaka-i Berriye ve Bahriye” *Donanma Mecmuası*, S. 115, İstanbul, 5 Teşrin-i Sani 1331, s. 1080.

Denizlerde; Almanya ve Avusturya tahte'l-bahirleri Doğu Akdeniz'de birçok İngiliz, Fransız ve İtalyan ticaret gemilerini batırmışlardır. Bunun yanında 5-6 Teşrin-i Sani'de bir Alman tahte'l-bahri Kuzey Afrika sahilinde 6323 tonluk bir İngiliz kruvazörünü, üç tane Mısır topçekerini ve Şimal Denizi'nde 300 kişilik bir İngiliz hastane gemisini batırmıştır.

Mecmuanın 119. sayısında verilen bilgilere göre; Batı cephesinde lağım ve topçu muharebeleri karşılıklı olarak devam etmektedir. Bir İngiliz gazetesinin yayınladığı rapora göre Fransızların savaşın başından beri ölü, yaralı ve esir olmak üzere toplam kaybı 2.700.000 kişidir. Bu kayıpların 600.000'i ölmüştür. Yine aynı gazeteden aktarılan bilgiye göre 2.700.000 kişiden 2.000.000'u bir daha savaşamayacak haldedir. Bunun yanında İngiltere'nin kendi yayınladığı rapora göre; İngiliz zabitanından 6840'ı ölmüş, 2061'i kaybolmuş ve 13088'i yaralanmıştır.

İtalya-Avusturya sınırında çatışmalar şiddetli bir şekilde devam etmektedir. İtalyanlar bazı cepheleri ele geçirmişse de Avusturya kaybettiği cepheleri tekrar geri almayı başarmıştır. Ayrıca İtalyanların zabıt kaybı her geçen gün artmaktadır.

Balkanlarda; Bulgar ordusu Mitroviçe ve Priştine'den sonra Prizren'i de ele geçirerek Sırbistan topraklarına hâkim olmuşlardır. Sırlar tüm cephelerini arkada bırakarak Karadağ ve Arnavutluk'un dağlık bölgelerine kaçmışlardır. 3 Kanûn-ı Evvel 1915'de Sırlar, Lom Nehri civarında Bulgarlar tarafından tekrar mağlup edilmiş ve bu mağlubiyetten sonra 106 top, 150 araba, 200 otomobil ve birçok mühimmat Bulgarların eline geçmiştir. Bunun yanında Güney'de bulunan İngiliz ve Fransız ordusu bir savunma hattı oluşturarak bulundukları bölgeleri tahliye etmeye hazırlanmaktadırlar. Bulgar-Alman orduları 3 Kanun-ı Evvel'de bu bölgeye karşı harekete geçerek Manastır şehrini ele geçirmişlerdir.

Denizlerde; Kuzey Denizi'nde İngiltere'nin bir torpido muhribi 30 Teşrin-i Sâni 1915'de bir torpile çarparak battı. Alman tahte'l-bahirleri icraatlarına devam ederek birçok düşman ticaret gemisini batırmayı başardılar. İngiltere'nin ticaret bakanlığınca yapılan açıklamada İngilizlerin 35 yelkenli gemisi ve 55 vapuru battı. Ayrıca yapılan bir başka açıklamaya göre Almanlar Akdeniz'de 14 günde toplamda 112000 bin tonluk 27 gemi batırmayı başardılar.

Osmanlı Devleti Cephelerinde; Kafkas ve Irak cephelerinde başarılı sonuçlar alınmaya devam etmektedir. Bu arada İngiltere'nin Hindistan'dan savaşmak için

getirdiği Müslümanlar Kutul Amare'ye ulaşmışlardır. Ancak bölgedeki İngiliz kuvvetleri Osmanlı Devleti'ne mağlup olarak kaçmak zorunda kaldılar ve arkalarında birçok cephane bıraktılar. Çanakkale'de ise düşman mevzileri sürekli topa tutulmakta ve tayyareler aracılığıyla düşmana zayıat verdirilmektedir.

Mecmuanın 120. sayısında verilen bilgilere göre; Batı cephesinde Almanlar hücumu geçerek 7 Kânun-ı Evvel'de Champagne'de Fransızlara ait 250 metrelik bir siperi ve bunun yanında 60'tan fazla esir ele geçirdiler. Almanlar ertesi gün tekrar hücumu geçerek önemli bir tepeyi daha ele geçirdi ve Fransa'ya oldukça fazla zayıat verdirdiler.

Doğu Avrupa cephesinde Ruslar 6 Kânûn-ı Evvel'de hücumu geçtilerse de Alman-Avusturya ordusu tarafından başarıyla püskürtüldüler. İtalya-Avusturya sınırında çatışmalar devam ederken her iki devlette bir ilerleme kaydedemediler.

Balkanlarda Avusturya ve Bulgaristan ortak harekâtlarında başarılı bir şekilde ilerlemektedirler. Ohri, Resne ve İsteroga gibi önemli şehirler ele geçirildi. Müttefiklerimiz bu harekât sırasında 98 top ve 65 otomobil ele geçirdiler. Son haftada Sırp 14000 esir verirken, savaşın başından bu yana verdikleri esir sayısı ise 162200'e ulaştı. Bölgede bulunan İngiliz-Fransız orduları ise sürekli olarak Bulgarlar tarafından başarısızlığa uğratılmaktadırlar.

Denizlerde; Avusturya donanması 5 Kanun-ı Evvel'de İtalya'ya ait 1 kruvazörü, 5 vapuru ve çok sayıda yelkenli gemisini batırmayı başardı. Avusturyalılar ayrıca bir Fransız tahte'l-bahrini batırarak mürettebatını esir aldı.

Osmanlı cephelerinde; İngilizler Kut'ül Amâre'de kuşatıldılar. Askerlerimiz 22 Teşrin-i Sani'de düşmanın 2 nakliye vapurunu ele geçirerek yağmaladı. Yapılan yağmalamada 2 tayyare ile birçok tayyare yedek parçası ele geçirildi. Ordumuz Medâin muharebesini kazanarak İngilizlere ağır bir darbe indirdi. İngilizlerin bu muharebedeki kaybı; 643 ölü, 3330 yaralı ve 593 kayıp askerdir.

Mecmuanın 121. sayısında verilen bilgilere göre; Garp cephesin İngiliz ve Fransız orduları istenilen başarıları gösteremeyince her iki ordunun da kumandanları değiştirildi. Bu hafta içinde cephede önemli gelişmeler yaşanmadı. Sadece düşman tayyareleri Lorraine bölgesine bombardımanda bulundular ancak istedikleri sonuçları alamadılar. Doğu Avrupa'da Rusya'nın büyük bir hücumu hazırlandığı bildirilmektedir.

İtalya-Avusturya sınırında dördüncü İsonzo meydan savaşı meydana geldi ve İtalyanlar mağlup oldular. Avusturya Devleti'nin raporlarına göre İtalyanlar burada 70.000 kişilik kayıp verdiler.

Balkanlarda; Bulgarlar emeklerinin karşılığını alarak en sonunda İngiliz-Fransız askerlerinin Yunan sınırlarına çekilmelerini sağladılar. Bulgarlar, 170.000 kişiden oluşan ve 810 adet topu bulunan bu düşman ordusunu büyük bir kahramanlık örneği göstererek mağlup ettiler. Bulgarlar yayınladıkları raporda 18 zabıt, 1234 asker esir aldıklarını bildirdiler.

Osmanlı cephelerinde; Kut'ül Amare'de düşman mevzileri sürekli olarak topa tutulmaktadır. Çanakkale'de ise Anafarta ve Arıburnu düşman askerlerinden temizlendi.

Cephelerle ilgili 122. sayıda verilen bilgilere göre; Batı cephesinde meydana gelen en önemli olay Hartmannswillerkopf tepesinin zaptı olayıdır. 956 metre yüksekliğinde olan bu tepede hakimiyet kurmak oldukça önemlidir. Çünkü bu tepe Alsace ovasına hakim bir tepedir. Fransızlar bu tepayı üç kere ele geçirmesine rağmen Alman hücumlarına dayanamayarak elinde tutamadılar. Adı geçen tepe son olarak Almanların hakimiyetinde bulunmaktadır.

Doğu Avrupa cephesinde ve Avusturya-İtalya sınırında önemli bir çatışma meydana gelmedi.

Balkanlarda İngiliz ve Fransız askerleri Selanik'te tahkimat ile meşgul olurken henüz harekete geçmemişlerdir. Diğer yandan Almanya-Avusturya ordusu Sırp askerlerini takip etmeye devam etmektedir. En son yapılan hareket sonrasında Almanya-Avusturya ordusu Karadağ sınırları içindeki birçok düşman mevzilerini ele geçirmişlerdir. Sırlardan çok sayıda top ve mühimmat ele geçirildi.

Denizlerde ufak tefek çatışmalar dışında meydana gelen bir şey olmadı. Verilen bilgilere göre savaşın başlangıcından şimdiye kadar düşmanın toplamda 1.447.828 tonluk 743 gemisi batırıldı.

Çanakkale cephesinde çetin mücadeleler devam etmektedir. Düşman Arıburnu ve Anafartalar'da istediği başarıyı elde edemeyince bu kez Seddülbahir'e saldırı başlattı. Osmanlı askerleri büyük zayıat verse de bu saldırıyı başarılı bir şekilde püskürtmeyi başardı. Sekiz aydır Çanakkale'de bulunan düşmanın toplam kaybı şu şekildedir: 1679 zabıt, 23670 asker ölmüş; 2969 zabıt, 72.222 asker yaralanmış; 337

zabit, 12116 asker kaybolmuştur. Bunun yanında 96682 düşman askeri de hastalanarak savaşılamaz duruma gelmiştir.

Mecmuanın 123. sayısında verilen bilgilere göre; Batı cephesinde şiddetli çatışmalar yaşanmaktadır. Bu şiddetli çatışmalar Hartmannswillerkopf tepesinin hakimiyeti için gerçekleşmektedir. Fransızlar ısrarla bu tepeye hücum ederek Alsace ovasının hakimiyetini ele almak istemekteydi. Geçen sürede Fransızlar iki kere daha hücum etti ancak Almanların başarılı savunmaları karşısında geri çekilmek zorunda kaldılar. Fransızlar her iki hücumda da bazı siperleri ele geçirmeyi başardı ancak ellerinde tutamadılar. Bu çatışmalar sonucunda Almanlar, Fransızlardan 200 esir aldı. Batı cephesinde İngiltere de boş durmayarak Lille şehrinin kuzey batısındaki Alman siperlerine saldırıda bulundu fakat başarılı olamadılar. Almanya bu saldırıya karşılık vererek bir kaç tane lağım patlattı ve bazı İngiliz siperlerini ele geçirdi.

Doğu Avrupa cephesinde geçtiğimiz hafta çok kanlı muharebeler meydana geldi. Rusya, Besarabya ve Galiçya'daki Avusturya-Almanya cephesine şiddetli hücumlar yaptı. Ancak Rusların çok sayıda askerle gerçekleştirdiği bu hücumlar Avusturya-Almanya ordusunun başarılı top atışları ve mitralyözleri sayesinde püskürtüldü. Bu başarısız Rus saldırısından sonra Almanya-Avusturya ordusu Romanya sınırına doğru ilerlemeye devam etti. Rusların bu şiddetli saldırısının amacı Yunanistan topraklarında sıkışan İngiliz-Fransız ordusunu kurtarmaktır. Rusların bu büyük hezimetinden sonra ordudaki birçok komutan istifa etmek zorunda kaldı.

Balkanlarda değişen bir durum yoktur. Avusturya ordusu Karadağ içinde yavaş yavaş ilerlerken çok sayıda mühimmat ele geçirmektedir.

Denizlerde Almanya ve Avusturya tahte'l-bahirleri bütün denizlerde icraatlarına devam etmektedir. Geçen hafta denizlerde meydana gelen en önemli olay 1.180.000 İngiliz lirası değerindeki bir İngiliz zırhlı kruvazörünün batırılmasıdır.

Osmanlı cephelerinde; Kut'ül Amare'de düşmana yardıma gelen birlikler engellenmiştir. Çanakkale'de ise Seddülbahir cephesinde şiddetli çatışmalar devam etmektedir.

Osmanlı Devleti Çanakkale cephesinde kahramanca savaşmaya devam ederken Seddülbahir'de beklenen sonuç gerçekleşerek düşman askerleri geri çekilmek zorunda kaldılar. Bu başarıdan bütün ülke halkı basın aracılığı ile haberdar edildi. Bu coşku

Donanma Mecmuası'nın 124. sayısında “Seddülbahir Muvaffakiyeti -Başbuğa İthaf-” başlığıyla halka ilan edilmektedir:

“27 Kanun-i evvel 1331 bütün çehreler beşuş ve handan, her kime tesadüf etseniz şüh ve şen bir vaz’ dil-âşûb nazar-ı meserretinize çarpıyor.

Ne olmuş? Bütün memleket bayraklarla donanmış. Ya Rabbî ne var? Şeyh ü şabb kim olursa olsun hepsi pek sevimli bazı yaramaz çocuklar gibi çâlâk ve bir ibtisâm rebî’ ile mütebessim.

“Hâzâ Min Fadli Rabbî” diyen dindarlar mütebessim. Anafartalar ve Arıburnu’ndan çekildikten sonra burada durabilmenin imkânı bu kadar diyenler mütebessim. Herkes her şey mütebessim.

Şehrin her tarafında şenlikler; Yer yer, takım takım tezahürat. Bütün bunlar düşmanın, sıkışıp kaldığı Seddülbahir mıntıkasından da pek şanlı bir surette ihracı için mi idi? Hayır ve bilâ tereddüt hayır. Bize bu taşkınlıkları yaptıran ne Çanakkale’nin ne de dolayısıyla İstanbulun taarruz a’dâdan tahlisi idi. Bütün bu harekâtın saiki; İslamiyet’i haşa İslamiyet’i de değil İslam’ları tehdit eden iki heyulayı muazzamın bir anda vuku bulan ufûl ebedileri idi. Bundan zan edilmesin ki Çanakkale’de bizim ile harp eden İngiliz ve Fransızları kast ediyoruz. Biz Fransızlara irfan ve medeniyet namına cidden acıyanlardanız. Ve onların şimdiye kadar Cezayir ve Tunus’da takip ettikleri usul-i idare ile Müslümanları rencide ettiklerini bilmiyor değilsek de onların bu muamelatı hiçbir vakit İngiliz ve Rus fenalıkları derecesine varmadığından bu satırlarda kemal-i zilletle yıkıldığını müftehiren yazdığımız iki heyuladan biri İngiltere ve diğeri de Rusya’dır.

Bütün İngiltere’de, resmi ve gayri resmi mahafilde – namus meselesi – denilen Gelibolu teşebbüsünün bu suretle makûs bir netice vereceğini hiç hesaba koyan kimse olmadı. Gerçi avam kamarasında bir iki zat bazı doğru sözler sarf etmişler ise de o zaman iş işten geçmiş ve defter-i harbin Çanakkale sahifesinde İngiltere hesabına her gün bir hezimet kayıt edilmekte bulunmuş idi.

Şimdi ne oldu? Kemal-i azimetle; Çapkıncasına bir tabir ile; Pek lordcasına bahis olunan İngiltere namusu âlûde-i infisah bir sukut elim ile uçtu ve beraberinde kendisi kadar müteazzim ve belki yapmış olduğu feci itibariyle kendisinden bin kat şenî’ olan Rus heyulasını da beraber sürükledi. Öyle ya! Rusya’nın az çok sanatgâh nereleri varsa, mühimmat yetiştiren ne kadar fabrikaları var ise bir ikisi müstesna olmak üzere kâffesi Alman ve Avusturyalıların elinde. Na-mağlup İngiliz donanması, inat ve sebatıyla müştehir İngiliz namusu. Çanakkale’den geçemez ise Rusya’nın mühimmatsız kalan bi-nihaye sürülerinden ne beklenir?

Top, tüfek, tekemmülat-ı harbiye namına ne var ise hepsinin en mükemmeline karşı bi-muhâbâ Çanakkale’de açılan Müslüman göğsüne düşmanlarımız pekiyi bilmelidirler ki ana toprağını müdafaadan daha başka ve belki onun kadar har ve samimi bir aşk daha vardır; Din kardeşlerini de kurtarmak.

Ve siz; Ey Çanakkale’nin galip kahramanları! Oralarda hudâ-pesend gayretlerinle emin olunuz ki sade Türklüğü değil İslamiyet’i de kurtardınız. Sade bunlar da değil. Sizin havarik şehametiniz müttetiklerin zafer intihasını ihrazına en büyük zamân.

İtaat, tahammül, şecaat hülâsa namus-i askeri namına ne kadar fazilet varsa kâffesini hami olan Türk neferi parlak nasiye ki başbuğuna kaldır ve Balkan muharebesinde bir İngiliz ateşe militerinin <Türkiye mağlup. Fakat Türk neferi mağlup edilemez.> Sözüne sana has bir terbiyeyi askeriye ile hatırlat! Ve deki; İşte başbuğ! Türk neferi iyi ellerle idare olundukça daima böyle muzaffer ve galiptir. Ve sonra esarete kalan din kardeşleri ki; Mısırlıları, İranlıları, Afganları, Hinduları kurtarmağa koş. Donanmanın biriktirdiği yekûn hamiyetin son nakdinesi senin herhangi bir ihtiyacın için müştâk sarftır. Buna emin ol.”¹⁵⁸

Mecmuanın 124. sayısında cephelerden verilen haberlere göre; Doğu Avrupa cephesinde Rusya şiddetli hücumlarına devam etmektedir. Besarabya ve Doğu

¹⁵⁸ Belirtilmemiş, “Seddülbahir Muvaffakiyeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 124, İstanbul, 31 Kanun-ı Evvel 1331, s. 160.

Galiçya’da meydana gelen savaşta Rusya çok sayıda asker ile küçük çaplı siperler ele geçirse de Almanya-Avusturya orduları akabinde karşı saldırı yaparak kaybettikleri siperleri geri alabilmeyi başardılar. Ruslar çok büyük kayıplar vermektedir. Bu durum böyle devam ederse Almanlar son bir hücum ile Rusları nihai bir mağlubiyete uğratabilirler. Ruslar yılbaşında meydana gelen bu muharebelerde 50.000 kişilik zayıat ve 2500 kadar da esir verdiler.

Denizlerde; Avusturya harekete geçerek küçük bir filosunu 25 Kanun-i Evvel 1915’de Akdeniz’e gönderdi. Bir Fransız tahte’l-bahri ile karşılaşan filo yaşanan muharebeyi kazanarak tahte’l-bahrin mürettebatını esir etti. Avusturya filosu devam ederek Dıraç Limanı önlerine geldi ve burada İtalyanlara ait bir vapur ile yelkenli gemisini batırdı. Ancak Avusturya filosu, İtalyanların limana döşedikleri mayınlara çarptı ve filodan üç gemi battı. Avusturya filosu kendi limanlarına dönerken bu defa peşine İngiliz ve Fransız kruvazörleri takıldıysa da kalan Avusturya gemileri sağ salım limanlarına ulaşmayı başardı. Bu hadise İngiliz, Fransız ve İtalyan devletleri tarafından zafer olarak duyuruldu.

Avusturya-İtalya cephesinde ve Balkanlarda değişen bir durum yoktur. Her iki cephede de devletler tahkimat yapmaya devam ederken ufak çaplı çatışmalar yaşanmaktadır.

Mecmuanın 125. sayısında cepheler ile ilgili verilen bilgilere göre; Batı cephesinde geçtiğimiz hafta tayyare çatışmaları yaşandı. Alman tayyareleri çok başarılı işler çıkartarak geçen hafta 11 adet düşman uçağını düşürmeyi başardılar. Düşen bazı uçaklara da el konuldu.

Doğu Avrupa cephesinde Ruslar şimdiye kadar ki en şiddetli hücumlarını gerçekleştirdiler. Fransız komutanların yönlendirdiği Rusya yaptığı hücum neticesinde, Almanya-Avusturya ordusunun sadece 200 metre geri çekilmesini sağlayabildi. Ruslar çok sayıda asker ile bu şiddetli hücumlarına devam ederler ise tükenmeleri yakındır.

Avusturya-İtalya sınırında tayyare çatışmaları yaşanmaktadır. Bunun yanında Avusturya, Goriç’te son derece güçlü bir şekilde tahkim edilen bir İtalyan mevziini tek bir hücumla ele geçirdi. Bu durum İtalya’nın zayıflığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu hücum sonucunda İtalyanlar 312’si subay olmak üzere 933 esir verdi. Ayrıca çok sayıda mühimmatta Avusturyalıların eline geçti.

Balkanlarda Avusturya'nın başarılı harekâtı devam etmektedir. Avusturya bölgede stratejik öneme sahip 1750 metrelik Lofçen dağına ele geçirdi. Bu zaferden (10 Kanun-ı Sani) üç gün sonra Karadağ'ın başkentinde Avusturya'nın bayrağı dalgalanmaya başladı. Avusturya ordusu Batı'dan bu şekilde ilerlerken doğudan da harekete geçti ve Berane şehri işgal edildi. İki taraflı harekât sayesinde kısa sürede Karadağ tamamen ele geçirilecektir.

Selânik'te ise İngilizler ve Fransızlar tahkimat yapmaya devam ederken Alman tayyareleri düşman askerleri üzerine bombalar yağdırmaya devam etmektedirler.

Denizlerde; 26 Kanun-ı Evvel'de, Karadeniz'de Yavuz ile Ruslara ait İmparatoriçe Maria adlı savaş gemisi arasında yarım saat süren bir çatışma meydana geldi. Bu çatışmada Yavuz hiçbir hasara uğramadan geri çekildi. Rusların bu yeni gemisi 22.800 ton ağırlığında olup saatte 21 mil hıza sahiptir. Ayrıca 12 adet 30.5'luk, 20 adet 13'lük, ve 4 adet 6.3'lül toplara sahiptir. İngiltere'nin ise VII. Edward isimli zırhlısı meçhul bir yerde torpillere çarparak battı.

Çanakkale cephesinde siper savaşları sona ererken tayyare çatışmaları devam etmektedir. Osmanlı tayyareleri son iki hafta içerisinde beş düşman tayyaresini vurarak kullanılamaz hale getirmeyi başardı.

Kafkasya cephesinde 27 Kanun-ı Evvel'den beri şiddetli çarpışmalar devam etmektedir. Rusya bu cephede de üstün asker sayısı ile hücum etmesine rağmen istenilen başarıyı yakalayamadı. Sadece İd Deresi civarında olan askerlerimiz birkaç kilometre geri çekilmek zorunda kaldı.

Donanma Mecmuası'nın 126. sayısındaki cephelerden verilen haberlere göre; Batı cephesinde münferit fakat şiddetli siper ve lağım savaşları meydana gelmektedir. Bunun yanında Fransızlar Lens şehrini topa tutarak yerle bir etmektedirler. Bu bombardıman hedef gözetilmeksizin bütün şehre karşı yapılmaktadır. Batı cephesinde geçen hafta havaların açık olmasından dolayı daha çok tayyareler ile karşılıklı saldırılar yapıldı. 18 Kanun-ı Sani'de Belçika'nın Flander bölgesinde Almanya 2 İngiliz ve 1 Fransız tayyaresini düşürmeyi başardı. 19 Kanun-ı Sani'de Fransız hava filosu Metz şehrine bombalar attı. 20 Kanun-ı Sani'de bir İngiliz savaş tayyaresi Almanlar tarafından düşürüldü. Almanya aynı gün Nancy şehrindeki düşman askerlerinin üzerine bombalar yağdırdı. İngilizler ve Fransızlar geçen hafta toplamda 6 tane tayyare kaybettiler.

Doğu Avrupa cephesinde Rusya şiddetli hücumlarına devam ederken Riga bölgesinde Alman ileri karakollarının bazılarını dağıtmayı başardı. Bunun yanında 19 Kanun-ı Sani'de Alman tayyareleri Ukrayna'nın batısında bulunan Tarnopil'deki Rus hava limanlarını bombaladı. Galiçya ve Besarabya'daki meydan muharebesinde ise 130 kilometrelik cephede Rusların gerçekleştirdiği büyük hücum başarılı bir şekilde durduruldu. Rusya bu muharebede 70.000 asker kaybetti ve 6000 esir verdi. Rusya daha sonra iki hücum daha denemişse de başarılı olamadı.

Balkanlarda önemli bir gelişme meydana geldi ve Karadağ hükümeti tüm ülkenin işgalinden çekindiği için Avusturya'ya teslim oldu.

Kafkasya cephesinde Rusya şiddetli hücumlarından olumlu bir netice alamayınca geri çekilmek zorunda kaldı. Bu geri çekilme sayesinde Rusya'nın, Osmanlı ordusunu kuşatma girişimleri neticesiz kaldı. Bunun yanında Azerbaycan'da İran askerleri ile ortaklaşa savaşan Osmanlı ordusu Savuçbulak'ta Rusya'yı mağlup ederek bölgedeki birçok kasabayı ele geçirdi. Irak'ta bir İngiliz motoru topçu ateşi sonrasında tahrip edildi. Yaşanan savaşta İngilizlerin genel olarak çok zor duruma düştükleri kendi meclislerinde de konuşulmaktadır.

Mecmuanın 127. sayısında cephelerle ilgili verilen haberlere göre; 830 kilometre uzunluğundaki Batı cephesinde siper çatışmaları devam ederken durum tamamen lağım savaşlarına döndü. Savaş her şekilde devam ederken İngiltere Almanya'nın Westend sahillerini topa tuttu ancak bu saldırı sonuçsuz kaldı. Fransa ise Tayyareleri ile Freiburg şehrini bombaladı. Aynı şekilde Almanya'da düşman mevzilerini tayyareleri ile bombaladı. Almanya yayınladığı bir raporda 1 Teşrin-i Evvel'den 28 Kanun-i Sani'ye kadar olan sürede tarafların tayyare kayıplarını ilan etti. Buna göre Almanlar 16 tayyare, düşmanları ise toplamda 63 tayyare kaybettiler.

Doğu Avrupa cephesinde şiddetli Rus hücumları yerini ufak tefek çatışmalara bıraktı. Bunun yanında Rusya yeni bir tayyare filosu kurarak saldırıya geçmesine rağmen hedeflerine ulaşamadı ve ilk saldırıda 2 tayyaresini kaybetti.

Avusturya-İtalya sınırında savaş karşılıklı topçu ateşleriyle devam ederken Avusturya, Salavya'da bir İtalyan siperini ele geçirerek toplamda 1197 İtalyan askerini esir aldı.

Balkanlarda ise düşmanlar 45 tayyare ile Manastır'ı bombalayarak çok sayıda insanın ölümüne sebep oldular. Bununla birlikte Karadağ'ın teslim olmasından sonra

Avusturya ordusu yavaş yavaş bütün bölgeyi ele geçirmeye başladı ve çok sayıda silah ve cephane ele geçirdi. Diğer yandan Arnavutlarda harekete geçerek bölgedeki İşkodra ve Şingin bölgelerini işgal ettiler.

Kût'ül Amare'de çatışmalar devam ederken bölgenin doğusunda altı saatlik bir muharebe gerçekleşti ve İngiliz General Charles Townshend esir düştü. Ayrıca İngiltere 3000 askerini kaybetti ve bunun üzerine geri çekilmek zorunda kaldı. Çanakkale ve Kafkasya cephelelerinde ise önemli bir gelişme yaşanmadı.

Donanma Mecmuası'nın 128. sayısında verilen bilgilere göre; Batı cephesinde Almanlar başarılı lağım savaşlarına devam etmektedirler. Almanya son iki haftada 2031 düşman askerini esir almayı başardı. 31 Kanun-i Sani'de İngilizler, Flandre'ye bir gece baskını düzenledilerse de Almanlar tarafından başarılı bir şekilde püskürtüldüler. Geçen süre içerisinde Batı cephesindeki önemli gelişmeler havada meydana geldi. Almanya beş düşman tayyaresini düşürmenin yanı sıra zeplinler ile Paris'e büyük bombalar attı. Alman zeplinleri daha sonra İngiltere'nin, Manchester ve Liverpool şehirlerini bombaladı. 500 kilometre mesafeye giderek başarılı bir saldırı gerçekleştiren Alman zeplinleri İngiltere'nin büyük bir korkuya kapılmasına sebep oldu.

Doğu Avrupa cephesinde Rusların durgunlukları devam ederken Almanya harekete geçti ve 2 Şubatta Vistula Nehri yakınlarındaki Rus birliklerini imha etti. 4-5-6 Şubat'ta Almanya ve Avusturya tayyareleri Rus bölgelerini bombaladılar.

Avusturya-İtalya sınırında İtalyanların sakinlikleri devam ederken Avusturya bazı İtalyan mevzilerini ele geçirdi.

Denizlerde yaşanan gelişmeler ise şu şekildedir; Avusturya deniz tayyareleri, 25 Kanun-ı Sani-2 Şubat tarihleri arasında Dedeâğaç'ta bulunan İtalya ordugâhına sürekli olarak bombalar yağdırdı. 1 Şubat'ta bir Alman tahte'l-bahri Kuzey Denizi'nde dört İngiliz ve bir Belçika vapurunu batırdı.

Kut'ül Amâre'de İngiltere, General Charles Townshend'i kurtarabilmek için saldırı teşebbüsünde bulundur fakat Osmanlı askerlerinin direnci karşısında geri çekilmek zorunda kaldı.

İKİNCİ BÖLÜM

DONANMA MECMUASI'NDA YABANCI DEVLETLER İLE İLGİLİ YAZILAR

Donanma Mecmuası'nda yabancı devletler ile ilgili çok sayıda yazı bulunmaktadır. Bu yazılarda yabancı devletler ile ilgili çoğunlukla askeri, siyasi ve ticari konularda yazılar yayınlanmıştır. Bu yazılarda özellikle devletlerin askeri durumları ve donanmaları hakkında bilgiler verilmektedir. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin müttefikleri ile ilgili yazılarda olumlu anlamda propaganda yapılırken İtilaf devletleri ile ilgili yazılarda karşı propaganda yapılmaktadır. Bu bölümde Almanya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Fransa, İtalya ve Avusturya ülkeleri hakkında yazılan yazılar değerlendirilecektir.

1. ALMANYA

Donanma Mecmuası'nda, hakkında en çok yazı bulunan ülkelerin başında Almanya gelmektedir. Almanya hakkındaki yazıları muhteva olarak ikiye ayırmak mümkündür. Yazılar içerik olarak Alman hayranlığı ve askeri durumları hakkındadır.

1.1. ALMANYA İLE İLGİLİ ASKERİ YAZILAR

İlk olarak askeri yazıları incelemek gerekirse, mecmuanın 59. sayısında “Harbi Umumide Hududlara Bir Nazar-Almanya ve Rusya Hududu” başlıklı makale bulunmaktadır. Bu makalede iki ülke arasındaki stratejik sınırlar hakkında verilen bilgiler şu şekildedir:

“Almanya ve Rusya hududu takriben 1200 kilometre imtidadındadır. Hudud; cenubda Vistol civarından başlayıp, Cermanya-Polonya büyük ovasını hemen cenubdan şimali doğru mailen kat ederek Malmö şehrinin şimalinde Bahr-i Baltık'ta nihayet bulur. Hudud yekdiğerine nazaran makûs iki büyük kavis irâe edip onların noktayı teması bizzat Vistol üzerinde ve Almanya'nın Torin mevkiinin bir miktar şimalinde bulunur. Mezkûr hududun vaziyeti iki büyük çıkıntı teşkil eder. Onların biri, Rusya arazisiyle husule gelip Oder nehrine doğru ilerliyerek Berlin'e takriben 300 kilometreye kadar yaklaşmış ve binaenaleyh bütün Prusya şarkının yani üzerinde bulunmuştur. Diğer, Prusya'yı şark kısmı muhaddebi olub, Rusya-Polonya'sıyla Bahri Baltık arasında Niyemen nehrinin cûzi şimaline kadar mümted olmuştur.

Hududun iş bu teşkilat-ı hususiyesinden müsteban olur ki, Rusya'nın Almanya'yı şimali kalbgahına doğru ilerlemesi halinde Vistol'ün diğer cihetinde bulunan Prusya arazisi taht-ı tehdidde bulundurulabileceği gibi Almanya dahi Rusya'nın Bahr-i Baltık nevâhisini ve tekmil-i Polonya'yı ihâfe ve tehdid eder bir vaziyettedir. Vasati Vistol'de ve bu havalinin garbında Rusya Berlin aleyhinde hareket etmek için daima bir üssü'l-hareke mâlik olabilir.

Almanya dahi Prusya şarki kısım muhaddebinde Vistol'ün geçitlerinden çıkarak Vistol'ü Niyemen'den tefrik ve Varşova ile sair Rus mevki sevkü'l-ceyş'iyesi beynindeki ittisalat kat' edecek bir vaziyettedir.

Mamafih Prusya şarkî vilayetinin arzının mahdudiyeti ve cepheyi setr eden muvânin zaafı ve küçük göllerin, bataklıkların, küçük tabaların mevcudiyeti hareketi cesime icrası için

orasını üssü'l-hareket tesisine az müsait kılmaktadır. Zira bu halde Vistol vadisinden zorlanmak ve orduyu Almanya'nın şimal-i şarki köşesinde kâin Königesburg civarında müteferrik bir vaziyette bırakmak tehlikesi vardı.

Menziline Danzing mevkiî mühimiyle takviye bulan Aşağı Vistol vadisi ve kanal üzerinde kâin bulunan Marienburg ve Vistol üzerinde Gravidinc ve Nuren mevkileri mühim olup, bunlardan Nuren mevkiî büyük bir mihvere'l-hareke teşkil etmek üzere el-hâletü hazîhi tahkim olunmuştur.

Mevki-i mezkûr Prusya-i şarkî ile diğer şimal-i Almanya ile olan münasebet ve ittisalatı temin eder. Bu sebepten nâşîdir ki, Prusya-i şarkî vilayeti Rusya aleyhine icra olunacak taarruza karşı bir üssü'l-hareke gibi kullanılırsa Almanya donanmasının Bahr-i Baltık'a sahip olması ve vaka-yı harbiyenin ilcââtına göre ordunun bahren ricat vesaitini tedarik ve ihzar eylemiş bulunması elzemdir. Bununla beraber Prusya-i şarkî vilayeti sevkü'l-ceyş tedâfüyyeden ziyade taarruz-ı hassaya daha ziyade maliktir. Vilayet-i mezkûra Königsberg mevzi-i müstahkemeyle takviyet ve kudret bulup, fevkalade mühim tahkimatı havi ise de, memalikin müdafaası için Almanya aksam-ı asliyesinden pek uzakta kalmıştır. Rusya, kısım-ı mahdubi vâsi bir mıntıkadan ibaret olup, Vistol'un garb tarafındaki kısmı açık ve müdafaası yalnız ormanlar, bataklıklar, umuk vadiler, küçük göllere munhasır ve elhasıl Almanya-Polonya ovasında mevcut olan bu gibi arız ve mani müteferrik bir vaziyette olduklarından bu halde az ehemmiyeti haiz ve fakat heyet-i mecmuası nazarı mütalaaaya alınırsa hakiki bir ehemmiyeti havi demektir. Mâhâza balada beyan olunduğu üzere avârız-ı mezkûra bir istilaya mani olamayıp gerek Vistol'un şark tarafından ve gerekse garbindan hücum ve istila olunabilir. Şu kadar var ki, arazinin pek vasi bulunması onu çevirmekten hemen hemen gayri mümkün kılar. Polonya'da perişan Rus ordusu hatta Nimen ve Duna ile doğrudan doğruya ittisâlâtını kayıp etse bile daima surette Bug, Peripet, ve Bug, Dinyeper ile olan ittisalatın sahibi kalabilir.

Brest-Litovsk mevki-i mühimi Rusya Polonya'sının mevki-i sairesiyle olan münasebeti pek büyük bir mikyasta temin edecek bir vaziyettedir. Varşova mevki-i sevkü'l-ceyşisi ise vasatı Vistol'e takviyet vererek buranın istinatgâhı ve üssü'l-harekât merkezi olabiliyor.

Almanya'nın halihazırdaki tertibat-ı mükemmelesi hilafına olarak Rusya ile olan şu hududun coğrafya sevkü'l-ceyşine göre vaziyet-i umumiyesi Prusya'dan ziyade Rusya'ya fayda bahşır. Zira halihazırda Rusya hükümeti Polonya kısm-ı muhaddebinden dolayı hedefe pek yakın bulunduğu halde Almanların Prusya şarki vilayeti her ne kadar Rusya memalikine doğru nüfus etmiş ise de Petersburg veya Moskova'dan pek uzak bir mesafede bulunmaktadır.

Buna binaendir ki Almanya masarif-i külliye itibariyle Königsburg, Tourn, Pozan, Güster mevkiinin tahkimatını bir kat daha tevsi ve zaten hücumu müşkül olan Bahr-ı Baltık sahiline bir kat daha takviyat vermiştir.”¹⁵⁹

Almanya ile ilgili askeri yazılar genelde, savaş sırasında kazandığı başarılar ve Alman donanması hakkında bilgi verilen yazılardır. *Donanma Mecmuası*'nın 68. sayısında Abidin Daver “Alman Tahte'l-bâhirleri” başlıklı bir makale kaleme almıştır. Makalede, savaşın başlamasının üzerinden üç ay geçmesine rağmen, beklenilenin aksine İngiltere'nin denizlerde Almanya'ya üstünlük kuramaması anlatılmaktadır. Ayrıca Almanya'nın savaşın başında İngiltere'ye karşı kazandığı ufak bir zafer şu şekilde anlatılmaktadır:

“Zâhirde Belçika'nın bî-terafılığına muhafaza etmek fakat hakikatte âlem-şümûl Alman medeniyet ve faaliyetini boğmak ihtirası ile ilan-ı harb eden İngiltere hükümeti olduğu ve ilk faaliyeti bahriye ondan beklendiği halde Königen Luise isminde bir Alman tenezzüh sefinesi cidden büyük bir istihkar-ı mevt göstererek Thames Nehri mensubuna,

¹⁵⁹ Ebulfuad Refik, “Harb-i Umumide Hududlara Bir Nazar: Almanya-Rusya Hududu”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 1 Eylül 1914, s. 165-166.

İngiltere'nin tâ kalbgâhına torpiller serpti ve vazifesini ifa ettikten, Amphion namındaki İngiliz kruvazörünü batırdıktan sonra şeciane mahvoldu.”¹⁶⁰

Almanya, Birinci Dünya Savaşı'na başlamadan evvel neredeyse bütün planlarını İngiltere üzerine yapmıştır. Özellikle İngiltere'nin sömürge kaynaklarını hedef alarak savaşta cepheleri geniş tutmak istemiştir. Ancak Abidin Daver yazısında ilginç bir tespitte bulunmaktadır. Abidin Daver'e göre Almanya, İngiltere'nin savaşa dâhil olacağını beklememekteydi. Eğer Almanya daha önceden İngiltere'nin savaşa gireceğini bilseydi ona göre planlar yapar ve daha savaşın başında İngiltere'nin bütün limanlarını bombalayarak bütün donanmasına zarar verebilirdi. Savaşın başında hem İngiltere hem de Almanya'nın gemi sayılarına bakıldığında Abidin Daver'in söylediklerine katılmak biraz güçtür.¹⁶¹

Tablo 13. Birinci Dünya Savaşı Başında Almanya ve İngiltere'nin Gemi Sayıları

Gemi Türü	İngiltere	Almanya
Dretnot Yapımda	22 + 13	15 + 5
Kruvazör	130	48
Dretnot (öncesi zırhlı)	40	22
Destroyer	221	90
Torpedo Bot	109	115
Denizaltı	73	31

Abidin Daver, İngiltere'nin Alman torpidolarından çok çekindiğini belirtmektedir. İngiltere'nin çekincesini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir müddet sonra Alman tahte'l-bahirleri icra-yı harekâta başlayınca esasen sabih torpillere çarpmak, torpedo hücumlarına maruz kalmak korkusu ile her türlü faaliyet-i harbiyeden ictinab eden İngiliz donanması İskoçya'nın şimal ve şark taraflarında, saha-yı harbe mümkün mertebe uzak mahallerde tahaşşüd etti. Yalnız bir defa Lapon, Queen Mary, Princess Royal namındaki 27000 tonluk ve sekizer adet 34 santimetrelik toplanla mücehhez; 28-30 mil süratle hâiz müthiş drednot kruvazörler ile birkaç seri kruvazörden ve müteaddit torpedo geçerlerden mürekkep bir filo keşif bir sisden bilâ-istifade Alman sahillerinin ileri karakol makamında bulunan Heligoland Adası civarına kadar geldi. Oradan karakol vazifesini ifa eden 4500 tonluk Manej, Köln ve 2200 tonluk Ariyadne hafif kruvazörlerine tesadüf etti. Alman kruvazörleri karşılara çıkan o müthiş harp gemileriyle çarpışmaktan çekinmediler. Kahramane bir dövüşmeden sonra battılar. Bir çelik ve beton halitasından ibaret olan Heligoland adasının 50 çap tûlunda 40,5 santimetrelik müthiş toplanla mücehhez olan istihkâmâtı sis hasebiyle harbe iştirak edememişti. İngiliz filosu yaveri Taliale yalnız Alman kruvazörlerinin 10,5 santimetrelik küçük toplanını zararsız atışına maruz kalmak suretiyle dehşetli bir tehlikeden kurtuldular. İngilizler bu küçük müsademeyi bahriyede muzaffer olmakla beraber Alman gemicilerinin küçük kruvazörlerle kendi müthiş drednotlarına karşı gösterdikleri harikulade şecaat ve istihkar-ı mevttten endişnâk olmuşlardı. İşte bu endişenin sevkyledir ki Heligoland muharebe-i bahriyesinde batan Alman gemilerinden denize dökülen efradı, zabitlerinin revolverle tehdit ettiklerini yazacak kadar garabet ve manasızlıklarda bulundular. Kendi bahriyesinin tezlerle başlayan kuvve-i maneviyesi üzerinde bir hissin te'sir hâsıl etmek için ortaya atılan bu neşriyatta maneviyyun mantık aramak bittabi abestir. Çünkü gemileri batan ve dalgalar arasında canını kurtarmağa çalışan efradı tahvif etmekte hiçbir maksat olamaz.

¹⁶⁰ Abidin Daver, “Alman Taht el-bahirleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 68, İstanbul, 16 Teşrin-i Sani 1914, s.312.

¹⁶¹ İlkin Başar Özal, *Kısa I. Dünya Savaşı Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2021, s. 345.

İngiliz dretnot kruvazörlerinin yaptığı bu hareketten sonra Alman tahte'l-bâhirleri daha ziyade ibraz-ı faaliyete başlayınca artık İngiliz donanmasından hiç ses çıkamaz oldu. O kadar ki Alman tahte'l-bahirlerinin ara sıra batırdıkları gemiler olmasa; bizden gasb ettikleriyle beraber 34 dretnot, 9 dretnot kruvazörü, 66 seri kruvazör, 232 torpido geçer ve 77 taht el-bahirden teşekkül eden bu koca donanmanın emin bir melce' bulmak üzere kutub-ı şimaliye gittiğine insanın hüküm edeceği geliyor.”¹⁶²

Birinci Dünya Savaşı devam ederken İngiltere donanması Almanya'yı denizden abluka altına almayı başardı. Almanlar bu ablukayı delmenin çaresini denizaltılarda buldu. Almanya denizaltı yapımına hız vererek İngiltere gemilerini batırmak istemekteydi ve daha savaşın başında denizaltılardan istenilen verimi almaya başladı. Manş Denizi'nde Hermes isimli İngiliz kruvazörü Alman denizaltıları tarafından batırıldı. Abidin Daver yazısında bu konuya da değinmektedir ve yaşanan olayı şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir hafta evvel Pas de Calais boğazında, Manş denizinin en dar bir mevkiinde, Fransız ve İngiliz sahillerinin yekdiğerine en ziyade yaklaştığı bir sahada Hermes ismindeki İngiliz kruvazörünün bir Alman tahte'l-bahri tarafından garkı pek ziyade haiz-i ehemmiyet bir hadise teşkil etti. Anvers'in zabtı neticesinde Alman orduları Manş denizinin Belçika sahillerine ve Ostende ile Dover arasına bir mürabba teşkil edecek surette binlerce torpil dökmüşler, Pa de Calais boğazının o havalisini gayr-i kabili seyr ü sefer bir hale vaz' etmişlerdi. İngilizler, oralara gelecek olan Alman tahte'l-bahirlerinin bu torpil yuvasına düşerek mahvolacağı ümidinde iken Hermes kruvazörünün Calais'den gelirken batırıldığını duyunca şaşırıp kaldılar.

Thames gazetesinin de itiraf ettiği vechile pek büyük bir maharet ve şecaat ile idare edilmekte olan Alman taht el-bahirleri nihayet Pa de Calais'e de hakim olmuşlardı. Alman taht el-bahirlerinin bu muvaffakiyetleri İngilizleri pek ziyade endişnâk etti. Yalnız büyük gemilerden mürekkep olan açık deniz harp filosu değil hatta Alman donanmasını tarassuda ve ana filoya ihbar-ı memur olan sefain-i hafife bile denizlerde dolaşmanın tehlikesini takdir ederek, muhtelif limanlara ilticayı daha muvaffak görmüş olacaklar ki efrenci teşrin-i sani'nin üçüncü günü küçük ve büyük kruvazörlerden mürekkep bir Alman filosu İngiliz gemileri tarafından görülmeden Great Yarmouth limanı civarına gelerek senelerden beri hiçbir düşman taarruzuna uğramamış olan Büyük Britanya sahilini topa tutmuş ve bir İngiliz tahte'l-bahrini batırdıktan sonra sağ ve salim avdet etmeğe muvaffak olmuştur. Yukarıda söylediğimiz gibi taht el-bahirlerin hücumuna uğramak korkusuyla kendi kendisini harp limanlarında habs eden ve faal bir hâkimiyete veda ederek, yalnız bir hâkimiyet-i lafziye ile iktifa eyleyen o beş yüz sefinelik azametli donanma beş on Alman gemisinin İngiltere sahillerine hücumunu men'e muvaffak olamamıştır.”¹⁶³

Abidin Daver, mecmuanın 69. sayısında “Alman Tahte'l-bahirleri” başlıklı yazısına devam etmektedir. Bu sayıdaki yazısında ülkelerin sahip oldukları taht el-bahirlerin sayıları verilmektedir. Buna göre Almanların 1914 yılı başında 24 tanesi hazır 12 tanesi inşa sürecinde olmak üzere 36 tane taht-el bahri bulunmaktadır. Diğer ülkelerin sahip oldukları tahte'l-bahir sayısı ise şu şekilde gösterilmektedir:

“İngiltere 77 adet hazır, 20 adet dört set inşa

Fransa 78 adet hazır, 24 adet dört set inşa

Avusturya 6 adet hazır, 5 adet dört set inşa

¹⁶² Abidin Daver, a.g.m., s. 314.

¹⁶³ Abidin Daver, a.g.m., s. 315.

Rusya, Bahr-i Baltık'ta 28 adet hazır, 16 adet dört set inşa

Rusya, Bahr-i Siyah'ta 9 adet hazır, 2 adet dört set inşa

Japonya 12 adet hazır, 5 adet dört set inşa

Amerika 31 adet hazır, 16 adet dört set inşa

İtalya 18 adet hazır, 8 adet dört set inşa

Diğer küçük devletlerden bazılarında hazır veya dört set inşa birer ikişer tahte'l-bahirleri vardır. Bu meyânda Yunanistan dostumuzun iki taht-el-bahride mevcuttur.”¹⁶⁴

Yukarıdaki sayılara bakıldığında Almanya'nın düşmanlarından çok daha az sayıda tahte'l-bahre sahip olduğu görülmektedir. Abidin Daver'e göre savaş başlangıcında Almanya'nın az sayıda tahte'l-bahre sahip olması bilinçli bir politikadır. Almanya aslında tahte'l-bahir yapımına önem verse de bunu kamuoyundan gizli tutmaktadır. Çünkü Alman toplumu eğer bir torpido ile gemi batırabilen tahte'l-bahirlerin varlığından haberdar olursa bütün yatırımın bunlar üzerine yapılmasını ister. Ancak Alman erkân-ı harbiyesi öncelikle zırhlı büyük gemilere sahip olmak istemektedir.¹⁶⁵ Abidin Daver makalesinin sonunda Fransa ve İngiltere'nin çok daha fazla taht el-bahre sahip olmasına rağmen Almanya karşısında bir varlık gösteremediklerini vurgulamaktadır.

Abidin Daver, Taht el-bahir konusuna son olarak *Donanma Mecmuası*'nın 96. sayısındaki “Çanakkale'de Alman Tahte'l-bahirleri” başlıklı yazısında değinmektedir. Yazının başında Alman tahte'l-bahirlerine övgüler bulunmakta; devamında ise Çanakkale'de batırılan düşman gemileri hakkında sayısal bilgiler verilmektedir:

“Bahr-ı Sefid ve Adalar Denzinde ilk taht el-bahir tarafından batırılmak şerefi Triumph (1903) zırhlısına ait bulunmaktadır.

Triumph- mezkûr zırhlının plan ve resimleri İngiliz bahriye mühendislerinden Sir Edward Reed tarafından tanzim edilmiş, bunun Swiftsure-Class namını taşıyan arkadaşı da Elswick tezgâhlarına ısmarlanmış idi. Bu iki geminin 1904 senesinde inşaatı hitama ermiş ve o sırada Rusya-Japonya seferi başlamak üzere bulunduğu Moskoflar bu iki sefini Şili hükümetinden satın almak istemişlerdi. Müttefik Japonya ya bir muavenet olmak üzere İngiltere her iki sefinin bedelini tediye ederek zırhlılara vaziyet etmiş ve Rus bahriyesini bu iki kuvvetli gemiden mahrum eylemiştir. Triumph 12000 ton hacminde 14000 beygir kuvvetinde, 20,1 mil sürat seyri haiz idi. Teslihatı 47 çap tûlunda 25,4 santimetrelük dört, 50 çap tûlunda 19 santimetrelük on dört, 7,6 santimetrelük on dört 5,7 santimetrelük dört top olmak üzere 36 top 4 mitralyöz ve 45 santimetrelük iki taht el-bahir torpido kovanından mürekkep bulunuyordu. Triumph bir defalık borda ateşle 1543 kilogram sıkletinde mermi atmaktadır. Krupp çeliğinden mamul olan zırhları muhafaza güvertesinde 38-76 kaptan kulesinde 279, su kesiminde 76-178, ağır top taretlerinde 230-229, mutavassıt bataryada 178 milimetre sihanındadır. Mürettebatı 700 kişiden mürekkep 949900 İngiliz lirasına mal olmuştu.

Majestic Class- Majestic sınıfı, İngiliz donanmasının muvazzaf kısmına dahil bulunan sefaînin en eskilerinden mürekkep olmakla beraber yine 20-21 senelik gemilerdir. Majestic

¹⁶⁴ Abidin Daver, Abidin Daver, “Alman Taht el-bahirleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 330.

¹⁶⁵ Abidin Daver, a.g.m., s. 331.

ve arkadaşları 9 tane olup 15150 ton cesametinde ve el-yevm 16-17 mil sürati haiz bulunmaktadırlar.

4 adet 35 çap tûlunda 30,5 luk – 12 adet 40 çap tûlunda 15 lik – 18 adet 7,6 lık – 12 adet 4,7 lik olmak üzere 46 topla 2 makinalı tüfek ve 45 santimetrelik 3 torpido kovaniyla mücehhezdirler. Borda ateşi 1710 kilogramdır. Her birinin mürettebatı 757 kişi olup birer milyon İngiliz lirasına mal olmuşlardır. Zırhları Harvey çeliğinden mamul ve muhafaza güvertesinde 63-102 kaptan kulesinde 76-355 mutavassıt toplarda 152 milimetre sihanındadır. Bu gemilerin bacaları sair sefainde olduğu gibi arka arkaya değil yan yana vaz olunmuştur.

Agamemnon- torpillenmiş olmakla beraber henüz batıp batmadığı sureti katiyede anlaşılamamış olan Agamemnon zırhlısı eşi Lord Nelson ile birlikte İngiliz donanmasının en büyük zırhlılarından maduddur. Çanakkale'ye gelen sefain-i harbiyye meyanında Queen Elizabeth muharebe gemisiyle Inflexible muharebe kruvazöründen sonra en büyük ve en kuvvetli gemi Lord Nelson ile Agamemnon'dur.

Bu iki zırhlının inşalarına 1906 senesinde başlanılmış, planları İngiliz mühendislerinden Watt tarafından tersim edilmiştir. 18200 tonluk dretnot ile 16600 tonluk King Edward sınıfı arasında mutavassıt bir kuvvet ve cesamette bulunan bu iki sefinenin dretnotta en büyük farkı bütün toplarının bir bordaya ateş edebilecek surette tabiye edilmemiş olmasıdır. Filhakika dretnotun on büyük topundan sekizi bir bordaya ateş edebildiği halde Agamemnon'un on dört büyük topundan yalnız dokuzu bir anda aynı tarafa ateş edebilecek bir tarzda tabiye edilmiştir.

Pruva hattında icra edilen bir harpte dretnotta yalnız iki top muattal kaldığı halde Agamemnon'da beş top ateş iştirak edememektedir. Agamemnon'un bütün topları aynı zamanda bir bordaya ateş edilmiş olmamakla beraber bu gemi ile arkadaşı, topları kısmen 23,4 santimetrelik ve süratleri iki mil noksan olmakla beraber yine dretnotta ve kendileriyle aynı zamanda vaz tezgâh edildiği halde bunların ikmalinden iki sene sonra yani 1910 da tamam edilen Fransa'nın Danton sınıfı zırhlılarla mükemmelen harp edebilecek bir kuvveti haizdirler. Bu gemilerin yalnız bir kusuru vardır ki o da pek o kadar denizci olmamaları yani havalarda biraz fazla yalpa etmeleridir.

Her biri 1500000 İngiliz lirasına mal olan bu 16750 tonluk ve 19 mil sürate haiz iki zırhlıdan Lord Nelson sefinesi Palmers Shipbuilding and Iron Company, Jarrow, Agamemnon ise William Beardmore and Company Dalmuir tezgâhlarında inşa edilmişlerdir. Mürettebat 865 kişidir. Dört adet 45 çap tûlunda 30,5 luk – on adet 50 çap tûlunda 23,4 lük – 24 adet 7,6 lık – 5 adet makinalı tüfek ve beş adet 45 santimetrelik torpido kovaniyla mücehhezdirler. Borda ateşi 2404 kilogram sıkletindedir. Zırhlarına gelince: Krupp çeliğinden mamul olup muhafaza güvertesinde 76, kaptan kulesinde 76-305 su kesiminde 102-305 büyük topların taretleri 203-305 milimetre sihanındadır. Eğer Agamemnon battı ise İngilizler, Çanakkale önünde şimdiye kadar uğradıklarının hepsinden büyük bir ziya' duçar olmuşlardır. Batmadıysa da hiç şüphesiz aylarca tamire muhtaç hale gelmiştir ki bu da yarı yarıya bir ziya' demektir.”¹⁶⁶

İngiltere, Almanya'yı denizden ablukaya alarak Alman gemilerinin limanlardan çıkmasını engelleyebildi. Ancak Almanya'nın açık denizlerde hâlâ bazı gemileri bulunmaktaydı. Bu gemilerden *Emden* 9 Kasım 1914'te İngilizler tarafından batırıldı ve Hint Okyanusu Almanlardan temizlendi ancak bu başarı Alman Amiral von Spee'nin, İngiliz Amiral Cradock komutasındaki kruvazör filosunu imha etmesiyle dengelendi. Bunun üzerine İngiltere büyük sayılabilecek bir filo ile Amiral von Spee'nin peşine düştü. İngilizler, Kuzey Denizi'ndeki abluka görevi yapan gemileri bile gönderdi. İngilizler sonunda Almanları, Falkland Adaları civarında yakaladılar. Almanlar

¹⁶⁶ Abidin Daver, “Çanakkale’de Alman Taht el-bahirleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 98, İstanbul, 3 Haziran 1915, s. 755-756.

başlangıçta kaçmak istedi fakat İngiliz gemileri çok hızlıydı ve Almanlar bu muharebeyi kaybettiler.¹⁶⁷ *Donanma Mecmuası* bu olayı şu şekilde anlatmaktadır:

“Dört aydır her türlü üssü’l-harekeden, cephaneden, kömürden, yiyecekten mahrum, fakat Alman milletine has bir merdan ki, mümtaz bir hissi vazife ile mücehhez olan bu kıymetli gemiler bu müddet zarfında düşmana ika-yı dehşet etmiş ve nihayet kuvve-yi faika karşısında batmıştır.

Bu gemiler: Bu ana kadar olan sürüncemelerde şahittir; Düşman sefaininden daha süratli gemilerdi. Müttehit düşman filosu karşısından kaçmak onlar için işten bile değildi. Dört aydır, malzemesini üssü’l-harekesini tedarikini bu kahramanlar, yine bu hayatı idame edebildiler; Fakat düşman önünden, ölümün önünden kaçmak onlara ağır ve aciz geldi. Kendine pek faik olduğunu bildiği düşmanıya mertçe, aslanca çarpıştı, düşmandan kaçmadı harp eyledi. Ölümünden de kaçmadı, teslim olmadı. Öldü, yandı. Battı. Şimdi onların ecsadı, bekayası umk-ı bi-payan ibharda müsterih iken izkârı hepimizin hatta düşmanlarının bile hatırat hürmetinde serdefter olmağa liyakat kesb eyledi. Biz bu akıbete ağladık. Fakat teessürümüzden ziyade, fahrimizden böyle müttefiklere malik olduğumuz için ibtihacımızdan ağladık. Onun için muhteşem müttefikimizi şu zayıttan dolayı taziyet değil, böyle ölümünden de metin efrada malik olduğundan dolayı tebrik etmeyi daha layık gördük...”¹⁶⁸

Falkland savaşının sebebi aslında 1 Kasım 1914’te yaşanan Coronel Savaşı’dır. Bu savaşta Amiral von Spee komutasındaki Alman savaş filosu Amiral Cradock komutasındaki İngiliz filosunu Şili yakınlarında imha etti. Bu savaş İngiltere’nin uzun yıllar sonra açık denizlerde almış olduğu ilk ağır mağlubiyetti. Bunun üzerine İngilizler müttefikleri ile birlikte büyük bir filo hazırlayarak harekete geçti ve von Spee komutasındaki Almanları Falkland’da mağlup ettiler. Böylelikle İngiltere ve müttefiklerinin deniz ulaşımı, ticaret, ikmal maddeleri ve birlik nakli emniyete alınmıştı. Bu konuda Abidin Daver şunları söylemektedir:

“Falkland muharebe-i bahriyesinde iki netice, iki muzafferiyet husule geldi: Biri maddi, diğeri manevi. Maddi netice ve muzafferiyeti İngilizler, manevi netice ve muzafferiyeti ise Almanlar kazandı. Ebhar-ı muhitede İngiliz ticaret bahriyesine mütavali darbeler indiren bu kruvazör filosunu imha etmekle İngilizler kendi ve müttefiklerinin tüccar gemilerini Alman sefain-i harbiyesinin tecavüzünden kurtarmış oldular. Fakat Şili sularındaki Coronel muharebe-i bahriyesinde Alman kruvazör filosunun hemen hiçbir hasara uğramadan Monmouth ve Good Hope zırhlı kruvazörlerini batırmış ve Glasgow namındaki seri’ kruvazörü de Şili limanlarından birine ilticaya mecbur etmesi, İngilizlerin gözünü o kadar korkutmuştu ki, birinci muharebenin bir intikamı demek olan bu ikinci muharebeyi son derece faik kuvvetlerle icra ettiler ve bu suretle Falkland muharebe-i bahriyesinin bütün şan ve şerefini, bütün muzafferiyet-i maneviyesini Almanlara kazandırmış oldular. Bu muharebe neticesinde sabit oldu ki şimdiye kadar genç ve tecrübesiz addedilen, fakat gençliğin bütün mezâyâsına haiz olan Alman donanması tecrübede fakat ihtiyar İngiliz donanmasına manen ve maddeten faiktir; İngiliz bahriyesinin yegana kuvveti, meziyyeti zırhlılarının fazlalığında, tevfik iddiasındadır.”¹⁶⁹

Abidin Daver ayrıca Coronel muharebesindeki müttefik Almanya ile düşmanlarının savaş gemileri hakkında bilgi vermektedir:

¹⁶⁷ Basil Liddel Hart, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2019, s. 97.

¹⁶⁸ Belirtilmemiş, “Cenub-i Amerika Sularında Alman Gemilerinin Şanlı Akibeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 72, İstanbul, 14 Kanun-ı Evvel 1914, s. 369.

¹⁶⁹ Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 73, İstanbul, 21 Kanun-ı Evvel 1914, s. 391.

“Coronel muharebesinde, iki taraf kuvvetleri Almanların biraz tefevvukuna rağmen, müsavi denilebilecek bir halde idi. Her iki filoyu top, sürat, zırh nokta-i nazarından şöyle bir tedkik edersek görürüz ki: top cihetiyle Almanların borda ateşi;

12 adet 21 santimetrelik

6 adet 15 santimetrelik

11 adet 10.5 santimetrelik

20 adet 8.8 santimetrelik

49 adet toptan mürekkep idi.

Nürnberg kruvazörü muharebenin en son safhasına yetişebildiği için bu geminin borda ateşi teşkil eden 5 adet 10,5 santimetrelik topu yukarıyı hesapta dahil değildir. Buna mukabil İngilizlerin borda ateşi;

5 adet 23.4 santimetrelik

19 adet 15 santimetrelik

14 adet 7.6 santimetrelik

5 adet 10.2 santimetrelik

40 toptan ibaret bulunuyordu.

Bu muharebeye iştirak eden Otronto namındaki muavin İngiliz kruvazörünün mücehhez olduğu topların kuvvet ve miktarı meçhul olduğu için cetvelde dahil değildir.

Sürat-i cihetiyle, Almanların en az seyr eden gemisi 22,5 mil gidiyor, buna mukabil İngilizlerin en ağır giden sefinesi bir mil fazlasıyla 23,5 mil seyrediyordu.

Zerre cihetiyle Good Hope ile Şarnhorst ve Ginesenu 15 santimetrelik zerre kavşaklarla mücehhez oldukları için yekdiğerine müsavi Monmouth ise biraz daha hafif olarak 10,5 santimetrelik zırhla mahfuz idi.”¹⁷⁰

Abidin Daver bir de Falkland muharebesinde Alman filosunu batıran düşman filosu ile ilgili de bilgiler aktarmaktadır:

“Ahiren İngilizler menabi’nden gelen haberlerden Alman kruvazör filosunu mahv eyleyen düşman filosunun iki İngiliz, iki Japon, bir Avustralya dretnotuyla sefain-i saireden mürekkep oldukları anlaşılıyor. Halbuki muharebe meydanından kaçıp kurtulmuş olan Nürnberg ismindeki on toplu hafif kruvazörü takip ile batıran İngiliz filosu bile yalnız başına bütün Alman filosuna mütefevvik bir kuvvet teşkil ediyordu. Bu filoyu terkip eyleyen Şanon, Aşil, Koşeran, Natal sefineleri İngiliz zırhlı kruvazörlerinin en seri ve en kuvvetlilerinden ma’duddur. Bunlardan Şanon 14.800 tonluk ve 23 mil sürati haiz, dört adet 50 çap tulunda 23,4 santimetrelik ve yine aynı tulda on adet 19 santimetrelik, büyük on altı adet 7,6 santimetrelik küçük topla mücehhezdir.

Diğerleri ise 14.750 ton cesametinde, 23,5 mil sürati haiz, altı adet 47 çap tulunda 23,4 santimetrelik, 50 çap tulunda dört tane 19 santimetrelik 24 adet de 4,7 santimetrelik topla tecviz edilmişlerdir.

Görülüyor ki Alman kruvazörlerini imha eyleyen müttefikin kuvve-i bahriyesinin yalnız bir fırkası olan bu dört kruvazör bile Şarnhorst ile Giesenu’a karşı iki misli faik idiler. Times muharriri bahriyesinin iki İngiliz, iki Japon dretnotunun bu harbe iştirak ettikleri yolundaki itirafatı yanlış telakki etsek bile her halde Avustralya namındaki dretnotunun o sularda bulunması hesabıyla bu muharebeye dahil olduğu muhakkaktır. Bu sefine-i harbiye ise 19,500 tona cesametinde, 27 mil sürati haiz, sekiz adet 30,5 santimetrelik müthiş topla mücehhez olduğu için tek başına bütün Alman kruvazör filosuna karşı nisbet kabul etmez bir tefevvuku haiz idi.”¹⁷¹

¹⁷⁰ Abidin Daver, a.g.m., s. 392.

¹⁷¹ Abidin Daver, a.g.m., s. 393.

Almanlar sürekli İngiltere deniz savunmasının çapını öğrenebilmek için keşif amaçlı baskınlar düzenlemekteydi. Bu doğrultuda Almanlar, 2 Kasım 1914'te, Norfolk kıyılarına, 16 Aralık 1914'te Scarborough, Whitby ve Hartlepoons'u bombaladı. Almanlar bu iki baskından da güvenli bir şekilde kaçmayı başardı. Bu baskınların üçüncüsü 24 Ocak 1915'te gerçekleştirildi fakat Almanlar bu kez kaçamadılar ve Dogger Bank açıklarında savaş meydana geldi. Bu savaşta bir Alman gemisi battı, bir tanesi de ağır darbe alarak kaçtı. Yapılan bu Alman baskınları İngiltere'yi çok etkilemedi. Aksine Almanya bu savaştan sonra gemilerle başarı sağlayamayacağını anladı ve denizaltı savaşlarına ağırlık vermeye başladı.¹⁷² Ancak Abidin Daver bu olayı farklı olarak şu şekilde yorumlamaktadır:

“16 kanun-ı evvel günü henüz sabah olurken, Hartlepool ve Scarbrough da şimal denizinin sisleri içinde pinhan ü peyda gizli ufuklarından bazı harp gemilerinin mehip heyulaları görülüyor. Sabahleyin erkenden işlerine giden Hartlepool şehri ahalisi bu sefineleri muazzam İngiliz donanmasının aksamından âdd ile seyr-ü temaşa ederken birden bire müthiş bir mermi yağmuru başlıyor. Yarım saat devam eden ateşten, istihkâmat-ı mebani-i belde, gaz depoları, Alman ordusunun istilas halinde müdafaa edecek olan muhafaza topları hep hisselerini alıyor. Scarbrough ve Wibty de ise diğer bir Alman zırhlısı ile kruvazörü elli mermi atarak -İngilizlerinde itiraf ettikleri üzere- haşarat-ı külliye ika' ediyorlar. Alman gemileri, üzerlerine hücum eden torpido muhariplerinden ikisini batırdıktan birini de yaraladıktan sonra ortadan kayboluyorlar. Bombardıman esnasında şehirlerde hiç bir telaş ve bozgunluk olmadığı da İngiliz tebligat-ı resmiesinin hatmesini teşkil ediyor. Tabi soğukkanlı İngilizlere de yaraşan budur!”¹⁷³

Birinci Dünya Savaşı bütün hızıyla devam ederken Almanya düşmanlarına karşı kullanabilmek için yeni silah arayışındaydı. Bu arayış sonucunda, uçağın yeni savaş konseptinde belirleyici olacağı kararına varıldı. Almanlar uçakların savaştaki önemini anlayarak uçak sanayiine ağırlık verdiler. Uçaklar ilk defa İtalyanlar tarafından Trablusgarp savaşında kapsamlı olarak kullanıldı. 1914 yılına gelindiğinde askeri uçak oranı kayda değer seviyede değildi. Birinci Dünya Savaşının ilk yıllarında sadece gözlem yapabilmek ve havadan fotoğraf çekebilmek için kullanılmaktaydı. Savaş devam ederken Almanya, düşman uçaklarının bilgi toplamasını engelleyebilmek için uçaklara silah monte etmeye başladı. Almanlar uçakların silahlandırılması üzerine o kadar mesai harcadılar ki sonunda Fokker avcı uçaklarını imal ettiler. İtilaf devletleri de bu konuda ilerleme kaydedene kadar 1915 yılının hava hâkimi Almanlar oldu.¹⁷⁴ *Donanma Mecmuası*'nın 78. sayısındaki “Almanya'nın Hâkimiyet-i Havaiye Hususundaki Meselesi” başlıklı yazı Almanların havacılık konusuna bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir. Almanya Devleti bir saat uçmayı başarabilen kişilere

¹⁷² Basil Liddel Hart, *a.g.e.*, s. 98.

¹⁷³ Abidin Daver, *a.g.m.*, s. 394.

¹⁷⁴ Basil Liddel Hart, *a.g.e.*, s. 455.

1000 mark ödöl verecekti. Eğer tayyareci yanına bir adam veya 65 kilo bir ağırlık alıp uçabilirse alacağı mükafat yüzde elli artacaktı. Bunun yanında eğer beş ay boyunca altı saatlik uçuşlar gerçekleştirilirse bu ödöl aylık 2000 mark olacaktı ve bu ödölü kabul edenler savaş ya da barış zamanında üç hafta boyunca ordunun emrinde olacaktı. Ayrıca asgari mesafe 500 kilometre olmak üzere yirmi dört saat zarfında en çok mesafe uçabilenlere beş ay boyunca aylık 3000 mark ücret verilecekti. Para ödöllerinin yanı sıra başarılı pilotlara İmparator tarafından bir de nişan verilecekti. Bu ödöllere sahip olabilmek için gerekli şart ise Almanya tebaası olmak ve Almanya’da üretilmiş bir uçağa sahip olabilmektir.¹⁷⁵

Makalede ayrıca gönüllü tayyare teşkilatından bahsedilmektedir. Tayyare gönüllülerinin merkezi Berlin’dir. Bu teşkilata üye olabilmek için orduya ait uçakları kullanabilmek ve üç sene boyunca orduya hizmet etmeyi kabul etmek gerekmektedir. Bu gönüllüler savaş esnasında tayyareci olarak istihdam edileceği gibi barış zamanında da talimlerine devam edeceklerdi. Eğer gönüllüler kendi uçakları ile orduya katılırlarsa kendilerine 3750 mark ücret verilecekti. Uçak inşası konusunda da belirlenen bazı kriterler mevcuttur. Buna göre; aletler mutlaka Alman ham maddeleri ile Almanya’da imal edilecek, tayyareci ile yolcu arasında kolaylıkla münasebet olabilecek, 90 kilometre hıza sahip olmakla beraber yere inmeden önce 75 kilometreye inebilecek, hangarların genişliği 14.5, uzunluğu 12, yüksekliği ise 3.5 metre olacak, uçak motoru azami 100 beygir gücünde olacak, 15 dakikada 800 metre irtifaya ulaşabilecek, tayyare 200 kilo ağırlık kaldırabilecek, yedek parçaları daima bulunacak, tayyarenin motoru dursa bile süzülerek 500 metre ilerleyebilecek, başyardımcı ile iki saatte kurulabilecek ve iki yardımcı ile bir saatte sökülebilecekti. Tayyare motorları için de teşvikler verilmekteydi. Buna göre en güçlü motoru yapana imparator tarafından 50.000 mark ödöl verilecekti. Bu teşvikler olumlu sonuçlar verdi. Almanya’da uçak sayısı 1910’da 40, 1911’de 80, 1912’de ise 345’e ulaştı. Motor konusunda da Artemis, Mercedes, Benz motorları ön plana çıkarak meşhur oldular. Almanya’nın havacılık için ayırdığı bütçeler ise şu şekildedir; 1911 yılında 9 milyon, 1913 yılında 53 milyondur. 1913 yılında ayrıca meclisten 132 milyonluk bir bütçe daha ayrıldı. Son olarak Almanya’da 49 tane tayyare mektebi, 41 tane havaalanı ve 6 tane de menzil vardı.¹⁷⁶

¹⁷⁵ M. B. İdris, “Almanya’nın Hâkimiyet-i Havaiye Hususundaki Mesaisi”, *Donanma Mecmuası*, S. 78, İstanbul, 25 Kanun-ı Evvel 1915, s. 475.

¹⁷⁶ M. B. İdris, a.g.m., s. 476.

Birinci Dünya Savaşı sürerken, *Donanma Mecmuası* Alman donanmasını yakından takip etmekte ve edindiği her türlü bilgiyi okuyucularına aktarmaktadır. Örneğin 94. Sayıdaki “Alman Bahriye Toplari” başlıklı yazıda Alman bahriye toplari ile ilgili sayısal bilgiler şöyle verilmektedir:

“1-Alman bahriye toplarinin en büyüğü 406 milimetreliktir. Mamafih Krupp fabrikasının imâle başladığı bu müthiş top bu güne kadar hiçbir zırhlıya tabiye edilmemiştir. Kırk, kırk beş, elli çapında olmak üzere üç nevidir.

Elli çapında 406 milimetrelilik bir topun tûlu yirmi metreyi mütecavizdir. Sıkleti de yüz dört tondur. Beher mermi 920 kilogram ve 338 – 339 kilo barutla atılır. Bir saniyede kat ettiği mesafe 900 – 940 metredir.

2-Alman bahriyesinde bugün inşa edilmekte olan zırhlılara ta’biyeye başlanılan top 381 milimetreliktir. Bunlar da kırk, kırk beş, elli çapında olmak üzere üç nevidir.

Elli çapında 381 milimetrelilik bir topun tûlu on dokuz metredir. Sıkleti de doksan tonu tutuyor. Beher mermi 760 kilogramdır. 279 – 310 kilo barutla atılır. Saniyede kat ettiği mesafe 900–940 metredir. 1916 senesinde ikmal edilecek üç zırhlı bu toplarla mücehhezdir.

3-305 lik toplardır ki yine kırk, kırk beş, elli çapında olmak üzere imâl ediliyor. Elli çapında 305 lik bir topun tûlu 15 metredir. Sıkleti 44 – 47 tondur. Beher mermi 390 kilogram tutuyor ve 143 – 162 kilo barutla atılıyor. Bir saniyede kat ettiği mesafe yine 900 – 940 metredir.

Alman bahriyesinde 305 lik topla mücehhez on üç dretnot ve bir adet dretnot kruvazörü vardır.

4-280 lik toplardır ki yine kırk, kırk beş, elli çapında imâl edilir.

Elli çapında bir 280 lik topun tûlu on dört metredir. Sıkleti 34 – 37 ton tutar. Beher mermisi 300 kilogramdır ve 111 – 125 kilo barutla atılır.

Alman bahriyesinde 280 lik topla mücehhez dört dretnot, üç dretnot kruvazörü, on zırhlı vardır.

5-240 lik toplar ki yine üç çap üzere imâl edilir. Elli çapında 240 lik bir topun tûlu on iki metredir. Sıkleti 21 – 23 ton tutar. Beher mermisi 190 kilodur. 79 – 87 kilo barutla atılır. Alman bahriyesinde 240 lik topla mücehhez on zırhlı, iki zırhlı kruvazör vardır.

6-210 luk toplar ki yine üç çap üzerinde imâl edilirler. Elli çapında 210 luk bir topun tûlu on metredir. Sıkleti 13 – 15 ton tutar. Mermisi 125 kilogram olup 45 – 52 kilo barutla atılır. Sürati ibtidaiyesi 940 metredir.

Alman donanmasında bu nevi toplarla mücehhez yedi zırhlı kruvazör vardır.

İşte Almanların bütün bahriye toplari bu tarzdadır. Orta çaptaki toplarina gelince bu, 150 milimetreliktir ki zırhlıların, zırhlı kruvazörlerin yanlarına vaz edilir. Bunlar da üç çapta olmak üzere imâl edilmektedir.

Elli çapında 150 lik bir topun tûlu 7,5 metre tutar. Sıkleti beş tondur. Beher mermisi 46 kilogram olup 18,9 kilo barutla atılır. Bir saniyede kat edeceği mesafe 940 metredir.

Almanlar aynı zamanda 105 milimetrelilik toplar da imâl ediyorlar ki bunları muhafazalı kruvazörlere ta’biye etmektedirler. Topun tûlu beş metre, sıkleti iki tona yakındır. Mermisinin sıkleti 16 kilodur. 6,5 kilo barutla atılır. Sürati ibtidaiyesi yine 940 metredir.

Mamafih Almanlar muhafazalı kruvazörlerine bu nevi toplarin 45 çapında olanlarından vaz ediyorlar.

Torpedo muhriplerine vaz edilen toplar 88 milimetreliktir. Mermisi 95 kilo tutar. Muhriplere vaz edilen 88 milimetrelilik toplar 30-35 çapındadır. Daha evvelce 52 milimetrelilik toplar da kullanılırdı.

İşte bütün Alman donanmasında kullanılan toplar bunlardır. Almanlar sürati endahdan ziyade mesafenin azamisini nazarı itibara alıyorlar. Mesela diğer devletlerde 305 lik bir top

dakikada iki kere endaht edebiliyor. Almanların 305 likleri ise dakikada bir atıyor. Buna mukabil sürat-ı ibtidaîyeleri hepsinden fazla, tahrip kuvvetleri de o mertebe ziyadedir.

Ve yine mesela İngilizlerin kırk beş çapında 381'lik toplarının mermileri 885 kilodur. Almanların aynı çaptaki toplarının mermileri 760 kilogramı tecavüz etmiyor.

Buna mukabil İngiliz mermileri bir saniye zarfında ancak 760 metrelik bir mesafe kat edebiliyorlar. Almanların 45 çapında 381 lik bir mermileri ise bir saniyede 890 metreye fırlıyor.

İşte her şeyi güzel düşünen, her şeyi herkesten daha mükemmel yapan Alman milleti bahriye toplarında da böyle bir fâikiyet ibraz etmektedir. Şuraya bir hülâsa olmak üzere arz edeyim ki, bugün Almanların on yedi dretnot ve dört dretnot kruvazörü vardır. Bu hûş kuvvete Alman bahriyelilerinin mahareti de intizam etmektedir.”¹⁷⁷

Birinci Dünya Savaşı'nın daha başlarında İngiltere, Alman donanmasını kendi limanlarında abluka altına almayı başardı ve açık denizlerde üstünlük sağladı. Bununla birlikte Almanya bu ablukayı denizaltıları sayesinde kısmen aşabildi. Almanya, denizaltılarını daha çok İtilaf devletlerinin ticaret gemilerini imha etmek için kullandı. 1917 yılına gelindiğinde Alman denizaltıları, İtilaf devletlerinin milyonlarca tonluk gemisine zarar vermeyi başardı. Ancak 1917 yılından itibaren İtilaf devletleri Alman denizaltılarına karşı önlemleri arttırdı. Ticaret gemileri artık konvoylar halinde ve zırhlı gemilerin korumasında gitmeye başladılar. Ayrıca yaşanan gelişmeler sayesinde İtilaf devletleri uçakları, denizaltıların yerlerini ve konumlarını tespit etmeye başladılar. 1916 yılında 24 denizaltı, 1917'de 63 Alman denizaltısı batırıldı. Bu kayıplar Almanya için çok fazlaydı ve bu kayıpların yerine yenileri konulamayınca Almanya, denizaltı savaşlarından beklediklerini elde edemedi.¹⁷⁸ İtilaf Devletlerinin Alman denizaltılarına karşı aldığı tedbirler *Donanma Mecmuası*'na da yansımıştır. “Alman Taht el-Bahirlerine Karşı Düşman Vesait-i Müdafaası” başlıklı yazıda, Alman denizaltılarının 1916 yılına kadar olan başarısı anlatıldıktan sonra 1917 yılında İtilaf Devletlerinin aldıkları tedbirlerden bahsedilmektedir. Buna göre İngiltere ilk olarak gemilerle yapılan ithalat ve ihracat miktarlarını düşürme kararı aldı. İngiltere artık sadece önemli besin maddelerini ve savaşta kullanılacak malzemeleri ithal edeceğini açıkladı. Bunun yanında İtilaf Devletleri kaybettikleri ticaret gemilerini tazmin edebilmek için Portekiz ve Yunanistan'ın kendi gemilerini ve bu ülkelerin limanlarında bulunan Alman ve Avusturya gemilerine el koydular. Ayrıca İtilaf devletleri askerlerini ve savaş malzemelerini hastane gemilerinde taşımaya başladılar. Bu tedbirler istenilen sonucu vermeyince bu defa ticaret gemilerinin silahlandırılması gündeme geldi. Bu konuda

¹⁷⁷ Yekta Bahr, “Alman Bahriye Toplari”, *Donanma Mecmuası*, S. 94, İstanbul, 20 Mayıs 1915, s. 729-730.

¹⁷⁸ İlkin Başar Özal, *a.g.e.*, s. 362.

Fransa bir açıklama yaptı ve Alman taht el-bahri batıran yada tahrip eden ticaret gemilerine 500.000 frank ödül vereceğini açıkladı.¹⁷⁹

Alman denizaltıları ile ilgili bir başka yazı “Amerika Sularında Alman Taht el-Bahirleri” başlığıyla *Donanma Mecmuası*’nın 169. sayısında yer almaktadır. Kısa olan yazıda, Alman denizaltılarının üçüncü kez Amerika sahillerinde görünmeleri anlatılmaktadır. Yazıda, Amerikan gemilerinin Alman denizaltıları yüzünden ancak geceleri denize açılabilirdikleri anlatılarak, Almanların askeri gücü ve cesareti övülmektedir.¹⁸⁰

Donanma Mecmuası’nın 169. sayısındaki “Alman Donanması” başlıklı yazıda, Alman donanması hakkında bilgi verilmektedir. Yazının başında Alman İmparatoru II. Wilhelm’in donanmaya verdiği önemden bahsedilmektedir. Bununla birlikte Bismarck dönemine (1871-1890) atıfta bulunularak, Bismarck’ın başarılı olup savaşlar kazanmasına rağmen donanmaya yeteri kadar önem vermemesi eleştirilmektedir. Yazıda, genel olarak Almanya’nın donanma politikasından bahsedilmektedir. Özellikle donanma komutanı Amiral von Tirpitz donanmayı güçlendirmek için Alman parlamentosu ile verdiği mücadele anlatılmaktadır.

Yazının son kısmında Alman donanması ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“İlân-ı harp tarihlerinde Amiral Von Enke kumandasında bulunan açık deniz donanması; 12 dretnottan müstakil 21 muharebe sefinesi, 4 muharebe kruvazörü, 8 hafif kruvazör ve 80 torpido merâkibinden mürekebbdi. Almanya’nın kuvve-i külliyesi, lafzen 37 muharebe sefinesi ve muharebe kruvazörü, 8 zırhlı, 39 hafif kruvazör, 142 muharib, 47 torpidobot ve 27 tahte’l-bahirden ibaret olacaktı. Mamafih Markgraf, König namında iki drednot ile bir muharebe kruvazörü ikmalî kuvve-i karibeye gelmiş, tahte’l-bahirler adedinin resmen kabul edilen miktardan pek fazla olduğu da malum bulunmuştu.

Alman sevk-ül ceş bahriyesi, bilhassa İngiltere ile harp ihtimali derpiş etmiş; Alman gemicilerde, Britanya tarih-i bahriyesini talim ve tedris ile yetiştirilmiştir. Almanya, şimalde kâin Sylt adasından cenûbdaki Borkum adasına kadar imtidad eden ve Helgoland merkez-i coğrafisi olan nısf dairesinden ibaret bir harp istasyonundan doğru icra-yı harekât edecektir.”¹⁸¹

Almanya, 1918 yılının Mart ayından sonra batı cephesinde taarruzlara başladı ve bazı başarılar elde etti. Ancak bu başarılar Almanya’yı zafere götürebilecek nitelikte değildi. Buna karşılık İtilaf Devletleri Eylül ayından itibaren Almanya’ya karşı etkili taarruzlara başladı. Bu saldırılar sürerken Almanya Ekim ayından itibaren barış görüşmeleri yapmak istedi ancak bir sonuç alamadı. Bu arada Almanya’da sosyalistler

¹⁷⁹ Ahmed, “Alman Taht el-Bahirlerine Karşı Düşman Vesait-i Müdafaası”, *Donanma Mecmuası*, S. 157, İstanbul, 14 Mart 1334, s. 1732-1733.

¹⁸⁰ Belirtilmemiş, “Amerika Sularında Alman Taht el-Bahirleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 169, İstanbul, 14 Haziran 1334, s. 1922.

¹⁸¹ Belirtilmemiş, “Alman Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 169, İstanbul, 14 Haziran 1334, s. 1932

ayaklanarak karışıklıklar çıkardı. Sosyalistler tarafından 3 Kasım'da "Bahriyeliler Konseyi", 8 Kasım'da "İşçi ve Askerler Konseyi" kuruldu. 9 Kasım'da Berlin'de bir sosyalist ayaklanması meydana geldi. Bunun sonucunda 9 Kasım 1918'de Başbakan Max de Bade İmparatora danışmadan, II. Wilhelm'in tahttan feragat ettiğini ilan etti. Yeni Başbakan Friedrich Ebert, Alman Cumhuriyeti'ni ilan etti ve Almanya mütarekeyi kabul ederek imzaladı.¹⁸² Almanların nasıl mağlup olduğunu anlamamız açısından önemli bir yazı *Donanma Mecmuası*'nın 188. sayısında "Almanya Niçin Birden Bire Mağlup Oldu?" başlığıyla kaleme alınmıştır. Yazarı belli olmayan makale, ismi verilmeyen bir İtilaf Devletleri mensubu tarafından kaleme alınmış ve mecmuada aynen yayınlanmıştır. Yazar, Almanya'nın Batı cephesi ile ilgili planlarından bahsederken bu planın çok iyi olduğunu söylemektedir. Makalede anlatılana göre Almanya'nın savaştan önceki planı şu şekildedir:

"Alman ordusu üç gün zarfında Belçika'dan geçecek, ilk hücumda Paris'e dayanacak ve İngilizler daha nefes almaya vakit bulamadan bütün Fransa'yı işgal edecekti. Fransa ordusu kolayca imha edilip İngiltere seyirci mevkiinde bırakılacak sonra Rusları geri püskürtmek güç olmayacaktı."¹⁸³

Yazara göre bu plan sürpriz bir şekilde Belçika tarafından bozuldu. Çünkü Belçika, Almanya'nın topraklarından geçmesine müsaade etmeyerek Almanya'nın üç gün duracağı Belçika'da üç hafta kalmasını sağladı. Bu süre İngiltere ve Fransa'ya yarayarak iki devletinde askerlerini toplayabilmesini sağladı. 1918 Martında İtilaf Devletlerinin mağlup olacağını düşünen kişi sayısı oldukça fazlaydı. Hatta Almanlar birkaç zafer kazanınca Lloyd George'un ağzından bile sulh sözleri çıkmaya başladı. Ancak İtilaf Devletleri çok çalışmalarının meyvelerini kısa sürede toplayarak kendilerini çok zorlayan taht el-bahir konusunda gelişmeler sağladılar. "Taht el-bahir Muakkibi" isminde yeni bir gemi inşa etmeyi başardılar. Bu yeni gemi şu şekilde anlatılmaktadır:

"Taht el-bahir muakkibi küçük ve basit bir sefineden ibarettir. Baş tarafında denizin dibine mermi atmaya mahsus bir top vardır. Muakkibler hep üçer sefinelik kabilelerle dolaşırlar. Yeni icat edilmiş bir nevi telsiz telgrafla birbirleriyle daima hal-i muhaberede bulunurlar. Her muakkibde Edison tarafından ihtira edilmiş mükemmel bir mikrofona altı vardır. Bu alt en küçük bir ihtizazdan müteessir olarak harekete geldiği gibi ihtizazın istikametini ve mesafesini de tayin eder. Bu sayede muakkibler deniz altında bir taht el-bahrin vücudundan derhal haberdar olarak deniz altına ateş ederler. Mermiler yeni bir nevi 'madde-i müştail' ile memlu olup taht el-bahirler üzerinde büyük tahribat icra ederler. Misal olarak söyleyelim ki Korfu ve Malta adalarındaki merkezlerden her birinde yüzden fazla muakkib vardır. Muakkibler her tarafta taht el-bahirleri bulup imha ettiklerinden denize açılmak taht el-bahirler için iş görmeksizin ölmek demektir. Bu sebeple son zamanlarda Alman taht el-

¹⁸² Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 186.

¹⁸³ Belirtilmemiş, "Almanya Niçin Birden Bire Mağlup Oldu?", *Donanma Mecmuası*, S. 188, İstanbul, 1 Kanun-ı Evvel 1334, s. 2227

bahirlerinde mükerrer isyanlar zuhur etmiş ve birçok taht el-bahirler denize açılacak yerde Hollanda'ya iltica etmişlerdir.”¹⁸⁴

Yazara göre savaşı İtilaf Devletlerinin kazanmasını sağlayan ikinci husus ise “saatte 40 mil giden ve bahr-i muhiti üç günde kat edebilen elektrikli vapurlardır. Bu elektrikli vapurların etkisi şu şekilde anlatılmaktadır:

“Almanların eski vesaite göre pek doğru olan hesapları mucibince bizim bir senede bin türlü müşkilatla nakletmemiz lazım gelen Amerika askeri, yeni vapurlar sayesinde bir iki ayda nakledilmiştir. Haziran’dan itibaren her türlü teçhizatla beraber günde beş bin nefer nakletmek imkânı hâsıl olmuştur.”¹⁸⁵

Makalenin sonunda Amerikalı askerler ve yanında getirdikleri zırhlı otomobiller, Almanya’nın savaşı kaybetmesindeki en önemli sebeplerden biri olarak gösterilmektedir.

Donanma Mecmuası’nın son iki sayısında Almanya’nın savaştan sonraki durumunu anlatan birçok yazı bulunmaktadır. Mecmuanın 191. sayısındaki “Almanya Donanması Nasıl Teslim Oldu?” başlıklı yazıda Alman donanmasının hangi şartlarda nasıl teslim edildiği şu şekilde anlatılmaktadır:

“Amerika ile İtilaf Devletleri arasında akd edilen ilk mütareke namenin denizlere ait kısmı, Almanya için pek ağır ve acı şeraiti ihtiva ediyordu:

1. Bütün Alman taht el-bahirlerinin itilaf devletlerine teslimi
2. Alman açık deniz donanmasına mensup en yeni gemilerin itilafa teslimi,
3. Alman sefain-i harbiyesinin Alman limanlarında silahlarından tecridi,
4. Alman liman ve sularındaki torpillerin tathiri,
5. Alman harp limanlarının İtilaf sefain-i harbiyesine küşadı

Mütareke akd edilir edilmez, Alman taht el-bahirleri 20 Teşrin-i saniden itibaren küçük filolar halinde bir kaç gün ara ile İngiliz filosuna teslim olmuştur. Bunların miktarı 180’dir.

Alman açık deniz filosundan verilecek gemilere gelince, bunlar mezkûr donanmanın yeni ve kuvvetli gemileri idi.

Mütarekename âtîdeki sefainin teslimini talep ediyordu.

6 muharebe kruvazörü (drednot kruvazörleri)

10 muharebe gemisi (drednot)

6 seri kruvazör

50 muhrib

Alman donanmasından ilk mütareke name ihkâmına tevfikân itilafa teslim edilen sefain-i harbiyenin ebad-ı kuvvası:

¹⁸⁴ Belirtilmemiş, a.g.m., 2228.

¹⁸⁵ Belirtilmemiş, a.g.m., 2228.

Tablo 14. İtilaf Devletlerine Teslim Edilen Alman Savaş Gemileri

İsim	Tona	Sürat	Top	Mürettebat	Tarih-i İkmal
Bayern, Daden	29500	Meçhul	8 tane 38'lik 16tane 15'lik 13tane 8.9'luk	Meçhul	1916
? König	25800	20.5	10tane 30.5'luk	1130	1914-15
?	25800	20.5	14tane 15'lik	1130	1914-15
Kayzer, König, Alber, Kayzer, Frederick	24700	23.5-20.5	10tane 30.5'luk 14tane 15'lik 12tane 8.8'lik	1088	1912-13

Tablo 15. İtilaf Devletlerine Teslim Edilen Alman Muharebe Kruvazörleri

İsim	Tona	Sürat	Top	Mürettebat	Tarih-i İkmal
?	26.600	28	8 tane 20.5'luk 12 tane 15'lik 12 tane 8.1'lik	1125	1914
?	25000	28.1	10 tane 18'lik 12 tane 15'lik 12 tane 8,8'lik	1108	1912
?	23000	28.4	10 tane 18'lik 12 tane 15'lik 12 tane 8,8'lik	1013	1911
?	19400	28.1	8 tane 28'lik 10 tane 15'lik 16 tane 8,8'lik	911	1910

Seri Kruvazörler

5 gemi: cümlesi esna-i harpte inşa edilmiş olan bu gemiler hakkında Alman salnamelerinde malumat mevcut değilse de 4500 ile 5000 tonalık, 30 mil süratinde ve 15 santimetrelilik toplarla mücehhez olmaları muhtemeldir.

Muhripler

50 Gemi: yeni Alman muhripleri hakkında malumat yoktur. 1912 ile 1914 senesinde inşa edilenler 564 ile 654 tona cesametinde 32,50 mil süratinde, ikişer tane 8,8'lik top, dörder tane 50 santimetrelilik torpido ile mücehhezdirler. Mürettebatları 73 kişidir.

Evveldeki cetvele nazaran, Alman donanmasının teslim ettiği büyük sefain:

381.000 tonalık 11 dretnot ile 5 dretnot kruvazörüdür. Hakiki tonaları malum olmayan küçük kruvazörleri beşer bin ve muhriplerle taht el-bahirleri üst üste sekizer yüz tona üzerinden hesap edersek Alman filosunun teslim ettiği sefainin mecmu' tonası takriben atideki yekûna balığ olur:

381.000 tonalık 16 büyük sefine

35.000 tonalık 8 kruvazör

40.000 tonalık 50 muhrip

144.000 tonalık 180 taht el-bahir

Toplam 600.000 tonalık 253 gemi

Son hafta zarfında gelen haberle nazaran mütarekenin tecdidi ve bazı sefainin teslimi hakkındaki yeni şerait tahkik edince Alman donanmasının bir kısmı daha itilafa teslim edilmek lazım gelecektir. Çünkü teslim olan gemilerin akıbeti hakkında henüz bir karar verilmemiş ise de itilaf devletleri arasında taksim edileceği anlaşılmaktadır.

Times gazetesine göre Almanların teslim etmek zorunda olduğu daha birçok gemi olduğu belirtilmektedir.

Makalenin son kısmında Almanya'nın mütarekeden sonra elinde kalan donanması şu şekilde verilmektedir:

“Beheri 11.150 tonalık 5 eski zırhlı

Beheri 11.800 tonalık 5 eski zırhlı

Beheri 13200 tonalık 5 eski zırhlı

Beheri 13200 tonalık 4 eski zırhlı

Olmak üzere toplam 233.550 tonalık eski zırhlıdan ve birkaç eski zırhlı kruvazör, 12 kadar ikinci derecede hafif kruvazör, 70 kadar muhrip ve torpido bot ile müteaddid top vesaire gibi ehemmiyetsiz sefainden ibaret olacaktır.”¹⁸⁶

Birinci Dünya Savaşı sonrası barış konferansı henüz imzalanmamışken Abidin Daver, yazıda, Alman donanmasının ne olacağı hakkındaki çeşitli görüşleri aktarmaktadır. İlk olarak İngiltere Bahriye Nazırının Alman donanması ne olacak sorusuna verdiği yanıtı belirtmektedir. İngiliz bahriye nazırına göre:

“Pek esaslı bir ehemmiyete haiz olan bu meseleyi sulh konferansı halledecektir. Konferansın kararı, gemileri batırmak suretinde tecelli ederse şüphesiz öyle yapılır. Bu babda İngiliz murahhaslarına verilen o emir ve talimatı tabi söyleyemem. Fakat İngiltere hükümeti sefaîn-i mezkûrenin bir kuvve-i bahriye olarak kalmasını veya herhangi bir hükümetin donanmasına iltihakını musîb addetmektedir.

İngiliz bahriye nazırının nokta-i nazarı kabul edilince bu gemilerin akıbeti hakkında üç nokta-i nazar mevzu bahis olabilir:

1- Açık denizde batırmak

2- Tamamen bozmak

3- Hurdacıya satmak”¹⁸⁷

Alman donanmasına ne olacağı ile ilgili Fransa'nın görüşlerini yansıtan bir yazı dönemin *Tan* gazetesinde yayınlanmıştır. Abidin Daver bu yazıyı aynen aktarmaktadır. Yazıda, Alman donanması, İtilaf devletleri arasında paylaşılsa bile bu durumun Fransa'nın zararını karşılamayacağı şu şekilde anlatılmaktadır:

“Fransa'nın harpte kaybettiği sefaînin umumu 128.000 tona balığ olur. Diğer taraftan İngiltere 550.000 tona, İtalya 76.000 tona, Japonya 50.000 tona, Amerika 17.000 tona zayi etmişlerdir. Fakat bu rakam, İtilaf devletleri donanmalarının zayıat-ı hazıralarını bi-hak tenvir edemez. Çünkü İngiltere, harp esnasında, her cins sefaîn-i harbiye inşa etmiştir ki bu meyanda 30 milen fazla giden 38'lik toplarla mücehhez bulunan esrarengiz kruvazörlerde dahildir. İşte bu inşaat sayesinde İngiltere harpteki 550.000 tonalık zayıatı hemen hemen telafi etmiştir.

Amerika ise harb-i umuminin ilk üç senesi zarfında büyük inşaat programında mevcut gemileri kâffeten inşa etmiş ve İngiltere'nin harpten önceki programlarına faik üç senelik yeni bir programı daha tatbik etmiştir.

Japonya'da mükevven ve huzur içinde sefaîn inşasına devam etmiştir.

¹⁸⁶ Abidin Daver, “Alman Donanması Nasıl Teslim Oldu?”, *Donanma Mecmuası*, S. 191, İstanbul, 1 Mart 1335, s.2278-2279.

¹⁸⁷ Abidin Daver, “Alman Donanması Ne Olacak?”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2286.

Binaenaleyh harp esnasında yalnız Fransa ile İtalya kuvve-i bahriyeleri bir tenzile uğramıştır. Çünkü bu iki devlet harbin devamı müddetince sefain-i harbiye inşaatını tatil etmişlerdir.

Fransız donanmasının harp esnasında uğradığı tenzil ve zayıat bir vech âfîdir:

128.000 gark

126.000 İnşaları tatil edilen beş zırhlı

120.000 1915'te başlanılacak iken tehir olunan beş zırhlı

4000 1914'de tehir edilen bir keşaf

900 ikmal edilememiş bir muhrip

Toplam tona 378.900”¹⁸⁸

Alman donanmasının teslimi ile ilgili bir başka yazı mecmuanın 192. sayısında “Alman Donanmasının Son Günleri” başlığıyla kaleme alınmıştır. Bu yazı ismi verilmeyen bir Alman subay tarafından neşredilmiştir. Alman subay ilk olarak donanma subaylarını sert bir şekilde eleştirmektedir. Yapılan eleştiriye göre Alman donanma subayları durumun vahametinin farkında değiller ve teslim olmaya giderken bile konforlarından, yeme-içmelerinden ödün vermemektedirler. Alman subayın yazısında asıl anlatmak istediği olay donanmanın teslimi sırasında yaşanan bir isyandır. Alman donanmasını teslim alan İngilizlerin, Almanlara kötü davranması üzerine bazı Alman gemilerinde çatışmalar çıkmıştır. Alman subayın anlattığına göre teslim olan bütün Alman gemileri bu isyana katılacakken Alman devlet adamlarının müdahalesi ile bu isyan çok büyümeden sona ermiştir. Alman ve İngiliz devlet adamları yaşanan bu hadiseden dolayı şu kararı almıştır:

“74 Alman harp gemisi, noksan mürettebatla, bila-cephane denize çıkacak, tayin edilen telakki noktasında, bunlara karşı gelecek İngiliz gemileri tarafından muayene edilerek İngiltere efrad-ı bahriyesi gemileri teslim alacaktır.”¹⁸⁹

Alman donanması ile ilgili son yazı 192. sayıdaki “Alman Zayıat-ı Bahriyesi Hakkında Bir Cetvel” başlıklı tablodur. Almanların kayıpları ile ilgili verilen tablo şu şekildedir:¹⁹⁰

Tablo 16. Birinci Dünya Savaşı Sonunda Almanların Gemi Kayıpları

	1914'teki Mevcut	Zayıat	İnşaat	1919'da ki Mevcut
Dretnot	15	0	4	19
Zırhlı	17	1	0	16
Dretnot kruvazörü	4	1	2	5
Zırhlı kruvazör	9	6	0	3
Seri kruvazör	34	17	11	28
Muhrip	150	57	78	171
Torpidobot	47	20	150	177

¹⁸⁸ Abidin Daver, a.g.m., s. 2287.

¹⁸⁹ Belirtilmemiş, “Alman Donanmasının Son Günleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2289.

¹⁹⁰ Belirtilmemiş, “Alman Zayıat-ı Bahriyesi Hakkında Bir Cetvel”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2289.

Tablo 16. (Devam) Birinci Dünya Savaşı Sonunda Almanların Gemi Kayıpları

	1914'teki Mevcut	Zayiat	İnşaat	1919'daki mevcut
Tahte'l-bahir	27	193	306	140
Mayın gemisi	?	26	122	96

1.2. ALMAN HAYRANLIĞI VE PROPAGANDASI

Donanma Mecmuası'ndaki Almanya ile ilgili yazılarda Alman hayranlığı belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Mecmuanın 65. sayısında Mahmud Muin tarafından kaleme alınan “Keşke Düşmanlarımız Almanlar Olsaydı” başlıklı bir makale yer almaktadır. Mahmud Muin yazısının başında kendilerini medeni olarak gösteren Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti ile savaştıkları zaman son derece zalim olduklarını ve insanlığa yakışmayacak fiillerde bulunduklarını belirtmektedir. Yazara göre Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'ni mağlup ettikten sonra canavarca davranırlar. Kalelerimiz teslim olsa bile saatlerce topa tutarlar ve günlerce yağma ettirirler. Hastanelerin üzerine bilerek top atarlar. Tarafsız devletlerin gemilerinde yolculuk yapan vatandaşlarımızı tutuklarlar. Kendi topraklarında bulunan Osmanlı vatandaşlarına eziyet ederler. Batırdıkları askeri ve ticari gemilerimizdeki insanlarımızı boğdururlar. Esir askerlerimiz bir yere toplayarak yakınlarındaki cephaneleri patlatarak katlederler ya da birbirlerine bağlayarak nehirlerle atarlar. Esirleri soğukta soyarak donmalarını sağlarlar ya da bir meskenin içine sokarak hepsini yakarlar. İşgal ettikleri topraklarımızda bulunan vatandaşlarımızın malını ve emlaklarını yağmalayarak değerli malzemeleri kendi ülkelerine naklederler. Sebepsiz yere ormanları ve tarlaları yakarlar. Hayvanları öldürürler ve ahaliye işkence ederler. Özellikle genç kadınları soyarak ailelerinin yanında tecavüz ederler. Kutsal kitaplarımızı yere atıp ezerler. Peygamberlerimize ve halifelerimize küfrederek. Halkı din değiştirmeye zorlarlar. Hamile kadınların karınlarını yararak ceninleri çıkarırlar. Küçük çocukları süngünün ucunda havaya kaldırırılar.¹⁹¹

Mahmud Muin, Osmanlı Devleti'ne karşı yapılan bunca zulmün yanında Almanların düşmanlarına böyle kötü muamele yapmadıklarını anlatmaktadır. Bu duruma örnek olarak Almanya'nın Fransa'yı işgal etmeye başlamasından sonra hiçbir sivile kötü davranmadığını göstermektedir.

Almanya güzellemesi mecmuanın 65. sayısındaki “Bir Alman Generalin Mülakatı” başlıklı yazıda da görülmektedir. Yazıda, bir Alman generali ile Fransız bir

¹⁹¹ Mahmud Muin, “Keşke Düşmanlarımız Almanlar Olsaydı”, *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, s. 261-262.

kadının arasında geçen diyalogda generalin nasıl kibar olduğu vurgulanmaktadır. İkili arasında geçen konuşma şu şekildedir:

“General: Madam, bir Alman kadını olsanız -olacağınıza da şüphe yoktur- ordularımın kapınızın önünden geçtiklerini kemal-i fecr ve gururla yâd edeceksiniz, zaten bu hatırayı havi bir levha yaptırıp buraya asacağım.

Madam: Fakat siz benim Alman kadını olacağıma ne suretle ihtimal vermek istiyorsunuz? Ben Fransız doğdum, Fransız olarak ölmek istiyorum.

General: Madam, emin olunuz ki bu olmuş bitmiş bir iştir. Kendinizi katiyen müdafaa edemezsiniz. Evet, bilirim dostunuz olan Rus ve İngilizlerin sizi duçar olduğunuz şu felaketten kurtarabileceklerini ümit ediyorsunuz. İngilizlerin denizde kuvvetli olduklarını itiraf ederim, fakat karada zerre kadar ehemmiyetleri yoktur. Diğer dost ve müttefikiniz olan Ruslara gelince, ah onlar henüz bir ordunun ne olduğunu bile bilmezler.

Madam: Fakat general, onlar on seneden beri pek terakki ettiler. Hatta galiba çalabildiklerine dair de bize teminat-ı katiye verdiler. Rus ordusu adeta daha çoktur. Kazakların son derece cengâver olduklarını beyan ediyorlar.

General: Evet, doğrudur. Fakat sizi temin ederim ki Rusya’nın muntazam hiçbir ordusu yoktur. Fransızlara gelince; ne yapalım onların da ırkı bitmiş ahlaksızlık, ezvak-ı maddiye onların mevcudiyet-i maneviyelerini adeta tefessüh ettirmiş. Meşhur bir doktorun validesi olduğunuz için bu hakikati bilmelisiniz. Her ne olursa olsun Fransızların işi bitmiştir. Biz bundan sonra onlara hakiki sa’y ü gayretin neden ibaret olduğunu göstereceğiz, ihtimal aldıkları bu dersten gördükleri bu acı tecrübeden mütenebbih olurlar, bundan böyle başka bir hayata geçerler.

Madam: Fakat general, bizde bazı defa muvaffak olduk.

General: Hayır, katiyen, madam. Şimdiye kadar Fransız ordusu hiç bir muvaffakiyete nail olmamıştır.

Madam: Sizden bir sancak aldık, onu teşhir ettiler, Paris den gelenler daha başka muvaffakiyetlerden bahsediyorlar.

General: Fransız ordusunun bizden bir bayrak aldığını kimden işittiniz?

Madam: Gazetelerde okudum.

General: Yalandır, madam katiyen yalandır. Sizin gazeteler efkâr-ı umumiye için daima yalan havadis neşr ediyorlar. Ben her sabah onları okurum, doğru bir kelimeye bile tesadüf edilemez. Şimdiye kadar katiyen, hiçbir muvaffakiyete nail olamadınız ve olamayacağınıza da kanaat hâsıl edebilirsiniz. Bilahare inkisar-ı hayalle duçar olmamak için şimdiden fikrinizi mağlubiyyetin felaketine alıştırınız. Fransız toprağına girmiş olan Alman ordusu Paris’i işgal etmedikçe geri dönemez. En büyük generallerden adeta neferlere varıncaya kadar hepimizde buna yemin ettik. Evet! Paris’in 1870 de olduğu gibi sühuletle işgal edilemeyeceğini biz pek ala biliriz, fakat Alman ordusu 1914te Paris’i nihayet işgal edebilmek iktidar ve kuvvetine haiz olduğunu müttefiklerinize ve cihana bildirecektir.

Madam: Filhakika askerinizin savletine, beygirlerinizin güzelliğine hiç diyecek yok. Elinde eldiven olmayan hiçbir zabite tesadüf etmedim. Fakat Fransız ordusunda dahi aynı nizam ve intizam hüküm-fermadır

General: Olabilir, madam, fakat her şeyden evvel askerin kuvve-i maneviyesi, vatana karşı olan hissiyat-ı sadakati nazar-ı dikkate alınır, bu hususta bir Alman askeri ile bir Fransız askeri arasında pek çok fark vardır. Mevcudiyet-i milliyemizin i’tilası için kırk üç sene mütamadiyen, geceli, gündüzlü çalıştık. Fransızlar karnaval ve makaron şenlikleri için aylarca hazırlık gördükleri zaman biz ötede hayat-ı müstakbelimizin te’mini zımnında sarf-ı zihin ediyorduk. Fransızlar istihalat-ı maddiye kendileri için varta-i felaketi kazandıkları zaman, Almanlar tecelliyat-ı maneviye ve milliyet sahnelerinde mevcudiyet-i müstakbelinin

vesait-i teminiyesini ihzar etmekle işigal ediyorlardı. İşte semere meydanda, avdetde tekrar görüşürüz. Allah'a ısmarladık madam!"¹⁹²

Donanma Mecmuası'nın 70. sayısında Ali Rıza Seyfi'nin kaleme aldığı "Alman Hükümdarları" başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazının propaganda amacıyla kaleme alındığı açıktır. Alman hanedanını öven Ali Rıza Seyfi II. Wilhelm için de övgü dolu sözler söylemektedir. Ali Rıza Seyfi'ye göre II. Wilhelm tahta geçtiği günden itibaren cevval, muktedir ve adil bir hükümdar oldu. Bu özellikleri sebebiyle de bütün dünyanın saygısını kazanabildi. Böyle bir hükümdar ile ortak savaş vermesinden dolayı Osmanlı Devleti müftehirdir.¹⁹³

Donanma Mecmuası'nın 71. sayısında "Almanya'da Vatanperverlik" başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazar, Almanların çocuklarına vatan sevgisini nasıl aşıladığını anlatmaktadır. Yazara göre; Almanya'da Milli Liberal Fırka'ya bağlı gazeteler Fransızlara karşı çok şiddetli bir dil kullanmaktadırlar. Bu gazeteler, vatanperverlik konusunda yayınlar yaparken maddi açıdan desteklenmektedir. Almanlar kendi topraklarında ticaret ile uğraşan Fransızlara pek göstermese de Fransızlardan nefret ederler. Ancak iki devlet arasında yapılan tarihi savaşların yıl dönümlerinde gerçekleştirdikleri kutlamalarda bu duyguyu alenen göstermektedirler. Almanlar, çocuklara mektep kitapları, ahaliye de vatanperverane piyesler ve hikâyeler aracılığı ile Almanya'nın azametini, kuvvetini, kudretini ve diğer devletlere karşı olan üstünlüklerini anlatmaktadırlar.¹⁹⁴

Donanma Mecmuası'nın 87. sayısındaki "Almanlarda Seciye ve Adet" başlıklı yazıda İngilizlerin ve Almanların yaşayış biçimleri karşılaştırılarak Almanlara övgüler bulunmaktadır. Yazara göre; Almanların en büyük özelliklerinden biri sarhoş olmamaları, sarhoş olsalar bile edep ve terbiyeden ayrılmamalarıdır. İngilizler ise kadın erkek fark etmeksizin bir bardak içki içtikten sonra iradelerini kaybederek her türlü rezilliği yaparlar. Yazıda, Almanların düzenli ve disiplinli olmalarından da bahsedilmektedir. Almanya istasyonlarındaki nizam ve intizam ise mükemmel seviyededir. Bu istasyonlardaki memurlar görevlerini kibar bir şekilde aksatmadan yerine getirir. İstasyonların hepsinde büyük levhalar ve tabelalar bulunmaktadır. Bu levhalarda hangi yolculuğun ne kadar süreceği her zaman doğru bir şekilde yazmaktadır. Ayrıca yazıda, Almanların dilencilere nasıl davrandığına da

¹⁹² Belirtilmemiş, "Bir Alman Generalin Mülakatı", *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, s. 269-270.

¹⁹³ Ali Rıza Seyfi, "Alman Hükümdarları", *Donanma Mecmuası*, S. 70, İstanbul, 30 Teşrin-i Sani 1914, s. 343-344.

¹⁹⁴ F.S., "Almanya'da Vatanperverlik", *Donanma Mecmuası*, S. 71, İstanbul, 7 Kanun-ı Evvel 1914, s. 361-362.

değnilmektedir; Almanya sokaklarında dilencilere nadiren rastlanır. Çünkü zengin Alman aileleri yardım cemiyetlerine bağışlarda bulunur ve dilenciler kapılarına geldiklerinde bu cemiyetlere yönlendirirler.¹⁹⁵

Mecmua'nın 89. sayısında Abidin Daver, Almanya'nın U-29 numaralı taht el-bahrinin kaybından bahsetmektedir. Abidin Daver, taht el-bahirden çok, kaptan Weddigen'in ölmüş olmasına üzölmektedir. Kaptan Weddigen hakkında şu sözleri söylemektedir:

“Weddigen yalnız Alman donanmasında değil bütün dünya bahriyelerinde emsali bulunmayan cesur, mahir bir taht el-bahir kaptanı idi. Harb-i umuminin ilk ayında düvel-i muharebe tahte'l-bahirleri henüz pek şayan-ı dikkat icraatta bulunmadıkları bir zamanda, o vakte kadar yalnız Almanya'nın küçük Hela kruvazörü bir İngiliz tahte'l-bahri, Pathfinder namındaki İngiliz kruvazörü de Almanya'nın U-29 numaralı taht el-bahri tarafından gark olunmuştu. Kaptan Weddigen rakip olduğu U-9 sefinesiyle Heligoland sahillerinde tesadüf eylediği Hogue, Cressy, Abukır namındaki üç büyük İngiliz zırhlı kruvazörlerini Eylül efrancinin 22'nci günü sabahleyin birbirini takiben ka'r-i bahre indirmeğe muvaffak olmuş, bu suretle tahte'l-bahirlerin o vakte ve şimdiye kadar yapabildikleri en mühim, en şanlı ve en büyük teşebbüsü vücuda getirebilmek şerefini ihraz eylemişti. Genç Alman zabitanın müstesna bir muzafferiyet mahiyetinde olan bu muvaffakiyet-i azimesi ile beraber Alman tahte'l-bahirlerinin devre-yi şan ve şerefi küşad edilmiş, aynı zamanda bütün denizlere hâkim olduğunu iddia eyleyen İngiltere, o yüzlerce sefain-i harbiyeden mürekkep olan kuvvetli donanmasını, denizlerden çekerek harp limanlarına saklamağa mecbur olmuştu.”¹⁹⁶

Donanma Mecmuası'nın 92, 93 ve 94. sayılarında “Muharebe ve Alman Metanet ve Ahlâkiyesi” başlıklı yazı dizisi mevcuttur. Aslında bu yazılar “Mendelssohn Bankası” reisi Robert von Mendelssohn'un yazmış olduğu bir makaleden alınmıştır. 92. sayıdaki yazıda Alman halkının ve devlet adamlarının savaşın çıktığı sırada verdikleri tepkiler anlatılmaktadır. Yazara göre, savaş ilan edildiği anda bütün Alman halkı trenleri doldurarak askerliğe yazılmaya koştu. Normal şartlarda insanlar birbirlerini pek umursamaz iken savaşın ilanından sonra bütün halk kaynaşarak birbirine yardım etmeye başladı. Vatanın tehlikede olduğu hissi halkın bütün karşıt düşünceleri bir kenara bırakmasını sağladı. Bu konuda İmparator meclis açılışında: “*Artık fırka tanımam. Yalnız Alman tanırım. Fırka, mezhep, sınıf ayırmayarak hepinizin harp ve mematta bir olacağınızı ispat için fırka reislerini taahhütte bulunmaya davet ederim*” dedi. Buna rağmen bazı kimseler bu hissiyatı taşımayarak itiraz ettiler. En çok merak edilen konu ise Alman sosyalistlerin ne karar vereceği idi. Korkulan olmadı ve bütün Alman sosyalist mensupları İmparatora destek vereceklerini açıkladı. Ayrıca bazı sosyalist

¹⁹⁵ Belirtilmemiş, “Almanlarda Seciye ve Adet”, *Donanma Mecmuası*, S. 87, İstanbul, 1 Nisan 1915, s. 616-617.

¹⁹⁶ Abidin Daver, “Alman Donanmasının Bir Ziyai”, *Donanma Mecmuası*, S. 89, İstanbul, 15 Nisan 1915, s. 646.

liderler askerliğe yazıldı.¹⁹⁷ Mecmuanın 93. sayısındaki yazının devamında sosyalistlerin yaptıkları anlatılmaya devam edilmektedir. Buna göre; Frank isimli sosyalist bir vekil savaşta üstün hizmette bulundu. Bunun yanında sosyalist cemiyetler savaş boyunca birçok askeri binanın yapımında katkıda sağladı. Sosyalist kadınlar yaralılara bakmak için kurulan cemiyetlere katıldı. Almanya’da hemen hemen bütün fırkalar savaşta devleti destekledi. Liberallerin liderleri gazetelerde makaleler yayınlayarak halkın orduya katılmasını tavsiye ediyordu. Sonradan Alman topraklarına katılan Alsace-Lorraine bölgesindeki gençler de orduya katılmak için can atmaktaydı. Bunun yanında ekonomik konularda da hem devlet hem de halk üzerine düşeni yapmaktaydı. Alman halkı elinden geldiğince devletine maddi yardımlarda bulunmaktaydı. Devlet ise savaş yüzünden iflas tehlikesi altında olan fabrikaları satın alarak askeri alanda imalathanelere çevirdi. Ayrıca savaş yüzünden kapanan borsadaki tahvil sahiplerini mağdur etmeyecek tedbirler alındı.¹⁹⁸ 94. sayı da ekonomiden bahsedilmeye devam edilmektedir; Almanya aldığı tedbirler ile savaş sırasında ekonomisini daha da güçlendirmeyi başardı. Hazineadaki 1.253.199.000 mark kısa sürede 2 milyar markı geçti. Almanya ülkedeki altının sınır dışına çıkarılmasını yasakladı. Bu durum diğer ülkeler tarafından tepki ile karşılandı ve Alman hisse senetleri değer kaybetti. Savaşın başında Almanya’nın ihracatı durmuş ise de, alınan tedbirler sayesinde kısa sürede ihracat tekrar canlandı. Savaşın patlak vermesi ile düşmanları Almanya’yı açlığa mahkûm etmek istediye de zirai gelişmişlikleri sayesinde bu konuda bir sıkıntı yaşanmadı. Almanya’nın tedarikinde sıkıntı çektiği tek yiyecek mızdır. Et, balık, sebze gibi temel yiyecekler konusunda hiçbir darlık görülmedi.

Yazının sonunda, Almanya’nın bazı ithalat ve ihracat kalemleri hakkında şu bilgiler verilmektedir:

“Yulaf ihracatı ithalatından 1.500.000 kental fazla olmuştur. Çavdardan ise 9.334.730 milyon kental ihraç ve buna mukabil yalnız 3.525.420 kental ithal edilmiştir. Yalnız buğday ithalatı, miktarı ihracatı 20 milyon kental aşmıştır.

Bundan maada şu cihet nazarı itibara alınmalıdır ki Almanya’da istihsal olunan şekerin hemen kaffesi ihraç olunur. Halihazırda Almanya’da bulunan şeker ahali için pek nefis bir gıda teşkil edebildiği gibi pancar ziraatına hazır edilen tarlalara başka şeyler ekilebileceği de bedihidir. Bu hal haddizatında ekmek imâlinde kullanılan hububatın noksanını doldurmağa kâfi iken has un çıkarmağa hiç de hâhişkâr olmayan Almanlar ilânı harpten sonra un istihsali için pek ucuz ve pek idareli vesait ve tertibat bulmuşlardır. Binaenaleyh

¹⁹⁷ Belirtilmemiş, “Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlâkiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 92, İstanbul, 6 Mayıs 1915, s. 191.

¹⁹⁸ Belirtilmemiş, “Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlâkiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 93, İstanbul, 6 Mayıs 1915, s. 710-711.

Almanya ahalisi mevâdd-ı gıdaiye hakkında müşkülât ve eziyet çekmeyerek düşmanları tarafından tasavvur edilen muhasaraya pek çok seneler tahammül edebilir. Bilmecce şeklini alan bu meseleye akıl erdirebilmek için Alman ziraatının mazhar olduğu fevkalade tekâmülat-ı fenniyeye vakıf olmalıdır. Şu kadarını söylemek kâfidir ki, 1913 senesinde Fransa’da bir hektardan yalnız 12,6 kental buğday ve 96,1 kental patates alınmış iken Almanya’da vasatı olarak 22,6 kental buğday ve 158,6 kental patates istihsal olunmuştur.¹⁹⁹

Donanma Mecmuası’nda Yusuf Osman, 105, 109, 110 ve 111. sayılarda “Almanya’nın Terakkiyat-ı Ahiresi” başlıklı yazı dizisi kaleme almıştır. Yusuf Osman’ın bu yazı dizisi Alman hayranlığını yansıtmaları bakımından önemlidir. 105. sayıda kısa bir şekilde Alman milletinin üstün özellikleri anlatılmaktadır. Almanların çalışkan, tedbirli, güçlü, zor şartlara alışkın bir millet olduklarından kısaca bahsedilmektedir.²⁰⁰ 109. sayıda Alman şehirlerinden bahsedilmektedir. Alman şehirlerinin nüfusları ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“Almanya’da iki şehir bir milyondan fazla nüfusa camidir: Berlin ve mülhakatı üç milyon, Hamburg ve mülhakatı bir milyon iki yüz bin nüfusa havidirler. Beş şehir de yarım milyondan fazla nüfusu vardır. Münih, Leipzig, Dresden, Kolonya, Breslau yüz bin nüfusu cem’ kırtan fazla belde vardır. Yirmi binden yüz bine kadar nüfusu havi olan şehirler ise yüzlere balığ olmaktadır. Bu şehirlerde en ziyade calib-i hayret olan cihet nüfusun sureti teksiridir. Gerçi Almanya’nın nüfus- u umumiyesi elli sene zarfında 32 milyondan 66 milyona balığ olmak suretiyle tezayüf eylemiştir. Fakat şehirlerin nüfusu bu müddet zarfında bazen üç dört defa artmıştır. Ezcümle 110000 nüfusa havi olan Leipzig şehri bugün 625000 kişiye camiadır. 40000 kişiye havi olan Essen kasabası elyevm 320000 nüfusa malik-i azim bir beldedir.”²⁰¹

Yazıda, özellikle Berlin şehri üzerinde durulmaktadır. Yazara göre Berlin’in nüfusu her sene 60.000 kişi civarında artmaktadır. Almanya’nın en gelişmiş şehri kabul edilmektedir. Doğal güzelliği, alt yapısı ve şehir planlaması bakımından diğer şehirlerden bir adım öndedir.

Yusuf Osman, mecmuanın 110. sayısında Almanya’nın nakliye sistemi hakkında bilgiler vermektedir. Buna göre Almanya’da 1912 yılında 57.000 kilometre demir yolu bulunmaktaydı. Her sene bu mesafeye 1000 kilometre eklenerek demir yolu yapımı devam etmektedir. Almanya, demir yollarından her sene 600-700 milyon mark kazanmaktadır. Kazanılan bu paralar yeni demir yolları güzergâhlarında kullanılmaktadır. Ayrıca yazıda, şimendiferlerin yanı sıra nehir taşımacılığı hakkında da bilgiler verilmektedir. Özellikle Ren Nehri üzerinde yapılan taşımacılık faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Bu nehir üzerinde 1903 senesinde 19.053.000 tonluk

¹⁹⁹ Belirtilmemiş, “Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlâkiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 94, İstanbul, 6 Mayıs 1915, s. 751-752.

²⁰⁰ Yusuf Osman, “Almanya’nın Terakkiyat-ı Ahiresi”, *Donanma Mecmuası*, S. 105, İstanbul, 22 Temmuz 1915, s. 871-872.

²⁰¹ Yusuf Osman, “Almanya’nın Terakkiyat-ı Ahiresi”, *Donanma Mecmuası*, S. 109, İstanbul, 30 Eylül 1915, s. 954.

taşımacılık yapılırken, bu rakamın 1912 senesinde 33.968.000 tona çıktığı görülmektedir.²⁰²

Yazının 111. sayıdaki devamında Alman sanayisi hakkında bilgiler verilmektedir. Buna göre; Almanya'nın sanayi alanında en çok önem verdiği madde demirdir. 1902 yılına kadar İngiltere ile aynı derecede demir üreten Almanya attığı adımlarda bu konuda İngiltere'yi geride bırakmayı başardı. Almanlar 1902 senesinde 8.000.000 ton demir üretirken, bu rakam daha sonra 17.853.000 tona ulaştı. Bu alanda Krupp fabrikasından da bahsedilmektedir. Bu fabrikada üretilen çelik kalite bakımından en üst seviyededir. Fabrika her sene yaptığı yatırımlar ile büyümekte ve daha fazla para kazanmaktadır. 1912 senesinde Krupp fabrikasında ve fabrikaya bağlı kömür ocaklarında 73000 kişi istihdam edilmekteydi.²⁰³

2. İNGİLTERE

Donanma Mecmuası'nda, Almanya'dan sonra hakkında en çok yazı bulunan ülke İngiltere'dir. İngiltere hakkındaki yazılar içerik olarak karşı propaganda ve askeri durumları ile ilgilidir.

2.1. İNGİLTERE İLE İLGİLİ KARŞI PROPAGANDA YAZILARI

Karşı propaganda amacıyla kaleme alınan yazılar daha fazladır. Buna ilk örnek olarak mecmuanın 65. sayısındaki Ahmed Rasim'in "Almanya-İngiltere" başlıklı yazısı gösterilebilir. Ahmed Rasim savaşın hemen başında Almanya'nın Belçika ve Fransa'ya karşı kazandığı başarıları överken, geçmişte Osmanlı Devleti'nin de Almanya gibi çok güçlü bir devlet olduğundan bahsetmektedir. Ahmed Rasim, ilginç bir şekilde Fransa'nın, Belçika'nın ve Rusya'nın, Almanya karşısında düştüğü durumdan İngiltere'nin memnun olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Bugün İngiltere, Fransa'nın uğrayacağı akıbetten memnundur. Rusların yiyeceklerinde şüphe olmayan darbe-i müthişenin onlarda husule getireceği yeis ve füturdan da memnundur. Hele Almanların yorulmalarından daha ziyade memnundur. Fakat mukaddesiyyat-ı insaniyedendir ki bu nevi memnuniyetler asırlarca devam edemez. Almanlar gibi içtimaiyatı muntazam, terakkiyatı İngiliz ve Fransız terakkiyatından muazzam olan bir heyet-i ictimaiye hiçbir zaman İngiltere'nin zayıf, teşkilatı nakıs hükümetler üzerinde icra ede gelmekte olduğu tazyikat ve onlar hakkında tatbik etmekte olduğu tahakkümata gelemmez.”²⁰⁴

²⁰² Yusuf Osman, “Almanya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, s. 972.

²⁰³ Yusuf Osman, “Almanya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi”, *Donanma Mecmuası*, S. 111, İstanbul, 14 Teşrin-i Evvel 1915, s. 985-986.

²⁰⁴ Ahmed Rasim, “Almanya-İngiltere”, *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, s. 259.

Ahmed Rasim yazısında genel olarak Almanya-İngiltere kıyasına girmektedir. Alman hayranlığı ön planda olan yazısının sonunda ise Almanya ile ilgili şu satırları kaleme almaktadır:

“Harb-i hazırın hemen her gün bir safhayı ibret nûma suretinde izhar ettiği müessir güne günden bizler her gün ders almalıyız. Alman çalışkanlığını, Alman ittihadını, Alman fedakârlığını, Alman vatanperverliğini meşk-i hayat itti haz eylemeliyiz ki bizim de düşmanlarımız Almanların düşmanları kadar çoktur.”²⁰⁵

Mecmuanın 67 ve 70. sayılarındaki “İngiltere ve Harb-i Hazır” başlıklı yazılarda Birinci Dünya Savaşı öncesi ülkelerin seferberlikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bilgilerin *Almanya’nın Yeşil Kitabı*ndan olduğu belirtilmektedir. Yazıda, Rusya ve Almanya arasındaki anlaşmazlığın İngiltere tarafından nasıl tarif edildiği belirtilmektedir. Bu konuda İngiliz hükümetinin tarifi şu şekildedir:

“Almanya diyor ki; Avusturya-Macaristan hükümeti senin küçük biraderini (Sırbistan) paralandığı zaman sen bir tarafta kolların bağlı duracaksın.

Rusya diyor ki; Sen de haddin varsa o küçük secî adama dokun! O mamur Almanya’da taş taş üzerine bırakmam, her şeyi harap ederim.”²⁰⁶

Yazıda, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Sırbistan’a verdiği notadan sonra Rusya, Fransa ve İngiltere’nin gerçekleştirdikleri görüşmeler hakkında bilgi verilmektedir. Notadan sonra Fransa’nın Petersburg elçisi ve Rusya dışişleri bakanı İngiltere’nin Petersburg elçisini davet ederek çıkacak savaşta İngiltere’nin desteğini istedi. İngiliz elçisi ise hükümetinin Rusya ve Fransa’nın yanında olacağını belirterek bu devletlerin hamisi olacağını söyledi. Rusya çoktan ülkesinde seferberlik ilan etmişti ve İngiltere’de bundan haberdar idi. Ancak İngiltere dünya kamuoyuna Almanya’nın savaşın çıkmasında öncülük ettiğini beyan etmekteydi. Aslında Sırbistan’ın İngiltere hatta Rusya için bile pek ehemmiyeti yoktu. İngiltere Almanya’nın, Rusya ise Avusturya’nın güçlenmesini engellemek istemekteydi. Fakat İngiltere kendisini küçük ve güçsüz devletlerin koruyucusu ilan ederek gerçek niyetini saklamaktaydı.²⁰⁷ Yazının 70. sayıdaki bölümünde ise İngiltere’nin Berlin elçisi ile Alman hükümeti arasındaki görüşmeler hakkında bilgi verilmektedir. Alman hükümeti Rusya’nın gerilimi arttırdığını iddia ederek Avusturya’nın karşı seferberlik ilan etmesinin gayet doğal olduğunu ve Almanya’nın Avusturya’yı her şekilde destekleyeceğini ifade etmektedir.

²⁰⁵ Ahmed Rasim, a.g.m., s. 259.

²⁰⁶ Belirtilmemiş, “İngiltere ve Harb-i Hazır”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, s. 293.

²⁰⁷ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 294.

Alman hükümeti ayrıca İngiltere'nin Fransa ve Rusya tarafında yer almasının gerilimi daha çok tırmandırdığını iddia etmektedir.²⁰⁸

Mecmuanın yine 70. sayısında “Süveyş Kanalı ve İngiltere” başlıklı yazı bulunmaktadır. Makalede genel olarak Süveyş Kanalı'nın İngiltere için öneminden bahsedilmektedir. Yazara göre İngiltere'nin denizlerdeki hâkimiyetini devam ettirebilmesi için dünyadaki bütün boğaz ve kanallara hâkim olması gerekmektedir. Manş, Cebel-i Tarık ve Panama gibi kanalları İngiltere zor kullanarak kontrolü altına almayı başardı. Ancak Süveyş Kanalı henüz inşa edilmediği için İngilizler bu kanal fikrini pek ciddiye almıyormuş gibi görünmekteydi. Ancak İngiltere bu kanalın başkası tarafından inşa edilmesini beklemekteydi. Eğer inşa başarılı bir şekilde gerçekleşirse o zaman İngiltere harekete geçip bu kanalın kontrolünü kendisi almayı hedeflemekteydi. Örneğin, Hollanda'dan Amerika'yı, Portekiz'den Hindistan'ı ve Fransa'dan Kanada'yı bu devletler güçten düştükten sonra harekete geçerek ele geçirdi. İngiltere Süveyş Kanalı fikrine karşı çıkmaktaydı ve 1869 yılındaki görkemli açılışa birçok ülke katılırken İngiltere temsilci göndermedi. Ancak İngiltere pusuya yatmaktaydı ve uygun bir zaman beklemekteydi. Fransa ile Almanya'nın savaşı, bu savaştan sonra her iki devletin de kendi dertleri ile uğraşmak zorunda kalması ve Süveyş Kanalı tahvillerinin çok büyük değer kaybetmesi İngiltere'ye beklediği fırsatı verdi. İngiliz hükümeti harekete geçerek Mısır Hidivinden kanalın bütün hisselerini satın aldı. İngilizler bununla yetinmeyerek çeşitli bahaneler ile Mısır ve Sudan'ı da ele geçirdi ve çok önemli bir ticaret yolunun hâkimiyetini sağlamayı başardı. Makalenin sonunda yazar İngilizlerin bu kanal için, yaşanan savaş yüzünden büyük korku duyduğunu ve Osmanlı Devleti'nin bu bölgedeki hâkimiyetini tekrar tesis edeceğini belirtmektedir.²⁰⁹

Donanma Mecmuası'nın 73. sayısında İbn-i Maun Mahmud'un “İngilizler Cezire-i Muhammed Sebebinden Mahvolacaklar” başlıklı yazısında İngiltere'nin İslâm düşmanlığı vurgulanmaktadır. Bunun yanında gelişiminden dolayı Almanya'yı kışkırttığı da anlatılmaktadır. Yazar bu konudaki fikrini şu şekilde anlatmaktadır:

“...İngilizler, Almanları tekamül-ü medenilerinden dolayı nasıl mahv etmek istiyorlar ise din-i İslâm'ı da tekamül-ü maneviyesinden dolayı öylece ortadan kaldırmak istiyorlar. Alman medeniyetinin bays ve hamiyyesi Alman milleti, Alman hükümdarları, Alman ordusu olduğu cihetle onlar İngilizlere cezalarını vermeye çalışıyorlar.”²¹⁰

²⁰⁸ Belirtilmemiş, “İngiltere ve Harb-i Hazır”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, İstanbul, 30 Teşrin-i Sani 1914, s. 346.

²⁰⁹ Belirtilmemiş, “Süveyş Kanalı ve İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, İstanbul, 30 Teşrin-i Sani 1914, s. 349-350.

²¹⁰ İbn-i Maun Mahmud, “İngilizler Cezire-i Muhammed Sebebinden Mahvolacaklar”, *Donanma Mecmuası*, S. 73, İstanbul, 21 Kanun-ı Evvel 1914, s. 387.

Yazar İbn-i Maun Mahmud, İngilizlerin Hz. Muhammed'in yaşayıp hüküm sürdüğü topraklarda perişan olacağını iddia etmektedir. Bu iddiasını kanıtlamak için verdiği örnekler dikkat çekicidir. İlk olarak meşhur Portekizli kaptan Alfonso de Albuquerque'nin faaliyetlerinden bahsetmektedir. Kaptan Alfonso, Abbasi Halifeliğinin zayıflığından istifade ederek bütün Arabistan'ı işgal etmek istemiş ve bir Hint halifeliği kurmaya teşebbüs etmiş fakat bunu başaramadan ölmüştür. İbn-i Maun Mahmud, Hz. Muhammed'in doğduğu topraklara yalnızca Müslüman devletlerin hüküm sürebileceğini anlatmaktadır. Yazıda son olarak Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonrası halifeliği eline geçirmesi anlatılmaktadır.

Mecmuanın 74. sayısındaki "İngiltere ve Harb-i Hazırdaki Mesuliyeti" başlıklı yazıda Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasında İngiltere'nin rolü tartışılmaktadır. Yazının başında İngiltere'nin İtalya gibi tarafsız kalması beklenirken birden Fransa ve Rusya'nın yanında savaşa girmesinin tüm dünyada şaşkınlık yarattığı anlatılmaktadır. Yazara göre savaşın çıkmasına sebep olan devlet Rusya'dır. Çünkü Rusya askeri seferberliğini savaştan önce başlatmış, İngiltere de bunu bilmesine rağmen haksız yere Almanya'ya düşmanlık etmiştir. Yazar, bu görüşünü ispatlamak için Avrupa devletleri arasında gerçekleşen şu diplomatik görüşmeleri aktarmaktadır:

"...İngiltere'nin Petersburg sefiri Sir George Buchanan, Sir Edward Grey'e gönderdiği gayet mühim raporların birincisi 24 Temmuz tarihlidir. Yine onun Avusturya-Macaristan'ın Sırp hükümetine verdiği nota Avrupa kabinelerine tebliğ edilmişti. Hatta o gün İngiltere sefiri Rusya Hariciye Nazırı Mösyö Sergei Sazonov'la bir mülakat icra etmiş, bu mülakata Fransa sefiri de iştirak etmişti. Fransa Sefiri ile Sazonov, İngiltere'nin de Rusya ve Fransa ile beraber Avusturya ve Almanya'ya karşı tehditkâr bir vaziyet almak mecburiyetinde bulunacağını anlatmak için Sir Buchanan şiddetli beyanatta bulunarak mesai-i müşterekelerini sarf ettikleri zaman İngiliz sefiri şu cevabı verdi: Zat-ı âlîlerinin beyanatına karşı size telgrafla bir rapor takdim edeceğim dedim.

İngiltere hükümeti namına söz söylemek benim için bittabi kabul olamazdı. Fakat şahsen, Rusya ile Fransa'ya silahla yardım etmek hususunda vuku bulan kati bir taahhüdü büsbütün istilzam edecek veche ile İngiltere hükümetinden her ne suretle olursa olsun bir tebliğe intizar etmek için hiçbir sebep göremiyorum. İngiltere'nin Sırbistan'da doğrudan doğruya mevcut münafii hiç mesabesinde olduğu için bu memleket yüzünden vukua gelecek bir harp İngiliz efkâr-ı umumiyesince hüsnü kabul göremezdi.

O zaman İngiltere sefiri, ahval-i hazıraya göre, Rusya'nın Avusturya'ya ilan-ı harp etmek fikrinde olup olmadığını sordu ve şu cevabı aldı; "Mösyö Sazonov dedi ki, kendi fikrine kalırsa, Rus seferberliği her halde icra edilmelidir. Fakat o gün öğleden sonra bütün bu mesail-i müzakere için meclis-i vükela toplanacaktır."

İngiltere sefiri raporunda şu sözleri de ilave ediyor; "Fransa sefiri ile Mösyö Sazonov, ikisi de İngiltere hükümetinin Fransa ve Rusya ile beraber ittifad-ı tam dâhilinde hareket edeceklerine taahhütte bulunmaklığım için beni sıkıştırdılar."

Şu malumattan artık bedahet derecesinde anlaşılıyor ki Rusların seferberliği daha 24 Temmuz'dan evvel kararlaştırılmıştır. Yoksa Sazonov seferberlik icrası lüzumundan asla bahis edemezdi. Hem garibi de şurası ki, Mösyö Sazonov için seferberlikten suret-i umumiyyede bahsediyor. Avusturya-Macaristan'a karşı kısmen seferberlik sözünü ağzına almıyor. Hülâsa anlaşılıyor ki, en geç 24 Temmuzda ihtimal ki bu tarihten daha da evvel

kendisine vesikalar tebliğ edilmiştir de bunlar mavi kitaba geçirilmemiştir. İngiltere hükümeti Rus seferberliğine ve binaenaleyh Fransa-Rusya siyasetinin muhtemel olan tarz-ı inkişafına vakıftı. Farz-ı mahal olarak bu babda bazı şüphesi bile bulunmuş olsa, yine bu iki memleket diplomasisi tarafından vuku bulan tatbikat-ı müstacele bi'l-zarure gözünü açmak lazımdı. Hâlbuki Avusturya'nın Sırbistan'a ilan-ı harbinden ziyade Rusya'nın tecavüzkârane siyaseti, beş gün sonra meydana çıkınca, Avrupa ihtilafı tezahür ediyordu. Ufak hükümetlerin müdafaasını deruhte eden bu ananevi kahraman, yani İngiltere için Sırbistan o derece cüzi bir ehemmiyete haizdi ki, İngiltere'nin Petersburg sefiri bunu sefir menzilesinde görmüştü.”²¹¹

Mecmuanın 75. sayısında yazının devamı bulunmaktadır. Bu sayıda genel olarak savaşın çıkmasında en büyük sorumlu Rusya gösterilmektedir. Rusya'nın saldırgan politikalarına sebep olarak ise Avusturya ile Balkanlar üzerinde girişilen nüfuz mücadelesi gösterilmektedir. Yazıda, son olarak İngiltere suçlanarak bütün diplomasiye hâkim olmasına rağmen haksız olan Rusya'yı desteklediği belirtilmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sürerken 3 Kasım 1914 tarihinde Almanya, İngiltere'nin Yarmouth Limanı'na baskın girişiminde bulundu ve başarısız oldu. Bu baskın girişiminin İngiliz toplumundaki etkisini göstermesi açısından mecmuanın 79. sayısındaki “İngilizlerde İstila Korkusu” başlıklı yazı önemlidir. Bu konu ile ilgili İngiliz basınında çıkan haberler, yaşanan korkuyu anlatabilmesi açısından dikkat çekicidir:

“Daily Mail gazetesi muharrirlerinden biri, İngiliz generallerinden Sir Robert Baden-Powell'e müracaat ederek Almanların İngiltere'yi istilaları mümkün olup olmadığını sormuş ve ondan âfideki cevabı almıştır: “Yalnız her ihtimali nazar-ı dikkate alarak değil vuku'u melhûz bütün vakâyî' mukavemet edebilmek için müsella olmanız lazımdır. Muharebede intizar edilmeyen vakıalar zuhûr eder.”²¹²

Yazıda, özellikle üzerinde durulan konu Almanların olası asker çıkarma noktalarıdır. İngilizlere göre Almanlar, Yorkshire kentine asker çıkarabilirler. Eğer böyle bir durum söz konusu olursa mevcut gönüllü asker sayısı Almanlara karşı savunma yapmak için yeterli olmayabilirdi. Arif Cemil'e göre İngiliz gazetelerinde en çok tartışılan konulardan biri de gönüllü askerlik meselesidir. Basında, İngiliz gençlerinin askerlik için gönüllü olmaması eleştirilmektedir. Askerlik konusunda İngiliz General Sir Thomas Kelly-Kenny'nin şu beyanatı şöyle aktarılmaktadır:

“Şayet İngiltere hükümeti iki, beş ve hatta on sene devam etmesi muhtemel bulunan bu muharebeyi muzafferiyetle hitama erdireceğine kani ise tabii bütün mesuliyet ona aittir. Fakat şayet bir gün Alman askerleri resmigeçit adımıyla Londra sokaklarından mürur eyleyecek olurlarsa İngilizler bunu nasıl telakki edeceklerdir? Mükellefiyet-i askeriye umuma teşmil edilirse muvaffakiyet-i katiyenin bizim tarafımızda olacağına ve ancak

²¹¹ Belirtilmemiş, “İngiltere ve Harb-i Hazırdaki Mesuliyeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 74, İstanbul, 28 Kanun-ı Evvel 1914, s. 411.

²¹² Arif Cemil, “İngilizlerde İstila Korkusu”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, s. 488.

herkes asker olursa daha diğer birçok mühim istilahat icra olunamayacağına tamamen kaniyim.”²¹³

İngiliz basınına göre gençlerin askerliğe gönüllü olmamasında, askerlerin maaşlarının düzenli bir şekilde ödenmemesi önemli bir yer tutar. Bunun yanında gençlerin futbol oyununa olan düşkünlükleri de önemli bir sebeptir. Arif Cemil yazısının sonunda İngiliz gençlerini şu sözlerle eleştirmektedir:

“Görülüyor ki İngilizler Alman ordusuna karşı çıkaracakları orduları vücuda getirmek için çok çalışıyorlarsa da İngiliz gençlerinin lâkaydısi muvacehesinde buna muvaffak olamıyorlar. İngilizlerde futbol merakı anlaşılan vatan hissine galebe alıyor. Müdafaa-yı vatan uğrunda feda-yı can etmek gibi bir vazife-yi mukaddesenin ifasına şıtab eylemekten ise müsabakalara girişip para çekmeği hesaplarına daha uygun buluyorlar. Doğrusu İngilizler İngiliz olduklarını bundan daha iyi bir surette isbat edemezlerdi.”²¹⁴

Donanma Mecmuası’nın yine 79. sayısında “Irak-ı Arab’ta İngiliz Tecavüzünün Sebep ve Sonuçları” başlıklı makale bulunmaktadır. Makalenin başında İngiltere’nin Irak bölgesinde daha Osmanlı Devleti tarafsızlığını korurken savaş hazırlığı yaptığından bahsedilmektedir. Savaşın başladığı hafta İngiltere’nin bu bölgeye asker sevk etmesi bu görüşü desteklemektedir. Yazara göre; İngiltere Hindistan’ın güvenliği ve Basra’dan Hindistan’a kadar olan ticaret yollarının hâkimiyeti için bu bölgeyi uzun zamandır zaten işgal etmek arzusundaydı. İngiltere bu hâkimiyeti sağlayabilmek için İran’dan Hindistan’a kadar olan bütün ülkelere siyasi, askeri ve ekonomik her türlü müdahalelerde bulunmaktan geri durmadı. Bu durum en çok Osmanlı Devleti’ni ve İran’ı olumsuz etkilemekteydi. İngiltere bu isteğini kendi askeri gücü ile başaramazdı. Çünkü İngiltere hem Avrupa’daki savaşa, hem isyandan korktukları Hindistan’a hem de Afrika’daki Alman ordularına karşı oldukça fazla asker sevk etmek zorunda kaldı. Bu sebeple müttefiklerinden yardım almak zorundaydı. Bir de Irak halkının kendilerine yardım etmesi gerekmekteydi. Ancak İngilizlerin gambotları ile getirdikleri askerlere halk yardım etmedi aksine silahlanıp İngilizler ile çatışmaya girdi. Bu bölgede Osmanlı Devleti gerekli hazırlıkları yaptı ve İngiltere’nin olası saldırısına hazır duruma geldi. İngiltere’nin bu cepheden başarı ile ayılması çok zordur. Savaş gemilerinden destek alan ordu ancak Kurna’dan Basra Körfezi’ne kadar olan bölgede harekât yapabilir. Bu mesafe ise toplamda 8 kilometrelik bir alandır. Bütün bunlar göstermektedir ki İngilizlerin bu çabası sonuçsuz kalacak ve Osmanlı Devleti bu cephede başarılı olacaktır.²¹⁵

²¹³ Arif Cemil, a.g.m., s. 489.

²¹⁴ Arif Cemil, a.g.m., s. 490.

²¹⁵ B.K., “Irak-ı Arab’ta İngiliz Tecavüzünün Sebep ve Sonuçları”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, s. 485-487.

Donanma Mecmuası'nın 80. sayısında “Umumi Harbte Vazifemiz Hindistan Yolları” başlıklı yazarı belirtilmeyen bir yazı bulunmaktadır. Yazının başında İngiltere’ye hakaret içeren sözler yer almaktadır. Bunun yanında Padişah V. Mehmet Reşad liderliğindeki Osmanlı Devleti’nin bütün İslam ülkelerinin umudu olduğu belirtilmektedir. Yazıda, savaşın neden çıktığı da tartışılmaktadır. Yazara göre savaşın çıkmasını en çok isteyen ülke İngiltere’dir. Çünkü İngiltere, Almanya’nın ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda daha fazla güçlenmesini istememektedir. Eğer İngiltere kendisi istemeseydi Rusya ne yaparsa yapsın bu savaş çıkmazdı. İngiltere’nin savaş istemesinde bazı hususlar vardı. Bunlar; donanması sayesinde kendisini ve ticaret yollarını tehlikeden uzak görmesi, etrafı düşmanlar ile çevrilecek olan Almanya’nın kısa sürede İngiltere ile anlaşma yoluna gideceği düşüncesi, donanması sayesinde denizlerdeki hâkimiyetini perçinlemek istemesi, yardım alamayacak olan Alman müstemleke ülkelerini kolayca ele geçirme isteği, kendi ülkesini ve sömürgelerini saldırılardan uzak tuttukten sonra Fransa ve Rusya’nın başarıları üzerinden kendisine pay çıkartarak dünyadaki en güçlü devlet olduğunu tekrar ispat etmek istemesidir. İngiltere bu savaşta kendisi için yüzde yirmi zarar yüzde seksen kâr sağlayacağını düşünmekteydi. Yazara göre İngiltere’ye güçlü bir darbe vurmanın iki yolu bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi; rahatına düşkün olan İngiltere halkını kendi anavatanlarında taciz ederek savaşın ortaya çıkardığı felaketleri onlara göstererek maneviyatlarına zarar vermek, ikincisi; İngiltere’nin sömürge topraklarını ele geçirerek hem para hem de insan kaynaklarını kesmek. Napolyon Bonaparte bile bu hususları gerçekleştiremediği için İngiltere karşısında başarısız oldu. Bütün bunlar göstermektedir ki İngiltere kati bir surette mağlup edilmeden bu savaş sona ermezdi. İngiltere’ye bu darbeyi vurabilecek devlet ise Osmanlı Devleti’dir. Osmanlı Devleti bunu cihat sayesinde başarabilirdi. İngiltere harb-i hâzıra, özellikle Hindistan ve Mısır’ı sömürerek devam ettirmektedir. Bu topraklarda bulunan Müslüman nüfus, halifenin cihat çağrısı ile birlikte kıyama kalkarak İngiltere’ye en büyük darbeyi vurabilirdi. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti’nin Mısır’a yapacağı başarılı bir harekât Hindistan yolları için ilk büyük tehlike olacaktır. Bunun yanında İran üzerinden Afganistan’a yapılacak bir sefer de aynı etkiyi gösterecektir. Bu topraklarda bulunan Müslüman ahalinin cihat ilanına olumlu tepki vermesi ve Osmanlı ordusunun başarılı harekâtları sayesinde İngiltere savaş dışına itildikten sonra müttefikleri Fransa ve Rusya’nın kısa sürede teslim olacağı kesindir.²¹⁶

²¹⁶ Belirtilmemiş, “Umumi Harbte Vazifemiz Hindistan Yolları,” *Donanma Mecmuası*, S. 80, İstanbul, 8 Şubat 1915,

Mecmuanın 81. sayısında Abidin Daver'in "İngiltere Muhasara Edilebiliyor Mu?" başlıklı makalesi bulunmaktadır. Abidin Daver makalesinin başında İngiltere donanmasının gücünü gösteremediğinden ve İngilizlerin korkaklığından bahsetmektedir. Makalede İngiltere'nin Almanya'yı denizden kuşatarak açılığa mahkum etmeye çalışması ve Almanya'nın buna verdiği tepki anlatılmaktadır; Almanya kendisine denizden uygulanan ablukayı tahte'l-bahirleri sayesinde kırmayı başardı. Alman denizaltılarından çekinen İngiltere en önemli gemilerini limanlarına çekmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Almanya harekete geçerek İngiltere'nin kendilerine uygulamak istediği ablukayı tersine çevirmek için girişimlerde bulundu. Almanya, İngiliz limanlarında bulunan savaş gemileri üzerine tahte'l-bahirler ile saldırıda bulunmak istedi ancak İngiltere başarılı bir savunma yaparak saldırıları püskürtmeyi başardı. Almanya daha sonra İngiltere'ye gelen ticaret gemilerini hedef almaya başladı ve bu sayede İngiltere'yi zor durumda bırakmak istedi. Manş Deniz'inde ve Britanya etrafında Alman taht el-bahirleri etkinliklerini arttırınca İngiltere, Fransa ve Belçika devletleri donanmalarını tekrar bu bölgelere gönderdiler. Ancak bu üç ülkenin ortak filosu Alman taht el-bahirlerinin saldırılarını önlemeye muvaffak olamadı. Almanya bölgeye daha fazla taht el-bahir göndererek İngiltere'yi abluka altına aldığını ve bu bölgeye gelecek olan bütün ülkelerin ticaret gemilerini de batıracaklarını açıkladı. Almanya bu açıklamayı yaptıktan sonra bir gün içinde bir düzine vapuru batırmayı başardı. Bu durum karşısında İngiltere muhasara altına alınamayacağını belirterek Almanya'nın blöf yaptığını açıkladı. Abidin Daver'e göre; İngiltere'nin muhasara altına alınması oldukça zor bir olaydır ama yine de Almanya'nın İngiltere ticaret gemilerini batırması büyük bir darbedir. Bunun yanında İngiltere ve müttefikleri Alman tahte'l-bahirlerini asla bertaraf edemeyeceklerdir ve sürekli batacak olan ticaret gemileri yüzünden ekonomik olarak oldukça zor bir duruma düşeceklerdir.²¹⁷

Donanma Mecmuası'nın 82. sayısında bulunan "İngiltere Abluka Edilebilir mi?" başlıklı yazıda konu tekrar tartışılmaktadır. Yazara göre; İngiltere her ne kadar bunun gerçekleşmeyeceğini söylese de Almanya bunu başaracak güçtedir. İngilizlere göre Almanya'nın söylendiği kadar tahte'l-bahri yoktur. Ayrıca İngiltere sahillerinin çok fazla girinti ve çıkıntıya sahip olması da ablukaya karşı doğal bir tedbir olarak görülmektedir. Ancak büyük ve önemli limanlarının körfez içinde olması onlar için bir dezavantajdır. Almanya'nın bu ablu kadaki amacı İngiltere'ye giren ve çıkan ticaret

s. 499-501.

²¹⁷ Abidin Daver, "İngiltere Muhasara Edilebilir mi?", *Donanma Mecmuası*, S. 81, İstanbul, 15 Şubat 1915, s. 519-521.

gemilerini ya ele geçirmek ya da batırmaktır. İngiltere'nin bu duruma engel olabilmek için iki çeşit tedbir alabileceği söylenmektedir. Birincisi; ticaret gemilerinin savaş gemileri eşliğinde yolculuk yapmasıdır. Ancak İngiltere'ye gelip giden ticaret gemisi sayısı o kadar fazladır ki her birine bir savaş gemisi vermek imkânsızdır. Bu sebeple ticaret gemilerinin gruplar halinde ve yanında savaş gemisi filosu ile hareket etmesi fikri ön plana çıkmaktadır. İkinci tedbir ise; İngiltere'nin savaş gemilerini denize açarak taht el-bahir avına çıkmasıdır. Yazara göre bu iki tedbir de başarısız olacaktır. Birinci tedbire göre hareket edilirse Alman taht el-bahirleri ticaret vapurlarını duman çıkardıkları için hemen tespit ederek torpilleyecektir. Ayrıca vapurların yanında giden savaş gemileri de hem torpiller ile hem de balonlar ile kolayca imha edileceklerdir. İkinci tedbirde ise İngilizler savaş gemileri ile Alman sahillerine hücum etmek zorunda kalacaklardır. Ancak bu hücumu gerçekleştirmeleri ve başarılı olmaları uzak bir ihtimaldir. Çünkü Almanya sahillerini mayınlar ile doldurmuştur. Bu sebeple mayınların ve taht el-bahirlerin bulunduğu Alman sahillerine inmeyi İngilizler başaramazdı.²¹⁸

Mecmuanın 85. sayısında “Mısır’da İngilizler” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazının başında İngiltere'nin Mısır’ı Osmanlı Devleti’nden gasp ettiği vurgulanmaktadır. Yazıda ayrıca tüm Avrupa’da hâkim olan, İngiltere'nin Mısır’ı geliştirdiği ve bayındır hale getirdiği düşüncesi eleştirilmektedir. Yazara göre elbette Mısır gelişmiş bir ülkedir ancak bu gelişmede İngiltere'nin bir payı yoktur. Bilakis İngiltere Mısır’ı sömürge haline getirerek daha geriye gitmesine sebep olmaktadır. Yazar bu mevzunun daha iyi anlaşılabilmesi için biraz daha teferruata girmektedir. Makalede anlatılanlara göre; Mısır’da görülen gelişimin çekirdeğini Hidiv-i esbak İsmail Paşa attı. Bu çekirdekten yetişen meyveleri ise bugün İngiltere yemektir. Yazar özellikle Osmanlı Devleti içinde Mısır’ın İngiltere hâkimiyetine girdikten sonra daha ileri bir ülke olduğunu söyleyenleri eleştirmektedir. Bu sebeple İngiltere'nin sömürge topraklarında nasıl davrandıklarını anlatmaktadır:

“İngilizlerin yabancı memleketleri, müstemlekâtı idare hususundaki muvaffakiyetleri söz götürmez. Bu cihetle gayet amelidirler. Hatta hiçbir kavme benzemezler. Almanlardan gayrı bütün akvama tefevvuk ederler. Bilhassa Fransızlarla asla nisbet kabul etmezler. Fransızlar idare-i müstemlekatta kendi idarelerinin ananesine göre hareket ederek sıkı bir usul-ı merkeziyete ne kadar bağlı kalmışlarsa onlar bilakis o kadar serbest davranırlar. Böylelikle, işgal ve iğfalde göz boyayıcı mahir bir hokkabazdırlar. Hürriyetperver

²¹⁸ Belirtilmemiş, “İngiltere Abluka Edilebilir mi?”, *Donanma Mecmuası*, S. 82, İstanbul, 22 Şubat 1915, s. 534.

görünürler. Bilakis müstebittirler. Adil zan olunurlar, hâlbuki zalimdirler. Hele bulundukları kabın şeklini almakta suya pek benzerler.”²¹⁹

“Mısır’da İngilizler” başlıklı yazının devamı mecmuanın 95. sayısında devam edilmektedir. Yazının bu kısmında İngiltere’nin Mısır’a eğitim ve manevi açıdan verdiği zararlar anlatılmaktadır. Yazara göre; Mısır tarihin hiçbir döneminde İngiltere hâkimiyetinde olduğu kadar manevi bir çöküntü içinde olmadı. İngilizler gerçekleştirdikleri sömürüyü safahat perdesi ile saklamaya çalışmaktadır. Mısır’ın birçok bölgesinde bulunan hamamlarda fuhuş yaptırılırken; bu durum, dünyaya özgürlük olarak lanse edilmektedir. İngiltere, Hindistan’da olduğu gibi Mısır halkına sınırsız özgürlük tanıdığını söyleyerek toplumun İslam’a ters olan bütün hareketlerini desteklemektedir. Bu durum Mısır’ın ahlâken iflasına sebep olacaktır. İngiliz yönetimi, halkı bir taraftan İslâm’dan koparmaya çalışırken diğer taraftan da inkılap ve değişim fikirlerini engellemeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda Müslümanların iyi eğitim göreceği bütün mektepleri kapattılar. Mısırlı çocuklar okumayı yazmayı öğrendikten sonra İngiliz okullarında tahsil görmeye devam etmektedirler. Böylece İngilizler kendi istedikleri gibi Mısırlı çocukları yönlendirmektedir. Mısır’da daha önceden çok iyi mektepler bulunmaktaydı. Örneğin; Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i Hukuk’ta çok başarılı eğitim verilirdi. Buralarda eğitim gören gençler ülkenin münevverleri içerisinde yer alırdı. İngilizler bu okullarda verilen eğitimlerin içeriklerini değiştirerek bu okulları mahvetti. Bunun yanında İngilizler yurt dışında eğitim görerek memleketlerine dönen ve bağımsızlık fikirleri olan bütün gençleri mahkûm ettiler. Yazıda, son olarak, İngilizlerin genel sömürge politikalarından bahsedilerek ülkelere verdikleri zararlar sert bir şekilde eleştirilmektedir.²²⁰

Donanma Mecmuası’nın 89. sayısında “İngiltere’nin Ahlâk Cihetiyle İflası” başlıklı ve yazarı belli olmayan bir yazı bulunmaktadır. Yazıda *Binbaşı Rıza Bey* isimli bir Osmanlı ticaret gemisinin İngiltere tarafından nasıl gasp edildiği anlatılmaktadır. Verilen bilgilere göre; *Binbaşı Rıza Bey* isimli gemi savaş başladığı sırada tamir için İngiltere’de bulunmaktaydı. Çok kısa bir süre içinde tamir edilen gemi yola çıkmaya hazırlandığı sırada İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey’in verdiği emirle alıkonuldu. Bunun sebebi sorulduğunda İngiliz yetkililer geminin savaştan önce mi yoksa sonra mı buraya geldiği araştırıldıktan sonra cevap verileceğini belirttiler. Osmanlı yetkilileri ne zaman durumun sonucunu sorsa İngiliz yetkililer durumu geçiştirmektedir ve bu durum

²¹⁹ Belirtilmemiş, “Mısır’da İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 85, İstanbul, 15 Mart 1915, s. 591.

²²⁰ Belirtilmemiş, “Mısır’da İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 95, İstanbul, 27 Mayıs 1915, s. 721.

yaşanırken Osmanlı Devleti ile İngiltere henüz savaş halinde değildi. Bu durum göstermektedir ki İngiltere uluslararası hukuku hiçe saymaktaydı. Çünkü İngilizler bütün dünyada kabul görmüş olan savaşta dahi olsa sivil halkın can ve mal güvenliğini sağlama düsturuna uygun davranmamaktaydı. Ancak İngilizler her fırsatta bu düsturu dillerinden düşürmemekteydi. Bu da İngilizlerin ikiyüzlü olduklarına ispat olarak gösterilebilir. İngilizlerin yaptıkları bununla sınırlı değildi. İngilizler savaş ilan edilir edilmez Kanada ve Yeni Zelanda hariç bütün sömürge topraklarındaki 17-55 yaş arası Alman erkeklerini tutukladı. Bütün Alman ve Avusturya ticaret şirketlerine ambargo uyguladı. İngiliz müstemlekelerinde ticaret yapan bütün Almanları tutuklattı. Almanya'nın Afrika kıtasındaki sömürgeleri ele geçirildikten sonra bölge sakinleri tutuklandı ve mallarına el konularak yağmalandı. Amerika dâhil olmak üzere Almanya ile ticaret yapan bütün ülkelerin limanları abluka altına alındı. İngiltere kendi sömürgesi olan Hindistan'a da uyguladığı politikalar ile zulmetmektedir.²²¹ Mecmua, İngiltere'nin hukuksuz davranışlarını bu şekilde ortaya koyduktan sonra bu durumun İngiltere'nin haysiyetine leke süreceğini ve diğer milletler nezdinde itibar kaybedeceğini belirten Lordlar Kamarasından Edmund Burke'nin şu sözlerine yer vermektedir:

“Muhterem lordlar, eğer siz bu alçaklığa göz yumacak olursanız biz İngilizleri yalancılar ve dolandırıcılardan mürekkep bir millet olmak üzere damgalatmış olacaksınız. İngiltere'nin seciyesi ki- bu seciye bizi büyük bir millet yapmak için silahlarımızdan ve ticaretimizden fazla hizmet etmiştir- tamamıyla mahvolacak ve ebediyen sönecektir.”²²²

Donanma Mecmuası'nın 124. sayısında Ahmed Rasim'in “İngilizler ile İlk Muahede-i Sulhiye” başlıklı bir yazısı mevcuttur. Ahmed Rasim burada 1809 yılında İngiltere ile yapılan barış antlaşmasından bahsederek anlaşma maddelerini aynen yayınlamaktadır. Ahmed Rasim'in vurgu yaptığı konu İngiltere'nin İstanbul önlerine kadar getirdiği gemilerini geri çekmek zorunda kalmasıdır. O güne atıfta bulunarak Çanakkale önlerinden de aynı şekilde geri gönderileceklerinden emin olduğunu söylemektedir.²²³

Mecmuanın 126. sayısındaki “Amerika Tarihinde İngilizler” başlıklı makalede Amerika'nın İngiltere'ye nasıl isyan ettiği, bağımsızlığını nasıl kazandığı ve İngiltere'nin zalim bir devlet olduğu anlatılmaktadır. Yazara göre; İngiltere Amerika hükümetinden ağır vergiler talep etmekteydi. Ağır vergiler altında ezilen Amerika sonunda 1765 yılında çıkarılan pul vergisine karşı çıktı ve İngiltere bu vergiden

²²¹ Belirtilmemiş, “İngiltere'nin Ahlâk Cihetiyle İflası”, *Donanma Mecmuası*, S. 89, İstanbul, 15 Nisan 1915, s. 642.

²²² Belirtilmemiş, a.g.m., s. 643.

²²³ Ahmed Rasim, “İngilizler ile İlk Muahede-i Sulhiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 124, İstanbul, 31 Kanun-ı Evvel 1331, s.1195.

vazgeçtiğini açıkladı. Ancak bu tarihten üç sene sonra İngiltere’den Amerika’ya gelen cam, kâğıt, deri, boya ve çay gibi ürünlerin vergilerini arttırmak istedi. Bunun üzerine Amerika bu malları üretecek fabrikalar kurma kararı aldı. İngiltere ise bu karara karşılık çay hariç diğer vergilerden vazgeçtiğini beyan etti. Ancak İngiltere Amerikan meclisindeki çoğunluğundan yararlanarak Amerika’nın aldığı bu kararları kabul etmediğini ve Amerika’nın İngiltere’nin bir sömürgesi olduğunu belirtti. İngiltere’nin bu son adımı Amerikalıların içindeki isyan hareketinin dışarı çıkmasını sağladı ve bağımsızlık mücadelesi böylelikle başladı. İsyanın çıkmasından sonra İngiltere Avrupa’nın her yerinden ne kadar katil, hırsız ve cani var ise Amerika’daki halkın üzerine göndermekteydi. İngiliz parlamentosunda buna itiraz eden politikacılar olmuştaki da hükümet bundan vazgeçmedi. İngiltere’nin uyguladığı vahşet bununla da sınırlı kalmadı. İngilizler, Amerikalı katil ve canileri de para vererek kendi taraflarına çektiler ve getirdikleri her Amerikalı ölüsü için ödöl verdiler. Bütün bu zulümlere karşı Amerika, İngiltere’yi cephelerde mağlup etmeyi başardı ve George Washington önderliğinde bu isyan hareketi bağımsızlığı ve Amerika Birleşik Devletleri’nin kuruluşunu sağladı.²²⁴

2.2. İNGİLTERE İLE İLGİLİ ASKERİ YAZILAR

Donanma Mecmuası’nın 156. sayısında İngiltere donanmasına yapılan bir ziyaret ile ilgili yazı bulunmaktadır. Fransız bir temsilcinin kaleminden İngiliz donanmasına ait yeni gemiler hakkında şu yorumlar yapılmaktadır:

“Biz, bu gemilerden ikisine kabul edildik. Harb mevki’lerini, zırh kulelerini, taht el-bahir tarassud mevzilerini, 96 ton sıkleti olan ve dakikada 1947 librelik iki humbara endah eden cesim-i toplanla mücehhez bir târeten gezdik. Her şey ateş kontrolünün yed ve uhdede bulunması ve aynı gözle idare olunması esasına göre tertip ve teşkil edilmişti. Birkaç sene akdem Sir Percy Scott’ın ihtira etmiş bulunduğu usul, mazhar-ı tekâmül olmuş: Ağır toplanla ikinci batarya toplanları arasında artık fark ve tefâvüt kalmamıştır. Her şey, tek ve aynı tevcih tahtında hareket ediyordu. Bu, bilâ-şüphe pek ziyade mucib-i memnuniyet neticeler vermiş şayan-ı hayret bir usuldür. Yeni gemilere bu usulü temsil eden tesisatın vaz’ edilmesi; tecrübe devresinin muvaffakiyetle geçirmiş olduğuna delalet eder.

Bu gemiler, düşmanın nefsinı koruyamayacağı baskın hareketlerine de elverişlidir. Süratleri, torpidoya karşı bir zaman emniyet teşkil eder. Mâmafih bunlar, iştiâli mümkün mertebe tadil ve tecrit edecek tertibat ile de mücehhezdir. Yine bunlar; Britanya bahriyesinin, ağır darbeler havale etmeğe elverişli olup denizlerin hâkimiyetini temine yegâne vasıta teşkil eden kuvvetli sath-ı bahir gemisine itimadını isbat edecek birer delildir.”²²⁵

Mecmuanın 165. sayısında bir İngiliz filosunun Zebrüj Limanına baskın verdiği haberi yer almaktadır. İngilizler bu limanın kontrolünü Almanlardan geri almak istemiş

²²⁴ M. C., “Amerika Tarihinde İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 126, İstanbul, 14 Kanun-ı Sani 1331, s. 1239.

²²⁵ Belirtilmemiş, “Yeni İngiliz Harb Gemileri”, *Donanma Mecmuası*, S. 156, İstanbul, 7 Mart 1334, s. 1719.

ve limana çok sayıda asker çıkarmıştır. Yaşanan mücadeleyi Almanlar kazanarak limanı ellerinde tutmayı başarmışlardır. Muharebede İngiltere donanmasına ait 3'ü küçük olmakla birlikte 5 kruvazör almanlar tarafından batırılmıştır. Bunlardan başka 3 torpido muhribi ve çok sayıda motorlu torpido da batmıştır. Batan gemilerden Sir Yivos? kruvazörü 3450 ton hacminde olup hızı ise saatte 18 mildir. 2 adet 15.2'lik, 6 adet 12'lik, 8 adet 5.7'lik 1 adet 4.7 cm'lik topa sahip olan bu kruvazör 1890 senesinde inşa edilmiştir. Mürettebatı ise 275 kişiden oluşmaktadır. İnterpid ve Efijenya kruvazörleri de 1890 yılında inşa edilmiş olup 3500 ton hacminde ve 18 mil hızındadır. 4 adet 12 cm'lik topa sahiptirler.²²⁶

Donanma Mecmuası'nın 168. sayısında “Kûşe-i Nisyanda Kalan İngiliz Filosu” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazı bir İngiliz gazetesinde çıkan bir makalenin çevirisidir. İngiliz yazara göre Almanya'nın savaşın başında İngiliz filosuna saldırmaması ve Almanların kruvazörlerini İngiliz ticaret gemileri üzerine göndermemeleri çok büyük bir hatadır. İngiltere Almanya'nın bu hatalarından istifade ederek donanmasının eksiklerini hemen giderdi ve bunun yanında ticaret filosuna da daha çok gemi eklemeyi başardı. Yazara göre İngiliz donanması savaşın başında eksiksiz ve bugün olduğu gibi güçlü olsaydı Almanya Baltık Denizi'ne yerleşemez, taht el-bahir savaşı yaşanmaz ve savaş İngiltere'nin Almanya'ya uygulayacağı abluka sayesinde iki sene içinde biterdi. Yazar, savaşın uzamasının nedenini İngiliz filosunun savaşın başında güçlü bir şekilde hazır olmamasına bağlayarak İngiliz hükümetini sert bir şekilde eleştirmekte ve Amerika'nın donanmaya çok daha fazla önem verdiğini, İngiltere'nin de Amerika'yı örnek alması gerektiğini belirtmektedir..²²⁷

Donanma Mecmuası'nın 172. sayısındaki “Ecnebi Devletlerin Sefâin-i Harbiye-i İnşaâtı” başlıklı yazıda Amerika, İngiltere ve Japonya'nın bahriye politikaları hakkında bilgi verilmektedir. İngilizlerin gemi olarak daha çok kruvazör üretimine ağırlık verdikleri belirtilmektedir. İngiliz donanması ile ilgili verilen bilgiler şu şekildedir: 1916 ve 1917 yıllarında 8 muharebe kruvazörü üretildi. Bu kruvazörlerin hızı saatte 35 mildir. Ağırlıkları 35000 tondur. 12 adet 37.1 cm'lik ve 15.2 cm'lik toplara sahiptirler.

²²⁶ Belirtilmemiş, “İngiliz Taaruz-ı Bahriyesinin İkâmeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 165, İstanbul, 9 Mayıs 1334, s. 1866

²²⁷ Belirtilmemiş, “Kûşe-i Nisyanda Kalan İngiliz Filosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 168, İstanbul, 6 Haziran 1334, s. 1911-1912.

Rinavan sınıfı gemiler ise 6 adet 37.1 cm'lik, 12 adet 15.2 cm'lik topa sahiptir. Bunların hızı saatte 30 mildir.²²⁸

3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Osmanlı Devleti ile ABD'nin (Bundan sonra Amerika olarak ifade edilecektir.) ilişkileri, Amerika'nın 18. yüzyılda Akdeniz'de etkinlik göstermeye başlamasıyla kuruldu. Amerika, Kuzey Afrika'da özellikle Osmanlı Devleti'ne bağlı Tunus, Cezayir ve Trablusgarp ile ticaret anlaşmaları yaptı. Amerikalıların, Osmanlı Devleti merkezini ziyaretleri ise 9 Kasım 1890 tarihinde gerçekleşti. Bu ziyaret George Washington isimli savaş gemisi ile gerçekleşti. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki gerilimler sebebiyle Amerika, Osmanlı Devleti'ne mesafeli durmak istedi. Amerika her ne kadar Osmanlı Devleti ile resmi temaslarda bulunmak istediye de İngiltere yüzünden başarılı olunamadı. Amerika uzun bir süre İngiliz elçisi vasıtasıyla Osmanlı Devleti ile temas kurmak zorunda kaldı.²²⁹

3.1. AMERİKA İLE İLGİLİ ASKERİ YAZILAR

Donanma Mecmuası'nda hakkında en çok yazı bulunan devletlerden biri Amerika'dır. Amerika ile ilgili yazılar Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasından sonra kaleme alındığı için daha çok askeri konulardır. Mecmuanın 72. sayısındaki "Cenubi Amerika Sularındaki Alman Gemilerinin Şanlı Akıbeti" başlıklı makalede, müttefik Almanya'nın, Amerikan sularındaki ticaret gemilerini hedef alması anlatılmaktadır. Almanların özellikle İngiliz, Fransız ve Japon ticaret gemilerini küçük bir kuvvetle batırması mecmuada büyük bir kahramanlık olarak yansıtılmaktadır. Yazının devamında ise İngiliz, Fransız ve Japonların, bu durum üzerine Alman gemilerine karşı kuvvet göndermesi şu şekilde anlatılmaktadır:

"Dediğimiz gibi, aylarca bahr-i muhit-i kebir, bahr-i muhit-i Hindiye cevalangâh ittihaz eden bu cesur gemilerin tahribatı o kadar ehemmiyetli ve muvaffakiyetinin düşman efkâr-ı umumiyesindeki tesirâtı o derece büyük idi ki; nihayet Japon, Fransız, İngiliz filoları tevhid-i harekât ederek fakat yüzleri kızarmadan on misli bir kuvvet teşkil eyleyerek bu şeci filoyu takibe başladılar; şu günlerde gelen telgraflar Scharnhorst, Gneisenau, Leipzig, Nürnberg, Dresden kruvazörlerinden mürekkep olan Alman hafif filosunun, Amerika cenubide Folkland Adaları civarında düşmanların zırhlı, zırhlı kruvazör olmak üzere 48 gemiden mürekkep takip filosuyla harbe girişerek Scharnhorst, Gneisenau, Leipzig, Nürnberg kruvazörlerinin gark olduğunu Dresden'in de firara muvaffak olduğunu bildirmektedir. Dört aydır her türlü üss-ül-harekeden, cephaneden, kömürden, yiyecekten mahrum, fakat Alman milletine has bir merdan ki, mümtaz bir hiss-i vazife ile mücehhez

²²⁸ Ahmed, "Ecnebi Devletlerin Sefâin-i Harbiye-i İnşaatı", *Donanma Mecmuası*, S. 172, İstanbul, 4 Temmuz 1334, s. 1969.

²²⁹ Mehmet Ali Karaman, "Donanma Mecmuası'nda Amerika ile Alakalı Yazılar", *II. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı*, 5-6 Ekim 2018, Ankara, s. 217.

olan bu kıymetli gemiler bu müddet zarfında düşmana ika-yı dehşet etmiş ve nihayet kuvve-i faika karşısında batmıştır.”²³⁰

Donanma Mecmuası’nın 139. sayısında “Düvel-i Müttehede-i Amerika Donanması” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda Amerikan hükümetinin donanmaya ne kadar önem verdiğinden ve donanmasını güçlendirmeye çalıştığından bahsedilmektedir. Ancak Amerikalıların donanmalarını güçlendirmeye çalışırken kruvazör gemilere mi yoksa denizaltılara mı daha çok yatırım yapılması gerektiği konusunda net karar veremedikleri belirtilmektedir.

Yazının devamında, Amerika’nın sahip olduğu donanma hakkında şu bilgiler verilmektedir:

“Bugün şimal-i Amerika bahriye-i harbiyesi, hizmete müheyya malzeme-i sefain cihetiyle 14’ü dretnot sınıfından 34’ü mütecaviz hatt-ı harp sefinesi, 12 zırhlı kruvazör, 11 muhafazalı kruvazör, takriben 6 düzine muhrip, 2 düzine torpidobot ve 50 taht el-bahir ve bir hayli sahil zırhlısı ve gambot vesaireye sahiptir. En yeni hatt-ı harp sefaini, cesamet itibariyle bütün kademeli arkadaşlarına faiktir. Bi’l-farz Pennsylvania sınıfından gemiler 23000 ton mai mahrecindedir. En büyük İngiliz hatt-ı harp gemisi, ancak 28500 tondur. Yeni hatt-ı harp gemilerinin topçuluk teslihatı, topların çapı cihetiyle, diğer donanmaların ki kadar kuvvetli değildir. En ağır top, 35,6 cm - İngiltere’de 31,1 cm - olup Teksas ve Oklahoma sınıflarında bulunur.

Amerika hatt-ı harp sefaini, pek muvaffakiyetli birer enmüzec şeklindedirler. Büyük topların, sefine-i vasat hattına vaz’ ve tayin edilmesi, pek yeni bir şeydir. Bu usul, Amerikalılar tarafından kabul ve tatbik edildikten sonra diğer devletlere mensup bütün yeni gemilere de teşmil edilmiştir. Gemilerin zırh mahfûziyeti ve sürati dâî-i memnuniyettir; sa’y hareket, bazı gemilerde 10 mil süratle 8000 mil-i bahriye balığ olacak nispette fazladır.

Amerika donanmasının nevâkısından birini, hal-i hazır kruvazörlerinin fıkdanı teşkil eder. Muharebe kruvazörü, esasen yoktur. En yeni zırhlı kruvazörler dahi sürat-i vasat-i kâfiyeye malik değildirler. Tarih-i inşaları da 1904 ila 1906’dır. Bu tarih, en ağır silahı, dört kata 35,4 cm’lik top olan ve 22 mil sürat seyre malik bulunan Montana sınıfı temsil eden sefainin deryaya tenzili tarihidir. Chester sınıfından en yeni muhafazalı kruvazörler, 1907’de kızaktan indirilmişti. Bunlar, 25 ila 26 mil sürati haiz olup iki kıta 12,7 cm’lik topla müsellahtır. Bir ay tavzih yeni muharebe kruvazörlerinin ale-l takrib 30 mil süratle çıkmakta ve 28 cm’lik toplar taşımakta bulunduklarını ve muhafazalı kruvazörlerin dahi aynı veçhile 30 mil sürat ve 15 cm’lik toplara malik olduklarını zikir etmemiz icap eyler.

Sulh zamanlarında donanma mürettebatı: 69000 kişiden (İngiltere’de 151000 ve Almanya’da 79000 kişi) ibarettir. Matbuat-ı ecnebiye de müttehede-i Amerika donanmasının noksan efradı mükerreren mevzuu bahis olmuş. Bu halin harp hazırlığını ihlal edebileceği derpiş edilmiştir. Herhalde düşmanı istisgâr etmek, muvaffak-ı maslahat değildir. Bir mütehassıs fikir ve nazara göre; mürettebat noksanı, hiçbir zaman amel-i kati mahiyetine haiz değildir. Böyle bir noksan, gemilerin harp ve darba elverişliliğini hemen hemen müteessir edemez. Şimal-i Amerika malzeme-i sefainini -kruvazör fıkdanından sarf-ı nazar- ne kadar mükemmel ise bunları canlandıran mürettebat dahi aynı vasfa layıktır.”²³¹

Amerikan donanması ile ilgili bir yazı da *Donanma Mecmuası*’nın 142. sayısında bulunmaktadır. Yazarı belli olmayan “Amerikan Filosu” başlıklı kısa makede, Amerika’nın donanma programı hakkında şu bilgiler verilmektedir:

²³⁰ Belirtilmemiş, “Cenubi Amerika Sularındaki Alman Gemilerinin Şanlı Akıbeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 72, İstanbul, 14 Kanun-ı Evvel 1914, s. 369.

²³¹ Ahmed, “Düvel-i Müttehede Amerika Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 139, İstanbul, 4 Teşrin-i Evvel 1333, s. 1440.

“...Amerika’nın son tenzil etmiş olduğu sefine inşası 1913 bütçesinde mukayyet olan Arizona’dır. Bu sefine 1916 Teşrin-i evvelinde Bahr-i Muhit-i Kebir filosuna iltihak edilmiştir. Bu suretle Amerika’nın hizmet-i faaliyette bulunan hatt-ı harp sefinelerinin miktarı 33’e iblağ edilmiştir. 1914 bütçesinde mukayyed üç hatt-ı harp sefinesinden Idaho 25 Nisan 1917 de, ahiren dahi Mississippi tenzil edilmiştir. O halde yalnız New Mexico’nun tenzili kalmıştır. 1915 bütçesinde mukayyed iki hatt-ı harp sefinesi inşaatına hükümet tezgâhlarında başlanmıştır. Bunlardan California, Maryland, Tennessee ise NewYork tezgâhlarındadır. 1916 -1917 bütçesinde mukayyed dört hatt-ı harp sefinesinden Maryland ve Colarado geçen Teşrin-i sani zarfında “New York Ship Building Company” tezgâhlarında sipariş edilmiştir. Bunlar 33120 ton hacme ve 21 mil süratle, dört zırhlı kulede 40,6 santimlik 8 top ile 12,7 santimlik 22 top ve 7,6 santimlik 4 tayyare topuna malik olacaktır. Bu sefinelerde petrol kullanılacak ve 1022 mürettebata havi olacaktır. Bu seneki bütçe mukayyed üç sefine, diğer inşaat-ı cediteden daha büyük olacak ve 1918 de tezgâhlara vaz edilecektir. Bunların hacmi 42000 tondur. Başlıca techizatı 40,6 santimlik 12 top olup 23 mil süratle malik olacaktır. 1916-1917 bütçesinde mukayyed dört yeni harp kruvazörü, kendi isimler mezkûr bu bütçedeki dört harp sefinesi olmak üzere gösterilmiş idi. Hâlbuki son zamanda bunların isimleri Seattle, Huntington, Pueblo ve Frederick’e tahvil edilmiştir. Nevileri hasebiyle Amerika filosunda ilk defa görülen bu sefinelerin hususi tezgâhlara mı sipariş edildiği, yoksa inşaatı hükümet tarafından mı deruhte olduğu henüz tahakkuk etmemiştir. Çünkü hususi tezgâhlar inşaat için uzun bir müddetten maada gayet yüksek fiyat dahi talep etmişler idi. Bu yeni inşaat-ı hacim hususunda 30000 tonluk Lovebar sistemindeki en yeni İngiliz harp kruvazörlerine ziyadesiyle tefevvuk edecektir. Çünkü 35350 ton hacme ve 35 mil süratle malik olacaktır. 31.6 santimetrelilik 10, 12.7’lik 18 top ile 7.6’lık 4 tayyare topuna ve 8 torpil kovanına malik olacaktır. Cenahları takriben 200 milimetre bir zırh ile himaye edilecektir. Makinaları 175 bin beygir kuvvetindedir. Tulleri 259, arzi ise 27.7 metredir. Mürettebat 1274 kişidir. Yedi bacası ve en büyük deniz tayyarelerini istimal edebilecek tesisatı olacaktır.

Yeni inşaat-ı bahriye programındaki büyük sefinelerle birlikte taht el-bahirler dahi bittabi bir dikkat ve ehemmiyet-i mahsusa celbeder. Bunların inşaatına gelince Amerika, taahhidatında bu hususta kendine mahsus tariki takip etmiştir. Şimdi ise Bahriye Nezareti küçük sefineler sistemini tercih ediyor. Çünkü 1917-1918 bütçesine mukayyed elli sefineden otuzu ahiren tezgâha vaz edilen 450-550 tonluk ve 13-15 mil süratle malik N&C sistemindeki sefineler modeline tevfiken inşa olunacaktır. Diğer 18 sefine ise 800 ton hacminde olmak üzere biraz daha büyük olacaktır. İnşaat için başlıca Brigde Port’ta Like Torpido Bot Company, NewYork’ta Elektrik Bot Company fabrikaları dâhil-i hesap olmaktadır.”²³²

Donanma Mecmuası’nın 170. sayısında Ali Şükrü “Amerika Kuvve-i Askeriyesi” başlıklı bir yazı kaleme aldı. Yazıda, Amerika’nın askeri gücü ve savaşa İtilaf Devletleri yanında girerse nasıl etki edeceği analiz edilmektedir. Yazının başında İtilaf Devletlerinin cephelerde ne zaman başarısız bir sonuç alınırsa yanlarına yeni bir müttefik alma çabaları eleştirilmektedir. Ali Şükrü’ye göre İtilaf Devletleri çok zor durumda bulunmaktadır ve bütün umutları Amerika’nın yanlarında savaşa girmesidir. Ancak Ali Şükrü’ye göre Amerika, İtilaf Devletlerinin beklediği faydayı gösteremeyecektir. Ali Şükrü bu düşüncesini ispatlamak için 1916 yılında Amerika Harbiye Nazırı Newton D. Baker’in hazırladığı raporu aktarmaktadır. Amerika’nın o dönemki askeri gücünü göstermesi bakımından önemli olan raporu Ali Şükrü şu şekilde aktarmaktadır:

²³² Belirtilmemiş, “Amerikan Filosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 142, İstanbul, 1 Teşrin-i Sani 1333, s. 1490.

“1916 ibtidasında Amerika harbiye nazırı bir raporunda aynen şu sözleri söylüyor: “Seyyar ordumuzun kuvveti New York polis kuvvetinin iki mislidir.”

1915 Kanun-ı Evvelinde General Wood kongrenin askeri komitesi huzurunda “Şu anda memlekette mevcut olan sahra topçularına ait cephanenin miktarı ancak bir günlük harbe kifayet edebilir, ertesi gün zevalde bütün toplar cephanesizlik yüzünden bi'l-mecbûriye susar” diyor!.

Yukarıdaki beyanatı tetkik ve tahlil eden Amerikalı bir muharrir mütalaasını şu yolda yürütüyor:

Bu, fevkalade calib-i dikkat olan beyanatın sıhhati, pek kolaylıkla ispat edilebilir. Bu mühim meseleyi layıkıyla tamik edecek olursak görürüz ki ordumuzu ihtiyacı nisbetinde sahra topu ve cephanesiyle teçhiz için esaslı hiçbir şey yapılmamıştır. Hatta bütçe kanunu mucibince yapılması tekrar eden ve miktarı pek mutedil olan topları ve cephaneleri ikmal etmek içinde seneler ister. Bütçe kanununun istediği miktar, Avrupa devletlerinin kabul ettiği miyâra nazaran pek dün bir nispettedir. Harbiye Nezareti beher bin tüfek ve kılıca mukabil 3.19 top istiyor. Halbuki Avrupa devletlerinin bu hususta kabul ettikleri nisbet, beher bin tüfek ve kılıç için 6.5 toptur.

Bu harpte topun nisbeten daha ziyade kullanılması muhtemeldir ki bu miktarı daha epey artırmıştır. Harbiye Nezaretinin tahmin ettiği kuvvetin yekûnu 500.000'dir. Bu kuvvet için bu bütçeye konan toplar arasında gönüllü kuvvetler için tek top bile yoktur. Bu para bile muhtelif taksitlerle verildiği ve bazen de hiç verilmediği için talep edilen topların nihayet hangi tarihte ikmal ve teslim edilebileceği bile şimdiden kestirilemez. Ağır muhasara bataryalarının cephanesi de hemen hemen yok gibidir.

Tekmil-i Amerika'da bugün Avrupa'da harb sahnelerinde büyük bir muvaffakiyetle kullanılan cesim-i sahra havanlarına benzer bir top bile yoktur. Hatta topçu dairesi senelerden beri bu meseleyi müzakere etmekte ise de henüz bu cinsten hangi sistemi kabul edeceğini kararlaştıramamıştır. Bu hususta takip edilen meslek tıpkı sahil müdafasına mahsus 40 santimetrelilik topun imal ve ihzarında takip olunacaktır.?

1895 tarihinde imal edilen bu top, 1903 de tecrübe edilmiş ve 1916 tarihine kadar “Sandi Hawk” sahilinde kum üstünde kızığı olmadığı halde yatmıştır. Hatta o tarihe kadar kızak için bir resim bile çizilmemiştir!...

Maahaza -eğer buna hazırlık denilirse- bugün en ziyade sahil müdafaasına mahsus bataryalar cihetiyle hazırız. Fakat bununda arkasında küçük ve na-kâfi bir sahil topçu milis kuvveti vardır.

Usul-ı muntazam kuvvet, Filipin, Havai, Panama'ya dağıtılmıştır. Sahra topçularında olduğu gibi sahil müdafaasına mahsus bataryalarında cephanesi noksandır. Ciddi bir harpte mecmu' 50'ye baliğ olan bu bataryaların bir kısmını Amerika'nın bir sahilinden diğerine nakil mecburiyetindeyiz. Bundan başka bu toplar menzil ve kuvve-i zannında cihetle mukabele edeceği son sistem gemi toplarına nispetle pek dündür..

Materyal- levazım; itibariyle halimiz işte böyle;

Personel-i efrada gelince: 1914 Haziranının 30'unda bi'l-nefs Amerika'da bulunan seyyar ordumuzun kuvveti 1445 zabıt ve 29,405 neferden ibaret bulunuyor idi. Bu ordunun arkasında, fakat kağıt üzerinde olmak üzere takriben 130.000 neferlik birde milis kuvveti vardı.

Bunun hakiki miktarı 103.000 ve kifayet-i harbiyeye haiz olan miktarı da ancak 60.000 neferdir. Bu kuvvetin topçusu hemen hemen yok denecek derecede azdır. İhtiyatı hiç yoktur.

Harb-i umumiyenin bidayetinde vesî' müstesna olmak üzere teknil-i Avrupa devletleri seferberliklerini bir hafta zarfında ikmal etmişlerdir. Seferberlik ikmal edilir edilmez cism-i kuvvetler hududlarda tahşid edilmiş ve derhal muazzam harekât-ı harbiyeye başlanmışır.

Ordumuzun kuvvetini anladık. Şimdi bir de idaresini görelim. Son üç sene zarfında haiz-i ehemmiyet bir kuvveti ne vechle tahşid edebildiğimizi gösterir iki paralık misale malikiz:

6 Mart 1911 tarihiyle Harbiye Nezareti tarafından verilen emir mucibince bazı taburlar Teksas'da, San Antonio'da bir manevra livasıyla bir sahra batarya livası bir süvari

livasından mürekkeb bulunacaktı. Bütün memlekette en büyük merkez-i askeri olan Fort Rasel'deki taburlar San Antonio'ya ancak Mart'ın 16'sında vasıl olabilmışlerdi. Kuvve-i umumiyesi 612 zabıt ve 15.056 neferden mürekkeb olacak olan manevra fırkasının kuvve-i mevcudesi 31 Mart'ta 11.524; 30 Nisan'da 12.597, 31 Mayıs'ta 12.809 nefere balığ olabilmışti. Hülâsa bu kadar cüzi' bir kuvvetin ancak üç ay zarfında tahşidine muvaffakiyet hasıl olabilmışti! Manevra fırkasının kumandanı Washington'dan, erkân-ı harbiye reisi New York'dan ve diğer erkân-ı harp zabıtları de memleketin her tarafından alınmışti. Bu zabıtlar hiçbir vakit bir araya gelerek müştereken ve müttehiden çalışmamışlardı.

Bu fırka hiçbir vakit usul-ı müretteb olan kuvvetini bulamamışti. Nihayet 7 Ağustos'ta manevra fırkası dağıtıldı.

Bu tarzda diğer bir nümâyişte üç sene sonra yapıldı. 1913 Şubat'ının 21 inde kuvve-i umumiyesi 11.450 zabıt ve nefere balığ olması lazım gelen üç livanın Teksas City'de tahşid için emr-i ısdar olunmuştu. Bu fırka ancak 30 Haziran 1914 de 10.770 nefere balığ olabilmıştır.

Fırka kumandanının resmi raporuna nazaran bu müddet zarfında 220 nefer firar etmiş ve ancak 940 nefer yeniden kayıt edilmiştir.

Bu iki teşebbüs bütün dünyaya; nüfusu 100 milyondan mürekkeb büyük bir milletin tam manasıyla hiçbir kuvve-i askeriyesi olmadığını göstermiştir.”²³³

Ali Şükrü'ye göre Amerika askeri yönden oldukça zayıftır. Amerikan askerlerinin iyi bir talimden geçmeden Avrupa cephesine gelmesi onlar için felaket olur. Ayrıca Amerikan askerlerinin rahat mizacı da Ali Şükrü'ye göre cepheye olumsuz yansıyacaktır.

Donanma Mecmuası'nın 171. sayısında “Düvel-i Muazzama Bahriyeleri: Amerika Donanması” başlıklı yazarı belli olmayan bir makale bulunmaktadır. Makalede, Amerika'nın geçmiş dönemlerdeki donanma politikası ve güncel donanma istatistikleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Yazıda anlatılanlara göre Amerika uzun dönemler gerekli önemi vermeyerek donanmasını genişletememiştir. Özellikle Başkan Franklin D. Roosevelt'in bu konuda çok çaba harcadığı fakat Amerikan kongresini ikna edemediği belirtilmektedir. Başkan Roosevelt'in donanma hakkında kongrede yaptığı konuşma şu şekilde aktarılmaktadır:

“Donanmamızı ikmâl işi, mütemadiyen ileri götürülmek gerektir. Siyaset-i hariciye veya dahiliyemizin hiçbir noktası; şan ve hissiyatımızın, saadet ve refahiyet-i milliyemizin ve her şeyden ikdamda istikbalde hulkan sulh ve asayiş dahilinde çalışabilmemizin temini kadar mühim değildir. Ticaretimizin, daima ecnebi bandıra altında gitmeyeceği zaman bunu himaye edecek vesait elde bulunmalı. Kuvvetli, mükemmelen talim ve terbiye görmüş bir donanma, harb-i câlib olmaktan pek baîddir; böyle bir donanma, bilakis harbe karşı en mükemmel bir zaman; sulh için en ehven ve en müesser bir vasıta temini mahiyetindedir. Yine böyle bir donanmanın, gerek inşa ve gerekse idame masrafı, bir sulh sigortası için halkımızın verebileceği pek hafif bir icraat mesabesindedir.”²³⁴

Yazıda, Amerika'nın 1916 yılındaki donanma sayıları şu şekilde gösterilmektedir:

²³³ Ali Şükrü, “Amerika Kuvve-yi Askeriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 170, İstanbul, 20 Haziran 1334, s. 1943-1945.

²³⁴ Belirtilmemiş, “Düvel-i Muazzama Bahriyeleri: Amerika Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 171, İstanbul, 20 Haziran 1334, s. 1958.

“1916 senesine mahsus harp donanmaları salnamesine göre donanma, 424.000 tonaya baliğ olan 33 hatt-ı harp sefinesinden ibarettir. Bu meyanda: 136 tonalık 4 sahil muhafaza zırhlı, 190.000 tonalık 13 zırhlı kruvazör, 39700 tonalık 10 muhafazalı kruvazör ve bir hayli torpido bot muhribi de vardı.”²³⁵

Makalede anlatılanlara göre Amerika, Başkan Wilson döneminde donanmaya önem vermeye başladı. Fakat donanma için yapılacak savaş gemilerinin nasıl olacağı tartışma konusu oldu. Kongre üyelerinin bazıları sadece Amerika sahillerini koruyabilecek küçük donanma gemilerinin yapılmasını, bazıları ise İngiltere gibi okyanusa açılacak büyük gemilerin yapılmasını istiyorlardı. Bu tartışmalar devam ederken Alman tahtelbahirleri başarılı sonuçlar almaya başlayınca bu kez kongrede tahtelbahir yapılması istendi. Bu tartışmalar nihayetinde Amerika şu şekilde bir donanma inşa programı belirledi:

“Sene	1917	1918	1919	1920	1921	Cem’an
Hatt-ı harb sefaini	2	2	2	2	2	10
Muharebe kruvazörü	2	-	1	2	1	6
Keşif kruvazörü	2	1	2	2	2	10
Torpido bot muhribi	15	10	5	10	10	50
Açık deniz tahtelbahri	5	4	2	1	2	15
Sahil tahtelbahri	25	15	15	25	15	85
Gambot	2	1	-	-	-	3
Hastane gemisi	1	-	-	-	-	1
Cephane gemisi	-	-	-	-	-	2
Mâyi mahruk Gemisi	-	-	-	-	-	2
Fabrika gemisi	-	-	-	-	1	1
	55	34	27	35	34	185

Bütün gemiler, takriben 90 milyon lira kadar bir masrafla vücuda gelecektir. Buna nazaran: Amerika’nın 1921 senesinde gerek harp ve darbe-i mahya ve gerek derdest-i inşa olarak malik bulunmuş olacağı sefain adedi bir vech atidir:

Birinci sınıf harp sefinesi	27
Muharebe kruvazörü	6
İkinci sınıf hatt-ı harb sefinesi	25
Zırhlı kruvazör	10
Keşif kruvazörü	13
Birinci sınıf kruvazör	5
İkinci sınıf kruvazör	3
Üçüncü sınıf kruvazör	10
Torpido bot muhribi	107
Açık deniz tahtelbahri	18

²³⁵ Belirtilmemiş, a.g.m., s.1958-1959.

Bunlardan maada 4 erzak gemisi, 15 kömür ve mayı' mahruk gemisi, 4 nakliye gemisi, 3 muhrib, 2 cephan gemisi ve hususat-ı saireye mahsus 8 sefinede vardır.²³⁶

3.2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ TOPLUMSAL YAZILAR

Donanma Mecmuası'nda Amerika ile ilgili bazı toplumsal konularda ele alınmaktadır. *Donanma Mecmuası*'nın 116. sayısında "Amerika'ya Hicret" başlıklı makale bulunmaktadır. Makalenin konusu özellikle 1847 yılından sonra Avrupa'dan Amerika'ya gerçekleşen göç hareketi ve bu göçün sebepleridir. Avrupa'dan Amerika'ya yapılan göçlerin sebebi kısaca şöyle açıklanmaktadır:

"California'da altın madenlerinin keşfi ve Avrupa'da ihtilal, harp, sârî hastalıklar, İrlanda da patates bozgunu, mahsulatin fenalaşması gibi felaketler baş göstermiştir. İlk müsta'merler Amerika'da muvaffak olunca hemen aile ve eviddâsına memleketin iyiliğini ve hicretteki istifadeyi yazarak onları da davet ettiler. 1844 de muhacirinin adedi 79000, 1845 de 114000, 1846 da 154000 iken 1847 de 235000'e çıkmıştır. Bu son adet müteakip seneler için artık bir esas teşkil etmiş ve artmış, eksilmemiştir.

İhtiyarlamış Avrupa'da âlâm ve gamın, Amerika'da refah ve saadet bulunduğu hülyasıyla bir cedide can atan hayal-perestler, Avrupa'daki mesaiyesinden ziyade Amerika'da müstefid olacağı kanaatında müteşebbisler, talihine küsmüş Amerika semasında kendine parlak yıldız arayan havayı meşrebler ve nihayet pençeyi kanundan kaçan mücrimler, kaçaklar hep bu sınıf muhacirini teşkil ederler. Görülüyor ki bunların içerisinde nâfi olanları olduğu kadar muzırları da vardır. İşte Amerika hükümeti nâfileri kendine mal eder, muzırları geldiği yere iade. Amerikalılar memleketlerine gelenlerin kendilerine yük olmasından ziyade Amerika'nın o adamdan müstefid olması lazım geleceğini düşünerek gelenleri ona göre seçerler. Hükümet, Amerikan ırkının sağlam ve çalışkanlarından mürekkebe olmasını arzu etmektedir. Bu arzuyu da fiilen mevki tatbiki koyarak seçme ameliyatı yapar. Bu ameliyat New York limanının güzel bir yerinde Ellis Island isimindeki dîlîrîb adada icra olunur."²³⁷

Makalede anlatılana göre; her sene bir milyona yakın insan Amerika'ya göç etmek istemektedir. Göç etmek isteyenlerin büyük çoğunluğu İtalyanlar, Slavlar ve Doğululardır. Bununla birlikte her isteyen Amerika'ya kabul edilmez; bedeni, fikri ve iktisadi incelemelerden geçenler kabul edilir. Eğer göç etmek isteyenler bu kriterlerden herhangi birine takılırsa Avrupa'ya geri gönderilir. 1831 yılından 1910 yılına kadar Amerika'ya göç etmek isteyenlerin sayıları şu şekildedir:

"Senede Vasati

1831-1840.....598000

1841-1855.....171300

1851-1860.....255200

1861-1870.....237700

1871-1880.....281100

1881-1890.....524500

²³⁶ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 1960

²³⁷ M.C., "Amerika'ya Hicret", *Donanma Mecmuası*, S. 116, İstanbul, 12 Teşrin-i Sani 1331, s. 1094.

1891-1900.....388900
1901-1910.....789900”²³⁸

Göç edenlerin hangi tarihte nereden göç ettikleri de şöyledir:

“1851-1860	1901-1910	
133809	85601	Britanya Adaları’ndan
95167	34151	Almanya’dan
923	204588	İtalya’dan
---	214526	Avusturya-Macaristan’dan
162	159730	Rusya’dan
2468	31482	İskandinav Memâliki
7635	7338	Fransa’dan
19657	141223	Memâlik-i saireden” ²³⁹

Makalenin devamında göç etmek isteyen kişilerin Amerika’ya kabul edilebilmeleri için bedensel, fikri ve iktisadi sorgulamalarının nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. Amerika’ya kabul edilmek isteyen bir muhacir sağlık muayenesinden geçtikten sonra zeka testine girer. Amerika’ya kabul edilmek için insanın çok zeki olmasına gerek olmadığını şu örnekten anlamaktayız:

“Muayeneyi sıhhiyeden sonra zekâ ve muhakeme muayenesine yani muayene fikriyeye başlanır. Faraza muhacire:

-Treni kaçırırsak ne yaparsın? Suali irad olunur. Bu suale;

-Sonra gelene binerim. Yahut:

-Kaçtırmamak için ihtiyatlı bulunurum diyenler kabul edilmiştir.

Ba’de bir levha gösterilir. Faraza: Bu levhada bir kadın ekmek kesiyor; Etrafında da birçok küçük çocuk var. Bu levhanın ne olduğunu sordukları zaman:

-Bir ana çocuklarına ekmek veriyor. Cevabını verenler kabul edilir. Bu kadar akıl ve muhakeme Amerikalı olmak için kâfidir.”²⁴⁰

Donanma Mecmuası’nın 124,125 ve 128. sayılarında “Amerika’da Şerait-i İctimaiye ve İstikbal-i İctimaiye-Nüfus Meselesi” başlıklı bir yazı dizisi bulunmaktadır. Bu yazı dizisinde Amerika’daki toplumsal yapı, gelecekte Amerika’yı bekleyen sorunlar ve nüfus meseleleri ele alınmaktadır. 124. sayıdaki makalenin girişinde Amerikalılar ile Avrupalıların ülkeleri ile olan bağları kıyaslanmaktadır:

“Amerika’nın şerâit-i ictimâiyesi ile istikbal-i ictimâiyesi; Dünyanın diğer aksamındaki mesâil-i ictimâiyeden tamamıyla ayrı müstakil bir manzume-i mesâil teşkil eder. Çünkü dünyanın Amerika’dan başka diğer her bir aksâmında bugün yaşamakta olan halk, ekseriyet itibariyle Ezmine-i Kable’t-Tarihiyye’den beri o havalide yaşamış olan insanların evlâd ve ahfâdı olup şerâit-i hâzıra-i ictimâiyeleri asırlardan beri gayet ağır surette devam edegelen bir tekâmül-i ictimai neticesidir. Hâlbuki Amerika halkı, yukarıda söylediğimiz vechile

²³⁸ M.C., a.g.m., s. 1094

²³⁹ M.C., a.g.m., s. 1094.

²⁴⁰ M.C., a.g.m., s. 1095.

türemiş olan Avrupa cemiyetlerinin ötesinden, berisinden kopmuş ve aralarındaki kuvve-i iltisakiye henüz noksan ve elan bu halde bulunan bir takım büyük parçalardan mürekkebirdir.

Avrupa eşkâl-i ictimaiyesi, kendisini doğurmuş olan ve ondan beri her bir haline alışık bulunduğu topraktaki kökler üzerinde büyür ve çiçek açar. Amerika'nın ki ise yeni bir toprağa daldırılmış ve yeni bir hava teneffüs etmekte olan muhtelif el cins daldırmalardan mürekkeptir ki bunların ne derecelere kadar kök saldıkları ve bu yeni topraktaki hayatlarının muvakkat veyahut daimi olacağı meseleleri her dem münakaşaya açık bir zemin teşkil eder.”²⁴¹

Makalede nüfus konusu üzerinde durularak Amerikan halkı ile ilgili istatistikî bilgiler vermektedir:

“1900 senesinde tahrir edilmiş olan 76.000.000 halkın 10.500.000 i Avrupa'nın muhtelif merâkiz-i ictimaiyesinde doğmuş ve büyümüş insanlardan ve 26.000.000 Amerikalının ebeveyni de ecnebilere mürekkebe olup diğer 9.000.000'u da Afrika zencilerinin evlat ve ahfadı idi.

Nüfus Amerika'da doğmuş büyümüş olan 65.000.000 kişinin 14.000.000'u doğdukları hükümet dâhilinde yaşamayarak diğer hükümetlere hicret etmişlerdi.

Ebeveyni yerli Amerikalı olan 30.500.000 kişiden kısm-ı azamının ya baba cihetinden veyahut ana cihetinden dedesi mutlaka ecnebi idi.

1870 de Amerika'da mevcut olan 33.500.000 beyaz insandan 5.500.000'i ecnebi olup diğer 5.250.000'inde ebeveyni ecnebi idi. Bu san 5.250.000 kişinin evladı da 1900 tahrir nüfusunda şüphesiz yerli Amerikalı ebeveyninden doğmuş yerli Amerikalılar olmak üzere kabul edilmiştir. Amerika'ya olan muhaceretin derecesi tabiidir ki en ziyade Amerika'da işin çokluğu ve faaliyeti ile tahavvül eder. Fakat 1906 senesinde bu muhaceret ilk defa olarak bir milyon kişiyi tecavüz etmiştir.”²⁴²

Makalenin devamında Amerika'ya diğer milletlerden sürekli bir göç hareketi gerçekleştiği anlatılmaktadır. Verilen bilgiye göre Amerika'ya göç edenlerin büyük çoğunluğu 17 ile 30 yaş arasındaki insanlardır. Yazara göre Amerika'ya göç eden insanlar burayı hiçbir zaman kendi vatanı olarak görmeyecekler ve Amerika için kendilerini feda etmeyeceklerdir.

Makalenin 125. sayıdaki devamında nüfus konusu tartışılmaya devam etmektedir. Yazarın aktardığı bilgilere göre 1840 yılından itibaren Amerika'ya göç edenlerin büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen köylülerdir. Bu konuda Yahudiler ayrı tutulmaktadır. Makalede ayrıca Amerika ile Avrupa mukayese edilmektedir. Yazara göre Avrupalı devletlerde oturmuş bir yönetim sistemi bulunmaktadır. Ancak Amerika'daki nüfusun kalabalık olması sebebiyle sistem karmakarışıktır. Bu kıyaslama yapılırken şu örnekler verilmektedir:

“Avrupa'da her memlekette ahlak-i umumiye nıgehân ve din-i darü'l-fünunlar ile sık bir alakası olan kiliseler vardır. Gerçi bunlar bazı yerlerde hâkimiyet-i mutlakaya hâiz iseler de bazı yerlerde nüfusları az çok kırılmış ve birçok yerlerde de bir hayli tahdidâta uğramıştır. Mâhâza nüfusu kırılmış olan yerlerde bile yine ananevi bir hâkimiyete maliktirler. Amerika'da ise Avrupa'daki manasıyla kilise yoktur.

²⁴¹ Belirtilmemiş, “Amerika'da Şerâit-i İctimâiye ve İstikbal-i İctimaiye-Nüfus Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 124, İstanbul, 31 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1199.

²⁴² Belirtilmemiş, a.g.m., s. 1199-1200.

Bundan maada Avrupa'nın şehirleri de tertibat ve teşkilat itibariyle Amerika'ninkilerden ayrılmıştır. Mesela: Avrupa şehirlerinin tekmilinde ilk evvel göze çarpan yüksek kubbeleri, sivri kaleleri ile kiliselerdir. Sonra da eski derebeylik devrinden kalma şatolar gelir. Şehirlerde yüksek, vasat ve aşağı tabaka halkın oturduğu mntikalar ayrıdır.

Amerika'da ise bunların hiç birinden eser yoktur. Şehir baştan nihayete kadar aşağı yukarı aynı menâzırı muhafaza eder. Binaenaleyh Amerika'da ne kübera sınıfı ne de köylü sınıfı vardır.”²⁴³

Makalenin son kısmı mecmuanın 128. sayısında bulunmaktadır. Burada Amerika'nın yüzölçümü ve şehirleşmesi hakkında bilgiler verilmektedir. Makalede Amerika'nın yüz ölçümünün çok büyük olduğu anlatılmakla birlikte bu yüz ölçümüne göre nüfusunun çok az olduğu vurgulanmaktadır. Amerika'daki şehirleşme şu şekilde anlatılmaktadır:

“Ahalinin kısm-ı azamı şehirlere ve civarlarına toplanmışlardır. On beş milyonu, yirmi büyük şehirde on sekiz milyon kadarı da beş yüz küçük şehirde sakindir. Bu insan merkezlerini biri birine şimendiferler, telgraf ve telefon telleri ve diğer her türlü vesait sevk ve nakil ile rapteder. Fakat bir Avrupalı gözüne bütün bu vesait ve tesisat, adeta bakir bir arazi üzerinde bir iki nokta veya birkaç kazındı gibi görünür. Bütün bu vesaite rağmen memleketin heyet-i umumiyesi, tamamıyla bir beyaban halini arz eder.

Amerika hakikaten elân bazı yerlerinde tesadüfi bir iki güzel yolu bulunan, umumi polisi ve bir şahs-ı medeniyetin istirahat edebileceği yol üstü hanları bulunmayan, posta tevziatı hala pek iptidai bir halde olan ve büyük bataklıkları, cesim ormanları, uzun çölleri, gayr-i mezru araziye havi olan gayr-i meskûn bir memlekettir. İnsan bu hali hatta Chicago'nun garbına düşen arazide ise bu tarif mahz-ı hakikattir. Nihayet Idaho'da henüz el sürülmemiş, ihtimal ki hiçbir vakit mağlup olmayacak uzun çölleri gelir.

Birçok vasi arazide, kilometre başına, hatta iki kilometre başına tek bir adam bile düşmez. Ahali, yalnız Pennsylvania ile New-York hükümetine ve Chicago'ya doğru Milwaukee ve Middlesboro'ya kadar uzayan şehirler mntikasına toplanmış ve badema yine oralara toplanmakta devam edeceği anlaşılmaktadır.

Amerika hayat-ı ictimaiyesinin şayan-ı dikkat safahatından birini de Yahudilerin her sene büyük bir nispette tezayüd etmeleridir.”²⁴⁴

Makalenin sonunda yazar İngiltere'de yaşadığı bir olayı anlatmaktadır. Anlatılan bu olay Amerika'ya göç eden insanların nasıl zorluklar yaşadığını anlatması bakımından önemlidir:

“Bir gün Liverpool şehrinin en kalabalık bir sokağında garip bir tesadüf neticesi olarak yirmi kadar Kürt'e rast gelmiştim. Kürdistan'ın bu masum fakat cahil evlatlarının buraya ne suretle gelmiş oldukları merakıma mucib olduğundan derhal kendilerinden sordum ve ilk aldığım cevap uzun bir ahı müteakip “efendi, sebep olanların gözleri kör olsun”, oldu. Bunun üzerine daha ziyade merak ettim. Meseleyi iyice anlamak için bunlarla beraber oturdukları yere kadar gittim. Görüşüm, konuştum ve bu hususta kendi kendime de bir hayli tedkikat icra ettim. Neticede pek iğrenç bir dolandırıcılığa ve gayet acıklı bir hale muttali oldum.

Bu biçare Kürtler, memleketlerinde çiftleriyle, çubuklarıyla veyahut sürülerini gütmekle meşgul olurken yanlarında birden bire kendisine zenginlik tellalı süsünü veren biri peyda oluvermiş. Bu da yabancı değil, aynı toprakta yaşamış ve aynı havayı teneffüs etmiş olan bir Ermeni vatandaşı. Bu tellal, bu saf Kürt damarına girmeye çalışıyor, Amerika'daki altın tarlalarından, oluklarından mütemadiyen altın akan çeşmelerden, hülasa fikri mahdut bir

²⁴³ Belirtilmemiş, a.g.m., S. 125, s. 1223.

²⁴⁴ Belirtilmemiş, a.g.m., S. 128, s. 1270-1271.

köylüyü, bir çobanı kandırmak için icap eden her şeyden bahsediyor. En nihayet muvaffak da oluyor. Biçare Kürt artık altın kazanmak için, kazanmak değil adeta şöylece bir toplamak, kemerini, heybesini, doldurmak için karar veriyor. Fakat Amerika'ya kadar gitmek için de para lazım. O melun zenginlik iblisi bunun da kolayını buluyor.

Kürt'e, çiftini, tarlasını sattırıyor. Burada ilk kazanç derhal kendini gösteriyor. Çünkü zavallı Kürt arazisini diğer bir vatandaş kapatmıştır.

Hülasa, bin zahmet, bin müşkülât ile zavallı Kürt, İngiltere'ye, Liverpool'a düşüyor.

Fakat asıl dolandırıcılık burada başlıyor. Biçare Kürt, bunun müstahdemini İngiliz maskesini takmış hain vatandaşlardan mürekkebe bir misafir haneye iniyor. Daha doğrusu indiriliyor.

İlk ameliyat bu garip misafirlerin bir tabip tarafından muayenesidir. Sahte tabip, Kürdistan'ın saf havasıyla büyümüş olan Kürtün vücudunda bittabi hiçbir şey bulamıyor. Çünkü Kürt, elin ayağın tutmuyor demekle veya sair suretle kandırmak mümkün değil. Diğer bir hastalık lazım ki bu da göz hastalığı – bittabi zafiyet değil – !

İngiltere'ye, o mahut misafirhaneye düşen her Kürt gözünde bu sarı hastalık mutlaka mevcuttur. Ve bu hastalık tedavi olunmadıkça Amerika toprağına ayak basmak mümkün değildir. Tedavi başlar ve Kürt cebinde yarım peni -on para- kalıncaya kadar devam eder. O vakit Kürt birden bire şifayab olur. Fakat diğer bir müşkülât baş gösterir. Amerika'ya kadar vapur navlunu.

Bunun da kolayı bulunur. Amerika'ya kadar havale suretiyle veresiye olarak gönderilir. Fakat bu veçhile İngiltere'deki dolaptan beş parasız kurtulan zavallı Kürt, bu sefer de Amerika'da yine aynı cinsten olan diğer bir dolaba girer. Amerika'daki dolap Kürt'ü mukavele ile bir yere kor ve çalıştırır. Kürt çalışır, senelerce çalışır -bittabi en ağır en adi hizmetlerde- fakat Amerika'ya geçmek için navlununu vermiş olan vatandaşlarına borcunu yine ödeyemez. Bu mudhikenin veya facianın son perdesi şüphesizdir ki macera-yı tabiyesinde devam ederek nihayet bulur.”²⁴⁵

3.3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ TİCARİ YAZILAR

Donanma Mecmuası'nda Amerika'nın Birinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı ticaret hakkında da bilgiler verilmektedir. 139. sayısındaki yazarı belli olmayan “Harbin Uzamasına Amerika Mesuldür” başlıklı yazıda Amerika'nın İtilaf Devletleri ile yaptığı ticaret eleştirilmektedir. Yazıda Amerika'nın kendisini tarafsız ve barışsever ilan etmesine karşın İtilaf Devletlerinin her türlü ihtiyacını karşıladığı sert bir şekilde eleştirilmektedir. Bu ihtiyaçların büyük çoğunluğunun ise silah olduğu belirtilmektedir. Yazar, savaş uzadıkça Amerikan fabrikalarının sürekli çalıştığını ve sermayedarlarının zenginleştiğini, bu sebeple Amerika'nın savaşın sürmesinden yana olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Harp siparişleri bir sene zarfında, Amerika'nın maden işleyen fabrikaları için yarı açlık ile mükemmel bir ziyafet arasındaki fark-ı azimesi husule getirmiştir. O sene zarfında mühimmat imalatı bu memleket için nihayet derecede cesim bir iş halini almıştır. Yüzlerce büyük çelik, pirinç, bakır imalathaneleri, humbara, tüfek ve mühimmat fabrikalarına tahvil edilmiştir. Bu büyük işler, makine ve alet ve edevat amillerinin de yüzünü güldürmüştür. Bu büyük fabrikalar, aldıkları siparişleri ifaya yetişemedikleri için işlerinin bir kısmını küçük küçük imalathaneler arasında taksim etmişlerdir. Binaenaleyh mühimmat işi, akıl ihata edemeyecek kadar cesim ve karışık bir mahiyet almıştır.”²⁴⁶

²⁴⁵ Belirtilmemiş, a.g.m., S. 128, s. 1271.

²⁴⁶ Belirtilmemiş, “Harbin Uzamasına Amerika Mesuldür”, *Donanma Mecmuası*, S. 133, İstanbul, 23 Ağustos 1333, s.1349.

Yazının devamında, Birinci Dünya Savaşı'nın sürmesi ile Amerika'daki bazı sermayedarların çok fazla para kazandığı aktarılmaktadır. Özellikle *Marcellus Hartley Dodge*'nin nasıl zengin olduğu ve kurduğu fabrikalardan bahsedilmektedir. *Marcellus Hartley Dodge*'nin özellikle silah ve mermi fabrikalarının yanında *Rockefeller* ailesinin damadı olduğu anlatılmaktadır.

Donanma Mecmuası'nın 190. sayısında “Amerikan Ticaret Filosu” başlıklı makale bulunmaktadır. Makalenin başında şu ifade yer almaktadır: *Amerika dünyanın en çok sefain inşa eden memleketi oldu*. Makalenin girişinde devletlerin ticari zayıatları hakkında bilgiler verilmektedir. Verilen bilgiler şu şekildedir:

“Dört senelik harb esnasında itilaf devletleri ile bi-taraf hükümetlerin bi'l-umum merakib-i bahriyeye ticariye zayıatı 21.404.913 tona balığ olmuştur; buna mukabil aynı adette inşaat-ı cedide 14.247.825 tona balığ olmuştur. Bu suretle arada 7.157.088 tonalık bir tenâkus vuku' bulmuştur. Düşmandan zabt edilen sefain ise 3.790.000 tondur. Binaenaleyh mü'telifin ve bu tarafların zaiyat-ı hakikisi 3.362.088 tondur. Bu vaziyete çâre-sâz olmak için her tarafta ve bilhassa Amerika'da inşatına büyük bir faaliyet verilmiştir. Amerika menâbi-i resmiyesinin verdiği malumata nazaran mü'telife'nin inşaat-ı bahriye şehriyesi ilk defa olarak 1918 mayısında zayıattan fazla olabilmıştır. Amerika harbe girdiği vakit 1500 tondan büyük gemilerden mürekkeb açık deniz ticaret filosu 2.750.000 tondan ibarettir. Halbuki Eylül 1918'de bu filo 9.511.105 tona balığ olmuştur.

Bu filonun 1 Eylül 1918'de miktarı hakkında bir fikir vermek için âtîdeki listeyi derc ediyoruz:

Tekalif-i harbiye suretiyle	aded-i sefain	ton
Alınan Amerika vapurları	449	2.900.55
Zabt edilen Alman ve Avusturya vapurları	100	644.713
Amerika sefain idaresine ait yeni vapurlar	256	1.465.963
Eski göl vapurları	31	117.800
Henüz hükümet tarafından vaz'-ı yed edilmemiş olan 1500 tondan fazla ticari gemiler		
vaz'-ı yed edilen Hollanda gemileri	81	488.940
Amerika sefain tarafından idaresi isticar edilen ecnebi gemiler	291	1.208.411
Amerikalılar tarafından isticar edilen ecnebi sefaini	600	1.707.099
Yekûn	2.185	9.511.915 ²⁴⁷

Makalede Amerika'nın hızlı bir şekilde ticaret filosunu genişlettiği hatta çoğu devletin toplam gemi sayısından fazla olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Amerika'nın amele, malzeme, tezgah konusunda da İngiltere dâhil bütün devletlerden daha ileri seviyede olduğu belirtilmektedir. Bu konuda şu bilgiler verilmektedir:

²⁴⁷ Belirtilmemiş, “Amerikan Ticaret Filosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 190, İstanbul, 1 Şubat 1335, s. 2263-2264.

“Ağustos 1917’den 1 Eylül 1918’e kadar Amerika’da 3.017.238 tonluk 574 gemi denize indirilmiştir.

1 Ağustos 1917’de Amerika sefain idaresi işe başladığı vakit Amerika’da yalnız 61 tezgah vardı. Halbuki 1918 Eylül’ünde Amerika dünyanın en fazla tezgahına sahip bir devlet olmuştu. Bu tezgahların adedi o tarihte 203’e balığ oluyordu. Bugün Amerika’da 386.000 inşaat-ı bahriye amelesi vardır. Halbuki 1916 temmuzunda bu amele miktarı 60.000 den azdı.

Amerika sefain idaresinin müstakbel programı ber veçh-i âtîdir:

	Aded	Ton
Sefine	2849	13.212.712
Siman arama sefine	42	301.500
Vaz’-ı yed edilen sefain	402	2.790.792
Yekûn	2693	16.305.004

Bundan amade sefain idaresi mecmu’u 50.000 tona balığ olan 17 aded ahşap şileb, 279 römorkör, 100 küçük sefine, 25 petrol gemisi inşası içinde mukavelenameler akd etmiştir.”²⁴⁸

Makalede ayrıca Amerika’nın İtilaf devletlerine muaveneti hakkında da bilgiler mevcuttur:

“İtilaf devletlerinin harb-i umumide ancak Amerika’nın muaveneti ile muvaffak oldukları Avrupa matbuatının neşriyatı ile bir kat daha anlaşılmaktadır.

Amerika’nın Fransa’ya gönderdiği askerin miktarı muhtelif tarihlerde atideki erkâma balığ olmuştur:

Mayıs 1917’de 1718 kişi

Kanun-i sani 1917’de 234.704 kişi

Nisan 1917’de 484.547 kişi

Temmuz 1917’de 1.316.440 kişi

Teşrin-i sani 1917’de 2.095.530 kişi

Tahtelbahirlerin batırdığı gemiler yerine sefain-i cedîde inşaatı hususunda da Amerika’nın muaveneti pek müesser olmuştur:

1917 Ağustos’undan 1917 Teşrin-i evveline kadar 137.717 tona

1917 Ağustos’undan 1918 Kanun-i saniye kadar 404.123 tona

1917 Ağustos’undan 1918 Nisanına kadar 860.804 tona

1917 Ağustos’undan 1918 Temmuz’una kadar 1.760.276 tona

1917 Ağustos’undan 1918 Teşrin-i evveline kadar 2.782.117 tona”²⁴⁹

Makalenin son kısmında Almanya’nın savaş boyunca ne kadar taht el-bahir kaybettiği bilgisi verilmektedir. Mecmuaya göre savaş boyunca Almanya 223 taht el-bahir zayıatı verdi.

²⁴⁸ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 2264

²⁴⁹ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 2265

4. RUSYA

Donanma Mecmuası'ndaki Rusya ile ilgili yazılar genellikle Birinci Dünya Savaşı sürecinde yaşanan olaylar ve donanmaları ile ilgilidir. Mecmuanın 50. sayısındaki “Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi -Rus Donanması” başlıklı yazıda mevcut Rus donanması hakkında bilgiler verilmektedir. Verilen bilgilere göre; boğazların kapalı olmasından dolayı Rus donanmasının bir kısmı Karadeniz’de bulunurken bir kısmı da Baltık Denizi’ndedir. Rusya’nın Baltık Denizi’nde toplam hacmi 62.300 ton olan dört zırhlı gemisi mevcuttur. Zırhlı gemilerin her birinde 4 adet 30.5 pusluk, 14 adet 20.3 pusluk, 12 adet 12 pusluk, 4 adet 4.7 pusluk top bulunmaktadır. Bunlardan başka her bir gemi 8 adet makineli tüfek ile 45 pusluk torpil ateşlemesine mahsus 1 adet taht-el bahir ve 3 adet torpil kovanına sahiptir. Gemilerin motor gücü 17600 beygirdir. Gemilerin boyu 140.2 metre genişliği ise 24.4 metre olup mürettebatları 933 kişiden oluşmaktadır. Bunlardan başka Baltık Denizi’nde 4 zırhlı geminin inşası ise devam etmektedir. Bu yeni gemilerin hacmi 23000 ton hızı ise saatte 23 mildir. Ayrıca bu gemilere 12 adet 30.5’luk, 16 adet 12’lik ve 4 adet 4.7’lik toplar takılacaktır. Rusya’nın Baltık Denizi’nde ayrıca toplam 97.700 ton hacminde; dördünün yapım aşamasında olduğu 10 adet zırhlı kruvazör, 6 adet 36.400 ton hacminde muhafazalı kruvazör, 26 gambot, 78 torpido muhribi, 17 tane tahte’l-bahir ve çok sayıda nakliye, cephaneye, torpil gemisi vardır. Rusya’nın, Karadeniz’de ise 4 adet zırhlısı bulunmaktadır. Bu zırhlılardan 2 tanesi 13000 ton hacminde olup hızı saatte 17 mildir. Bu gemilerde 4 adet 30.5’luk top, 6 adet makineli tüfek ve 3 adet torpido kovanı mevcuttur. Diğer iki gemiden biri 1280, biri de 9000 ton hacmindedir. Bununla birlikte üç tane daha büyük zırhlı gemi yapım aşamasındadır. Yeni yapılan gemilerin her biri 22800 ton olup, hızı saatte 21 mil olacaktır. Gemilere 12 adet 3.5’luk, 20 adet 12.7’lik, 4 adet 6.3’lük, ve 4 adet 4.7’lik toplar eklenecektir. Rusya’nın Karadeniz’de sahip olduğu zırhlı kruvazör sayısı ise ikidir. Zırhlı kruvazörler 6800 ve 7000 ton hacmindedirler. Ayrıca iki tane zırhlı kruvazör daha inşa aşamasındadır. İnşa edilen bu gemiler 7000 ton hacminde olup hızı saatte 30 mil olacaktır. Sahip olunan torpido muhriplerinin sayısı 26’dır. Bunların 6 tanesi yapım aşamasındadır. Bunlardan başka 17 adet torpido, 11 adet taht-el bahir ve çok sayıda nakliye, torpil, cephaneye gemisi vardır.²⁵⁰

Donanma Mecmuası’nın 51. sayısındaki “Türk Donanması ve Rusviya Solovon’un Telaşı” başlıklı yazıda Rus basınında yer alan bir haberin değerlendirmesi

²⁵⁰ Belirtilmemiş, “Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi-Rus Donanması”, *Donanma Mecmuası* S. 50, İstanbul, 5 Temmuz 1914, s. 30-31.

yapılmaktadır. Rus basınından bir gazeteciye göre şuan Karadeniz'deki Türk donanması Rus donanmasından daha üstün bir haldedir. Rusya hükümeti Karadeniz donanmasının güçlendirilebilmesi için 100 milyon rublelik bir bütçe ayırmasına rağmen donanma istenen seviyeye gelememiştir. Japonya ile yapılan savaştan sonra Karadeniz'deki donanma için ancak üç tane geminin inşasına başlandı. Osmanlı Devleti'nin Reşadiye ve Sultan Osman gemileri gelince Karadeniz'deki güç dengesi Osmanlı lehine dönecektir. Avrupa basınında çıkan haberlere göre Ruslar Karadeniz'e fazladan üç zırhlı daha ekleyecektir. Ancak bu takviye de Osmanlı Devleti'ne üstünlük sağlamaya yetmez. Ülkelerin donanma programları istenildiği gibi giderse 1916 yılında Osmanlı Devleti Karadeniz'de hâkim güç olacaktır. Geçmişinden ders alan Osmanlı Devleti denizdeki gücünü karadan da destekleyebilirse o zaman rahat bir şekilde Kafkaslara da yönelecektir. Bu sebeple Rus gazeteci kendi hükümetine seslenerek bir an önce Karadeniz'de bulunan Rus filosunun ve limanların güçlendirilmesini istemektedir.²⁵¹

Mecmuanın 59. sayısındaki “Moskoflar Ne Yapıyorlar” başlıklı yazı, Almanya-Rusya arasında yaşanan muharebeden sonra bir Alman askerinin bölgedeki gözlemlerini anlatmak için ailesine gönderdiği mektuptur. Mektupta anlatılanlara göre; yaşanan muharebe sonrası Ruslardan üç bin esir alınması ve Alman ordusunun büyük bir kayıp vermemesinden dolayı Almanların keyfi yerindedir. Bu muharebenin kazanılmasındaki en büyük etken Alman topçularıdır. Yaşanan muharebe sırasında sivil halkın da Ruslara yardım etmeye çalışması Alman askerleri sıkıntıya sokmuş olsa da Almanlar kısa sürede sivil halkın direncini kırmayı başardı. Alman askerinin Ruslar ile ilgili paylaştığı en ilginç şey ekmekten daha çok tütüne olan düşkünlükleri ve Rus Çarına korkak demeleridir.²⁵²

Donanma Mecmuası'nın 66. sayısında bulunan “Moskof Donanması Ne Oldu?” başlıklı yazıda, Karadeniz'de yaşanan Osmanlı-Rusya çatışmasının sonuçları anlatılmaktadır. Buna göre; Osmanlı Devleti donanması Karadeniz'de talim yaparken Ruslar saldırıya geçtiler. Yaşanan muharebede Rusların Prut isimli 5000 tonluk bir gemisi, bir torpil gemisi ve bir topçeker gemisi batırıldı. Bunun yanında bir Rus gambotu ve bir torpil gemisi de ağır hasara uğratıldı. Batan ve hasara uğrayan gemilerden üç zabıt ve yetmiş iki nefer esir alındı. Osmanlı donanması ise hiçbir zarara uğramadan muharebeyi tamamladı. Osmanlı filosu kaçan Rus filosunu takip ederek Sivastopol Limanı'nı, Novorossiysk Limanı'ndaki petrol deposunu, nakliye gemilerini,

²⁵¹ Belirtilmemiş, “Türk Donanması ve Rusviye Solovon'un Telaşı”, *Donanma Mecmuası*, S. 52, İstanbul, 13 Temmuz 1914, s. 43.

²⁵² Belirtilmemiş, “Moskoflar Ne Yapıyorlar?”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 14 Eylül 1914, s. 170.

hububat deposunu ve telgraf istasyonunu topa tuttu. Odesa’da ise iki gemi batırılarak limandaki birçok depo zarara uğratıldı. Yazıda ayrıca batan Rus gemilerinin özellikleri anlatılmaktadır.²⁵³

Mecmuanın yine aynı sayısında Rusların sahip olduğu gemilerin özellikleri tablo halinde verilmektedir:²⁵⁴

Tablo 17. Rusya’nın Zırlı Gemilerinin Özellikleri

		Top			
Cesamet	Sürat (Mil)	Büyük	Mutavassıt	Küçük	Tarih-i İnşa
13000	17	8	26	6	1906
13000	16	8	26	6	1906
12800	16	4	16	20	1900
9000	15	4	8	16	1896
13500	16	4	14	4	1893
11200	16	6	6	10	1892
11400	16	6	7	4	1887

Tablo 18. Rusya’nın Muhafazalı Kruvazör Gemilerinin Özellikleri

		Top			
Cesamet	Sürat (Mil)	Büyük	Mutavassıt	Küçük	Tarih-i İnşa
6800	23	12	12	1	1902
6800	23	12	12	10	1903

Tablo 19. Rusya’nın Muhafazasız Kruvazör Gemilerinin Özellikleri

		Top			
Cesamet	Sürat (Mil)	Büyük	Mutavassıt	Küçük	Tarih-i İnşa
1250	12	2	1	7	1887
1250	12	2	1	7	1887
1250	12	2	1	7	1887
1250	12	2	1	7	1887

Tablo 20. Rusya’nın Torpido Gemilerinin Özellikleri

		Top			
Cesamet	Sürat (Mil)	Büyük	Mutavassıt	Küçük	Tarih-i İnşa
615	25	5	1	5	1906
356	26	-	-	6	1903
245	26	-	-	4	1901

Mecmuanın 93. sayısındaki “Yeni Rus Hezimetı” başlıklı kısa yazıda Birinci Dünya Savaşı’nın gidişatı hakkında şu bilgiler verilmektedir:

“Harb-i umuminin ibtidasında bütün itilâf-ı müsellese erkân-ı hükümeti ile matbuatı, Alman ordularının göz açtırmayan taarruzları karşısında firar eden Fransız-İngiliz- Belçika ordularının inhizamından mütevellid yeis ve nevmidiyi izale için bir tek ümide ebnâ-yi hayâl ediyorlardı: Almanya ve Avusturya-Macaristan’ın milyonlara baliğ olan Moskof sürüleri tarafından istilası. O zaman bilhassa İngiliz ve Fransız gazeteleri haritalar, planlar, resimler yapıyorlar, büyük yazılarla neşir ettikleri -Berlin yolunda-, -Rus Kazakları-, - Ruslar Teşrin-i evvelin ortasında Viyana’da, sonunda Berlin’de!- gibi tafa-furûşâne makalelerle memleketlerinin efkâr-ı umûmiyyesini takviyeye, daha doğrusu iğfale çalışıyorlardı. Teşrin-i evvelde Viyana ve Berlin’e girecek olan Rus sürüleri sekiz ay

²⁵³ Belirtilmemiş, “Moskof Donanması Ne Oldu?”, *Donanma Mecmuası*, S. 66, İstanbul, 2 Kasım 1914, s. 275.

²⁵⁴ Belirtilmemiş, “Moskofun Nesi Var?”, *Donanma Mecmuası*, S. 66, İstanbul, 2 Kasım 1914, s. 276.

muharebeden sonra Almanya'da Şark-î Prusya'dan Avusturya-Macaristan'da da Galiçya'dan ileri giremediler.

İngiltere ile Fransa'nın tâkat ber-endâz ber-şiddet atf ettikleri Rus taarruzatı kısmen Masurian bataklıklarına gömüldü. Kısmen de Karpatların şahikalarındaki karlar altında kaldı.

Bu âlem-şümûl harbin bilâ-şek en büyük sevk-ül ceyş zaferi olan son Garb-i Galiçya muzafferiyet-i azimesi ise Moskoflar için büyük ve tam bir hezimet halini aldı. Artık bundan sonra Rus taarruzundan bahsedilemez. Rus ordusu insanca ne kadar zengin olursa olsun, bu son mağlûbiyetin tesiri eleminden kendini kurtaramayacaktır. Alman-Avusturya ordularının bi-amân takibi ile hemen hemen bütün hatt-ı harpte sökülüp giden Ruslar Avusturya-Macaristan dâhilinde işgal ettikleri mevkiyi de tahliye edip kendi memleketlerine çekildikleri zaman -ki pek yakındır- Rus hezimetini itmâm ve Rus taarruzatı tetkik edilmiş olacaktır. Bakalım ondan sonra Fransız-İngiliz hükûmet ve matbuatı memleketlerinin efkâr-ı umûmiyyesini hangi hayâl ile aldatacaklar?"²⁵⁵

Donanma Mecmuası'nın 104. sayısında "Moskof Esrar-ı Siyaseti" başlıklı bir makale bulunmaktadır. Makalede Rusların saldırgan ve zalimane bir politika takip ettiği anlatılmaktadır. Yazara göre Ruslar, Slavlığı yayabilmek ve Germen hâkimiyetine son verebilmek için Almanya ve Avusturya-Macaristan'a saldırmaya başladı. Bundan 16 sene evvel Rus Çarı içlerindeki bu hırsı ve ateşi saklayabilmek için Almanya ve Avusturya-Macaristan ile barış yapmak istediğini ilan etti. Almanya Devleti her ne kadar Rusların bu konuda samimi olmadığını bilse de Rusya ile anlaşma yoluna gitti. Ruslar bu anlaşmadan sonra İngiltere'ye rağmen yönünü Japonya'ya çevirdi. Ancak Rusya, Japonya ile yapılan savaşta mağlup olunca tekrar Balkanlardaki Panslavizm politikasına geri döndü. Ruslar batıda güçlü bir politika oluşturabilmek için İngiltere ve Fransa ile bir müttefiklik kurulması gerektiğini anladı ve bu devletlerle antlaşmalar imzalamak istedi. İngiltere ve Fransa kamuoyu her ne kadar bu ortaklığa itiraz ettiyse de sonuçta üç devlet aralarında antlaşma imzaladılar. Yapılan antlaşmalardan sonra Rusya, Fransa'nın Almanya'ya karşı beslediği intikam duygularını körüklemeye başladı. Almanya, Fransa'nın intikam isteğini ve bu yolda attığı adımları değil de daha çok Rusya'nın bu politikalarını takip etmekteydi. Yazara göre Almanya kendisine karşı bu tür politikalar takip edileceğini bildiğinden uzun zamandır hazırlıklarını yapmaktadır ve bu sebeple İtilaf Devletleri Almanya'ya karşı başarılı olamayacaktır.²⁵⁶

Mecmuanın 107 ve 108. sayılarında "Siyaset ve Harp" başlıklı makale bulunmaktadır. Yazar 107. sayıda iç ve dış siyaset uygulamaları hakkında genel bilgiler vermektedir. Özellikle dış siyaset kavramı hakkında verilen bilgilerden sonra 108. sayıda Rusya'nın Japonya siyasetine değinilmektedir. Verilen bilgilere göre Rusya'nın Japonya siyaseti şu şekildedir:

²⁵⁵ Belirtilmemiş, "Yeni Rus Hezimetini", *Donanma Mecmuası*, S. 93, İstanbul, 13 Mayıs 1915, s. 706.

²⁵⁶ Selanikli, "Moskof Esrar-ı Siyaseti", *Donanma Mecmuası*, S. 104, İstanbul, 29 Temmuz 1915, s. 890.

“Bu mücadele Bahr-i Muhit-i Kebir sahilinde Rusya’nın tefevvukunu temin etmelidir. Bu neticeye varmak için Japonya tamamen mağlup edilmeli ve bilâ kayd-ı şart tahtı inkıyada alınmalıdır. Ve Japonlar birçok seneler devam edecek tehlikeli bir teşebbüs-i askeriye başlamadan men edilmelidir. Harb-i hazırın hülasası şudur; Bahr-i Muhitin Asya kıyısında kim olacaktır? Rusya veya Japonya. Paylaşmak ve uzlaşmak imkânsızdır.”²⁵⁷

Yazara göre bu muhteşem bir siyaset ancak Rusya bu siyaseti kabul ettirebilecek seviyeye henüz ulaşamamıştı ve Japonya bu siyasete karşı on yıldan beri hazırlıklarını yapmaktaydı. Sonuç olarak Japonya, Rusya’nın saldırgan dış politikasını kırmayı başardı.

Donanma Mecmuası’nın 123. sayısındaki “Rusya’nın Dâhili Yaraları-Arazisiz Köylüler” başlıklı yazı Amerikalı bir seyyahın Rusya’dan yazdığı mektuplardan biridir. Ali Rıza Seyfi mektubu aynen aktarmaktadır. Amerikalı seyyahın anlattıklarına göre içinde bulunduğu Rus toplumu yürümekten ayakları şişen, çoğu aç gezen ve sarhoş kişilerden oluşmaktadır. Bu kişiler rençberlik etmek için uzaklara giden ve geri dönen kişilerin bir kısmıdır. Rusya’da bu halde bulunan milyonlarca insan bulunmaktadır. Uzak Doğu’dan gelecek olan askerler de bu grubun sayısını arttıracaktır. Bu milyonlarca rençberin köylerinden ayrılmasının sebebi toprak sahibi olmamalarıdır. Rusya hükümeti bu rençberlerin ihtilale destek vermesinden korkmaktadır. Eğer zamanında bu köylülere toprak verilseydi bu korku yaşanmazdı. Rençberler ihtilalin sonunda toprak sahibi olacaklarını düşündükleri için ihtilale destek olmaktadır. Bu köylü grubu üçe ayırmak mümkündür. Birincisi; hiçbir şekilde bir araziye sahip olamayanlar ki bunların nüfusu bir buçuk milyonu bulmaktadır. İkincisi; çok az bir toprağa sahip olanlardır. Ancak bunlarda vergi vermek ve karınlarını doyurabilmek için köylerini terk edenlerdir. Üçüncü grubu oluşturanlar ise tarımda makineleşme yüzünden işsiz kalanlardır. Bu gruplar içinde sadece votka parasını kazanabilmek için çalışanlarda bulunmaktadır. Çok kalabalık olan bu köylülerin varlığı Rusya Çarı için büyük tehlike arz etmektedir. Çünkü bu köylüler büyük kalabalıklar halinde kendilerine toprak isteyerek yürümektedir ve ihtilale açık destek vermektedirler.²⁵⁸

Mecmuanın 150. sayısında “Baltık Denizi’nde Rus Müdafaasının Esasları” başlıklı bir makale yer almaktadır. Yazara göre; Ruslar Japonya’ya karşı alınan ağır yenilgiden sonra ülkelerinin en önemli savunma noktalarından biri olarak Baltık Denizi’ni belirledi. Bu sebeple Rusya her dönem bu denizde bulunan donanmasını geliştirmeye yönelik adımlar attı. En son yayınladıkları programa göre Baltık

²⁵⁷ Şevket, “Siyaset ve Harp”, *Donanma Mecmuası*, S. 108, İstanbul, 30 Eylül 1915, s. 936.

²⁵⁸ Ali Rıza Seyfi, “Rusya’nın Dahili Yaraları-Arazisiz Köylüler”, *Donanma Mecmuası*, S. 123, İstanbul, 6 Ocak 1916, s. 1182-1183.

donanmasına 1930 yılına kadar 24 tane hatt-ı harp gemisi, 12 zırhlı kruvazör ve 24 tane kruvazör gemisi eklenmesine karar verildi. Ancak Rus milleti Japonya ile yapılan savaşta donanmanın çok etkisiz kalması sebebiyle donanmadan nefret etmekteydi ve bu durum gelişimin önündeki en büyük engel olarak durmaktaydı. Bu sebeple Rus donanması savaş sırasında dahi güçlenemedi. Savaş sırasında Rus donanmasında 4 tanesi inşa sürecinde olan 8 tane hatt-ı harp gemisi, 5 tane zırhlı kruvazör, 4 tanesi inşa sürecinde olan 6 tane kruvazör, takriben 90 tane torpidobot, 12 tane taht el-bahir ve çok sayıda gambottan oluşmaktaydı. Bunların hepsi Baltık'ta bulunmamakla beraber bir kısmı Sibiry sahilleri korumak zorundaydı. Rus halkının donanmaya karşı olumsuz tutumu donanmaya asker bulma konusunda da büyük sorunlar yaşanmasına sebep oldu. Kıdemli denizciler bile donanmadan kaçmanın yollarını ararken Rusya hükümeti gemileri inşa eden fabrikalardaki işçileri donanmaya asker olarak yazdırmak zorunda kaldı.²⁵⁹

Mecmuanın 152. sayısındaki “Ruslarla İlk Muahede-i Sulhiye” başlıklı yazıda Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Bahçesaray Antlaşması hakkında bilgiler verilmektedir.²⁶⁰ 153. sayıda yer alan “Ruslarla 1112 Muahedesi” başlıklı yazıda Ruslar ile Osmanlı Devleti arasında 1700 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması hakkında bilgiler verilmekte ve anlaşma öncesi genel siyasi durumdan bahsedilmektedir.²⁶¹

Donanma Mecmuası'nın 154. sayısındaki “Troçki'nin Kurnazlığı” başlıklı makalede Rusların ihtilal sonrası savaştan çekilmesi ve Rus siyasetçi Troçki'nin yaptığı açıklama hakkında yorumlar yapılmaktadır. Makalede öncelikle Rusya'nın savaştan çekilmesinin Avusturya-Macaristan İmparatorunu çok mutlu ettiği anlatılmaktadır. Rusya'nın savaştan çekildiğini öğrenen Avusturya-Macaristan İmparatoru Şarl haberi aldığı anda yanındakilere: “*Bugün hayatımın en mesut günüdür*” diyerek sevincini gösterdi. Ancak Rus siyasetçi Troçki'nin: “*İmza edilmiş olan muahede-i sulhiyenin müttefiklerle yeni hükümet arasında hayırkâr münasebette esas teşkil edeceği ümidi ile...*” demesi Avusturya-Macaristan'ı ve ortaklarını rahatsız etti. Yazar bu konuda şu yorumu yapmaktadır: “*Bolşevikler veya yerine gelenler farz-ı mahal olarak bir gün müttefiklerle münasebetlerinde hal-i harbi andırır vaziyetler almak isterseler şöyle bir tebliğin kendilerinden ve kendilerine salif olanlardan vaktiyle sadır olduğunu dâhil*

²⁵⁹ Ahmed, “Baltık Denizi'nde Rus Müdafaasının Esasları”, *Donanma Mecmuası*, S. 150, İstanbul, 3 Ocak 1918, s. 1608.

²⁶⁰ Ahmed Rasim, “Ruslarla İlk Muahede-i Sulhiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 152, İstanbul, 17 Ocak 1918, s. 1642.

²⁶¹ Ahmed Rasim, “Ruslarla 1112 Muahedesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 153, İstanbul, 17 Şubat 1918, s. 1657-1659.

hesap etmek mecburiyetini her halde duyacaklardır.” Yazara göre Troçki ustaca bir siyaset yaparak her iki tarafa da şirin gözükmeyi başardı. Ancak her şeye rağmen Rus askerlerinin terhis edildiği bilgisini açıklaması İttifak Devletlerini oldukça rahatlattı.²⁶²

Mecmuanın 155. sayısındaki “Tekdir İle Uslanmayanın Hakkı Kötektir” başlıklı yazıda Rusların ihtilalden sonra bir an önce barış masasına oturması gerektiğinden bahsedilmektedir. Yazara göre Lenin ve Troçki masada büyük kayıplar vereceklerinden korktukları için barış görüşmelerini geciktirmektedir. Eğer durum böyle devam ederse Rusya için işler her geçen gün daha kötüye gidecektir.²⁶³ 157. sayıda “Öteberi” başlığı altında, Rusya ile yapılan barış antlaşması anlatılmaktadır. Yazar makalesinin başında diğer İtilaf Devletlerinde de ihtilal çıkması temennisinde bulunmaktadır. Yazara göre Rusya oldukça ağır şartları kabul ederek barış antlaşmasını imzaladı. Bu sebeple Lenin ve Troçki kendi yakın arkadaşları tarafından dahi ağır eleştirilere maruz kaldılar. Yazıda Lenin’in bu barışı neden imzalamak zorunda kaldığını açıkladığı sözleri de yer almaktadır. Lenin: *“Cihanın sınıf-ı müreffehesi Almanların Rusya’yı istila ve Bolşevikleri kahr ve ıskat eylemesine kemal-i şiddetle intizar ediyordu. Bolşevikler Almanların ileri hareketleri yüzünden sukut etseydiler bütün cihan memnun olacaktı”* demiştir. Yazara göre Lenin’in barışı imzalamaktan başka çaresi yoktu. Çünkü ülke içinde asayiş henüz sağlanamadı ve olası bir Alman saldırısında Ruslar büyük toprak kayıpları yaşayabilirdi.²⁶⁴

Donanma Mecmuası’nın 157. sayısında Abidin Daver’in kaleme aldığı “Harb-i Umumide Ruslarla Vuku Bulan Muharebat-ı Bahriye” başlıklı yazıda Rusların denizlerde gerçekleştirdiği savaşlar, tarihleri ile detaylı bir şekilde gösterilmektedir:

“Baltık Denizi’nde

Baltık Denizindeki Rus filosunun Alman kuvve-i bahriyesine nazaran pek zayıf olması hasebiyle Ruslar, hiçbir zaman bütün kuvvetleriyle denize açılmak ve harp etmek cüretini gösterememişlerdir. 2 Ağustos 1914 de iki küçük Alman kruvazörünün Libau limanını topa tutmasıyla başlayan muhasamat-ı bahriyenin en ehemmiyetlileri şunlardır:

27 Ağustos’ta Almanya’nın Magdeburg küçük kruvazörü Finlandiya sevhilinde karaya oturarak mürettebatı tarafından berhava edilmiştir.

11 Teşrin-i evvel’de Rusya’nın 8000 tonluk Pallada zırhlı kruvazörü 26 numaralı Alman taht el-bahri tarafından gark edilmiştir.

2 Temmuz 1915’te 5 Rus kruvazörü ile Alman Albatros torpil gemisi arasında bir müsademe vuku bularak mezkûr kruvazör İsveç karasuları dâhilinde karaya oturmuştur.

²⁶² K. V., “Troçki’nin Kurnazlığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 154, İstanbul, 21 Şubat 1918, s. 1673.

²⁶³ K. V., “Tekdir İle Uslanmayanın Hakkı Kötektir”, *Donanma Mecmuası*, S. 155, İstanbul, 28 Şubat 1918, s. 1689.

²⁶⁴ K. V., “Öteberi”, *Donanma Mecmuası*, S. 157, İstanbul, 14 Mart 1918, s. 1721.

21 Ağustos 1915 de Alman donanması aksamı Riga körfezine dâhil olmak üzere müteaddit teşebbüsât icra etmişler ve bu esnada vuku bulan musadematda Emirbaharisky? sınıfından bir Rus muhribi ile Sivuç ve Kuraviic topçekerleri battığı gibi Rus filosundan büyük bir harp gemisi ve iki torpido hasara uğramış, Alman donanmasından bir torpido batmış, diğer biri de hasarat-ı azime ile üssü'l-harekesine götürülmüştür. O sırada İngilizler, Baltık tarihi taht el-bahirlerinden birinin Almanya'nın Moltke kruvazörünü torpilleyerek batırdığını iddia etmişlerse de bu geminin battığı teyit edilmemiştir.

23 Teşrin-i evvel 1915 Almanya'nın 9000 tonluk Prince Adalbert kruvazörü Libau limanı karibinde bir tahtelbahir tarafından gark edilmiştir. Ondin? küçük Alman kruvazörü de 7 Teşrin-i Sani 1915 de İsveç sahilinde bir tahte'l-bahir tarafından batırılmıştır.

30 Haziran 1916 da Alman torpidoları, bir zırhlı kruvazör, bir muhafazalı kruvazör ve beş torpidodan mürekkep bir Rus filosuna torpido hücumu yapmışlar, kısa bir mücadeleden sonra çekilmişlerdir.

Alman donanması kuva-yı berriye ile müştereken Üzel adalarına karşı icra-yı harekât eylediği sırada, 18 Teşrin-i evvel 1917 de Rusya'nın 14,600 tonluk Slava zırhlısı ile Garum muhribi gark edilmiş ve Alman donanması, bir tek sefine-i harbiye bile zayi etmeden gerek bu adalar civarındaki ve gerek Riga körfezindeki sabih torpilleri taramağa muvaffak olmuştur.

Büyük Denizlerde:

Ruslarla müttefikîn arasında, Baltık ve Karadeniz'den maada diğer denizlerde de bazı musademat ve hadisat-ı harbiye cereyan etmiştir ki onlardan kısaca bahis etmek faideden hali olmaz.

Rusya'nın Askold namındaki, Japon muharebesinden tahlis-i girîbâna muvaffak olan kruvazörü İngiliz-Fransız gemileriyle beraber Çanakkale harekâtına iştirak etmiştir.

28 Teşrin-i evvel 1915 de Emden kruvazörü cenubi Asya'da, Malezya Şibh ceziyesinde kâin Penang limanında Rusya'nın Zhemchug kruvazörünü gark etmiştir.

Rusya'nın Presoviet namındaki eski hatt-ı harp gemisi 3 Kanun-ı Sani 1917'de Süveyş civarında torpile çarparak gark olmuştur.

Bu gemi Port Arthur'da batmış iken Japonlar tarafından yüzdürülmüş ve Japon donanmasına ilhak olunmuştu. Harb-i umumi esnasında Japonya tarafından tekrar Rusya'ya fûrûht edilmiştir.

Garumobuvsky ismindeki 13,500 tonluk zırhlı kruvazörün de gark olduğu şayi olmuş ise de bu haberin derece-i vüsûku malum değildir.

Karadeniz'de:

Devlet-i Osmaniye'nin harb-i umumiye iştiraki Karadeniz hadise-i malûmesi ile başlamıştı. Bu denizde de hiçbir zaman kati mahiyete haiz deniz cengi olmamıştır. Osmanlı donanmasının kuvve-i asliyesini teşkil eden Yavuz'un tek bir sefine olması hasebiyle düşmanın beş altı zırhlısına karşı neticesi meşûk bir mücadeleye girişmesi doğru olmaz ve ancak, sürat seyrine istinaden yapacağı akınlar, indireceği ani darbelerle düşmanın hâkimiyet-i bahriyesini ihlalle çalışması iktiza ederdi. Bilhassa Rusların yeni dretnotlarından ikisi harbe mahya bir hale gelmek üzere bulunduğu cihetle Yavuz'un düşmanla kati muharebe yapması muvafık değildi. Faraza böyle bir muharebede Yavuz iki düşman gemisini batırdıktan sonra harpten sâkıt bir vaziyete düşse, düşmanın harp edebilecek daha üç dört gemisi kalacak ve bir müddet sonra yekdiğerini takiben iki muhip dretnotta bunlara iltihak ederek hâkimiyet-i bahriye büsbütün ve tamamen Rus donanmasının eline geçecekti. Hâlbuki Yavuz sağlam ve zinde bulundukça her vakit düşmana nagehani darbeler indirmek mümkün olabilirdi. Nitekimde öyle olmuştur.

Karadeniz'de vukua gelen muhtelif müsademelerin en mühimleri şunlardır: Teşrin-i Sani 1330 iptidalarında bütün Rus filosuyla Yavuz ve Midilli arasında Sivastopol açıklarında bir müsademe vukua gelmiş ve Rusların bir gemisi hasara uğramıştır.

11 Kanun-i Evvel 1330 da Midilli 5 zırhlı 2 kruvazör 10 torpidodan mürekkep bütün düşman donanmasına tesadüf etmiş, Rostislav zırhlısını topa tutmuş, iki torpil gemisini batırmıştır.

Ertesi günü Yavuz da mücadeleye iştirak ederek Rusları Sivastopol'e çekilmeğe mecbur etmişlerdir.

22 Mart 1331 de donanmamız Rusların iki nakliyesini batırmış ve bu esnada Mecidiye kruvazörü Uçakof istihkâmı civarında torpile çarparak batmıştır.

Zayıatın Mukayesesi:

Baltık'ta olduğu gibi Karadeniz'de de Rusların zayıatı daha fazla olmuştur. Biz cümlesi sabih torpile çarpmak suretiyle gark olan Mecidiye kruvazörü ile birkaç torpido bot kayıp ettik ki bunların mecmuu yalnız 4000 ton kadardır.

Ruslar ise 23500 tonluk Imperatritsa Mariya dretnotu Kobaneç gambotu üç torpido zayı etmişlerdir ki mecmuu 26000 ton eder.

Rusya'nın bu harpteki bütün zayıat-ı bahriyesi 2 zırhlı kruvazör 1 kruvazör 3 gambot 6-7 muhrip 5 mayın gemisi ile (mayın gemilerinin 7000 tonluk üç tanesi Karadeniz'de batmıştır) müteaddit muavin kruvazör ve birkaç taht el-bahre balığ olmuştur.

Alman donanması ise Baltık denizinde 1 zırhlı kruvazör 3 küçük kruvazör, birkaç da torpido zayı etmiştir.

Bunlardan maada Yavuz'la Midilli birkaç defa daha Rus gemileriyle muhtelif tarihlerde müsademe etmişlerdir.

Tarafeynin zayıatını hülasa edersek şu netice hâsıl olur: Türkiye 4000 ton, Almanya 19000 ton, Rusya 80000 ton.

Bu sefain-i Harbiye'den maada Rusya'nın Karadeniz'de 12 mütecaviz nakliye sefinesi ve diğer denizlerde de müteaddit sefain-i nakliye ve ticariyesi gark olmuştur.

Devlet-i Osmaniye'de bir mayın gemisi ile üç nakliye sefinesi ve bir miktar sefain-i ticariye kayıp etmiştir.

İbtida-i harpte Alman tezgâhlarında Rusya hesabına derdest inşa olan iki küçük kruvazör ile birkaç taht el-bahir Alman bahriyesi tarafından zapt edilmiştir. Bu kruvazörler, Midilli sisteminde ve 4500 tonluktur. Alman donanmasında Elbing ve Pillow ismini taşıyan bu gemilerden birincisi Iskajarak muharebesinde gark olmuştur.

Görülüyor ki Rus-Japon seferinden aldığı derslerden istifade etmiş olan Rus bahriyesi, harb-i umumide iyi zayıata uğramış olmakla beraber Rus ordusu gibi kati bir inhizam ve mağlubiyete duçar olmamış ve 650,000 tonluk kuvvetinden yalnız 70,000 tonunu kaybetmek suretiyle, mümkün mertebe az hasar ile kurtulmuştur.”²⁶⁵

Mecmuanın 165. sayısındaki yazarı belli olmayan “Rus Filosu Kimindir” başlıklı kısa yazıda Karadeniz'deki Rus filosuna hangi devletin bayrakları çekilmelidir sorusu tartışılmaktadır. Muhtemelen bu tartışma Almanya ile yaşanan bir anlaşmazlıktan ötürü meydana geldi. Yazara göre nasıl ki Almanlar Sivastopol'e girdikten sonra bütün binalara kendi bayraklarını astıysa Sivastopol Limanı'na ilk giren Osmanlı Devleti'nin de Rus filosuna kendi bayraklarını asması gerekmektedir. Ancak Almanlar, Sivastopol Limanı'nın kontrolünü eline alan Osmanlı Devleti'ni yok sayarak Rus filosuna da Alman bayraklarını astılar. Bu sebeple yazar Almanya'ya karşı ince bir eleştiride bulunmaktadır.²⁶⁶ Donanma Cemiyeti bu konunun peşini bırakmayarak konuyu Talat Paşa ile görüşmek için girişimlerde bulunmuş ve sadrazamdan randevu alabilmişlerdir. 166. sayıda çok kısa olarak yapılan görüşme aktarılmaktadır. Talat Paşa

²⁶⁵ Abidin Daver, “Harb-i Umumide Ruslarla Vuku Bulan Muharebat-ı Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 157, İstanbul, 14 Mart 1918, s. 1734-1739.

²⁶⁶ Belirtilmemiş, “Rus Filosu Kimindir”, *Donanma Mecmuası*, S. 165, İstanbul, 9 Mayıs 1334, s. 1868.

bu konu hakkında şu ifadelerde bulunmaktadır: “*Hükümet-i Osmaniye’nin bu hususta icap eden teşebbüsata tevessül eylediğini ve hükümetin donanmanın Osmanlı filosuna ilhakı için elinden gelen her şeyi yapacağına milletin emin olması lazımdır.*”²⁶⁷ Rus filosunun kimin olacağı konusunu 167. sayıda Abidin Daver de değerlendirmektedir. Abidin Daver Osmanlı Devleti’nin müttefiklerini bu konuda eleştirmektedir. Abidin Daver’e göre nasıl ki Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Romanya kendi güvenlikleri için istedikleri bölgeleri ilhak edebiliyorsa Osmanlı Devleti’nin de güvenliği için Karadeniz’deki Rus filosunu kendi donanmasına katması gerekmektedir. Bu konunun başka türlü çözüme kavuşturulması ise mümkün değildir.²⁶⁸ Karadeniz’deki Rus filosunun akıbeti 185. sayıda da tartışılmaktadır. Yazıda, Osmanlı Devleti’nin boğazları savunulabilmesi için bu filonun kesinlikle Osmanlı Devleti’ne verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak Almanlar bu konuya sıcak bakmamakta ve Rus filosundaki Alman bayraklarını çıkarmamaktadırlar. Yazıda, Amerika’nın müttefiki Fransa’ya çok sayıda yardım yaptığı örneği verilerek Almanya sert bir şekilde eleştirilmektedir. Tartışmalara sebep olan Rus filosunda; 1 dretnot, 2 zırhlı, 5 eski zırhlı, 2 kruvazör, 8 torpidobot muhribi, 15 torpidobot ve 15 taht el-bahir bulunmaktadır.²⁶⁹

5. FRANSA

Donanma Mecmuası’ndaki Fransa ile ilgili yazıların hemen hemen hepsi askeri konuları içermektedir. Sadece 45. sayıdaki “Fransa ve Şimendiferler Meselesi” başlıklı makalede, Karadeniz hattında yapılmak istenen demir yolları ve limanların Fransız bir şirkete ihale edilmesi anlatılmaktadır. Yapılan müzakerelerin çok çetin geçtiği ve müzakerelerde Osmanlı Devleti temsilcisi olan Cavit Bey’in görüşmelerde sert tavır aldığı, bu sebeple de nihai sonuca varılamadığı belirtilmektedir. Müzakerelerin detayına girilmeden evvel daha önceden Alman şirketlerince yapılan Bağdat demiryollarının ihale aşamasında yaşanan sıkıntılara değinilmektedir. Buna göre; Bağdat demir yolunun yapımında yaşanan en temel sıkıntı İngiltere, Fransa ve Rusya’nın bu projeye talip olmalarıdır. Hükümetler arası görüşmeler neticesinde işi Almanya kesin olarak üzerine alınca bu defa başka bir zorluk baş gösterdi. Bu zorluk Bağdat demir yolları için olan tahvilleri hem Paris hem de Londra borsalarının kabul etmemesidir. Bütün bu engellemelere rağmen Almanya bu işi olumlu neticelendirebildi. Bağdat demir

²⁶⁷ Belirtilmemiş, “Karadeniz Filosu Hakkında Cemiyetimizin Teşebbüsü”, *Donanma Mecmuası*, S. 166, İstanbul, 23 Mayıs 1334, s. 1884.

²⁶⁸ Abidin Daver, “Karadeniz Filosu Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 167, İstanbul, 30 Mayıs 1334, s. 1885.

²⁶⁹ Belirtilmemiş, “Rusların Karadeniz Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 185, İstanbul, 10 Teşrin-i Evvel 1334, s. 2173.

yollarının yapım aşaması hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra tekrar Karadeniz hattı konusuna dönülmektedir; Karadeniz’de inşaaı planlanan Samsun-Erzincan-Erzurum-Trabzon hattının yapılması aşamasında da diğer devletler sıkıntı yaratmaktadır. Çünkü Karadeniz’de böyle bir inşaa işi olursa Rusya’nın imtiyaz sahibi olacağına dair Osmanlı Devleti ve Rusya anlaşmışlardır. Ancak Rusya’nın bu işi yapabilecek sermayeyi bulabileceği düşünülmemektedir. Makalenin sonunda Fransa ve Rusya hükümetlerinin bir araya gelerek bu konunun çözülmesi ve Osmanlı Devleti’nin de Karadeniz hattında yeni bir demir yolu ağı sahibi olması gerektiği anlatılmaktadır.²⁷⁰

Birinci Dünya Savaşı başlayınca Almanya hızlı bir şekilde Belçika’yı ve Fransa-Almanya sınır bölgelerini işgal etti. Mecmuanın 65. sayısında “Fransız Ordusu Nereye İstinad Ediyor” başlıklı makalede bu durum karşısında Fransız askerlerinin hangi bölgelerde savunma hattı kurduğu anlatılmaktadır. Buna göre; Fransızların merkezi harekât bölgesi Lille şehridir. Bu şehrin düşmemesi için etrafındaki *Bondues, Menzan, Barol, Sengen, Saklen, Anglo, Vergolan* adındaki bölgeler sıkı bir şekilde tahkim edildi. *Gereve, Leve, Eryo, Asvan, Serfunten, Burdiyö, Humon* istihkam bölgelerinden oluşan *Mobuj Kalesi Samber Nehri* müdafasını oluşturmaktadır. *Ovaz* veya *Şimey* geçidi, tabyalarla kapatıldı. Bu istihkam bölgelerinin düşmesi halinde, *Ovaz* ve *Moz* nehirleri arasında ormanlık, bataklık arazi ve *Rokerva* bölgesinde savunma hattı oluşturulabilir. *Muzenhari*’nin doğusundaki vadi *Monmedi* ve *Longovi* ismindeki küçük istihkamlarla savunulur. *Arden* dağları sınırda önemli bir engel teşkil etmediğinden daha geriye *Jeve, Mezziyer, Sedan, Setaney, Verdon* bölgeleri istihkâmları ile *İral Kalesi* inşa edildi.

Fransa’nın Almanya sınırında oluşturduğu savunma hattı ise şu şekildedir:

“İşbu hudutta Moz mevakk-ı müstahkemesi ve bilhassa Lachom, Regre, Doggy, Hudanuble, Belrop, Saint Michell, Bellvill, La Mer, Sander chor, Rojlie, Moul Noble, Tavin, Vuu, Deuxe Moun istihkamatını havi Verdon kalesi vardır. Bu istihkâma arkadan Le Butrie LeFransua istihkâmına istinat ederek ale’-d-derecât tesis edilmiştir. İşbu mevki müstahkeme Argon arazisinden geçerek arkadan çevrilebilirse de mezkûr arazinin bataklık ve arızalı olması ve Akr, Eunne, Subeppe, sularını geçtikten sonra Biremon, Frasen, Vubetrie, Berrue, Neu Jean, La beşse, Pompunal, Manette, Saint Tierrie istihkâmlarıyla müdafaa edilen ve 64 kilometrelik bir sahayı ihata eden Rens müstahkem ordugâhı bulunması hasebiyle bu cihet müşküldür. Elyevm Alman ordusunun Rens’i zorlaması bu maksada mübtenîdir.

Moz Nehri sahilinde bulunan hattın aksa-yı cenubinde Loren cihetinin merkez müdafaası Nancy ve Toul şehirleridir. Toul şehri Le Say, Eucruue, De Mujermoin, Penny, La Blanchcut istihkâmları ve Blenua tabiyesiyle tahkim olunmuştur.

Mourette ve Moujel arasındaki vadiyi Furiar istihkâmı müdafaa eder ki, bu mevki Toul ile Nancy arasındadır.

²⁷⁰ Ber Bek, “Fransa ve Şimendiferler Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 45, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1329, s. 955-962.

Saint Michelle ile Chominercy arasında da Liuville, Canne de Rumen, Zirvanvill, Jevy istihkâmadır ale't-tedric inşa edilmiştir.

Bu hattı müdafa Moselle nehri ile Modun nehrinin nokta-i iltisakında kâin Kut Saint Barb istihkâmı ve Nancy'nin şarkında kâin Maunonville istihkâmıyla tahkim edilmiştir.

Toul ve Epinal şehirleri arasındaki vadi vaziyet-i arzıyesi itibarıyla bir düşman askerinin adeta iştihayı istilasını tahrik eder. Bu derece kolay geçilebilir. İşte bu vadiyi geçmek isteyen askeri müstevli Burlemoun istihkâmıyla müdafa edilen Neuvechato mevkiine karşı gelecektir ki; burada mevcut bulunan yol, şose, şimendifer hattı gibi vesaiti nakliye ve teshiliyenin çokluğundan dolayı gayet az bir zamanda kaliteli miktarda Fransız askerinin tahşidi pek kolaydır. Bu kasabanın nüfusu 4500 kadar olduğu halde altı tane şimendifer hattı vasil olmaktadır.

Fransız ordusu burada da mağlup olursa Paris'e kadar tepeler ve vadiler gibi mevani-i tabiyeden başka hatt-ı müstakim yoksa da Paris şehri hakikaten dünyanın en kavi kalelerinden biri olarak ve büyük emek sarfı ile inşa edildiğinden Fransa'nın müdafaası nokta-yı nazarından en büyük vazifeyi ifaya namzettir. Fransa ordusu çekilecek olursa asakir-i müstevlieden bir kısım mühimi Paris'i muhasaraya mecbur olacak ve mutlak kısmıyla Fransız bakiyyetü's-süyûfi tecrübeyi tâlî etmek kabil olacaktır.

1870 muharebesinden evvel mevcut olan eski istihkâmlardan maada Paris, mihveri 40 kilometrelik bir kıtayı nâkıs teşkil eden ve saha-yı tahribi 13 kilometreye varan bir mecmua-ı istihkâma ile muhattır. Paris istihkâmlarının başlıcaları şunlardır:

Churmei, Mounlinon, De Muan, Moonmorais, Equan, Seten, Voujour, Sheal, Voblei, Champany, Sousy, Bleunvssen George, Palareu, Veriye, Shaten, Houtbreyer, Vilra, Houbouk, Saintsir, Marly istihkâmlarıdır.

Balfour -Balon de Alsace ve Lamon dağları arasında otuz kilometre genişliğinde bir geçit olan Belfur her zaman için Fransa'yı istila eden asakire tabii bir kapı olduğundan dolayı son derece tahkim edilmiştir. Şimalde: Jiromanlı, ortada; Herifur, cenupta Purentrovi istihkâmadır mevcut olduğu gibi buranın müdafaasına ait bi'l-cümle mevakinin merkezi ve en mühimi Bafur kalesidir. İş bu kalenin tarz-ı tahkimi son sistem ve pek mükemmel olup Justis ve Meeyot isimindeki eski kalelerden maada: Jiromanlı, Moonsalier, Moonbar, La Chou La Moon, La Rouch, Bellvue, Aşağı Peruch, yukarı Peruch, Bousmon, Foub, Bousmanfur, Vauxzua, Buvadoux, istihkâmlarından terekküb eder.²⁷¹

Donanma Mecmuası'nın 69. sayısındaki "Bahr-i Sefid'de Fransa, İtalya, Avusturya Kuvvetleri" başlıklı makalede Fransa donanması hakkında bilgiler verilmektedir. Makalede verilen bilgilere göre İngiltere ve Fransa 1912 yılında bir anlaşma yapmış ve bu anlaşmaya göre İngiltere Akdeniz'de bulunan donanmasını Kuzey ve Manş denizlerine çekerek bu bölgedeki hâkimiyeti Fransa'ya bırakmıştır. Böylelikle İngiltere kuzeyde Almanya ile mücadele ederken Fransa da Akdeniz'de İtalya ve Avusturya ile mücadele edebilecekti. Makalede devletlerin sahip olduğu donanma programlarından ve mevcut gemilerden bahsedilmektedir. Verilen bilgiye göre 1915 yılı başlarında Fransa 23500 ton hacminde 4 adet dretnotu donanmasına katacaktır. Bu gemilerin her birinde 12 adet 30 cm'lik ve 22 adet 14 cm'lik topla 4 adet 45 cm'lik torpil kovani bulunmaktadır. Bu gemilerin hızı saatte 21 mil olacaktır. Fransa donanmasında mevcut her biri 18500 ton ağırlığında 6 adet benzer dretnot vardır. Bu gemilerin her birinde 4 adet 30 cm'lik, 12 adet 24 cm'lik top ve 4 adet 45 cm'lik torpil

²⁷¹ Belirtilmemiş, "Fransız Ordusu Nereye İstinat Ediyor?", *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, s. 267-268.

kovanı bulunmaktadır. Hızları saatte 20,5 mildir. Bunlardan başka donanmada 14000-15000 tonluk hacimlerde 5 adet zırhlı gemi bulunmaktadır. Gemilerin her birinde 4 adet 30 cm'lik, 10 adet 19 cm'lik top ve 45 cm'lik iki torpil kovanı mevcuttur. Süratleri 19,5 mildir. Zırhlı kruvazör olarak 13000-14000 ton hacminde 7 tane gemi bulunmaktadır. Bunlar 6.5, 10.5 ve 19 cm'lik toplara sahiptir ve hızları saatte 23 mildir. Fransa'nın yeni programı ile birlikte 36 tane açık deniz torpidosu ve 16 taht-el bahir daha donanmaya eklenecektir.²⁷²

Makalede son olarak İtalya-Avusturya ve Fransa kuvvetleri şu şekilde karşılaştırılmaktadır:²⁷³

Tablo 21. İtalya, Avusturya ve Fransa'nın Deniz Kuvvetlerinin Karşılaştırılması

İtalya	Avusturya	Yekûn	Fransa	
9	13	22	21	Zırhlı
9	3	12	20	Zırhlı kruvazör
14	5	19	25	Adi kruvazör
23	12	35	59	Torpedo muhribi
29	6	35	73	Tahte'l-bahir

Fransa donanması ile ilgili bir başka makale 75. sayıda yer almaktadır. Abidin Daver “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye” başlıklı yazısında verilen bilgilere göre Fransa donanması şu şekildedir:

“Zırhlı sefain:

4 dretnot; 48 adet 30.5 cm'lik, 88 adet 14 cm'lik

6 şibh dretnot; 24 adet 30.5 cm'lik, 72 adet 24 cm'lik

5 zırhlı; 24 adet 30.5 cm'lik, 18 adet 16.4 cm'lik, 30 adet 19.4 cm'lik, 36 adet 16.4 cm'lik,

4 zırhlı; 16 adet 30.5 cm'lik, 30 adet 14 cm'lik, 10 adet 16.4 cm'lik

6 eski zırhlı; 10 adet 30.5 cm'lik, 47 adet 14 cm'lik, 10 adet 19.4 cm'lik

22 zırhlı kruvazör; 66 adet 19.4 cm'lik, 42 adet 14 cm'lik

122 adet 30.5 cm'lik, 72 adet 24 cm'lik, 10 adet 27 cm'lik, 99 adet 19 cm'lik olmak üzere 303 adet büyük, 423 adet vasat top ile mücehhez 47 sefine-i harbiyeden müteşekkildir.

Kruvazörler:

12 adet kruvazör; 2 adet 24 cm'lik, 44 adet 16.4 cm'lik, 28 adet 14 cm'lik

Fransız kruvazör filosu 2 adet büyük 72 vasat topla mücehhez 12 sefinden müteşekkildir.

Torpedo sefaini:

87 kıta' torpedo bot muhribi, 14 kıta' açık deniz torpidosu, 145 kıta' torpidobot, 76 kıta' taht-el bahirden mürekkeb olmak üzere 322 kıta' torpedo sefindesinden mürekkeb bulunmaktadır.”²⁷⁴

²⁷² Belirtilmemiş, “Bahr-i Sefid'de Fransa, İtalya, Avusturya Kuvvetleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 328-329.

²⁷³ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 330.

²⁷⁴ Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 75, İstanbul, 4 Kanun-ı Sani 1915, s. 422.

Mecmuanın 82. sayısında M. İdris tarafından kaleme alınan “İngiltere’den Fransa’ya Tünel” başlıklı makale bulunmaktadır. Makalede, Almanya’nın İngiltere’yi denizaltılar sayesinde muhasara altına aldıktan sonra düştüğü zor durum ve bunun üzerine eskiden beri dillendirilen Manş Denizi tüneli projesi hakkında bilgiler verilmektedir. Mecmuadan aktarılan bilgiye göre İngiltere abluka altına alındıktan sonra birçok vapur şirketi seferlerini durdurdu. Sigorta ücretleri yüzde yüz arttı. İngiltere’den Fransa’ya yapılan nakliyat sekteye uğradı. En önemlisi de İngiltere’den Fransa’ya gönderilecek altı yüz bin askerin nakli gerçekleşmedi. M. İdris yazısının devamında Manş Denizi tünel projesinin tarihi gelişiminden bahsetmektedir; bu proje ilk defa Napolyon’un İngiliz sefirine yaptığı teklif ile gündeme geldi ancak o dönem gerçekleştirilemedi. Daha sonra 1876 yılında bu konu tekrar gündeme geldi ve somut adımlar atıldı. İngiltere ve Fransa sahillerine sondaj dahi yapıldı ancak İngiliz hükümeti, bu tünel aracılığı ile ülkelerine daha kolay saldırı yapılabileceği gerekçesiyle projeden desteğini çekti. Bunun üzerine Fransızlar başka fikirler ortaya sürdü. Bu fikir; yapılacak tüneldeki lokomotiflerin elektrikli olması ve elektriğin İngiltere’den temin edilmesi idi. Bu sayede tünelin kontrolü İngiltere’nin elinde olacaktı. İngilizler bu fikre de ticaret gemilerinin zarar edeceği düşüncesiyle karşı çıktı. Böylece bu fikir rafa kaldırıldı. M. İdris’e göre tünel projesi çok masraflı ve zor olmasından ayrıca İngiltere’nin Avrupa ile kara bağlantısı kurmak istememesinden dolayı hiçbir zaman gerçekleştirilemeyecektir.²⁷⁵

Donanma Mecmuası’nın 83. sayısında Napolyon zamanında, Fransızların Mısır’ı işgal etmesi ve Fransız bir generalin Halepli Süleyman isminde biri tarafından öldürülmesi anlatılmaktadır. Makalenin başında Fransızların da bir zamanlar İngiltere gibi yayılmacı bir politika takip ettiği ve bu politika doğrultusunda İngiltere’nin Hindistan yolunu kesmek için Mısır’ı işgal etmeye kalkıştığı anlatılmaktadır. Makalede ayrıca Mısır’ın Osmanlı Devleti ve İslam dünyası açısından önemine vurgu yapılmaktadır.

Makalede asıl üzerinde durulan konu Napolyon Bonapart’ın en önemli generallerinden biri olan “Jean Baptiste Kleber”in Halepli Süleyman Çelebi tarafından öldürülmesidir. Yazar yaşanan olayı Tarih-i Cevdet’ten şöyle nakletmektedir:

“İngilizler Mısıra tayin ettikleri Hıdiv na-meşru alay ile Abidin sarayına götürdükleri gibi Kleber tarafından Mısır’a kadı nasb olunan Ahmet Arşı’yi de Muharrem’in yirmi dördüncü günü Fransa ümera ve ekâbiri Alay ile mahkemeye götürerek bir gösteriş yapmışlardı. İşte

²⁷⁵ M. İdris, “İngiltere’den Fransa’ya Tünel”, *Donanma Mecmuası*, S. 82, İstanbul, 22 Şubat 1915, s. 539-540.

o gün Kleber, Özbekiye’de ikamet ettiği hanenin tamiri için ordu mimarıyla bahçede gezinerek müdavele-i efkâr ederken evlad-ı Arapdan bir genç kemal-i tevazu ile Kleber’in yanına sokularak eline bir arzuhal vermişti. Kleber arzuhalî mütalaa ederken genç Süleyman Çelebi hançerini Generalin göğsüne birkaç defa daldırıp, çıkarmış birkaç dakika sonra Kleber’in cesedi yere serilmişti. Süleyman itidal demini muhafaza ederek oradan sıvışmış ve civardaki bostanlardan birine girip ihtifa etmişti. Fransızlar vakanın failini bulabilmek için yolda rast geldiklerini tevkif ediyorlardı. Nihayet Süleyman firarını oturduğu evden müşahade etmiş olan bir karının delaletiyle yakayı ele vermişti. Süleyman istintakında ismini, tevellüdünü, yirmi dört yaşında olduğunu, bir defa daha Mısır’a gelerek üç sene kadar oturduğunu, cami-i Ezherde tahsil-i ilim eylediğini söylüyor. Serdar-ı Ekrem’in teşvikiyle mi generali katlettiği sualine de, bunu mahzan kendi hissiyatına tabi olarak yaptığı cevabını veriyordu. Nihayet Süleyman’ı şiddetle dövmeğe başlamışlardı. Süleyman dayağa, işkenceye tahammül edemeyerek ordu-yu hümayun Mısır’dan Şam’a ricat ettiği sırada yeniçeri ağasının emr-i talimiyle gazaya ve oradan Mısır’a geldiğini, ahaliden hiç kimseye ifşa-yı râz-ı derun eylemediğini yalnız cami-i ezher müderrislerinden Seyid Muhammet Kudsi ve Seyid Ahmet Veli ve Şeyh Abdullah Gazi ile Şeyh Abdülkadir Gazi’yi maksadından haberdar etmiş ise de, müderrisîn-i müşarünileyhimin bu işten vaz geçmesi için kendisine nasihatte bulunduklarını fakat onları dinlemeyip Kleber’i katl eylediğini söylüyordu. Fransızlar cami-i ezherin Süleyman ile temas etmiş olan bu müderrislerinden yalnız üçünü bularak keyfiyetten Fransa hükümetini haberdar etmedikleri bahanesiyle biçarelerin başlarını kesmişler, Süleyman’ın evvela sağ elini yaktıktan sonra kazığa vurarak idam eylemişlerdir.”²⁷⁶

Makalenin sonunda yine Tarih-i Cevdet’ten Süleyman Çelebi’nin kısa biyografisi aktarılmaktadır.

Abidin Daver, *Donanma Mecmuası*’nın 86. sayısında da Çanakkale Cephesi ile ilgili “İngiliz ve Fransız Donanması’nın Zayiâtı” başlıklı bir makale kaleme almıştır. Abidin Daver makalesinin başında Avrupa basınında Çanakkale Cephesi ile ilgili çıkan haberleri eleştirmektedir. Özellikle Fransız yazarların ortak kanısı olan İtilaf Devletleri’nin Çanakkale Boğazı’nı kolayca geçeceği düşüncesini eleştirmektedir. Bununla birlikte Avrupa’da hâkim düşünce olan Fransız topraklarının Alman topraklarından daha güçlü olduğu fikrine de katılmamaktadır. Abidin Daver bu düşüncelerini belirttikten sonra Çanakkale Boğazı’nda batan ve hasar alan İtilaf Devletleri gemilerini paylaşmaktadır:

“Hasar alanlar:

İsim	Ton
İngiliz HMS Queen Elizabeth	28500
İngiliz HMS Lord Nelson	16750
İngiliz HMS Agamemnon	16750
İngiliz HMS Hampshire	11000
İngiliz HMS Dublin	5500
İngiliz HMS Amethyst	3050
İngiliz Sapphire	3050

²⁷⁶ Belirtilmemiş, “Mısır’da Fransızlar ve Halepli Süleyman”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, 29 Şubat 1915, İstanbul, s. 554.

Fransız Suffren	12730
İngiliz HMS İnflexible	17600
İngiliz HMS Prince George	15150
İngiliz HMS Cornwallis	14200
Batanlar:	
İngiliz HMS Ocean	13150
İngiliz HMS İrresistible	15200
Fransız Bouvet	12000
Fransız Goulois	11300
Fransız Charlemagne	4800 ²⁷⁷

Abidin Daver'in belirttiğine göre bunlardan başka bir de Ege Denizi'nde iki savaş gemisi, Çanakkale'de ise dört torpil gemisi ve bir torpido batırılmıştır.

Çanakkale Muharebeleri devam ederken Osmanlılar, Fransızlardan ganimet olarak bir tahte'l-bahir ele geçirdi. Ele geçirilen bu tahtelbahir Osmanlı Devleti hizmetine geçirilirken Harbiye Nezaretince bir merasim düzenlendi. Başta dönemin Harbiye Nazırı Enver Paşa olmak üzere devletin önde gelen paşaları bu merasime davet edildi. *Donanma Mecmuası*'nın 115. sayısında "Fransız Bahriyesinin Osmanlı Filosuna Kıymetli Bir Hediyesi" başlıklı makalede bu merasim hakkında bilgi verilmektedir:

"Merasim-i tevsimiye Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın ba'de-z-zuhr saat iki buçuğa doğru Bahriye Nezaretine muvasalatı ile başlamıştır. Enver Paşa erkân-ı nezaret tarafından kabul edilmiş, bade Alman Amiral Wilhelm Anton Souchon Paşa; Suriye heyet-i edebiyesi erkân-ı kiramı ve züvvâr-ı saire vasıl olmuşlardır. Bahriye Nazırının Camialtı denilen meydanda merasime iştirak eden berri ve bahri ümerâ ve zabitan ile makine gemici çırakları ve efrad-ı cedide mektebi talebesi, bahriye, itfaiye ve muhafaza bölüğünden yüz kişilik bir müfreze ile donanmayı hümayun efradından müretteb iki yüz kişilik bir bölük ahz-ı mevki eylemişlerdi. Turquoise tahte'l-bahri, Bahriye Nezaretinin Camialtı denilen meydanında, sahile suret-i mahsusada rabt edilmiş olan bir iskeleye yanaştırılmış idi. Sefine gönderinin bâlâsında Osmanlı bayrağı şanlı şanlı temevvüç ediyordu. Sancağımızın altında ise Fransız bayrağı mağlub ve ser-nigûn duruyordu.

Saat iki buçukta Enver Paşa Camialtına gelmiş ve refakatinde erkân-ı harbiyeyi bahriye reisi Vasıf, Haliç komodoru Remzi, harbiye müsteşarı Fahreddin, merkez kumandanı Cevad Beyler bulunduğu halde kıtaatı teftiş ve muayene eylemiştir. Merasime duâ-gû efendi tarafından kıraat edilen belîğ ve müessir bir duâ ile başlanılmış ve bu duâ orada hazır bulunan muvahhidinin kulübünde derin bir vecd ve neşât-ı ruhani husule getirmiştir. Ba'de Enver Paşa tahte'l-bahrin yanına gelerek sefinenin ismini havi olan Müstecib Onbaşı levhasının üzerindeki örtüyü bizzat kaldırmıştır. Bu esnada kıtaat selam durmakta ve muzika marş-ı sultaniyi terennüm-sâz olmakta idi. Müteakiben tahte'l-bahir hazirûnun önünde bir manevra icra etmiştir. Merasim esnasında biri bahriye nezaretine, diğeri Yavuz zırhlısına ait iki musiki takımı tarafından askeri havalar çalınmakta idi. Merasime iştirak eden kıtaat başkumandan vekilinin pîşgâhında bir resmi geçit icra etmişlerdir."²⁷⁸

Makalede ayrıca resmi törenin resimleri de mevcuttur.

²⁷⁷ Abidin Daver, "İngiliz ve Fransız Donanmasının Zayıyatı", *Donanma Mecmuası*, S. 86, İstanbul, 25 Mart 1915, s. 601.

²⁷⁸ Belirtilmemiş, "Fransız Bahriyesinin Osmanlı Filosuna Kıymetli Bir Hediyesi", *Donanma Mecmuası*, S. 116, İstanbul, 5 Teşrin-i Sani 1331, s. 1070-1072.

Donanma Mecmuası'nın 133. sayısındaki “Fransa’nın Maket Donanması” başlıklı makalede özellikle Dunkerque saldırısından sonra Fransız donanmasının gücü tartışılmaktadır. Almanya Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesinin yaptığı açıklamaya göre 25 Nisan 1917 gecesi Alman torpidobotları Dunkerque Limanına baskın yaparak birkaç Fransız torpidobotunu batırdı. Bunun yanında Fransız donanmasının Akdeniz’de özellikle Avusturya donanması tarafından zor durumlara düşürüldüğü anlatılmaktadır. Avusturya şimdiye kadar Fransa donanmasına ait 4 hatt-ı harp sefinesi, 2 zıhlı kruvazör, 1 küçük kruvazör, 3 gambot ve mayın gemisi, 15 muhrip ve torpido bot, 10 taht-el bahir batırdı. Buna karşılık Fransa ise ancak 1 Avusturya kruvazörü batırmayı başardı.²⁷⁹

Makalede Fransız donanması ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“İlan-ı harpten mukaddem işe yarar sefain-i harbiye 20 hatt-ı harp gemisi (bu meyanda dretnot, nim dretnot vardır.) 19 zıhlı kruvazör, 8 kruvazör, 85 torpidobot muhribi, 150 torpidobot ve 5 tahtelbahir ile bir hayli gambot ve mayın dökücü vapurdan ve saireden ibaretti. Boite Parisienne’in 1916 Teşrin-i evveli maba’disinde bildirmiş olduğuna nazaran esna-yı harpte üç dretnot daha yani Loren, Britannia, Provence, harp ve darbe mahya bir hale getirilmiştir. Bu gemiler, 3500 ton mai mahrecinde olup, beheri on kıta 34 cm’lik ve yirmi iki 14 cm’lik top ile müsellah bulunmaktadır. Son zamanlarda mebusların vaki olan birçok şikâyetlerinden anlaşıldığına göre: salifu’z-zikr sefain-i cesimeden maada hiçbir büyük geminin inşaatı ikmal edilmemiştir.”²⁸⁰

Makaleden aktarılan bilgiye göre; Fransız meclisi özellikle Dunkerque’te yaşananlardan sonra Fransa donanmasının neden net bir başarı sağlayamadığını tartışmaktadır. Tartışmaların sonunda ortaya çıkan sebep Alman denizaltılarıdır. Alman denizaltılarının hem Fransız hem de İngiliz donanmasına çok kayıplar verdirdiği ve buna en kısa sürede çareler bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Makalenin sonunda İngiltere’nin durumu hakkında da bilgi verilmektedir. Denizlerin hâkimi olarak bilinen ve büyük zıhlı gemilere sahip İngiltere’nin de Alman denizaltılarına karşı net bir çözüm bulamadığı ve çok zayıf verdiği belirtilmektedir.

Fransız donanması ile ilgili bir başka makale ise mecmuanın 180. sayısında yer almaktadır. “Harbin Dördüncü Senesinde Düşman Zayıf-ı Bahriyesi” başlıklı yazının kısa bir bölümünde, bir Fransız kruvazörünün batırıldığı haberi yer almaktadır. Amerika’dan gelen nakliye kafilelerine refakat eden bu gemi Alman taht-el bahirleri tarafından batırılmıştır. Batırılan bu gemi 1901 yılında inşa edilmiştir. Gemi; 9500 ton hacminde, 22.2 mil süratindedir. 2 tane 19,4’lük, 8 tane 16,4’lük, 4 tane 10’luk, 16 tane 4,7’lik top, 2 tane 45’lik kovan ile mücehhez olup mürettebatı 603 kişiden oluşmaktadır. Bununla birlikte Fransa şimdiye kadar 4 zıhlı, 5 zıhlı kruvazör, 1 muhafazalı kruvazör,

²⁷⁹ Ahmed, “Fransa’nın Maket Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 133, İstanbul, 23 Ağustos 1333, s. 1346.

²⁸⁰ Ahmed, a.g.m., s. 1347.

1 taht-el bahir muhribi, 2 gambot, 25 muhrib, 13 taht-el bahir kaybetmiştir. Bu miktar 128.400 ton etmektedir.²⁸¹

Mecmuanın 188. sayısında Fransız gemileri hakkında bilgiler verilmektedir:

“Didero sistemi üç dretnot: 1909-1910 senelerinde inşa edilmişlerdir. 18.000 ton cesametinde 19.5-20 mil süratindedirler. 4 tane 30.5’lik 12 tane 24’lük, 16 tane 7.5’luk, 8 tane 4.7’lik top, 4 tane makineli top, müteaddid tayyare topları, 2 tane 45’lik torpido kovaniyla mücehhezdirler. Mürettebatları 858 kişidir. Bunlardan Danton, Alman tahte’l-bahirleri tarafından batırılmış, şimdi 5 gemi kalmıştır.

Jostis sınıfı iki zırhlı: 1902 ile 1907 senelerinde inşa edilmişlerdir. 14.900 tona, 19.5 mil sürat, 4 adet 30.5’luk, 10 tane 19.4’lük, 13 tane 6.5’lik, 10 tane 4.7’lik top, 4 makineli top, 2 tane 45’lik kovan, 735 mürettebatları vardır.

Ernesto Renan zırhlı kruvazörleri: 1906 da inşa edilmişlerdir. 13940 tona, 24.5 mil sürat, 4 tane 19.4’lük, 12 tane 16.4’lük, 16 tane 6.5’lik, 4 tane 4.7’lik top, 2 tane 45’lik torpido kovani, mürettebatı 779 kişi.

Jol Mişel zırhlı kruvazörü, 1905, 23.2 mil sürat, 4 tane 19.4’lük, 12 tane 16.4’lük, 24 tane 4.7’lik top, 2 tane 45’lik kovan, 732 mürettebat.

Torpido bot muhripleri: Fransız torpido bot muhripleri 770-1180 tonalık, 27 ile 35 mil süratinde, ikişer tane 10 santimetrelilik top, ikişer tane 45’lik çifte torpil kovani ile mücehhezdirler. Mürettebatları cesametlerine göre 80 ile 102 kişidir.”²⁸²

Fransa ile ilgili son yazı mecmuanın 192. sayısında yer almaktadır. Bu yazıda Fransa’nın toplamda kaç gemi kaybettiği belirtilmektedir. Bu bilgilere göre Fransa savaş esnasında 115, kazalar neticesinde ise 49 gemi kaybetmiştir. Savaşta; 4 zırhlı, 4 zırhlı kruvazör, 1 kruvazör, 10 açık deniz muhribi, 3 torpidobot, 10 taht-el bahir, 2 top çeker, 1 aviso, 26 nakliye gemisi, 7 muavin kruvazör, 46 balıkçı ve torpil gemisi ve 1 tahliye gemisi kaybedilmiştir. Kaza ile; 1 zırhlı, 6 açık deniz muhribi, 5 torpidobot, 2 taht-el bahir, 2 top çeker, 3 tahte’l bahir muhribi, 4 karakol gemisi, 26 torpil gemisi, 2 tüccar gemisi batmıştır. Yazıda Fransa’nın İngiltere ve Almanya’dan sonra en çok gemi kaybeden üçüncü ülke olduğu belirtilmektedir. Fransa’nın toplam gemi kaybı hacmi 128.000 ton olmuştur.²⁸³

6. İTALYA

Donanma Mecmuası’nın 45. sayısında “Bahr-i Sefid Meselesi” başlıklı yazıda İtalya’nın donanma politikası ve gelişimi hakkında bilgiler verilmektedir. Yazıda, İtalya’nın yaklaşık yirmi yıldır donanmasına yatırım yaptığı, bu yatırımlar sayesinde Akdeniz’de güçlü bir devlet olma yolunda ilerlediği, buna karşılık o dönem müttefiki olmasına rağmen Avusturya’nın ise bu durumdan rahatsız olduğu anlatılmaktadır.

²⁸¹ Donanma, “Harbin Dördüncü Senesinde Düşman Zayıat-ı Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 180, İstanbul, 29 Ağustos 1334, s. 2106.

²⁸² Donanma, “İtilaf Sefaini Hakkında Bazı Malumat”, *Donanma Mecmuası*, S. 188, İstanbul, 1 Kanun-ı Evvel 1334, s. 2230.

²⁸³ Donanma, “Fransa’nın Zayıat-ı Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2296.

Yazara göre İtalya'nın yirmi sene içinde 163.600 tonluk 11 tane zırhlı ve 76.700 tonluk 9 zırhlı kruvazör imal etmesi; ayrıca İngiliz usulünde gemiler yapmayı bırakarak kendi usullerinde kendi mühendislerinin çizimini yaptığı hızlı ve güçlü gemilere sahip olması Fransa ve İngiltere'yi de tedirgin etti.

Makalenin devamında, İtalyan donanmasının sahip olduğu bazı gemiler hakkında bilgi verilmektedir. Örneğin; Benedetto Biran zırhlısı saatte 21 mil hızla ulaşabilirken diğer devletlere ait benzer zırhlılar 18 ya da 19 mil hız yapabilir. Son dönemde inşa edilen “Amalfi” zırhlısı teçhizat bakımından İtalyan donanmasının en önemli gemilerinden biridir. 4 adet 254 ve 8 adet 19 mm çapında toplarla donatılan geminin ağırlığı ise 10.500 tondur. Saatteki hızı 23 mildir.

Zırhlı gemilerden sonra dretnotlar hakkında da bilgi verilmektedir. İtalyan dretnotlarının projektörleri zayıftır. “Dante Alighieri” dretnotu Cebelitarık boğazında sisli hava yüzünden 2 millik mesafeyi kestiremediği için Senegal limanına yanaşmaya mecbur oldu. “Dante”, “Sezar”, “Vinci” dretnotları çok kuvvetli değildir. “Dante Alighieri” ismindeki dretnot 5 mm'lik 12 topa sahiptir. Ancak “Cavour” dretnotu son teknoloji ile yapıldığından donanma için önemlidir. Ancak bu dretnotun teçhizatı tam değildir. Bunun sebebi ise anlaşma yapılan Amerikalı bir silah fabrikasının sözünü yerine getirmemesidir.

İtalya Devleti'nin en önemli gündemlerinden biri donanmasının gücünü artırabilmektir. Bu amaç doğrultusunda yaşanan bazı aksaklıklar mecmuada şu şekilde anlatılmaktadır:

“Geçen haziran ayında amirallerden mürekkep bir heyet fevkalade içtima akdedip bu dört dretnot hakkında tanzim edilen programı tetkik etti. Bunlardan ikisi yirmi sekiz bin tonilato hacim istiabesinde olup üç yüz seksen birlik üçer topu havi üç kulesi olacaktı. Diğer ikisi de otuz beş bin tonilato hacim istiabesinde üç yüz seksen birlik üçer topu havi dört kuleli, sürati saatte yirmi dört mil ve zırhın sıkleti dahi otuz iki santim, topların mermileri sekiz yüz elli kilo sıkletinde olup endaht süratleri saniyede yedi yüz yirmi metre olacaktı. Otuz beş bin tonilato hacim istiabesinde bulunan sefainden beherinin masarifat-ı inşaiyesi yüz milyon frank tahmin edilmişti.

Fakat ondan bir ay sonra kral ile bahriye nazırı 35.000 tonilatuluk sefinelerin inşasına itiraz edip masarifat inşaiyesi 85 milyon franga baliğ olan 28.000 tonilatuluk sefaının inşasını kabul ettiler. Bilahare Dük de Zabruz üçer topu havi üç kuleli sefinelerin ihtiyacat-ı hazıraya gayr-i kâfi olduğunu beyanla 26,000 tonilato hacimli istiabında saatte yirmi beş mil bahri mesafe kat eden ve zırhının kalınlığı otuz iki santimetre olup beheri üç yüz seksen birlik iki topu havi dört kuleli sefaının inşasını tavsiye etmişti.

Amiral “Leonardo Katolika”nın istifası üzerine bu program dahi ke-en-lem-yekün addedildi. Şimdi de 900 kilo sıkletinde mermi endaht eden üç yüz seksen birlik toplardan bahis ediliyor. Harbiye Nezareti 30,000 tonilato hacim istiabiyesinde üç yüz seksen birlik toplarla mücehhez sefaının inşasını daha ziyade tercih ediyor. Bu sefineler aynı zamanda hem petrol ve hem de maden kömürü istimaline dahi elverişli bir tarzda inşa edilecektir

mehaza bu babda şimdiye kadar henüz kati bir kadar verilmemiştir. Geçende İtalyan gazetelerinden biri 1918 senesine kadar dört zırhlının inşaatı hitam bulacağını beyan etmiş idi. bu havadisın vesaiki dahi henüz teyit etmemiştir. İtalyan fûnun-ı bahriye mütehassısları mermilerin hacmine layık olduğu kadar ehemmiyet vermek istemiyorlar. Aynı zamanda üçer toplu kulelerin dahi ihtiyacı-ı hazireye âdemi muvafakatinden bahis ediliyor. İtalya harbiye nezareti her şeyden evvel zırhların kalınlığına daha ziyade ehemmiyet veriyor.”²⁸⁴

Yazar makalenin sonunda İngiltere’nin Akdeniz’deki gücü hakkında yorum yapmaktadır. Yazara göre İngiltere son senelerde donanmasına fazla yatırım yapmayarak Akdeniz’deki ağırlığını kaybetti. Olası bir Avrupa savaşında bütün kuvvetlerini Şimal Denizi’ne çekmek zorunda kalacaktır. Bu durumda Akdeniz’de Fransa’nın İngiltere’ye ne kadar destek vereceği de tartışmalıdır. Makalenin sonunda, İngiltere’nin son dönemlerde ne kadar gemi inşa ettiği rakamlarla verilmektedir: “1894-1898 yılları arasında 495.538 ton, 1899-1903 arasında 606.617 ton, 1904-1908 arasında 491.545 ton, 1909-1913 arasında ise 104.398 tonluk gemi inşa etti.”

Donanma Mecmuası’nın 69. sayısında “Bahr-i Sefid’de Fransa, İtalya, Avusturya Kuvvetleri” başlıklı makalede adı geçen üç devletin Akdeniz’deki donanma güçleri mukayese edilmektedir. Birinci Dünya Savaşı’nın başlarında İtalya henüz İtilaf Devletleri tarafında olmadığından yapılan mukayesede Avusturya ile İtalya’nın sahip olduğu gemiler ile Fransa’nın gemileri karşılaştırılmaktadır. Yapılan karşılaştırmaya göre İtalya ve Avusturya’nın gemi sayıları; 22 zırhlı, 12 zırhlı kruvazör, 19 adi kruvazör, 35 torpido muhribi, 35 tahtelbahir kadardır. Buna karşılık Fransa’nın sahip olduğu gemiler ise; 21 zırhlı, 20 zırhlı kruvazör, 25 adi kruvazör, 59 torpido muhribi ve 73 tahtelbahir şeklindedir. Yazar bu rakamlara bakarak Fransa’nın daha güçlü olduğu kanısına varılmaması için Avusturya’nın kısa süre içerisinde 20 bin tonluk 3 dretnot, İtalya’nın da 1915 yılı içinde 8 tane, 1916 yılında 2 büyük zırhlı daha denize indireceğini belirterek Akdeniz’deki hakimiyetin Fransa’dan bu iki devlete geçeceğini ifade etmektedir.²⁸⁵

1915 yılında Birinci Dünya Savaşı tüm hızıyla devam ederken İtilaf Devletleri Çanakkale önlerine geldi ve Osmanlı Devleti ile çetin bir muharebeye girişti. Bu dönemde tarafsız olduğunu belirten İtalya’nın İttifak Devletleri tarafında savaşa gireceği umuduyla *Donanma Mecmuası*’nın 85. sayısında “İtalya Donanması” başlığıyla İtalya donanmasındaki gemiler hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bilgilere göre İtalya donanması 6 tanesi dretnot sisteminde olmak üzere 14 zırhlı, 9 zırhlı kruvazör, 6

²⁸⁴ Belirtilmemiş, “Bahr-i Sefid Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 45, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1329, s. 950-951.

²⁸⁵ Belirtilmemiş, “Bahr-i Sefid’de Fransa, İtalya, Avusturya Kuvvetleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 329.

muhafazalı kruvazör, 40 kadar muharib, 70 torpido ve 20 tahtelbahirden oluşmaktadır.²⁸⁶

Yazar, İtalyan donanması ile ilgili genel bilgileri verdikten sonra donanmayı oluşturan gemiler ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir. Örneğin dretnotlar hakkında şunları söylemektedir:

“Andrea Doria ve Caio Duilio dretnotları, her biri 22700 tonluk, 23 mil süratindedir. Beherinde 13 adet 305’lik, 16 adet 152’lik, 24 tane 76’lık topla 3 adet torpido kovanı vardır. Her birinin bir defada fırlatacağı güllerin ağırlığı 5784 kilogramdır. Zırhlı kruvazörler: “San Marco, San Giorgio, her biri 10300 tonluk ve 23,4 mil süratindedir. Beherinde 4 adet 254’lük, 8 adet 190’lık, 16 adet 76’lık, 2 adet 47’lik topla 3 kovan vardır. Her birinin bir defada fırlatacağı güllerin ağırlığı 1270 kilogramdır.”²⁸⁷

O dönem İtalya’nın İttifak Devletleri tarafında savaşa gireceği düşünüldüğünden bu makalede de Avusturya-İtalya güçleri ortak sayılırken karşılarında Fransa’nın gücü tartışılmaktadır. Yekta Bahr, makalenin sonunda Avusturya ve Fransa güçleri hakkında da bilgi vererek Fransa’nın İttifak Devletleri karşısında şansının olmadığını belirtmektedir.

Birinci Dünya Savaşı başladığında İtalya tarafsızlığını ilan etti. Bu tarafsızlık sürecinde hem İtilaf Devletleri hem de İttifak Devletleri İtalya’nın kendi taraflarında savaşa girmesini beklemekteydi. İtalya ise her iki tarafla görüşerek kendisine en çok pay verecek ittifak grubuna girmek istemekteydi. Yapılan ikili görüşmeler neticesinde Mayıs 1915’te İtalya, Avusturya’ya savaş ilan ederek tarafını belli etti. Bu durum özellikle Osmanlı Devleti olmak üzere İttifak Devletleri’nde hayal kırıklığına neden oldu. Bu durum *Donanma Mecmuası*’nın 106. sayısında “İtalya Zümre-i A’daya İltihak Etti” başlıklı kısa makale ile değerlendirildi. Makalede, Osmanlı Devleti’nde bulunan İtalyan sefirin ülkeden ayrılmak istemesi doğal karşılanmaktadır. Bununla birlikte İtalya’nın İtilaf Devletleri safında yer almasının Osmanlı Devleti ve müttefikleri açısından çok önemli olmadığı anlatılmaktadır. İtalya’nın savaşa dâhil olmasıyla Balkan devletlerinin İtilaf Devletleri lehinde hareket edeceği düşüncesine de karşı çıkılmaktadır. Çünkü yazıda İtalya’nın Avusturya karşısında şansı olmadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca İtalya’nın Çanakkale’ye gelerek İngiltere ve Fransa’ya yardım etme ihtimali de tartışılmaktadır. Mecmuaya göre İtalya’nın bu cepheye destek

²⁸⁶ Yekta Bahr, “İtalya Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 85, İstanbul, 15 Mart 1915, s. 585.

²⁸⁷ Yekta Bahr, a.g.m., s. 586.

vermesi sonucu etkilemeyecek ve Osmanlı Devleti Trablusgarp'ın da intikamını almış olacaktır.²⁸⁸

Mecmuanın 134. sayısında “İtalyan Donanması” başlıklı yazıda İtalyan donanmasının Avusturya-Macaristan İmparatorluğu karşısında neden başarılı olamadığı tartışılmaktadır. Yazının başında İtalyanların, Roma İmparatorluğu döneminden beri iyi denizci olmadıkları söylenmektedir. Bu görüş, yaşanan Birinci Dünya Savaşı sırasında, denizcilik alanında zaten iyi kabul edilmeyen Avusturya karşısında önemli bir başarı kazanamamaları belirtilerek desteklenmektedir. Yazının devamında İtalyan donanmasının savaşta neler yaptığı ve niçin başarısız olduğu sorgulanmaktadır. Yazara göre İtalyan donanması, Avusturya-Macaristan donanmasından çok daha güçlü olmasına rağmen özellikle Adriyatik'te üstünlük sağlayamadığı için hayal kırıklığı yarattı. Hatta Avusturya donanmasının İtalya karasuları içine kadar girerek akınlar yapması İtalya için bir utanç sebebi idi. İtalya'nın denizlerde başarı elde edememesi başta İngiltere olmak üzere diğer ortaklarında da hayal kırıklığı yarattı. Yazıda, İngiltere'nin bu konuya bakışına da değinilmektedir. İngiltere'ye göre İtalyan donanmasının başarılı olamamasındaki sebep kötü komuta heyetidir. İtalyan hükümetinin bu görüşü dikkate aldığı ve başta donanma olmak üzere birçok komutanın görevden alındığı belirtilmektedir.²⁸⁹

1917 yılı Mayıs ayında İtalya, Avusturya karşısında başarılar kazanmaya başladı. Bu durum Avusturya'nın moralini son derece bozdu. Bunun üzerine Almanlar, Avusturya'ya asker yardımı yapmak zorunda kaldı. Almanlar'dan yardım alan Avusturya, Ekim ayında Caporetto'da İtalyanlara karşı saldırıya geçti. Saldırının üzerinden kısa bir süre geçmesine rağmen İtalyan kuşatması kırıldı ve ağır kayıplara uğradılar. Avusturya 293.000 esir ve 3000 top ele geçirdi. Ancak İtalyanlar yeni bir savunma hattı kurmayı başardığı için bu saldırı Kasım ayında son buldu.²⁹⁰

Donanma Mecmuası, İtalya'nın almış olduğu bu yenilgiye kayıtsız kalmadı ve bu konuya değindi. Mecmuanın 143. sayısında “İhanetin Cezası” başlığıyla kısa bir metin yayınlandı. Metinde müttefiklerimizin kazandığı bu başarı çok sevinçli bir dille anlatılmaktadır. İtalya'ya hain denilirken, otuz sene anlaşma içinde yaşadığı devletlere arkadan saldırmakla itham edilmektedir. Buna örnek olarak 1915 senesinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Rusya'ya saldırıya geçtiği sırada İtalya'nın Avusturya-

²⁸⁸ Belirtilmemiş, “İtalya Zümre-i A'daya İltihak Etti,” *Donanma Mecmuası*, S. 107, İstanbul, 2 Eylül 1915, s. 914.

²⁸⁹ Ahmed, “İtalyan Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 134, İstanbul, 30 Ağustos 1333, s. 1360-1361.

²⁹⁰ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, s. 70.

Macaristan'a savaş ilan etmesini göstermektedir. Ayrıca İtalya yüzünden savaşın daha fazla uzadığı ve daha fazla kanın aktığı ifade edilmektedir.²⁹¹

Donanma Mecmuası'nın 146. sayısında "İtalya'nın Bahriye-i Ticariyesi" başlıklı makale yer almaktadır. Makalede genel olarak İtalya'nın ticaret gemileri hakkında bilgiler verilmektedir. Makalenin başında İtalya'nın buharlı gemiye geçişinde İngiltere ve Fransa'nın gerisinde kaldığı belirtilmektedir. Makalede genel olarak İtalya'nın yıllara göre sahip olduğu ticaret gemileri hakkında bilgiler verilmektedir. Verilen bilgilere göre İtalya 1907'de 44666, 1908'de 26864, 1909'da 31217, 1910'da 23019, 1911'de 17401, 1912'de 25196, 1913'de 50356, 1915'de 20230, 1916'da 60472 tonalılık gemilere sahiptir.²⁹²

Donanma Mecmuası'nın 192. sayısında İtalya'nın savaş boyunca kaybettiği savaş gemilerinden bahsedilmektedir. Buna göre İtalya Birinci Dünya Savaşı'nda 5 kruvazör, 8 muhrip, 2 zırhlı, 1 dretnot, 5 torpidobot, 7 taht el-bahir, 9 taht el-bahir muhribi zayıtı vermiştir. Bunun yanında irili ufaklı 17 tane de vapur kaybetmiştir.²⁹³

7. AVUSTURYA

Donanma Mecmuası'ndaki Avusturya hakkındaki yazılar genellikle Birinci Dünya Savaşı ile ilgilidir. Sadece mecmuanın 23. sayısında Ali Rıza Seyfi'nin kaleme aldığı "Avusturya ile Macaristan'ın Münasebetine Ait Birkaç Söz" başlıklı makale farklı bir konudur. Ali Rıza Seyfi'nin yazısı özellikle Macaristan'a olan bakış açısını yansıtmaları bakımından önemlidir. Ali Rıza Seyfi makalesinin başında, Avusturya ile Macaristan arasında yaşanan sorunların bütün Avrupa tarafından takip edilmesine rağmen Osmanlı Devleti aydınlarının bu durumdan yeteri kadar haberdar olmadığını ve bunun sebebinin Sultan II. Abdülhamid'in uyguladığı baskıcı politikalar olduğunu söylemektedir. Ali Rıza Seyfi'ye göre Macarlara, başta Avusturya olmak üzere Avrupalılar çok şey borçludur. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da ilerlemesi karşısında Macarlar uzun süre Avrupa'ya kalkan olmuştur. Ali Rıza Seyfi makalesinde ayrıca Avusturya ve Macaristan arasındaki bağlantıyı sorgulayarak iki devlet arasındaki farkları ortaya koymaktadır. Yazara göre; Avusturya ve Macaristan arasındaki bağ İngiltere ve İrlanda arasındaki bağdan farklıdır. Avusturya'nın nüfusu tahminen 20 milyon iken Macaristan'ın nüfusu 19 milyon civarındadır. Macarlar çok uzun süreden beri milli bir parlamento'ya sahipken Avusturya'da ancak 1867 yılında parlamento

²⁹¹ Belirtilmemiş, "İhanetin Cezası", *Donanma Mecmuası*, S. 143, İstanbul, 1 Teşrin-i Sani 1333, s. 1496.

²⁹² Ahmed, "İtalya'nın Bahriye-i Ticariyesi", *Donanma Mecmuası*, S. 146, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1333, s. 1554.

²⁹³ Belirtilmemiş, "İtalyan Bahriyesinin Zayıtı", *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2294.

kurulabilmiştir. Macarların dili Almancadan ziyade Türkçe kökenlidir. Macar parlamentosu, İngiliz parlamenter sistemine, Avusturya'nın ise daha çok Fransa, Prusya ve Rusya parlamenter sistemine benzemektedir. Macarlar 1526 yılından beri yirmi beş defadan fazla ihtilal hareketine kalkışmışlar ve meşrutiyet adına çok kan dökmüşlerdir. Ancak Avusturya tarihinde meşrutiyet adına böyle icraatlar görülmemektedir. Makalede İngilizlerin bazı dönemlerde Macarları destekleyerek Avusturya'dan koparmaya çalıştığı vurgulanmaktadır. Ali Rıza Seyfi, İngilizlerin Macarlar ile uğraşmalarından önce İrlandalılara yaptıkları baskılara son vermelerini ve İrlandalıların bağımsız olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Makalenin devamında Avusturya ve Macaristan'ın yönetim şekillerinden örnekler verilmektedir. Örneğin birleşmeden sonra Avusturya ve Macaristan'da iki ayrı maliye bakanı bulunmaktadır. Ayrıca Avusturyalı subaylar Macaristan'da, Macaristanlı subaylar ise Avusturya'da görev yapabilmekteydi. Ancak yine de Macarlar haksızlıklara uğramaya devam etmekteydiler. Ali Rıza Seyfi'ye göre Macarlar kendilerini hiçbir zaman Avusturya'ya tam bağlı hissedememiş ve bu durum Avusturya'nın Avrupa'da aldığı bütün mağlubiyetlerin sebebi olmuştur. Ali Rıza Seyfi son olarak Macarların, Avusturya'yı diğer Avrupalı devletler karşısında hiçbir zaman yalnız bırakmak istemediklerini sadece kendi milli devlet ve ordularına sahip olmak istediklerini belirtmektedir.²⁹⁴

“Nihayet Avrupa'nın korktuğu, nice müddetten beri hoş istirahatını bile feda ettiği sulh ve salah âlemi gayet garip bir şekle girdi. Avusturya, Sırbistan'a ilan-ı harb etti. Bugün cihanın her tarafında seferberlik var. Hummalı bir faaliyet ki baş döndürüyor. Bankalar telaş içinde. Ahali mevduatı geri çekiyor. Bize kalırsa, bu hâl Balkan harbinin neticesinde Avrupa etrafında gösterilen insafsızlığın mücazâtıdır. Çünkü hiçbir zaman gayr-i tabii ve muvazenesiz bir hâl devam edemez. Balkan Harbi, Londra Konferansı, Bükreş Muahedesi hepsi Balkanlar'da temin-i istikrar, tatmin-i efkâr edemedi. Tazmin-i hasar yerine tezyid-i hasar oldu. Herc ü merc başladı. Gayr-i kabil-i hazm, büyük lokma yiyenler şımardı. Nihayet bu Herc ü merc Avrupa'ya da sirayet etti”²⁹⁵

Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan ile Rusya arasındaki cephelerde çok çetin muharebeler yaşandı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu zaman zaman Rusya karşısında zor durumlara düşmüş olsa da Almanya'nın yoğun bir şekilde gerçekleştirdiği yardımlar sayesinde Avusturya-Macaristan nihai yenilgiden kurtulabildi. Yaşanan çatışmalar neticesinde iki ülke arasındaki sınırda zaman zaman değişiklikler yaşanmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra *Donanma Mecmuası*'nın 61. sayısında Ebulfuad Refik “Harb-i Umumide

²⁹⁴ Ali Rıza Seyfi, “Avusturya ile Macaristan Aid Birkaç Söz”, *Donanma Mecmuası*, S. 23, İstanbul, Şubat 1327, s. 2101-2104.

²⁹⁵ Belirtilmemiş, “Avusturya-Sırbistan Muharebesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 54, İstanbul, 3 Ağustos 1914, s. 89.

Hududlara Bir Nazar” başlıklı makalesinde Avusturya-Macaristan ile Rusya sınırı hakkında bilgiler vermektedir:

“Avusturya Devleti bütün Galiçya eyaletince Rusya Devleti ile hem-hududdur. İş bu hududun tulu takriben 900 kilometredir. Hatt-ı hudud Prusya’da kâin (Misloviç) mevki’inden bed’ ile (San) tabi’ine kadar (Vistol) mecrasını takip ve ba’de hiçbir ehemmiyet-i askeriye’yi ha’iz olmayacak vechle (San) (??) (Dinyeper) (Vistol) (Buğ) nehirlerini yekdiğerinden ayıran ??? cibeliyeden (Vistol) (Setir) (San) nehirlerinin kısm-ı âliyeleri Galiçya’da kalır. Galiçya eyaletinin hududa yakın olan kısmı pek açık olup hududun garb tarafından (Vistol)’un kısm-ı âliyesiyle ve şark tarafından (Dinyester)’in sol taraf tevabî’nden olan (Podorza) nehriyle mesturdur. Eyalet-i mezkûrenin içeri dağları dahi (Karpas) dağlarına kadar hiçbir kıymet-i tadaafüiyye haiz değildir. Birçok muntazam yol ve caddeleri hâvi ve geniş olmaktan ziyade uzun olup bir kıymet-i hakikiyye malik hiçbir mevki-i müstahkem yoktur. Bundan anlaşılıyor ki, Rusya ile Avusturya arasındaki iş bu harb-i umumiyyede Galiçya eyaleti Ruslar tarafından pek kolay istila olunabilir. Eğer bazı mütalaât-ı siyasiye Avusturyalıları burada hareket-i sevk’ül-ceyşîye icrasına mecbur etmezse onların en birinci ve en mükemmel hatt-ı müdafaaları (Karpas) silsilesi olacaktır. Galiçya-yı garbı, şimal tarafından (Vistol) ve daha biraz şarktan (San) nehirleriyle mestur olduğundan bir dereceye kadar müdafaaya salihdir. Harita mutalaasından müsteban olacağı üzere havali-yi mezkûre yalnız umumi Avusturya memalikinden müdafaası nokta-yı nazarından bir kıymet ve ehemmiyet-i nisbiyye haizdir. Zira Rusların takip edecekleri hatt-ı hareket aslının yani (Varşova) (Viyana) istikamet-i umumiyesinin güzergâhını teşkil etmekte ve (Dukla) (???) (Erva) geçitleriyle Macaristan-ı âliyeden gelen birçok mühim vadi istikametlerini setr etmektedir.

Bu sebepten (Karakavi) mevkii fevkalade tahkim edilmiş ve tezyid-i müdafaası ve hususan garb-ı Galiçya’nın kabiliyet-i tedafüiyyesini tezyid için (San) üzerinde de bir müstahkem ordugâh vücuda getirilmiştir.

Rusya’ya karşı harekât-ı sevk’ül-ceyşîye-i taarruz icrası için Galiçya pek faideli bir vaziyettedir.

Çünkü Polonya Rusya’nın yan ve arkalarında mümted olduğu gibi bir taraftan (Polonya)da ve diğer taraftan (Volhinya) (Podolya) (Besarabya) arasında bir çıkıntı teşkil eder. Ona müstenide (Vistol) (Bug) (Steyr) (Dinyester) (Prut) nehirlerinin her iki sahilinde hareket-i askeriye icra olunabiliyor.

Binaenâleyh Polonya’yı zabt edip Cenubi Rusya ile muvasalasını kesmek (Vistol) nehrinin kısm-ı âliyesiyle kısm-ı merkeziyesini (Kiyef)’e ve (Dinyeper) havza-i vasatiyyesinde bulunan mevkii zapt eden (Volhinya) yollarını ele geçirmek ve aynı zamanda Cenubi Rusya’ya hücum etmek asan olur.”²⁹⁶

Donanma Mecmuası’nda Avusturya ile ilgili diğer yazılar sahip olduğu donanma ile ilgilidir. Mecmuanın 55. sayısında “Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi-Avusturya Donanması” başlıklı yazarı belli olmayan makalede Avusturya’nın sahip olduğu donanma hakkında tane tane bilgiler verilmektedir:

“Avusturya donanmasının büyük harb sefinesi olarak mecmu’ 157.600 ton hacminde 14 adet zırhlı vardır. Bunlar miyânında 20.300 ton hacminde 4 adet dretnot sisteminde zırhlı bulunmaktadır. Mâhâzâ bu zırhlılardan elyevm Tegetthoff ve Viribus Unitis dretnotlarının inşaları hitam bulmuştur. Diğer ikisinden Szent István namında olanı kızak üstündedir. Prens Eugen namındaki dördüncüsü ise henüz dest-gâh-ı inşaata vaz’ olunmamıştır. Bu zırhlıların sürati saatte 20 mildir. Yalnız Viribus Unitis zırhlısı 20,8 mil kat etmektedir. Her bir dretnotda 12 adet 30,5 santimlik 12 adet 15 santimlik 18 adet 7 santimlik ve 2 adet 4,7 santimlik top vardır. Bundan maada zırhlılar ikişer adet makineli tüfek ve dörder adet torpido muhribi ile teslih edilecektir. Dretnotlar 900 ila 2000 ton kömür istiab edebilecek ve

²⁹⁶ Ebulfuad Refik, “Harb-i Umumide Hududlara Bir Nazar”, *Donanma Mecmuası*, S. 61, İstanbul, 28 Eylül 1914, s. 206.

makineleri 25.000 beygir kuvvetinde olacaktır. Her bir zırhlının dolu 160, arzı 27,3 ve su kesiminden aşağı 8,6 metredir. Mürettebatı ise 988 kişiden ibaret olacaktır. Diğer on zırhlıdan üçü 14500 ton hacminde Çerini, Aveçeki ve Arşidük Franz Ferdinand, üçü 10600 ton hacminde Arşidük Ferdinand Max, Arşidük Frederick ve Arşidük Karl, üçü 8300 ton hacminde Babenberg, Arpav ve Habsburgh ve üçü de 5600 ton hacminde Wien, Budapest ve Mornarh zırhlılarıdır. 14500 ton hacminde olan zırhlıların süratleri saatte 20,3, 20,5, 20,6 mildir. Bunlar dörder adet 30,5 santimlik, sekizer adet 24 santimlik yirmişer adet 20 santimlik, altışar adet 7 santimlik ve ikişer adet 4,7 santimlik toplarla mücehhezdirler. 20.600 tonluk zırhlılara gelince bunların süratleri de diğerlerinden aşağı değildir. Birincisi saatte 20,8 ikincisi 20,5 ve üçüncüsü 203 mil mesafe kat eder.

Her bir zırhlı dörder adet 24 santimlik, on ikişer adet 19 santimlik, on ikişer adet 7 santimlik; altışar adet 4,7 santimlik 6 adet makineli tüfek ve ikişer adet torpil topu ile teslihl olunmuştur. Zırhlar 1300 ton kömür istiyab eder ve makineleri 18000 beygir kuvvetindedir. Mürettebatı 748 kişiden ibarettir.

8300 ton hacmindeki zırhlılar ise yirmişer mil süratinde olup her biri üçer adet 24 santimlik, on ikişer adet 15 santimlik on dört adet 7 santimlik, sekizer adet 4,7, santimlik, altışar adet makineli tüfek ve ikişer torpil topu ile teslihl edilmiştir. Bunların makineleri 16000 beygir kuvvetindedir ve her biri 3600 ton kömür istiyab edebilir. Mürettebat 653 kişiden ibarettir.

5600 ton hacminde olan zırhlılar eski sistemde olup süratleri saatte 17 mildir. Her biri dörder adet 24 santimlik, altışar adet 15 santimlik, on ikişer adet 4,7 santimlik, ikişer adet 3,7 santimlik toplar ikişer makineli tüfek ve ikişer torpil topu ile müsellahtır. Bu zırhlılar ancak beşer yüz ton kömür istiyab edebilmekte olup makineleri de 9000 beygir kuvvetindedir. Her birinin mürettebatı 441 kişiden ibarettir.

Avusturya donanmasında 13700 ton hacminde iki adet zırhlı kruvazör ile 14050 ton hacminde beş muhafazalı kruvazör vardır. Zırhlı kruvazörler 7600 ton hacmindeki S Saint Georg ve 6300 ton hacmindeki İmparator VI. Şarl (Karl)'dır. Bunlardan birincisinin sürati saatte 22 mil ve diğerinin sürati 20,8 mildir. (SMS Sankt Georg) kruvazörü iki adet 24 santimlik 5 adet 19 santimlik, 4 adet 15 santimlik, 9 adet 7 santimlik, 6 adet makineli top, 2 adet makineli tüfek ve iki adet torpil topu ile mücehhezdir.

İmparator VI. Şarl (Karl) zırhlısı da hemen hemen aynı toplarla teslihl olunmuştur.

Muhafazalı kruvazörlere gelince bunlardan elyevm Saida, Amiral, Aspavon, Aspern ve Çensa namında olanları donanmaya iltihak etmiş bulunuyor. Novara ve Hefflerland (Helgoland) kruvazörleri ise hal-i inşadadır. Saida gibi bu son iki kruvazör 3500 tonilato hacminde olacaktır. Bunların her biri saatte 25 mil sürate malik dokuz adet on santimlik, birer adet 4,7 santimlik toplar, ikişer adet makineli tüfek ve ikişer adet torpil topu ile mücehhez bulunacaktır. Makinelerin kuvveti 24000 beygir kuvvetinde ve mürettebat 320 kişiden ibaret olacaktır.

Amiral Aşpavon kruvazöründe 3500 ton hacminde ve sürati de saatte 27 mildir. Yalnız mezkûr kruvazör 7 adet on santimlik ve bir adet 4,7 santimlik toplar ile müsellahtır. Makineleri de 21000 beygir kuvvetindedir. Baki kalan üç kruvazör ise 2350'şer ton hacminde ve süratleri de saatte 20 mildir. Her biri sekizer adet 12 santimlik, onar adet 4,7'lik ve üçer adet seri atışlı toplar ile dörder adet makineli tüfek ve ikişer adet torpil topu ile mücehhezdir.

Bundan maada Avusturya donanmasından ikisi hal-i inşada ikisi yeni ve dördü eski sistemde olmak üzere sekizer adet nehir gambotu, on dokuz adet torpido muharibi, otuz adedinin inşası hitam bulmuş elli bir adet açık deniz torpidosu, 31 adet âdi torpido, altısının inşası hitam bulmuş on bir adet tahte-l-bahr, topçuluğun tahsili için iki mekteb sefinesi, torpidolara refakat eden beş adet sefine, bahriye zabıt mektebi için bir sefine, tahte-l-bahlrlere refakat için dört sefine, karakol vazifesini ifa eden bir sefine ve ihtiyat için üç sefine vardır.”²⁹⁷

²⁹⁷ Belirtilmemiş, “Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi-Avusturya Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 55, İstanbul, 10 Ağustos 1914, s. 100-101.

Avusturya donanması ile ilgili bir yazı da mecmuanın 75. sayısında yer almaktadır. Abidin Daver'in kaleme aldığı "Vukuat-ı Ahire-i Bahriye-Avusturya Taht el-Bahirlerinin Faaliyeti" başlıklı makalede Avusturya donanmasındaki 12 numaralı taht el-bahrin, Fransa donanmasının en önemli gemilerinden *Gorbe*'ye verdiği zarardan sevinçle bahsedilmektedir. Makalede ayrıca Avusturya donanmasının sahip olduğu gemilerin sayıları ve özellikleri verilmektedir:

"Zırhlı Sefain

3 dretnot; 36 adet 30.5 santimetrelik, 36 adet 10 santimetrelik

3 şebe dretnot; 12 adet 30.5 santimetrelik, 24 adet 24 santimetrelik

3 zırhlı; 12 adet 30.5 santimetrelik, 36 adet 19 santimetrelik

3 zırhlı; 9 adet 42 santimetrelik, 36 adet 15 santimetrelik

3 eski zırhlı; 12 adet 24 santimetrelik, 18 adet 15 santimetrelik

2 zırhlı kruvazör; 4 adet 24 santimetrelik, 18 adet 15 santimetrelik, 5 adet 19 santimetrelik

60 adet 30.5 santimetrelik, 49 adet 24 santimetrelik, 5 adet 19 santimetrelik olmak üzere 114 adet büyük 102 adet vasat top ile mücehhez 17 kıt'a sefine-i harbiyeden mürekkebe bulunmaktadır. Fakat Viyana ve Budapeşte namındaki iki zırhlı 1895 senesinde inşa edilmiş eski gemiler oldukları için açık deniz filosundan ihraç edilerek sahilin muhafazasında istihdam olunmaktadır.

Kruvazörler

5 adet kruvazör; 16 adet 15 santimetrelik, 24 adet 12 santimetrelik, 16 adet 10 santimetrelik

Torpedo Sefaini

19 kıt'a torpedo bot muhribi, 30 kıt'a açık deniz torpidosu, 31 adet torpedo bot muhribi, adet taht el-bahir olmak üzere 86 kıt'a torpedo sefinesinden mürekkebdır. 1914 senesi ibtidasında tezgahta bulunan beş kıt'a taht el-bahirden bazılarının inşaatı da son zamanlara hitam bulmuştur."²⁹⁸

Avusturya donanması ile ilgili bir diğer yazı da mecmuanın 135. sayısındaki "Nemse Donanması" başlıklı makaledir. Makalenin girişinde Adriyatik Denizi'nin İtalya için öneminden bahsedilmektedir. Makalede İtalyan hükümetinin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu Adriyatik'ten atmak için bahriye başkumandanına emir verdiği belirtilmektedir. Makalede anlatılana göre; İtalyan komutanlar bir süre denize açılmadan beklemiştir. 20 Temmuz 1915'te denize açılan İtalyan donanması kendisinden daha zayıf olan Avusturya donanmasına mağlup olmuştur. Bu çatışmada Avusturya 7 zırhlı ve 7 ahşap firkateyne, İtalya ise 12 zırhlı ve 8 ahşap firkateyne sahiptir. Makalede ayrıca İtalya ve Avusturya donanmalarının savaş esnasındaki kıyaslaması yapılmaktadır:

"İtalya bidayet-i harpde 240300 tona baliğ olan 20 hatt-ı harp sefinesi ve zırhlı kruvazöre; Avusturya-Macaristan dahi, 171000 ton eden 16 gemiye malik bulunmuştur. Hâlbuki

²⁹⁸ Abidin Daver, "Vukuat-ı Ahire-i Bahriye-Avusturya Taht el-Bahirlerinin Faaliyeti" *Donanma Mecmuası*, S. 75, İstanbul, 4 Kanun-ı Sani 1915, s. 421-422.

merakib-i harbiyeyi sagirece İtalya bahriyesi Avusturya'dan zengindi. Evvelkisi faraza 33 muhribe -69 açık deniz torpido botu ile 2 tahtelbahre sahip iken sonrakinde ancak 19 torpido bot muhribe, 30 açık deniz torpido botu 6 tahtelbahir- harp ve darba mahya olmak üzere- vardı. İtalya, harbe takaddüm eden son üç sene zarfında teçhizat-ı bahriyesi için 156-173 ve 205; Avusturya-Macaristan dahi, 104, 118 ve 155 milyon Mark sarf eylemişti. Bugün İtalyanların teçhizatı için meblağ-ı mühimme sarf ettikleri donanmadan bir şeyler beklemesi bu suretle kabil-i izahtır. Bu ana kadar muvaffakiyet, Nemse donanması tarafındadır. Müttefiklerimizin donanması, bidayet-i muhasemattan itibaren büyük bir ehliyet ve dirayet gösterdi. Nemçe tayyareleri, ilan-ı harbi müteakip Venedik tersanesini bu bombalamış, torpido botlarla sair kuvve-yi hafife, İtalya sahillerine taarruz eylemiştir. Bu taarruzlar, ale-l-ekser tekrar edilmiş ve bilâd-ı sahiliyeye birçok hasarat yapılmıştır. Adriyatik Denizi'nde bilhassa tahtelbahirlerin Nemse fa'aliyeti şayan-ı takdir görülmüştür. Birçok düşman sefâin-i harbiye ve tecrübesi bunların torpidolarına kurban olmuştur. İtalyan zırhlı kruvazörlerinden Amalfi 15-7-4 ve Guseppe Garibaldi 15-7-18 tahtelbahir torpidolarıyla gark edilmişti. Bunlardan ma'ada Liverpool sınıfından bir İngiliz kruvazörü, U4 markalı bir Nemse tahtelbahri tarafından 9-7-15 de batırılmıştı. Torpido, hatta tahtelbahir gibi düşman merakib-i bahriyesinden batırılanların adedi pek fazladır.

Bu ana kadar Nemse donanmasının duçar olduğu zayıat, son derece azdır. Daha bidayet harpte 1914-8-16 faik Fransız kuvve-yi harbiyesi tarafından Zenta küçük kruvazörü batırılmıştı. Bundan başka Lebika ve Telgraf torpidobotları 29.12.1915 zayi edilmiş, en nihayet U3 markalı 12.1.1915 ve U12 markalı 12.8.1915 gibi birkaç tahtelbahir kayıp olmuştur.”²⁹⁹

Makalede özellikle İtalyanların iyi bir donanmaya sahip oldukları ancak sahip oldukları bu güçlü donanmayı iyi yönetemedikleri anlatılmaktadır. Ayrıca Avusturya denizaltılarının İtalyan donanmasını zor duruma düşürdüğü anlatılmaktadır. Bununla birlikte İtalya'nın Avusturya'ya üstünlük sağlayamamasının yegâne sebebinin ise İtalyan donanmasının komuta heyetinin beceriksizliği gösterilmektedir.

Avusturya-Macaristan donanması ile ilgili son yazı *Donanma Mecmuası*'nın 170. sayısında yazarı belli olmayan “Düvel-i Muazzama Bahriyeleri: Avusturya-Macaristan” başlıklı makaledir. Makalenin girişinde Avusturya-Macaristan donanmasının son zamanlarda geliştiği ve neredeyse İtalya ile aynı güce sahip olduğu anlatılmaktadır. Ancak İtalya'nın halâ daha fazla kruvazöre sahip olduğu vurgulanmaktadır. Makalenin devamında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı öncesinde bazı seneler donanmasına kattığı gemiler hakkında bilgiler verilmektedir:

“Avusturyalıların (Tirpiç) müşabesinde bulunan Amiral Kont (Montakokolu), (Tekatüf) ve Lisa ananat-ı mefharetini alâ ve idame edebilecek bir donanma vücuda getirilmesine saik olan hareketin amil-i müessiri idi. (Tekatüf), 1868'den 1871 senesine kadar bahriye kumandanı bulunmuş, kendisi dört halefi gibi vasi' bir program tanzim eylemişse de memleketin mazhar-ı tasvibi olmamıştı. Arşidük Ferdinand'ın teşvik ve himayesine nail olan (Montakokolu), seleflerinden daha bahtiyar imiş ki onların indigini biçmeye muvaffak oldu. 1904 senesinden 1914 senesine kadar mürur eden on sene zarfında masraf-ı bahriye 2,515,460 liradan 7,402,423 liraya çıkmıştı.

1909 senesinde 20,010 tonluk dört muharebe gemisine şamil bir dretnot programı tanzim edilmişti. Tahsisat olmadığı için Trieste'de kâin (???) namındaki hususi tersane, bu

²⁹⁹ Ahmed, “Nemçe Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 135, İstanbul, 7 Eylül 1333, s.1378

gemilerden ikisini –para verilmediği surette gemilerin inşaatı dolayısıyla vaka olacak ? kendisine ait olmak üzere- inşa etmek için tenvik edildi; 1910 senesinin ilk bahar ve yaz mevsimlerinde bu gemilerin omurgası atılmıştı; halbuki bu gemilerden bahs-i bahriye programı, 3 Mart 1911 senesine kadar delegasyon meclisinden geçmemiş bulunuyor; üçüncü gemiye dahi 1912 senesi mübadiyesinde başlanıyordu. Bu üç gemi, (?), (tekato), (Prens (?)) namlarını taşıyordu.

Dördüncü Dretnotun Macaristan arazisinde, (Danobyos) tersanesinde imali terviç edilmiş olduğundan bu ana kadar merakib-i sagire inşa etmekte olan mezkur tersane, teçhizat ve teshilat-ı lazıma mazhar olarak (?) deryaya tenzili 1914 senesinde imkanpezir oluyordu. (Pola), donanma karargahı idi. Buranın emr-i ıslahatı içinde epey para sarf edilmişti. ? muharebe sefain-i inşaatına elverişli bulunan (Pola) tersanesi, başlıca açık deniz donanmasının ihtiyacatına tahsis edilmiştir. Adriyatik denizinin resinde, (Göstenland) eyaletinin münteha-yı cenubisinde bir mevk-i hakim olan (Pola), bir taraftan (Kovarnro) körfezinden Fiyomaya, diğer cihetten Venedik körfezinden doğru Teristeye giden yollar arasında bir nokta-i fasıla teşkil eder. Bu üç bahriye istasyonuna ilaveten Dalmaçya sahilinde harb-i umumiden birkaç sene ikdam (Sabaniko) esalherkesi yapılmış; istihkam yerleri keşif ve telsiz telgraf istasyonu tesis edilmiştir. Burası, daha evveleri Dalmaçya sahillerinde mütemediyen talim ve terbiye-i harbiye gören filolar için torpido istasyonu suretinde müstamil bulunmakta idi.

Top ve zırh için Avusturya'nın harice müracaat etmeye ihtiyacı yoktu. Çünkü bu hemyanın (Pilzen) şehrindeki (Şikoda) ve Moravbanın (Vitkoviç) fabrika müessesatı, mükemmelen müchez menabiyle maruftur. Adet itibarıyla, inşaatı ikmal edilmiş bulunan dretnotta dahil olmak üzere, Nemse bahriyesi tarafından saf harbe 15 muharebe gemisi ithal edilebilir. Mamafih bu meyanda: mütenezıran 4610 ve 8167 tona memhurisinde bulunup ıslah-ı asliye olarak 9,4 posluk toplar taşıyan, 1895-96 senesinin mahsulü üç (Monareh) ile 1900, 1902 senesinde yapılan üç (Habsburg) da dahildir. Dretnot devrinden mikdam yapılan başlıca altı gemiden üçü, memhuricleri 1042 ton olan (?) sınıfındandır. Bunların esas silahları, dört 9,4 posluk ise de on iki 7,5 posluk toptan müteşekkil ikinci bataryaları kuvvetlidir. Diğer üç gemi dahi, 1908 ve 1910 senelerinde inşa olunup ma-i muharieleri 1423 tonaya çıkan (Radaçini) sınıfındandır. Islahası, dört 12 posluk ve sekiz 9,4 posluk toptan ve süratleri dahi 20.5 milden ibarettir. Nemse donanmasında ibtidai muhasematta iki zırhlı ve dokuz hafif kruvazör vardı. Torpido filosu yoksun bir muayyer kifayette vasil olmuş; 15 torpido muhribi 58 torpido bot ve altı tahtelbahiri havi bulunmuştu.³⁰⁰

³⁰⁰ Belirtilmemiş, “Düvel-i Muazzama Bahriyeleri: Avusturya-Macaristan” *Donanma Mecmuası*, S. 170, İstanbul, 20 Haziran 1334, s. 1938-1939.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DONANMA MECMUASI'NDA SOSYAL-KÜLTÜREL YAZILAR

1. TOPLUMSAL YAZILAR

Donanma Mecmuası bünyesinde sosyal, siyasi, askeri, kültürel yazıların yanında önemli sayıda toplumsal konuları içeren yazıları da barındırmaktadır. Mecmuanın 2. sayısında “Terbiye-i Ahlâkiye” başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazının başında milletin istikbali için ciddi, faziletli, metin çocuklar yetiştirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Yazara göre; aileler ve mektepler çocuklarını, öğrencilerini milletin istikbalini düşünerek yetiştirmeyi kutsal bir vazife olarak görmelidir. Osmanlı ülkesine, yeni fikirlere açık, vicdanlı gençler lazımdır. Düzgün bir ahlak terbiyesi almadan okullarından mezun olan çocuklardan bu ülkeye pek fayda gelmez. Okullarda çocuklara, arkadaşları ile olan ilişkilerinde namuslu ve düzgün davranmaları öğretilmelidir. Eğer bir çocuk arkadaşlarına haksızlık yapar ve hakarete bulunursa bilmelidir ki eğitim gördüğü mektep genel olarak kendisine bu şekilde davranacaktır. Çocuklara etrafındakilere hürmet etmenin ahlaki bir mecburiyet olduğu kesinlikle öğretilmelidir. Çocuklarda vatanperverlik hissi güçlüdür. Çocuklar doğup büyüüp ve oyun oynadıkları toprakları severler. Bu hisleri daha da güçlendirip vatana hizmet noktasına getirebilmek için iyi bir terbiye verilmelidir. Çocuklar güzelliğe ilgi duyarlar. Musikiyi severler. Güzel işlere girişmek isterler. Çocukların bu hislerini geliştirmek de önemli bir terbiye eğitimi gerektirir. Okulların çocuklar için ilgi çeken bir yer olması gerekmektedir. Bunun için okullar her zaman temiz tutulmalıdır. Duvarlara güzel resimler asılmalı ve ara sıra çocukların sevebileceği müzikler dinletilmelidir. Çocuklar vicdanlı oldukları için kötü bir iş yaptıkları zaman utanır ve hocalarının yüzlerine bakamazlar. İyi bir terbiye ile bu duygular daha da geliştirilebilir ve çocuklar kötülük yapma duygusundan arındırılabilir. Çocuklar biraz egoist olabilmektedir. Çocukların bu duygudan arınabilmeleri için aileleri ve hocaları sürekli bu konuda konuşmalıdır. Çocukların tembel olmamaları için sürekli vatan ve millet için çalışmanın öneminden bahsedilmelidir. Çocuklara başta kendisine olmak üzere insanlara hürmet etmeyi öğretmek lazımdır. Eğer çocuklara bu özellikler kazandırılabilirse çocuklar bu duyguları asla unutmaz. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar vatanımızın istikbalini kurtarmak için ellerinden geleni yaparlar. Bunun için ailelere ve mekteplere büyük iş düşmektedir.³⁰¹

³⁰¹ Raif Necdet, “Terbiye-i Ahlâkiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 2, İstanbul, Nisan 1326, s. 118-123.

Mecmuanın 3. sayısında bulunan “Osmanlılar ve Avrupa” başlıklı yazının başında kavimler göçünün ve Moğol istilasının Avrupa’ya verdiği zararlar anlatılmaktadır. Yazıda verilen bilgilere göre; kavimler göçü ve Moğol istilası Avrupa’ya olduğu kadar yol üzerinde bulunan Türk ve Müslümanlara da zarar verdi. Bu hareketlerin tek sebebi daha çok para kazanmak ve yiyecek ihtiyacını sağlamaktır. Ancak Osmanlı Devleti’nin Avrupa üzerine gitme sebepleri bunlar değildir. Osmanlı Devleti Avrupa’da fethettiği her yerin medeniyet seviyesini arttırdı. Her zaman ezilen, işkence gören ve tehdit edilen halkı özgürlüğüne kavuşturdu. Rumeli halkı Osmanlı Devleti’ni kurtarıcı olarak gördü. Özellikle Bulgar topraklarında birçok küçük devletin olması ve bu devletlerin kendi aralarında sürekli savaş yapması bölge halkını bezdirdi. Osmanlı Devleti bu bölgelere hâkim olduktan sonra halk da gerçek medeniyete ulaştı. Osmanlı Devleti gittiği her bölgeye hizmet ederken Avrupalılar bu şekilde düşünmemektedirler. Avrupalı devletler askeri ve mali konularda ellerine geçen her fırsatta Osmanlı Devleti’ne zarar verdiler. Avrupa tam tersine Osmanlı Devleti’nin kıymetini bilmelidir. Çünkü Osmanlı Devleti doğuda Avrupa’nın ileri karakolu gibidir. Geçmiş dönemlerde doğudan batıya doğru yapılan istila hareketlerini Osmanlı Devleti durdurabilir. Bu sebeple Avrupa, Osmanlı Devleti’ni desteklemelidir. Özellikle silah ve donanma konusunda Osmanlı Devleti’nin eksiklerini Avrupalı devletler gidermelidir.³⁰²

Donanma Mecmuası’nın 18. sayısında yer alan “Güler misiniz, Ağlar mısınız?” başlıklı yazı, Avrupalıların Osmanlı Devleti’ne bakışını göstermesi bakımından önemlidir. Yazıda verilen bilgilere göre; Avrupalılar, Osmanlıları aşırı mutaassıp, dinden başka bir şey düşünmeyen, fethettiğimiz yerlerdeki insanları Müslümanlaştırmaktan ve Türkleştirmekten başka bir şey yapmayan bir millet olarak görmektedir. Hâlbuki Osmanlı Devleti’nin böyle bir şey yapmadığı açıktır. Yazar hayıflanarak keşke dedikleri gibi bunu yapsaydık çünkü bugün bunları konuşacak kimseleri olmazdı demektedir. Yazara göre Osmanlılar kimseyi zorla İslam dinine geçirmede ve Türkleştirmeye çalışmadı. Hatta Türklerin arasında yaşamaya çalışan bazıları Türklerin içine alınmadı. Yazar bu konuda Girit halkından örnek vermektedir. Girit fethedildikten sonra ilk günlerde Türklere yakın davranmaya başladılar. Girit halkı zamanla cizyeden kurtulmak için yavaş yavaş göstermelik de olsa Müslüman olmaya

³⁰² Mahmud Muin, “Osmanlılar ve Avrupa”, *Donanma Mecmuası*, S. 3, İstanbul, Mayıs 1326, s. 203-205.

başladı. Osmanlı Devleti ise Giritlilerin samimi olmadıkları için din değiştirmelerini kabul etmeyerek engelledi.³⁰³

Donanma Mecmuasının, 22, 23,24 ve 25. sayılarında Bedii Nuri'nin "Terakki ve Medeniyet" başlıklı yazı dizisi bulunmaktadır. 22. sayıda bir medeniyette terakkiyi sağlayabilmek için gereken şartlar üzerinde durulmaktadır. Buna göre; öncelikle bir medeniyetin değişimine müsait bir halkın olması, bu değişime olan ihtiyacı halkın kabul etmesi ve o topluluğa tesir edilebilmesi gerekmektedir. Buna örnek olarak Hz. Muhammed'in Arap coğrafyasına yaptığı etki şu şekilde anlatılmaktadır:

"Tarihin en muazzam vakâyiinden madûd olan medeniyet-i İslamiye'nin suret-i zuhur ve terakkisini izah etmek istersek görürüz ki: Araplarda binlerce senelik edebiyatıyla, şark ve garp arasında vasıta-yı ittisâl olan ticaretiyle, bir lisanla mütekellim olan milyonlarca halkıyla bütün avâmil-i temeddün mevcut idi. Ve bu hal-i medeniyet artık harice intişar edecek her tebaayı ihraz etmiş, yani bir ağacın meyvesi gibi tevsî' ve intişar hususunda hadd-i kemal ve iktitafa reside olmuş idi. Böyle bir medeniyeti Arabistan'ın çorame çölleri istiap edemezdi. İnbisat, tevsî' ve intişar şeklindeki bir tahavvüle ihtiyaç dahi vardı. Ve bu ihtiyaç gittikçe zaruret şeklini iktisap ediyor idi. Fakat Araplar yaşadıkları kabile hayatıyla bu tevsî'i icra edemeyecekler idi. Şari' din-i Mübin-i Muhammedi bütün bu kabâili kelime-i tevhid altında cem' etmekle bu kavmin hasâis-i temeddüniyesini izhar hususunda icra-yı tesir eyledi. Bu sayede medeniyet-i İslamiyet veya Arabiye âfâk-ı cihana müstevli oldu. İşte bu üç şart tahakkuk ettiği gibi binlerce seneden beri Ceziret-ül Arab'da hal-i bedâvette mahsur kalan Arab kavmi bir medeniyet-i müterakkibenin âmil ve müessesesi oldu."³⁰⁴

Yazar, halkın ihtiyaçlarının ilerlemeyi tetikleyen en önemli şey olduğunu vurguladıktan sonra Osmanlı Devleti'nde neden fabrikalar açılmadığını sorgulamaktadır. Yazara göre; Osmanlı Devleti'nin fabrikalara olan ihtiyacı ortadadır ancak cahil halk henüz bu ihtiyacın farkında değildir. Bu gibi teşebbüslerdeki elzem olan şirket usulüne halk itibar etmemektedir. Şirket-i Hayriye kurulunca kayıkçıların kârlarının düşeceği endişesi ile çıkardıkları olaylar, Galata Limanı'nın resmîleşmesinden sonra hamalların ayaklanması, Edirne'de tren yolunun yapılacağını duyan arabacıların olay çıkarmaları halkın terakkiye hazır olmadığının kanıtıdır.³⁰⁵ Bedii Nuri çeşitli iş kollarındaki işsizlik ve istihdam konuları yüzünden ortaya çıkan problemleri bütün bir halka yüklemektedir. Halk kendi faydasına olan yeniliklere karşı çıkmayacağı gibi gerektiğinde destekleyebilir.

Bedii Nuri 23-24. sayılardaki yazısının devamında medeniyeti ileri götürecek olan ihtiyaçların neler olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

"...Bir cemiyette öyle bir nevi ihtiyacat olur ki umumi değildir; hususidir. Mesela bir sınıfa veyahut yalnızca hevese mahsustur; diğer nevi ihtiyacat vardır ki bunlar umumidir, bütün efrad-ı ictimaiyenin müstağni kalamayacakları ihtiyacat-ı ammeden olur. Bunlar da

³⁰³ Safvet, "Güler misiniz, Ağlar mısınız?", *Donanma Mecmuası*, S. 18 İstanbul, Ağustos 1327, s. 1649-1650.

³⁰⁴ Bedii Nuri, "Terakki ve Medeniyet", *Donanma Mecmuası*, S. 22, İstanbul, Kanun-ı Evvel 1327, s. 1998.

³⁰⁵ Bedii Nuri, a.g.m., s. 2000.

mahiyetleri itibariyle iki kısma inkısam eder. Birincileri ihtiyacat-ı şedide ve zaruriye-i ammedir. İkincileri zaruri olmayan ihtiyacat-ı ammedir. Acaba, terakki-i medeniyette mahrek vazifesini gören ve binaenaleyh en mühim olmak lazım gelen ihtiyacat hangi kısım ihtiyaçtandır? Şayan-ı dikkattir ki ihtiyacat-ı ulviye-i beşeriye mebadide terakki-i medeniyet hususunda bir tesiri mahsus icra etmemiştir. Mebadi-i medeniyette usulü haiz tesir olan ihtiyacat, ihtiyacat-ı basiteden olandır, yani suret-i umumiye de olarak hayat-ı iktisadiyeye müteallik olan ihtiyacattan başka his hodperestinin ve emel-i menfaatçının tevliid ettikleri ihtiyacat-ı mebadide medeniyetin mahreki oldular: Korku ve tekebbür gibi. Korku his ve hoş ve sebai ve kabail-i mütecevizeye karşı emr-i müdafaa ve bir müddet mürurundan sonra emr-i muhacemeyi tevliid etmiştir ki ilk medeniyet fecrinin infilakı anında harp şeklinde tecelli eden bu his, bu tarihe gelinceye kadar asla münkati olmamış ve medeniyetin ilk ve daimi mesned-i terakkisini bu teşkil etmiştir. Adi çakmak ve sapan taşından şimdiki top kalelerine inkılâp eden alet-i harbiye, beşeriyetin bu sahadaki derece-i terakkisini ifade eder. Aceb ve tekebbür hissi ise ihtiyaç talebi ve tezyin-i tevliid etmiştir ki bu his, beşeriyetin devr-i sebavetinde hissettiği ihtiyacat-ı evveliyedir. Nîm- üryan Afrika akvamı ve haşiyesinde tüyler ile ve sair eşya ile tezeyyün hevesi beşeriyetin bu nevi ihtiyacının ta mebadide bile nasıl bir ihtiyac-ı mergub olduğunu ispat eder. Bir ağaç yaprağından ve adi bir tüyden başlayan bu ihtiyacın asr-ı âhirden tevliid ettiği milyarlara bel' eden moda siyasetiyle nasıl edvar-ı tekâmüliyyeden mürur ettiği tezahür eder. Hiss-i dini dahi mebadide bir korku mahsülû olmakla cemiyetlerin tesisinden beri büyük bir rol oynayan bu hissin tekâmül-ü medeniyede mühim bir amil olması işte bu sebepten, yani korku aslına râci' olmasından dolayıdır. Öyle müessisat-ı medeniye vardır ki hep yalnız his ve esas-ı dini üzerine müesserdirlir.

Tagaddi-i ictimaiyesi ihtiyac-ı iktisadi teferruatındandır. Hâlbuki bu esas dahi ihtiyacat-ı mutavassıttandır, ihtiyacat-ı ulviye ve maneviyeden değildir. Filhakika beşeriyet malik olduğu hasisa-i zekaiye ve akliye sayesinde saha-yı fikriyeyi ihâta eden zalâm şân ve tereddüdü tenvir, meyil ve intâc-ı fikriyesine de maliktir. Fakat bu ihtiyaç beşeriyette terakki-i medeniyetin asıl gaye-i hayali olmakla beraber bütün sınıf-ı ahaliye, cemiyetin zir hükmüne dâhil olan efrada râci' değildir, belki yalnız cemiyeti idare edenlerin, kalîl bir sınıf-ı havassın hissettikleri bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı cemiyetin asıl harekât-ı ictimaiyesini tedvir eden faal kullar mebadide hissetmezler ve asırlar mürûr ettiği halde hala keyf bu ihtiyacı sınıf-ı umumiyesi arasında his ve takdir ettirebileceği devreye dâhil olamamıştır. Bu ihtiyacı zamanımızda bile ekseriyetle harekât-ı faaliye-i ictimaiyeye lakayd olan ve cemiyet dâhilindeki keşmekeş hayat-ı iktisadiye ve faaliyeye seyirci vaziyetinde bulunan sınıf-ı havass-ı his ve takdir ediyorlar. Hatta bu sınıf-ı havass dahi hakikat-i halde bu ihtiyacı sırf bir ihtiyac-ı mücerred ve gaye-i hayal-i âti kabilinden olmak üzere hissetmezler. Belki bunlarda bile (mesela muharrirlerde, âlimlerde, muallimlerde vesairede) bu gaye-i hayal hiss-i tefevvuk ve tekebbür hissiyle karışmış olduğu cihetle bu esasın dahi terakkisine masraf olan himmet-i iktisadi ve hod-perest esaslarından birisine irca' edilmek mümkündür. Hülâsa beşeriyetin ihtiyacat-ı âliyesi hissi hiçbir vakit başlı başına terakkiyat-ı medeniyenin mahreki olamaz. Şeref, şân ve şöhrat gibi ulvi görülmüş esaslar pek vazî' bir hiss-i tefâhür ve tekebbürün bir tecellisinden başka bir şey değildir.”³⁰⁶

Bedii Nuri mecmuanın 25. sayısındaki yazısının devamında medeniyetin ilerlemesi için gerekli olan icatların çoğunun tesadüfî bir şekilde meydana çıktığını belirttiikten sonra tesadüf kavramı hakkında şunları söylemektedir:

“Buradaki tesadüf kelimesinden maksat sebepsiz vücuda gelmek değildir; Belki neticesi ile bir münasebet-i mantikiyesi olmayan bir sebep-i mevcudiyeti demektir. Yani bir ihtirai, bir tebdil-i ictimaiyeyi tevliid eden tesadüfî bir takım sebeplerin mahsulüdür. Yalnız bu sebepler ile netice-i müstahsile arasında bir münasebet ve rabita-yı mantikiye yoktur. Tesadüfün bu şeklini hakıyla anlatmak için bir misal zikredelim. Münferit bir kabile tasavvur edelim ki teşkilat-ı ictimaiyesine mutabık ve bulunduğu muhite muvafık bir medeniyete malik olsun. Böyle bir kabilenin tesisat-ı temeddüniye ve ictimaiyesinde vukua gelecek tahavvülât-ı ictimaiyenin avamilini ve esbabını tetkik edersek görürüz ki ya temeddüniye ve ictimaiyesinde şimdîye kadar uzak bir mevkide kalan bir diğer kabile bu

³⁰⁶ Bedii Nuri, “Terakki ve Medeniyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 23-24, İstanbul, Kanun-ı Sani 1327, s. 2090-2091.

kabileyi münferide ve münzeviye ile münasebet ve temasta bulunur yahut bu kabile-yi münferidinin şerait-i coğrafya-yı iskâniyesinde bir tahavvül husule gelebilir. Veyahut cemiyetin efradının azası tezayüd veya tenakus eyleyebilir. İşte bu sebepten hiç birisi netice-i müstahsileyi mantıken husule getirecek mahiyette değildir.”³⁰⁷

Donanma Mecmuasının 21. sayısında Köprülüzade Mehmed Fuad’ın “Kanunların Menşei ve Esası” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Fransızcadan çeviri olarak yayınlanan yazının başında insanların kanunlara olan bağlılığı tartışılmaktadır. Yazıda, kanunların önemine vurgu yapılarak, toplumu ilgilendiren her türlü konuda kanunlar sayesinde ıslah hareketine girişilebileceği anlatılmaktadır. Yazıda, Fransa halkının kanunlar sayesinde ruhban sınıfının etkisinden kurutulduğu söylenmektedir. Ancak bazı kanunlar Fransa’da devletin aleyhine olan hareketlerin yaşanmasına da sebep oldu. Örneğin; 1848 yılında çıkan muhtelif amele kanunları ile insanlara iş bulmak için fabrikalar kuruldu. Ancak devletin ekonomisinin bozulmasından sonra bu fabrikalar elden çıkarılınca işçiler bir ihtilal hareketine sebep oldu. Yaşanan ihtilalden sonra Fransa uzun bir süre kendini toparlayamadı. Köprülüzade, Fransa’nın yaşadığı bunun gibi örnekleri verdikten sonra hükümetlerin bir kanun koyarken, ilan edilen bu kanunların kendi aleyhlerine dönmemesi için her şeyi detaylı düşünmeleri gerektiğini belirtmektedir.³⁰⁸

Mecmuanın 22. sayısında Mehmed Rauf’un “Türkiye Niçin Terakki Etmiyor” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Mehmed Rauf, İngiltere’de, Türkiye hakkında yorumlar içeren bir makaleye cevaben bu yazıyı kaleme almaktadır. Yazıda verilen bilgilere göre; İngiliz dergisinde Türkiye ile ilgili birden fazla kadın ile evlilik ve bu kadınların esaret altında olduğu anlatılmaktadır. İngiliz yazar buna örnek olarak; Sultan II. Abdülhamid’in tahttan indirildikten sonra Yıldız Sarayı’nı ziyaret ettiğini ve her odada kadınların tutulduğu kafesler olduğunu iddia etmektedir. Bunun yanında Sultan’ın dört bin tane cariyesinin olduğunu iddia etmektedir. İngiliz yazara göre, İslam dininden dolayı bu şekilde yaşayan Osmanlıların, kendisine mensup Rum, Ermeni, Yahudi ve çeşitli Osmanlı unsurları ile bir arada olması mümkün değildir. Mehmed Rauf’un İngiliz yazara verdiği cevap şu şekildedir:

“...Evvel emirde taaddüd-ü zevcat hakkındaki ahkâm-ı diniyemize katiyen cahil olan İngiliz muharririn bu usulün ale-l-ıtlak mazeretinden bahsetmesi kadar bî-mana bir şey tasavvur edilemez. Taaddüd-ü zevcat defaat ile mevzu bahis ulema olduğu üzere veche isti’male göre muhassenat ve muhazir-i muhtelifeye cem’dır. Eğer Mösyö Renyo’nun tasavvur ettiği gibi Türklerin ekseriyet-i azimesi değil, bir kısım-ı mühimi bile zevcat-ı müteaddidiye malik olarak yaşıyorlar ve bu kadınlara esir muamelesi icra ediyorlarsa heyet-

³⁰⁷ Bedii Nuri, “Terakki ve Medeniyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 25, İstanbul, Mart 1328, s. 29.

³⁰⁸ Köprülüzade Mehmed Fuad, “Kanunların Menşei ve Esası”, *Donanma Mecmuası*, S. 21, İstanbul, Teşrin-i Sani 1327, s. 1896-1897.

i ictimaiyemizin pek az zamanda rehin-i inhitat ve tedenni olacağını ben de söylerim. Fakat hakikat bu halde mi? Yıldız sarayındaki tarz-ı maişet ne için bütün bir millete teşekkül edebilsin? Selâtin-i azam arasında asırlardan beri hüküm ferma olan adet-i istifraşın devr-i istibdatta duçar-ı suiistimal olması nasıl koca bir milleti şaibedar edebilir? Yıldız haremde esaret-i mutlak içinde yaşadığı iddia edilen cariyeler bir sultana, bir halifeye mensup olmakla hiç şüphe yok ki mevcudiyet-i esiranelerinden memnun idiler. Eğer pençeyi cebir ve tehdid ile dam-ı esarete giriftar oldukları farz edilse bile bu felaket münhasıran o zaman ve muhite aittir. Yoksa hiçbir zaman nisvan-ı Osmaniye'nin hayat-ı ictimaiyelerine numune teşkil edemez. Bu gün taaddüd-ü zevcatın Türkler arasında hüküm ferma olması ne dinen ve ne de adetten kabildir. Evvel emirde her hangi bir erkeğin zevcat-ı müteaddide ile hayatgüzar olabilmesi için o erkeğin taht-ı zevceteynde yaşayan kadınların bilcümle ihtiyacı-ı maddiye ve maneviyelerini temin ve tatmin edebilmesi onları müreffeh ve bahtiyar yaşatabilmesi dinen meşrudur. Bu hususta mervi olan hadis-i şerif herkesçe malumdur. Zaman risalet-penahide nisvan-ı arabın ihtiyacı-ı maddiye ve maneviyeleri şüphe yok ki şimdiki ne nispeten pek azdı. O devirde kesirü'l- zevcat olan bir erkek zevcelerini mesudane yaşatabilirdi. Fakat mürur zaman ile ihtiyacı-ı fikriye ve maneviyeleri terakki eden nisvan-ı İslamiye: Artık bu gün bu hayat-ı müşterekeye tahammül edecek bir halde değildirler. Hiç zannetmem ki tahsil ve terbiye görmüş hiç bir Türk kadını zamanımızda refik hayatının inkısam muhabbetine rıza verebilsin ve yine hiç zannetmem ki nisvanı layık-ı hürmet ve tefekkür olarak tanıyan münevverü'l- fikir hiçbir Türk zevcesinin rızası olmaksızın ikinci defa evlenmek istibdadını ihtiyar edebilsin. Bu iddiama karşı bazı mesele-i istisnaiye serdedilebilir de Avrupa muasır medeniyetinde izdivacın muamelat-ı müstebite ve keyfiyeti hakkında ondan kat kat daha vahim ahvalin hüküm-ferma olduğunu, bilhassa payitahtlarda cari olan -metresle yaşamak- adet kabihasının pek mahdut ve istisnai bir halde memleketimizde cabeca meşhut taaddüd-ü zevcat nişanelerinden ziyade tenakus-ı nüfusa izmihlal ve tedenniye bâdî olacağını söylerim. Ahkâm-ı diniye ile hayat-ı hazire-i ictimaiyemiz telif edilince taaddüd-ü zevcatın bugün âdetten olduğu kadar şer' en de tecavüz edilemeyecek ahvalden olduğunu tasdik etmek icap eder. Buna mukabil taaddüd-ü zevcatın bazı hususatta muhasenat ve fevaid-i adidesi vardır ki lüzumunda bir hal-i zaruri kabilinden tatbik edildiği halde tenakus-ı nüfusa tedenniye değil bilakis tekessür-i zürriyet ve terakkiye hizmet edebilir. Nisvanın teşekkülât-ı hususiye-i azviyelerindeki farktan müteferri olan bu muhasenatın neden ibaret olduğunu izaha lüzum görmüyorum”³⁰⁹

Mecmuanın 25. sayısında Mustafa Haluk “Vatanperverlik” başlıklı yazısında vatan için duyulan hislerin çeşitlerini anlatmaktadır. Yazara göre; vatanını isteyerek ya da istemeyerek terk eden herkesin içinde vatan özlemi olacaktır. Dünyanın en rahat ve en güzel yerine dahi gidilse bir süre sonra insan sevdiklerini ve anılarını özlemeye başlayacaktır. İnsanların yaşadığı bu his maddi vatan hissidir. Manevi vatan ise, ana toprağına ait düşüncelerimize tarih, hatırat ve milletimizin övünülecek şeylerinin karışmasıdır. Yani ecdadımızın geçmiş başardıkları iyi işleri sahiplenerek aynı şekilde hayatımızı sürdürebilmek düşüncesidir. Yazar bu bilgileri verdikten sonra vatanperverlik kavramı hakkında genel bilgiler vermektedir. Yazara göre; insanların vatanperverlik duyguları sadece memleket tehlikede iken ortaya çıkmamalı. Vatana duyulan aşk her zaman her ortamda dile getirilmeli ve vatana fayda sağlayacak en ufak işten kaçınılmamalıdır. Çünkü milletler, efradının milletine duyduğu bu güçlü hisler sayesinde ayakta durabilir ve ilerleyebilirler. Bu sebeple başta çocuklarımız olmak üzere milletimizin kalbine vatan aşkını yerleştirmek zorundayız. Vatanperverliği ortaya

³⁰⁹ Mehmed Rauf, “Türkiye Niçin Terakki Etmiyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 22, Kanun-ı Evvel 1327, s. 2003-2005.

çıkaran başlıca etkenler; aile, cemiyet, vatan, tarih, ahlâk ve inançlardır. Bu etkenler şu şekilde açıklanmaktadır:

“1. Aile: Hiss-i vatanperverinin husulünde aile fikri çok müesserdir. Beşeriyetin daha ilk zamanlarında insanlar sevk-i tabii ile kendi ailesi efradını, yakınını sevmiş, onlara karşı kalbinde tatlı bir muhabbet hissi başlayarak, muavenetine koşmuş ve dediklerini tercih etmiştir. İnsan samimiyetini kendi evinde nakşeder; eve merbûtiyet... Bu o kadar büyük bir haslettir ki insanda, müessesat için, teşebbüsât, azim, merâm, maksat için sebat ve metaneti ilham eder.

2. Cemiyet: Teşkil eden ve hatta etmek üzere bulunan insan kümelerinin, izdihamlarının hepsinde, ocağa merbutiyet hissi vardır. Onların mukaddesatı ve mukaddesata karşı perverde ettikleri ihtiram ile bu his ayân olur. Hal-i ibtidaide yaşayan muhtelif kabilelerin yekdiğere ve hayvanata karşı, aile ve ocaklarını müdafaada bir kudret-i hamasetkârane ile ıŧar-ı hayat etmeleri de, fikr-i vatanperveriyi izhar ve takviye eyler.

3. Vatan: Vatanperverlik fikrinin daha vâzıh bir şekilde tecellisini temin eylemiştir. Vatanperverlik husulünde menfaat-i mütেকabilenin az çok ehemmiyetli bir âmil olduğu inkar edilemez. Fakat vatana karşı beslenen hiss-i mücadeleden menfaatin dahili olduğunu düşünmek pek abes olur. Şekl-i idaresinden muğber ve doğduğu memleketi bilmeyen bir sebeple sevmeyen bir vatani da yine büyük vatana ve manevi vatana karşı, derin ve nihayetsiz bir iştıyak ile aşktır.

4. Tarih: Akvâm, tarihin saha-i cidalinde ilerledikçe, ahfâdına, mevcudiyet-i milliyesine ait öyle hatıralar bırakır ki bu ketibe-i a’nanat her zaman için bir medar-ı şan ve şeref olduğundan, tarih ve a’nanat-ı milliye, verdiği his gurur ile insanları, ecdadını yaşayan arza daha samimi rabıtalarla bağlar.

5. Vatanperverlik hissi, tamamıyla tecrid edilemeyen birçok avamilerin taht-ı tesir ve nüfuzundan teşkil ettikten sonra, tesirat-ı nesliye, ahlâk yani âdet ve itikadat, lisan gibi diğeri müesserattan alır.

Umumi kalp şeklinde bazı vatanperverane fikirlerin ifade ve tekrarı da halkın dimağında derin bir iz bırakır, bir nüfuz-ı şahsi haline girer; bu, onun mevcudiyetinde yaşayan canlı fikir, sırasında hissiyatını tenbih ve tehyic eder.”³¹⁰

Mustafa Haluk’un vatanperverlik ile ilgili bir başka yazısı, mecmuanın 27. sayısında “Vatanperverliğin Tarz-ı Telakkisi ve Fikr-i İnsaniyet” başlığı ile bulunmaktadır. Yazıda, bazı milletlerde vatanperverlik hissini nasıl telakki edildiği anlatılmaktadır. Buna göre; Fransızlar önceleri vatanperlik konusunda güçlü duygulara sahip değılken, Yüzyıl Savaşlarından sonra İngiltere’ye duyulan kin ve öfke kalplerindeki vatanperverlik hissini kabarttı. Bu hisler ile yoğrulan Fransızlar daha sonraları Jeanne d’Arc ve Napolyon gibi büyük vatansever liderler yetiştirmeyi başardı. Günümüzde ise Fransızlar 1870 yılında alınan yenilgi yüzünden Almanlara karşı kin ve öfke duyguları ile vatanperverlik duygularını kabartmaktadırlar ve Almanya’dan intikam alabilmek için güçlenmeye çalışmaktadırlar. Spartalılar hayatlarını askerliğe adanmış ve çok iyi askerler yetiştirmişlerdir. Spartalılar için vatanperverlik sadece vatanın savunması olmuştur. Sparta’da kadınlar dahi gerçek bir vatanseverdi ve çoğu kadın askerliği reddeden çocuklarını öldürmekten çekinmezdi. Geçmiş dönemlerde

³¹⁰ Mustafa Haluk, “Vatanperverlik”, *Donanma Mecmuası*, S. 25, İstanbul, Mart 1328, s. 14-16.

Osmanlılar hem batıya hem de doğuya seferler düzenlerken vatanperverlik duygularını savaş, kazanmak ve fetih ile göstermekteydiler. Japonlar yakın dönemlere kadar kendi adetlerine çok sıkı bir şekilde bağlı kalarak başka milletlerden kendilerine bir fayda olmadığını düşünürlerdi. Japonlar çocuklarına sadece kendi tarihlerini, biraz abartarak biraz da yalanlarla anlatarak vatan sevgisini aşıladılar ve Avrupa ile bu sayede mücadele ettiler. Mustafa Haluk yazısının devamında vatanperverlik hissi ile ilgili genel bilgiler verirken Mithat Paşa, Namık Kemal, Ali Suavi, Resneli Niyazi gibi kişilerin vatan sevgisi ile ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını ve şimdiki neslinde onların yolundan gitmesi gerektiğini belirtmektedir.³¹¹

Mustafa Haluk'un vatanperlik konusuna 28. sayıda "Vatanperverlik İhtiyacı" başlığı altında devam etmektedir. Yazıda, her ne koşulda olursa olsun vatanperverlik hissinden uzaklaşılması gerektiği anlatılmaktadır. Yazara göre; vatanına hizmetten vazgeçersek ve medeniyetimizi daha ilerilere taşıyamazsak en yakın komşu devletin ideali Osmanlı Devleti'ni istila etmek olur. O sebeple milletimizin ortak ideallerden uzaklaşmaması gerekmektedir. Çünkü birbirlerinden uzaklaşan cemiyetlerin tekrar aynı idealde buluşmaları çok uzun bir zaman alır. Örneğin, İtalya Devleti her ne kadar uğraşsa da henüz bir millet teşkil edemedi. Bugün İtalya'da insanlar kendilerini İtalyan olarak değil de Sicilyalı, Romalı, Venedikli görmektedir. Eski Yunanlılar da tek çatı altında birleşemedikleri için her daim birbirlerine düşmanlık ediyorlardı. Almanlar ise bu durumlardan ders çıkararak Prusya etrafında birleştiler ve Fransızlardan intikamlarını aldılar. Almanlar bugün ise İngiltere'ye karşı birlik oldular ve bütün Almanlar, İngiliz donanmasına üstünlük sağlamak için çalışmaktadırlar.³¹²

Mustafa Haluk, insaniyetlik adı altında vatanperverliği yanlış bulanlara karşı tepkisini ise şu şekilde ifade etmektedir:

"İnsaniyet fikrinin hadd-i zâtında güzel, fakat mehil ve hüsrân-engiz olduğunu söylemiştik. Mademki, terbiye ve şerait-i hayatiye kadın ile erkek arasında bu kadar farklar husule getirdiği gibi, birçok avamî ve müessirat bu sübûtun başka seciyelerle cemiyetler, milletler hâsıl etmiş ve bunları büyük uçurumlarla yekdiğerinden bu kadar ayırmıştır. Mademki, her cemiyet başka arzu ve iradeye malik, yekdiğerine düşmandır... Siz isterseniz insaniyetçi olunuz. Fakat emin olunuz ki bu fikir ve mesleğinizden kimse istifade etmeyecek, hiçbir millet-i mağlube kurtulamayacaktır.

Şüphesiz milel-i saireye ve efradına yabancı nazarla bakmak ve birçok eşhasın felaketine sebep olmak iyi bir şey değildir. Lakin ne yapalım ki bu bir emr-i tabiidir. Biz başkalarını yabancı addetmesek bile muhakkak ki onlar bize düşman nazarıyla bakıyor.

³¹¹ Mustafa Haluk, "Vatanperverliğin Tarz-ı Telakkisi ve Fikr-i İnsaniyet", *Donanma Mecmuası*, S. 27, İstanbul, Mayıs 1328, s. 101-104.

³¹² Mustafa Haluk, "Vatanperverlik İhtiyacı", *Donanma Mecmuası*, S. 28, İstanbul, Haziran 1328, s. 149-151.

Eğer komşu devletler, vatanınızın harim-i pakına tecavüz etmişse, mezhep ve âdetinizi, milliyetinizi ayaklar altına alarak eziyorsa, sizin harpten sakınmanızla hiçbir fayda temin edilmiş olmayacaktır. Çünkü vatanınıza taarruz için yalnız kuvvetli olmasını bir hak, bir sebeb-i meşru addeden bu düşmana -tahsisatı insaniyetkâranenizden- mukavemet etmeyip de, zir-idaresine girseniz bile, mülkünüzü gasp ettikten sonra, sizin her hakkınızda, mezhep ve âdetinize riayet edeceğinden, sizi eski saadetinizle yaşatacağından emin misiniz? Farz edelim ki, bunlar tamam ve vaki’ olsun. Fakat şimdi daha ziyade büyüyen ve esasen muharip olan bu devlet sonra sizi de askere alacak ve -evvelce vatanınızı müdafaadan ictinap ettiğiniz halde, bu defa diğer bir devletin arazisine tecavüz ederken, sizi de sevk edecektir.

O halde, bu şefik ve rahim prensibiniz sizin zalim olmanıza saik oldu demek değil mi? Hâlbuki vatanperverlik, sizi hiç fenalığa sevk etmiyor. Düşünülürse bu daha sade, daha insaniyetkâr bir histir.”³¹³

Mustafa Haluk’un bu konudaki son yazısı, mecmuanın 30. sayısındadır. “Terbiye-i Vataniyenin Avâmili” başlıklı yazıda, çocukların vatanperver yetiştirilmesinden bahsedilmektedir. Buna göre; çocukların manevi hisleri ve hayal dünyaları çok geniş olduğundan kendilerine vatanperverlik ve vazife duygusu gibi konularda sık sık telkinlerde bulunulmalıdır. Çocuklar en küçük yaşlardan itibaren içinde bulundukları durumdan etkilendikleri için vatan ve ahlâk terbiyeleri konusunda kesinlikle ihmâl edilmemelidir. Bu konuda en önemli görev aile ve okullara düşmektedir. Eğer aileden bu konularda terbiye alınmazsa okuldaki öğretmenin işi zorlaşır ve çocukta vatan duygusu tam olarak gelişmeyebilir. Okulların bu konuda etkisi büyük olduğundan devlet her daim okulları teftiş etmelidir.³¹⁴

Mecmuanın 28. sayısında “Osmanlılık” başlığı altında Osmanlıların nasıl birer insan olduğu şu şekilde anlatılmaktadır:

“Osmanlı ruh-ı mukaddesi, seciyeyi irsiyesini tetkik edenlerin cümlesi indinde malumdur ki Osmanlılar; mevcudiyette, hal-i iktidarda mütevazı, kerim, rahim, mürüvvetkâdırlar. Azimet, tekebbür onların yanına uğramaz; benliği sevmezler, nefislerini bu gibi şaibelerden münezzehtir bulundurmamak isterler ve çok kere de münezzehtir bulundurmağa muvaffak olurlar.

Osmanlılar yoklukta, muhtaç oldukları kudreti, istedikleri kuvveti, vasıl olmak istedikleri gayeyi elde etmek için fedakâdırlar.

Osmanlılar, acz ve zaafa karşı Allah’a rabt-ı kalb ederek fütür getirmezler. Nefislerine itimat ederek azim ve sebatlarından dönmezler. Bu gibi ahvalde Osmanlıların her biri zî-hayat birer kale-i muakkib-i âmâl olur.

Osmanlılar; maksatlarına ermeye engel olan hiçbir maniye karşı meyus olmazlar. Boyun bükmezler. Yollarından dönmezler.

Osmanlılar, dine, vatana, millete, namusa karşı ruhlarının büyüklüğünü, hislerinin ulviyetini, maksatlarının kutsiyetini bilirler. Bu uğurda can vermekten, kan dökmekten çekinmezler. Tarih meydanda, çekinmemişlerdir.

Osmanlılar yoklukta, acz ve zaafa isbat-ı mevcudiyet etmeyi severler. Her zamanda isbat ve hasımlarına tasdik ettirmişlerdir.

Dünyada bir mesele olmamıştır ki, Osmanlı ruhu, Osmanlı mevcudiyeti iyi idare olunduğu halde ruh-ı emeline nail olmamış olsun.

³¹³ Mustafa Haluk, a.g.m., s. 153-154.

³¹⁴ Mustafa Haluk, “Terbiye-i Vataniyenin Avâmili”, *Donanma Mecmuası*, S. 30, İstanbul, Ağustos 1328, s. 257-258.

Ne garip haslet, ne acayip fitrattır ki Osmanlılar, hal-i ye's ve füturda gülmeyi, hiçbir şey yokmuş gibi bulunmayı severler. Kemal-i sükûnet ve itidal ile görünürler. Hasımları zanneder ki ölmüş, donmuş, çürümüş bir ruh karşısındadırlar. Fakat ne kadar aldanmışlar ve ne kadar aldandıklarını anlamışlardır.

Şimdiye kadar binlerce defa isbat olunmuştur ki Osmanlı ruhu, Türk yüreği ölmez, sönmez, çürümez. O, daima ebedi bir ruhtur.”³¹⁵

Mecmuanın 33. sayısında Feridun Vecdi'nin “Zavallı Gençlik” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Feridun Vecdi, aydınlarımızın savaşlarda yaşanan başarısızlıkların sebeplerini sorguladıklarını ve büyük kusuru gençlerde bulmalarını, yazarların yazılarında gençliği hedef almasını eleştirmektedir. Feridun Vecdi gençlerin eleştirilmesine karşı onları savunmak için şu ifadelerde bulunmaktadır:

“Bugünkü gençlerimiz istihlaf ettikleri gençlerden ne buldu? Bugünkü gençlerin bir mefkûresi yoksa, daha evvel gelenlerin mefkûresi var mıydı? Bugünkü gençler, dünkülerden hemen hiçbir şey bulmadılar. Bütün bildiklerini dünküler gibi onlarda kendi kendilerine çalışarak elde ettiler. Ortaya gençlerimizi cezbe ve celb edecek milli bir gaye yoktu. Bütün âlâyişiyle, garpcılık hüküm sürüyordu.”³¹⁶

Feridun Vecdi'ye göre; gençlerin önündeki örnek alacakları şahsiyetler kendi menfaatlerini düşündüğünden, gençler ihmal edildi. Hâlbuki bu gençlik Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'ne savaş açtığı vakit en önde savaşa katılmak istedi. Ancak dönemin kötü yönetimi yüzünden bu vatanperver gençler susturuldu. Türk gençlerinde sorunların olduğu aşikâr ancak yukarıda da denildiği gibi gençlere bir ideal veremeyenlerin bunda payı büyüktür. Bugüne kadar önemsenmeyen gençlik şimdi eleştirilmeye başlandı. Ancak Osmanlı gençleri bu eleştirilerin haksız olduğunu elbet gösterecektir. Seleflerinden bir şey öğrenemeseler bile kendi idealleri yolunda ilerlemeyi başaracaklardır. Gençliğe yapılan eleştiriler bir yere kadar doğrudur ancak bu eleştirilerin dozunun iyi ayarlanması gerekmektedir. Onları doğru yola sevk edecek ve düşündürecek eleştirilerin yapılması gerekmektedir. Gençliğin bugünkü kusurlarında İstanbul'un içinde bulunduğu durumun da payı vardır. Haliç'in iki sahili arasındaki farklar gençliğimizi şaşırtmaktadır. Bütün gün okullarında ve iş yerlerinde boğulan gençler biraz dinlenebilmek için Haliç'in batı sahilinde bir yer bulamamaktadır. Gençlerimiz akşam olunca bu bölgedeki eğlence yerlerine gitmek zorunda kalmaktadır. Bu yerlere takılan gençlerde bir ideal aramak boşunadır. Buralarda milli ve manevi hisler barındırılamaz. Bu konuda yapılan eleştiriler haklıdır. Ancak gençlerimizi cezbedecek daha maneviyatlı bir hayat sunmadıkça buralara gitmeye devam edeceklerdir. Bunun yanında akşam evine giderek kitaplarının başına oturan gençlerimiz de mevcuttur. Fakat ev hayatı bu gençler için daha fena bir hal alabilir. Çünkü sürekli

³¹⁵ Belirtilmemiş, “Osmanlılık”, *Donanma Mecmuası*, S. 28, İstanbul, Haziran 1328, s. 146.

³¹⁶ Feridun Vecdi, “Zavallı Gençlik”, *Donanma Mecmuası*, S. 33, İstanbul, Teşrin-i Sani 1328, s. 424.

evine kapanan gençler faaliyetlerini bırakarak iradesiz bir şekilde yaşamaya devam etmektedirler. Evlerine kapanan bu gençler de bir süre sonra eğlence hayatına takılan diğer gençlere özenmeye başlamaktadırlar. İstanbul’da sabahlara kadar açık olan birçok eğlence yeri varken gece çalışan bir tane tiyatro yoktur. Gündüzleri doğru düzgün çalışmayan tramvaylar geceleri eğlence yerlerine sürekli insan taşımaktadır. Bu eğlence yerleri yüzünden şehirdeki bütün yatırım batı yakasına yapılmaktadır. Anadolu yakasında fenerler doğru düzgün yanmazken batı yakasının her tarafı fenerle ile parlamaktadır.³¹⁷

Feridun Vecdi yazısının sonunda gençlere karşı olan üzüntüsünü ve nasıl davranmaları gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Zavallı gençler! Size hücum ettikleri vakit niye sükût ediyorsunuz? Niçin sizi böyle zavallı edenleri meydana çıkarmıyor, niçin onlara karşı bağırıyorsunuz? İşte bence sizin en büyük fena hatanız budur. Siz feryad edince başkaları susacaklardır; buna emin olunuz!... Fakat siz bağırmasını biliniz ve bağırınız. Sesinizi işittiriniz, sözünüzü dinletiniz! Siz böyle samut kaldıkça sizi didikleyecekler, didikleyecekler... Zavallı gençler!”³¹⁸

Donanma Mecmuası’nın 41. sayısında M. Ali “İctimaiyat-ı Tasnif” başlığı altında sosyolojik sınıflandırmalardan bahsetmektedir. M. Ali bu bilgileri Fransız bir yazarın kitabından şu şekilde aktarmaktadır:

“İctimaiyatın birincisi bir cemiyet-i beşeriyenin içinde yaşadığı mekan ve muhit-i maddidir. Zemin, zir-i zemin, hava, mahsulât-ı nebatîye ve hayvaniye bu muhit-i maddiyeyi teşkil etmektedir. Bu adeta cemiyet-i beşeriyenin kalbidir ki her cemiyet-i insaniye o kalıba girip şeklini alır, o şerait-i ictimaiyeye göre teşkil eder.

İkincisi sa’yıdır. Eğer beşeriyet onu yani mesai-i şahsiyesini menfaatine maksadına hâdim kılmanın esbabını bilmiş ve bulmuş değilse tabiatın menâbi’-i serveti hiç mesabesinde kalır bundan dolayıdır ki sa’y, mekan ile muhitin adeta mütemmimi sayılır ve sa’yı tarif etmek lazım gelirse denilebilir ki insanın muhtaç olduğu şeyleri mekan-ı maddiden, muhitinden istihsal etmek için müracaat ettiği ameliyedir. Bundan dolayıdır ki ictimaiyatın bu ikincisi kısm-ı birincisine pek hakiki surette merbuttur.

İctimaiyatın üçüncü kısmı tasarruftur. Tasarruf sa’yın doğrudan doğruya bir hâdise-i ictimaiyesidir. Her sa’yda beşerin istihdâf ettiği yegâne şey ihtiyacatını bir semere-i maddiye ile, sa’yının maddi ve mukayyed bir mahsul ile tatmin eylemektedir. Sa’y ile tasarruf arasında öyle sıkı bir rabıta vardır ki temellük ve tasarruf ihtiyacat-ı sa’ya göre teşkil eder.

İctimaiyatın dördüncüsü eşya-i menkule, beşincisi icraat, altıncısı edhar-ı nukud meselesidir. Mekan, sa’y, temellük bu üçü esbab-ı hayat namı altında birleşebilir. Filhakika bunlardır ki yaşamak vasıtası ve ailelere muhtelif tarz-ı hayatlar bahşeder.

Beşerin devam ve imtidadı ancak aile vasıtasıyla halledilir. Binaenaleyh aile ictimaiyatın yedincisidir. Aileden sonra onun tarz-ı hayatı yani gıda, libas, mesken mesaili gelir ki, bu da ictimaiyatın sekizincisidir.

İctimaiyatın dokuzuncusu da safahat-ı hayattır, yani bazen iyilik bazen de fenalık için tarz-ı hayatın şerait-i mu’tadesine tağyir yahut ihlal eden usuldür; tevliat, terbiyesi hastalık, avâriz, malûllerin yahud ihtiyarların tekâüdü denub ilâ âhir... gibi

³¹⁷ Feridun Vecdi, a.g.m., s. 425-426.

³¹⁸ Feridun Vecdi, a.g.m., s. 426.

Halbuki ailelerinde kısm-ı kesiri birçok ahvalde daha müsait ve muvaffak mevkiide, daha daha yüksek kabiliyetteki insanlara gerek sa'yın tarzı tanzimi gerek temellüğü teksir gerek vesait-i maişetin fıkdanını bertaraf etmek için müracaat etmek mecburiyetindedirler. Bundan da öteye ictimaiyatın onuncu sınıfını teşkil eden himaye-i amele meselesi çıkıyor. fakat bunlar da bu himayeyi yapmak için bir takım muavinlere muhtaçtırlar ki din, ticaret ve terbiye-i maneviyedir.

Binaenaleyh ictimaiyatın on birincisi ticaret, on ikincisi terbiye-i maneviye, on üçüncüsü din olmuş oluyor. On dördüncüsü (hem-i civarıdır) bir yerde bulunup da kurbiyyet cihetiyle münasebatın ve müdavematın mevcut olmasıdır.

On beşincisi korporasyonlardır. Yani esnaf heyetleridir. Bundan maada nahiyeler, kazalar, meclis azaları, vilayetler, devlet-i eşkâl-i ictimaiyenin sonuncularıdır.”³¹⁹

Mecmuanın 57. sayısında “İstikbal İçin” başlıklı kısa bir yazı bulunmaktadır. Yazıda, Osmanlı Devleti’nin geçmişte çok güçlü olduğu, günümüzde ise bu gücünden çok uzak kaldığı belirtilmektedir. Ancak istikbali için her türlü zorluğa göğüs gererek ve geçmişten de dersler çıkartarak milletimiz tekrar güçlü günlerine kavuşacaktır. Özellikle Avrupalı devletlerin birbirleri ile mücadeleye girdiği bu günlerde, Osmanlılar ellerinden geleni yaparak, Avrupalı devletlerin mücadeleleri bittiğinde karşılırlarına güçlü bir şekilde çıkacaktır. Birinci Dünya Savaşı bittiğinde mağlup olan taraf intikam almak için tekrar güçlenecek ve muhtemelen bir savaş daha yaşanacaktır. Bu durum özellikle Osmanlı Devleti ve İran gibi ülkelerin istikballeri için çalışmalarına fırsat verecektir. Bu sebeple halkın her kesimi milletin istikbali için ellerinden geleni yapmalıdır.³²⁰

Donanma Mecmuası’nın 62. sayısında Mahmud Muin’in “Hürriyeti Kuvvet Muhafaza Eder” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Yazının başında, II. Meşrutiyet’in ilanı ile Osmanlı Devleti’nin bir nebze özgür kaldığı belirtilmektedir. Özellikle kapitülasyonların kaldırılması II. Meşrutiyetin en önemli kazanımıdır. Mahmud Muin’e göre; II. Meşrutiyet ile dâhili ve harici özgürlük sağlanmışsa da iktisadi özgürlük henüz tam anlamıyla sağlanamadı. Çünkü Avrupalı devletler Osmanlılara kumaş, ip deri göndermezse elbise giyemez, söküğünü dikemez ve yalın ayak gezerler. Rusya, Romanya ve Amerika Birleşik Devletleri gaz göndermese geceleri karanlıkta kalınır. Rusya yağ göndermese yemekler kızarılamaz. Ukrayna, İtalya ve Fransa un göndermese ekmezsiz kalınır. Avrupa’dan cam gelmese evler soğuktan donar. Kâğıt gelmese okuyup yazılamaz. Almanya silah göndermese düşmanlara karşı konulamaz. İngiltere, Fransa ve Almanya tersaneleri olmasa bırakın savaş gemisini boğazın karşı yakasına geçecek vapur bile bulunamaz. Görüldüğü üzere Avrupalı devletler isterse Osmanlıları her şeyden mahrum bırakabilir ve bu sebeple Osmanlı Devleti özgür sayılmaz. Hâlbuki bu ürünlerin birçoğunun ham maddeleri Osmanlı ülkesinden

³¹⁹ M. Ali, “İctimaiyat-ı Tasnif”, *Donanma Mecmuası*, S. 41, İstanbul, Temmuz 1329, s. 790-793.

³²⁰ Belirtilmemiş, “İstikbal İçin”, *Donanma Mecmuası*, S. 57, İstanbul, 31 Ağustos 1914, s. 140.

çıkılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin bu iktisadi konularda gelişim göstermesi gerekmektedir. Öncelikle istedikleri gibi para politikaları belirleyen yabancı bankaların boyunduruğundan ayrılarak milli, güvenilir bankalar ve sigorta şirketleri kurulması gerekmektedir. Güven duyulan şirketler, fabrikalar kurarak hilesiz mallar üretilmelidir. Milli fikirler ve girişimciler ile şimendiferler yapılmalıdır. Bu gelişmeler yapılırken köylünün de durumunda iyileştirmeler yapılmalıdır. Tarım desteklenmelidir. Hem kendi halkına hem de yabancı milletlere adil bir şekilde davranılmalıdır. Osmanlı Devleti'nin iktisadi özgürlüğü bu şekilde sağladıktan sonra tek düşüncesi hürriyetini muhafaza etmek olacaktır. Tarihe bakıldığında ekonomik özgürlüğü olmayan devletlerin en sonunda bütün hürriyetlerini kaybettikleri görülmektedir.³²¹

Mecmuanın 69. sayısında Mehmed Şadi, Hocaşade İzmir: Eşref Paşa'nın hutbesini aktarmaktadır. Hutbede uzun zamandan beri Avrupa karşısında aciz kaldığı halde bunun sebeplerinin neden araştırılmadığı tartışılmaktadır. Hutbeye göre bunun en önemli sebebi İslam dininden uzaklaşmaktır. Çünkü İslâm dini her zaman ilim ve fen ile meşgul olmayı ve bu ilim ve fen sayesinde kâfirlere üstün gelmeyi emrederken Müslümanlar bunu reddederek cahilliğin yolundan gitti. İslam dinine göre herkes dini konuları birbirine anlatmalıdır. Bunun için en önemli yol ise camilerdeki hutbelerdir. Hutbeler vasıtasıyla halkın dini, milli ve vatani duyguları arttırılabilir. Camiler müslümanların noksanlarının giderilebileceği bir tür meclis gibidir. Buralarda verilen hutbelerden sonra insanların dinine, vatanına ve milletine olan bakış açısı olumlu bir şekilde değişmelidir. Bu sebeple hutbelerin her yerde Arapça okunmasının bırakılması ve her memlekette kendi dili ile okunması sağlanmalıdır.³²²

Yazıda ayrıca Müslümanların İslam dinine bağlı kalması ve Avrupa'nın Müslümanlara İslâm dini yüzünden savaş açtığı şu şekilde ifade edilmektedir:

“Hutbe dinin emrettiği bütün evâmir-i amir olmalıdır. Mesela düşmanımızla vâki olacak cihadın faraziyetini ayet-i kerime ve hadis-i şerife ile isbat eylemelidir. Ümmet-i Muhammedi cihada olduğu gibi ticarete, ulum ve fûnûna teşvik etmelidir. İşte bu suretle gösterilen dini düsturlar dâhilinde herkes tenvir edecek hakiki bir İslâm olmağa kudreti yettiği kadar çalışacaktır. Düşmanlarımızın bize karşı ne suretle muamele ettiklerini tamamiyle gördük ve anladık. Tarih buna bir şahit-i âdildir. Tarihin istediğimiz sahifesini açalım. Hristiyanların bize karşı reva gördükleri bütün ehl-i salib muharebatını, dinlerini amil addetmek suretiyle yapmışlardır. Pierre Lermi'tin ehl-i salibi ve geçen seneki Balkan muharebesi ile bugün Hristiyanlık İslamiyet'in ref'ini ileri sürerek bize karşı muharebe açmışlardır. İngiltere'nin Kur'an hüküm ile merkad-ı risalet-penâhiyi kaldırmak zehab-ı mel'unanesi ile harb-i hazıra iştirakını kim inkâr eder? İşte İslamiyet'in kaldırılması için

³²¹ Mahmud Muin, “Hürriyeti Kuvvet Muhafaza Eder”, *Donanma Mecmuası*, İstanbul, S. 62, İstanbul, 5 Teşrin-i Evvel 1914, s. 212-213.

³²² Mehmed Şadi, “Mesail-i Mübreme-i İslâmiyeden ve Vesaiti İntibah ve Tekâmülden”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 325.

ittihaz edilen bu behimi düşünceler meydanda iken âlem-i İslam'ın hal-i gaflette bulunması caiz midir? Cenabı Hak ve Resulü hakkı için olsun artık gözlerimizi dört açmalıyız. Etrafımızı ihata eden canavarları ve vahşileri tepeleyelim. Kurdukları melun fikirler âkim kalsın bu suretle ruh-u nebi, ümitgâh açmış olduğu cihad-ı mukaddesle şad olsun. Olsun ki bizde hayat-ı İslâmiye'nin ne demek olduğunu layıkıyla anlayalım. İşte yukarıda gösterilen delilden bir hakikat tezahür eder ki esbab-ı siyasetin mahreki dindir. Dinimizin gösterdiği tarık dâhilinde hareket edersek, zalim namdar Hristiyanlığın zincir-i esareti altında inleyen 350 milyonluk masum bir kitle-i İslâmiye'nin hürriyetini, hürriyet-i tabiiye ve meşruiyesini iktisaba sebebiyet vermiş oluruz.”³²³

Mecmuanın 101. sayısında M. B. İdris'in “Cidâl-i Akvâm” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Yazıda, sürekli birbirleri ile mücadele eden toplumların, bu mücadeleden nasıl kurtulacakları hakkında yorumlar yapılmaktadır. İnsanların her zaman güçlünün haklı olduğu bir sistemde yaşamak zorunda kaldığı belirtilmektedir. M. B. İdris'e göre son dönemlerde toplumlarda hukuken bazı gelişmeler görülse de güçlünün haklılığı meselesi halâ geçerlidir. Memleketler için güç, hukuktan önce gelmektedir. Eğer bir devlet askeri gücünü bırakıp bütün mesaisini halkına iyilik ve adalete harcar ise herkes bilir ki en yakın komşu devlet, o devleti hemen istila eder. Bu sebeple hak ve hukuk peşinde koşan devletlerin evvela güçlü olmaları gerekmektedir. Güçsüz topraklar en sonunda işgale uğramaktan kurtulamazlar. Örneğin, Avrupalı devletler Afrika topraklarını işgal etmeden önce bölgeye misyonerler aracılığı ile istedikleri fikirleri taşırlar ve daha sonra uygun zamanı bulunca bölgeyi işgal ederek zencileri kendilerine köle yaparlar. Uluslararası arenada hak ve hukuktan bahsetmek çok zordur. Bütün güçlü devletlerin liderleri insan hakkından ve hukukun üstünlüğünden bahsetmektedir. Ancak bunların samimi duygular olmadığını herkes bilir. Bütün güçlü devletlerin liderleri fırsatlarını bulduklarında masum insanları köleleştirmekten geri durmazlar. Günümüzde devletler artık iktisadi olarak en güçlü olmanın peşindedir. İktisadi olarak güçlü olan devletlerin orduları da çok güçlüdür. Devletler bu güç mücadelesinde rakiplerini yok etmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkma sebebinin aslında Avusturya-Macaristan veliahdının öldürülmesi olmadığını herkes bilmektedir. İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya, ekonomik ve askeri açıdan sürekli güçlenen Almanya'yı ve müttefiki Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu yok etmek için bu savaşı sürdürmektedirler. Ancak Osmanlı Devleti'nin savaştaki amacı diğer devletler gibi değildir. Osmanlı Devleti öncelikle kendi mevcudiyetini sağlama almaya çalışmaktadır ve eğer galip gelirse de insanlara hak ettikleri hayatı vermeye uğraşmaktadır.³²⁴

³²³ Mehmed Şadi, a.g.m., s. 326.

³²⁴ M. B. İdris, “Cidâl-i Akvâm”, *Donanma Mecmuası*, S. 101, İstanbul, 24 Haziran 1915, s. 807-808.

Mecmuanın 110. sayısında “Kavânin-i Tabiiye, Kavânin-i Adliye” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda, insanların doğuştan bağlı olduğu tabii kanun ve cemiyet içinde yaşamaları için uymak zorunda olduğu kanunlardan bahsedilmektedir. İnsanların bir düzen için yaşamalarını sağlayan içtimai ve adli kanunların nasıl tezahür ettiği ile ilgili yazarın düşünceleri şu şekildedir:

“Gerek kavânin-i ictimaiye ve gerek kavânin-i adliyede ictihâdât-ı muhtelif bir araya toplanmasına muvaffakiyet hâsıl olamaması bunları kavânin-i tab’iyyeden ayrı ayrı görmek ve ondan başka bir sûrette tatbîke çalışmak neticesidir.

Kesbî olan ahlak-ı beşer, esaslı kavânin-i ictimaiye ve adliyede her bir harekât ittihâz edilmiş olması netâyicindendir ki, hayat-ı hukukiyyenin safahât-ı muhtelifesinde oldukça yüksek mevki irtika eden milletler nazarında artık kavânin-i adliyyenin kavânin-i tabi’yyeden istinbât edilerek tesisi luzûmu anlaşılmıştır.

Tek başına bu âlemde farz edilen bir insan için yapılacak ilk hareket ihtiyâcât-ı tabiiyenin istifâsı olacağı cihetle insanların küme teşkil ettikleri hallerinde de bu kaideden harice çıkamadıkları ve terbiye-i fikriye ile ihtisâsât-ı beşeriyenin ihtiyâcât-ı hayvaniye addedilen luzûm-ı tabiiyeye serfûrûdan insanları kurtaramadığı vâzih’ ve ayandır.

Kavânin-i adliye insanlar üzerinde bir hüküm ve kuvvet tesis eder ki buna serfûrû etmek şimdiki halde heyet-i ictimaiye-i beşeriyenin hal-ı hazırda nokta-i nazarıyla lâbûd görülsün bile ihtiyâcât-ı tabiiyeye istinâd ettirilmedikçe pâyidar olamayacağına kanaat güç değildir.”³²⁵

Mecmuanın 119. sayısındaki “Ketm-i Hissiyat ve Cesaret” başlığı altında insanların soğukkanlı ve cesaretli olmaları tavsiye edilmektedir. Yaşanan olaylar karşısında soğukkanlılığını koruyamayan insanların durumları her zaman daha kötüye giderken, itidalli olanlar ise durumu kendi lehlerine çevirmeyi başarabilirler. İnsanlar telaşa kapıldıkça durumları mekanikleşir ve yaşanan olayı kritik etmek yerine takip ederek feci bir son ile karşılaşabilirler. Bu konuya örnek olarak Endülüs’te yaşanan tarihi bir olay şu şekilde anlatılmaktadır:

“Gırnata’da icra-yı hüküm eden Beni Ahmer mülkünden Mehmed, kardeşi Yusuf’u hakk-ı saltanattan devir ederek oğlunu nail-i hükümet etmek emeliyle Yusuf’u hapis ve tevkif ettirmişti. Şehrin metin bir kalesinde mahpus olan Yusuf’un vücudu bile kardeşine fazla ve muzır görünmeye başlayarak, nihayet öldürülmesine karar vermiş ve kale muhafızı olan zata bir name-i mahsus ile keyfiyeti i’lâm eylemişti. Mektubun vusûlü esnasında Emir Yusuf ile kale muhafızı satranç oynamaktaydılar. Muhafız mektubu okuyup münderecatına ıtlâ’ peyda edince o kadar müteessir olur ki evzâ’ ve etvarından Emir Yusuf meseleyi derhal anlayarak

- Pek âlâ ne yapalım. Kader böyleymiş. Ailemi görüp veda etmek isterim.

Derse de şehrin pek uzak bir noktasında olan kaleden çıkıp ailesine gitmek veyahut onların gelmeleri için icap eden zamandan daha evvel hükm-ü idamın icra edileceği tefhüm edilir. Ve ancak bir saat kadar bir hayati kaldığı bildirilir.

- Bir saat mi? Epeyce vakit var demektir. Bari şu satranç partisini bitirelim.

Diyerek oyuna başlar. Vak’anın dehşetinden dolayı bütün itidalini kaybetmiş olan muhafız ise her taş sürüşte bir hata irtikab eder. Ve her taşında da Emir Yusuf’un ihtarına maruz kalır. Sanki idama mahkum, muhafız ve icra-yı hükme memur Yusuf imiş gibidir.

³²⁵ M. S., “Kavânin-i Tabiiye, Kavânin-i Adliye”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, s. 969.

Bu gibi vak'ayı esasen daima gayr-ı muntazır bir netice ihzar eder. Yani fevkalâdelikler, fevkalâdeliği intac veya takip eylerler. Emir Yusuf'un idamı ani hulul etmeden evvel, onu idam ettirecek olan Melik Mehmed öteden beri memlekette tatbik eylediği zulüm ve itisâf sebebiyle kazandığı kin ve garaza kurban olarak katledildi. Ve yerine mahpus olan Emir Yusuf hükümdarlık nasip olur. Emir Yusuf vak'adan haberdar değil. O yine idamına kadar satranç ile meşgul iken, içeriye mehterler geliyor. Vak'ayı ve hükümdar olduğunu tebliğ ediyorlar. Biçare kale muhafızının vaziyeti büsbütün mudhik bir şekil alıyor, eziliyor, bozuluyor. Rica ve minnet. Halbuki metin Yusuf bütün temelluk ve tabasbuslara nihayet verip:

-Canım bırak şu işi. Anladık ki hükümdar olduk. Fakat bu bizim satrancı yarım bırakmaya sebep olamaz. Hele otur ikmâl edelim. Der ve oyunu ikmâl eder.”³²⁶

Donanma Mecmuası'nın 120. sayısındaki “Yılmamak, Usanmamak” başlıklı yazıda, hayatta bıkmadan usanmadan çalışanların başarıya ulaşacağı anlatılmaktadır. Yazıda verilen bilgilere göre; hayatta başarılı olmak demek hayatını refah içinde sürdürecektir kadar para kazanmış olmak demektir. Bütün insanların gayesi budur ve bu gayeye yaklaşırken insanların rakipleri çoğalır. Rakipler çoğaldıkça da mücadelenin şiddeti artar. Bu şiddet önünde çelişkiye düşmek kaybetmek ve oraya gelene kadar verilen bütün emeklerin zayi olması demektir. İnsanlar mücadele ederken sürekli olumsuz şeyler yaşansa da işin sonunda başarılı olacağına inanmalıdır. İnsanlar başarılı olmak için gerekirse nefislerini de dinlemelidir. Bazıları, insanların nefisini dinlemelerini bencillik olarak addetmesi yanlış bir yaklaşımdır. Bencil insanların kimseye faydası olmaz. Ancak nefisleri doğrultusunda hareket edip başarıya ve zenginliğe ulaşarak etrafındaki insanlara çok faydalı olan insanların sayısı az değildir. Bu konuda yanlış anlaşılan bir diğer konu tevazu ve alçak gönüllülüktür. Çocuk yaşlarda verilen bu değerleri bazı çocuklar yanlış yorumlayarak kendilerini değersiz ve işe yaramaz bir insan olarak görebilir. Yılmamak ve usanmamak konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da tereddüt etmektir. Dünyada tereddüt yaşamak kadar fena ve kötü bir duygu yoktur. Her açıdan düşünülen bir fikrin icraat aşamasında tereddüte kurban gitmesi büyük bir faciadır. Zaten zor olan fikir kısmı geçildikten sonra tereddüt yaşanmamalıdır.³²⁷

Yazının son kısmında Amerikalı bir milyarderin nasıl zengin olduğu şu şekilde anlatılmaktadır:

“Amerika keşfinin altın hümasıyla takip edilen devirlerinde İskoçyalı bir adam bütün Avrupalı maceracılar gibi kalkıp Kaliforniya'ya altın aramaya, toplamaya gidiyor. Elde avuçta nesi varsa satıyor, savıyor. Hayatını yalnız bir arzuya, zengin olmak, altın toplamak gayesine bağlıyor. Fakat her şey söylendiği kadar ne kolay, ne de basittir. Yüzde doksan dokuz muhacirin hep aradıklarını bulamamak, meşakkate tahammül edememek yüzünden ya terk-i maksatla avdet yahut sefil ve sergerdân hamule-i vücudu sürüklemekle ifna-yı

³²⁶ M. C., “Ketm-i Hissiyat ve Cesaret”, *Donanma Mecmuası*, S. 119, İstanbul, 26 Teşrin-i Sani 1331, s. 1121-1122.

³²⁷ M. B. İdris, “Yılmamak, Usanmamak”, *Donanma Mecmuası*, S. 120, İstanbul, 3 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1131-1132.

ömür ederlerken, bu söylediğimiz İskoçyalı MacKay küçük ve derme çatma Amerika şehirlerinde elinden gelen her türlü sanatı icra ederek maişetini temin ediyor. Fakat zengin olmak gayesini katiyen terk etmiyor. Zaman geçiyor. Çoban oluyor. Gün geliyor, sığırtmaç oluyor. Bir gün yine o safahattan arabacılık sanatı ile meşgul iken koşumlardan biri kopuyor. Tamiri için uğraşıyorsa da muvaffak olamıyor. Nihayet ilk uğradığı kasabada tamire karar veriyor ve yola düşüyor. Bir iki kilometre yürüdükten sonra bir süvariye rastlıyor. Maksudı anlatıyor. Süvari de kasabaya gideceğinden beraberce yola düşüyorlar. Yolda öteden beriden bahis sırasında süvari Kaliforniya'lı olduğunu söylüyor. Ve ufak bir arazisi olup içerisinde zayıf bir gümüş madeni damarı olduğunu da hikâye ediyor. Mackey maksadının yaklaştığını hissederek araziye görmek arzusunu izhar ediyor. Ve gidip görüyor ki zayıf damar, zengin bir madendir. O andan sonra her türlü mahrumiyetler, sa'ylar, çalışmalar ile o araziye ucuzca satın alıyor. Madeni işletiyor. Bugün o madenin kıymeti 200 milyon dolardır. Ve ismi de Kum Stok madenleridir. Bu vakaya sırf tesadüf denemez. Çünkü Mackey zengin olmağa karar vermiş ve defter-i hayatın sahifeleri birer birer açıldıkça istediği sütür-ı zerrini aramış, bulamadıkça yaprakları çevirmiş ve görülmüş ki, günün birinde o satırlar gözü önüne gelmiş. Fakat Mackey da onları okumasını bilmiş. Manasını anlayarak istifade etmiştir. Tesadüf hiçbir zaman â'mil değildir. Bir kaide-i asliye olarak bilmelidir ki, sebat ve ısrar, tesadüfi tevlid eder. Daha doğrusu maksat husûl bulur da tesadüf denir.”³²⁸

Donanma Mecmuası'nın 121. sayısında Haşim Nahid, “Avrupa Medeniyetine Dair” başlıklı yazısında bir odada toplanan beş gencin Avrupa hakkında yaptıkları sohbeti aktarmaktadır. Avrupa'ya olan bakış açısını göstermesi bakımından önemli olan gençler arasındaki konuşmalar şu şekildedir:

A: Şahadetnamemi alınca Avrupa'ya gideceğim.

S: Nereye gideceğinizi tayin ettiniz mi?

A: Şüphesiz; İsviçre'ye! Orada hukuk tahsil edeceğim.

K: Ben de muharebe bittikten sonra Amerika'ya gitmek niyetindeyim.

B: Doğrusu ya, çok bahtiyarsınız. Arzularınıza imreniyorum. Ben artık bir kâtip oldum. Bu kelimenin bendeki manasını bilir misiniz? Zekâsını ve bütün istikbalini, bir dar çerçeve arasına koymaya razı olanlara kâtip derim.

H: Eğer buna razı olmayaydınız, ne yapardınız?

B: Ben de Avrupa'ya giderdim. Ah, azizim, medeniyet, her şey Avrupa'dadır. Avrupa'yı şöyle bir geziverenleri görmüyorsunuz: Elbiseleri, konuşmaları, tavırları, söz söyleyişleri hemen değişiyor. Orada, sanki yabancı insanların varlığını kendisine uydurarak sihirli bir hususiyet var. Geçen gün Ç Bey'e bir düğün ziyafetinde tesadüf etmiştim. Her hali etrafındakilere o kadar benzemiyordu ki; hele Fransızcayı, bir Fransız'dan daha güzel söylüyor. Galiba bir metresi de varmış, yakında İstanbul'a getirecekmış.

H: Anlaşıldı. Bir Türk kıızıyla evlendiğinize nâdim olmuşsunuz. Avrupa'yı görmek istemenizin sırrı bundadır.

B: Artık kendimizi de aldatamayız ya! Elbette o, bizden daha iyi yaşar.

H: (K ya hitaben) Sizde böyle düşünüyorsunuz zannedirim.

K: Tabii değil mi?

H: Hiç de değil! Bizim cemiyet hayatımızı değiştirmek başka meseledir. Sizin Avrupa'yı görmek tarzınızı beğenmiyorum. Siz Avrupa'ya, sırf şahsi bir gözle bakıyorsunuz.

Bir mesleğe ait ilim tahsili, sizin için bir maişet vasıtasıdır. Siz yalnız bunu düşünüyorsunuz.

³²⁸ M. B. İdris, a.g.m., s. 1133.

- İyi ya! Ben bir mühendis olurum. A! Bir avukat yahut bir hâkim olur, bir başkası da bilmem ne olur da memleketimizde muktedir adamlar çoğalmaya başlar. Ve her şeyde Avrupalılar gibi olmuş oluruz.

- Rica ederim, medeniyeti bana anlatır mısınız?

A: Müsaade ederseniz ben söyleyeyim; Medeniyet demek, mesut bir hayat geçirmek demektir. Memleketimizin hayat ve maişet vasıtaları bize kâfi gelmiyor. Bizim ne evlerimizin yapısı, ne sokaklarımız, ne kaldırımlarımız, ne de yemek, içmek, eğlenmek vasıtalarımız, bizim arzularımıza muvafık değildir. Tiyatrolarımız yok, musiki yok, eğlence yerlerimiz yok, yok yok yok. İşte biz bunların yapılmasını istiyoruz.

H: Lakin siz Avrupa'ya bunların hiç biri için gitmiyorsunuz.

K: Aman rica ederim, o bizim vazifemiz mi? Hem bir kişi bütün bu şeyleri yapabilir mi?

A: Benim iyi bir avukat veyahut hâkim olmamı, K beyin bir mühendis olmasını lüzumsuz mu addediyorsunuz? Biz istidadımız olan mesleklerde terakki ederiz. Başkaları da başka mesleklerde terakki etmeye çalışırlar, mesele olur biter.

H: Maalesef olup bitmiyor.

K: Çok bedbinsiniz.

A: Bakınız, muharebe devam ettiği bir sırada memleketin müttefikleri birer birer Avrupa'ya seyahat edip bize müşahedelerini ne güzel anlatıyorlar. Mesela biri, görüp gezdiği şehirleri, sokaklarına, binalarına varıncaya kadar bize ne güzel tasvir etti. Mimarlık sanatına, hemen edebiyatta olduğu derecede vakıf imiş.

K: Bir başkası da Berlin'in heykellerini, o Berlin şehrinin üstündeki sisleri ne güzel anlatıyor. Bir üçüncüsü Berlin, ne güzel şairlere ilham etmiş.

B: Hele Bükreş hatıraları. O kadar pudra kokuyor ki;

H: Bunların hepsi iyi. Daha doğrusu onların yaptıkları sâde budur. Kimi mimarlığın muhtelif üsluplarını yazdı. Kimi büyük bir şehri şiiirlerinin ünvanı yaptı. Lakin işte bu kadar hepsi hepsi bu...

Arkadaşlar, dikkatinizi -hem de pek ziyade- davet etmekliğine müsaade buyurunuz: Bana öyle geliyor ki, Türkiye'de bu günün mütefekkirleri sayılan adamların gözlerinde, ıslahat devrinden kalma, tozlu, dumanlı eski bir gözlük var. Onlar bununla -ıslahatçıların yaptıkları gibi sade şekilleri görebiliyorlar. Galat-ı rü'yet insan için tabii bir haslet değilse böyle nesilden nesile neden intikal etsin? Bir uzviyet için marazi bir arıza olan böyle yanlış görmek hali, veraset kanunundan istifade edemez.

Doğrusunu isterseniz, ıslahatçıların da, bugünkülerin de Avrupa medeniyetini şöyle sade şekil halinde görmeleri aynı sebepten neşet ediyor. İğneyi bir çelik levhaya batırmak isterseniz onun sathında kaydığını görürsünüz. Çünkü iğnenin ucu levhayı delmek kuvvetine haiz değil. Aynı iğneyi bir tahtaya saplamak istediğiniz zaman bile iğnenin mukavemeti ile parmaklarınızın kuvveti arasındaki nispet sizi düşündürür.

B: Aman boğulacağım! Biz demircilikten, dülgerlikten bahsetmiyorduk, zannedirim.

H: Söze can vermek için demirden de, tahtadan misal alınabilir. Demek istiyorum ki, Avrupa medeniyetine nüfuz edecek bir nazar bizde yoktur. Dünkülerin de, bugünkülerin de Avrupa'da dolaşmaları, çelik levha üstünde şuraya buraya kayan o narın iğnenin zayıflığını bana hatırlatıyor. Size hafızamda sade meali kalmış bir hikâyecik anlatayım:

Köylünün biri seyahate çıkar, dolaşır ve bir müddet sonra yerine döner. Bir gün köylülerle konuşurken seyahatte ecnebi bir lisan öğrendiğini söyler. Onlar da şu öğrendiğin yeni lisanda iğneye ne dediklerini sual edince; acayip öyle küçük şeyler sormayınız der. Sonra deveye ne dediklerini sorarlar. Bu defa da şöyle bir mukabelede bulunur; acayip öyle büyük şeyler sormayınız!

Şu hikâyecikten ya seyyahın hiçbir lisan öğrenmemiş yahut ta en çok ehemmiyet verdiği ihtiyaçlarına ait bir iki kelime öğrenmiş olduğuna hükmedebiliriz. Şimdi kendi kendimize şu suali irad edelim; Acaba bir seyyah ecnebi bir memlekette neler görebilir? Ben diyeceğim ki, her şey veya hiçbir şey.

B: A, K beyleri hangi sınıfa ithal edeceksiniz, bakalım.

H: İstediğim şeyleri söylemek fırsatını bana verdiğiniz için size teşekkür ederim. Evvela zat-ı âlinizi söyleyeceğim: Siz birahanelerde, tiyatrolarda, salonlarda en çok kadınla erkek münasebetlerine pek ziyade dikkat edersiniz. Bu itibar ile açık meşrepli şehirler, mesela Bükreş sizin hoşunuza gider. Ve siz buna ait çok şeyler görebilirsiniz. Samimiyetime inandığınızı bilmeseydim bu derecede cüretkâr olmazdım. Demek istiyorum ki, görmek tamamıyla zihniyete bağlıdır. Adam var ki Avrupa şehirlerinin kalabalık sokaklarında ağzı açık kalır. Deniz tutmuşa döner. O kadar sersem olur. Adam var ki kolları ve gerdanları çıplak, boyalı kadınlar arasında, cennetteyim itikadında bulunur.

Avrupa'yı görmüş de İstanbul'a dönmüş olanlara dikkat ediyorum. Kimi yüzü açık bir kadınla beraber sokakta yan yana yürüyemediğinden rahatsız; kimi güzel bir eğlence yeri, temiz bir lokanta bulamadığından, kimi sokakların, evlerin muntazam olmamasından rahatsız, kimi de İstanbul'un bir tiyatrosu, dinlenecek bir musikisi olmamasından, kimi meydanlıklarda heykeller görememezlikten rahatsızdır. Hülâsa her birisinin yüreğinde bir şeyin eksikliği sızlanır. Avrupa'yı böyle muhtelif cephelerden görüşleri, sonra gençlerin ruhundaki bu muhtelif yoksullukları bir araya toplayınız. İçtima-i inkılap namına her eli kalem tutanın, her söyleyenin şikâyetlerini, temennilerini buna ilave ediniz. Göreceksiniz ki, bütün bunlar Avrupa medeniyetinin muammasını keşfetmek arzusunda toplanır. İşte arkadaşlar, biz istiyoruz ki bizim müttetiklerimiz şu muammayı halletsinler.

Evet, ben istiyorum ki böyle düşüncesi, hatta selam vermesi gibi hayatına ait mukaddesattan en adi teferruata kadar bütün telakkileri böyle temelinden sarsılmış bir milletin bütün ıstıraplarını ruhunda sezen bir müttetiklerin gözleri, mimari şekiller üstünde güzel terkipler arasında kalsın! Avrupa'ya giden bir Türk müttetikleri, ruhunda sezdiği bütün ıstırapların heyecan ve kuvvetiyle Avrupa müesseselerinin şekillerini delsin. Bu şekillerin arkasında gizlenen fikirleri keşfedip bize gösterson. O desin ki, Avrupa'nın gıpta ettiğiniz medeniyetinin ana hatları işte budur.

B: Rica ederim, kendinize geliniz.

H: Varlığımıza sahip olmadığımız dakikalara hiç tesadüf etmedim. Asırlardan beri temasta bulunduğumuz Avrupa'yı tanıyamazsak, onun medeniyetini, yüzümüze kapanmış bir kapı göstermekte haklıyım. Tabirime gülmeyiniz, kapalı bir kapının önünde ne yapmak lazım geliyorsa bizimkiler de onu yapıyor. Görebildikleri çizgileri bize tavsif ediyorlar. Hâlbuki bütün bu tasvirler, tahassürler abestir. Medeniyet demek, beşeriyetin keşfedip iyiliğine hükmettiği bir takım fikirlerin hayata hâkim olması demektir. Rica ederim bunun neresi muamma, neresi kapalı?

Ben isterdim ki, Avrupa'ya giden ve sizin mütefekkir dediğiniz adamlar Türkiye'ye döndükleri zaman desinler ki: Hayatımızı idare edecek fikirler şunlardır, ve -Avrupa'da tetkik ettiğimize göre- bu fikirler, hayata şu suretle hâkim olabilirler! Heyhat!...³²⁹

Mecmuanın 123. sayısındaki “Faaliyet ve İntizâm-ı Meşâgil” başlıklı yazıda, tembellikten uzaklaşarak sürekli çalışmamız gerektiği anlatılmaktadır. Buna göre; insanlar rahatlığı, çalışmaya tercih ederse saadetten ve servetten ebediyen uzaklaşır. Bu konuda yapılması gereken ilk şey erken kalkmaktır ve meşguliyeti olan insanların günü kısa ve hafif tembellerin günü ise uzun ve faydasız bir bekleme ile geçer. Dünyada en önemli şey zamandır ve dünyanın bütün medeniyetlerinde zamanın kıymetine vurgu yapılmaktadır. İnsanlar nasıl ki paralarını israf etmekten kaçınıyorlarsa zamanlarını da israf etmemelidirler. İnsanın zamanını verimli kullanabilmesi için mutlaka bir ajandasının olması gerekmektedir. Bu şekilde işlerini bir sıraya koyarak düzenli bir

³²⁹ Haşim Nahid, “Avrupa Medeniyetine Dair”, *Donanma Mecmuası*, S. 121, İstanbul, 10 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1147-1149.

şekilde halledebilir. Yapılan işlerde kesinlik önemlidir ve her iş vaktinde, söz verildiği şekilde yapılmalıdır. Bunun yanında çalışkan insan işlerini büyük veya küçük olarak ayırmaz ve her işini aynı ciddiyetle yapar. İnsanoğlu eğer azimli olursa çok küçük işler ile başladığı iş dünyasında zirveye çıkarak zengin olabilir. Son olarak kişi icra ettiği işleri aynı anda yapmamalıdır. Eğer sınırlarını bilmeden birden fazla işi halletmeye kalkarsa bu bütün işleri zayi edebilir. Bu sebeple bir plan doğrultusunda işler halledilmelidir.³³⁰

Mecmuanın 125. sayısında Kazım Nami, “İçki ve Muallimler” başlığı altında toplumdaki alkol kullanımı hakkında yorumlar yapmaktadır. Yazar, alkolün Osmanlı Devleti’nde dinen yasak olmasına rağmen yine de Osmanlı toplumunda alkol kullanımına devam edildiğinin altını çizmektedir. Kazım Nami yazısında alkolün biyolojik zararlarını anlattıktan sonra toplum hayatına verdiği hasarlar üzerinde durmaktadır. Kazım Nami’ye göre; alkol tüketen kişilerin ailelerinde hiçbir zaman huzur olmaz. Bu ailelerde yetişen çocukların ise ileride topluma faydalı işler yapması çok zordur. Kazım Nami yazısının sonunda içki içen muallimler hakkında yorumlarda bulunmaktadır. Kazım Nami’ye göre muallimlerin alkol kullanmalarının sebebi kendi eğitim gördükleri mekteplerdir. Çünkü çoğu muallim görevlerinin sadece çocuklara bilgi vermek olduğunu zanneder ve davranışlarına, sözlerine dikkat etmez. İyi bir eğitim görmeden mezun olan muallimler göreve başladıklarında ulvi bir mefkûre hissi taşımayarak kendilerini akşamcı muhabbetlerinde bulmaktadırlar. Bu şekilde muallim olanlar suya sabuna dokunmadan, amirlerinden teveccüh görerek alkol muhabbetlerine devam etmektedirler. Eğer muallimin aile hayatı iyi gitmiyorsa kendini rahatlatmak amacıyla mutlaka alkol masalarına yönelmektedir. Muallimleri bu alkol ortamlarına yönlendiren en önemli şey arkadaşları ile görüşme isteğidir. Son zamanlarda maalesef bu şekilde olan muallimlerin sayısı çoğalmaktadır. Gelecek nesilleri yetiştirecek olan muallimlerin bir an önce bu ortamlardan kurtarılmaları gerekmektedir.³³¹

Mecmuanın 132. sayısında Kazım Nami’nin “İlmi Tevkir Edelim” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Yazının başında ilmin ve âlimlerin çok önemli olduğundan bahsedilmektedir. Yazara göre; artık ilme ve ilim adamlarına yeteri kadar hürmet gösterilmemektedir. Bunun sebebi toplumumuzda son zamanlarda ortaya çıkan para kazanma hırsıdır. Herkes ticarete atılıp kısa zamanda çok para kazanma derdindedir.

³³⁰ M. C., “Faaliyet ve İntizam-ı Meşâgil”, *Donanma Mecmuası*, S. 123, İstanbul, 24 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1185-1186.

³³¹ Kazım Nami, “İçki ve Muallimler”, *Donanma Mecmuası*, S. 125, İstanbul, 7 Kanun-ı Sani 1331, s. 1213-1214.

Elbette ticaret meşru ve gerekli bir uğraştır. Bu işte kabiliyeti olanların zenginleşmesi ve milli servete katkıda bulunmaları çok önemlidir. Ancak bunun ahlâki bir sınırı olmalıdır. İnsanlar artık tamamen para kazanma yollarını seçerken kimse çocuklarını ilim ile uğraşmaya teşvik etmemektedir. Bu durum milli mefkûreye büyük darbe vermektedir. Böyle devam ederse sadece paraya önem veren nesiller yetişecektir. Halihazırda okuyabilen, tartışabilen ve bir ülkeye sahip gençlerin sayısı çok azdır. Topluma düşen görev bu gençleri ilim yolundan ayırabilecek olan maddi kaygıları gidermek ve onlara sahip çıkmaktır. İnsanlar nasıl ki ailesini korumak için para kazanıyorsa ilmi ve âlimleri de korumalıdır.³³²

*Donanma Mecmuası*nda toplumsal yazılar yazan bir başka isim Cenab Şahabettin'dir. Cenab Şahabettin, mecmuanın "Musâhabât-ı İctimâiye" başlıklı bir yazı dizisi kaleme aldı. Cenab Şahabettin 97. sayıda sosyoloji konusuna bir giriş yaparak toplum ve toplumu oluşturan fertlerin varlık süreçlerinden bahsetmektedir. Ayrıca İnsan ile hayvan arasındaki farkları ortaya koymaktadır.³³³ Cenab Şahabettin 98. sayıda nüfus meselesini ele almaktadır. Yazara göre; nüfus, bir toplumu ilgilendiren en önemli unsurdur. Nüfusun fazla olması memleketler için önemlidir. Çünkü nüfus fazla olursa şehirleşme gelişir, üretim artar. Bunun yanında fazla nüfus düşmanlar üzerinde de olumsuz etki yaratır. Hatta fazla nüfusu bulunan ülkeler dışarıya göç verir ve göç edilen ülkede kendi ülkesinin nüfuzunu arttırır. Fazla nüfus, fazla asker demektir ve asker sayısı fazla olan ülkeler kendilerini koruma konusunda rahat olacakları için kendi içlerinde istedikleri ıslahatları gerçekleştirebilirler. Bir ülkenin nüfusu ne kadar fazla olursa beslenme ihtiyacı da o derece fazla olur. Eskiden ağırlıklı olarak hayvan ile beslenen insanlar medeniyetin ilerlemesi ile tarım yolunu buldu ve beslenme sorununu büyük ölçüde halletti. Akıllıca yapılan tarım ve hayvancılık sayesinde artık kıtlık yaşanması zor bir hale geldi. Yazar, nüfus meselesinde dikkat edilmesi gereken bazı kanunların olduğunu belirtmektedir. Bu kanunlar şu şekildedir:

"1-Spencer kanunu: Uzviyet kemale erdikçe velûdiyeti tenakus eder. Mesela balıklar binlerle yumurtlar; Balıklara nispetle daha mükemmel bir uzviyete malik olan tavukların yumurtaları ancak bir iki yüze baliğ olabilir; tavuklardan daha yüksek bir tabakada bulunan memeli hayvanların yavruları bir düzineyi tecavüz edemez. Bunun gibi ma'ser-i beşeriye tabakat-ı medeniyette yükseldikçe kuvve-i tenasüliyesi azalır. Tahakkuk-ı medeniyet için vücud-u elzem olan kesâfet-i nüfusu medeniyet tevakkuf eder. Hiçbir cemiyet-i beşeriye ile gayr-i nihâye aynı tespite teksir edemez. Nüfus bir derece-i kesafetten sonra nev'ummâ bir devre-i tevakkufa dahil olur. Denebilir ki hadd-i gaye-i kesafet ve medeniyet akimdir.

³³² Kazım Nami, "İlmi Tevkir Edelim", *Donanma Mecmuası*, S. 132, İstanbul, 16 Ağustos 1333, s. 1325-1326.

³³³ Cenab Şahabettin, "Musâhabât-ı İctimâiye", *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 10 Haziran 1915, s. 771-772.

2-Malthus kanunu: Ücret-i yevmiye azaldıkça miktar-ı nüfus tenakus eder. Aile sofrasında fazla bir lokma ekmek yoksa tabiidir ki fazla bir çocuk yer bulamaz. Simât maişetinde boş bir makam görmeyen bir adam yeni bir mahlûku davet edemez. Bir cemiyet tasavvur olunsa ki orada her ferd ancak kendi nüfusunu besleyebiliyor, her nev-i zâtın bu cemiyette muvazene-i hayatiyeyi ihlâl edecek bir cism-i zaid hükmünde kalacağı aşîkârdır. Taleb a'mâl-i nev'umma taleb-i nüfus demektir. Bu cihetle iş çok olan yerlerde nüfus çoğalır ve bu tezayüd-i nüfus hem ehl-i sermaye ve hem de ehl-i amelin sevk-i menfaatıyla vaki olur. Bir taraftan sermayedar ister ki amele çoğalsın da ücret-i yevmiye sukut etsin. Diğer taraftan amele ister ki çok çocuğu olsun da kese-i aileye giren aded-i ücret tezayüd etsin. Fakat aded-i amele ücret-i yevmiyeyi tenakusa müsait bir nisbette reside olunca yani taleb-i â'mâl tevakkuf edince tabiidir ki amele zürriyetini tahdid eder ve nema-i nüfus sektedar olur.

3-Darwin kanunu: Harekât-ı nüfusiye derece-i hürriyet ve müsavat ile ma'küsen mütenâsibtir. Bir memlekette meratib ve münasib-i ictimaiye her sınıf halka küşade ise, yükselmek için ancak mücadele-i hayatiyede irfan ve zekâ ve sa'y ve iffetle galebe kâfi ise elbette orada insan çok çocuk yetiştirip de alelade talim ve terbiye etmektense az yetiştirip fevkalade tedris ve tenvir etmeği tercih edecektir. Diğer cihetten öyle yerlerde insan çocuk yetiştirmeden evvel kendisini nasib-i nazar ihtiras ettiği mevkii yetiştirmek ihtiyacını hisseder. Terfi-i nüfus uğrunda tezyid-i nesil ihmal olunur. İzdivaç geç ve güç olur. Dolayısıyla mizan-ı nüfusta tenzil görülür. Hâlbuki müsavatın dâhil olmadığı ve makamat-ı ref'inin ancak mesela zadegân gibi bir sınıf-ı mahsusa küşade bulunduğu yerlerde ne terbiye-i nüfusiye, ne de terbiye-i etfâl büyük bir vakit ve sa'y sarfına lüzum hissedilmeyeceğinden emr-i münâkehe suhulet ve şiddet kesb ederek fiiliyat-ı nüfusiye yükselir. Darwin bu efradın cemiyet içinde kendi istidat-ı irtikası ile makamat-ı mürtefi işgal etmesini mâyiâtın fitillerde yükselmesine teşebbi ederek şa'riyet-i ma'şeriye tesmiye ediyor ve diyor ki, şa'riyet-i ma'şeriyeye müsait olan şerait-i ictimaiye teksir-i nüfusa mülayim değildir.”³³⁴

Cenab Şahabettin 99. sayıda arazi meselesi hakkında bilgiler vermektedir. Yazara göre, üzerinde yaşadıkları arazinin şartları insanlara doğrudan etki etmektedir. Ayrıca günümüzde insanların çoğu hayvancılık ve tarım ile uğraştığından arazinin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bunun yanında bir toplumda vatan ve millet fikrinin oluşması için de arazi sahibi olmak zaruridir. Örneğin, bir yerden bir yere sürekli göç eden çingenelerde vatan hissi yoktur. Sabit bir arazide düzen kuran topluluklarda ilişkiler gelişir; akrabalık, dostluk kurulur ve bu bağlar sayesinde yaşanan bölge sahiplenerek vatan duygusu gelişmeye başlar. Ülkelerin sahip oldukları arazilerin yüzölçümü olarak büyük olmalarının önemi yoktur. Sahip olunan arazideki medeniyet seviyesi ne kadar yüksek ise o arazinin değeri de o nispetle büyüktür. Örneğin; İngiltere ve Fransa toprakları, Rusya'nın topraklarından daha az olmasına rağmen sanayi, tarım ve medeniyet olarak ileride oldukları için daha kıymetlidir. Sahip olunan arazinin değeri yaşanan iklime göre de değişmektedir. Örneğin, Afrika kıtasındaki büyük topraklar çorak olduğu için medeniyet açısından önem arz etmez. Orada yaşayan insanların büyük çoğunluğu da genelde avcılık yaparak geçinebilmektedir. Ülkelerin bulundukları coğrafi konum da çok önemlidir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri konumu gereği yabancı devlet istilalarından korunabilirken, Balkanlardaki Sırbistan bu konuda şanssızdır.

³³⁴ Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 98, İstanbul, 17 Haziran 1915, s. 788-789.

Sırbistan'ın her tarafından istilaya uğrama ihtimali vardır. Ülkelerin bulunduğu konum devletin yönelimlerini de şekillendirmektedir. Örneğin; İtalya, İspanya ve İngiltere coğrafi durumlarından dolayı denizciliğe her dönem önem vermek zorunda kaldı. Toplumların karakterine etki eden bir başka coğrafi unsur dağlardır. Dağlık bölge insanları sert ve özgürlüklerine düşkün olurlar. Dağlık bölgeler kolay bir şekilde istila edilemez. Örneğin; Rusların Kafkas dağlarını işgal etmesi otuz yıl sürdü. Bunun yanında denize geniş sahilleri olan ve adaları işgal etmek daha kolaydır. Günümüzde neredeyse bağımsız ada devleti bulunmamaktadır. Medeniyet seviyesini arttıran en önemli unsurlardan biri de ormanlardır. Bu düşünceye inanan Avrupalı devletler ormana büyük önem vererek Avrupa'nın beşte birini orman haline getirdiler.³³⁵

Yazının 101. sayıdaki devamında toplumu oluşturan sınıflar hakkında bilgiler verilmektedir. Buna göre, toplumu oluşturan sınıflar şu şekildedir:

“Tasnif-i cem’iyyât için müteaddid esaslara müracaat edildi. Ezcümle vezaif nazar-ı dikkate alınarak şu tasnif teklif olundu: 1-Müdafaa-i ictimaiye (harbiye, bahriye-i askeriye), 2-Müdafaa-i hayatiye (ziraat, sanayi, ticaret, tıp), 3-Müdafaa-i hukukiye (polis, jandarma, adliye), 4-Müdafaa-i fikriye ve vicdaniye (maarif, edebiyat, sanayi-i nefise, ruhaniyat)

Bundan başka her vazifenin istilzam ettiği malumata göre bir tasnif vardır; 1-Sunûf-ı riyaîye (müeccim, mühendis, mimar, dülgere sınıfları gibi), 2-Sunûf-ı mihanikiyyet (makınacı, demirci, saatçi sınıfları gibi), 3-Sunûf-ı fizikiye (alet-i rasadiye, alet-i musikiye, alet-i basariye, alet-i tenviriyeye, alet-i teshiniye imâl eden sınıflar gibi), 4-Sunûf-ı kimyâiye (madenciler ve kibrit, sabun, şeker fabrikaları gibi), 5-Sunûf-ı uzviye (çiftçiler, hekimler, baytarlar gibi), 6-Sunûf-ı ictimaiye (tacirler, bankerler, memurlar gibi).”³³⁶

Cenab Şahabettin, bu şekilde bir sınıflandırma yapmış olsa da bunun maksada kâfi olmadığını ifade eder. Cenab Şahabettin'e göre her toplumda iki büyük sınıf dikkat çeker ve bunlar memurlar ve normal ahalidir. Bunlar arasındaki fark; memurlar kendilerine verilen görevi yapmak zorundadır ancak ahali kendi keyfine göre davranmakta serbesttir. Bunun yanında her sınıfın kendine has özellikleri vardır. Örneğin; memurlara özgü fikir ve hisler, memurlara özgü ahlâki bakış açısı, memurlara özgü üslup gibi özellikler halkta görülmez. Bu farklılıklar ulema ile asker sınıfı ve bankerler ile çiftçi sınıfı arasında da açık bir şekilde görülmektedir. Sınıfların özelliklerinin meydana gelmesinde bazı etkenler vardır. Bu etkenler; sınıfları oluşturan kişilerin bir başkasına etkisi, aynı cemiyete mensup sınıflardan birinin bir diğerine etkisi, toplum içindeki yabancı sınıfın etkisi ve son olarak örf ve âdetin etkisidir.³³⁷

Mecmuanın 103. sayısında memur ve esnaf sınıfı incelenmektedir. Yazıda, özellikle memur sınıfı üzerinde durulmaktadır. Buna göre; her memur mensup olduğu

³³⁵ Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 99, İstanbul, 24 Haziran 1915, s. 803-806

³³⁶ Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 101, İstanbul, 8 Temmuz 1915, s. 835.

³³⁷ Cenab Şahabettin, a.g.m., s. 836.

mesleğe göre bazı hususiyetlere sahiptir. Öğretmen, asker, katip, adliye memuru vs. bunların hepsi ayrı bir zihniyete sahiptir. Askeri, siyasi, bahri, adli, sanayi, mali vs. hangi sınıftan olursa olsun kendi yaptıkları işin diğer memurların yaptıkları işlerden daha üstün olduğunu iddia eder. Her memur kendi dairesini kusursuz görürken diğer dairelerin ıslah edilmesini ister. Memurluk aslında gizli bir esaret gibidir ve geliri düşüktür. Özgürlüğüne ve refahına düşkün biri, memur olmak istemez. Memurlar iki büyük sınıfa ayrılır; askeriyede komutanlar, gemilerde kaptanlar, mahkemelerde reisler fikri mesaide bulunurken, bunların altında çalışan askerler, katipler ve gemi tayfaları fiziki mesaide bulunmaktadır. Esnaflarda kendi aralarında üçe ayrılır. Bunlar, üreticiler (istihzariye), hazırlayıcılar (istihzariye), tevziye (dağıtıcılar). Örneğin; çiftçiler üretici, fırıncılar hazırlayıcı ve ekmekçiler dağıtıcılardır. Üretici sınıfa dahil çok çeşitli esnaf grupları yoktur. Bunlara örnek olarak çiftçiler, madenciler, oduncular, yüncüler, keresteciler, tavukçular, sütçüler, keçi ve inek yetiştirenler örnek gösterilebilir. Hazırlayıcı sınıf bütün sanayiye kapsar. Bunlar; halıcılar, kilimciler, duvarcılar, tuğlacılar, marangozlardır. Seyyar satıcılar, dükkancılar, mağazacılar ise dağıtıcı sınıfı oluşturmaktadır. Esnaf sınıfı da memurlarda olduğu fikri ve fiziki mesaide bulunanlar diye iki genel tabakaya ayrılabilir. Örneğin; çiftçiler ve çobanlar fiziki, ziraat mühendisleri ve ziraat muallimleri fikri mesai yapmaktadırlar.³³⁸

Cenab Şahabettin mecmuanın 104. sayısında yaş meselesini ele almakta ve toplumun yaşlılara bakışını incelemektedir. Osmanlı Devleti'nde geçmişten bu yana ihtiyarlar imtiyaz sahibiydi ve hürmet edilirdi. Herkes ilk önce ihtiyarların fikrini sorardı ve her mecliste ilk söz en yaşlıya verilirdi. Her yerde görülen ihtiyar meclisleri toplumun duyduğu bu hisler neticesinde ortaya çıktı. Ancak günümüzde artık ihtiyarlara değil, ilim ve fenne hürmet edilmektedir. Mektepli olmayan bir ihtiyar cahil bir genç ile aynı muameleyi görmektedir. Hürmet görmek için hem yaşlı hem de bilgili olmak gerekmektedir. İnsanlar aslında geçmişe nazaran ihtiyarlığa hürmet göstermekteydi. “Eski adamlar” denilerek ecdada atıfta bulunulur ve ihtiyarlarda o ecdaddan sayılırdı. Ancak artık devir değişti ve geleceğimize yönelik hizmetlerde bulunan gençler saygı görmektedir. Biz özellikle ihtiyar ve genç memurları bir arada verimli bir şekilde kullanmalıyız. Çünkü devlet eğer bir inkılap hareketine girerse gençliğin ateşinden ve ihtiyarlığın bilgeliğinden yararlanmak gerekir. Şuan ayan meclisinde ihtiyarların, millet meclisinde gençlerin olması bir arada çalışılabileceğini göstermektedir. Yazıda, kısa da

³³⁸ Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 103, İstanbul, 22 Temmuz 1915, s. 867-869.

olsa çocuklardan da bahsedilmektedir. Çocukların bir toplumun fidanları olduğu ve üzerinde durulması gereken en önemli şeyin çocukların yetiştirilmesi meselesi olduğu ifade edilmektedir. Çocukların yetiştirilirken beden terbiyesi, fikri terbiye ve ahlaki terbiyenin önemine vurgu yapılmaktadır.³³⁹

Yazının 106. sayıdaki devamında ırklar ve ırklararası yapılan evlilikler konusu tartışılmaktadır. Cenab Şahabettin'e göre; aşağı yukarı bütün ırklar özellikle evlilik yoluyla birbirlerine karışmışlardır. Irklar arasındaki münasebetlerin gelişmesinde evlilik çok önemli bir etken olsa da, bu münasebetlerin ilk önce savaş yolu ile başladığı görülmektedir. Savaşın sonunda kaybeden ırk doğal olarak kazanan ırk tarafından istila edilirdi. Günümüzde Osmanlı Türklerinin kanına Çerkes, Gürcü, Kürt, Arnavut, Arap, Ermeni, Rum gibi milletlerin kanının karıştığı bilinmektedir.³⁴⁰

Donanma Mecmuası sayıca az da olsa dönemin münevver yazar kadınlarının yazılarına da yer verdi. Bunlardan Salime Servet Seyfi toplumu ilgilendiren birçok konu hakkında yazılar kaleme aldı. Bu yazılardan ilki mecmuanın 9. sayısındaki “Yol Verin Hürriyet İçin” başlığı altındadır. Salime Servet Seyfi bu yazıda özgürlük kavramının önemine vurgu yapmak istemektedir. Yazıda, ağır vergiler altında ezilen İsviçre köylülerinin Avusturya'ya karşı isyan etmesi ve iki taraf arasında yaşanan savaş anlatılmaktadır; Avusturya, isyancılar üzerine en seçkin süvarilerini ve paralı piyade askerlerini gönderdi. Avusturyalıların dört bin kişilik bu birliği köylü halkın yanı sıra cephedeki düşman askerlerini bile korkutabilirdi. Korkusuz İsviçrelilerin sayısı 1300 idi. Silah yönünden zayıflardı ve çoğunun ellerinde orak, sopa bulunmaktaydı. Avusturya birliği savaş pozisyonu alıp ilerlediği sırada İsviçreli isyancılarından “*Yol verin hürriyet için*” sesleri yükseldi. Bu cümle savaş boyunca yankılandı ve savaşın sonucunda Avusturya ordusu mağlup oldu. Böylece İsviçreli köylüler özgürlüklerini kazanmayı başardı.³⁴¹

Salime Servet Seyfi özgürlük kavramını hikayeleştirerek halka anlatmaya çalışmaktadır. Bu konuda mecmuanın 12. sayısında “Tarih-i Hürriyetten Bir Safha” başlıklı bir hikâyesi bulunmaktadır. Burada Afrikalı Juan Placido isimli birinin esir

³³⁹ Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 104, İstanbul, 29 Temmuz 1915, s. 883-884

³⁴⁰ Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 106, İstanbul, 2 Eylül 1915, s. 916-917.

³⁴¹ Salime Servet Seyfi, “Yol Verin Hürriyet İçin”, *Donanma Mecmuası*, S. 9, İstanbul, Teşrin-i Sani 1326, s. 786-788.

edilişini, esir edildikten sonra Küba’da bir çiftliğe satılmasını ve bu çiftlikte başından geçen olayları ve sonunda nasıl özgür olduğunu anlatmaktadır.³⁴²

Salime Servet Seyfi çocuklar hakkında da fikirlerini beyan etmektedir. Mecmuanın 14. sayısındaki “Çocuklarımız” başlığı ile çocuklara yapılması gereken yatırımların önemini vurgular. Salime Servet Seyfi’ye göre; devlet çocuklar için elinden geldiğince mektepler açmaktadır. Devlet halihazırda birçok önemli sorunla uğraşmaktadır. Bu sebeple açılan ve açılmaya devam eden mektepler çocuklarımızın iyi yetişmesi için yeterli değildir. Zaten her şeyi devletten beklemek doğru değildir ve herkes çocukları için üzerine düşeni yapmak zorundadır. Salime Servet Seyfi çocukların bu ülkenin geleceği olduklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Çalışalım, çalışalım, Çocuklarımız için çalışalım! Çünkü milletin büyük muhibbânası o mini minilerin titreyen, tumbul, kuvvetsiz, ayakları üstüne dayanmış duruyor. Şimdi kuvvetsiz ayaklara demir kuvveti verecek biziz. O yumuk beyaz ellere kanlı Osmanlı sancağını yükseltecek, metaneti verecek biziz.”³⁴³

Salime Servet Seyfi çocukların manevi yönden yetiştirilmelerinin çok önemli olduğunu anlatmaktadır; çocuklar askere gidince tabanca ve süngü kullanmayı çavuşlarından öğreneceklerdir. Anne ve babalara düşen görev ise çocukların o süngü ve tabanca ile neden en önde atılmaları gerektiğini öğretmektir. Bu sebeple vatan ve millet sevgisi küçük yaşlardan itibaren çocuklara aşılanmalıdır. Salime Servet Seyfi yazısının sonunda annelere seslenerek çocukların yetişmesinde en önemli rolün onlarda olduğunu belirtmektedir.³⁴⁴

Salime Servet Seyfi’nin çocuklar ile ilgili bir yazısı da mecmuanın 15. sayısında “Çocuklarımızı Hür Büyütelim” başlığı altında bulunmaktadır. Yazıda, Amerikalı bir gencin Rusya’ya gittikten sonra Petersburg’daki Amerikan elçisi ile yaptığı bir görüşme anlatılmaktadır. Kılığı kıyafeti bile uygun olmayan Amerikalı genç; elçiye, Rus Çarına bir hediye getirdiğini ve bunu kendi elleriyle vermek istediğini belirtir. Amerikalı gencin getirdiği hediye bir kozalakdır. Elçi bunu öğrenince şok olur ve genci bu fikrinden vazgeçirmeye çalışır. Genç bu fikrinden vazgeçmeyince elçi bir şekilde İmparator ile bir görüşme ayarlar. Genç ile görüşen imparator onu çok sever ve edebiyattan tarihten sohbet ederler. İmparator, gencin daha fazla kalmasını ister ancak genç Amerikalı ülkesine geri döneceğini bildirir ve görüşme sona erer. Salime Servet

³⁴² Salime Servet Seyfi, “Tarih-i Hürriyetten Bir Safha”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, s. 1077-1079.

³⁴³ Salime Servet Seyfi, “Çocuklarımız”, *Donanma Mecmuası*, S. 14, İstanbul, Nisan 1327, s. 1258.

³⁴⁴ Salime Servet Seyfi, a.g.m., s. 1259

Seyfi, yazısının sonunda, bizim de böylesine özgüvenli bilgili ve hürriyetine düşkün gençler yetiştirmemiz gerektiğini söylemektedir.³⁴⁵

Donanma Mecmuasının 26. sayısındaki “Küçük Serseriler” başlıklı yazıda, Salime Servet Seyfi kimsesiz çocuklardan bahsetmektedir. Kimsesiz ve sahipsiz kalan çocukların sevgiye ve şefkate muhtaç oldukları anlatılmaktadır. Salime Servet Seyfi kimsesiz ve sahipsiz çocukların dilenci gibi etrafta gezmelerinden büyük üzüntü duymaktadır. Salime Servet Seyfi daha sonra bir sahipsiz çocuk ile yaşadığı olayı şu şekilde anlatmaktadır:

“Geçen gün bu mini mini serserilerden biri geldi, merhamete muhtaç sesi ile bir lokmacık ekmek istedi. Bu yedi sekiz yaşlarında güzel bir çocuktü. Narin çıplak ayakları çatlamış, şişmiş görünüyordu. Arkasındaki paçavralar o kadar perişan idi ki: yere dökülmemesi bir mucize addolunabilir. Bu paçavraların birçok mahallerindeki geniş deliklerden yumuşak ve sarışın teni görünüyordu. Çehre ise en şefkatli bir annenin istediğı kadar tombul ve güzel idi. Acı bir ses ile aç olduğuna beni temin ediyor, ayaklarının yürüyemeyecek kadar sızlandığını söylüyordu. Küçük serseriye hemen matbaha aldık. Çamurlu ayaklarını sıcak su ile yıkadıktan sonra çorap ve bir çift kuvvetli kundura giydirdik. Ocağın karşısında sandalyeye oturduğu zaman pek memnun görünüyordu. Eline tutuşturduğü iki kurabiyeyi iştahla yiyip bitirince şimdi nereye gideceğini sordum. Serseri yumruklarını gözlerine götürerek cevap verdi:

- Eve gideceğim.
- Ev nerede?
- Annenin olduğu yerde.
- Annen nerede oturuyor?
- Anne sokakta oturuyor madam.
- Sokakta mı oturuyor? Lakin nerede uyur?
- Sokakta uyur madam.
- Baban var mı?
- Evet madam, her zaman sarhoş olur madam!
- Annen seni niçin mektebe göndermiyor?
- Bilmem madam!
- Şimdi annen nerede?
- Bilmem madam!
- O halde gidip onu nasıl bulacaksın?
- Bilmiyorum madam. Bulmaya çalışacağım.
- Nerede bulmaya çalışacağını biliyor musun?
- Evet madam. Meyhanesini biliyorum.
- İçki içtiğı meyhaneyi mi demek istiyorsun?
- Evet madam.

³⁴⁵ Salime Servet Seyfi, “Çocuklarımızı Hür Büyütelim”, *Donanma Mecmuası*, S. 15, İstanbul, Mayıs 1327, s. 1355-1356.

-Eğer anneni bulamayacak olursan yine buraya gelirsin değil mi? Gelirsen anneni buluncaya kadar biz seni seveceğiz, bakacağız; birçok daha kurabiyeler vereceğiz anlaşıldı mı?

-Evet madam.

Çocuk gitmeye hazırlanırken aklıma gelen şeyi yapmak için

-Biraz dur! dedim ve bir kağıt parçası alıp süratle şu satırları yazdım: “Eğer bu çocuğa refah içinde bakılmasını, mektebe gönderilmesini ve namusuyla ekmeğini kazanacak surette büyümesini arzu ediyorsanız şu üç hafta zarfında haneye müracaat edebilirsiniz.” Altına adresimi ilave ettikten sonra kâğıdı ona verdiğim ceketin cebine dikkatle yerleştirdim.

-Annemi bulduğun zaman bu kâğıdı ona vereceksin.”

Salime Servet Seyfi yazısının geri kalanında sahipsiz bu çocuklar için çok üzüldüğünü ve toplumun bu çocuklar için ellerinden geleni yapmasını istemektedir.³⁴⁶

Trablusgarp Savaşı sırasında Donanma Cemiyeti, donanma için halktan yardım toplanmaktaydı. Salime Servet Seyfi bu konuya dikkat çekmek için mecmuanın 20. sayısında “Soğan Ekmek” başlıklı bir hikaye anlatmaktadır. Hikâyede fakir yük arabacısı Mehmet Ağa ve ailesi arasında geçen konuşmalar aktarılmaktadır. Ailesi, Mehmet Ağa’dan akşam için yemek beklerken o sadece soğan ekmek getirir ve ailesine durumu şu şekilde anlatır:

“Bugün iskelede Osmanlı donanması için para topluyorlardı. Biz her ay veriyoruz. Lakin dayanamadım. Söyleyen ağlıyordu, dinleyen ağlıyordu! Eve gitsem dedim, bizim Fatma Trablus’taki kardeşi için ağlar, aç çıplak dört sene Yemen’de bir Türk sözü işitebilmek, bir Türk sancağı görebilmek için beklediğim vakitler hatırıma geldi; kırk beş kuruş kazanmış idim, mecalim kalmadı, ben de ağlayarak çıkardım; o ateş gibi söyleyen efendiye hepsini verdim.”³⁴⁷

Salime Servet Seyfi, mecmuanın 30. sayısındaki “Vahşet-i Harp” başlıklı yazısında kısa bir şekilde savaş ortamını anlatmaktadır. Savaşın kanlı yüzünü tasvir eden yazar, asker ve komutanların savaştaki durumlarını şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir muharebeyi kimse göremez. Nefer bir duman bulutu içinde ateşe devam eder; yahut nazarında her şeyi setr eden bir galebelik arasında hücumla ilerler. Zabit kendisine tevdi edilmiş olan vazifeyi hüsn-i ifâ edebilmek endişesiyle meşgul ve başkalarını seyretmek fırsatından mahrumdur. Kumandan aynı zamanda her yerde bulunamaz; işin nasıl ilerlediğini aldığı raporlardan öğrenir. Bu ise pek münasiptir; çünkü: muharebe insanların ona bakmaya cesaret edemeksizin yaptıkları işlerden biridir! Memleketin millerle mümted sahaları üzerinde, her sahra-i istihkâmâtı önünde, her vadi boğazında, yahut her ormanın medhalinde öldürüşme vardır; umumi, devamlı, karşılıklı bir öldürüşme! İşte savaş budur!”³⁴⁸

Salime Servet Seyfi sık sık toplumsal sorunlara değinmektedir. Mecmuanın 148. sayısındaki kaleme aldığı “Cesaret ve Kabul Edebilir misiniz?” başlıklı kısa yazıda, Osmanlı Devleti’nde artan alkol kullanımına vurgu yaparak alkolün zararlarından bahsetmektedir. Salime Servet Seyfi kendisini ayyaşlıktan nefret eden ama ayyaştan

³⁴⁶ Salime Servet Seyfi, “Küçük Serseriler”, *Donanma Mecmuası*, S. 26, İstanbul, Nisan 1328, s. 77-80.

³⁴⁷ Salime Servet Seyfi, “Soğan Ekmek”, *Donanma Mecmuası*, S. 20, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1327, s. 1814.

³⁴⁸ Salime Servet Seyfi, “Vahşet-i Harp”, *Donanma Mecmuası*, S. 30, İstanbul, Ağustos 1328, s. 264-265.

nefret etmeyen bir kişi olarak tanımlar. Bu sebeple alkolik olan kişilere alkolü bırakmaları için gereken her türlü desteğin verilmesi gerektiğini söylemektedir. Salime Servet Seyfi özellikle gençlerin alkol tüketmesine çok üzüldüğünü belirtmektedir. Bu konuda gençlere şu şekilde seslenmektedir:

“Bilhassa gençlere, hayatta şeref ve saadetlerini kazanmayı isteyen gençlere hitap ediyorum ve soruyorum: O kadar kahramanları sefil ve sernigün etmiş olan bu düşmanların en düşmanı ile hem-aguş olarak harabiyete doğru yürümeyi kabul ve buna cesaret ediyor musunuz?

Sağlığınıza kıymetini biliniz, sözünüzün kıymetini biliniz! Akıl ve zekanızın kıymetini biliniz! Ve şu karar ve emire metanetle itaat ediniz: Dokunma! Eline alma! ve çalış! O zaman âli bir şahsiyet olarak parmakla gösterileceksiniz; iktidar sizin olacak, ikbâl yolunuza çıkacak dostluk sizi takip edecek ve aşk ve hürmet-i tarik hayatınızı tenvir edecek.”³⁴⁹

Salime Servet Seyfi’nin mecmuanın 125. sayısında kaleme aldığı “Şanlı Tarihimizden Ulvi Bir Sahife-Deli Mehmet ve Deli Hüsrev” başlıklı yazı, Birinci Dünya Savaşı sırasında askerlere ilham olması açısından önemlidir. Burada Peçevi Tarihinden okuduğu bir hikayeyi anlatmaktadır. Hikâyede, düşman ordusunun Zigetvar Kalesi’ni kuşattığı sırada Deli Mehmet ve Deli Hüsrev isimli iki askerin yaptıkları kahramanlıklar anlatılmaktadır.³⁵⁰

Donanma Mecmuası’nın 138. sayısındaki “İspanya Arablarının Devr-i Hâkimiyelerine Aid Tefekkürât” başlıklı yazısında Salime Servet Seyfi, Amerikalı bir yazarın İspanya’da gerçekleştirdiği gezisinden sonra kaleme aldığı makalenin küçük bir kısmını aynen aktarmaktadır. Amerikalı yazar İspanya’dan çok etkilendiğini belirterek ülkedeki İslami yapılar ile Hristiyanların yapılarının bir arada kendisine verdiği huzuru anlatmaktadır. Endülüs Devleti’nden bahsedilerek bıraktıkları mirasın çok önemli olduğu vurgulanmaktadır.³⁵¹

Mecmuanın kadın yazarlarından bir diğeri olan Fatma Aliye, 38. sayıdaki “Donanmamız” başlıklı yazısında donanma ve donanma askerlerinin Osmanlı Devleti için önemini anlatmaktadır. Fatma Aliye’ye göre; donanmamızı istenen seviyelere çıkaramazsak Osmanlı Devleti’nin geleceği pek parlak olamayacaktır. Sakız ve Midilli Adalarındaki faciaları hatırimızdan çıkarmamak gerekmektedir. şu zamanda donanmamız her ne kadar iyi seviyede olmasa da Ege Denizi’nde düşman donanmaları ile yapılan başarılı mücadeleler içimizi bir nebze rahatlatmaktadır. Donanmamız daha

³⁴⁹ Salime Servet Seyfi, “Cesaret ve Kabul Edebilir misiniz?”, *Donanma Mecmuası*, S. 148, İstanbul, 13 Kanun-ı Evvel 1333, s. 1580.

³⁵⁰ Salime Servet Seyfi, “Şanlı Tarihimizden Ulvi Bir Sahife-Deli Mehmet ve Deli Hüsrev”, *Donanma Mecmuası*, S. 125, İstanbul, 7 Kanun-ı Sani 1331, s. 1216-1218.

³⁵¹ Salime Servet Seyfi, “İspanya Arablarının Devr-i Hâkimiyelerine Aid Tefekkürât”, *Donanma Mecmuası*, S. 138, İstanbul, 27 Eylül 1333, s. 1427

güçlü bir durumda olduğunda çok daha büyük başarılar kazanılacağı açıktır. Devlet, donanmayı güçlendirebilmek için elinden geleni yapmaktadır ancak bu yeterli değildir. Halkın da bu konuda elinden geleni yapması gerekmektedir. Fatma Aliye bu konuda halka şöyle seslenmektedir: “*Aziz vatandaşlar kese-i hamiiyetinizi açınız, el birliği ile vatanın selametini temine çalışalım!*” Fatma Aliye’ye göre halkın desteği ile birlikte donanma güçlendirilirse denizlerde kesin bir başarı sağlanacaktır. Çünkü şu güçsüz durumda bile bazı başarılar kazanılmaktadır. Buna örnek olarak Rauf Bey’in komutasında olan Hamidiye kruvazörünün Ege’de Yunanlılara karşı yaptığı muharebeler örnek gösterilmektedir.³⁵²

2. TİCARİ YAZILAR

Donanma Mecmuası’nda ticari alanda yazılan pek çok yazı mevcuttur. Bu ticari yazıların da büyük çoğunluğu deniz ticareti üzerine bilgiler vermektedir. Bunların ilki mecmuanın 2. sayısında yer alan Ali Şükrü’nün kaleme aldığı “Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye” başlıklı makaledir. Ali Şükrü makalesinin girişinde Osmanlı Devleti’nin geçmişte denizcilik alanında çok ileri seviyede olduğunu ancak artık durumun tersine döndüğünü ve kendi sınırları çevresindeki denizlerde dahi ticaret yapamaz hale geldiğini belirtmektedir. Yazar özellikle Osmanlı’ya mensup kişilerin gemilerinde Osmanlı sancağı taşımadığından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Ancak bunu yapan kişilere de çok kızamadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Osmanlı sancağının deniz yüzünden kaybolmasını intaç eden sebep şu vechle hülâsa edilebilir: Osmanlı sancağı taşıyan sefainin -ecnebi sularından sarf-ı nazar- kendi sularımızda bile sefine-i ecnebiyeye rekabet edebilmesi imkânsızdır. İşte bu imkânsızlık Osmanlı sancağının maalesef günden güne azalmasını ve ticaret-i bahriyemizin en hususi aksamının bile ecnebilerin eline geçmesine mucip oluyor... Çünkü Osmanlı sancağını hamil olan bir sefinenin; bidayet-i emirde sened resmi, tasarruf senedi, mesâha masrafı ve saire namlarıyla verdiği mesarîf-i ibtidaiyeden sarf-ı nazar her seferde vermek mecburiyetinde bulunduğu rûsum-i mütenevvî (ki liman, manifesto, fener, karantina, gemici tezkeresi gibi birkaç kaleme balığ olur.) Osmanlı gemiciliğinin, Osmanlı ticaret bahriyesinin belini büken yegâne ağır yüküdür.

Vakia hatt-ı zatında bu rûsumun yekûnu büyük bir şeye balığ olmazsa da sefine-i ecnebiyenin uhuvvet-i atikadan istifade ederek fener ve karantina rûsumlarından maada diğer bilcümle rûsumdan muaf bulunmaları sahillerimizde bile onlarla rekabet-i ticariyeye girişmeyi mümtene kılıyor.

Binaenaleyh onlar, masrafları daha az olduğu için bizimkileri çarçabuk mağlup ediyorlar; bizimkilere ise ya gemilerini satıp tamamıyla meydan-ı ticaretten çekilmek veya bandırayı tebdil ederek ecanibin müstafid oldukları mesadete iştiraktan başka çare kalmıyor ki her iki surette de netice, Osmanlı sancağının denizler üzerinden kayıp olmasına müncer oluyor.

Osmanlı sancağının kayıp olması yani sahillerimizde görünmemesi. Bir çok cihetce nazarı dikkate alınmaya layık bir mesele-i azamettir ki bunu kimse inkar edemez.”³⁵³

³⁵² Fatma Aliye, “Donanmamız”, *Donanma Mecmuası*, S. 38, İstanbul, Nisan 1329, s. 626-628.

³⁵³ Ali Şükrü, “Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye”, *Donanma Mecmuası*, S. 2, İstanbul, Nisan 1326, s. 104.

Donanma Mecmuası'nın 10. sayısında “Ticaret ve Harp Donanmaları” başlıklı makale bulunmaktadır. Makalede; Belçika, Hollanda ve İngiltere'nin nasıl büyük donanmalara sahip olduğu anlatılmaktadır. Yazara göre her devlet denizcilikte hâkim güç olamaz. Güçlü bir denizci devlet olmak için özellikle coğrafya çok önemlidir. İngiltere, Belçika ve Hollanda gibi sömürgeci devletlerin güçlü donanmalara sahip olmaları şarttır. Çünkü bu ülkeler kendi topraklarından çok uzaklarda müstemlekelere sahiplerdir.

Yazara göre; savaş gemileri ile ticaret gemilerini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Bu fikrini şu şekilde ifade etmektedir:

“...Bir kere denizde askerlik karada askerlikle kabil-i kıyas değildir. En fena havalarda, mütehevvir denizler içinde nâzen bir sanat halini alan harp gemiciliğinde işe yaramak için hiç olmazsa denizin acemisi olamamak lazım gelir. Bu acemilik bir iki senede denizlerde dolaşmakla zail olursa biraz maharet iktisabı için ne kadar zamanın geçmesi lazım geleceği kabil-i teemmüldür. Bu netice ile harp donanması askerlerinin deniz işlerinde bulunmuş olanlardan tefrik-i lüzumu anlaşılır. Şu halde ticaret donanması harp donanmasına bir kere mahir eller yetiştirecek demektir. Sonra ticaret sefaini, harpte bir kuvve-i muavene ve ihtiyatiye olur. Nakliyatta çok iş görür.”³⁵⁴

Donanma Mecmuası'nın 11. sayısında yine Mustafa Subhi'nin “Deniz Ticareti” başlıklı makalesi bulunmaktadır. Mustafa Subhi makalesinin başında uzun uzadıya buhar enerjisinin keşfinden ve buhar gücünün insanlığa olan katkısından bahsetmektedir. Mustafa Subhi özellikle buharlı gemilerin taşımacılığı çok ileri bir seviyeye taşıdığını rakamlarla aktarmaktadır:

“Eski yelkenli gemiler 200-500 ton isti'âbında bulundukları halde yenileri 2000-3000 tona kadar büyüyor. Buna karşı ise buhar gemileri 4000-5000'den 21000 tona kadar çıkıyordu. Tahta yelkenliler 250 liraya kadar tedarik olunabildiği halde büyükçe bir (Pakbu) beş altı yüz bin liraya alınıyor.

Bir Alman istatistikçisinin erkâmına göre yelkenlilerin tedrici bir inhitata dûçar oldukları anlaşılır:

1890 tarihinde bütün denizlerde 12.8 milyon ton buharlı.

1890 tarihinde bütün denizlerde 10.5 milyon ton yelkenli.

1900 tarihinde bütün denizlerde 19.7 milyon ton buharlı.

1900 tarihinde bütün denizlerde 8.3 milyon ton yelkenli.

Görülüyor ki on sene zarfında buharlı sefain-i bahriye bir nısfından fazla tezâyüd ettiği halde yelkenliler bir hams nisbetinde tenâkus etmişlerdir.

Bunlardan en ziyade nazar-ı dikkati celb eden Trans Atlantik'in vapurlarıdır. Yolculardan başka Hamburg-Amerika arasındaki eşya nakliyatını da hemen taht-ı inhisârlarına almışlardır. Münâkalat-ı umumiyenin yüzde 70-80'i sefâin-i bahriye ile olduğuna göre kuvve-i merkeziyesini şümullerin dediği gibi Trans Atlantik Kumpanyası teşkil eder.

Sanayi-i nakliyenin terakkiyatını bir nazar-ı şâmil ile ihata için Pey'in muadiline dikkat etmek lazımdır:

³⁵⁴ Mustafa Subhi, “Ticaret ve Harp Donanmaları”, *Donanma Mecmuası*, S. 10, İstanbul, Kanun-ı Evvel 1326, s. 877.

100 kilogram buğday 12 Mark'a (takriben 65 kuruş) kadim yollarda 100 kilometre mesafeye götürülebilirken, ilk şimendiferlerde 1500 kilometre, şimdiki şimendiferlerde 4500 kilometre ve Trans Atlantik vapurlarında 25000 kilometreye kadar gidebiliyor.”³⁵⁵

Donanma Mecmuası'nın 12. sayısında Köprülüzade Mehmet Fuad “Avrupa-Asya Harp İktisadiyesi” başlıklı yazısında Avrupa ile Asya'nın ekonomik gücü hakkında bilgi vermektedir. Köprülüzade'ye göre; Avrupa'nın iktisadi durumu Asya'ya göre her dönem daha güçlü oldu. Avrupa'nın başta Asya olmak üzere bütün dünyayı sömürmesi Avrupa'da sermayenin her zaman daha güçlü olmasını sağladı. Ancak son dönemlerde Asya ülkeleri iktisadi açıdan giderek güçlenmektedir. Bu sebeple yakın zamanda Asya ve Avrupa arasında iktisadi bir savaş çıkmasının ihtimali çok yüksektir. Köprülüzade Mehmet Fuat, Asya'nın iktisadi yükselişi hakkında şunları söylemektedir:

“Hindistan, Japonya, Çin, Avrupa'nın emeli olan alet-i cedideye malik ve ucuz ücretli işçilerle Avrupa mamulâtına hatta şimdiden şedid bir rekabet icrasına başlamışlardır. Eskiden Manchester mensucat-ı kutniyesiyle dolan Hindistan piyasaları, el-yevm İngiltere'ye, Çin'e ihracat-ı mühimmede bulunmaktadır. Yarın bu memleketler, vasi' toprakları altında medfün maden kömürleri sayesinde küşâd edecekleri büyük tezgâhlarda Avrupa mamulât sanayisine mümasil mamulât meydana getirecekler ve bunları bütün Avrupa piyasalarına ihraç eyleyebileceklerdir. Amele ücretinin azlığından dolayı masarif-i ameliyeleri Avrupalılarınkinden pek çok ucuz olacak olan bu mamulât garp piyasalarını istila eder etmez, bu tufan-ı ihracat karşısında Avrupa ilm-i iktisâdiyesi büyük bir buhrân hayatıyla sarsılacaktır.”³⁵⁶

Donanma Mecmuası'nın 32. sayısında yazarı belli olmayan “Kısm-ı İktisadi-Hayat ve Kabiliyet-i İktisadiyemiz” başlıklı yazıda Osmanlıların iktisadi hayatı, iktisadi hayatının geçmişi, şuan içinde bulunduğu durum ve bu konuda neler yapılması gerektiği hakkında bilgiler verilmektedir. Yazar, makalesinin başında, Osmanlıların iktisadi açıdan becerikli olmadığını ileri süren bazı Avrupalılara katılmadığını belirtmektedir. Yazara göre; Müslümanların sahip olduğu iktisadi tecrübeye hiçbir Avrupalı devlet sahip değildir. Osmanlı Devleti şuan değilse de çok uzun yıllar Anadolu'da ve Rumeli'de ürettiği ürünleri Avrupa'nın birçok ülkesine ihraç etmekteydi. Ecdadımız her zaman devletin iktisadi açıdan gelişmesini isteyerek ellerinden geleni yaptı. Bursa, Kayseri, Van, Kıbrıs, Kayseri, Erzincan, Halep vb. pek çok yerde üretim yapan ve atölyeler kurdular. Üretilen mallar sürekli ihraç edildi. Ancak günümüzde iktisadi olarak çok kötü bir durumda ve bunun en büyük sebebi kapitülasyonlardır. Kanuni Sultan Süleyman'dan beri bütün yöneticiler bu duruma sessiz kaldı ve devletin ekonomik olarak Avrupalılar tarafından ezilmesine sebep oldu.”³⁵⁷

³⁵⁵ Mustafa Subhi, “Deniz Ticareti”, *Donanma Mecmuası*, S.11, İstanbul, Kanun-i Sani 1326, s. 993

³⁵⁶ Köprülüzade Mehmed Fuat, “Avrupa-Asya Harp İktisâdiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, s. 1094.

³⁵⁷ Belirtilmemiş, “Hayat ve Kabiliyet-i İktisadiyemiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 32, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1328, s. 381-382.

Yazar Avrupa ile Osmanlılar arasındaki durumu şu şekilde kıyaslamaktadır:

“Garbın müstahsıl bi-amanları buhar ve elektrik kuvvetleriyle günde binlerce mamulat istihsâl ederken biz de beş yüz senelik tezgahlarımızın vücuda getirdikleri üç beş parça istihsâlatla mukabele etmek istiyoruz. Çocuk oyuncuğu kabilinden olan müstahsılatımızla meydan-ı mübarez-i iktisadiyede bulunmak istiyoruz.”³⁵⁸

Yazar içinde bulunduğumuz kötü durumu yansıttıktan sonra bu kötü durumdan kurtulmak için neler yapılması gerektiğini maddeler halinde açıklamaktadır:

1. Gayet faal, mukaddem, ticarete, sanatta vukuf ve malumat sahibi her isteyen vatandaşlarımızla ve bilhassa Ermeni vatandaşlarımızla teşrik-i mesai etmek.
2. Mahsulat ve mamulat-ı milliyemize rağbet etmek. Aciz kalmadıkça mahsulat ve emtia-i hariciyeye rağbet etmemek.
3. Erbab-ı ticaret ve sanatımızı teşvik etmek.
4. İstanbul’da, İzmir’de, Trabzon’da, Beyrut’ta, umumi vesair vilayet merkezlerinden hususi mahsulat ve mamulat-ı milliye sergileri tesis ve ihdas etmek. Kataloglarını sergilerle şehbenderlerimiz arasında mübadele ettirmek.
5. Erbab-ı ticarete el-yevm matuf olan enzar-ı muhakkirâneyi kaldırmak.
6. Bâb-ı Hükümetten katıyen tebaüd etmek.
7. Kız ve erkek mekteplerinde sanat ve ticaret hayatına dair fikirler vermek. Çocukları bu cihete meylettirmek.
8. İhtilafat-ı icthadiyeyi yalnız mesail-i siyasiyeye hasr etmek. Vatani ve milli olan bu gibi mesail-i hakikiyeye ve hele şahsiyata asla intikal ettirmemek.”³⁵⁹

Donanma Mecmuası’nın yine 32. sayısında Ali Rıza Seyfi’nin “Bahriye-i Ticariyenin Bahriye-i Harbiye İle Rabitası” başlıklı makalesi vardır. Ali Rıza Seyfi makalesinin başında Osmanlıların denizcilik alanında çok kötü bir durumda olduğunu ve yöneticilerin bu konuda ellerinden geleni yapmadıklarını iddia etmektedir. Ayrıca ülkelerin savunmasında denizciliğin öneminden bahsetmektedir. Ali Rıza Seyfi ticaret gemilerine savaş gemileri kadar önem verilememesini eleştirmektedir. Ali Rıza Seyfi bu konuda İngiltere’yi örnek göstermektedir; İngiltere hem barış hem de savaş döneminde ticaret gemilerine çok önem vermektedir. Örneğin, Kanada’dan daha yeni dört tane 25 mil hızında ticaret gemisi aldılar. Bu ticaret gemileri savaş zamanında silah eklenerek yardımcı kruvazör şekline getirilebilir. Bu konuda Ruslar da ön plana çıkmaktadır. Ruslar, Japonya ile savaştığı sırada iki ticaret gemisini Süveyş Kanalı’ndan geçirdikten sonra silahlar ekleyerek yardımcı savaş gemisi olarak kullandılar. Ali Rıza Seyfi, Osmanlı Devleti’nin daha çok ticaret gemisine sahip olması gerektiğini ve savaş

³⁵⁸ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 383.

³⁵⁹ Belirtilmemiş, a.g.m., s. 386.

zamanlarında yardımcı kruvazör olarak kullanılmalarının çok faydalı olacağını ifade etmektedir.³⁶⁰

Mecmuanın 33. sayısında Yunus Nadi denizciliğin devletler için çok önemli olduğundan bahsetmektedir. Yunus Nadi'ye göre Kartacalılar, Romalılar kadar denizciliğe önem vermedikleri için Romalılar ile yaptıkları savaşı kaybettiler. Ayrıca Bizans çok uzun yıllar denizcilikle bağıni koparmadıkları için İstanbul'u savunabildi. Yunus Nadi deniz ticareti konusunda da Venedik, Ceneviz, Hollanda, Portekiz ve İngiltere'yi örnek göstermektedir. Bu devletler güçlerini deniz ticaretindeki başarıya borçludur. Osmanlı Devleti de bu konuda adı geçen devletleri örnek almalıdır.³⁶¹

Donanma Mecmuası'nın 40. sayısında "Himaye-i Serbesti-i Mübadele" başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazıda, genel olarak yabancılardan mal almayı men etmenin sakıncaları üzerinde durulmaktadır. Yazara göre; çoğu insan yabancı sermayenin engellenmesiyle ülke içindeki üretimin ve dolayısıyla istihdamın artacağına inanmaktadır. Ancak bu durum ülke içinde tekelleşmeyi getireceğinden ürünlerin tedarikinde sıkıntılar yaşanabilir. Halk satın alacağı ürünün çok ve ucuz olmasını ister. Yabancı sermayedarlar ülkeye ne kadar çok ürün getirebilirse fiyatları da o minvalde düşük olacaktır.³⁶²

Donanma Mecmuası'nın 45. sayısında Süleyman Nutki'nin "Kuvve-i Bahriye-Ticaret-i Bahriye" başlıklı makalesi vardır. Süleyman Nutki, insanların kendilerini sulara teslim etmelerinin savaş ile değil ticaret ve seyahat düşüncesiyle ortaya çıktığını savunmaktadır. Süleyman Nutki'ye göre ülkeler eğer güçlü olmak istiyorlarsa deniz ticaretine çok önem vermeleri gerekmektedir. Çünkü eğer ticaret filoları kurulursa ve ticarete etkinlik gösterilirse doğal olarak bu ülkeler ticaret filolarını korumak için güçlü savaş gemisi filoları da kuracaktır. Denizlerde etkin ve güçlü olan bir imparatorluk kısa sürede karada da gücünü arttıracak ve asırlarca hüküm sürebilecektir. Süleyman Nutki bu konuda İran ve İngiltere'yi örnek göstermektedir. İranlılar kadim dönemlerde Yunanlılar ile savaşırken denizde etkin ve güçlü olamadıkları için başarısız oldular. Eğer İran, kara ordusuna ve ticaretine önem verdiği kadar deniz gücüne de önem verseydi kimse onların güçleri karşısında duramazdı. İngiltere ise sürekli deniz ticaretine ve savaş gemilerine önem verdiğinde dünyanın en güçlü ülkesi olmayı

³⁶⁰ Ali Rıza Seyfi, "Bahriye-i Ticariyenin Bahriye-i Harbiye İle Rabıtası", *Donanma Mecmuası*, S. 32, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1328, s. 392-394.

³⁶¹ Safvet, "Kısm-i İktisadi", *Donanma Mecmuası*, S. 33, İstanbul, Teşrin-i Sani 1328, s. 448-449.

³⁶² Kenan, "Himaye-i Serbesti-i Mübadele", *Donanma Mecmuası*, S. 40, İstanbul, Haziran 1329, s. 730-731.

başardı. Süleyman Nutki'ye göre Osmanlı Devleti'nde de halkın da yardımıyla bir yardımcı kruvazör filosu oluşturulmalıdır. Böylelikle deniz ticaretinde etkinlik artacak ve savaş zamanında bu filo savaş gemilerine yardım edebilecektir.³⁶³

Mecmuanın 90. sayısındaki “İstikbal-i İktisadiyemiz” başlıklı kısa yazıda, Osmanlı milletinin geleceği için elinden geleni yapması gerektiği anlatılmaktadır. Yazara göre; devlet, halkın kalkınabilmesi için elinden geleni fazlasıyla yapmaktadır. Millet de devlete destek olmalı ve kalkınmanın hızlanmasını sağlamalıdır. Osmanlı Devleti sanayi alanında girişimlerde bulunmaktadır ancak unutulmamalıdır ki, Osmanlı Devleti bir tarım ülkesidir. Bu sebeple halk ilk olarak tarım konusunda elinden geleni yapmak zorundadır. Tarım konusunda ilerleme sağlanabilirse sanayi alanında da seviye atlanabilir. Bu sebeple mevcut savaş ortamında her fert zirai alanda girişimlerde bulunmalı ve ordumuzu yetiştirdiğimiz ürünlerle beslemeliyiz.³⁶⁴

Donanma Mecmuası'nın 106. sayısında Mehmed Şevket'in “Harpte Ticaret-i Bahriye” başlıklı makalesi bulunmaktadır. Makalede genel olarak deniz ticaretinin ülkeler için önemi anlatılmaktadır. Bunun yanında savaş sırasında tarafların deniz ticaretlerini engellemesi konusu üzerinde durulmaktadır. Mehmed Şevket'e göre; savaşlarda zayıf olan taraf daima güçlü tarafın ticaret gemilerine saldırarak bunu en önemli silah olarak kullanmaktadır. Bir tarafın ticaret gemilerine saldırısı diğer tarafın ticaretinin miktar ve kıymeti ile mütenasiptir. Burada önemli olan saldıran tarafın ne kadar kruvazörle ne kadar güçlü saldırdığıdır. Deniz kuvveti büyük olan taraf çok zarar görse de savaşın sonunda diğer tarafı denizlerden temizleyebilir. Bütün bunlara rağmen bir milletin ticaretini ortadan kaldırmak çok kolay değildir. Evvela, korsanlığın lağvedilmesi bu konudaki en önemli silahı da ortadan kaldırdı. Her ne kadar taraflar ticaret gemilerini silahlandırarak korsan gemisi haline getirebilseler de bu durum için birçok şart ve kaide bulunmaktadır. Bu şekilde silahlandırılan bir geminin kendi ülkesinin limanlarından çıkmaması ve düşman savaş gemileri yüzünden dolaşmaları çok zordur. Saniyen, Gemilerin artık buharlı olması da bu işi zorlaştırmaktadır. Çünkü ticaret gemisi avına çıkan savaş gemileri er ya da geç ihtiyaçlarını gidermek için limanlara sığınmak zorundadır. Salisen, ele geçirilen ticaret gemilerini batırmak veya içine asker koyup bir limana göndermek ya da konuk etmek gerekir. Birinci şık ganimetten vazgeçmek demektir. Eğer ele geçirilen gemiye kendi askerlerinden tayfa

³⁶³ Süleyman Nutki, Kuvve-i Bahriye-Ticaret-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 45, İstanbul, Eylül 1329, s. 903-907.

³⁶⁴ Belirtilmemiş, “İstikbal-i İktisadiyemiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 90, İstanbul, 22 Nisan 1915, s. 658.

eklenirse, savaş gemisinin kendi mürettebatı azalacaktır. Bu yüzden en fazla bir veya iki gemiye bu uygulanabilir. Batırılan geminin mürettebatını savaş gemisine almak da iyi bir fikir değildir. Çünkü büyük bir yolcu gemisi batırıldığında bu insanlara yiyecek ve yatacak yer ayarlamak çok zordur. Bütün bu sebeplere bakıldığında düşmanın ticaret gemilerine saldırmak aslında çok önemli bir mesele değildir. Önemli olan düşmanın ticaret gemilerini batırmak değil, ticaret güzergahını ele geçirmektir.³⁶⁵

Mecmuanın 110. sayısında Mehmet Zeki “İktisadiyatımız Niçin Düzelemiyor” başlıklı bir makale kaleme aldı. Mehmet Zeki’ye göre, sürekli savaşan ve ganimet peşinde koşan devletler en sonunda ekonomik açıdan kötü durumlara düşecek ve düşmanları tarafından kolayca mağlup edilecektir. Ganimet elde etmek yerine barış tahsis edilmeli ve kalıcı ticari faaliyetlere yönelmek gerekmektedir. Osmanlı Devleti geçmişte bunu çok güzel bir şekilde icra edebildi. Ancak son zamanlarda sürekli meydana gelen savaşlar yüzünden kalıcı bir sanayi ve ticaret ağı kurulamadı. Bunun yanında Mehmet Zeki ayrıca halkın tasarruf ederek sermaye sahibi olması gerektiğinden bahsetmektedir. Mehmet Zeki’ye göre tasarruflu olunmazsa demir yolları, kanallar, gemiler, telgraflar, mektepler inşa edilemez. İktisadi gelişim için gerekli olan bir başka durum da insanların cimri olmamasıdır. Zengin insanlar elindeki fazla para ile iş kurmalıdır. Bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Eğer herkes kendisine gelen fazla servetin mukaddes bir vedia olduğunu, ebnâ-yı cinsinin iyiliği için idare etmekle muvazzaf bulunduğunu zihninde tutacak olursa itiyadın suistimalinin kurbanı olmaktan kimse korkmaz. İnsan daima hâkim olmalıdır. Parayı faydeli bir hizmetkâr menzilesinde tutmalıdır. Paranın insana hâkim olmasına ve insanı pinti etmesine katiyen müsaade etmemelidir.”³⁶⁶

Mehmet Zeki’nin bu konuda verdiği son tavsiye; insanların genç yaşta bir iş koluna yönelmesidir. Genç yaşta işe başlayanlar bu sayede zaman geçtikçe kendilerini yenileyebilecek ve daha çabuk ustalaşacaktır.³⁶⁷

Mecmuanın yine 110. sayısında “Harpte Tüccar Sefaini” başlıklı kısa bir yazı bulunmaktadır. Yazıda genel olarak ticaret gemilerinin savaş zamanında silahlandırılması gerektiği anlatılmaktadır. Yazar fikrini şu şekilde ifade etmektedir:

“Mamafih, ticâret gemileri, doğrudan doğruya harb hususâtında dahi kullanılabilirler. Bu surette, teşebbüsât-ı harbiyede bulunabilmeğe hak kazanmakla beraber emval-i şahsiye olmak sıfatından tecerrüd ederek ait olduğu devletin bahriye-i harbiyesi yekûnuna dâhil olurlar. Bunlar, suret-i zâhirede harb bandırasını taşımakla tanınırlar. Bu kabil-i sefâin mürettebatı ile süvarilerinin muharib sıfatını iktisâb etmeleri lâzım gelir. Son zamanlarda,

³⁶⁵ Mehmed Şevket, “Harpte Ticaret-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 106, İstanbul, 29 Temmuz 1915, s. 891-892.

³⁶⁶ Mehmet Zeki, “İktisadiyatımız Niçin Düzelmiyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, s. 965.

³⁶⁷ Mehmet Zeki, a.g.m., s. 966.

bilhassa serü'l-seyr posta vapurları harb gemisi sûretine kalıb olunmuş ve top ile teşhiz edilmiştir; Muavin kruvazör sûretinde ale'l-ekser korsan harbi icra eden gemiler, bunlardan ibaretdir. Bunlar, bir harb gemisine tealluk eden her türlü hukuktan müstefid olurlar.”³⁶⁸

Donanma Mecmuası'nın 121. sayısındaki “Tasarruf, Para Biriktirmek” başlıklı yazıda genel olarak, sermaye sahibi olmak isteyenlerin tasarrufta bulunmaları gerektiğinden bahsedilmektedir. Yazara göre tasarruf ederken küçük miktarda paralar biriktirilerek kolayca sermaye elde edilebilir. Yazar bu konuda görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Düşünülürse pek çabuk bulunur ki; Âlemde hiçbir servet görüldüğü son şeklindeki gibi büyük miktarda olarak vücut bulmamıştır. Bunların hepsi ufak, pek ehemmiyetsiz miktarların biriktirilerek işlenmesinden meydana gelmiş, doğmuştur. O halde ilk kazanılan pek az miktara büyük bir servetin tahammü olarak bakmakta elbette isabet vardır. Gerçi o az kıymetler yek nazarda cesim ve azim-i servetleri vücuda getirecek meziyette görülmez ve yevmi, onu hazların teskinine ancak liyakat kesbederler. Fakat uzun bir müddet sonra o huzûzât insanda hiçbir eser, hiçbir semere bırakmadığı halde eğer o kıymetsiz paralar bir araya konmuş olsa, her gün miktarı artan bir varlık bir dünyalık elde edilmiş olur.”³⁶⁹

Mecmuanın 131. sayısında “Maksada Doğru-Ticaret-i Bahriye” başlıklı yazarı belli olmayan kısa bir yazı bulunmaktadır. Yazıda ticaret gemilerinin öneminden bahsedilmektedir. Bu sebeple ticaret gemilerinin savaş gemileri ile muhafaza edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yazıda asıl anlatılmak istenen Osmanlı Devleti'nin denizlerde neden güçlü olamadığıdır. Yazara göre deniz ticaretinde Osmanlıların en büyük hatası, sermaye sahiplerinin tek başına iş yapması ve eskimiş vapurlar alarak kârsız işler peşinde koşmalarıdır. Bu durum şahıslar için kârlı da olsa devlet için zarardır. Tek başına olan küçük sermayeler büyük sermayelerin karşısında yok olmaya mahkumdur. Bugün dünyanın her tarafındaki deniz ticareti ile uğraşan şirketlerin bütçeleri, devlet bütçeleri kadar güçlüdür. Osmanlı Devleti bu konuda kendisine Almanya'yı örnek almalıdır. Almanya ürettiği büyük ticaret gemileri ile İngiltere'ye meydan okumaktadır. Almanya'daki sermaye sahipleri kendi menfaatinden çok ülke menfaatini düşünmekte ve ona göre ticari atılımlar yapmaktadırlar.

Donanma Mecmuası'nda yabancı devletlerin ticari faaliyetleri hakkında da bilgiler verilmektedir. Mecmuanın 143. sayısında Yunanistan ticaret donanması hakkında bilgiler bulunan “Yunan Ticaret Donanması ve Suret-i Tekâmülü” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda ilk olarak 1900 ile 1914 yılları arasında Yunan ticaret gemilerinin gelişimi şu şekilde verilmektedir:³⁷⁰

³⁶⁸ Ahmed, “Harbde Tüccar Sefaini”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, s. 968.

³⁶⁹ M. C., “Tasarruf, Para Biriktirmek”, *Donanma Mecmuası*, S. 121, İstanbul, 10 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1158.

³⁷⁰ Ahmed, “Yunan Ticaret Donanması ve Suret-i Tekâmülü”, *Donanma Mecmuası*, S. 143, İstanbul, 1 Teşrin-i Sani 1333, s. 1507.

Tablo 22. Yunan Ticaret Gemilerinin 1900-1914 Yılları Arası Gelişimi

Tanilota Tezayüdü	Vapurların Tezayüdü	Sene
72360	73	1900-1905
133696	75	1905-1910
221704	78	1910-1914

Yazıda verilen bilgilere göre; Yunanistan hükümeti bütün siyasi ve iktisadi zorluklara rağmen ticaret donanmasına büyük önem verdi ve gerektiğinde bu gemileri yardımcı kruvazör olarak kullandı. Yunanistan 1883 senesinde toplam 24000 tonilatoluk 23 vapura sahipti. Bu sayı üç sene sonra 53872 tonilatoluk 74 gemiye çıktı. 1880-1889 yılları arasında Yunanistan’da deniz ticareti ile uğraşan iki tane şirket bulunmaktaydı. Bu şirketlerin sahip olduğu gemi sayısı ise toplamda 14’tü. Bu iki şirket bu kadar az sayıda gemiye sahip olmalarına rağmen ticari serbestlikten dolayı iyi gelir elde ederek, 1890 yılına girildiğinde gemi sayılarına 30’un üzerine çıkardılar. 1912 yılına bakıldığında bu iki şirket Akdeniz’de İtalya ve Avusturya ile başa baş rekabet edecek seviyeye geldiler ve her geçen gün kazançlarını arttırdılar. Bu durum Yunan girişimcilerinin deniz ticaretine yönelmelerini sağladı ve Yunanistan deniz ticaretinde hatırı sayılır bir ülke konumuna geldi. Yunanistan, Balkan Savaşları esnasında büyük ticaret gemilerinden 12 tanesini yardımcı kruvazör olarak donanmasına kattı. Bu gemilerin bazıları hastane gemisi, bazıları da posta gemisi olarak görevlendirildi. Bunlardan başka 85 tane vapur ordunun nakliyat ihtiyacı için kullanıldı. Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasından sonra Yunan ticaret donanmasının faaliyetleri daha çok batıya kaydı. Yunanistan ticaret gemileri özellikle Karadeniz’den taşınan hububatı İtilaf Devletlerine ulaştırmakta ve büyük kazançlar elde etmektedir.³⁷¹

Donanma Mecmuası’nın 146. sayısındaki “İtalya’nın Bahriye-i Ticariyesi” başlıklı yazıda, İtalya’nın deniz ticareti hakkında bilgiler verilmektedir. Yazıda verilen bilgilere göre; İtalya buharlı vapur gücünü diğer Avrupalı devletlerden daha sonra kullanmaya başladı. 1878 yılı sonlarına bakıldığında İtalyan ticaret donanması 64000 tonilato vapurdan ve 966000 tonilato yelken gemisinden oluşmaktaydı. 1888 senesine gelindiğinde İtalyan gemilerinin yüzde 25.2’si kendi bandırası altında temin edilmekteydi. Bu oran 1896 senesinde yüzde 41.7’ye çıktı. 1906 senesinde yüzde 19.6’ye indi. 1907’de yüzde 21.9, 1912’de yüzde 29.1 oldu. İtalyan tersanelerinde yıllara göre inşa edilen gemilerin tonilatoların miktarı ise; 1907’de 44666, 1908’de 26864, 1909’da 31217, 1910’da 22019, 1911’de 17401, 1912’de 25196, 1913’te 50356, 1915’te 20230 ve 1916’da 60472 tonilatodur. Birinci Dünya Savaşı’nda taht el-bahir

³⁷¹ Ahmed, a.g.m., s. 1508.

saldırıları İtalya'nın deniz ticaretini derinden sarstı ve kendi ülkesinin ihtiyaçlarını karşılamakta oldukça zorlandı. Savaşın başından itibaren İtalyanlar gemi inşasını sürdürdü ve 90000 tonilatoluk gemi ticaret donanmasına ilave edildi. Böylelikle İtalya'nın ticaret donanması 1910000 tonilatoya çıktı. Savaş sırasında yaşanan zayıflar sonucunda 1917 yılına gelindiğinde toplam 1470000 tonilato gücü bulunmaktaydı.³⁷²

Mecmuanın 154. sayısında Japonya'nın ticaret donanması hakkında bilgiler verilmektedir. Verilen bilgilere göre; Japonya'da 1884-1885 yıllarında iki büyük deniz yolu şirketinin kurulması ve 1889 senesinde deniz mürettebatı için çıkarılan kanunlar, ülkenin deniz ticaretin büyük atılım yapmasına olanak sağladı. O zamana kadar sadece Çin sahillerinde ticaret yapan Japonya artık Avrupa, Amerika ve Avustralya ile ticaret yapmaya başladı. Japonya, Çin ve Rusya ile yaptığı savaşlardan sonra ticaret hacmini daha da geliştirdi. 1896'dan 1906 senesine kadar Japon ticaret donanması 1.040.000 tonilatoya ulaştı. Bunun yanında Kore ile de ticaret hacmi genişletildi. Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde 1913 yılı itibariyle dış ticaret geliri ihracat alanında 632 milyon Yen, ithalat geliri ise 729 milyon Yen'e ulaştı. Bu miktar 3 milyar 350 milyon Frank'a eşdeğerdir.³⁷³

Donanma Mecmuası'nın 167. sayısında "Bahriye-i Ticariye Meselesi" başlıklı bir makale bulunmaktadır. Makalede, Osmanlı Devleti'nde deniz ticaretinin ihmal edilmiş olması anlatılmaktadır. Yazara göre; Osmanlı Devleti birçok önemli limana sahiptir ancak bu limanlarda istenilen seviyelerde ticaret hacmi bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti'nde demir yolu ulaşımı tam olarak geliştirilemediğinden, hükümetin ve sermayedarların deniz ticareti ve nakliyesine yönelmesi gerekmektedir. Aslında savaştan önce Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nin bazı limanlarına ticaret gemilerini göndermekteydi. Ancak savaşın ilanından sonra limanlarımıza gemiler gelmez oldu. Savaştan önce bazı Osmanlı limanlarına gelen ve giden ticaret gemileri hakkındaki bilgiler şu şekildedir:³⁷⁴

³⁷² Ahmed, "İtalya'nın Bahriye-i Ticariyesi", *Donanma Mecmuası*, S. 146, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1333, s. 1553-1554

³⁷³ Belirtilmemiş, "Japonya'nın Ticaret Donanması", *Donanma Mecmuası*, S. 154, İstanbul, 21 Şubat 1334, s. 1689.

³⁷⁴ Ahmed, "Bahriye-i Ticariye Meselesi", *Donanma Mecmuası*, S. 167, İstanbul, 30 Mayıs 1334, s. 1894.

Tablo 23. Birinci Dünya Savaşı'ndan Önce İstanbul ve İzmir Limanlarına Gelen Ticaret Gemileri

Tabiiyeti	İstanbul		İzmir	
	Adet	Tonilato	Adet	Tonilato
Almanya	434	707657	148	239726
İngiltere	4744	8478228	158	216532
Avusturya-Macaristan	824	1569978	111	117926
Belçika	234	120866	130	114822
Bulgaristan	165	91611	16	20469
Mısır	-	-	147	251745
Amerika	75	34742	400	1122299
Fransa	192	192548	166	311691
Yunanistan	2762	3083506	449	206367
Hollanda	122	221025	51	41615
İtalya	505	673325	110	187800
Japonya	2	5844	-	-
Norveç	133	254574	3	3439
Romanya	405	399137	57	53325
Rusya	968	669903	251	378681
Sisam	10	3730	62	1540
İsveç	39	62123	1	1021
Devlet-i Osmaniye	910	335987	433	118058
Yekûn	12627	17240000	2731	2405000

Tablo 24. Birinci Dünya Savaşı'ndan Önce Beyrut ve Trabzon Limanlarına Gelen Ticaret Gemileri

Tabiiyeti	Beyrut		Trabzon	
	Adet	Tonilato	Adet	Tonilato
Almanya	37	66257	49	91257
İngiltere	227	290194	5	8896
Avusturya-Macaristan	106	218746	102	168814
Belçika	15	20187	-	-
Amerika	85	60750	-	-
Fransa	164	406871	107	241371
Yunanistan	42	28255	155	115985
Hollanda	20	18444	-	-
İtalya	138	282731	50	73326
Norveç	4	3488	-	-
Romanya	3	2188	-	-
Rusya	172	225422	92	57572
Devlet-i Osmaniye	130	42457	-	-
Devlet-i Osmaniye, Yelkenli	2291	60253	7701	133440
Yekûn	3434	1731000	8261	890000

Yazar makalesinin sonunda Osmanlı Devleti'nin güçlü devletler arasında girebilmesi için bir an önce deniz ticaretine ağırlık vermesini ve bu amaç için hızlı bir şekilde büyük ticaret gemileri inşa etmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Mecmuanın 179. sayısında “Memleketimizde Ticaret-i Bahriye” başlıklı bir makale bulunmaktadır. Yazar makalenin başında Osmanlı Devleti’nin ve bütün Avrupalı devletlerin denizaltılar yüzünden birçok gemisini kaybettiklerinden bahsetmektedir. Bu sebeple artık gemi temin etmek her ülke için oldukça zor bir durum haline geldi. Yazar özellikle nakliyecilik alanında yaşanan sıkıntıları dile getirmektedir. Osmanlı Devleti bir an önce gemi inşasına başlamalı ve nakliye işini başta Yunanistan olmak üzere diğer devletlere ucuza yaptırılmamalıdır. Yazara göre; her ne kadar başka gemi inşa şirketleri kurulmuş olsa da bu konuya yeterince önem verilmemektedir. Osmanlı Devleti’nin bu konuda kaybedecek zamanı yoktur. Osmanlı Devleti bir an önce gemi tezgâhlarında ucuz, 500-1000 tonluk seri gemileri hemen tezgâhlarda üretmeye başlamalı ve birkaç ay içinde bu gemileri denize indirmelidir. Yazar ayrıca makalesinde, Rusya’nın savaştan çekilmesinden sonra Karadeniz’de ele geçirilen Rus donanmasından Osmanlı Devleti’nin ve Osmanlı şirketlerinin bir tane bile gemi alamamasını eleştirmektedir. Bu gemilerden birkaç tane bile alınıp kullanılması Osmanlı ticaret donanması için önemli bir gelişim olabilecekti.³⁷⁵

Makalede ayrıca Osmanlı deniz ticareti şirketleri ile Almanya ve Avusturya şirketleri arasında yapılmaya çalışılan bir anlaşma hakkında da bilgiler verilmektedir. Şirketler arasında gerçekleşen görüşmeler şu şekildedir:

“Haber aldığımızı göre Hilâl ve İttihad vapur şirketleriyle, Karadeniz’de sabık Rus vapurlarını almış olan Alman ve Avusturyalı sermayedaran vekilleri arasında cereyan eden müzakerat neticesinde limanımızda bir büyük vapur şirketi tesisi esas itibarıyla tekrar etmiştir. Alman ve Avusturyalılar sermayenin kısm-ı azamisini kendilerine hasr ile beraber, meclis-i idare riyasetini ve kumpanya direktörünü de kendilerinden tayin ettirmek istediklerinden İttihad şirketi bu şeraiti ağır bularak müzakereden çekilmiştir. Hilâl şirketi müzakereye devam etmiş ve mukabil bazı müsaadatla tarafeyn beyninde hemen hemen uyushmuştur. Buna göre yeni şirket Hilâl vapur şirketinin namını taşıyacak ve bunun bir şekli mütevessi’ olacaktır. Şirketin sermayesi üç milyon Osmanlı lirasıdır. Bunun nisfından bir fazlası evvel babbaki kavaninimizin emri vechle Osmanlı sermayedaranı tarafından ve yüzde 49’u Alman ve Avusturyalı sermayedaran tarafından verilecektir. Direktör ecnebi olaksa da, meclis idare reisi Osmanlılardan intihab edilmek şartıyla, meclis idare azasının salisi Osmanlı ve salisi Alman, salisi Avusturyalı olmak mukarrerdir. Şirketin merkezi darsaadet olup vapurları katiyen Osmanlı sancağı taşıyacaktır. Müzakerat hitam bulmak üzeredir.”³⁷⁶

Mecmuanın 191. sayısındaki “Sefâin-i Ticariye Buhranı” başlıklı yazıda savaştan sonra batan ticaret gemileri hakkında bilgiler verilmektedir. Yazıda bütün devletlerin kaybettikleri ticaret gemileri yüzünden büyük sıkıntılar yaşadığından bahsedilmektedir. Bu sebeple devletler hemen yeni ticaret gemileri inşasına başladılar.

³⁷⁵ Soysallıoğlu, “Memleketimizde Ticaret-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 179, İstanbul, 22 Ağustos 1334, s. 2804.

³⁷⁶ Soysallıoğlu, a.g.m., s. 2085.

Amerika ve İngiltere gibi denizci devletler dahi yaşanan buhrandan olumsuz etkilendiler. Yazıda verilen bilgilere göre; 1914 yılından 1917 yılının sonuna kadar olan sürede muhtelif devletlerin 9.537.327 tonalık vapur kayıpları vardır. Bu sayıya yelkenli gemiler dâhil değildir. İngiltere’den sonra en çok zayıat veren devlet savaşta tarafsız olan Norveç’tir. Savaş esnasında ticaret filosunu artıran devletler Japonya, Amerika ve Almanya’dır. Japonya 384516 tonalık zayıat yaşamasına rağmen bunun birkaç mislini inşa etti. Amerika’nın zayıatı 384472 tona dır. Buna mukabil Amerika limanlarına iltica eden yüz binlerce tonalık Alman gemileri bu zayıatı telafi etti. Bunun yanında Amerikan gemi tezgâhlarında her ay 300-400 tonalık gemiler inşa edilmekteydi. Almanya ise savaş sırasında, savaştan önceki ticaret filosunu bir misli daha arttırdı. Fakat Alman ticaret filosunun talepleri çok fazladır. Fransız ticaret-i bahriye armatör ve şirketleri Fransız gemi zayıatının bir tonasına varıncaya kadar Alman gemileriyle telafisini talep etmektedirler. Osmanlı Devleti’nin bilinen zayıatı ise 47902 tona olarak gösterilmektedir. Bu tabloya bakıldığında en çok zayıata uğrayan devlet Osmanlı Devleti’dir. Yüzdeye vurulduğunda Osmanlı Devleti’nin ticaret filosunun zayıatı genel mevcuduna göre yüzde 41’dir. Diğer devletlerin zayıatlarının yüzdesi şu şekildedir; Norveç yüzde 56, Fransa yüzde 32, Danimarka yüzde 31, İtalya yüzde 30, Avusturya-Macaristan yüzde 2, İngiltere yüzde 28’dir.³⁷⁷

Donanma Mecmuası’nın yine 191. sayısında savaştan sonra yapılan mütareke ile Alman ticaret filosunun ne olacağı hakkında bilgiler verilmektedir. Alman ticaret filosunun hacmi savaştan önce 5.000.000 tona idi. Bunun 1.800.000 tonasının bir kısmı İtilaf Devletleri tarafından batırıldı bir kısmı da ele geçirildi. Almanya bu zayıatı telafi etmek için, savaş devam ederken gemi inşa faaliyetlerine ağırlık verdi. Almanya’nın bu husustaki faaliyeti şu şekildedir:

“Evvela Hamburg-Amerika hattı kumpanyası hesabına yapılan sefâin:

56000 tonalık Bismark namındaki bahr-i muhit vapuru

32000 tonalık Tirpiç namındaki bahr-i muhit vapuru

Beheri 22000 tonalık 3 vapur.

Bunlardan maada 4 tanesi, beheri 18000 tonalık şilep olmak üzere 9 gemi daha muhtelif tezgâhlarda inşa edildiği gibi ayrıca beheri 17000 tonalık 2 şilep ve ayrıca 5 büyük şilep daha yapılmıştır.

2- Hamburg-Cenub-i Amerika hattı kumpanyası hesabına inşa edilen gemiler:

20000 tonalık posta vapuru

3- 35000 tonalık Colombus posta vapuru

³⁷⁷ Abidin Daver, “Sefâin-i Ticariye Buhranı”, *Donanma Mecmuası*, S. 191, İstanbul, 1 Mart 1335, s. 2274-2275.

35000 tonalık Hindenburg posta vapuru
16000 tonalık Münih posta vapuru
Beheri 12000 tonalık 12 posta vapuru
4- Şark-i Afrika kumpanyası hesabına inşa edilenler:
Muhtelif cesamette 6 vapur
5- Hansa kumpanyası namına yapılanlar:
Muhtelif cesamette 8 vapur
6- Kozmos kumpanyası hesabına inşa edilen:
Beheri 9000 ile 13000 tonalık 10 vapur
Bütün bu inşaat-ı cedidenin mecmu' bir veçhe atidir:
566996 tona 1914-1915'de yapılanlar
110000 tona 1916 Kanun-ı Sanisinde ikmâl edilenler
900000 tona henüz inşaatı hitama ermeyenler
Yekûn 1576996.³⁷⁸

Almanya'nın savaştan sonraki ticaret donanmasının son durumu şu şekilde aktarılmaktadır: Almanya'nın sahip olduğu ticaret donanmasının hacmi 4800000 tonadır. Bunun 1200000 tonası Almanya'da kalacaktır. Almanya'nın savaş sırasında verdiği zayıat 1800000 tonadır.³⁷⁹

Mecmuada Yunanistan'ın ticaret gemisi zayıatları da verilmektedir. Buna göre; Yunanistan'ın 398913 tonalık 154 vapur ve 11419 tonalık 106 yelkenli gemisi battı. 32676 tonalık 18 vapuru zapt edildi. Yunanistan bu kayıplarının tazmini için savaştan sonra İtilaf Devletlerine başvuruda bulundu.³⁸⁰

3. EDEBİ YAZILAR

Donanma Mecmuası edebi bir mecmua olmamasına rağmen içerisinde çok fazla edebiyatla ilgili yazı barındırmaktadır. Mecmuanın içerisinde; edebiyat yazıları, tenkid ve inceleme yazıları, şiirler, tercümeler, hikâyeler, biyografiler bulunmaktadır. Mecmuanın 37. sayısında Köprülüzade Mehmed Fuad'ın "Bizde Tenkid" başlığıyla kaleme aldığı yazı mevcuttur. Yazıda; batıyı beceriksizce taklit ettiğimiz ve tenkid konusunda çok başarısız olduğumuz ve bu başarısızlığın sonucunda genç yazarların bu durumdan çok etkilendiği, şevklerinin kırıldığı anlatılmaktadır. Tenkid konusunun edebiyat dünyamızda anlaşılamaması ile ilgili şu ifadeleri dikkat çekicidir:

³⁷⁸ Belirtilmemiş, "Alman Ticaret-i Bahriye Filosunun Akıbeti", *Donanma Mecmuası*, S. 191, 1 Mart 1335, s. 2280.

³⁷⁹ Belirtilmemiş, "Alman Ticaret-i Bahriye Filosunun Taksimi", *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2294.

³⁸⁰ Belirtilmemiş, "Yunanistan'ın Sefâin-i Ticariye Zayıatı", *Donanma Mecmuası*, S. 191, İstanbul, 1 Mart 1335, s. 2281.

“Öyle zannediyorum ki edebiyatımızda tenkidin manası hala anlaşılamadı. Ne Şinasi’nin, *Mesele-i Mebhûsetün Anhâ*’sı, Namık Kemal’in *Takip ve Tahrib*’i, ne Muallim Naci’nin *Muallim*’i, ne de bunlara mümasil sair bir takım asar-ı muharrirlerine münekkîd ünvanını bahşedecek bir kıymette değildir. O devir sanatkârları arasında yalnız üstad Ekrem’in *Takdir-i Elhan*’ı ve sair bazı makaleleriyle tenkid-i hakikinin mübeşşiri addolunabilir. Hamit ve Ekrem’i takip eden nesle gelince, edebiyat-ı hakikiyeyi tanımak hususundaki bütün mücahidat-ı meşkuresine rağmen bu nesil erkânı arasında hiçbir münekkîd ve bıraktıkları asar meyanında hiçbir eser-i tenkid tanımıyoruz. Bütün nazariyelerini Arabi diyerek daimi bir nakil ve iktibastan başka hiçbir şeye vakit bulamayan Tevfik Fikret nesli Verin ile Ten’in efkârını tamim ederek tenkit için az çok yeni esaslar hazırlamakla beraber, kendiliğinden mühim bir şey meydana koyamadı. Hâlbuki o nesil erkânı içinde iyi bir münekkît olmak istidadını göstermiş adamlar yok değildi. Cenab Şahabettin Bey kavaid-i şiken ve cevval zekâsıyla, H. Nazım’ın hassasiyet-i yabisesi ve vukuf ve tettebbu ile her halde şayan-ı dikkat eserler meydana koyabilirlerdi. Bugün memleketin her köşesinde feci ve zehir âlûd esenn cahil ve gaflet rüzgârı tenkit sahasında da kemal-i şiddetle mahsus olmuyor. Ben, münekkîdlik iddiasında bulunan ne şarlatanlar gördüm ki daha tenkidin manasını bilmedikleri halde, cehalet-i mazlumelerini bir efser-i gurur ile tetvîc etmek istiyorlardı. Zavallılar bilmiyorlar ki o bi-mağz kafaların nasibi ancak birkaç tezyif ve âdemdir.”³⁸¹

Mecmuanın 118. sayısında M. B. İdris’in “Lisan Bahsi ve Avam Dili” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Yazıda lisan konusundaki sorunların ülkemizde çözülemediğinden ve bundan duyulan endişeden bahsedilmektedir. Yazara göre; bu mesele her dönem gündeme gelmektedir fakat çözüme kavuşamamaktadır. Lisanımıza her geçen gün acayip kalıplar girmektedir ve girmeye devam edecektir. Son dönemlerde ortaya çıkan, dilimizden Arapça ve Farsça kalıpları çıkararak yerlerine Uygur ve Çağatay sözlüklerinden kelimeler ve kalıplar ekleme çabası oldukça ilginçtir. Dilimizin tamamen Türkçe kalıpları ile konuşulması çabası her ne kadar güzel bir amaç olsa da bazı durumları göz önünde tutmak gerekir. Örneğin, devletin resmi yazışmalarında kendine has bir dili olduğu gibi fen ve ilimle uğraşanlar arasında da kendilerine has yüksek bir dil mevcuttur. Bir de bunun yanında avam dili vardır ki bu her yerde lisanın temelini teşkil eder. Çünkü her yerde ekseriyet avâmdan oluşmaktadır. Lisanını avâmın anlayacağı şekilde basitleştiren devletler her zaman amaçlarını halka daha kolay anlatabildiler. Bunun yanında milletler, halk lisanından yeteri kadar fayda görerek fikren de yükselebildiler. Bu sebeple bizim lisan konusunda yapacağımız ıslah bir avam lisanı tesis etmek olmalıdır. Hiçbir dil sadece kendi unsurları ile ifade edilemez. Hiçbir millette görülmeyen bu durumu, tam anlamıyla doğru dürüş bir kaidesi olmayan Türkçede aramak doğru değildir. Bizim ekseriyet halkımız Anadolu olmasına rağmen bugün kullanılan birçok eski Türk sözlerini anlayamazlar. Çünkü Anadolu, Çağatay ve Uygur Türkçeleri farklıdır. Lisanımızı avâm lisanına dönüştürmek istiyorsak halkın kullandığı kelimeleri toplamak ve kullanmak gerekir. Yoksa şekilleri bile unutulmaya yüz tutan eski Türkçe kelimelerle halka bir şey öğretmek imkânsızdır. Bu sebeple

³⁸¹ Köprülüzade Mehmed Fuad, “Bizde Tenkid”, *Donanma Mecmuası*, S. 37, İstanbul, Mart 1329, s. 586-587.

yapılması gereken; Türkçenin ıstılahları Arapçadan alınmalıdır. Fen, ilim ve medeniyetin lisanı olmadığından bunları Türkçeleştirmeye çalışmak gereksizdir.³⁸²

Lisan konusundaki bir başka yazı, Haşim Nahid'in, mecmuanın 119. sayısında kaleme aldığı "Lisan Meselesi" başlıklı yazıdır. Yazıda, dilimizin daha milli unsurlarla kullanılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Yazara göre dilimizin millileştirilmesi için yapılması gerekenler şunlardır:

“1. Yabancı lisanlara mahsus edatları Türkçede kullanmamak: Mesela zi-hayat, zi-kudret yerine canlı ve kudretli demeyi tercih edeceğiz. Ba-şart yerine şu şartla, bâ-arada yerine arada ile diyeceğiz.

2. Yabancı lisanlara mahsus cümleleri Türkçede kullanmamak: Mesela eşkâl yerine şekiller, tasâvir yerine tasvirler, haste-gân yerine hastalar diyeceğiz.

3. Yabancı lisanlara mahsus terkipleri kullanmamak: Mesela maraz-ı sâri yerine sâri maraz diyeceğiz. Şems-i cihan-pirâ yerine dünyayı aydınlatan güneş, sefid renk yerine beyaz renk diyeceğiz.

4. Lisanımızda mevcut müteradif kelimelerden aralarında bir nüans kuvvet ifade farkı olmazsa Türkçelerini tercih edeceğiz. İsti'mal yerine, kullanmak diyeceğiz.

Bazı arkadaşlar, müteradif kelimelerden mesela “merhamet” ile “acımak” arasında bir nüans, şöyle birbirinden ancak dikkatle ayırt edilebilen iki renk arasındaki hafif bir ayrılık derecesinde bir mana farkı görüyor ve her ikisinin de yerine göre kullanılması fikrindedirler.

5. Her lisanın –böyle unsurlarından sonra- bir de söyleyiş tarzı var. Türkçede bu söyleyiş tarzının en güzeli İstanbul'unkidir. İstanbul Türkçesi Osmanlı Türkün siyasi hududu dâhilinde ve haricinde bulunan mevkii lehçelere tercih edilecek ve tekâmülüne çalışılacak.”³⁸³

Lisan meselesi hakkında yapılan tartışmalar hakkında mecmuanın 131. sayısında Hüseyin Kâzım'ın “Pek Eski Bir Kavga” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Lisanın millileştirilmesi konusunun çok abartılmaması gerektiğini savunmaktadır. Bunun yanında Arapça ve Farsça tamlamaları Türk dilinden çıkarmanın dilin ruhuna aykırı olduğunu belirtmektedir. Yazara göre çok uzun süreden beri dilimize yerleşen bu tamlamalar ile insanlar duygularını net bir şekilde aktarabilmektedir. Bunun yanında Türk dilinin millileşmesini savunan kişilerin “zavallı Türkçe” demeleri yanlıştır.³⁸⁴

Hüseyin Kazım lisan konusuna *Donanma Mecmuası*'nın 132. sayısındaki “Halka Doğru” başlıklı yazısında devam etmektedir. Hüseyin Kazım bu konuda yazı yazmayı kendisi için milli bir vazife olarak görmektedir. Çünkü Türk'ün istikbalinde lisan ve edebiyat konuları çok önemli bir yer tutmaktadır. Hüseyin Kazım bu kısa yazısında bir takım sorular sormaktadır. Hüseyin Kazım'ın sorduğu sorular şu şekildedir:

³⁸² M. B. İdris, “Lisan Bahsi ve Avam Dili”, *Donanma Mecmuası*, S. 118, İstanbul, 2 Aralık 1915, s. 1107-1108.

³⁸³ Haşim Nahid, “Lisan Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 119, İstanbul, 9 Aralık 1915, s. 1115.

³⁸⁴ Hüseyin Kazım, “Pek Eski Bir Kavga”, *Donanma Mecmuası*, S. 131, İstanbul, 9 Ağustos 1333, s. 1306.

“İçtimaiyattaki ahkâm ve nazariyat ne derecelerde katidir. Faraza bir devr-i kaim her türlü mesalik ve nazariyatı zir ü zeber etmeye kâfi midir? Âlemde zatın ve resmiyetin derece-i ehemmiyeti nedir? İki sene evvel siyasi akideleri bile mefhum muhalifi ibraz eden birkaç sahib-i kalemin iki sene sonra akaid-i edebiyede bu derece-i i'tizale -ne için ve ne gibi müesseriyyet neticesinde- takrib edebilmek ihtimali var mıdır? Hakka doğru gitmek, halk edebiyatıyla meşgul olmak için yalnız terkipleri feda etmek, ammenin değil, avamın şive-i beyanatını imlâda tatbik eylemek de kâfi midir? Ana yurdu olan Anadolu bir zevk-i bediîye veya bir tahsis-i edebiye bigâne değilse onunla bugün tervic edilmek istenilen halk edebiyatı arasında nasıl bir münasebet veya karabet vardır? Faraza Büyüka'da haftada bir, bir nâdî-i edep ictimai etse de vicdan-ı milli orada tayin etse, mutlaka o bezmin takdiratı haricindeki neşriyatta milli edebiyattan bir şama bile bulunmasına hüküm edilse bu edebi ne derecelere kadar makbul olabilir. Bir şiire Ergenekon efsanesinden birkaç kelime girmekle çobanın kavalı, Fatoş'un gözleri, ıssız köyü, susuz göl, kurumuş çay, bağrı yanık âşık, gurbettede maşuka gibi birkaç tabir ile bir eser-i milli bir mahiyet almak ihtimali var mıdır? Türk, pek kadim ve şaşılar bir medeniyet sahibidir, bu medeniyet hiç bir istihaleye tabi olamaz mı? Tekmil hassasından mahrum mudur? Türk bugün muhtelif kısımlara ayrılmış: Şimalde, şarkta, cenupta Türk var. Acaba onların telakkیات-ı edebiyesi nasıldır? Turanilerden bir kısmı Arap âlemiyle temas etmiş, faraza bugünkü Macar edebiyatından -bu itibar ile- bahsedilemez. Fakat onların da turan evladı olmak hasebiyle tahsisat-ı edebiyedeki tahvilleri esasıyla, burada şark ve İslam muhitinde yetişen Türklerin zevk-i edebiyesindeki tebdil-i esasatı tetkik edilemez mi? Selçukilerin, Kayıhanlıların garp Türkçesi itibar edilen bu lisanın edvar-ı tahvilindeki vazifeleri ne olmalı idi? Yahut ne idi, hissen ifa edilebildi mi? Ve diğer bir nazariyeye göre gayr-i kabil-i müdafaa-i müessirat garp Türkçesini ne türlü bir şekil ile asr-ı âhire kadar getirdi.”³⁸⁵

Donanma Mecmuası'nda pek çok edebi konuda fikirler beyan edilmektedir. Mecmuanın 141. sayısında Nüzhet Haşim “Edebiyatta Şahsiyet” başlıklı bir yazı kaleme aldı. Yazıda, her yazar ve şairin kendi üslubu olması gerektiğinden bahisle dönemin yazarları hakkında şu fikirler paylaşılmaktadır:

“Hiç şüphe yok ki edebiyat-ı cedide şairlerini müştereken gösteren ve hepsini birlikte Hamid devresinden ayıran bir üslup umumiyeti vardır. Yine inkâr edilemez ki, bu onların içinde en ziyade edebi otoriteyi haiz olan fikrinde bütün kemaliyle göze çarpar. Evet, Fikret ve onunla beraber diğer arkadaşları, Hamid'in lisanından başka bir lisan kullanmışlardır. Fakat mesele burada bitmez. Belki usul buradan başlar. Müstakbelin münkadı bana kalırsa en ziyade şu noktaları, Fikret'i Cenab'dan, Cenab'ı Faik'ten, Halit Ziya'yı Rauf'dan, hülâsa her birini diğerlerinden ayıran hususiyetlerin neler olduğunu, her birinin ruhunu ve kâinatı nasıl görebildiğini, hangisinin tahlilde, hangisinin tasvirde daha ziyade muvaffak olduğunu, his ve hayallerinin birbirinden nasıl ayrıldığını arayacaktır. Ve asıl maharet, bunları meydana çıkarabilmektir. Fransız edebiyatçılarından Charles Lalo'nun dediği gibi: istihza güç bir şey değildir, ağır başlı bir edebiyatçı böyle şeylere kulak asmaz. O bilir ki her insan ve bu meydana her şair, küçük büyük birer ayrı psikoloji kitabıdır. O nafiz nazarlarla tetebbu edilmeli; mutlaka meydana başkalarına benzemeyen bir şahsiyet çıkar.”³⁸⁶

Donanma Mecmuası'nda yabancı şair ve yazarları tanıtan yazılar da mevcuttur. Örneğin, 87 ve 88. sayılarda Halid Fahri'nin “Goethe” başlıklı yazıları vardır. Bu yazılarda, Goethe'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmektedir.³⁸⁷ Halid Fahri'nin tanıttığı bir başka Alman şair “Schiller”dir. Mecmuanın 98, 99 ve 100. sayılarında, Alman yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgiler sunmaktadır.³⁸⁸

³⁸⁵ Hüseyin Kazım, “Halka Doğru”, *Donanma Mecmuası*, S. 132, İstanbul, 16 Ağustos 1333, s. 1322.

³⁸⁶ Nüzhet Haşim, “Edebiyatta Şahsiyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 141, İstanbul, 18 Teşrin-i Evvel 1333, s. 1477.

³⁸⁷ Halid Fahri, “Goethe”, *Donanma Mecmuası*, S. 87, İstanbul, 1 Nisan 1915, s. 618-619.

³⁸⁸ Halid Fahri, “Schiller”, *Donanma Mecmuası*, S. 98, İstanbul, s. 764-766.

Mecmuada tanıtılan bir başka yabancı yazar, “Voltaire”dir. Enis Avni, mecmuanın 38. sayısında Voltaire’in hayatı ve felsefesi hakkında yorumlar yapmaktadır.³⁸⁹ Yabancı edebî şahsiyetlerin yanında yerli edebî şahsiyetlerde tanıtılmaktadır. Mecmuanın 107. sayısında Cenab Şahabeddin “Tevfik Fikret” başlıklı yazısında Tevfik Fikret’in fiziki görünümü ve şahsiyeti hakkında bilgiler vermektedir.³⁹⁰ Hakkında bilgi verilen bir diğer yerli edebî şahsiyet Namık Kemal’dir. Ferid Vecdi’nin mecmuanın 29. sayısında kaleme aldığı “Kemal” başlıklı yazı, Namık Kemal’in yaptığı çalışmalar ve yazdığı eserleri anlatmaktadır.³⁹¹ Ferid Vecdi’nin hakkında bilgiler verdiği diğer bir kişi de Mehmed Esad Galib Dede’dir. Hayatı hakkında bilgiler verildikten sonra şiirlerinden örnekler sunulmaktadır.³⁹²

Donanma Mecmuası’ndaki edebî yazılar içerisinde şiir önemli bir yer tutmaktadır. Dönemin önemli şairlerinin yanı sıra tanınmamış şairlerin şiirleri de mevcuttur. Bunun yanında birçok tercüme şiir de mecmuada yayınlanmaktadır. *Donanma Mecmuası*’nda birçok konuda şiirler bulunmaktadır ancak yayınlandığı dönemlerde savaşların meydana gelmesinden dolayı şiirlerin çoğu askerlik ve kahramanlıklar üzerinedir. Mecmuanın 1. sayısında donanmaya yardım yapılması ile ilgili “Veriniz” şiiri şöyledir:

“Veriniz
Veriniz; şanlı vatandaşlarım, ihsan ediniz!
O muhabbetli donanmamızı ikmal edelim!
Rayet satveti deryalara isal edelim!
Veriniz! bezl ediniz titremeden ediniz...
Veriniz! bezl ediniz! çünkü ey ihvan-ı vatan
Başka bir gaye-i meşruiyeye hadim bu sefer;
Zabt-ı aktare şitab etmiyoruz bize bu sefer;
Fikrimiz hak ile tahlis-i kâriban-ı vatan !
Dün cihanlar deviren şir muhabbet-i asrın
Gücü yetmez mi iş zerre kadar bir mevre?
Şanlı Osmanlıdaki pençe-i kahr vüzura
Hail olmaz. Verin, ey sevgili ihvan, ve Türk!
Veriniz! cemi ianat ederek sertaser
Ahenin kale-i çuvalayı teşkil edelim.
Desti izrar uzanan düşmanı tenkil edelim!

³⁸⁹ Avni, “Voltaire”, *Donanma Mecmuası*, S. 38, İstanbul, Nisan 1913, s. 646-651.

³⁹⁰ Cenab Şahabeddin, “Tevfik Fikret”, *Donanma Mecmuası*, S. 107, İstanbul, 2 Eylül 1915, s. 915.

³⁹¹ Ferid Vecdi, “Kemal”, *Donanma Mecmuası*, S. 29, İstanbul, Temmuz 1912, s. 221-228.

³⁹² Ferid Vecdi, “Mehmed Esad Galib Dede”, *Donanma Mecmuası*, S. 18, İstanbul, Ağustos 1911, s. 1620.

Yeni Türkiye'nin olsun şerefi balater !
Veriniz! Varımızı devlete ihda edelim!
Ekelim mezrai atıye ki bir gün elbet
İktitafı semerat eyleyecektir millet;
Yarın almak emeliyle bugün ita edelim!
Veriniz kuvvetimiz git gide müzdead olsun!
Seyyiât için sel edilen dünkü süyuf hu nihvar
Sulh-ı sermedle bu alem olacaksa meskun,
Edecek ağleb olan devlet onu istihsal:
Verin! Osmanlıların namı ile mâlâmâl
Olsun averd-i şecaat gibi gelecekse gülgeşt-i sükûn.”³⁹³

Mecmuanın yine 1. sayısında Recaizade Mahmud Ekrem'in “Hizmet-i Mukaddese-i Askeriyenin Münasebeti Vesilesiyle Bütün Orduya Takdime-i Hürmet” başlıklı şiiri mevcuttur:

“Bizde giydik formayı, taktık silah,
Ordugâhı boyladık per inşirah
Kattı askerlik hayatı cana can
Eyledik talime gayret her sabah.
Bitti, pek çok sormadan, talim işi
Oldu zahir cenge gitmek hevesi
Harbe dair şanlı rüya görmeyen,
Fırkamızda, yoktu hatta bir kişi.
Bir havadis çıktı birden “Müjdeler harp açılmış... Şimdicek aldık haber”
Eylemiş cüret hududu geçmeye
Kahbelikle leşker-i a'dâ meğer.
Kimde takat-ı sabr? Artık cümleten
Hazır olduk gitmeye müsavad, şen
Yokladım her keste aynı itikat:
Taalluka gazi denir cenge giden.
Bir geceydi toplanıp çıktık yola,
Şevkimizden bakmadık sağa sola.
Mevki-i harbe varınca çar çabuk
Fırkamız taksim olundu üç kola,
Önde ay yıldızlı râyât-ı zafer . .
Hoştu, pek hoştu, bu şenlikli sefer!
Düşmanı seçtik uzaktan simsiyah
Beş taburduk biz, o, on beş bin nefer!
Onların durduk mukabil oyununa,

³⁹³ M. R., “Veriniz”, *Donanma Mecmuası*, S. 1., İstanbul, 5 Mart 1326, s. 27.

Hepsini kırdık, günahı boynuna..
Yaradan göğsü nişanlı bazımız
Maderin girdi mübarek koynuna,
Farkı yok tez canlıdan mercanlının
Galip oldu ordusu Osmanlının
İşte meydan vegâ' çıkın yine
Ey vatan, ey sevgili, müşfik ana.
Cümle emelim feda olsun sana!
İsterim vermek, yolunda, canımı
Etmemiş kismet bunu rabbim bana.
Bir vazifesidir, vatanperverliğim.
En büyük şan ve şeref askerliğim!..
Ayrılırsam meslek-i merdaneden
Nefsime bir töhmet olsun, erliğim!”³⁹⁴

Donanma Mecmuası'nın 12. sayısında Türkistan'da yaşanan zelzele üzerine İzzet Ulvi tarafından yazılan şiir şu şekildedir:

“Bir ovada düşünüyor tasalı bir ihtiyar,
Her yer harab... her gelen ses sanki baykuş feryâdı;
Semasına korkunç bir kartalın kanadı
Kapamış hep her tarafta kanlı, uzun mezarlıklar.
Ey kardeşler! Zelzeleden alt üst olan, yıkılan
Bu yer bizim-bu ihtiyar- ilk yurdumuz, Türkistan.
Osmanlılık buradan çıktı, bu mukaddes topraktan
Lâyık mı ki bu ananın işi olsun yâs, figân?
Almatu'da, Yedi Su'da, kar üstünde aç, çıplak
İniliyor sakat gençler, ihtiyarlar, yetimler;
Bahtsızları –yazık, yazık!- yoksulluk boğacak.
Bütün bunlar öz kardeştir. İmdat ister, isterler;
Her şey diyor: Cinse yardım!.. Verme deme ah sakın!
Dul kadınlar ve genç kızlar düşmana el açmasın!”³⁹⁵

Mecmuanın yine 12. sayısında M. Rauf'un, Leopardi'den tercüme ettiği “İtalya'ya” başlıklı şiiri bulunmaktadır. Şiire, *İtalya'da vahdet-i siyasiye husulünden evvel söylemiştir* dipnotu eklenmiştir:

“İtalya'ya
Ey muvattanı! Ey köhne burûc! Ey kuleler! Paslı ve sessiz
Heykelleri!... ey kantaralar! Abideler!... siz,

³⁹⁴ Recaizade Ekrem, “Hizmet-i Mukaddese-i Askeriyyenin Münasebeti Vesilesiyle Bütün Orduya Takdime-i Hürmet”, *Donanma Mecmuası*, S. 1, İstanbul, 5 Mart 1326, s. 25.

³⁹⁵ İzzet Ulvi, “İlk Yurd”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, s. 1069.

Ey Tuhfe-i ecdâd!
İfşa ediniz! Söyleyiniz! Nerede o mâzideki şevket?
Mâzideki şimşir-i zafer? Tac-ı mehâbet?
Eyvah!... O peder-dâd
Ziynetlerini, süslerini terk ederek, ey vatan zâr
Artık pür-üryanını etmekte sin ezhâr.
Lakin o ne kanlar?
Sinendeki bin dağ-i dil-efrûz ile müdhiş. Elem efzûd
Bir hâlet içinde ölüyorsun bana meşhûd
Ey dilber-i sehâh!
Zülfün ne için böyle perişan? Nikâbın dedride?
Destin ne için sımsıkı zincirler içde
Yerlere serilmiş,
İhfâ ediyor vechini, giryân oluyorsun müteellim..
Kim koydu bu hale seni? Hangi yed-i zalim?
Müstagrâk-ı nâliş
Matem sür!... Evet; ağle, fakat ağla sen ey çehre-i pür-gâm!
Ey âleme dün hâkim olan hân-ı muâzzam!
Ey şanlı İtalyam!”³⁹⁶

M. Rauf’un bir başka tercüme ettiği şiiri mecmuanın 26. sayısında yer almaktadır. Şiir şöyledir:

“Aşiyân-ı Gâram
Kalbim girân-bahâ ve mücellâ simâkıdan
Mebnî-i seray-ı kaysere benzerdi bir zaman
Bir ordu barbar-ı askeri halinde delişken
Binlerce ihtiras onu hedm etti gühân...

Bir demde oldu piş u pesim bir harabe-zar
Baykuş, yılan, menâmi yabani şükufeler
Enkâz-ı kalb zarımı setretti sertâser;
Pişimde oldu cilde-nümâ tûde tûde hâr;

Günlerce şâhid-i fecâiti oldum bu mektebin;
Birçok zaman enis-i gâm u ızdırab idim,
Bir hayli şeb-i girive ile mehcur-ı hâb idim;

Kurtardı akıbet beni bal-i muhabbetin
Kâşanemin enkâzını cem edip hemen

³⁹⁶ M. Rauf, “İtalya’ya”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, s. 1065.

Kurdum hezâr-ı aşkıma mahsus bir eşya”³⁹⁷

Mecmuanın 50. sayısında bulunan Aka Gündüz tarafından yazılan “Topçu Türküsü” başlıklı şiir şu şekildedir:

“Biz ayrıldık anamızın o sıcak
Kucağından, denizlere atıldık.
Başa çektik, ay yıldızlı bir sancak
Şehitlerin izlerine katıldık..
Donanmanın topçusuyuz cümlemiz,
Esirimiz olacaktır her deniz..

Bu çıldırmış, ak köpüklü yollarda,
Nice Türk’ün, yiğit kanı döküldü...
Hak kuvveti toplanınca kollarda, bağrımızda yas düğümü söküldü.
Donanmanın topçusuyuz cümlemiz,
Esirimiz olacaktır her deniz

Kaptan baba! Bekliyoruz, git söyle!
Hakanımız ferman etsin: Atalım
Her ateşte, o zulümkâr, o koca
Düşmanları, birbirine katalım.
Donanmanın topçusuyuz cümlemiz,
Esirimiz olacaktır her deniz.

Galip değil, bize kalkan korkak el!
Mahkûm olmaz, ruha hâkim olanın;
Yüreklerde varken büyük bir emel,
Tanrım biz de bulundukça imanın.
Donanmanın topçusuyuz cümlemiz,
Esirimiz olacaktır her deniz...”³⁹⁸

Aka Gündüz’ün bir başka şiiri mecmuanın 52. sayısında yer almaktadır. “Genç Türk Kahramanına” başlıklı şiir, şehit kardeşler namına ithaf edilmektedir:

“Asırlar mı? Seneler mi? Bilmiyorum... Bir zaman
Bir görünmez, kara baykuş kanat gerdi vatana;
Kahkahası yıldırmadı, gerinmesi bir tufan,
Benziyordu: Her cennetten tard olunmuş şeytana...
Ana baba, çoluk çocuk, genç ihtiyar, kız kızan

³⁹⁷ M. Rauf, “Aşiyân-ı Garam”, *Donanma Mecmuası*, S. 26, İstanbul, Nisan 1328, s. 73.

³⁹⁸ Aka Gündüz, “Topçu Türküsü”, *Donanma Mecmuası*, S. 50, İstanbul, 5 Temmuz 1914, s. 19.

Korkusundan, gölgesine her gün yanan yanana;
Bir tarafta için için zehir ve kan ağlayan...
Bir tarafta ırz ve namus, vicdan satan satana;
Bir tarafta tütmez olmuş, ocaklardan bir duman,
Bir tarafta alkış, servet; fazilete çatana...
Asırlar mı? Seneler mi? Bilmiyorum... Pek yaman
Bir zalimin, bin zalim ile ün sürdüğü bu vatan,
Bütün masum insanlara kılmıştı bir zindan;
Her şey korkunç, kakhâr idi, her şey kahpe, her şey kan...
Sade bir şey korkmuyordu, sevinmiyordu bir zaman
Sade bir şey: -Bağrınızın içindeki şu iman!
O, ilâhi varlığıyla söylüyordu daima:
Ey mazlum Türk! Bana inan, düşmanlara aldanma!
Kısa olur yaşayışı kan sömüren kansızın...
Seni esir eden kimdir? Biliyor musun?: Heyûlâ!
Ne korkarsın? Korkulur mu cesedinden cansızın?
Kalbin çarpsa, elin kalksa, çabuk biter bu dava,
O an biter, yüreğini yiyen, özün her sızın;
Hep senindir her saadet, bu ufuklar, şu sema...
Şimdiden sonra parlayacak, bayrağında yıldızın.
Korku, korku... O kapkara baykuştan da karaydı;
Helal değil bayraklarda, sönmüş gitmiş bir Ay'dı;
Her bir geçen zulmü, kahır, millet duydu ve saydı,
Yıkılacak yer sağlamdı, yıldırımından saraydı...
Kurtulurduk! Derdi. Eğer bir yıkıcı olaydı.
Atıf, Atıf! O yıkıcı sen çıktın!
O sarayı temelinden, sen yıktın;
Fakat bil ki, senin yıkman, yakmaktı;
Zilletten çıkıp, hakka tapmaktı.
Zulmün zalim kalesini devirdin,
Zulmetleri, tuttun nura çevirdin.
Atıf, atıf! Unutursak seni biz,
Şahit olsun koca tarihi: Deniz!
Zaten senin unutturmaz şanın var,
Türk oğlusun, damarında kanın var...
Yalnız bırak! Ben derdimi dökeyim,
Kalbimdeki düğümleri sökeyim...
Bırak Atıf! Ruhum biraz çağlasın...
Artık görmez olan gözüm ağlasın!
Türk yiğidi! Hürriyeti sen aldın,

Bu milleti, saadete sen saldın.
Aylar yıllar, geçti... Fakat nihayet
Bu millete yine geldi felaket...
Yine ana, çoluk çocuk, kız kızan
Ağlıyorlar, inliyorlar kahırdan...
Bırak beni; ruhum biraz çağlasın;
Nankör olan bu kör gözüm ağlasın...
Aylar yıllar, geçse de...
Geçmez benden bu hasret...
İç şerbeti içse de
Sönmez bende hararet...
Temizlenmez yüzümde
Bu nankörlük kararı
Açılmıştır özümde
Sağmaz namus yarası...
Fakat benim kahramanım! Bu sefer
Bil ki değil, istibdadın bu eser...
Bırak beni! Hicran aksın dilimden,
Bir yudum iç; bu zehrime elimden:
Ey Atıf'ım Perister'den gelen yolu bulda sor
Öksüz yaşı gibi niçin; mahzun akar Dragor
Hani dün ki, o gururlu köpükleri, ahengi?
Yeşilyurt'un niçin solmuş o çiçekleri gülleri?
Perilerin kanadıyla gölgelenen "kavaklar
Yine neden boyun bükmüş? Çökmüş süslü saçaklar...
Türk'ün asil ayağını bus eylemiş ovalar
Yine neden hep sararmış? Niye ıssız yuvalar?
Fakat benim kahramanım! Bu sefer
Bil ki değil? İstibdadın bu eser:
Düşman! Düşman!.. Oralara atıldı...
Fakat yalan! Hepsi bizim elimizle satıldı!
Hürriyet için sen canını, ettin yurda bergüzâr;
Başkaları hürriyet için! Yurdumuzu sattılar...
Tüfeğini sen gençliğin namusuna dayadın;
Onun için bir "Kahraman" kaldı o büyük adın.
İşte bu gün yine gençlik, uzatıyor namusu!
Ver elini, büyük kardeş! Kaldıralım nâkusu!..
O ol ki kuva-i iman, bağrımızda her zaman,
Ver elini, ey kahraman, bitsin artık bu hicran.
Ey Rumeli! Ey şehitler! Bizden size bine selam!

Gam çekmeyin! Ahd eyledik, alacağız intikam!”³⁹⁹

Donanma Mecmuası’nın 56. sayısında Cenab Şahabettin’in Balkan Savaşlarının en kötü günlerinde kaleme aldığı “Hilâl-i Giryan” başlıklı şiir şu şekildedir:

“Aldım haber ey vatan geçende
Düşman seni darba cüret etmiş;
Sevdim seni galibiyetinde,
Mağlup isek eylerim perestiş!

Tahkire vatan seza değildi
Katlandı başında tac-ı milli,
Göğsündeki cerihasıyla şimdi
Alkış değil istiyor teselli!

Ağlar vatanın şıab ve şeybi
Her sinede saplı kanlı mızrak:
Setr eylemez bu zahm-ı ayıbı
Gönlü bize olsa mavi bayrak!

Biz matem-i zül içinde, düşman
Mecnun-ı zafer ve mest-i cünûndur.
Mağrur oluyor cerâiminden
Kim küşte-i şadi-i cünûndur.

Mescitleri yıktılar ayakla
Çiğnendi minareleri, dirîgâ!
Müminleri kovdular dayakla
Kandiller edildi cam-ı sahbâ

Artık o zavallı Rumeli’nde
Öksüz gibi kaldı şimdi her yer:
Bir asıfe-i memat içinde
Ağlar dereler, ağaçlar eğilir

Ecdadımız Asya’dan geçerken
Ahfâdını aynı hisde sandı;
Bu şüphe geçen ki harbimizden
Toprakta kemikleri utandı.

³⁹⁹ Aka Gündüz, “Genç Türk Kahramanına”, *Donanma Mecmuası*, S. 52, İstanbul, 20 Temmuz 1914, s. 51.

Hiç kimsede kalmamış ümit
Her zahmını dest-i yeis bağlar,
Bu kes vatanın içinde şimdi
Afakî, seması, haki ağlar!

Herkes biraz ayıp ve zillet aldı
Balkanlara kan kusan oyundan;
Osmanlılığın ne farkı kaldı
Cellâdına yalvaran koyundan?

Ey Türk yüreğinde şimdi gizle
Bir hissi ki kandır ibtisamı:
Dimağınla, demekle, kan Türke
Her an bile tig-i intikamı!”⁴⁰⁰

Balkan Savaşları ile ilgili bir başka şiir, mecmuanın 78. sayısında bulunmaktadır. Halid Fahri’nin Balkan harbinden etkilenerek yazdığı “Gülistanlar, Harabeler” başlıklı şiiri şu şekildedir:

“Omuzlarında ipek şallarıyla bakireler
Ağaçlı bir yolun üstünde serseri dolaşır
Sükût içinde akarken fısıldaşır dereler;
Nesim, kızlara baygın menekşe itrî taşır.
Su başlarında uyur nazlı, yavru ceylanlar.
Yavaşça dalgalanır ta uzakta bir tarla
Geçer çayırları yorgun koşan küheylanlar
Nedimeler sorar abada hıçkırıklarla:
Şu karşı ufka düşen nâ-şüküfte, penbe hilâl
Pırıldıyor acaba hangi bir gülistanda?
Bahar açıldı sönerken hadikalarda melâl
Papatyalar bakalım bir gümüş bu hovardanda!
Dumanlı dağların üstünden âsmânı aşalım;
Omuzda şallarımız, alnımızda yıldızlar:
Sabah olunca gülistana doğru yaklaşalım!...

Papatyalar gibi hülyalı, saf olan kızlar!
Zehirli sam yeli soldurdu gül fidanlarını,
Şikeste dalların üstünde ağlıyor kuşlar.
Arar zavallı vatan eski kahramanlarını;
Öter harabelerin her yanında baykuşlar.

⁴⁰⁰ Cenab Şahabettin, “Hilâl-i Giryan”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 10 Ağustos 1914, s. 123.

Su çağlamaz, kan akar şimdi her bir ırmaktan.
Gözüküyor tepelerden çoban kız ile davar.
Çimende vazgeçiniz türküler çıkırmaktan
Yıkık minareli mescidde çan sedaları var.
Harab köylere hummalı bir sükut iniyor;
Zavallı şaire kuşlar diyor: - rebabını as!
O, bir zaman gece gündüz akan sular diniyor,
Yosunla örtülüyor çeşmelerde altın tas
Nedimeler, geçiniz kimsesiz beyâbân!
Kederli annelerin zülfü tel tel oldu bütün.
Neşîdenizle hümuş etmeyin hayabanı;
Gidin, birazda karanlık harabelerde ötün!...”⁴⁰¹

Mecmuanın 58. sayısında Necmeddin Sahir’in, Yavuz ve Midilli gemilerinin Osmanlı Devleti’ne katılması üzerine iki gemiye hitaben kaleme aldığı coşkulu şiir şu şekildedir:

“Bugün ki yeis ve azabın nedir güzel millet?
Evet, niçin, bu gün afak-ı handezar gide
Tavâfa başladı bak bir sehâbe-i zulmet,
Kâh yeis ve matemi hep kalb-i nâlekâr gide...

Fakat bu yeisini terk eyle... Bak Reşadiye’yi
Ve Sultan Osman’ı gasp eyleyen denî millet;
Düşman ki işte bu gün ah o, İngiliz kavmi.
O kahpe millete artık müebbeden lanet...

Evet, azabı ben şimdi anladım, lakin
Mukadder olma, ey Osmanlı sen bu hadaa için;
Evet, o millete artık size bu gün tel’in.
Fakat azabını terk eyle... Çünkü işte bugün,

Büyük ve muhterem, âlicenap olan Alman
Kulûb-ı millet-i İslam, hiç unutmayacak
Güzide hâtıra-i nakş etti: Pür şeref, pür şan
Goben, Breslav’a artık çekildi al sancak.

Mehin emelleri mahvoldu şimdi İngiliz’in
Uyûn kahrı bak işte korkarak fikren.
Laka-yi saf ve besiminde şimdi Akdeniz’in

⁴⁰¹ Halid Fahri, “Gülistanlar, Harabeler”, *Donanma Mecmuası*, S. 78, İstanbul, 25 Kanun-ı Sani 1915, s. 474.

Elemli bir kamerin aksi muttasıl giryan...

Düşün ki ruhuna laka-yi yeis eden elemin,
O eski hâb-ı felaket, o hâl-i pür ehvâl;
Düşman ki şahid-i hüznü bu levha-i âdemin
Ebed-i nişane-i lânet olan zevâl-i hilâl.

Goben, Breslav'ın ünân-ı şan ve muhteşemi
Yavuz, Midilli'ye kalb oldu... Ey sevimli vatan!
Çıkıp selamla denizden o ruh-ı muhteremi,
Yavuz ki Türklüğü alâ eden büyük hakan.

Gözünde şu'le-i irfân ve ihtişam-ı dehâ
Parıldıyordu mehâbetle, her zaman nirân,
Onun dimağ-ı güzinde mürtesemdi zekâ,
Bütün tefekkürü, âmâli: i'tilâ'-yı vatan...

Evet, Yavuz o cihangir, o muhteşem sultan
Çıkınca taht-ı muallâ-yı âl-i Osman'a,
Sada-yı tünd ve mehebbiyle titremişti cihan;
Düşürmemiş bizi asla hazîz hüsrâna...

Vatan ve milete ait tasvîrâtıyla,
Hilâle düşman olanlarda vakf-ı hayret idi;
Bülent emelleri, ulvi tahassüsâtıyla,
Bütün cihana veleh-zâ-yı sît-u şevket idi;

Büyük donanmayı vaktiyle eyleyip ihzâr,
Açıldı bahr-i sefidin cenah-ı şevketine;
Ki düşman işte o yerlerde eyliyordu güzâr,
Firara başladı lakin bakınca heybetine...

O yıl gâvurları tehdit için bahara kadar
Yavuz'da Rumeli sahillerinde dinlendi;
Bahar gelince sükûnetle cenge verdi karar,
Kudüs'le, Mısır'ı ve Bağdat'ı fetih için şendi.

Cenab-ı Hâlik-i Rahmâna eyleyip şükran,
Gazanfer ordu ile bak cihanı zapt etti;
Atıldı sahne-i hûn-rîze her zaman şâdân,

Kudüs'le, Mısır'ı ve Bağdat'ı şanla feth etti...

Nihayet işte o yerlerde muhteşem râyet,
Temevvüc eyledi rengi-i muhabbet alıyla;
Sürur ve fahr ile Yavuz ki eyleyip avdet,
Çalıştı millet-i âliye, taab haliyle.

Rodos'ta kan döken a'dâyı mahv için her an
Kavi donanmayı tersine azim ve cehd etti;
Fakat Yavuz o cihangir o muhterem sultan,
Azab-u kahr ile bir günde bak vefat etti?

Hayır, o ölmedi, ey Türk! Düşün ki ruh-i selim,
Harîm kâbe-i iclâle irtika etti...
Doğar nigâhıma daldıkça bir hayal-i besim,
Ki şanlı bayrağa bir gün bakıp dua etti:

Sen ey ele muazzam, sen ey ele kadir
Bu gün bu millete sen rehber-i beka göster...
Deyüb getirdi salâbetle bir büyük tekbir;
Hitab-ı azat ve ulvisi kalbe vecd-i aver...

Düşün ki ey ulu millet! Bu, bir hitab-ı selim;
Bu, bir hitab-ı mukaddes ki: hep zafer-i meşhûn.
O şanlı, muhterem ecdada her zaman ta'zîm;
Âdem diyarına yükseldi çünkü bum-u şuûn.

Evet, o, ölmedi, bak şimdi: küştî-yi Yavuz
Kederli Akdeniz'in yaslanınca sinesine,
Tulûâ başladı her yerde bir ziya-i şümûs:
O eski devre-i haşmet gözüktü işte yine...
Küşade oldu bugün bak o eski bâb-ı necât;
Bırak, o kerbe-i hicranı, ey sevimli vatan!
Eğer, şebâb-ı münevver ederse cenge sebât,
Müebbeden yaşar, elbet büyür, güzel Turan.
Müebbeden yaşamak, işte en güzel destur:
Fakat cerîha ki artık düşünme yeisi bırak,
Ve çünkü düşman mel'ûni eyleyip makhûr,
Bu gün Cezair'i: "Yavuz", "Midilli" kurtaracak.
O mâî kubbe-i ulvide yükselince hilal,

Adüvv-i zalimin elbette ser-nigûn olacak.
Samim ruhunu suzân eden o zehir ve melâl
Cünûd-u zalim adâdtan intikam alacak.
Senin hayatını elbette donanma kurtaracak,
İlelebet ona yardım, muavenet eyle;
Düşün ki hasm-ı zebûnun yunan dinin alçak,
O kahpe düşmanı imhaya azim ve ceht eyle...
Senin bu hizmet ve azminle bak cezirelerin
Leyâl-i târ-u melâlinde bir sabah olacak;
Senin hayatına düşman o kanlı didelerin
Haşîn nazarları artık müebbeden yanacak...
Düşün ki işte bu gün sen, cezireler bikes,
Azab-u kahr ile gözler levayı haşmetini;
Semûm-u yeis ve felaketle çırpınan herkes,
Senin de bekliyor artık cevap-ı dehşetini...
Bugün Midilli, Sakız bak, Rodosla, kanlı Girit,
Yazık ki pençe-i düşmanda bir mezar oldu;
Yazık ki boşluğu dövmekte hande-i tehdit,
Nihayet işte bu gün hepsi bir serap oldu!
Bu gün Midilli'yi feth eyleyen ebü-l-fatih,
Mezar-ı lâl ve sükûnunda her zaman giryan,
Sada-yı pak ve necîple eyleyip takbîh,
“Donanma istiyor, artık, uyan: Güzide vatan!
Donanma... Çünkü bu yurdun nücûm-ı satvetidir.
Donanma... Irzı, namusu, tahtı kurtaracak;
Donanma... Milletin iclâl-i uzv-i şevketidir,
Donanma... Çünkü o düşmandan intikam alacak...”⁴⁰²

Mecmuada askerlere yönelik bir başka şiir ise 60. sayıda yer almaktadır. Ziya Gökalp'in kaleme aldığı “Asker Duası” şiiri şu şekildedir:

“Elimde tüfek, gönlümde iman
Dileğim iki: din ile vatan
Ocağım ordu, büyüğüm sultan
Sultana imdad eyle yarabbi!
Ömrünü müzdâd eyle ya rabbi!
Yolumuz gaza, sonu şehadet
Dinimiz ister, sıdk ile hidmet
Anamız vatan, babamız millet
Vatanı ma'mur eyle ya rabbi!

⁴⁰² Necmeddin Sahir, “Yavuz ve Midilli”, *Donanma Mecmuası*, S. 58, İstanbul, 7 Eylül 1914, s. 150-151.

Milleti mesrur eyle ya rabbi!
Sancağım tevhid, bayrağım hilal
Birisi yeşil, ötekisi al
İslam’a acı, düşmandan öc al
İslam’ı abad eyle ya rabbi!
Düşmanı berbat eyle ya rabbi!
Kumandan, zabıt babalarımız
Çavuş, onbaşı ağalarımız
Sıra ve saygı yasalarımız
Orduyu düzgün eyle ya rabbi!
Sancağı üstün eyle ya rabbi!
Cenk meydanında nice çok yiğit
Din ve yurdu için oldular şehid
Ocağı tütsün, sönmesin ümid
Şehidi mahzun etme ya rabbi!
Soyunu zebun etme ya rabbi!”⁴⁰³

Mecmuanın 69. sayısında Nazmi’nin kaleme aldığı “İntikam” başlıklı şiir Rusya’ya karşı hissedilen duyguları anlatmaktadır. Şiir şu şekildedir:

“Varlığında bir kan kaynar, coşar safi ateştir.
Kalbimde bir emel parlar, doğar sanki güneştir
Can vererek ... Öç almak hislerinin serveri
Din kaygısı bu da benim vicdanımın rehberi

Ey bunca yıl toprağıma göz diken bak! bu sefer
Mutlak benim, sade benim kanlı, kansız her zafer
Var mı hakka asi gelmek, bikeslere zalimler
Başı bağlı hatunlara ırz yıkarak ölümler
Ey doksan üç günlerinin fecilikle hadimi!
Ey balkanlar yangınının hademi!
Cani! Senin vasfın değil şöyle, böyle cinayet
Hain! Sana sena olur huyun ise hıyanet
Öksüzlere döktürdüğü gözyaşları nihayet
İndirdi mi gökyüzünden postuna yüz bin lanet!

Ah! Yurdumda baykuş öter, felaketler uçarken
Ben ah çekip efganımı dört bucağa saçarken
Sen Sibirya işkencesi kahramanı seyrettin
Katarina edasıyla hep karşımda kırıttın

⁴⁰³ Ziya Gökalp, “Asker Duası”, *Donanma Mecmuası*, S. 60, İstanbul, 21 Eylül 1914, s. 182.

Bil ki bu gün ben onları unutmadım, unutmam
En mukaddes aşkım, en, en ulu duygum: intikam
Gizli akan gözyaşım la ben bu kini besledim
Fırsat günü, geldi, çıktı işte kahr-ı ümidim

Evet! Şimdi gel seninle çarpışalım erkekçe
Sinop önü baskınını unut geçmiş bir gece!
Hatta Prut içindeki geçmişleri geçelim
Çünkü yeni tarih yazmak tarih için emelim
Er yaşarım, ya ölürüm... Başka şey yok vesselam
Ey çar! Çare sorma kasdım intikamdır, intikam

Sor istersen... Fakat bütün çarelere inanma
Ben ölsem de şehitliğim yapar seni bir lokma
Şehitlerin, mabetlerin iştirde ahını
Ben sende hiç koyar mıyım aşklarımın şahını
Ah intikam! Sende şehit düşmüş tarih yaşıyor
O makbersiz kitabesi kara yazı taşıyor

Ey kardeşler: cenk zamanı geldi kalkın gidelim
Ey dindaşlar: dinimizi kurtarıp şad edelim
Kalk Türkoğlu silahların duvarlarda paslandı
Hep düşmanlar bu yaralı göğsümüze yaslandı
Kalk Türkoğlu haydi artık çek kılıcını vur, öldür
Aman verme sade öldür intikamın günüdür

Dört yüz milyon mü'min şimdi bütün bizi gözlüyor
Piş-dar olsun Türkler bize diye bizi özlüyor
Bak mübarek Nil'e sessiz öç al diye çağlıyor
Kafkas ili hep yaslara bürünmüş ah: ağlıyor
O ağlarken yakışır mı bize durmak, oturmak
Rus, İngiliz, Frenk oldu çiğnenmeye müstahak
Biz en ulu bir ulusun erleriyiz, durmayız
Düşmanlara bundan sonra yalnız bıyık burmayız
Hatta işte yürüdük oh!... Ne tatlıymış intikam
Bu müntakim harekete kapı açar her makam"⁴⁰⁴

⁴⁰⁴ Nazmi, "İntikam", *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 327.

Mecmuanın 71. sayısında Nejad Tahsin'in, "Beyt-i Muazzam Huzurunda" başlıklı bir şiiri bulunmaktadır. Cihad ilan edilmesinden sonra kaleme alınan şiir şu şekildedir:

"Ya rab! Kerem et, zulm ile nalanları kurtar
Ör, parçala zincirleri, imanları kurtar
Düştük der iltaf ki amade-i ihsan,
Mahkum mütezellil sürünün canları kurtar.

Ezmek ve bitirmek istiyor dinini düşman
Kur'an'ına iman eden insanları kurtar.
Ey muhyi-i din! Hürmetine fahr-i cihanın
Mehcur vatan, hal-i perişanları kurtar.

Zincir-i esarete figan eyliyor ümit,
Firkat yetişir, didesi giryanları kurtar.
Bak titretiyor arşı ki, tekbir-i şehidan
Rahmet günüdür, sinesi etşanları kurtar

Mü'minleri kahr etmede bin türlü cinayet,
Mısri, Tunusi, Fasları, İranları kurtar.
İslamlara sen bahş-ı necat, bahş-ı zafer kıl,
Kırgızları, Muskatları, Ummanları kurtar.

Kurtar bizi ey muntakim, ey vahd-i Kahhar
Hindlileri, Kafkasları, Afganları kurtar.
Bittik ve boğulduk, bize ver nusret ve kudret,
Hayveleri, Türkmenleri, Turanları kurtar.

Beyt-ül haramı, Kâbe'yi, muharebeyi hıfz et,
Dini, vatanı uğruna kurbanları kurtar.
Mazlumların al sarini ey Kahhar u Deyyan
Düşmanlara karşı koyan arslanları kurtar.

Kurtar vakuru, mülk et İslâm'ı ilahi
Yurtsuz ve diyarsız kalan üryanları kurtar.
Layık mı hakaret göre dinin ve kitabın
Pâmâl adüvv olmada Kur'anları kurtar.

Sitare-i beyte sarılıp ha'if ve lerzan

Erham!... Diye feryad kılan sıbyânları kurtar.”⁴⁰⁵

Rusya ile ilgili bir başka şiir mecmuanın 77. sayısında yer almaktadır. Enis Behiç’in yazdığı “Moskova” başlıklı şiir şu şekildedir:

“Bir memleket... Bir memleket ki bütün
Hıyanetlerle kararmış ülkesi.
Suru, burcu ve barûsu-Türklüğün
Hasmı olan- bir ejderha gölgesi...
O beldenin sokakları yılandır;
Kıvrınarak, açılarak sürünür...
Rüzgârlar karanlık bir dumandır;
Paslı, boğuk çan sesine bürünür...
Bir gözyaşı ve kan nehri büyük çar
Sarayının zindanına akıyor.
Köleleri kıyam etmiş timsahlar;
Asırların ummanına bakıyor...
Bu şehirden nefret duyar hayalim.
Mazilerde o beldenin müfteris
Bulutundan kararmıştı hilâlim;
Ruhumda var Moskova’ya kanlı his!
Asırlardan bir ses duydum; diyor ki:
Dinle beni ey Moskova prensi!
Ben Turan’ın sayhasıyım; ey eski
Altınordu hakanının kölesi!
Unutmuşsun beni; fakat ben vardım.
Tufanımın ismi budur: Türk-Moğol!
İntikamın tanrısına yalvardım:
Ey kuduzlar memleketi, harab ol!”⁴⁰⁶

Donanma Mecmuası’nda tarihi kişiliklere yazılan şiirler de bulunmaktadır. Örneğin, 79. sayıda Ahmed Kemal’in “Midhat Paşa” başlıklı şiiri şu şekildedir:

“Gözümde kanlı hayaliyle bir hazin tabut
Zaman zaman dolaşır ufku-u fikretimde vakur
Peyinde saf bulutlar.. cihan cihan ervâh
Eteklerinde ederler o mevkibi teyşi’
Çıkar o, çıktığı yol arş-ı intikama varır!
Geçer o, geçtiği yerlerde rûy-ı hakk kızarır!
Ağır ağır dolaşır âsûmanda... kâh durur.

⁴⁰⁵ Nejad Tahsin, “Beyt-i Muazzam Huzurunda”, *Donanma Mecmuası*, S. 71, İstanbul, 7 Kanun-ı Evvel 1914, s. 363.

⁴⁰⁶ Enis Behiç, “Moskova”, *Donanma Mecmuası*, S. 77, İstanbul, 18 Kanun-ı Sani, s. 451.

Eder vücuda adem sanki bir itâb-ı nigâh
Onun itâb-ı nigâhıyla mahşer-i melekût,
Onun ruûd-ı sükûnuyla belki arş-ı ilâh
Huzû'-ı vahşîyyet içinde donar kalır mebhût!
Benim gözümde bu tâbût her zaman dolaşır,
İçinde Midhat'ı hûn-ı şehadetiyle taşır!..⁴⁰⁷

Ahmed Kemal'in şiir yazdığı bir başka tarihi kişilik Namık Kemal'dir.
Mecmuanın 82. sayısındaki "Namık Kemal" başlığıyla yazdığı şiiri şu şekildedir:

"Bülend heykel haktır ki; sinesinde onun
Bu milletin kanayan kalp ızdırabı vurur.
Derin sükûn gazabdır ki; her sesinde onun
İtab eder kadere bir figan dūrâ-dūr!...

Bülend ruh tefekkür ki, bi huzur karar,
Verir muhit-i hifâyâyı sermed-i heyecan
Kalır fezayı daha-yı tabiat ateşzar
Nigah-ı hikmetinin baktığı şakaklardan!
Bülend hâme-i irfan ki her bekasında
Olur vücuh tekaza-yı umre kahkaha-zen!
Bütün gumûm-ı beşer toplanır semasında
Gadâ-ı tesliyet isterler infialinden!

Bülend bârika-yı inkılâb şa'r ve edeb
Eder hudud-u hayal ve tefekkürü iş'al.
Erir zıyasının düştükçe kayd ve kaide hep
Yanar ziya-yı dehasıyla şa'r-ı istikbal.

En ince satır cebinde bir derin mana
Nigah ruha okur bin kitabı mahzun!
Uçar, uçar tabakatında şâh-bâl zeka
Derinliğinde o manaların düşer yorgun!

En ince nağmeyi şevkinde ateşin sayhat,
En ince satır melalinde bir hiyac nüfur,
Döker sahil-i idraka lücce lücce hayat. . .
O dalgalar bize bir coş serzenişle okur:
Git vatan Kabede siyaha bürün!
Bir ravza-yı nebi'ye uzat!

⁴⁰⁷ Ahmed Kemal, "Midhat Paşa", *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, s. 483.

Birini Kerbelada meşed et!
Kainata o heyetinle görün!
O temaşaya hak da aşık olur.
Göze bir alim ile yor ezhar
Ki cihandan büyük letafeti var.
Bu letafet olunsa ker inkar;
Mezhebimce demek muvaffak olur:
Aç vatan göğsünü Allah'ına aç!
Şüheda ki çıkarda ortaya saç!
De ki: Ya-rabbi! Bu Hüseyin'dir.
Şu mübarek habibi zişanın.
Şu kefansız yatan şühedanın
Kimi Bedr'in kimi Henin'dir
Tazelensin mi kanlı yaraları;
Mi dökülsün mü kabri eshaba?
Yakışır mı sanem bu mihraba?
Haç mı konsun bedel şu mizaba?
Dininin kalmasın mı bir eseri?
Adem evladı bir takım canı
Senden alsın mı sâr-i şeytani?"⁴⁰⁸

Donanma Mecmuası'nda kadın yazarların şiirleri de mevcuttur. Salime Servet Seyfi'nin, 18. sayıdaki "Çölde" şiiri cephedeki askerlere ümit aşılması bakımından önemlidir:

"Görüyorum sisli ufuklarda kapanmış denizin
Maverasında yatan çöllere düşmüş erler,
Sorarım kim? Bu, vadideki mecruh, şüheda
Bir sadâ diyor ki: Cümlesi Türktür, asker!
Bir sadâ diyor ki: evet cümlesi Türktür asker!
Öyleydiler, vermemeye ahd ile vatani,
Ruhları tâir-i arş şeref-i rahmandır,
Tenleri kanlı yatar çölde vatan beklerler!
Şu çavuş Erzurum'un karlı dağından bir server
Şu nefer Burusalıdır, annesi ağlar inler
Şu sekiz yaralı işkiptari on bir düşman
Güç bela parçaladı; hepsi de böyle asker!..."⁴⁰⁹

⁴⁰⁸ Ahmed Kemal, "Namık Kemal", *Donanma Mecmuası*, S. 82, İstanbul, 22 Şubat 1915, s. 535.

⁴⁰⁹ Salime Servet Seyfi, "Çölde", *Donanma Mecmuası*, S. 18, İstanbul, Ağustos 1327, s. 1615

Yazarın bir başka şiiri “Gelibolu Şube-i Ceziresi” başlığı ile mecmuanın 123. sayısındadır. Gelibolu’daki Türk askerlerinin kahramanlıkları üzerine coşkulu bir dille yazılan şiir şöyledir:

“Ey yücelmiş felke-i berc-i şeref, sedd-i sedîd
Yazdı Türk’ün kılıcı cihana ki Tarih-i Cedîd;
Mısır’ın ihrâm-ı şükûhu, Kolonos, Eyfel’ler
Piş-i iclâl ve muhibbânda tekâpu eyler.
Ey büyük fırtına, ey necm ü sema, mavi deniz,
Kahramanlar gününün şanını yâd eyleyiniz!
Her taşı mermi-yi dehhâş –ı adüvden menkûş
Deresinden duyulur velvele-yi cenk ü hurûş
Çemen ü zühresi hûn u cesed hasm u şehîd
Şanının, kıymetinin çaresi iş’âr-ı medîd
Diz çökün çökün! Sahiline mavi sema mavi deniz
Kahraman meşhedinin şanını yâd eyleyiniz
Milletin pâ-yı celâli buralarda yürümüş
Burada necm ü hilâli dam u ateş bürümüş
Burada Türk ili arslanları dökmüş al kan
Burada ateş ü hûna hased etmiş volkan:
Gidiniz! Sahiline necm ü sema mavi deniz
Orada milletimin şanını yâd eyleyiniz!”⁴¹⁰

Askerlere hitaben yazdığı bir başka şiiri de mecmuanın 146. sayısında şöyle yer almaktadır:

“Ey vatan askeri; ey milletime müstakbel,
Vermek uğrunda silaha uzanan pûlâd-ı el,
Koş vatan serhaddine zirveye yücel,
Öpecek süngünüzü acz ile düşman ve ecel,
Yazacak namınızı fahr ile tarih-i milel!
Arş, vatan serhaddinin ziyneti parlak süngün,
Oralarda babalarımız dahi kurmuştu düğün,
Ordunuz kanlı şeref meydanına girdiği gün:
Öpecek süngünüzü acz ile düşman ve ecel,
Yazacak namınızı fahr ile tarih-i milel!
Yürü! Ey Türkiye’nin göz bebeği şanlı neferi,
Seni binlerce vatan kardeşin bekler, bekler!
Yürü ey alemi fethetmeye namzed asker;

⁴¹⁰ Salime Servet Seyfi, “Gelibolu Şube-i Ceziresi”, *Donanma Mecmuası*, S. 123, İstanbul, 24 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1187.

Öpecek süngünüzü acz ile düşman ve ecel,
Yazacak namınızı fahr ile tarih-i milel!
Topların Kafkas’a, İran’a verir hakk-ı hayat,
Mavzerin Afrika’ya, Asya’ya ümid-i necat!”⁴¹¹

Salime Servet Seyfi’nin mecmuanın 151. sayısındaki “Sancağımız” başlıklı şiir şöyledir:

“Ey râyet-i sema-i resid, ey necm ve ey hilâl,
Ey bahr ve berde dalgalanan havn-ı pak al,
Ey Hind Denizi’nde uçan per-şeref liva,
Ey şahbal-i seyf ile âfâka yükselen
Ey satvet ve celâline şahlar boyun eğen
Sancak... bugün de rehber-i azim ve ictihad!
Zulelinde neşr-i nur ediyor kâbe-i murad!
Solmaz izar-ı alın ile necm-i şevketin:
Türklerde kan ile ateş-var evvel âmin
Yüksel, denizde zırhlımızın mehr-i şân-ı evvel!
Yüksel, hududda ordumuzun hükümran-ı evvel!”⁴¹²

Mecmuada şiiri bulunan bir başka kadın yazar Fatma İclâl’dir. Mecmuanın 99. sayısındaki “Osmanlı Donanmasından Bir Ahenk” başlıklı şiiri şu şekildedir:

“Denizler kanlara artık boyansın
Dayansın zırlı düşmanlar dayansın
Yatan Turgutlar ruhu uyansın
Çekilsin karşıımızdan İngilizler
Açılsın bizlere engin denizler.
Bize Osmanlı mellahı demişler!
Bu deryalar, ne ateşler imişler!
O korsanlı, bu düşmanlar imişler...
Çekilin karşıımızdan İngilizler
Açılsın bizlere engin denizler
Yanar dağlar gibi ateş-feşânız
O şiddetlerle meşhur cihanız
Bütün düşmanlara bir hasm-ı canınız
Çekilin karşıımızdan İngilizler
Açılsın bizlere engin denizler”⁴¹³

Donanma Mecmuası’nda yer bulan bir başka edebi yazı türü hikâyelerdir. Hikâyelerin konuları genellikle savaştır. Bunun yanında Ali Rıza Seyfi, Ahmed, Nüzhet

⁴¹¹ Salime Servet Seyfi, “Ey Vatan Askeri”, *Donanma Mecmuası*, S. 146, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1333, s. 1551.

⁴¹² Salime Servet Seyfi, “Sancağımız”, *Donanma Mecmuası*, S. 151, İstanbul, 17 Kanun-ı Sani, s. 1629.

⁴¹³ Fatma İclâl, “Osmanlı Donanmasından Bir Ahenk”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 10 Haziran 1915, s. 779

Haşim, Aka Gündüz gibi yazarlara ait hikâyeler bulunmaktadır. Örneğin, Ahmed'in 141. sayıdaki "Muharebeye Hazır Ol!" başlıklı hikayesi gemicilikle ilgilidir. Kısa olan hikaye şu şekildedir:

"Emin limanda sakin sakit bir kruvazör yatar. Deniz kıyılarında işsiz güçsüz dolaşan bir kimse kruvazörün birkaç saat içinde hayat memat mücadelesinde bulunacağını kestiremezdi. Mürettebat ve taife bomba ile işgal eder, bunlar bile az bir zaman sonra tahakkuk edecek tehlikeden bihaber bulunur. Birkaçı, güvertede atıl-âne dolaşır, geminin ne vakit kalkacağı ve nereye gideceği hakkında yekdiğerine sualler sorar.

Bordaya bir filika gelir, bir evrak verir. Nöbetçi zabiti, mürettebattan hiçbir kimsenin dışarı çıkmasına müsaade etmemek üzere emir alır. İmdat çingirakları pruva edilir; İhtiyat cephanesi çıkarılır. Gemi muharebeye hazırlanır.

Ba'de-z-zevâl saat iki olur. Efradın merak-engiz sualleri işitilmeğe başlar. İşaret istasyonundaki fırtına topu fena havaya delalet eder. Bunun üzerine gemiyi deniz tertibine almak yani güvertede bağlı olmayan eşya, aşağı alınmak veya güvertede münasip yerlere bağlanmak üzere emir verilir. Artık bir emiri diğeri takip eder. Emirler nöbetçi porsuklar vasıtasıyla şu suretle pasaparola edilir. Elbise değiştir, topar gece için hazır olsun. Birinci harp vardiyasının top bir numaraları hazır olsun. Bir numaralar tabura. Vesaire. Şimdi güvertede telaşlı, daimi hareketler başlar. Zulmet, tedricen tezayüd eder ve diğeri bir emir daha gelir; ikinci harp vardiyası, ışıkları söndür. Gemide bulunan herkes muharebe mevkiini bilir. Birkaç dakika içinde – geminin mevcudiyetini harice ifşa edebilecek – eşya ufak bir ışıktan bile eser kalmamış bulunur.

Akşam saat 6, her iki vardiya demir başına kumandası verilince herkes, geminin limandan hareket edeceğini anlar. Halatlar fora edilir. Gemi harekete başlar. Kruvazör çıkarken mendil sallamalar, teşyi sedaları, mızıka ve şarkılarla değil biruh bir heyula gibi sakin ve sakit limandan çıkar. İhtimal ki birçokları; Acaba tekrar geri dönebilecek mi? Diye düşünür. Bir geminin harp zamanlarında maruz bulunduğu bunca tehlikelere, fırtınalara, kayalıklara, diğeri gemilerle müsademelere ve en fecii de bir mayına veya bir tahtelbahir tarafından hain-âne atılan bir torpidoya nazaran bu endişe mahk görülmeğe lazım gelir.

Akşam, saat 8, etraf kâmilten zulmetlere bürünür, o kadar ki adeta göz karşısında tutulan eli bile görülemez. Rahatçı vardiya, uyku mahallerine (yanakları güvertede) gittiği sırada nöbetçi vardiya dahi topları, gözcülük mevkiilerini tutar. Birçok gözler, zulmetleri yarmağa çalışır, görülen her şeyi, kumanda mevkiine ihbar edilir.

Saat 10, kararlarında – sancak baş omuzluğunda siyah bir nokta ihbar ediliyordu. Bu ışıklarını söndürmüş ve pek yaklaşmış bir gemi idi. Dost mu, düşman mı? Hazır ol. Bir anda herkes muharebe mevkiini tutar. Bütün mürettebatın asabını gayri kabil-i tarif bir gerginlik istila eder. Renkli fenerlerle bir alamet farka işareti verilir. Una hiçbir cevap verilmez. Düşman.

Bir anda projektörler yanar. Toplara. İstikamet 30 derece! Mesafe 1200! İnhiraf sağa 12! Ateş! 1100 ateş! Ateş!

Hayretengiz ve fakat mühlik bir manzara-i harp!

Efrad, adeta her şeyi talim esnasında vaki oluyormuş gibi şayan-ı hayret bir itidal dem eseri gösterir. Düşman gemisi firar eder.

Projektör söndür!

Torpidobot def edildi! Harp vardiyası paydos! Her şey tekrar eski halini bulur. Rahatçı vardiya tekrar uyku mahallerine gider. Bir çeyrek saat içinde her şey eskisi gibi sakit ve müsterih bulunur."⁴¹⁴

Mecmuanın 135. sayısında Ali Rıza Seyfi'nin "Karadeniz'de Büyük Bir Fırtına" başlıklı hikâyesinde *Peyk-i Meserret* isimli geminin Karadeniz'de kömür nakliyatı

⁴¹⁴ Ahmed, "Muharebeye Hazır Ol!", *Donanma Mecmuası*, S. 141, İstanbul, 18 Ekim 1917, s. 1478-1479.

yaparken fırtınaya yakalanması anlatılmaktadır.⁴¹⁵ Yazarlardan M. B. İdris, mecmuanın 105, 106, 107. sayılarında “Ramazan Musâhâbesi” başlığı ile Ramazan ayına girildiğinden dolayı bu mübarek ay ile ilgili manzumeler ve hikâyeler anlatmaktadır.⁴¹⁶ Dönemin önemli hikâye yazarlarından Ömer Seyfettin’in “Beyaz Lâle” başlıklı hikâyesi oldukça uzundur ve mecmuanın 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60 ve 62. sayılarında yayınlanmaktadır. Dönemin bir başka önemli yazarlarından olan Nüzhet Haşim, mecmuanın 120. sayısındaki hikâyesinde bir şehit anası hikâyesi anlatmaktadır. Hikâye şu şekildedir:

“Oda pek dar, bir kulübe kadar çökük ve karanlıktı. Ancak yüksekteki küçük ve parmaklıklılı pencereden güneş bu mavi boyalı loşluğu delebiliyordu. Penceredeki saksılarda sönmüş bir saadetin hatırasıyla, bu günkü kederleri izale için semaya ve güneşe matuf bir dilenci vaziyeti vardı. Zan olunurdu ki, demir çubuklara sürünen yeşil yaprakların üzerinde birer küçük ve kanlı, gözyaşı gibi duran çiçekler, dışarıdaki tabiatın neşesiyle, içerideki melal ve matemli meczetmek, yahut dışarıdan içeriye bir şey, bir parça katmak istiyordu.

Serin ve güzel bir rüzgâr, pencereleri yalayarak odaya giriyor, bir şey arıyor gibi köşelerde dolaştıkça küflü ve bir ihmali andıran bir gazaptık sezdiriyordu.

Kapı rezeleri üzerinde gıcırdayarak döndü. Beyaz saçlı bir baş göründü. Buruşuk deriler içinde kayıp olmuş küçük, fersiz iki göz uçarcasına odayı dolaştı. Ve bir şeyi bulamamasından mütevellid bir kederle yere in’itâf etti. Sessiz, takırtısız adımlarla ihtiyar bir kadın içeri girdi.

Halinden ıstırabı, gözlerinin donukluğundan maziye ait matemli hatıraları belli idi.

Evvela, elleriyle dayandı ve inleyerek küçük bir sandalyeye oturdu.

Acemi bir elden çıktığı, çatlamış boyalarının kabarıklığından anlaşılan nefli bir sandığı açtı. Sandık boştu. Ta dibinde kadifesi soyulmuş bir madalya kutusuyla yassı ve büyükçe bir diğeri vardı. Kararmış ve bozulmuş kanın şişirdiği yol yol damarlarla bir yengece dönen elini, titreyerek uzattı. Ve sallanarak, düşmemek, düşürmemek için de öteki eliyle sandığa dayanarak yassı kutuyu çıkardı.

Bu kutu mukaddesti. İhtiyarın, üstündeki tozları ihtimamla üfürüşünden ve baktıkça gözleri biraz daha fazla elemelenerek, elini biraz daha buruşarak göğsünün kabarık çırpınmasından öyle anlaşıyordu.

Bir dakika meyus ve mustarip daldı. Sonra eliyle alnına vurarak üstüne senelerin katlanıp yığıldığı hatıralarına, onların gizlendiği sandığa hitap eder gibi başını salladı ve kutuyu açtı.

İçinde bir yığın kâğıt vardı. Hepsı buruşmuş, hepsi kirlenmişti. Belli idi ki, senelerden beri tazeliğini kayıp etmiş olan bu kâğıtları, zaman kadar gözyaşı da hasret ve elem de yıpratmıştı.

Birden vücudu titredi. Gözleri doldu. Sanki bir sademe sinirlerini sarsmıştı. Sanki bu gözler, bütün yaşadıkları ve baktıkları hatırına geliyorlardı. O çok titremiş, o kadar sükûnet ve ünsiyetle ağlamağa başlamadı

- Ya kerim, dedi, sen ecrini ver.

Kapı tekrar açıldı. Genç bir kız içeri girdi. Kumral ve sık kirpiklerini birleştirerek süzgülün ve serzenişli annesine baktı.

- Ne o anne, yine mi?

- Ah kızım. Bir an, içini çekti. Ve elindekileri şikâyetle gösterdi.

⁴¹⁵ Ali Rıza Seyfi, “Karadeniz’de Büyük Bir Fırtına”, *Donanma Mecmuası*, S. 135, İstanbul, 19 Eylül 1917, s. 1375-1377.

⁴¹⁶ M. B. İdris, “Ramazan Musâhâbesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 105, İstanbul, 22 Temmuz 1915, s. 877-878.

- Ne yapayım?
- Lakin sen düşünmüyorsun.
- Neyi?
- Onun saadetini.
- Düşünüyorum kızım, fakat.

Genç kız da dalmıştı. O da elemli, o da matemli idi. Anlaşılıyordu ki, bütün söyledikleri kuru bir teselli, içinden elemeleri ayrılarak çıplak kalmış bir teselli içindi.

- Öyle ise onun kazandığını anlamıyorsun.

İhtiyar tekrar titredi. Gözleri yeniden doldu.. İfna edilemeyen kalbi devasız derdiyle bir daha çarpmıştı.

- Ah yavrum. O ahretini kazandı, biliyorum fakat, ben oğlumu kayıp ettim.

Artık kızı da ağlıyordu. Vereceği bütün tesellilerde aynı elem ve aynı hicran vardı. Anlamıştı ki, baş başa ağladıktan, aynı hasret ve hüsrân için akan yaşları, doğduklarını saik gibi aktıkları yerde de birleştirmekten daha hakiki bir teselli olamazdı.

- Bir daha oku, sonuncuyu kuzum. Ve destenin içinden bir mektup verdi.

-Bu sırada sokak kapısı çaldı. Ve paslı, çürük bir öksürük pencereden dolaşarak odada akis etti. İhtiyar kadın irkildi. Telaşla kızının elinden mektubu kaptı.

- Şehidimin babası, baban kızım. Koş aç kapıyı. Kızı koşarak dışarı fırladı.

Kapının gıcirtısını yine o ses, o öksürüklü ve çürük ses takip etti.

- Kardeşinden mektup var mı kız?

- Hayır baba.

İhtiyar kadın, kutuyu, mateminin kutusunu tekrar yerleştirdiği sandığı kaparken;

- Ah zavallı, hâlâ haberin yok, dedi. Ve çıkmak isteyen bir damla yaşı zorla göz kapakları içine gömdü.⁴¹⁷

Donanma Mecmuası’nda tercüme hikâyelerde bulunmaktadır. Örneğin Ahmed Rasim’in İngilizceden tercüme ettiği “Denizde Sis” başlıklı hikâye mecmuanın 9. sayısındadır.⁴¹⁸ Bir başka tercüme hikâye Raif Necdî’in mecmuanın 26. sayısında yayınladığı “Çocuk Ruhı” başlıklı hikâyedir. Mecmuanın kadın yazarlarından Salime Servet Seyfi’nin 16. sayıda yayınladığı “İngiliz Edebiyatından Numuneler” başlıklı yazıda İngiliz edebiyatından örnekler verilirken, Türklerin aslında Fransız edebiyatına yakın olduğu anlatılmaktadır.⁴¹⁹ Mecmuadaki en geniş kapsamlı tercüme hikâye Matilda Seraur’un “Büyük Alev” başlıklı hikâyesidir. Mecmuanın 15 sayısında seri şeklinde yayınlanmaktadır.

Donanma Mecmuası’ndaki bir başka edebi yazı türü biyografilerdir. Mecmuada bulunan biyografiler genelde eski Türk devlet adamları ve askerleri anlatmaktadır. Örneğin mecmuanın 129. sayısındaki “Talat Paşa” başlıklı yazıda Talat Paşa’nın

⁴¹⁷ Nüzhet Haşim, “Şehid Anası”, *Donanma Mecmuası*, S. 120, İstanbul, 16 Aralık 1915, s. 1142.

⁴¹⁸ Ahmed Rasim, “Denizde Sis”, *Donanma Mecmuası*, S. 9, İstanbul, Kasım 1910, s. 822-826.

⁴¹⁹ Salime Servet Seyfi, “İngiliz Edebiyatından Numuneler”, *Donanma Mecmuası*, S.16, İstanbul, Haziran 1327, s. 1478-1480.

cemiyetlere olan güçlü etkisinden bahsedilmektedir.⁴²⁰ Yazar Ali Fahri'nin 166. sayıda kaleme aldığı “Telehhüf” başlığı altında Rıza Şakir hastalandığı sırada yaşadığı olaylar ve ölümü hakkında bilgiler verilmektedir.⁴²¹ Yazar Ali Haydar Demir “11. Asrın Barbaros Hayrettin'i Cezayirli Hüseyin Paşa” başlıklı uzun yazısında Osmanlı Devleti'nin ünlü amirallerinden Gazi Hüseyin Paşa'nın hayatı ve kazandığı savaşlar anlatılmaktadır.⁴²² Yazar Yusuf Sinan mecmuanın 28. sayısında kaleme aldığı “M. Fehmi Bey'e” başlıklı yazısında Trablusgarp'ta savaşan ve Gariban Gönüllü Taburu komutanı olan Teğmen M. Fehmi'yi ve kahramanlıklarını anlatmaktadır.⁴²³ *Donanma Mecmuası*'nda yabancı şahsiyetleri anlatan biyografiler de mevcuttur. Örneğin, M. B. İdris'in ünlü felsefeci Kant'ın felsefesini ve felsefe dünyası için önemini anlattığı yazısı bulunmaktadır.⁴²⁴ Bunun yanında Mustafa Kemal de “Büyük Petro ve Oğlu” başlıklı yazısında Büyük Petro ve oğlu ile ilgili bilgiler verdikten sonra oğlu Aleksi'nin ölümünden sonra Petro'nun yaşadıklarını anlatmaktadır.⁴²⁵

4. SPOR YAZILARI

Donanma Mecmuası'nda Spor ile ilgili oldukça fazla yazı bulunmaktadır. Mecmuada daha çok futbol, deniz sporları, idman, jimnastik, beden terbiyesi, kriket gibi konular ele alınmaktadır. Mecmuanın 96. sayısında “Futbolun Tarihi” başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazının başında futbolun nasıl oynandığı anlatılırken, Osmanlı Devleti'nde çok rağbet görmesinden dolayı futbolun tarihi hakkında bilgilendirmeler yapılacağı belirtilmektedir. Bunun yanında verilecek bilgilerin bir kısmının tahmin olduğu da söylenmektedir. Yazıda verilen bilgilere göre; eski Yunanlılar beş, Romalılar dört çeşit top oyunu bilirlerdi. Bunların içinde oynanması en basiti Kollis adındaki oyundur ve bizdeki Pişti oyununa benzemektedir. Aporaksis ismindeki diğer oyun ise avuç içiyle topa vurup sıçramak ve her sıçrayışı saymaktan ibarettir ve bugün bizdeki küçük çocuklar bu oyunu sürekli oynarlar. Futbol Romalılar tarafından bulundu ve gittikleri her yerde bu oyunu yaydılar. Ancak futbol sadece İngiltere'de benimsendi ve herkes tarafından oynanmaya başlandı. 1698 yılında Britanya'ya yolculuk yapan bir Fransız kaleme aldığı notlarında özellikle kış aylarında İngiltere'de futbolun çok rağbet gördüğünü anlatmaktadır. Ancak bu tarihten öncede Britanya'da futbol oynandığı

⁴²⁰ Belirtilmemiş, “Talat Paşa”, *Donanma Mecmuası*, S. 129, İstanbul, 23 Temmuz 1917, s. 1275-1276.

⁴²¹ Ali Fahri, “Telehhüf”, *Donanma Mecmuası*, S. 166, İstanbul, 23 Mayıs 1918, s. 1878-1879

⁴²² Ali Haydar Emir, “11. Asrın Barbaros Hayrettin'i Cezayirli Hüseyin Paşa”, *Donanma Mecmuası*, S. 2, İstanbul, Nisan 1910, s. 148-154.

⁴²³ Yusuf Sinan, “M. Fehmi Bey'e”, *Donanma Mecmuası*, S. 28, İstanbul, Haziran 1912, s. 156.

⁴²⁴ M. B. İdris, “Kant”, *Donanma Mecmuası*, S. 103, İstanbul, 8 Temmuz 1915, s. 839-841.

⁴²⁵ Mustafa Kemal, “Büyük Petro ve Oğlu”, *Donanma Mecmuası*, S. 4, İstanbul, Haziran 1910, s. 324-331.

söylenbilir. 1698 tarihli seyahatnamede yazılanlara göre İngiltere’de sık sık futbol müsabakaları düzenlenmektedir. Bu müsabakalar genellikle evliler ile bekârlar ve köylüler ile kasabalılar arasında düzenlenmekteydi. Evliler ile bekârlar arasında yapılan müsabakaları çoğunlukla evliler kazanmaktaydı. Futbolun İngiltere’deki varlığını ispat eden başka bir vesika daha vardır. Bu da 1608 yılında Manchester şehrinde futbol hakkında çıkarılan emirdir. Çıkarılan emir şöyledir:

“Bir takım münasebetsiz eşhâs hiçbir kaideye merbut olmayarak sokak aralarında futbol oynayıp camları, çerçeveleri kırmak ve daha buna benzer harekette bulunmak suretiyle zararlar ikâ’ ettiklerinden futbol oyunu men edilmiştir.”⁴²⁶

Donanma Mecmuası’nın 79. sayısındaki “Bir Aylık İdman” başlıklı yazıda İstanbul Futbol Birliği’nin kurulduğu ve spor kulüplerinden iki grup kurularak müsabakaların başladığı haber verilmektedir. Gerçekleşen mücadelelerde Galatasaray ile Anadolu kulüplerinin yaptığı maçlar dikkat çekmektedir. Çünkü herkes Anadolu’nun yenmesini beklerken Galatasaray’ın galip gelmesi bütün kamuoyunu şaşırtmaktadır. Dikkat çeken bir diğer karşılaşma ise yine Galatasaray ile Altınordu arasındaki müsabakadır. Her iki tarafın çok sert oynadığı mücadeleyi Galatasaray kazandı. Maçta futbolcuların çok sinirli olmalarının en büyük sebebi ise sahanın çamur olmasıdır. Yazıda, futbol müsabakalarından sonra kulüpler ile ilgili bazı konulara değinilmektedir. Bu sene futbol takımlarının futbolcu sayılarında artış olduğu ancak bunların top oynayacağı yerlerin az olduğu belirtilmektedir. Kulüpler içinde çayırı olan tek takım Kadıköy İttihad Spor Kulübü’dür. Yazıda bahsedilen diğer bir konu spor kulüplerinin özellikle basın üzerinden bir münakaşaya girmiş olmalarıdır. Münakaşanın sebebi son şampiyon Fenerbahçe’nin o sene lig kurulmasını istememesidir. Bunun sebebi Fenerbahçeli futbolcuların birçoğunun askere gitmesi, kulübün gücünü zayıflatığından ve şampiyonluk ünvanını kaybetmek istememesinden dolayıdır. Fenerbahçe’nin bu isteği kabul görmedi ve lig kuruldu.⁴²⁷

Mecmuanın 83. sayısında Abidin Daver, İstanbul Futbol Ligi puan durumunu, paylaşmaktadır. Buna göre Galatasaray 10, Anadolu 10, İdman Yurdu 6, Altınordu 6, Süleymaniye 6 puandadır. Burada yazar özellikle İdman Yurdu takımını övmektedir. İdman Yurdu takımı kendi yetiştirdiği gençlerden oluşmaktadır ve bu gençler sonuçlar ne olursa olsun ciddiyetlerini korumaktadırlar. Ayrıca İdman Yurdu’nun en büyük amacı müsabakaları kazanmak değil; vücudu, dimağı ve ahlâkı sağlam gençler

⁴²⁶ Belirtilmemiş, “Futbol Tarihi”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 27 Mayıs 1915, s. 50-51.

⁴²⁷ İmzasız, “Bir Aylık İdman”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, s. 495-496.

yetiştirmektedir.⁴²⁸ Abidin Daver, mecmuanın 84. sayısında Anadolu Spor Kulübü ile Galatasaray arasındaki mücadelenin sonucunu vermektedir. Bu maçı Anadolu 4-1 kazandı. Abidin Daver'e göre zevkli geçen maçın sonuna doğru taraftarların sahanın içine kadar girmeleri keyifleri kaçırdı.⁴²⁹ Abidin Daver, 85. sayıda ise Fenerbahçe-Galatasaray maçını anlatmaktadır. Abidin Daver Fenerbahçe'nin 4-0'lık galibiyeti hakkında şu yorumları yapmaktadır:

“İstanbul’un yekdiğerine en ziyade rekabetkâr olan bu iki takımı bu sene suret-i hususiyede ikinci defa olarak geçen hafta karşılaştılar. Müsabaka o kadar hararetili ve şedid oldu ki iki tarafın oyuncuları üç defa el ele geldiler. Fakat gariptir; iki seneden beri Galatasaray ile Fenerbahçe, ne vakit bir müsabaka icra etseler, mutlaka iki taraftan birinin güzide oyuncularından bazıları noksan bulunuyor. Yalnız bir defa 329 senesi ilkbaharında her iki takım en iyi oyuncularından mürekkebe ve eksiksiz idi. Lakin o müsabaka da hakemin Galatasaray’a verdiği sayıyı Fenerlilerin kabul etmeyerek oyundan çekilmeleri üzerine, yarım kalmıştı. Bundan maadaki müsabakalarda dediğimiz gibi bazen Fener, bazen Galatasaray tamam bir takımla meydana çıkamamışlardır. Bu sene, sonbaharın ilk günlerinde icra edilen müsabakada Fener takımı Galip Bey’den mahrum olarak meydana çıkmış ve bir sayıya karşı altı sayı ile mağlup olmuştu. Bu defa ise Galatasaray eksiklerini ikinci derece oyuncularından itmâm eylediği bir takımla müsabakaya girerek sıfır sayıya karşı dört sayı ile mağlup oldu. Hakikaten Fenerbahçe bu defa müsabakaya gayet iyi hazırlanmış ve çıkarabileceği en mükemmel ve güzide takımla oynamış olduğu halde Galatasaray müdafii Adnan, muavin Cevat, muhacim Yusuf Ziya beylerin yerine diğer zayıf oyuncular ikame etmeye mecbur kalmıştı. Bilhassa kalecinin mübtediliği Galatasaray takımının en zayıf noktasını teşkil ediyordu. Mamefih takımlar arasındaki nisbetsizliğe ve ara sıra müsabakanın medarbeye munkalib olmasına rağmen oyunun heyet-i umumiyesi hararetili, seri ve güzel bir surette cereyan etti. Hakem vazifesini Fuad Bey ifa ediyordu. Bu memlekette ilk futbol oynayan Müslümanlardan olan ve futbolun gençlerimiz arasında bu derece tamim ve intişarına pek büyük ve kıymettar hizmetler ifa etmiş olması hasebiyle idmancılarımızın bi-hakkı şükranına layık bulunan bu zat müsabakayı metanet ve maharetle idare eylediği gibi ciddi ve katı bir bi-tarafılık da gösterdi. İlk defa münazaa edenleri, velev az bir müddet için olsun çıkarması, pek muvaffak bir tedbir idi. Fenerbahçe tarafından yapılan dört golün ne suretle olduğunu hikâye edecek değiliz. Çünkü herkes bilir ki; yapılan her sayı ondan çok evvelki hataların yahut muvafık harekâtın neticesidir.”⁴³⁰

Donanma Mecmuası’nın 111. sayısında İstanbul Futbol Birliği Nizamnamesi yayınlanmaktadır. Nizamname maddeleri şu şekildedir:

- “1. İstanbul’da futbolu terakki ve tamim ettirmek ve futbol müsabakalarının hüsn suretiyle cereyanını temin edip birinciye tayin eylemek maksadıyla İstanbul Futbol Birliği namıyla bir merkez teşkil edilmiştir.
2. Birlik müsabakalarına iştirak etmek isteyen kulüp evvel emirde cemiyetler kanunu mucibince hükümetçe tanınmış olmak, saniyen birlik müsabakalarına iştirak edecek derecede muntazam teşkilata malik ve kıdemli olmak ve hin-i hâcette tetkik edilmek üzere birlik heyetine bir de nizamname tevdi’ eylemiş bulunmak ve bir çeyrek lira duhûliye vermek lazımdır.
3. Gerek birliğe dahil olsun gerek olmasın birlik müsabakalarına iştirak etmek isteyen kulüpler Ağustos’un on beşinden Eylül bidayetine kadar sene-i sabıka heyet-i idare kitabetinin tahriren vuku’ bulacak davetine icabet etmelidirler.

Tarz-ı İdare

⁴²⁸ Abidin Daver, “İstanbul Futbol Birliği Müsabakaları”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, s. 3-4.

⁴²⁹ Abidin Daver, “Futbol Müsabakaları”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, s. 8.

⁴³⁰ Abidin Daver, “Fenerbahçe-Galatasaray”, *Donanma Mecmuası*, S. 85, İstanbul, 15 Mart 1915, s. 11-12.

4. Birlik, iştirak eden kulüplerin murahhaslarından mürekkeb bir heyet-i idare tarafından idare olunur:
5. Bu murahhaslar, aralarından bir reis, bir reis-i sani, bir kâtib, bir müfettiş intihab ederler.
6. Reis ve gaybubeti halinde reis-i sani heyete riyaset ve mukarrerat heyeti icra eder. kâtib muharreratı yazar ve tebliğ eder.
7. Heyet-i idarede her kulübün yalnız bir reyi vardır.
8. Heyet-i idare, her sene futbol mevsimi bidayetinde yeniden teşkil ve reis, reis-i sani, katib, müfettiş, yeniden intihab olunur.
9. Heyet-i idare lâakal ayda bir defa donanma cemiyeti merkez umumiyesindeki daire-i mahsusada akd-ı ictima eder.
10. Haberdar edildiği halde ictimaat-ı âdiye ve fevkalade de azası bulunmayan kulüp o ictimadaki reyini kaybeder.
11. Bütün icraat ve mukarrerat heyet-i idare ekseriyet arasıyla ittihaz ve tatbik olunur. reye konulmaksızın hiçbir karar ittihaz edilemez.

Müsabakalara Dair:

12. Birliğe iştirak eden kulüpler kuvvet ve adetlerine göre birinci, ikinci kümelere ayrılır. Her kümede birinci çıkanlar o müsabakanın birincisi olurlar.
13. Birlik futbol mevsimi olarak Eylül'ün on beşinden Nisan nihayetine kadar kabul etmiştir.
14. Her kulüp birlik müsabakalarına iştirak edecek oyuncularının isimlerini ve muvazzah künyelerini mübin cetveli mevsim bidayetinde heyet-i idareye tebliğ edecektir. Aksi halde birliğe iştirak etmemiş nazarıyla bakılacaktır.
15. Her mevsim başlangıcında heyet-i idare, müsabaka programını tanzim ve ilan eder. Bu programdaki tarihler mütebeddildir
16. Birliğe dahil olan kulüpler programda muayyen günlerde heyet-i idarece tayin olunan saatte oyun sahasında hazır bulunacaktır. Yarım saat tehirden sonra gelmeyen kulüp namevcut addolunur. Diğer taraf hazırsa çayırda inbat vücutla hakemin huzurunda mukabil cihete bir hücum yapacaktır. Aksi halde ona da namevcut nazarıyla bakılır.
17. Her kulüp esamesini birlik heyetine bildirdiği oyunculardan maadasını birlik müsabakalarına iştirak ettiremez. Aksi halde heyet-i idare şikayet üzerine tedkik-i mesele ederek tahkik halinde o kulüp o müsabakada mağlup, mukabil cihet galip addolunur.
18. Birliğe dahil kulüplerden hiçbirine dahil olmayan bir oyuncu müsabakalar başladıktan sonra, bir kulübe girerse bunu birlik katibine tebliğden itibaren ancak on gün sonraki müsabakalara iştirak edebilir.
19. Birliğe dahil olan kulüplerin a'zası gerek istifa etmiş olsun gerek olmasın o mevsim zarfında birlik kulüplerinden bir diğerinde oynayamaz. Oynarsa o yabancı oyuncuyu takımda oynatan kulüp mağlup, mukabil cihet galip addolunur.
20. Bir müsabaka ancak oyun sahasında ve hiç olmazsa tarafeynden birinin ve hakemin muvafakatiyle ve muhalif hava, afet gibi fevkaladeler dolayısıyla tehir olunabilir.
21. Bir müsabaka icra edilirken, muhalefet-i hava veya afet-i saire veyahut bir sebeb-i mücbir ile tatil olunursa hiç icra edilmemiş gibidir. Bu oyun mevsimin hitamından evvel heyet-i idarece tayin olunacak gün ve saatte icra olunur.
22. Muhalefet-i hava oyun sahasının, topun seyrine ve sıçramasına mani' olacak derecede su ve çamur veya kar ile mestur bulunması veyahut harekâta men' ve sıhhati mehil olacak derecede şiddetli sis, yağmur, dolu, tipi, fırtına olmasıdır. Bu cihetin ve 21. maddedeki esbab-ı mecbure-i melhuzanın takdiri hakeme aittir.
23. Hakemin işareti olmaksızın sahayı terk eden veyahut lâakal sekiz oyuncu çıkarmayan kulüp mağlup, mukabil cihet galip addolunur.

24. Birliğe dahil olan iki veya daha ziyade kulüp o mevsim esnasında ittifak edemez. bu hal o kulüplerce bir emr-i vâki telakki edilse de birlik heyeti ke-en lem yekün addeder ve o iki kulüp birbirinden a'zâ alır ve müsabakalara iştirak ettirirse haklarında 19. madde tatbik edilir.

25. Mevsim zarfında birlikten istifa edilemez. Eğer bir kulüp istifayı telakki ederek müsabakalara gelmezse namevcut nazarıyla bakılarak iş bu nizamnamenin 16. ve 28. maddeleri mucibince hakkında ifa-ı muamele olunur ve sene nihayetinde müsabaların neticesinde tayin olunan sırada ismi ilan edilir.

26. Bir müsabakada tarafeyn 17, 18, 19, 23. maddeler ahkâmına riayet etmezse her ikiside mağlup addolunur.

27. 21, 22. maddelerde muharrer-i esbab dolayısıyla tehir olunan müsabakada ancak o müsabakanın programda muharrer olan asıl tarihinde oynayabilecek oyuncular oynayabilir.

28. Müsabakaya gelmeyen kulüpler mağlup addolunur. İki tarafta gelmezse ikisi de mağlup addolunur.

29. Oyunlar Cuma günü icra olunur. saatlerde Yeni Cami ayarı esas-ı itibar olunmuştur.

30. En fazla sayı alan kulüp o sene birinci olur.

31. Müsabakalarda birlik tarafından kabul ve neşr olunan futbol kavaidi caridir.

32. İşbu kavaidin tefsir ve izahı heyet-i idareye aittir.

33. Her ay nihayetinde cetvel-i mahsusa o ay zarfındaki müsabakalara ait sayılar işaret ve umuma ilan olacaktır.”⁴³¹

Donanma Mecmuası'nın 144. sayısında Burhan Felek'in "Türkiye'de Futbol Sönüyor" başlıklı yazısı bulunmaktadır. Ligin son şampiyonu olan Altınordu ile Alman "General" vapuru efradı arasındaki mücadeleyi Almanların kazanması üzerine Burhan Felek bu mağlubiyeti spor açısından değil bir ırk meselesi olarak değerlendirmektedir. Yazıda birçok Alman takımı ile maç yapıldığı ve bu maçların ancak yüzde onundan galip geldiği belirtilmektedir. Burhan Felek'e göre futbolda başarısız olunmasının sebeplerinin başında Türk takımlarının yeni ve güçlü futbolcu bulma konusunda sıkıntı yaşamasıdır. Bunun yanında iyi ve güçlü kadrolara sahip takımların bir sene başarı kazandıktan sonra bu başarıyı devam ettirememeleri de önemli bir etkindir. Burhan Felek'in üzerinde asıl durduğu nokta oyuncuların fiziğidir. Futbol en nihayetinde fiziğe dayalı bir oyundur ve Türk takımlarındaki oyuncular ecnebi futbolculara göre çelimsizdir. Yeterince idman yapılmamakta ve futbolcuların fiziksel gelişimi sağlanamamaktadır. Burhan Felek'e göre eğer bu durumda bir ilerleme olmazsa yakında Türk takımlarında bir buçuk metre boyunda, güçsüz ve kadın gibi futbolcular oynamaya başlayacaktır. Böyle futbolcular ile ecnebilere karşı asla galip gelinemez ve hiçbir zaman Türk bayrağı daha yükseklerde dalgalanamaz. Duruma buradan bakıldığında aslında mesele futbol değil milliyet meselesidir.⁴³²

⁴³¹ Belirtilmemiş, "İstanbul Futbol Birliği Nizamnamesi", *Donanma Mecmuası*, S. 111, İstanbul, 14 Ekim 1915, s. 111-112.

⁴³² Burhaneddin, "Türkiye'de Futbol Sönüyor", *Donanma Mecmuası*, S. 144, İstanbul, 8 Kasım 1917, s. 1512.

Mecmuanın 154. sayısında bulunan “Sporda Milliyet” başlıklı kısa yazıda, Galatasaray ile İdman Yurdu arasında oynanacak maçın Galatasaray aleyhine tatil edilmesi tartışılmaktadır. Maçın tatil edilmesinin sebebi Galatasaray’ın ecnebi bir futbolcu ile sahaya çıkmış olmasıdır. Yazar, futbol nizamnamesinde yabancı futbolcuların oynatılması ile ilgili herhangi bir maddenin olmadığını belirterek, Futbol Birliği idaresinin aldığı bu keyfi kararı eleştirmektedir. Ayrıca Galatasaray daha önceki bazı maçlarında üç yabancı futbolcu oynatmıştır. Yazara göre; zaten Türk takımlarındaki futbolcuların çoğu güçsüz ve yeteneksizdir. Bu sebeple ecnebi takımları karşısında sürekli yenilgiler alınmaktadır. Türk takımlarına yabancı, güçlü ve yetenekli futbolcular eklenebilirse hem ecnebi takımları ile daha iyi mücadele edilebilir hem de bu yetenekli yabancı oyunculardan Türk takımlarındaki genç futbolcular istifade edebilirler. Bu sebeple Futbol Birliği İdare Heyeti bu kararını tekrar gözden geçirmelidir.⁴³³

Donanma Mecmuası’nda deniz sporları ile ilgili yazılar da mevcuttur. Mecmuanın 8. sayısında “Yüzme Nasıl Öğrenilir” başlıklı yazıda, yüzmenin en faydalı spor olduğu anlatılmaktadır. Yazar Ali Rıza Seyfi, insanların su korkusu yüzünden yüzme eylemini öğrenmek istemeyişini anlayışla karşıladığını ancak kaleme aldığı bu yazıdan sonra korkan insanların biraz daha cesaretleneceğini umut etmektedir. Yazıda, resimlerle yüzme çeşitlerinin nasıl yapılacağı anlatılmaktadır. Yüz üstü yüzme, sırt üstü yüzme, yan yüzme ve çapraz hareketler, denize atlamak ve dalmak gibi başlıklar altında kısaca anlatılmaktadır.⁴³⁴ Yüzme ile ilgili bir başka yazı da, mecmuanın 102. sayısında. Yazının başında yüzmenin eski Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerinden beri insanlık için çok önemli bir faaliyet olduğu vurgulanmaktadır. Romalılar yüzmeyi bilmeyen insanları cahil olarak kabul ederlerdi. Yazıda yüzmenin önemi anlatıldıktan sonra maddeler halinde yüzmenin neden ihtiyaç olduğu aktarılmaktadır. Yazara göre; yüzme sıhhi bir devadır. Asabiyeti azaltır ve cildi güzelleştirir. Adelelerin hareket ihtiyacını karşılar, cesareti artırır, deniz hayatını ve deniz sporlarını sevdirebilir, ruha ferahlık verir, insanı eğlendirir ve en nihayetinde insanı ölümden uzaklaştırır.⁴³⁵ Mecmuanın 182. sayısında Ali Rıza Seyfi’nin de yüzme ile ilgili yazısı bulunmaktadır. Ali Rıza Seyfi yazısında uzun uzadıya yüzmenin faydalarını anlattıktan sonra sahillerde yaşanan boğulma olaylarından bahsetmektedir. Ali Rıza Seyfi yaşanan boğulma

⁴³³ Belirtilmemiş, “Sporda Milliyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 154, İstanbul, 21 Şubat 1918, s. 1672.

⁴³⁴ Hüsnü, “Yüzme Nasıl Öğrenilir”, *Donanma Mecmuası*, S. 8, İstanbul, Ekim 1910, s. 729-732.

⁴³⁵ Ali Seyfi, “Yüzme Bir İhtiyaçtır”, *Donanma Mecmuası*, S. 102, İstanbul, 1 Temmuz 1915, s. 71.

hadiselerinden sonra yüzme bilmeyenlerin denize girmemelerini, eğer gireceklerse bile yanlarında iyi yüzme bilen insanların olması gerektiğini anlatmaktadır. Bunun yanında yüzme konusunda tam mahir olmayanlarında palet gibi yüzmeyi kolaylaştıran aletler ile denize girmelerini tavsiye etmektedir. Yüzmeyi iyi bilenlerin ise her zaman sulara girmelerini ve bunun insana sağlayacağı faydalardan yararlanması gerektiğini belirtmektedir.⁴³⁶

Mecmuanın 56. sayısındaki “Deniz İdmancılığı” başlığı altında kürekçilik ile ilgili bilgiler verilmektedir. Yazara göre; kürek takımındaki en önemli kişi serdümen olan kişidir ve serdümen genelde filikadaki en hafif kişi olmalıdır. Kürekçilikte iyi hamlecilerin sayısı çok azdır. Bu önemli pozisyon için en münasip olan kişi bazen çok ağır bazen de hafif olabilir.⁴³⁷ 119. sayıda kürekçilikle ilgili bilgilendirmeler devam etmektedir. Bu kısa bilgilendirmede sekiz kürekli bir filikanın nasıl olması gerektiği ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

“Her serdümen ve kürekçinin daima göz önünde bulunduracağı maksad filika ve efradı mümkün olduğu kadar bir makine intizamına yaklaştırmaya gayret etmektir. Sekiz kürekçinin öne arkaya olan hareketleri ve küreğe asılmaları şahs ve ehad gibi olmalıdır. Kürekçiler bir hamlenin ihtiva ettiği aksam-ı hareketi bir saat makinesi itizamıyla icra ederlerse, filika düz olarak -sallanmaksızın- seyr eder.”⁴³⁸

Donanma Mecmuası’nın 139. sayısında “Kürekçilik ve Kotracılık” başlıklı yazı mevcuttur. Yazıda, Moda sahilinde ve Büyükkada’da yapılan yarışların hiç rağbet görmediği anlatılmaktadır. Yazara göre bu yarışların rağbet görmemesinin sebebi, toplumumuzda denizcilik ruhunun olmamasıdır. Yazıda, toplumun her kesiminin tulumbacılığa karşı bir aşk beslediği ve yangın çıktığı zaman herkesin işini bırakarak yangına müdahale etmeye koştuğu belirtilmektedir. Yazar, tulumbacılığa duyulan bu aşkın, bir şekilde denizcilik alanında da halka aşılması gerektiğini söylemektedir. Bu da her sene düzenli şekilde yarışlar düzenlemek ve başarılı olanlara mükafatlar vererek gerçekleştirilebilir. Bunun yanında denizcilik kulüplerinin sayısını arttırarak bu kulüplere maddi yardım yapmak gerekmektedir. Yazara göre; denizcilikte en ileri seviyeye çıkan millet, ilk denizci kulübünü kurandır. Osmanlıların şuan bir denizcilik kulübü yokken İngiltere bundan 202 sene evvel ilk kulübünü kurdu. Yazıda ayrıca deniz idmancılığının tarihi gelişimi anlatılmaktadır. Buna göre; deniz idmancılığında yapılan ilk yarış kadim Roma’da miladi 29 yılında gerçekleşti. Osmanlı Devleti’nde ise bu alanda Kanuni Sultan Süleyman zamanında yarışlar yapıldığı bilinmekle beraber henüz bir kayıt

⁴³⁶ Ali Rıza Seyfi, “Yüzme ve İyi Yüzener”, *Donanma Mecmuası*, S. 182, İstanbul, 12 Eylül 1918, s. 2129-2131.

⁴³⁷ Belirtilmemiş, “Deniz İdmancılığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 10 Ağustos 1914, s. 139.

⁴³⁸ Belirtilmemiş, “Deniz İdmancılığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 119, İstanbul, 9 Aralık 1915, s. 131.

bulunmamaktadır. Gerçekleşen bu yarışlar düzenli olmadığından aslında bir önem arz etmemektedir. Asıl önemli olan yarışlar her sene düzenli bir şekilde gerçekleşenlerdir. Bu tarzda yarışların ilki ise İngiltere’de “temiz-i bahri” kayıkçıları arasında kürekçiliği geliştirmek için 1715 yılında yapılan yarıştır. Bu yarış o günden bu güne kadar her sene düzenli bir şekilde yapılmaktadır. bu yarıştan sonra “temiz-i bahri” gibi birçok denizcilik kulübü tesis edildi ve yarışlar düzenlendi. Bu yarışlar içinde en önemli olanı ise Oxford Üniversitesi ile Cambridge Üniversitesi arasında 1869 senesinde beri devam eden yarışlardır. Kotracılık konusuna geldiğimizde de bizim için durum aynıdır. Hatta kotracılıkta daha çok malzeme lazım olduğundan ülkemizde yakın zamanda bu sporun geliştirilmesi pek mümkün gözükmemektedir.⁴³⁹

Mecmuanın 127. sayısındaki “Deniz İdmancılığı” başlığı altında yelkencilik ile ilgili bilgiler verilmektedir. Yazıda yelkencilik ile ilgili bazı terimler açıklanmakta ve yelkenlide bulunan kişilerin nasıl hareket etmeleri gerektiği kısaca anlatılmaktadır. Örneğin:

“Bir yelkenli filikada efradın başa, kıça hareketleri mümkün mertebe tahdid edilmeli ve hiçbir zaman ayakta dolaşmalarına, oturanların üzerine çıkmalarına müsaade edilmemeli; ve yelkene ait yapılacak işler imkan müsait olmadıkça oturdukları yerden yapılmalıdır. Aksi hareket hem yelkenin muvazenesini bozarak beyhude yere rüzgarın ziyanına ve filikanın yoldan kalmasına sebep olacağı gibi bazen de alabora olmaya vesile olur. Bu son ihtimal hiçbir vakit göz önünden uzak bulundurulmamalıdır.”⁴⁴⁰

Donanma Mecmuası’nda, genel olarak idmancılık ile ilgili olan yazılar önemli bir yer tutar. Mecmuanın 83. sayısında “Şarkta İdman” başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazıda idmanın Şarktan Batıya gittiği anlatılmaktadır. Yazar, idman denildiği zaman sadece kadim Yunan’ın akıllara gelmesini eleştirmektedir. Çünkü Yunanlılardan daha önce medeniyet sahibi ülkeler bulunmaktadır. Hint, Asur, Babil, Mısır ve İran medeniyetleri kadim Yunan’dan önce vardı. Özellikle eski Mısır medeniyetinde beden terbiyesi ile ilgili sporların olduğu bilinmektedir. Sanayi ve ilim alanında Yunanistan’a birçok şeyi tanıtan Mısır medeniyeti idman zevkini de öğretmiş olabilir. Ancak Yunanlılar olimpiyatlar düzenleyerek sporu geniş kitlelere yayma hizmetinde bulundu. Bazı spor terimleri vardır ki bunların Şarktan çıktığı açıktır. Örneğin, şınav çekmek tamamen bir şark geleneğidir. Bu kelimenin Batı dillerinde bir karşılığı yoktur ve şınav kelimesini onlar da kullanmaktadır. Günümüzde Türk pehlivanları şınavın birkaç çeşidini yapmaya devam etmektedir. Osmanlı Devleti’nde talimler genelde savaş hazırlığı için yapılmaktadır. Gürz, kılıç, kalkan, topuz talimleri tamamen savaşlar için

⁴³⁹ Gemici, “Kürekçilik ve Kotracılık”, *Donanma Mecmuası*, S. 139, İstanbul, 4 Ekim 1917, s. 1443-1444.

⁴⁴⁰ Belirtilmemiş, “Deniz İdmancılığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 127, İstanbul, 3 Şubat 1916, s. 176.

yapılmaktadır. Özellikle İstanbul'un fethinden sonra şehirde kılıç ve cirit oyunları Gülhane Meydanında oynanmaya başladı. Eğer günümüzde Olimpiyatlarda cirit ve mızrak yarışmaları yapılsaydı şüphesiz milletimiz bu konuda birinciliği kimseye kaptırmazdı.⁴⁴¹

Mecmuanın 84. sayısındaki “Teneffüs” başlıklı yazıda, doğru şekilde nefes alıp vermenin beden üzerindeki olumlu etkileri anlatılmaktadır. Yazıda, teneffüsün vazifesi şu şekilde anlatılmaktadır:

“Dem verdiği hava-havanın yüzde yirmi birini teşkil eden muvellid-ül-humûza---ile temasında bulundurarak tasfiye etmektir. Hareket-i bedeniye ile doğrudan doğruya münasebetdardır. Muvellid-ül-humûzasız hayat ve hareket olamaz. Her hareket kanın merkibatı ile mübadele etmek suretiyle boğazdan bir miktar istihlak eder.

Hulûl vasıtasıyla mübadelat-ı teneffüsiyenin vukua geldiği ciğerler, evaye-i demeviye ve havaiyeden müteşekkil bir sünger manzarası arz eder. Hava ile temasda bulunan idaiye-i demeviye iki yüz metre murabba sathında tahmin olunuyor. Hava,teneffüs nihayetinde dem-i veridiye tekrar muvellid-ül-humûza vermiş ve havai olduğu hâmez-ı karbon harice def etmiş oluyor.”⁴⁴²

Yazıda ayrıca havadaki elementler ve vücuda etkileri hakkında da şu bilgiler aktarılmaktadır:

“Saf havada yüzde 21 kısım muvellid-ül-humûza ve 79 kısım da azot bulunur azotun hizmeti sırf muvellid-ül-humûzanın yakıcı tesirini izole etmektir; Yoksa bizzat teneffüse elverişli değildir.. İnsanların büyük türlü mazeret-i sıhhat maddelerle kucak kucağa yaşadığı merakiz-i medeniye ve sanaiyenin havaları maraz gazların, uzvî madenî tuzların, tesidat-ı uzviyesinin teşkil ettikleri fesad uçakları tarafından daima ifsad telvis edilir.

Meskenlerde ise tecdid-i hava zaten her zaman gayr-i kafidir. Derininde çok miktarda gayr-ı kabil teneffüs-ü mevad vardır: Fuzuli miktarda hamz-ı karbon ve her nevi tuzlar bulunur. Bir kere dahil olurlarsa pek çok fenalıkları mevcub olurlar. Gerçi şiryan-ı şezan ve kasabatın cidar dahiliyesinde bu gibi tuzlar tevkif etmek için bir takım varsa da her halde tuzlu bir havanın teneffüsü pek tehlikelidir. Havada asid karbonun miktarının ifrât kâni kendisinin havi olduğu aynı muzır gaza tasfiyeden mani eder. Temaşa salonlarında, mekteplerde fuzuli olarak tütünde içilen kahvelerde daha ziyadekesb vehamet eder. Ciğerlere, yüzde yirmi muvellid-ül-humûza-- yı hâmil olarak nüfuz eden hava bu miktarın 4,77 kadarını kana verir. Bu halde ciğerden harice çıkan havada ancak yüzde 16,33 kadar muvellid-ül-humûza vardır.

Havanın muvellid-ül-humûzası kana intikal ederken kandaki hamz-ı karbondaki havaya geçer; Ve bununla birlikte denilen mevad uzviyede intikal eder; Kan semî bir hal iktisab ettiğinden teneffüse gayri salih olur. Bunun tesiri pek zahirdir: Ekseriya, izdihâm konser salonlarında bir müddet ârâm edilirse havanın ciğerlerden huruç ettiği mecrada, burun deliklerinde, halef bölümünde kırmızılık görülür ve yanmağa başlar; Hastalıktan mütevellid -i mebzul doğan, ifrazat ile beraber nöbet gelir. Bunlar intânî nezle, müstevliye alaimi dir ki! Tesmim-i havaiyeden neş’et eder.”⁴⁴³

Yazar Ali Seyfi'nin mecmuada idmancılık ile ilgili birçok yazısı mevcuttur. Bu konuda başka bir yazısı mecmuanın 96. sayısında “Umumi Yorgunluk” başlığı altında yayınlanmaktadır. Yazıda genel olarak idmansız yapılan uzun yürüyüşlerin vücuda

⁴⁴¹ Ali Seyfi, “Şarkta İdman”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, s. 9.

⁴⁴² Ali Seyfi, “Teneffüs”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 15 Mart 1915, s. 10.

⁴⁴³ Ali Seyfi, a.g.m., s. 11.

verdiği yorgunluktan bahsedilmektedir. Verilen bilgilere göre üç çeşit yorgunluk vardır; hafif yorgunluk, şedid yorgunluk, müfrit ve cebri yorgunluk. Yazının devamında bu yorgunluk çeşitleri kısaca açıklanmaktadır.⁴⁴⁴

Ali Seyfi, adelerin nasıl çalıştırılması ile ilgili de bir yazıyı mecmuanın 110. sayısında kaleme almıştır. Ali Seyfi yazısında bir adelenin nasıl ve kaç türlü işleyebildiğini, bütün adelerin hangi şekillerde olduğunu, hangi çeşit bedenin hangi kısmında bulunan adelenin nasıl çalıştırılması gerektiğini, adeleyi geliştirmek için hızlı mı yoksa yavaş hareketlerde mi bulunmak gerektiğini anlatmaktadır. Verilen bilgilere göre adele şu üç şekilde çalıştırılabilir:

“1. Elimize beş on kiloluk bir sıklet alıp kolumuzu kametin imtidadınca hal-i tabiinde aşağıya sarktıktan sonra, pazu kısmı sabit olarak kolumuzu dirsekten büküp omuz hizasına doğru kaldırırsak evvelce düz olarak duran pazu eti adelesinin toplandığı, tulunun tenakus fakat kalınlığının tezayüd ettiğini müşahade ederiz.

2. Çeki taşının kulpuna bir ip bağlayarak kaimen durduktan sonra kolumuzu yine hal-i tabiide yana sarkıtan elimizin yetişebileceği noktadan tutup beş kiloluk sıkleti kaldırdığımız gibi çekiye kaldırıp omuz hizasına getirmek istersek bittabi muvaffak olamayacağız. - Çünkü buna kudret-i beşer taalluk etmez- Binaenaleyh pazu adelesi hiç bir iş vücuda getirmeye muvaffak olmadan takallüs etmiş bulunacak.

3. Kırk kiloluk bir gülleyi iki el ile omuza kaldırdıktan sonra elimizi çekip diğer elimizle gülleyi omuzdan ayırarak sâid ile pazu biraz evye-i kaime teşkil edecek surette zabt etmek istesek buna da muvaffak olamayız. Sıklet yavaş yavaş aşağıya iner...”⁴⁴⁵

Donanma Mecmuası’nın 101. sayısındaki “Anasır-ı Kuvvet” başlıklı yazıda yazar Muallim Ali Seyfi kuvvet öğeleri hakkında bilgiler vermektedir. Yazının başında kuvvetli insanların çevresinde hürmet ve saygı gördüğü, bu sebeple insanların tarihin başlangıcından itibaren kuvvetli olmak istemelerinin en güçlü duygu olduğu anlatılmaktadır. Yazar yazısında iki kuvvet unsuru olduğunu belirtmektedir. Bu unsurlar şu şekilde açıklanmaktadır:

“1. Energie motrice denilen şiddet-i harekiyedir ki makinelerde elektrik, buhar ve herhangi bir gaz tarafından arz edilir. Uzviyatta ise bu vazife-i a’sâba aittir. Şiddet-i harekiye hayvanda seyyâle-i asabiye ile tahassul eder ki bu tesir-i azulâta intikal ve onlarda kemikleri oynatarak hareket tevliid eder. Harekette şiddet dediğimiz şey işte bu seyyâle-i asabiyedir ki kuvve-i iradeye yahut sadece irade namını almaktadır. İradenin tevliidi dimağın hücerat-ı kasriyyesini tehviz, bu ihtizaz oradan asab-ı mahrukeye ve en sonra azulâte geçer.

Hissiyat-ı şedide, tesirat, ekdâr birinci kısmı teşkil eder. Hiddet zamanlarında kuvvetin tezayüdü daima meşahidde olunan bir keyfiyettir. Emrâz-ı asabiyede tezyid eder; mecnunlarda görülen müthiş ve bir ademin göstereceği derecenin kat kat fevkindeki kuvvet bu kabildendir.

Çocukluktan henüz çıkmamış bâliğlerde ilerlemiş Neurasthenie (sinir zayıflığı) ve hüzn-ü daimi ve felç, iradeyi imha eder. Herkesin bildiği vechle bütün ahval-i maraziye şiddet-i iradeyi tahfif eder, zayıflatır.

⁴⁴⁴ Ali Seyfi, “Umumi Yorgunluk”, *Donanma Mecmuası*, S. 96, İstanbul, 20 Mayıs 1915, s. 45.

⁴⁴⁵ Ali Seyfi, “Adeleler Nasıl Çalıştırılmalıdır”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Ekim 1915, s. 106.

2. Şiddet-i kuvvet yalnız seyyâle-i asabiye mütevakıf değildir. Aynı zamanda a'zanın yani azuleti hacmi de ikinci anasırı teşkil ediyor. Makinelerde bütün aksamın kuvve-i harekiye ile mütenasib olması lazım olduğu gibi bedenimizde bu nisbet-i mühim bir mevki' tutar. Kuvvetli bir idare işte intikal edebilmek için sağlam bir iskelete ve lazım olduğu kadar büyük bir azuleye muhtaçtır.

En kuvvetli adam, azami bir seyyâle-i asabiye ve azami bir neşv-ü nema bedene sahip olandır ki bu da bittabi pek enderdir. Ne kadar zayıf, çelimsiz kimseler var ki malik olduğu irade, vesatet-i bedeniyesi yerinde insanlarda olsa adeta korkunç bir kuvvet gösterir.”⁴⁴⁶

Donanma Mecmuası'nın 83. sayısındaki “Niyetimiz” başlıklı kısa yazıda spor yapmanın öneminden bahisle, sporun okullar ve kulüpler vasıtasıyla gençlere sevdirmesi gerektiği anlatılmaktadır. Yazıda sporun fen ilimleri kadar önemli olduğu söylenmektedir. Gençlerin sağlam bünyeye sahip olmaları memleket için çok önemlidir. Yazara göre; yaşanan Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların, Ruslar karşısında sürekli başarılar kazanmasının sebeplerinden bir tanesi de beden terbiyesine önem vermeleridir. Bu sebeple memleketimizde idmancılığın yaygınlaştırılması için daha çok çalışılmalıdır. Gazete ve mecmualar idmanlılık konusunda daha fazla yayın yapmalıdır.⁴⁴⁷

Donanma Mecmuası'nın 57. sayısında yazar Burhaneddin “Vilayatta İdman” başlıklı yazısında, Osmanlı Devleti'nde idmancılığa İstanbul'daki bir iki kulüpten başka hiçbir heyet ve şahsiyetin önem vermediği belirtilmektedir. Yazara göre; eğer idman gerekli bir şey olarak görülüyor ve ondan fayda bekleniyorsa sadece İstanbul'daki birkaç kulüpten daha fazlası gerekmektedir. Maalesef taşradaki gençler, o da sadece birkaç yerde, futbol dışında bir sporla uğraşmamaktadırlar. Yazıda idmancılığı taşrada tesis edebilmek için neler yapılması gerektiği anlatılmaktadır. Buna göre ilk olarak İstanbul'daki gençlerle taşradaki gençlerin temas etmesi sağlanmalıdır. Avrupalıların İstanbul gençlerine öğrettiklerini, onlar da taşralı vatandaşlara aktarmalı ve bu suretle bir süre sonra taşrada da bir spor hayatı ihdas edilmelidir. Bunun için mevcut spor kulüplerinin taşrada bir gezi yapması çok faydalı olacaktır. Ancak kulüplerin böyle bir geziyi karşılayacak maddi durumları yoktur. O yüzden hükümetin böyle geziler için kulüplere ödenek vermesi, ayrıca taşra valilerinin ve halkının idman kulüplerini davet etmesi gerekir. Bu suretle hem İstanbul ve taşra gençliği arasında bir muhabbet oluşur hem de taşrada bir spor fikri oluşur.⁴⁴⁸

Yazar Burhaneddin'in, mecmuanın 155. sayısında “İlm-i Spor” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Yazının başında Osmanlı Devleti'nde sporun daha yeni yeni yapılmaya başlandığı vurgusu yapılmaktadır. Yazar, Osmanlılarda sporun ilmi olarak

⁴⁴⁶ Muallim Ali Seyfi, “Anasır-ı Kuvvet”, *Donanma Mecmuası*, S. 101, İstanbul, 24 Haziran 1915, s. 67-68.

⁴⁴⁷ B. “Niyetimiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, s. 561.

⁴⁴⁸ Burhaneddin, “Vilayatta İdman”, *Donanma Mecmuası*, S. 57, İstanbul, 31 Ağustos 1914, s. 131.

ilerlemediğini, ameli yani taklit ederek ilerlediğinden yakınmaktadır. Bu sebeple hiçbir spor dalında yabancılar ile başarılı bir şekilde mücadele edilememektedir. Yazara göre; koşucularımızın, atlayıcılarımızın ve futbolcularımızın kabiliyetlerinden yeteri kadar istifade edilememektedir. Çünkü idmanlar ve düşünce yapıları ilmi çerçeveden yoksundur. Bu durum bizim için felakettir. Her geçen gün idmancılarımızın sayılarının arttığını görüp sevinirken kısa bir süre sonra spordan uzaklaştıklarını görmek çok üzücü bir durumdur. Hâlbuki Avrupa’da bütün spor alanlarında risaleler yayınlanmakta ve bütün sporcular bu risaleleri dikkatle takip etmektedirler. Biz güreş alanında gayet başarılıyız. Ancak başarılı bir güreşçiye bunu sorduğumuzda “hamurumuzda var” diyerek geçiştirmektedir. Kendi başarılarının sırrını yazsa belki ondan sonra gelecek olan güreşçilerinde başarılı olmasını sağlayacak ancak bizim güreşçilerimiz bunu yapmamaktadırlar. Eğer spor alanlarına ilmi olarak yaklaşılmazsa bu alanda da Avrupalıların gerisinde kalacağımız kesindir.⁴⁴⁹

Burhaneddin’in bir başka yazısı mecmuanın 46. sayısında bulunmaktadır. Yazıda, sporda milliyetçilik konusu tartışılmaktadır. Yazara göre; sporda fikr-i milliyet bahsi bizde tam olarak anlaşılamamış, anlaşıldığı kısa dönemlerde ise tatbik edilememiştir. Bugün kulüplerimiz millet fikrini reddetmektedir. Bizde, kulüplere yalnız Müslüman a’za almak, yalnız Osmanlı olan a’za almak ve hem Osmanlı hem de ecnebi a’za almak düşünceleri hâkimdir. Buradaki ilk iki seçenek bizim fikirlerimize uymaktadır. Ancak üçüncü seçeneğin eleştirilmesi gayet doğaldır. Çünkü spor ilk önce kişiyi sonra kişinin mensup olduğu milleti tasvir eder. Ecnebi sporcuları olan her takım milli gayeleri ihmal etmiş sayılır.⁴⁵⁰ Burhaneddin bu konudaki fikirlerini şu şekilde açıklamaya devam etmektedir:

“Daima kazanç ve galibiyete alışmış takımlar için şampiyonluk fikriyle yapılan ve gayret arasında en ziyade takımda bir iki ecnebi bulundurmak yolunun caygır olduğunu -bir tek istisna ile- bundan evvelki şampiyonluklarda gördüm... Alâkadarın şu sözünün izahına mahâl bırakmayacak derecede sahib-i malumattır. Mahaza ben o sırada yapılan bu hareketi tamamen mazur telakki etmekteyim. Çünkü tayin etmemiş mesleklere salık takımlar arasında milli, gayr-ı milli ne olduğu belli olmayan gayesiz bir müsabaka döğüşülürken milli gayelerle uğraşmak (şampiyonluk) nokta-i nazarından biraz safdillik olurdu... O sebeple o zamanlar iş benim gibi bir iki arkadaşın sözleşmesinden ibaret bir şematet ihdas ettikten sonra kapandı.”⁴⁵¹

Donanma Mecmuası’nın 83. sayısında bulunan “Er Meydanı” başlıklı kısa yazıda idman yapılacak alanların azlığından bahsedilmektedir. Yazıda, takımların ve sporcuların daha başarılı olmaları için idman yapacakları alanların kendilerine tahsis

⁴⁴⁹ Burhaneddin, “İlm-i Spor”, *Donanma Mecmuası*, S. 155, İstanbul, 28 Şubat 1918, s. 1688.

⁴⁵⁰ Burhaneddin, “Sporda Fikr-i Milliyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 146, 22 Kasım 1917, s. 1555.

⁴⁵¹ Burhaneddin, a.g.m., s. 1556.

edilmesi ve özellikle zengin kişilerin kulüpleri ve sporcuları desteklemeleri istenmektedir.⁴⁵²

Mecmuanın 84. sayısında “Bizde Gaye Var mı?” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda, idman ve jimnastik gibi spor dallarının hepsini birden bünyesinde bulunduran kulüp ve cemiyetlerin olmamasından yakınılmaktadır. Yazara göre; böyle cemiyetler olmazsa halk jimnastiğin faydalarını göremez ve anlayamaz. Beden terbiyesinin faydalarını ancak görenler anlayabilir, diğerleri ise bundan mahrum kalır. Anlayanlar olsa bile buna teşebbüs etmezler. Mekteplerdeki beden eğitimi derslerine bakıldığında bazı mekteplerdeki beden terbiyesi dersleri hakkı ile yapılmaktayken bazı mekteplerde ise üstünkörü ilimden uzak bir şekilde icra edilmektedir. Son dönemlerde başarılı jimnastik hocalarının sayısı askerlik mesleklerinden dolayı azalmaktadır. Bizde en yaygın şekilde takip ve tatbik edilen spor futboldur. Bakıldığında futbol sadece zevkine bir eylem gibi icra edilmekte ve bu spor, ilmi olarak geliştirilmemektedir. Sadece zevkine oynayan futbol takımları başarılı olmadıklarında ise hedefsiz kalmakta ve kısa sürede dağılmaktadırlar. Ayrıca futbolcularımızın çok güçsüz ve zayıf olmaları bu sporu takip edenlere zevk vermemeye başladı. Bunun yanında koşu, sıçrama, atlama ve disk atma gibi sporlar zaten yılda bir iki defa yapılmaktadır. Bu sporları da bütün kurallarıyla düzenli bir şekilde yapan insan yoktur. Bunlardan dolayı beden terbiyesinin bu şekilde gayesiz olarak sürdürülebilmesi mümkün değildir. Sporun bütün dallarında her şeyden evvel yapılan sporun gayesi belirlenmeli ve bu doğrultuda uygulamaya çalışılmalıdır.⁴⁵³

Mecmuanın 86. sayısında “İdmancının Üç Vasfı” başlıklı kısa bir yazı bulunmaktadır. Yazıda, herkesin spor yaparak sporcu olabileceği ancak bünyesinde bazı vasıflar barındırması gerektiği anlatılmaktadır. Bu vasıflardan birincisi sporcunun azimli olmasıdır. Azimli olmayan kimselerden profesyonel sporcu olmaz. İkinci vasıf yapılan spora tamamen vâkıf olmaktır. Uğraştığı spor nasıl yapılır, nasıl yapılırsa başarılı olunur? Sorularının cevabı bilinmelidir. Bu ikinci vasfa göre uğraşılan spora ilmi olarak yaklaşmak çok önemlidir. Üçüncü vasıf ise, yapılan idmanı yapabilmek keyfiyetidir. Örneğin; 1.60 boyunda 100 kilogram ağırlığında birisi istediği kadar uğraşsın yine de koşucu olamaz. Her geçen gün sporcu olmak isteyen kişilerin sayısı artarken bu üç vasıf her zaman göz önünde tutulmalıdır.⁴⁵⁴

⁴⁵² Belirtilmemiş, “Er Meydanı”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, s. 110.

⁴⁵³ Belirtilmemiş, “Bizde Gaye Var mı?”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, s. 1.

⁴⁵⁴ Belirtilmemiş, “İdmancının Üç Vasfı”, *Donanma Mecmuası*, S. 86, İstanbul, 25 Mart 1915, s. 13.

*Donanma Mecmuası*nın 97. sayısında “Biçare İdman ve İdmanlarımız” başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazının başında sporcuların mükâfat almaları gerekirken yokluklar içinde çalıştıklarından bahsedilmektedir. Yazıda verilen bilgilere göre; Avrupa’da zengin insanlar sporcuları maddi olarak desteklerken bizim ülkemizde durum bu şekilde değildir. Osmanlı Devleti iktisadi olarak zayıf olduğu için zengin insanı da azdır. Az olan bu zengin insanlar da sporcuların vatana millete faydalı bir iş yapmadıklarını düşündükleri için sporcuları maddi olarak desteklemezler. Destek verilmemesine rağmen işlerini layıkıyla yerine getirmeye çalışan sporcuları tebrik etmek lazımdır. Sporcularımızın en önemli iki ihtiyacı para ve çalışma alanıdır. Şehirlerde boş alanlar çok olmasına rağmen bazı dönemler çayırlardaki otların kullanılacak olması sporcuların bu alanlara girmelerini engellemektedir. Şu dönemde savaşında sürüyor olması ve sporcuların çoğunun askerlik görevinde olması kulüplere yapılan ödeneğin azalmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple kulüpler bünyelerindeki sporcuların en basit ihtiyaçlarını bile karşılayamaz hale geldi. Yazının sonunda özellikle zenginlere seslenilerek spor kulüplerini desteklemeleri istenmektedir.⁴⁵⁵

Donanma Mecmuası’nın 112. sayısında “Sporcu Olmak İçin...” başlıklı bir makale bulunmaktadır. Makalenin başında jimnastiğin spor dalları içinde en önemlisi olduğu vurgulanmaktadır. Daha sonra sporcu olmak için gerekli şeyler aktarılmaktadır. Yazıda verilen bilgilere göre sporla uğraşan birisi öncelikle jimnastik yaparak göğsünü genişletmeli ve ondan sonra sporuna başlamalıdır. Örneğin, futbol insanın fizikini çok zorlayan bir spordur ve futbol oynamadan önce sporcuların mutlaka jimnastik hareketleri ile ısınmaları gerekmektedir. Yazının sonunda jimnastiğin önemi tekrar vurgulanmakta ve başta futbolcular olmak üzere bütün sporcuların müsabakalarına başlamadan önce jimnastik hareketleriyle ısınmaları gerektiği tekrarlanmaktadır. Bütün spor kulüplerinin de iyi bir jimnastik hocasını bünyelerine katmaları gerektiği söylenmektedir.⁴⁵⁶

Mecmuanın 67. sayısında M. B. İdris “Bu Sene İdman Mevsimi” başlıklı bir yazı kaleme aldı. Yazının başında yaz mevsiminde spor yapmanın sağlık açısından uygun olmadığı belirtilmektedir. Yazara göre; hokey, tenis, bisiklet gibi sporlar yaz mevsiminde yapılmaktadır ancak bunların yaz mevsiminde yapılması insana pek bir şey katmaz. Yazının devamında Birinci Dünya Savaşı olmasına rağmen başta futbol olmak

⁴⁵⁵ Belirtilmemiş, “Biçare İdman ve İdmanlarımız”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 27 Mayıs 1915, s. 49.

⁴⁵⁶ Belirtilmemiş, “Sporcu Olmak İçin”, *Donanma Mecmuası*, S. 112, İstanbul, 21 Ekim 1915, s. 1009.

üzere spora olan rağbetin çok olmasının sevindirici olduğu anlatılmaktadır. Her hafta Kadıköy’de oyunlar tertip edilmekte ve sporcular hünelerlerini göstermektedir. İstanbul’da kurulan Cuma Birliği ve Pazar Birliği’nin bu spor müsabakalarının düzenlenmesindeki payı büyüktür.⁴⁵⁷

M. B. İdris’in bir başka yazısı mecmuanın 69. sayısında “İdman, Spor, Jimnastik Nedir?” başlığı altında yayınlanmaktadır. Yazının başında Osmanlı Devleti’nin eskiden güçlü askerler ile bütün dünyayı korkuttuğu anlatılırken zamanla yeniçerilerin gelişmelere karşı olması ve idman yapmayı reddetmesi yüzünden devletin zayıfladığından bahsedilmektedir. Yazıda verilen bilgilere göre; bundan yirmi sene öncesine kadar idman yapmak nedir diye bilinmezken askeri mekteplerde Alman jimnastikleri uygulanmaya başlandı. II. Meşrutiyetin ilanından sonra ise beden terbiyesi ve jimnastik bütün okulların ders programlarına eklendi. M. B. İdris yazısında Osmanlı ırkının zayıf ve güçsüz olduğunu belirtmektedir. Sağlam bir ırk yetiştirmek için dikkat edilmesi iki şey; ölçülü yaşam ve beden terbiyesidir. Yazının devamında beden terbiyesi, jimnastik ve spor’un anlamları şu şekilde açıklanmaktadır:

“İdman kelimesi Frenkçe Athletique mukabili olarak istimal olunmuştur. Biz de bu kelimenin mukabili olan mana jimnastik kelimesinde aranır. Fakat bu üç şekli şerh edince bu telkinin yanlış olduğu tezahür eder. “İdman Athletique” her türlü mümâreset-i bedeniye itlak olunur umumi bir tabirdir.

Bu harekât-ı bedeniye, eğer eğlence ve zevk için yahut bazı harekâtta diğer kimselerden ziyade bir fazlalık elde etmek için yahut bir müsabakada kazanmak için yapılırsa spor olur. Görülüyor ki, burada idman başka spor başkadır. Yani her spor denilen şey idman miyanına girer. Fakat her idman, spor addedilemez. Bu teferruatta da âmil -i yegâne o hareketin icrasındaki niyet ve maksattır.

Harekât-ı bedeniye, eğer ferdin ruhen ve bedenlen tekemmülü ve sıhhat, kuvvet, çeviklik, mukavemet, beceriklilik, cesaret, soğukkanlılık, sürat, muhakeme ve hissiyat, muavenet ve refakat-kârı elde etmek niyet-i asliyesiyle yapılırsa jimnastik olur.

Görülüyor ki; spor ve jimnastik yapılan hareketin şekline değil ancak onu yapan kimsenin kastiyle tahallüf ediyor. Binâenaleyh aynı bir mümârese-i bedeniye bir nokta-i nazara göre jimnastik iken diğer bir noktadan spor oluyor, farazâ:

Bir kimse göğsünün ve sırt adalesinin kuvvetlenmesi için kürek çekerse jimnastik yapmış olur. Fakat bir yarışta kazanmak için çalışırsa spor olur. Keza bir jimnastik muallimi talebesine diğer sınıf talebesine tefevvuk için hareket-i bedeniye yaparsa basit bir spor yaptırmış olur öyle ki sonunda bir mükâfat olmasa bile. Spor jimnastik şu suretle yekdiğerinden tefrik edildikten sonra bir nokta-i nazar daha bu iki şubede hadd-i fâsıl olabilir.

Âlel-ekser sporun her halde bir tefevvuk elde etmek için yapılan harekât olduğunu zikr eyledi tefevvuk matlubu elde etmeye sa’y edecek vücut bu hususta en son takatini sarf edeceğine göre fazla yorulacak binâenaleyh büyük sarfiyatta bulunmuş olacaktır. Müttehassısların ve fennin beyanına göre; sporla meşgul olacak vücut evvel emirde tedrici harekât-ı bedeniye yapmış ve son takatini sarf etmeye alıştırılmış olmak lazımdır. Böyle olmazsa spordan fayda yerine mazarrat görülür. Bu sebeple de jimnastik spordan ayrılır.

⁴⁵⁷ Belirtilmemiş, “Bu Sene İdman Mevsimi”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Kasım 1914, s. 303.

Jimnastik spora bir vücut hazırlar. Spor, jimnastikle elde edilen kuvvanın tezâyüd ve tekamülüne vasıta olur.”⁴⁵⁸

Donanma Mecmuası’nda güreş ile ilgili yazılarda mevcuttur. Mecmuanın 87. sayısındaki “Güreş” başlıklı yazıda alaturka güreşten bahsedilmektedir. Yazının başında Sultan Abdülaziz devrinde güreşe çok önem verildiği, o dönemde Aliço, Katrancı, Koca Yusuf gibi çok ünlü pehlivanların olduğu anlatılmaktadır. Yazıda verilen bilgilere göre; önceleri Avrupa’daki güreş müsabakalarında Türk pehlivanlar daima birinci olmaktaydı. Meşhur Kara Ahmet’ten sonra bu ünvan kaybedildi ve ondan sonra da iyi pehlivan yetişmez oldu. Osmanlılarda güçlü pehlivanlar çıkmamasının sebebi alaturka güreşe rağbet gösterilmemesidir. Eskiden çok güçlü olunan bu sporun tekrar canlandırılması gerekmektedir. Bunun için; öncelikle güreşin kaideleri toplanıp birleştirilmeli ve eser haline getirilmelidir. Güreş cemiyetleri teşkil edilmeli ve önemli ödüller verilmelidir. Güreş ustalarına ayrı güreşe heves edenlere ayrı teşviklerde bulunulmalıdır. Türklerin özü olan güreşe bu şekilde tekrar sahip çıkılmalıdır.⁴⁵⁹

Güreş ile ilgili yazı kaleme alan bir diğer kişi Burhaneddin’dir. Mecmuanın 173. sayısındaki “Bizde Güreş” başlığı altında fikirlerini aktarmaktadır. Burhaneddin yazısının başında Osmanlı ülkesinin güreş alanında artık başarısız olduğunu ve bundan duyduğu üzüntüyü aktarmaktadır. Yazara göre; özellikle alaturka güreş Türklere ait bir spor iken bu alanda başarısızlık kabul edilemez. Bunun yanında alafranga güreş de Avrupa’da itibarını kaybetmektedir. Avrupalılar artık boksa ilgi duymaktadır ve alafranga güreş panayırarda yapılan bir gösteri haline gelmektedir. Öyle ki Avrupa’da güreş tam bir tiyatro halini almış ve kimin kimi hangi oyunlarla yeneceği önceden bilinmektedir. Osmanlı’da ise durum tamamen başka şekillerde ilerledi. Sultan Abdülaziz güreşi çok sevdiğinden İstanbul’a sürekli meşhur pehlivanlar gelmekteydi ve Türk pehlivanlar Avrupalı rakiplerini yendikleri için şöhretleri bütün Avrupa’da yayılmaktaydı. Sultan Abdülaziz devrinden sonra meşhur pehlivanlar yaşlandı. Yerlerine yenileri yetiştirilemediği için artık güçlü bir alaturka güreşçisi kalmadı. Alaturka güreşin bütün usul ve kaideleri de artık uygulanmaz oldu. Güreş organizasyonlarında eskisi gibi liyakatli ve nüfuzlu kişiler yer almamaya başladı. Bu sebeplerden dolayı maalesef güreş elimizden kayıp gitti. Aslında güreş, bir fen ve ilim gerektiren bir spor iken cahil kişilerin etkili olduğu bir spor dalı oldu. Türklere düşen

⁴⁵⁸ M. B. İdris, “İdman, Spor, Jimnastik Nedir?”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Kasım 1914, s. 335.

⁴⁵⁹ Belirtilmemiş, “Güreş”, *Donanma Mecmuası*, S. 87, İstanbul, 1 Nisan 1915, s. 625.

görev alaturka güreşi eski şaşalı günlerine döndürmektir. Bunun için yapılması gereken ise bu sporun, fenni ve ilmi açıdan güreşe yaklaşan kişiler tarafından yönetilmesidir.⁴⁶⁰

Burhaneddin yazının devamını 177. sayıda yayınlamaktadır. Burhaneddin bu kısa yazısında biraz tarih kitaplarından araştırma yaptığını ve alaturka güreşin kadim Yunanistan'dan geldiğini ifade etmektedir. Yazara göre; kadim Yunanlılardan bugüne kadar rağbet gören bu spor bundan sonra eskisi gibi tercih edilen bir spor olmayacaktır. Zaten revaçta olan greko-romen tarzda yapılan güreş varken ve Türkler alaturka güreş dalında gerekli ıslah işlemlerini yerine getirmezse hepten gözden düşüp kaybolacaktır. Alaturka güreşi daha ileri götürmek isteniyorsa evvela panayırlardan ve barakalardan kurtarmak gerekir. Çünkü buralarda güreşenler bu işi sadece ekmek parası için yaparlar.⁴⁶¹

⁴⁶⁰ Burhaneddin, “Bizde Güreş”, *Donanma Mecmuası*, S. 173, İstanbul, 11 Temmuz 1334, s. 1989-1990.

⁴⁶¹ Burhaneddin, “Alaturka Güreş”, *Donanma Mecmuası*, S. 177, İstanbul, 8 Ağustos 1334, s. 2056.

SONUÇ

II. Meşrutiyet Döneminin en önemli askeri basın organlarından olan Donanma Mecmuası, Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin yayın organı olarak çıkarılmaya başladı. Donanma Mecmuası'nın çıkarılmasındaki en önemli amaç donanmanın önemini halka anlatmak, donanmayı sevdirmek ve güçlü bir donanma oluşturulabilmesi için yardım toplamaktır. Bunun yanında Donanma Mecmuası, İttihat Terakki Cemiyeti yanlısı idi ve az sayıda da olsa yayınlanan siyasi yazılarda bunu göstermektedir. II. Meşrutiyetin yıldönümlerinde Meşrutiyeti öven ve Sultan II. Abdülhamid'i eleştiren yazılar mevcuttur.

Donanma Mecmuası yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra İtalya ile Osmanlı Devleti arasında Trablusgarp için anlaşmazlıklar başladı. Mecmua bu süreçte özellikle donanmanın önemini vurguladı ve donanmasızlık yüzünden Trablusgarp'a yardım edilemediğini anlatan çok sayıda yazı mecmuada yer aldı. İki ülke arasında yaşanan anlaşmazlık sonunda 1911 yılında Trablusgarp Savaşı patlak verdi. Savaş bir yıl sürdü ve yapılan Uşi Antlaşması ile Trablusgarp İtalya'nın sömürgesi haline geldi. Osmanlı Devleti'nin güçlü donanması olmadığı için Trablusgarp'a hiçbir şekilde yardım edememesi mecmuada donanmanın önemini anlatan yazılara daha çok yer verilmesini sağladı. “Trablusgarp Donanmasızlıktan Yanıyor” ve “Harb-i Hâzırdan Edilen İstifadeler” başlıklı yazılar buna en iyi örneklerdir. Trablusgarp Savaşı sırasında donanmanın önemi anlatılırken diğer taraftan da halktan donanma için sürekli yardım istenmekteydi. “Vezaif-i Mukaddese Karşısında Millet” başlıklı yazıda vatan kavramı üzerinde durulurken halktan yardım etmesi isteniyordu. Ancak istenilen miktarlarda yardım toplanamadığından halka tepki gösterilen yazılar da mevcuttur. Osmanlı halkı bu yardım kampanyalarına istenilen rağbeti göstermediğinden mecmuadaki “Entensirullah” başlıklı yazıda halkın yardım konusunda lakayt davrandığı belirtilmektedir.

Mecmuada Balkan Savaşları ile ilgili yazı çok azdır. Savaşın ilanından hemen sonra yazılan birkaç yazıda yaşanan şaşkınlık anlatılmaktadır. Bunun yanında bu savaş ile Balkan devletlerine ders verileceğinden ve geçmişte Türklere yapılan zulümlerin intikamları alınacağından bahsedilmektedir. Savaş sürerken sadece, Osmanlı Devleti'ne ait Hamidiye kruvazörü ile yapılan başarılı bir saldırı ile ilgili yazı, savaşın sonunda ise Balkan devletleri ile yapılan antlaşmalar hakkında bilgi verilen kısa bir yazı yayınlandı. Bilindiği üzere Balkan savaşı Osmanlı Devleti için bir facia ile sonuçlandı. Mecmuanın

savaş esnasında yazılar yayınlamamasının sebebi muhtemelen mağlubiyet haberleri ile halkın moralini düşürmek istememesidir.

Birinci Dünya Savaşı mecmuada geniş yer tutmaktadır. Savaş öncesinde Avrupa’da ittifaklar kurulurken Osmanlı Devleti de bu ittifaklar içine girmek için girişimlerde bulundu. Her ne kadar Almanya ile ilişkiler daha iyi olsa da, Almanya’nın, Bosna-Hersek’i işgal eden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’na ses çıkarmaması Osmanlı Devleti’nin tepkisine sebep oldu. Bu yüzden Osmanlı Devleti ilk olarak İtilaf Devletleri ile ittifak yapmak istedi ancak İtilaf Devletleri bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Almanya ile gizli bir ittifak antlaşması yaptı. Bu gizli antlaşma Goben ve Breslau gemilerinin Osmanlı Devleti’ne sığınması ve daha sonra bu gemilerin Rus sahillerini bombalaması ile açığa çıktı. Osmanlı Devleti Almanya ile yaptığı gizli ittifaktan sonra İtilaf Devletleri aleyhine yazılar yayınlamaya başladı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdının öldürülmesinden sonra savaş patlak verdi. Avusturya-Macaristan, Sırbistan’a savaş açınca bunun büyük bir Avrupa savaşına dönüşeceği mecmuada yayınlanan yazılarda belirtilmektedir. Savaşın ilk zamanlarında yayınlanan yazılarda genellikle Avrupa’nın, Balkan Savaşları’nda Osmanlı Devleti’ne karşı uyguladığı haksız politikaların cezasını bu şekilde çekeceği ve Avrupa’nın aslında barışsever olmadığı yönünde yorumlar yapılmaktadır. Ayrıca Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Sırbistan’a savaş açmasının haklı sebeplere dayandığı anlatılmaktadır. Kısa süre sonra savaşa dahil olan Osmanlı Devleti cihat ilan etti ve ilan edilen cihatın metni mecmuada yayınlandı. Mecmuada ayrıca Padişahın ve Enver Paşa’nın Osmanlı askerine seslendiği bir metin de yer almaktadır. Osmanlı Devleti’nin savaşa girmesinden sonra ateşli yazılar yayınlandı. Bazı yazılarda, Birinci Dünya Savaşı sayesinde yıllarca Osmanlı Devleti’nin haklarını yiyen Avrupalı devletlerden intikam alınabilirdi. “Kısasta Hayat Vardır” başlıklı yazı buna güzel bir örnektir. Mecmuadaki Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yazılar genellikle cephelerdeki durumları bildiren haberlerdir. “İcmâl” başlığı altında cephelerde meydana gelen gelişmeler haftalık olarak aktarılmaktadır. Bu cephe haberlerinde İttifak Devletlerinin başarıları anlatılırken Sarıkamış ve Galiçya cephelerinde yaşanan mağlubiyetlerden hiç bahsedilmemektedir. Cephe haberlerine bakıldığında savaş tamamen İttifak Devletleri kontrolünde ilerlemektedir. Bu durum neredeyse mecmuanın son sayısına kadar devam etmektedir. Mecmuanın son iki sayısına bakıldığında İttifak Devletlerinin mağlup olması büyük bir sürpriz gibi anlatılmaktadır. “Almanya Ne İçin Birden Bire Mağlup Oldu?” başlıklı

yazıda bunu görmek mümkündür. “İcmâl” başlığı ile verilen cephe haberleri 128. sayıdan sonra verilmemektedir. Bunun yerine mecmuanın bazı sayılarında savaş sırasında gerçekleşen önemli olaylar ve yaşanan kayıplar anlatılmaktadır.

Donanma Mecmuası’nda yabancı devletler ile ilgili çok fazla yazı bulunmaktadır. Hakkında en çok yazı bulunan devlet Almanya’dır. Bu yazılarda açık bir şekilde Almanya propagandası yapılmaktadır. Yazılarda Almanya’nın askeri olarak Avrupa’nın en güçlü devleti olduğu vurgulanmaktadır. Alman donanmasının açık denizlere açılmasına rağmen İngiltere donanmasından daha güçlü olduğu söylenmektedir. İngiltere savaş sırasında Alman sahillerini ablukaya aldığından Almanya savaş gemilerini istediği gibi kullanamadı. Bunun üzerine Almanya denizaltıları sayesinde İtilaf Devletlerine zarar verebildi. Donanma Mecmuası’nda Alman denizaltıları ile ilgili çok sayıda yazı yayınlandı ve bu denizaltıların faaliyetleri her zaman büyük zaferler gibi mecmua tarafından duyuruldu. Bunun yanında Almanya’nın açık denizlerde bulunan birkaç gemisinin, İtilaf Devletlerine ait ticaret ve birkaç ufak savaş gemisini batırması büyük zaferler olarak mecmuada yayınlandı. Alman övgüsü sadece askeri konularda yapılmamaktadır. Almanların yüksek bir medeniyete sahip olduğu, diğer Avrupalı devletlerin yanında çok insani politikalar uyguladıkları ve Almanya’nın Osmanlı Devleti ile birlikte zulme karşı savaştığı iddia edilmektedir. Mecmuadaki Almanya propagandası o kadar yüksek seviyededir ki “Keşke Düşmanlarımız Almanlar Olsaydı” başlıklı yazı bulunmaktadır. Almanların vatanperverlikleri ve toplum yapısı sürekli olarak örnek gösterilmektedir. Almanya ile ilgili yazıların bu kadar övgü dolu olması aslında Birinci Dünya Savaşı’nda Almanya ile yapılan ittifakı meşrulaştırma amacı taşımaktadır. Almanya’nın yanı sıra diğer müttefikimiz olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ilgili yazılar genelde askeri durumları ile ilgilidir. Sık sık Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun İtalya ve Sırbistan’ı gücü ile ezdiği anlatılmaktadır.

Mecmuada İtilaf Devletleri ile ilgili de birçok yazı mevcuttur. Bu yazıların karşı propaganda olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu devletler içinde en çok İngiltere hakkında yazıların kaleme alındığı görülmektedir. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı öncesinde İngiltere’den gemi sipariş etmiş ve bu gemilerin parasını peşin ödemişti. Savaş ilan edilince İngiltere, Osmanlı Devleti’ne gemileri vermeyeceğini ilan etti. İngiltere ile ilgili yazılan yazıların birçoğunda bu konuya değinilmekte ve İngiltere adeta bir gaspçı olarak gösterilmektedir. Bunun yanında birçok yazıda İngiltere’nin tarih

boyunca Müslüman toplumları sömürdüğü üzerinde durulmaktadır. Mecmuada başta Hindistan olmak üzere İngiltere'nin hakim olduğu topraklardaki Müslümanların, İngiltere'yi topraklarından kovacağı ümit edilmektedir. İngiltere ile ilgili yazılara bakıldığında dikkat çeken bir başka konu Almanya ile sürekli kıyaslanmasıdır. Bu kıyaslamalarda Almanya'nın İngiltere'den hem askeri hem de medeniyet açısından daha ileri olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca savaşın çıkmasına İngiltere'nin politikalarının sebep olduğu da belirtilmektedir. İngiltere ile ilgili dikkat çeken başka bir husus İngiltere'nin işgal edilip edilemeyeceği tartışmasıdır. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya, İngiltere topraklarına havadan ve denizden bazı saldırılar düzenlemeyi başardı. Ancak bu saldırılar İngiltere'ye büyük zararlar vermedi. Yapılan bu saldırılar mecmuada yer alırken kaleme alınan yazılarda İngiltere'nin Almanya tarafından istila edilebileceği fikri vardır. İtilaf Devletleri safına daha sonradan katılan Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili de çok sayıda yazı mevcuttur. Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili askeri, iktisadi ve sosyal konularda yazılar bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri yazılarda ticarete çok önem veren bir ülke olarak gösterilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş sırasında İtilaf Devletleri ile ticaret ağını büyütmesi Donanma Mecmuası'nda tepki görmesine sebep oldu. Amerika Birleşik Devletleri başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletlerinin ihtiyaçlarını karşıladığı için savaşı uzatmakla itham edilmekteydi. Bu durumdan ötürü Almanya Amerikan ticaret gemilerini vurmaya başlayınca bilindiği üzere Amerika Birleşik Devletleri İtilaf Devletleri yanında savaşa girdi. Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili dikkat çekici bir diğer nokta toplumsal yapısıdır. Dünyanın birçok yerinden göç eden insanların oluşturduğu bu topluluğun durumu mecmuadaki bazı yazarların dikkatini çekmiştir. Yazılarda Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden insanların birçoğunun kendi memleketlerindeki işsiz ve suçlu insanlar olduğu vurgulanırken, toplama milletlerden oluştuğu için hiçbir zaman vatanperverlik duygusu yüksek olan bir halka sahip olamayacağı fikri savunulmaktadır. Diğer İtilaf Devletleri ile ilgili yazıların büyük çoğunluğu askeri konuları içermektedir. Bunun yanında yabancı devletlerin hemen hepsinin donanmaları hakkında sürekli bir şekilde sahip oldukları teçhizatlara kadar bilgiler verilmektedir. Devletlerin geçmişten gelen bütün donanma politikalarının okuyucuya aktarılması dikkate şayandır. Mecmua bu şekilde Osmanlı halkının da donanmaya olan ilgisini artırmaya çalışmaktadır.

Donanma Mecmuası'nda kültürel ve sosyal yazılar da önemli bir yer tutmaktadır. Donanma Mecmuası edebi bir yayın organı olmamasına rağmen çok sayıda

edebi yazıya yer verilmektedir. Mecmuada toplamda dört yüzden fazla edebi yazı yer alırken bunların üç yüzden fazlası şiirdir. Bunun yanında çok sayıda hikaye, hatırat ve biyografi yazıları vardır. Donanma Mecmuası dönemin edebiyat hayatına yön verememiştir ancak okuyucu kitlesi çok geniş olduğundan yayınladığı çok sayıdaki edebi yazılar sayesinde ülkedeki kültür seviyesini artırdığı muhakkaktır. Mecmua özellikle batıya yabancı kalmamış ve İngiliz, İtalyan ve Alman edebiyatlarından bazı örnekler verilmiştir. Batı edebiyatından yayınlanan şiirler, hikayeler ve bunun yanında askeri, fenni, siyasi konularda yapılan tercümelerin toplumun kültür hayatına katkıda bulunduğu muhakkaktır.

II. Meşrutiyet Dönemi ile birlikte basında kadına daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bu dönemde çıkarılan birçok kadın dergisi de bunu göstermektedir. Donanma Mecmuası'nın yazar kadrosuna bakıldığında çok büyük çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Ancak yazar kadrosu içinde az da olsa kadınların bulunması takdire şayandır. Kadın yazarlar içinde ön plana çıkan Salime Servet Seyfi'nin birçok konuya dikkat çeken yazıları bulunmaktadır. Yazı ve şiirlerinde toplumu donanma için yardım etmeye çağırırken özellikle savaş sırasında yazdığı şiirlerinde halkı yüreklendirmeye çalışırken diğer taraftan kaleme aldığı hikayelerle eğitimin ve ailenin önemine vurgu yapmaktadır.

Donanma Mecmuası halka sporu sevdirmeyi de amaç edinmektedir. Mecmuada futbol, yüzme, hokey, güreş gibi birçok spor dalı ile ilgili yazılar mevcuttur. Spor konusunda öne çıkan konu beden terbiyesidir. Osmanlı Devleti son dönemlerinde sürekli savaş halinde olduğundan insanların bedenlerinin güçlü olması üzerinde durulmakta ve bu konuda nasıl antrenmanlar yapılması gerektiği anlatılmaktadır. O dönem en ilgi çekici spor futboldur. Bu sebeple İstanbul Futbol Ligi karşılaşmalarının haftalık sonuçları verilirken yapılan maçlar hakkında yorumlar da bulunmaktadır. O dönem Osmanlı Devleti donanmada kullanılacak kalifiye insan eksikliği yaşamaktadır. Bundan dolayı mecmuada yüzme ve yelkencilik konuları sık sık yer alırken insanların bu konuda daha istekli olmaları arzu edilmektedir.

Savaşların gölgesinde yayınlanan Donanma Mecmuası Osmanlı toplumunun gelişimine katkı sağlamak amacıyla çok önemli fikir adamlarının toplumsal konuları ele aldığı birçok yazıyı barındırmaktadır. Bu yazılarda hedef özellikle gençlerdir. Gençlerin kendilerini geliştirmeleri devletine ve toplumuna faydalı işler yapmaları gerektiğinin altı çizilmektedir. Üzerinde durulan bir başka önemli konu eğitim meselesidir. Özellikle

ailelere ve öğretmenlere seslenilerek ülkenin geleceği olan çocukların kaliteli bir eğitim almaları için ellerinden geleni yapmaları istenmektedir. Yazılarda sık sık toplumun en önemli yapı taşı olan aile kavramı üzerinde durulmaktadır. Aileyi korumanın en önemli şey olduğu belirtilirken aile kavramına zarar veren alkol kullanımına dikkat çekilmektedir. İstanbul’da alkol tüketiminin arttığı ve devletin bu konuda birşeyler yapması gerektiği sık sık dile getirilmektedir. Mecmuada toplumsal konularla ilgili ön plana çıkan yazar Cenab Şahabettin’dir. Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiyye” başlıklı yazı dizisinde toplumu oluşturan sınıflar, nüfus, arazi kullanımı, aile, kadın gibi çok çeşitli konulara değinmektedir.

Osmanlı Devleti’nin, üst üste girdiği savaşların da etkisiyle ekonomik durumu pek iyi değildi. Devletin ekonomik olarak daha iyi bir seviyeye gelebilmesi için şüphesiz ticaret ağının geliştirilmesi gerekmekteydi. Donanma Mecmuası yazarları bu konuda birçok yazı kaleme aldı. Bazı yazılarda durum tespiti yapılırken bazı yazılarda da ticaretin nasıl geliştirilebileceği üzerine fikirler verilmekteydi. En çok üzerinde durulan deniz ticaretiydi. Bu konuda ticaret limanlarının geliştirilmesi ve sayısının artırılması fikri hakimdir. Bunun yanında tarım konusuna da değinilmekte ve tarımdan nasıl daha fazla verim alınabileceği üzerine düşünceler aktarılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abidin Daver, "Alman Donanması Nasıl Teslim Oldu?", *Donanma Mecmuası*, S. 191, İstanbul, 1 Mart 1335, ss.2278-2279.
- Abidin Daver, "Alman Donanması Ne Olacak?", *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2286.
- Abidin Daver, "Alman Donanmasının Bir Ziyatı", *Donanma Mecmuası*, S. 89, İstanbul, 15 Nisan 1915, s. 646.
- Abidin Daver, "Alman Taht'el-bahirleri", *Donanma Mecmuası*, S. 68, İstanbul, 16 Teşrin-i Sani 1914, s.312.
- Abidin Daver, "Çanakkale Geçilebilir mi?", *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, ss. 570-571.
- Abidin Daver, "Çanakkale'de Alman Taht el-bahirleri", *Donanma Mecmuası*, S. 98, İstanbul, 3 Haziran 1915, ss. 755-756.
- Abidin Daver, "Fenerbahçe-Galatasaray", *Donanma Mecmuası*, S. 85, İstanbul, 15 Mart 1915, ss. 11-12.
- Abidin Daver, "Futbol Müsabakaları", *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, s. 8.
- Abidin Daver, "Harb-i Umumide Ruslarla Vuku Bulan Muharebat-ı Bahriye", *Donanma Mecmuası*, S. 157, İstanbul, 14 Mart 1918, ss. 1734-1739.
- Abidin Daver, "İcmâl- Bir Haftalık Vaka-i Berriye ve Bahriye" *Donanma Mecmuası*, S. 115, İstanbul, 5 Teşrin-i Sani 1331, s. 1080.
- Abidin Daver, "İcmâl", *Donanma Mecmuası*, S. 107, İstanbul, 3 Eylül 1331, s. 928.
- Abidin Daver, "İcmâl", *Donanma Mecmuası*, S. 108, İstanbul, 18 Eylül 1331, s. 944.
- Abidin Daver, "İcmâl", *Donanma Mecmuası*, S. 92, İstanbul, 6 Mayıs 1915, s. 692.
- Abidin Daver, "İcmâl", *Donanma Mecmuası*, S. 93, İstanbul, 13 Mayıs 1915, s. 736.
- Abidin Daver, "İcmâl-Bir Haftalık Berriye ve Bahriye", *Donanma Mecmuası*, S. 100, 2 Temmuz 1331, İstanbul, s. 834.
- Abidin Daver, "İcmâl-Bir Haftalık Vak'a-yı Harbiye", *Donanma Mecmuası*, S. 91, İstanbul, 29 Nisan 1915, s. 687.
- Abidin Daver, "İcmâl-Bir Haftalık Vaka-i Bahriye ve Berriye", *Donanma Mecmuası*, S. 111, İstanbul, 21 Teşrin-i Evvel 1331, s. 992.
- Abidin Daver, "İcmâl-Bir Haftalık Vaka-i Bahriye ve Berriye", *Donanma Mecmuası*, S. 112, İstanbul, 15 Teşrin-i Evvel 1331, s. 1008.
- Abidin Daver, "İcmâl-Bir Senelik Vaka-i Bahriye", *Donanma Mecmuası*, S. 106, İstanbul, 20 Ağustos 1331, s. 912.
- Abidin Daver, "İngiliz ve Fransız Donanmasının Zaiyatı", *Donanma Mecmuası*, S. 86, İstanbul, 25 Mart 1915, ss. 600-601.
- Abidin Daver, "İngiliz ve Fransız Donanmasının Zaiyatı", *Donanma Mecmuası*, S. 86, İstanbul, 25 Mart 1915, s. 601.
- Abidin Daver, "İngiltere Muhasara Edilebilir mi?", *Donanma Mecmuası*, S. 81, İstanbul, 15 Şubat 1915, ss. 519-521.
- Abidin Daver, "İstanbul Futbol Birliği Müsabakaları", *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, ss. 3-4.
- Abidin Daver, "Karadeniz Filosu Meselesi", *Donanma Mecmuası*, S. 167, İstanbul, 30 Mayıs 1334, s. 1885.
- Abidin Daver, "Karadeniz'de Vukuat-ı Ahire-i Bahriye", *Donanma Mecmuası*, S. 71, İstanbul, 7 Kanun-ı Evvel 1914, ss. 355-357.
- Abidin Daver, "Przemysl Müdafaası", *Donanma Mecmuası*, S. 88, İstanbul, 26 Mart 1331, ss. 629-630.

- Abidin Daver, “Sefâin-i Ticariye Buhranı”, *Donanma Mecmuası*, S. 191, İstanbul, 1 Mart 1335, ss. 2274-2275.
- Abidin Daver, “Şimal Denizi Muharebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 80, İstanbul, 8 Şubat 1915, ss. 502-505.
- Abidin Daver, “Şimal Denizi Muharebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 8 Şubat 1915, ss. 551-552
- Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, 22 Teşrin-i Sani 1914, İstanbul, s. 340.
- Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 73, İstanbul, 21 Kanun-ı Evvel 1914, s. 391.
- Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 75, İstanbul, 4 Kanun-ı Sani 1915, s. 422.
- Abidin Daver, “Vukuat-ı Ahire-i Bahriye-Avusturya Taht el-Bahirlerinin Faaliyeti” *Donanma Mecmuası*, S. 75, İstanbul, 4 Kanun-ı Sani 1915, ss. 421-422.
- Abidin Daver, Abidin Daver, “Alman Taht el-bahirleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 330.
- AGBİLİ, Farag, *Trablusgarp’ın İtalya Tarafından İşgali ve Osmanlı Devleti’nin Tutumu*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Karabük 2019.
- Ahmed Kemal, “Midhat Paşa”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, s. 483.
- Ahmed Kemal, “Namık Kemal”, *Donanma Mecmuası*, S. 82, İstanbul, 22 Şubat 1915, s. 535.
- Ahmed Rasim, “Almanya-İngiltere”, *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 259-260.
- Ahmed Rasim, “Denizde Sis”, *Donanma Mecmuası*, S. 9, İstanbul, Kasım 1910, ss. 822-826.
- Ahmed Rasim, “İngilizler ile İlk Muahede-i Sulhiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 124, İstanbul, 31 Kanun-ı Evvel 1331, ss.1195-1196.
- Ahmed Rasim, “Ruslarla 1112 Muahedesı”, *Donanma Mecmuası*, S. 153, İstanbul, 17 Şubat 1918, ss. 1657-1659.
- Ahmed Rasim, “Ruslarla İlk Muahede-i Sulhiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 152, İstanbul, 17 Ocak 1918, ss. 1642-1643.
- Ahmed, “Alman Taht el-Bahirlerine Karşı Düşman Vesait-i Müdafaası”, *Donanma Mecmuası*, S. 157, İstanbul, 14 Mart 1334, ss. 1732-1733.
- Ahmed, “Bahriye-i Ticariye Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 167, İstanbul, 30 Mayıs 1334, ss. 1894-1895.
- Ahmed, “Baltık Denizi’nde Rus Müdafaasının Esasları”, *Donanma Mecmuası*, S. 150, İstanbul, 3 Ocak 1918, ss. 1608-1609.
- Ahmed, “Düvel-i Müttehide Amerika Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 139, İstanbul, 4 Teşrin-i Evvel 1333, ss. 1440-1441.
- Ahmed, “Ecnebi Devletlerin Sefâin-i Harbiye-i İnşaâtı”, *Donanma Mecmuası*, S. 172, İstanbul, 4 Temmuz 1334, s. 1969.
- Ahmed, “Fransa’nın Maket Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 133, İstanbul, 23 Ağustos 1333, ss. 1346-1347.
- Ahmed, “Harbde Tüccar Sefâini”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, ss. 968-969.
- Ahmed, “İtalya’nın Bahriye-i Ticariyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 146, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1333, ss. 1553-1554

- Ahmed, “İtalyan Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 134, İstanbul, 30 Ağustos 1333, ss. 1360-1361.
- Ahmed, “Muharebeye Hazır Ol!”, *Donanma Mecmuası*, S. 141, İstanbul, 18 Ekim 1917, ss. 1478-1479.
- Ahmed, “Nemçe Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 135, İstanbul, 7 Eylül 1333, ss.1378-1379.
- Ahmed, “Yunan Ticaret Donanması ve Suret-i Tekâmülü”, *Donanma Mecmuası*, S. 143, İstanbul, 1 Teşrin-i Sani 1333, ss. 1507-1508.
- Aka Gündüz, “Genç Türk Kahramanına”, *Donanma Mecmuası*, S. 52, İstanbul, 20 Temmuz 1914, ss. 51-52.
- Aka Gündüz, “Topçu Türküsü”, *Donanma Mecmuası*, S. 50, İstanbul, 5 Temmuz 1914, s. 19.
- Ali Fahri, “Telehhüf”, *Donanma Mecmuası*, S. 166, İstanbul, 23 Mayıs 1918, ss. 1878-1879
- Ali Haydar Emir, “11. Asrın Barbaros Hayrettin’i Cezayirli Hüseyin Paşa”, *Donanma Mecmuası*, S. 2, İstanbul, Nisan 1910, ss. 148-154.
- Ali Rıza Seyfi, “Alman Hükümdarları”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, İstanbul, 30 Teşrin-i Sani 1914, ss. 343-344.
- Ali Rıza Seyfi, “Avusturya ile Macaristan Aid Birkaç Söz”, *Donanma Mecmuası*, S. 23, İstanbul, Şubat 1327, ss. 2101-2104.
- Ali Rıza Seyfi, “Bahriye-i Ticariyenin Bahriye-i Harbiye İle Rabıtası”, *Donanma Mecmuası*, S. 32, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1328, ss. 392-394.
- Ali Rıza Seyfi, “Karadeniz’de Büyük Bir Fırtına”, *Donanma Mecmuası*, S. 135, İstanbul, 19 Eylül 1917, ss. 1375-1377.
- Ali Rıza Seyfi, “Rusya’nın Dahili Yaraları-Arazisiz Köylüler”, *Donanma Mecmuası*, S. 123, İstanbul, 6 Ocak 1916, ss. 1182-1183.
- Ali Rıza Seyfi, “Trablusgarp Donanmasızlıktan Yanıyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 17, İstanbul, Temmuz 1327, ss. 1528-1529
- Ali Rıza Seyfi, “Yüzmek ve İyi Yüzenler”, *Donanma Mecmuası*, S. 182, İstanbul, 12 Eylül 1918, ss. 2129-2131.
- Ali Seyfi, “Adeleler Nasıl Çalıştırılmalıdır”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Ekim 1915, s. 106.
- Ali Seyfi, “Şarkta İdman”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, ss. 9-10.
- Ali Seyfi, “Teneffüs”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 15 Mart 1915, ss. 10-12
- Ali Seyfi, “Umumi Yorgunluk”, *Donanma Mecmuası*, S. 96, İstanbul, 20 Mayıs 1915, ss. 45-46.
- Ali Seyfi, “Yüzmek Bir İhtiyaçtır”, *Donanma Mecmuası*, S. 102, İstanbul, 1 Temmuz 1915, ss. 71-72.
- Ali Şükrü, “Amerika Kuvve-yi Askeriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 170, İstanbul, 20 Haziran 1334, ss. 1943-1945.
- Ali Şükrü, “Ticaret-i Bahriye-i Osmaniye”, *Donanma Mecmuası*, S. 2, İstanbul, Nisan 1326, ss. 104-105.
- Arif Cemil, “İngilizlerde İstila Korkusu”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, ss. 488-489.
- ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, TTK Basım Evi, Ankara 1997
- ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yay, İstanbul 2009
- Avni, “Voltaire”, *Donanma Mecmuası*, S. 38, İstanbul, Nisan 1913, ss. 646-651.

- AYSAL, Necdet, “II. Meşrutiyet Dönemi’nin Toplumsal Bir Yardım Kuruluşu: Donanma Cemiyeti”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 9, ss. 103-120.
- B. “Niyetimiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, s. 561.
- B.K., “İrak-ı Arab’ta İngiliz Tecavüzünün Sebebi ve Sonuçları”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, ss. 485-487.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi*, TTK, C. 2, Ankara 1991
- Bedii Nuri, “Terakki ve Medeniyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 22, İstanbul, Kanun-ı Evvel 1327, ss. 1998-2000.
- Bedii Nuri, “Terakki ve Medeniyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 23-24, İstanbul, Kanun-ı Sani 1327, ss. 2090-2091.
- Bedii Nuri, “Terakki ve Medeniyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 25, İstanbul, Mart 1328, ss. 28-29.
- Belirtilmemiş, “Alman Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 169, İstanbul, 14 Haziran 1334, s. 1932
- Belirtilmemiş, “Alman Donanmasının Son Günleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2289.
- Belirtilmemiş, “Alman Ticaret-i Bahriye Filosunun Akıbeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 191, 1 Mart 1335, s. 2280.
- Belirtilmemiş, “Alman Ticaret-i Bahriye Filosunun Taksimi”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2294.
- Belirtilmemiş, “Alman Zayıat-ı Bahriyesi Hakkında Bir Cetvel”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2289.
- Belirtilmemiş, “Almanlarda Seciye ve Adet”, *Donanma Mecmuası*, S. 87, İstanbul, 1 Nisan 1915, ss. 616-617.
- Belirtilmemiş, “Almanya Niçin Birden Bire Mağlup Oldu?”, *Donanma Mecmuası*, S. 188, İstanbul, 1 Kanun-ı Evvel 1334, s. 2227
- Belirtilmemiş, “Amerika Sularında Alman Taht el-Bahirleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 169, İstanbul, 14 Haziran 1334, s. 1922.
- Belirtilmemiş, “Amerika’da Şerâit-i İctimaiyye ve İstikbal-i İctimaiye-Nüfus Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 124, İstanbul, 31 Kanun-ı Evvel 1331, ss. 1199-1201.
- Belirtilmemiş, “Amerikan Filosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 142, İstanbul, 1 Teşrin-i Sani 1333, ss. 1490-1491.
- Belirtilmemiş, “Amerikan Ticaret Filosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 190, İstanbul, 1 Şubat 1335, ss. 2263-2264.
- Belirtilmemiş, “Arabistan Cihadı Nasıl Karşıladı”, *Donanma Mecmuası*, S. 78, İstanbul, 25 Kanun-ı Sani 1915, s. 465.
- Belirtilmemiş, “Avusturya-Sırbistan Muharebesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 54, İstanbul, 3 Ağustos 1914, İstanbul, s. 89.
- Belirtilmemiş, “Avusturya-Sırbistan Muharebesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 54, İstanbul, 3 Ağustos 1914, ss. 89-90.
- Belirtilmemiş, “Bahr-i Sefid Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 45, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1329, ss. 950-951.
- Belirtilmemiş, “Bahr-i Sefid’de Fransa, İtalya, Avusturya Kuvvetleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, ss. 328-329.
- Belirtilmemiş, “Balkan Komisyonunun Raporu”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 10 Ağustos 1914 İstanbul, ss. 114-115
- Belirtilmemiş, “Beyanname-i Hümayûn Suretidir”, *Donanma Mecmuası*, S.66, İstanbul, 16 Teşrin-i Sani 1914, s.yok

Belirtilmemiş, “Beyrut Bombardımanından Sonra”, *Donanma Mecmuası*, S. 23, İstanbul, Kanun-i Sani 1327, ss. 2081-2081.

Belirtilmemiş, “Biçare İdman ve İdmancılarımız”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 27 Mayıs 1915, ss. 49-50.

Belirtilmemiş, “Bir Alman Generalin Mülâkatı”, *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 269-270.

Belirtilmemiş, “Bir Aylık İdman”, *Donanma Mecmuası*, S. 79, İstanbul, 1 Şubat 1915, ss. 495-496.

Belirtilmemiş, “Bizde Gaye Var Mı?”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, ss. 1-2.

Belirtilmemiş, “Boğaz Önünde”, *Donanma Mecmuası*, S. 84, İstanbul, 8 Mart 1915, ss. 562-563.

Belirtilmemiş, “Bu Sene İdman Mevsimi”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Kasım 1914, ss. 303-304.

Belirtilmemiş, “Cenubi Amerika Sularındaki Alman Gemilerinin Şanlı Akıbeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 72, İstanbul, 14 Kanun-ı Evvel 1914, s. 369.

Belirtilmemiş, “Çanakkale Boğazı’ndan Geçilebilir Mi?”, *Donanma Mecmuası*, S. 27, İstanbul, Mayıs 1328, ss. 106-107.

Belirtilmemiş, “Çapulcular”, *Donanma Mecmuası*, S. 63, İstanbul, 12 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 236-237.

Belirtilmemiş, “Deniz İdmancılığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 119, İstanbul, 9 Aralık 1915, ss. 131-132.

Belirtilmemiş, “Deniz İdmancılığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 127, İstanbul, 3 Şubat 1916, s. 176.

Belirtilmemiş, “Deniz İdmancılığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 10 Ağustos 1914, s. 139.

Belirtilmemiş, “Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi-Avusturya Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 55, İstanbul, 10 Ağustos 1914, ss. 100-101.

Belirtilmemiş, “Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi-Rus Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 50, İstanbul, 5 Temmuz 1914, ss. 30-31.

Belirtilmemiş, “Donanma Tiyatrosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 51, 13 Temmuz 1914, İstanbul, s. 33.

Belirtilmemiş, “Donanmamızın Hideameti ve İlk Muzafferiyeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 32, İstanbul Teşrin-i Evvel 1328, s. 1.

Belirtilmemiş, “Düvel-i Muazzama Bahriyeleri: Amerika Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 171, İstanbul, 20 Haziran 1334, ss. 1958-1959.

Belirtilmemiş, “Düvel-i Muazzama Bahriyeleri: Avusturya-Macaristan” *Donanma Mecmuası*, S. 170, İstanbul, 20 Haziran 1334, ss. 1938-1939.

Belirtilmemiş, “Er Meydanı”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, İstanbul, 29 Şubat 1915, ss. 110-111.

Belirtilmemiş, “Fetva-i Şerife”, *Donanma*, S. 68, 16 Teşrin-i Sani 1914, İstanbul, ss. 307-309.

Belirtilmemiş, “Fransız Bahriyesinin Osmanlı Filosuna Kıymetli Bir Hediyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 116, İstanbul, 5 Teşrin-i Sani 1331, ss. 1070-1072.

Belirtilmemiş, “Fransız Ordusu Nereye İstinat Ediyor?”, *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 267-268.

Belirtilmemiş, “Futbol Tarihi”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 27 Mayıs 1915, ss. 50-51.

Belirtilmemiş, “Güreş”, *Donanma Mecmuası*, S. 87, İstanbul, 1 Nisan 1915, s. 625.

Belirtilmemiş, “Harb-i Hazırdan Edilen İstifadeler”, *Donanma Mecmuası*, S. 21, İstanbul, Teşrin-i Sani 1327, ss. 1891-1892.

Belirtilmemiş, “Harbin Uzamasına Amerika Mesuldür”, *Donanma Mecmuası*, S. 133, İstanbul, 23 Ağustos 1333, ss.1349-1350.

Belirtilmemiş, “Hayat ve Kabiliyet-i İktisadiyemiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 32, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1328, ss. 381-382.

Belirtilmemiş, “İdmancının Üç Vasfı”, *Donanma Mecmuası*, S. 86, İstanbul, 25 Mart 1915, ss. 12-13.

Belirtilmemiş, “İhanetin Cezası”, *Donanma Mecmuası*, S. 143, İstanbul, 1 Teşrin-i Sani 1333, s. 1496.

Belirtilmemiş, “İngiliz Taaruz-ı Bahriyesinin İkâmeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 165, İstanbul, 9 Mayıs 1334, s. 1866

Belirtilmemiş, “İngiltere Abluka Edilebilir mi?”, *Donanma Mecmuası*, S. 82, İstanbul, 22 Şubat 1915, ss. 534-535.

Belirtilmemiş, “İngiltere ve Harb-i Hazır”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, ss. 293-294.

Belirtilmemiş, “İngiltere ve Harb-i Hazır”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, İstanbul, 30 Teşrin-i Sani 1914, ss. 346-347.

Belirtilmemiş, “İngiltere ve Harb-i Hazırdaki Mesuliyeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 74, İstanbul, 28 Kanun-ı Evvel 1914, ss. 411-412.

Belirtilmemiş, “İngiltere’nin Ahlâk Cihetiyle İflası”, *Donanma Mecmuası*, S. 89, İstanbul, 15 Nisan 1915, ss. 642-643.

Belirtilmemiş, “İstanbul Futbol Birliği Nizamnamesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 111, İstanbul, 14 Ekim 1915, ss. 111-112.

Belirtilmemiş, “İstikbal İçin”, *Donanma Mecmuası*, S. 57, İstanbul, 31 Ağustos 1914, ss. 139-140.

Belirtilmemiş, “İstikbal-i İktisadiyemiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 90, İstanbul, 22 Nisan 1915, ss. 658-659.

Belirtilmemiş, “İtalya Zümre-i A’daya İltihak Etti,” *Donanma Mecmuası*, S. 107, İstanbul, 2 Eylül, s. yok

Belirtilmemiş, “İtalyan Bahriyesinin Zayiâtı”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2294.

Belirtilmemiş, “Japonya’nın Ticaret Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 154, İstanbul, 21 Şubat 1334, ss. 1689-1690.

Belirtilmemiş, “Karadeniz Filosu Hakkında Cemiyetimizin Teşebbüsü”, *Donanma Mecmuası*, S. 166, İstanbul, 23 Mayıs 1334, s. 1884.

Belirtilmemiş, “Kısasta Hayat Vardır”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, ss. 290-291.

Belirtilmemiş, “Kısm-i İdari” *Donanma Mecmuası*, S. 29, Temmuz 1328, İstanbul, ss. 199-200.

Belirtilmemiş, “Kûşe-i Nisyanda Kalan İngiliz Filosu”, *Donanma Mecmuası*, S. 168, İstanbul, 6 Haziran 1334, ss. 1911-1912.

Belirtilmemiş, “Maksada Doğru-Tersane İnşası”, *Donanma Mecmuası*, S. 132, 16 Ağustos 1333, İstanbul, ss. 1321-1322.

Belirtilmemiş, “Mecidiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 88, İstanbul, 8 Nisan 1915, s. 625.

Belirtilmemiş, “Meclis-i Umumi Encümen İdaresinin İdari Rapor Hakkında Tanzim Eylediği Mazbata”, *Donanma Mecmuası*, S. 6, Ağustos 1326, İstanbul, ss. 527-531.

Belirtilmemiş, “Mısır’da Fransızlar ve Halepli Süleyman”, *Donanma Mecmuası*, S. 83, 29 Şubat 1915, İstanbul, ss. 554-555.

Belirtilmemiş, “Mısır’da İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 85, İstanbul, 15 Mart 1915, ss. 591-592.

Belirtilmemiş, “Mısır’da İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 95, İstanbul, 27 Mayıs 1915, ss. 721-722.

Belirtilmemiş, “Milli Dersler-Almanlar Bizden Ders Almışlar Ya Biz Kimden Alalım?” *Donanma Mecmuası*, S. 29, İstanbul, Temmuz 1328, ss. 213-215.

Belirtilmemiş, “Muharebe Haberleri”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 14 Eylül 1914, ss. 167-169.

Belirtilmemiş, “Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlâkiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 92, İstanbul, 6 Mayıs 1915, ss. 191-192.

Belirtilmemiş, “Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlâkiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 93, İstanbul, 6 Mayıs 1915, ss. 710-711.

Belirtilmemiş, “Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlâkiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 94, İstanbul, 6 Mayıs 1915, ss. 751-752.

Belirtilmemiş, “Muharebenin Zaiyat-ı Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 77, İstanbul, 18 Kanun-i Sani 1915, ss. 458-460.

Belirtilmemiş, “Muvaffakiyet-i Bahriyemiz”, *Donanma Mecmuası*, S. 75, İstanbul, 4 Kanun-ı Sani 1914, s. 417.

Belirtilmemiş, “Muzafferiyetler Tevali Ediyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 74, İstanbul, 28 Kanun-ı Evvel 1914, s. 401.

Belirtilmemiş, “Muzafferiyetler Tevali Ediyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 76, İstanbul, 11 Kanun-i Sani 1915, s. 436.

Belirtilmemiş, “Osmanlılık”, *Donanma Mecmuası*, S. 28, İstanbul, Haziran 1328, ss. 146-147.

Belirtilmemiş, “Rus Filosu Kimindir”, *Donanma Mecmuası*, S. 165, İstanbul, 9 Mayıs 1334, s. 1868.

Belirtilmemiş, “Rusların Karadeniz Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 185, İstanbul, 10 Teşrin-i Evvel 1334, ss. 2173-2174.

Belirtilmemiş, “Seddülbahir Muvaffakiyeti”, *Donanma Mecmuası*, S. 124, İstanbul, 31 Kanun-ı Evvel 1331, s. 160.

Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 64, İstanbul, 12 Teşrin-i Evvel 1914, s. 263.

Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 66, İstanbul, 2 Teşrin-i Sani 1914, s. 294.

Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, s. yok.

Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 68, İstanbul, 16 Teşrin-i Sani 1914, s. 325.

Belirtilmemiş, “Son Hafta”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 338.

Belirtilmemiş, “Sporcu Olmak İçin”, *Donanma Mecmuası*, S. 112, İstanbul, 21 Ekim 1915, ss. 1009-1010.

Belirtilmemiş, “Sporda Milliyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 154, İstanbul, 21 Şubat 1918, ss. 1672-1673.

Belirtilmemiş, “Süveyş Kanalı ve İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 70, İstanbul, 30 Teşrin-i Sani 1914, ss. 349-350.

Belirtilmemiş, “Şayan-ı Dikkat Malumat”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 14 Eylül 1914, s. 197.

Belirtilmemiş, “Takvim-i Harb”, *Donanma Mecmuası*, S. 64, İstanbul, 12 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 255-256.

- Belirtilmemiş, “Takvim-i Harb”, *Donanma Mecmuası*, S. 66, İstanbul, 2 Teşrin-i Sani 1914, ss. 286-287.
- Belirtilmemiş, “Takvim-i Harb”, *Donanma Mecmuası*, S. 67, İstanbul, 9 Teşrin-i Sani 1914, ss. 301-302.
- Belirtilmemiş, “Talat Paşa”, *Donanma Mecmuası*, S. 129, İstanbul, 23 Temmuz 1917, ss. 1275-1276.
- Belirtilmemiş, “Türkiye-İtalya Harbi’nin Deniz Safhaları”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 1914, ss. 120-122.
- Belirtilmemiş, “Umumi Harbte Vazifemiz Hindistan Yolları”, *Donanma Mecmuası*, S. 80, İstanbul, 8 Şubat 1915, ss. 499-501.
- Belirtilmemiş, “Vezâif-i Mukaddese Karşısında Millet”, *Donanma Mecmuası*, S. 17, İstanbul, Temmuz 1327, ss. 1525-1526.
- Belirtilmemiş, “Yeni İngiliz Harb Gemileri”, *Donanma Mecmuası*, S. 156, İstanbul, 7 Mart 1334, ss. 1718-1719.
- Belirtilmemiş, “Yeni Rus Hezimet”, *Donanma Mecmuası*, S. 93, İstanbul, 13 Mayıs 1915, s. 706.
- Belirtilmemiş, “Yunanistan’ın Sefâin-i Ticariye Zayıyatı”, *Donanma Mecmuası*, S. 191, İstanbul, 1 Mart 1335, s. 2281.
- Ber Bek, “Fransa ve Şimendiferler Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 45, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1329, ss. 955-962.
- BEYDİLLİ, Kemal, “Trablusgarp Savaşı”, *DİA*, C. Ek-2, Ankara, 2019, ss. 606-607.
- BULUT, Sedef, “Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesinin Çalışmaları”, *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2016, ss. 959-966.
- BURAK, Durdu Mehmet, *Birinci Dünya Savaşı’nda Türk-İngiliz İlişkileri*, Babil Yay, Ankara 2004
- Burhaneddin, “Alaturka Güreş”, *Donanma Mecmuası*, S. 177, İstanbul, 8 Ağustos 1334, ss. 2056-2057.
- Burhaneddin, “Bizde Güreş”, *Donanma Mecmuası*, S. 173, İstanbul, 11 Temmuz 1334, ss. 1989-1990.
- Burhaneddin, “İlm-i Spor”, *Donanma Mecmuası*, S. 155, İstanbul, 28 Şubat 1918, s. 1687-1688.
- Burhaneddin, “Sporda Fikr-i Milliyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 146, 22 Kasım 1917, ss. 1555-1556.
- Burhaneddin, “Türkiye’de Futbol Sönüyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 144, İstanbul, 8 Kasım 1917, ss. 1512-1513.
- Burhaneddin, “Vilayatta İdman”, *Donanma Mecmuası*, S. 57, İstanbul, 31 Ağustos 1914, ss. 131-133.
- Cenab Şahabeddin, “Tevfik Fikret”, *Donanma Mecmuası*, S. 107, İstanbul, 2 Eylül 1915, ss. 915-917.
- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 99, İstanbul, 24 Haziran 1915, ss. 803-806
- Cenab Şahabettin, “Hilâl-i Giryân”, *Donanma Mecmuası*, S. 56, İstanbul, 10 Ağustos 1914, s. 123.
- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 101, İstanbul, 8 Temmuz 1915, ss. 835-837.
- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 103, İstanbul, 22 Temmuz 1915, ss. 867-869.

- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 104, İstanbul, 29 Temmuz 1915, ss. 883-884
- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 106, İstanbul, 2 Eylül 1915, ss. 916-917.
- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 10 Haziran 1915, ss. 771-772.
- Cenab Şahabettin, “Musâhabât-ı İctimâiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 98, İstanbul, 17 Haziran 1915, ss. 788-789.
- DİNÇER, Hasan, “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti’nin Kültürel Faaliyetleri” *Akademik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, S. 30, 2016, ss. 480-495.
- Donanma, “Fransa’nın Zayıat-ı Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 192, İstanbul, 1 Nisan 1335, s. 2296.
- Donanma, “Harbin Dördüncü Senesinde Düşman Zayıat-ı Bahriyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 180, İstanbul, 29 Ağustos 1334, s. 2106.
- Donanma, “İtilaf Sefaini Hakkında Bazı Malumat”, *Donanma Mecmuası*, S. 188, İstanbul, 1 Kanun-ı Evvel 1334, s. 2230.
- Ebulfuad Refik, “Harb-i Umumide Hududlara Bir Nazar: Almanya-Rusya Hududu”, *Donanma Mecmuası*, S. 59, İstanbul, 1 Eylül 1914, ss. 165-166.
- Ebulfuad Refik, “Harb-i Umumide Hududlara Bir Nazar”, *Donanma Mecmuası*, S. 61, İstanbul, 28 Eylül 1914, ss. 206-208.
- Enis Behiç, “Moskova”, *Donanma Mecmuası*, S. 77, İstanbul, 18 Kanun-ı Sani, ss. 451-452.
- F.S., “Almanya’da Vatanperverlik”, *Donanma Mecmuası*, S. 71, İstanbul, 7 Kanun-ı Evvel 1914, ss. 361-362.
- Fatma Aliye, “Donanmamız”, *Donanma Mecmuası*, S. 38, İstanbul, Nisan 1329, ss. 626-628.
- Fatma İclâl, “Osmanlı Donanmasından Bir Ahenk”, *Donanma Mecmuası*, S. 97, İstanbul, 10 Haziran 1915, s. 779
- Ferid Vecdi, “Kemal”, *Donanma Mecmuası*, S. 29, İstanbul, Temmuz 1912, ss. 221-228.
- Ferid Vecdi, “Mehmed Esad Galib Dede”, *Donanma Mecmuası*, S. 18, İstanbul, Ağustos 1911, ss. 1620-1621.
- Feridun Vecdi, “Öc”, *Donanma Mecmuası*, S.31, İstanbul 1328, ss. 301-302.
- Feridun Vecdi, “Zavallı Gençlik”, *Donanma Mecmuası*, S. 33, İstanbul, Teşrin-i Sani 1328, ss. 424-425.
- Gemici, “Kürekçilik ve Kotracılık”, *Donanma Mecmuası*, S. 139, İstanbul, 4 Ekim 1917, ss. 1443-1444.
- GÖK, Nurşen, *Donanma Cemiyeti’nin Anadolu’da Örgütlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007.
- GÖKALP, Ziya, “Asker Duası”, *Donanma Mecmuası*, S. 60, İstanbul, 21 Eylül 1914, s. 182.
- GURULKAN, Kemal- vd., *Osmanlı Belgelerinde Balkan Savaşları*, C. 1, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 2013.
- Halid Fahri, “Goethe”, *Donanma Mecmuası*, S. 87, İstanbul, 1 Nisan 1915, ss. 618-619.
- Halid Fahri, “Gülistanlar, Harabeler”, *Donanma Mecmuası*, S. 78, İstanbul, 25 Kanun-ı Sani 1915, ss. 474-475.
- Halid Fahri, “Schiller”, *Donanma Mecmuası*, S. 98, İstanbul, ss. 764-766.
- HART, Basil Liddel, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2019.

- Haşim Nahid, “Avrupa Medeniyetine Dair”, *Donanma Mecmuası*, S. 121, İstanbul, 10 Kanun-ı Evvel 1331, ss. 1147-1149.
- Haşim Nahid, “Lisan Meselesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 119, İstanbul, 9 Aralık 1915, ss. 1115-1116.
- Hüseyin Kazım, “Halka Doğru”, *Donanma Mecmuası*, S. 132, İstanbul, 16 Ağustos 1333, ss. 1322-1323.
- Hüseyin Kazım, “Pek Eski Bir Kavga”, *Donanma Mecmuası*, S. 131, İstanbul, 9 Ağustos 1333, ss. 1306-1307.
- Hüsnü, “Yüzmek Nasıl Öğrenilir”, *Donanma Mecmuası*, S. 8, İstanbul, Ekim 1910, ss. 729-732.
- İbn-i Maun Mahmud, “İngilizler Cezire-i Muhammed Sebebinden Mahvolacaklar”, *Donanma Mecmuası*, S. 73, İstanbul, 21 Kanun-ı Evvel 1914, ss. 387-388.
- İNÜĞÜR, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yay., İstanbul 1993.
- İzzet Ulvi, “İlk Yurd”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, ss. 1069-1070.
- JELAVICH, Barabara, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*, C. 2, Küre Yay., İstanbul 2009
- K. V., “Öteberi”, *Donanma Mecmuası*, S. 157, İstanbul, 14 Mart 1918, ss. 1721-1722.
- K. V., “Tekdir İle Uslanmayanın Hakkı Kötektir”, *Donanma Mecmuası*, S. 155, İstanbul, 28 Şubat 1918, ss. 1689-1690.
- K. V., “Troçki’nin Kurnazlığı”, *Donanma Mecmuası*, S. 154, İstanbul, 21 Şubat 1918, ss. 1673-1674.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. 5, TTK Yay., Ankara 1999
- KARAMAN, Mehmet Ali, “Donanma Mecmuası’nda Amerika ile Alakalı Yazılar”, *II. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı*, 5-6 Ekim 2018, Ankara, ss. 217-229.
- KARAMAN, Mehmet Ali, *II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Askeri Matbuatı ve Siyasi Hayattaki Rolü*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay, Ankara 2017
- KAVAS, Ahmet, “Trablusgarp”, *DİA*, C. 41, İstanbul 2012, ss. 288-290.
- Kazım Nami, “İçki ve Muallimler”, *Donanma Mecmuası*, S. 125, İstanbul, 7 Kanun-ı Sani 1331, ss. 1213-1214.
- Kazım Nami, “İlmi Tevkir Edelim”, *Donanma Mecmuası*, S. 132, İstanbul, 16 Ağustos 1333, ss. 1325-1326.
- Kenan, “Himaye-i Serbesti-i Mübadele”, *Donanma Mecmuası*, S. 40, İstanbul, Haziran 1329, ss. 730-731.
- KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yay., İstanbul 2013.
- Köprülüzade Mehmed Fuad, “Bizde Tenkid”, *Donanma Mecmuası*, S. 37, İstanbul, Mart 1329, ss. 586-587.
- Köprülüzade Mehmed Fuad, “Kanunların Menşei ve Esası”, *Donanma Mecmuası*, S. 21, İstanbul, Teşrin-i Sani 1327, ss. 1896-1897.
- Köprülüzade Mehmed Fuat, “Avrupa-Asya Harp İktisâdiyesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, ss. 1094-1095.
- KURAN, Ahmet Bedevi, *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele*, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2012.
- KURAN, Ercüment, “Birinci Dünya Savaşı”, *DİA*, C. 6, TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay., Ankara 1992, ss. 196-200.
- KURŞUN, Zekeriya, “Trablusgarp Savaşı’nın Osmanlı Devleti’nin Mukadderatındaki Yeri”, *Osmanlı Devleti’nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. Mehmet Ersan-Nuri Karakaş, TTK Yay., Ankara 2013, ss. 3-10.
- KÜÇÜK, Cevdet, “Bâbıâli Baskını”, *DİA*, C. 4, TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay., Ankara 1991, ss. 389-390

- KÜÇÜK, Cevdet, “Balkan Savaşı”, *DİA*, C. 5, TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay., Ankara 1992, ss. 23-25.
- M. Ali, “İctimaiyat-ı Tasnif”, *Donanma Mecmuası*, S. 41, İstanbul, Temmuz 1329, ss. 790-793.
- M. B. İdris, “Almanya’nın Hâkimiyet-i Havaiye Hususundaki Mesaisi”, *Donanma Mecmuası*, S. 78, İstanbul, 25 Kanun-ı Evvel 1915, ss. 475-476.
- M. B. İdris, “Cidâl-i Akvâm”, *Donanma Mecmuası*, S. 101, İstanbul, 24 Haziran 1915, ss. 807-808.
- M. B. İdris, “İdman, Spor, Jimnastik Nedir?”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Kasım 1914, ss. 335-336.
- M. B. İdris, “Kant”, *Donanma Mecmuası*, S. 103, İstanbul, 8 Temmuz 1915, ss. 839-841.
- M. B. İdris, “Lisan Bahsi ve Avam Dili”, *Donanma Mecmuası*, S. 118, İstanbul, 2 Aralık 1915, ss. 1107-1108.
- M. B. İdris, “Ramazan Musâhâbesi”, *Donanma Mecmuası*, S. 105, İstanbul, 22 Temmuz 1915, ss. 877-878.
- M. B. İdris, “Yılmamak, Usanmamak”, *Donanma Mecmuası*, S. 120, İstanbul, 3 Kanun-ı Evvel 1331, ss. 1131-1132.
- M. C., “Amerika Tarihinde İngilizler”, *Donanma Mecmuası*, S. 126, İstanbul, 14 Kanun-ı Sani 1331, ss. 1239-1240.
- M. C., “Faaliyet ve İntizam-ı Meşagil”, *Donanma Mecmuası*, S. 123, İstanbul, 24 Kanun-ı Evvel 1331, ss. 1185-1186.
- M. C., “Ketm-i Hissiyat ve Cesaret”, *Donanma Mecmuası*, S. 119, İstanbul, 26 Teşrin-i Sani 1331, ss. 1121-1122.
- M. C., “Tasarruf, Para Biriktirmek”, *Donanma Mecmuası*, S. 121, İstanbul, 10 Kanun-ı Evvel 1331, ss. 1158-1159.
- M. İdris, “İngiltere’den Fransa’ya Tünel”, *Donanma Mecmuası*, S. 82, İstanbul, 22 Şubat 1915, ss. 539-540.
- M. R., “Veriniz”, *Donanma Mecmuası*, S. 1., İstanbul, 5 Mart 1326, s. 27.
- M. Rauf, “Aşiyân-ı Garam”, *Donanma Mecmuası*, S. 26, İstanbul, Nisan 1328, s. 73.
- M. Rauf, “İtalya’ya”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, s. 1065.
- M. S., “Kavânin-i Tabiiye, Kavânin-i Adliyye”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, ss. 969-970.
- M. Safvet, “Entensirullah”, *Donanma Mecmuası*, S. 19, İstanbul Eylül 1327, ss. 1700-1701.
- M.C., “Amerika’ya Hicret”, *Donanma Mecmuası*, S. 116, İstanbul, 12 Teşrin-i Sani 1331, ss. 1093-1095.
- Mahmud Muin, “Hürriyeti Kuvvet Muhafaza Eder”, *Donanma Mecmuası*, İstanbul, S. 62, İstanbul, 5 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 212-213.
- Mahmud Muin, “Keşke Düşmanlarımız Almanlar Olsaydı”, *Donanma Mecmuası*, S. 65, İstanbul, 26 Teşrin-i Evvel 1914, ss. 261-263.
- Mahmud Muin, “Osmanlılar Trablusgarb’ı Muhafazaya Ne İçin Mecburdurlar?”, *Donanma Mecmuası*, S. 22, İstanbul 14 Aralık 1911, ss. 1995-1196.
- Mahmud Muin, “Osmanlılar ve Avrupa”, *Donanma Mecmuası*, S. 3, İstanbul, Mayıs 1326, ss. 203-205.
- MANTRAN, Robert, “Karamanlı”, *DİA*, C. 24, İstanbul, 2001, ss. 451-453.
- Mehmed Rauf, “Türkiye Niçin Terakki Etmiyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 22, Kanun-ı Evvel 1327, ss. 2003-2005.
- Mehmed Şadi, “Mesail-i Mübreme-i İslâmiyeden ve Vesaiti İntibah ve Tekâmülden”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, ss. 325-326.

- Mehmed Şevket, “Harpte Ticaret-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 106, İstanbul, 29 Temmuz 1915, ss. 891-892.
- Mehmet Zeki, “İktisadiyatımız Niçin Düzelmüyor”, *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, ss. 965-966.
- Muallim Ali Seyfi, “Anasır-ı Kuvvet”, *Donanma Mecmuası*, S. 101, İstanbul, 24 Haziran 1915, ss. 67-68.
- Mustafa Haluk, “Terbiye-i Vataniyenin Avâmili”, *Donanma Mecmuası*, S. 30, İstanbul, Ağustos 1328, ss. 257-258.
- Mustafa Haluk, “Vatanperverliğin Tarz-ı Telakkisi ve Fikr-i İnsaniyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 27, İstanbul, Mayıs 1328, ss. 101-104.
- Mustafa Haluk, “Vatanperverlik İhtiyacı”, *Donanma Mecmuası*, S. 28, İstanbul, Haziran 1328, ss. 149-151.
- Mustafa Haluk, “Vatanperverlik”, *Donanma Mecmuası*, S. 25, İstanbul, Mart 1328, ss. 14-16.
- Mustafa Kemal, “Büyük Petro ve Oğlu”, *Donanma Mecmuası*, S. 4, İstanbul, Haziran 1910, ss. 324-331.
- Mustafa Subhi, “Deniz Ticareti”, *Donanma Mecmuası*, S.11, İstanbul, Kanun-i Sani 1326, ss. 993-994.
- Mustafa Subhi, “Ticaret ve Harp Donanmaları”, *Donanma Mecmuası*, S. 10, İstanbul, Kanun-ı Evvel 1326, ss. 877-878.
- Nazmi, “İntikam”, *Donanma Mecmuası*, S. 69, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1914, s. 327.
- Necmeddin Sahir, “Yavuz ve Midilli”, *Donanma Mecmuası*, S. 58, İstanbul, 7 Eylül 1914, ss. 150-151.
- Nejad Tahsin, “Beyt-i Muazzam Huzurunda”, *Donanma Mecmuası*, S. 71, İstanbul, 7 Kanun-ı Evvel 1914, ss. 363-364.
- Nüzhet Haşim, “Edebiyatta Şahsiyet”, *Donanma Mecmuası*, S. 141, İstanbul, 18 Teşrin-i Evvel 1333, ss. 1477-1478.
- Nüzhet Haşim, “Şehid Anası”, *Donanma Mecmuası*, S. 120, İstanbul, 16 Aralık 1915, s. 1142.
- ÖZAL, İlkin Başar, *Kısa 1. Dünya Savaşı Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2021.
- ÖZÇELİK, Selahittin, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, TTK Yay, Ankara, 2000.
- Petraki Papadopulo, “İlk Hatıra”, *Donanma Mecmuası*, S. 1, İstanbul, 5 Mart 1326, ss. 4-6.
- Raif Necdet, “Terbiye-i Ahlâkiye”, *Donanma Mecmuası*, S. 2, İstanbul, Nisan 1326, ss. 118-123.
- Recaizade Ekrem, “Hizmet-i Mukaddese-i Askeriyyenin Münasebeti Vesilesiyle Bütün Orduya Takdime-i Hürmet”, *Donanma Mecmuası*, S. 1, İstanbul, 5 Mart 1326, s. 25.
- Safvet, “Güler misiniz, Ağlar mısınız?”, *Donanma Mecmuası*, S. 18 İstanbul, Ağustos 1327, ss. 1649-1650.
- Safvet, “Kısm-i İktisadi”, *Donanma Mecmuası*, S. 33, İstanbul, Teşrin-i Sani 1328, ss. 448-449.
- Salime Servet Seyfi, “Cesaret ve Kabul Edebilir misiniz?”, *Donanma Mecmuası*, S. 148, İstanbul, 13 Kanun-ı Evvel 1333, ss. 1580-1581.
- Salime Servet Seyfi, “Çocuklarımız”, *Donanma Mecmuası*, S. 14, İstanbul, Nisan 1327, ss. 1258-1260.
- Salime Servet Seyfi, “Çocuklarımızı Hür Büyütelim”, *Donanma Mecmuası*, S. 15, İstanbul, Mayıs 1327, ss. 1355-1356.
- Salime Servet Seyfi, “Çölde”, *Donanma Mecmuası*, S. 18, İstanbul, Ağustos 1327, s. 1615

- Salime Servet Seyfi, “Ey Vatan Askeri”, *Donanma Mecmuası*, S. 146, İstanbul, 22 Teşrin-i Sani 1333, s. 1551.
- Salime Servet Seyfi, “Gelibolu Şube-i Ceziresi”, *Donanma Mecmuası*, S. 123, İstanbul, 24 Kanun-ı Evvel 1331, s. 1187.
- Salime Servet Seyfi, “İngiliz Edebiyatından Numuneler”, *Donanma Mecmuası*, S.16, İstanbul, Haziran 1327, ss. 1478-1480.
- Salime Servet Seyfi, “İspanya Arablarının Devr-i Hâkimiyelerine Aid Tefekkürat”, *Donanma Mecmuası*, S. 138, İstanbul, 27 Eylül 1333, ss. 1427-1428
- Salime Servet Seyfi, “Küçük Serseriler”, *Donanma Mecmuası*, S. 26, İstanbul, Nisan 1328, ss. 77-80.
- Salime Servet Seyfi, “Sancağımız”, *Donanma Mecmuası*, S. 151, İstanbul, 17 Kanun-ı Sani, s. 1629.
- Salime Servet Seyfi, “Soğan Ekmek”, *Donanma Mecmuası*, S. 20, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1327, s. 1814.
- Salime Servet Seyfi, “Şanlı Tarihimizden Ulvi Bir Sahife-Deli Mehmet ve Deli Hüsrev”, *Donanma Mecmuası*, S. 125, İstanbul, 7 Kanun-ı Sani 1331, ss. 1216-1218.
- Salime Servet Seyfi, “Tarih-i Hürriyetten Bir Safha”, *Donanma Mecmuası*, S. 12, İstanbul, Şubat 1326, ss. 1077-1079.
- Salime Servet Seyfi, “Vahşet-i Harp”, *Donanma Mecmuası*, S. 30, İstanbul, Ağustos 1328, ss. 264-265.
- Salime Servet Seyfi, “Yol Verin Hürriyet İçin”, *Donanma Mecmuası*, S. 9, İstanbul, Teşrin-i Sani 1326, ss. 786-788.
- Selanikli, “Moskof Esrar-ı Siyaseti”, *Donanma Mecmuası*, S. 104, İstanbul, 29 Temmuz 1915, ss. 890-891.
- SEVENGİL, Refik Ahmet, *Türk Tiyatrosu Tarihi V-Meşrutiyet Tiyatrosu*, Devlet Konservatuarı Yayınları, İstanbul, 1968.
- Soysallıoğlu, “Memleketimizde Ticaret-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 179, İstanbul, 22 Ağustos 1334, ss. 2804-2805.
- Süleyman Nazif, “Hayal Değil Hakikat!”, *Donanma Mecmuası*, S. 31, İstanbul 1328, ss. 291-292.
- Süleyman Nutki, “Kanlı ve Şanlı Misaller”, *Donanma Mecmuası*, S. 25, İstanbul, Mart 1912, ss. 22-23.
- Süleyman Nutki, Kuvve-i Bahriye-Ticaret-i Bahriye”, *Donanma Mecmuası*, S. 45, İstanbul, Eylül 1329, ss. 903-907.
- Şevket, “Siyaset ve Harp”, *Donanma Mecmuası*, S. 108, İstanbul, 30 Eylül 1915, ss. 936-938.
- ŞIVGIN, Hale, *Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk-İtalyan İlişkileri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989.
- TOKER, Hülya, “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti’nin Osmanlı Donanmasına Kazandırdığı Gemiler (1909-1914)”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 29, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2017, ss. 39-66.
- TOPUZ, Hıfzı, *II. Mahmud’dan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012.
- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, C. 1, Bilgi Yay, İstanbul 1991.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih 1789-2001*, Der Yayınları, İstanbul, 1994.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. 2, TTK Yay., Ankara 1989.
- Yekta Bahr, “Alman Bahriye Toplari”, *Donanma Mecmuası*, S. 94, İstanbul, 20 Mayıs 1915, ss. 729-730.
- Yekta Bahr, “İtalya Donanması”, *Donanma Mecmuası*, S. 85, İstanbul, 15 Mart 1915, ss. 585-586.

- YİNER, Abdulnasır, *Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842-1908)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2006.
- Yunus Nadi, "Hâdisat-ı Cariye Karşısında Hasbihal", *Donanma Mecmuası*, S. 31, İstanbul 1328, ss. 294-295.
- Yusuf Osman, "Almanya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi", *Donanma Mecmuası*, S. 105, İstanbul, 22 Temmuz 1915, ss. 871-872.
- Yusuf Osman, "Almanya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi", *Donanma Mecmuası*, S. 109, İstanbul, 30 Eylül 1915, ss. 954-955.
- Yusuf Osman, "Almanya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi", *Donanma Mecmuası*, S. 110, İstanbul, 7 Teşrin-i Evvel 1915, ss. 972-973.
- Yusuf Osman, "Almanya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi", *Donanma Mecmuası*, S. 111, İstanbul, 14 Teşrin-i Evvel 1915, ss. 985-986.
- Yusuf Sinan, "M. Fehmi Bey'e", *Donanma Mecmuası*, S. 28, İstanbul, Haziran 1912, ss. 156-157.

Arşiv Kaynakları

- BOA, İ.DH. 1505/69 (21.03.1332).
- BOA. ŞD. 50/3, (24.05.1337).
- BOA. MV. 163/43. (15.04.1330).
- BOA, DH. UMVM. 125/28, (07.06.1337)
- Düstur, Tertib-i Sani, C. 11, (10 Teşrin-i Evvel 1334).
- BOA, DH.MKT., 2712/87, (27.12.1326).
- BOA, Y. MTV., 227/170, 28.12.1319.
- BOA, HR.HMS.İŞO, 36/4, (02.03.1329).
- HR. SYS, 2095/3, (30.08.1914).
- BOA, DH. EUM, 5. Şb. 2/19.

EKLER

EK 1: DONANMA MECMUASI'NIN FİHRİSTİ:

Sayı: 1 5 Mart 1326-18 Mart 1910	Makale Adı	Yazar Adı
Arz-ı Maksad		Belirtilmemiş
İlk Hatıra		Doktor Petraki Papadopulo
Donanma Cemiyeti Nasıl Doğdu ve Nasıl Büyüyor		Doktor Fazıl Berki
Muavenet-i Milliye Cemiyetleri		Ali Şükrü
Açmayalım Kaçmayalım -Şiir-		Hüseyin Suad
Bütün Orduya Takdime-i Hürriyet -Şiir-		Recaizade Ekrem
Oğluma -Şiir-		Cenab Şehabettin
Veriniz -Şiir-		Mim. Re.
Girid'e Selam		Şehbenderzade Hilmi
Bir Hatıra-i Sebâvet		Raif Necdî
Muharebeler veyahut Deniz Katilleri		Ali Şükrü
Drednot		Ahmet Vahit
Taht-el Bahirler		Ahmet Vahit
Sultan Mehmedler		Mahmud Muin
Cerbeden Dönerken		Ahmet Refik

Sayı: 2 Nisan 1326-Nisan 1910	Makale Adı	Yazar Adı
Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa Portresi		
Türkiye'nin İstikbali ve Donanmamız		Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi
Ticaret-i Bahriye-i Osmâniye		Ali Şükrü
Donanma Cemiyeti Ne Yaptı?		Doktor Fazıl Berki
Terbiye-i Ahlâkiye		Raif Necdî
Bahriye Şarkısı		Ali Ekrem
Kâbusu Tehassür -Şiir-		Mehmet Rauf
14 Nisan -Şiir-		Doktor Fazıl Berki
Miyar-ı Bahri		Ali Şükrü
Tal'i-i Harbi (Napolyon Harpleri)		İngiliz Piyade General Hutchinson Çev. Ahmed Vahit
Deniz Katillerinin Alt Katları Seyyar Torpidolar		Kol Ağası Agâh
Minas Ceras Dünyanın En Kuvvetli Zırhlısı		Ahmet Vahit
Onbirinci Asrın Barbaros Hayrettin'i Gazi Hasan		Ali Haydar Emir
Osmanlı Amiralleri		Te. Tı.
Barbaros Hayrettin		Hüseyin Kazım

Sayı: 3	Makale Adı	Yazar Adı
Mayıs 1326-Mayıs 1910		
Muavenet-i Milliye		Ali Şükrü
Osmanlılar ve Avrupa		Mahmud Muin
Anadolu’da Bir Asker Anasının Hamiyeti		M. Enveri
Dört Deniz		Celisi
Küçük Hikâye		Mehmet Rauf
Hoca Hanımın Ninnisi		Haşim Nahid
Vatan		Raif Necdet
Almancadan Tercüme “İssız Ada”		Doktor Fazıl Berki
Bir Mukayese: Harb Gemileri Arasında		Ahmet Vahit
İngiltere’nin Vatan Filosuna En Son İlave-yi Muhibesi		Ayn. Sin.
Tal’i-i Harb (Geçen Nüşadan Maabad)		İngiliz Piyade General Hutchinson
Gazi Hasan Paşa -2- Kaptan Paşalığa Doğru		Ali Haydar Emir

Sayı: 4	Makale Adı	Yazar Adı
4 Haziran 1326-17 Haziran 1910		
Gazi Barbaros Hayrettin Türbesi ve Evkafı		Ali Şükrü
Payitaht		Mahmud Muin
Kastamonu Bolu Donanma Cemiyetleri		Fazıl Berki
Muavenet-i Milliye Cemiyet Üye Resimleri Eyüp Sabri Bey (Ohri)-Dikran Manukyan		
Ceziret-ül Arab ve Tarihi Siyasi Ahirine Aid Birkaç Söz		Ali Rıza Seyfi
Havada Çarpışan Sesler Yahut Sahnesiz Bir Temaşa		Recaizade Ekrem
Veda -Şiir-		Hüseyin Suad
Muazzez Vatana -Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Girit -Şiir-		Bir Giritli
Büyük Petro ve Oğlu		Mustafa Kemal
Deniz Yılanını Nasıl Gördüm?		Ahmet Rasim
Ta’li-i Harp		İngiliz Piyade General Hutchinson
Ali Reis		Safvet
Usul-ı Maliye		Mehmet Abdulrahman
Girit Bizim Hayatımız Demektir		Belirtilmemiş

Sayı: 5	Makale Adı	Yazar Adı
Temmuz 1326-Temmuz 1910		
Tebrik		Fazıl Berki
İstikbâl Denizlerdedir		Mahmud Sadık
Serpuş-ı Milliyemiz ve Fesler		Mahmud Muin
Ceziret-ül Arab Tarihi Siyasiye Ait Birkaç Söz		Ali Rıza Seyfi
Zulmat -Şiir-		Mithat Cemal
Birazda İntibah		Halil Edip
Osmanlıyız		Hüsnü Mücteba
Büyük Petro ve Oğlu		Mustafa Kemal
Girit ve Tefvik-i Bahri		Süleyman Nutki
Bahriye Müzemiz		Ahmet Rasim
Gazi Hasan Paşa Kaptan Paşalığa Doğru		Ali Haydar Emir
Fenni Bahisler: Batmış Taht-el Bahirden Nasıl Kur?		Ahmet Vahit
Usul-ü Maliye Malumat-ı Umumiye		Abdulrahman

Sayı: 6	Makale Adı	Yazar Adı
Ağustos 1326-Ağustos 1910		
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Meclis Umumisi Reis-i Evvel ve Sanileri		Belirtilmemiş
Donanma-yı Osmani Cemiyeti Kongresi		Belirtilmemiş
Reis Şefik Bey Tarafından İrad Olunan Nutuk		Belirtilmemiş
5 Ağustos 1325-30 Haziran 1326 Arası Mali Rapor		Belirtilmemiş
360 Günlük İcraat Raporu		Belirtilmemiş
Yadigâr-ı Millete İtaf –Şiir-		Belirtilmemiş
Hademat-ı Mâddiye ve Mağneviye-i Cemiyet Arasında Bir Mukayese		Belirtilmemiş
Meclis-i Umumi Encümen İdaresinin İdari Rapor Hakkında Tanzim Eylediği Mazbatadır		Belirtilmemiş

Sayı: 7	Makale Adı	Yazar Adı
Eylül 1326-Eylül 1910		
Şehzade Selim Efendi Portresi		Belirtilmemiş
Kotrada –Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Sivilzer Tevfik Fikret Bey’e		Celis
Deniz Altındaki Osmanlı Şehitlerine Mezar Taşları Zırhlılarımızdır		Ali Rıza Seyfi
Armada’nın Hezimet-i		Mim. Rauf
Büyük Petro ve Oğlu		Mustafa Kemal
Deniz Fenerlerinin Tarz-ı İnşası		Ahmet Rasim
Ceziret-ül Arab Tarihi Siyasiye Ait Birkaç Söz		Ali Rıza Seyfi
Gazi Hasan Paşa		Ali Haydar Emir
Usul-ı Maliye		Mehmet Abdurrahman

Sayı: 8	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Evvel 1326-Ekim 1910		
Muayyen ve Kati Bir Program		Ali Şükrü
Verelim Haydi Donanmaya Bütün Varımızı		Tahir el Mevlevi
Tarih-i Maliyemizde Mâbad Sayfalar		Ali Rıza Şevki
Zenginlerimize		İsmet
Ceziret-ül arab Tarihi Siyasiyesine Bir Nazar		Ali Rıza Seyfi
Müstakbel Zırhlılar Nasıl Olacak		Mustafa Kemal
30000 Tonluk Bir Zırhlı		Ahmet Vahit
Gazi Hasan Paşa		Ali Haydar Emir
Koyun Adaları Önündeki Deniz Harbi ve Sakızın Kurtuluşu		Safvet
Yüzmek Nasıl Öğrenilir		H. Hüsnü
Usul-ı Maliye		Mehmet Abdurrahman
Varidat-ı Umumiye		Mehmet Abdurrahman

Sayı: 9	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Sani 1326-Kasım 1910		
Müslümanların Bugünkü Vecaibi		Belirtilmemiş
Tarih		Bâb-ı Âli Hukuk Müşaviri Suat Muhtar
Lal-ı Muhattab		Cevdeti
Yol Verin Hürriyet İçin		Salime Servet Seyfi
Cankurtaran		Gemici
Durak Reis-Kara Mehmet		Bahriye Erkân-ı Harb Kaymakamı Saffet
Mefahir Milliye'nin Hüviyeti Milliye Üzerinde Tesirâtı ve Tarihimize Meçhul Bir Kahramanımız		Belirtilmemiş
Aydos Kahramanı		Ali Rıza Seyfi
Cezayirli Hasan Paşa		Ali Haydar Emir
Denizde Sis –İngilizceden-		Ahmet Rasim
Seyr-i Hevaiye		Ahmet Vahit
Seyr-i Sefain ve Heyet-i Bahriye		Yüzbaşı İsmail Faik

Sayı: 10	Makale Adı	Yazar Adı
Kanun-ı Evvel 1326-Aralık 1910		
En Doğru Söyleyen Rakamdır		Celal Sahir
İğna-i Muhteremiye –Şiir-		Nefi
İslaf		Celal Sahir
Ticaret ve Harb Donanmaları		Mustafa Subhi
İngilizce Bir Manzum Parçadan –Zeman-		Salime Servet Seyfi
Mesele-i Sefalet		Hasan Merzuk
Bir Mahpusun Ruznamesinden Sahifeler		Ali Rıza Seyfi
Cezayirli Hasan Paşa Kaptan Paşa Mora'da		Ali Haydar Emir
Değirmenlik Önünde Acıklı Bir Şanlı Çarpışış		Safvet
Amerikan Uçak Gemisi		Resim
Harpte Sefin-i Havaiye		Ahmet Vahit
Dünyada Kereste Kağıdı ve Ormanlarımıza Dair		Ali Rıza Seyfi
Aksamından Birinin Terkiyle Bir Sefinenin Halâsı		Bahriye Mülazım Evvellerinden Ahmet Rasim
Kaluzaviç'in Harbe Dair Eserinde Sevk-ül Ceyş		Mehmet Ali Erkân-ı Harb Kumandanı

Sayı: 11	Makale Adı	Yazar Adı
Kanun-ı Sani 1326-Ocak 1911		
Siyasetten Hassa-ı İstifade		Belirtilmemiş
Vatan Sevgisi İmandandır		M. Safvet
Enin –Şiir-		Celal Sahir
Bir Mersiye Yahut Kanlı El –Şiir-		Mithat Cemal
Tarih-i Edebiyyat Mukaddemesi		Ferid Vecdi
Son Mülakat		Ercümend Ekrem
Bir Mülâhaza-ı Edebiye		Hüseyin Kazım
Akvam-ı Şarkiyede İntiba 1 (çin)		Göztepe Lemi
Deniz Ticareti		Mustafa Subhi
Kıbrıs'ın Fethinde Donanmanın Hidmeti		Ali Rıza Seyfi
Edeb-i Harb		Ahmet Vahit
Zırhlı Sefâin-i Harbiyesinin Zuhur-ı Terakkisi		H. Hüsnü

Sayı: 12 Şubat 1326-Şubat 1911	Makale Adı	Yazar Adı
Maziden Hale		Belirtilmemiş
Hayat-ı Mustearın Metlun Safhaları		M. Safvet
İlk Şiirlerimden		Mithat Cemal
İtalya'ya		M. Rauf
İlk Yurt		İzzet Ulvi
Tain-i Edebiyat		Ferid Vecdi
Tarih-i Hürriyetten Bir Safha		Salime Servet Seyfi
Müsavat-ı İktisadiye		Bedi Nuri
Avrupa-Asya Harb İktisadiyesi		Köprülüzade Mehmet Fuad
Arya Sancak		Donanma Mecmuası
Gazi Hasan Paşa		Ali Haydar Emir
Ertuğrul'un Ziya-ı Fecii		H. Hüsni
Sevk-ül Ceyş		Mehmet Ali

Sayı: 13 Mart 1327-Mart 1911	Makale Adı	Yazar Adı
Bir Sene Sonra		Belirtilmemiş
Sultan Selim-i Evvelin Ordugâh-ı Daimisi ve Etfal-ı Metruke		Mahmud Muin
İki Meriye		Midhat Cemal
Şer-i Hicab		Raif Necdet
Tarih-i Edebiyat Sayfaları		Ferid Vecdi
İşlik		Ali Rıza Seyfi
Fotoğrafının Derdi		Süleyman Bahri
Binbaşı Asım		Ercümen Ekrem
Tarih-i İslâm'ın Şanlı Sahifelerinden Yermük Vakası		Mim. Safvet
İnebahtı Muharebesi		Ali Rıza Seyfi
Ahmet Paşa'nın Girid Seferi		Safvet

Sayı: 14 Nisan 1327-Nisan 1911	Makale Adı	Yazar Adı
Dört Tane Son Sistem Torpido Muhribi İki Cisim Zırhlı Beş Mükemmel Nakliye Sefinesi Aldık		Belirtilmemiş
Darüşşafaka Talebesine		Midhat Cemal
Bir Mahbe-i Fenayab İçin		Ali Rıza Seyfi
Çocuklarımız		Salime Servet Seyfi
İnkılab		A.Faruki
Tarih-i Edebiyat		Ferid Vecdi
İntihar		Bedii Nuri
İnebahtı Muharebesi		Ali Rıza Seyfi
Bizde Tarih		Hüseyin Kazım
Reşid Paşa Gelirken		Donanma Mecmuası
Tahte'l-bahirlerin Ahvâl-i Hazırası		Ahmed Vahid
Sevk-ül Ceyş		Mehmet Ali
Berlin Donanma-yı Osmanlı Cemiyeti		İlânât

Sayı: 15	Makale Adı	Yazar Adı
Mayıs 1327-Mayıs 1911		
Haşa Çın		
Bahariye –Şiir-		Hamdullah Subhi
Girid’i Vermek İsteyen Bu Hain İmiş		Mahmud Muin
Çocuklarımızı Hür Büyütelim		Salime Servet Seyfi
Hayat-ı Fikriye		Köprülüzade Mehmed Fuad
Deniz Yolculuğu		Ali Rıza Seyfi
Tarih-i Edebiyat		Ferid Vecdi
Hakaik-i Tarihiye Mahsul-ı Hayal Değildir		Süleyman Nutki
İslâm’ın İlk Ordusu		M. Safvet
Seferi Hatıratından		H.K.
İnebahtı Muharebe-i Bahriyesi		Ali Rıza Seyfi
Sakız’ın Fethi Üzerine Vesikalar		Safvet
İmak-ı İcarede Hayat		Ahmed Vahid
Kraliçe Victoria Heykelinin Resmi Güşadı		Belirtilmemiş
İnsanlar Uçar mı?		Belirtilmemiş
Sevk-ül Ceyş		Mehmet Ali

Sayı: 16	Makale Adı	Yazar Adı
Haziran 1327-Haziran 1911		
Seyahat-ı Padişahi ve Hassa-ı Mefaheret		Donanma Mecmuası
Sultan Murad Devri –Sultan I. Murad-		Belirtilmemiş
Seyahat-ı Mümâyûnun Tafsilatı		Belirtilmemiş
Nutk-ı Hümayûn Sureti		Belirtilmemiş
Teali Vatan Şarkısı		Cenab
Şarkı		Feraizcizade A. Faiz.
Seyahat Hatıraları		Mehmet Nizami
Donanma İanesi		Ahmet Rasim
İngiltere Edebiyatından Numuneler		Salime Servet Seyfi
Zavallı Anadolu		Ali Rıza Seyfi
Tarih-i Edebiyat Numunesi		Ferid Vecdi
İslâm’ın İlk Müsalehası		Ermenekli M. Safvet
İlk İslâm Donanması		Hasan Ruhi

Sayı: 17	Makale Adı	Yazar Adı
Temmuz 1327-Temmuz 1911		
Ey Vatandaş		Belirtilmemiş
Vezaif-i Mukaddese Karşısında Millet		Belirtilmemiş
Trablus Donanmasızlıktan Yanıyor		Ali Rıza Seyfi
Ey Sancak –Şiir-		İzzet Ulvi
Trablus’daki Osmanlı Askerinden Bir Seda		Ali Rıza Seyfi
İngiliz Edebiyatı Numunelerinden		Salime Servet Seyfi
Bir Mülâhaza-ı Edebiye		Ferid Vecdi
Osmanlı Afrika’sı		Mehmed Hıfzı
Hindistan Postası Rolü		Mahmud Muin
Para ve Zenginlik		Bedii Nuri
Muhterem Hemşireler		M. Rauf
Halet-i Ruhîyemiz		M. Safvet

Sayı: 18	Makale Adı	Yazar Adı
Ağustos 1327-Ağustos 1911		
Donanmaya İhtiyac-ı Kati' Vardır		Rıza Şakir Birinci Yüzbaşı
Donanmaya Lüzum Var mı?		İbrahim Hilmi
Çölde Askerler -Şiir-		İzzet Ulvi
Girid Şarkısı		Cenani
Makedonyacılara		Hukuk Fakültesinden Yusuf Sinan
Sizi Seviyorum		Ali Rıza Seyfi
Muhammed Esad Galib Dede		Ferid Vecdi
Osmanlı Afrikası		Hıfzı
Cuma Tatili		Hasan Ruhi
İnebahtı Muharebe-i Bahriyesi		Ali Rıza Seyfi
Güler misiniz Ağlar mısınız?		Safvet
İki Söz		Süleyman Nutki
On Üçüncü Fasil İhtiyat-ı Sevk-ül Ceş		Mehmet Ali
Muavenet-i Milliye Cemiyeti Raporu		Belirtilmemiş

Sayı: 19	Makale Adı	Yazar Adı
Eylül 1327-Eylül 1911		
Entensirullah		M. Safvet
Terakki ve Medeniyet		Bedii Nuri
Siyasette Irklar		Köprülüzade Mehmed Fuat
Kısm-ı Edebi "Trablus" -Şiir-		F. Sacid
Askerin Nişanlısı -Türk-		Ali Rıza Seyfi
Tahirin Derdi		Asaf Muammer
Kanlı Mektup		D. N.
Donanma Ne Demektir?		Hasan Hüseyin Refet
Sevda-yı Samimi		M. Rauf
Kırım Harbinden Bir Sahife		Ali Rıza Seyfi
Osmanlı Afrikası		Hıfzı
En Yeni ve En Son Zırhlılar		M. Rauf
Muavenet-i Milliye İkinci Sene Raporu		Belirtilmemiş

Sayı: 20	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Evvel 1327-Ekim 1911		
Ve'eiddü Lehüm (Hazırlıklı Olun)		M. Safvet
Donanma ve Şimendifer Meselesi		Ali Şükrü
Adım Üstadım Matmazel Mari Terdez Larkiyeye		Midhat Cemal
Vahdaniyet		M. Rauf
Tarih-i Edebiyat		Ferid Vecdi
Soğan Ekmek		Salime Servet Seyfi
Osmanlı Afrikası		Hıfzı
Arnavutluğun Cenub Kapısı		Süleyman Nutki
Kars Muharebesi		Ali Rıza Seyfi
Hüseyin Veli Efendi		Şahabeddin Süleyman
Sevk-ül Ceş		Mehmet Ali
Son Sistem Tamir ve Depo Sefaini		Ahmed Rasim

Sayı: 21	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Sani 1327-Kasım 1911		
Harb-i Hazırdan Edilen İstifadeler		Donanma Mecmuası
Kanunların Menşe-i ve Esası		Köprülüzade Mehmed Fuad
Süleyman Nazif Bey'e		Midhat Cemal
Ekrem Bey		Şahabeddin Süleyman
Batler'in Bir Manzumesi		Salime Servet Seyfi
Arnavutluğun Cenub Kapısı		Süleyman Nutki
Türk Adaları		Mahmud Muin
Tosun Onbaşı		Elif. Mim.
Donanma-ı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Kongresi Müzakerat ve Mukarreratı		Belirtilmemiş

Sayı: 22	Makale Adı	Yazar Adı
Kanun-ı Evvel 1327-Aralık 1911		
Şayan-ı Dikkat Bir İstatistik		Belirtilmemiş
Osmanlılar Trablusgarb'ı Muhafazaya Ne İçin Mecburdurlar?		Mahmud Muin
Terakki ve Medeniyet		Bedii Nuri
Türkiye Niçin Terakki Etmiyor		M. Rauf
Tarih-i Edebiyat		Ferid Vecdi
Üç Manzume-i Vataniyye		Hasan Ruhi
Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın Maver-ı Kafkas Seferi Kars Niçin Sükut Etti?		Ali Rıza Seyfi
Sefain-i Harbiye-i Havaiye Harb Balonları-Tayyareler		Ali Rıza Seyfi
Hüseyin Veli Efendi		Şahabeddin Süleyman
Raporlar İkinci Devre		

Sayı: 23-24	Makale Adı	Yazar Adı
Kanun-ı Sani 1327-Ocak 1912		
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâretine Tayin Buyrulmuş Talat Bey Portresi		
Beyrut Bombardımanından Sonra		Belirtilmemiş
HuşeÇin		Belirtilmemiş
Terakki ve Medeniyet		Bedii Nuri
Kanunların Menşe-i ve Esası -2-		Köprülüzade Mehmed Fuad
Avusturya ile Macaristan'ın Münasebetine Ait Birkaç Söz		Ali Rıza Seyfi
İngiltere Kralının Avlanma Resimleri		Belirtilmemiş
Ekrem Bey-3-		Şahabeddin Süleyman
Sefâin-i Harbiye-i Havaiye-Tayyareler		Ali Rıza Seyfi
Sefainde Demir		Ahmed Vahid
Hüseyin Veli Efendi		Şahabeddin Süleyman
Kongre Raporu		

Sayı: 25	Makale Adı	Yazar Adı
Mart 1328-Mart 1912		
Sultan Reşad Portresi		
Donanmanın Takdimesi		Donanma Mecmuası
Osmanlı Ordusuna		Donanma
Vatanperverlik		Mustafa Haluk
Eski Bir Hatıra		Ahmed Rasim
Kanlı Ve Şanlı Misaleler (Beyrut Hadisesi Münasebetiyle)		Süleyman Nutki
Terakki ve Medeniyet -4-		Bedii Nuri
Sefahat-ı Hayattan		Salime Servet Seyfi
İdeal İçin -Şiir-		Celal Mahir
En Güzel Şiirlerim		M. Rauf
Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın Maver-ı Kafkas Seferi Kars Niçin Sükût Etti -3-		Ali Rıza Seyfi
Tayyareler		Belirtilmemiş
Dünyada Geçen Sene Neler Oldu?		Belirtilmemiş

Sayı: 26	Makale Adı	Yazar Adı
Nisan 1328-Nisan 1912		
Şehitlerin Ruhuna		Safvet
Milletin Büyük Günleri		Belirtilmemiş
Çocuk Ruhı		Raif Necdet
Nasreddin Hoca ve İtalyanlar		M. Muin
Donanmaya Veriniz		M. Rauf
Tarih-i Edebiyat		Ferid Vecdi
Karpatya Gemisi Titanik'e Yardım Eden Gemi Resmi		Belirtilmemiş
Küçük Serseriler		Salime Servet Seyfi
Ekrem Bey		Şahabeddin Süleyman
Kartal Yavrusu		Belirtilmemiş
Titanik Kaza-i Fecii Medfuk Hazine		Belirtilmemiş
Dünyada Geçen Sene Neler Oldu?		Belirtilmemiş

Sayı: 27	Makale Adı	Yazar Adı
Mayıs 1328-Mayıs 1912		
Donanma Tarlası		Donanma Mecmuası
Vatanperverliğin Tarz-ı Telakkisi Fikr-i İnsaniyet		Mustafa Haluk
Çanakkale Boğazından Geçilebilir mi?		Belirtilmemiş
Roma Hukuk		Cemal
Nahal-i Hayal		Celal Sahir
Senelerden Sonra		F. Mahir
Lord Byronun Eşarından		Salime Servet Seyfi
Tarih-i Edebiyat		Ferdi Vecdi
Ekrem Beyi Tenkid		Şahabeddin Süleyman
Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın Maver-ı Kafkas Seferi Kars Niçin Sükût Etti -4-		Ali Rıza Seyfi
Sevk-ül Ceyş		Mehmed Ali
Dünyada Geçen Sene Neler Oldu?		Belirtilmemiş

Sayı: 28	Makale Adı	Yazar Adı
Haziran 1328-Haziran 1912		
Osmanlılık		Donanma Mecmuası
Vatanperverlik İhtiyacı		Mustafa Haluk
10 Temmuz Marşı		Doğan
Hoş Bir Hatıra-ı Tarihiyye		Ali Rıza Seyfi
Memâlik-i Osmaniye'nin Cenub Kapısı ve Suret-i İslam		Süleyman Nutki
İtalya'da Kamura Cemiyet-i Hafiyesi		Ali Rıza Seyfi
Son Bir Müsademe Münasebetiyle		Mahir Şevket
Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın Maverâ-ı Kafkas Seferi Kars Niçin Sükût Etti -5-		Ali Rıza Seyfi
Hüseyin Veli Efendi		Şahabeddin Süleyman
Sevk-ül Ceyş		Mehmed Ali
Dünyada Geçen Sene Neler Oldu?		Belirtilmemiş

Sayı: 29	Makale Adı	Yazar Adı
Temmuz 1328-Temmuz 1912		
Ramazan		Belirtilmemiş
Kısmı-ı İdare		Belirtilmemiş
Murakabe-i Milliye		Belirtilmemiş
Milli Dersler Almanlar Bizden Ders Almışlar Ya Biz Kimden Alalım? Harb Münasebetiyle		Donanma Mecmuası
Bahriye Şerefîyesi		Doğan
Biraderler		Salime Servet Seyfi
Kemal		Ferid Vecdi
Vakit Saatleri ve Beş Vakit		Mahmud Muin
Oltanice Muharebesi- Bir Bi- taraf ve Bir Düşman Nokta-i Nazarından		Ali Rıza Seyfi
Dünyada Geçen Sene Neler Oldu?		Belirtilmemiş

Sayı: 30	Makale Adı	Yazar Adı
Ağustos 1328-Ağustos 1912		
Sermaye		Midhat Cemal
Terakki ve Medeniyet: İrtifa-i Kanuni		Bedii Nuri
Kitaplar ve Cinayetler		Raif Necdet
Terbiye-i Vataniye'nin Evamili		Mustafa Haluk
Eski Koltuk Sandalyesi		Belirtilmemiş
Bir Ömr-ü Hazin		Belirtilmemiş
Trablusgarb		Necmeddin Mahir
Millet Şarkısı		Servet Cemal
Vahşet-i Harb		Salime Servet Seyfi
Üç Senelik Mahbusiyetin Bir Gecesi		Muhtar
Barbaros Mevlidinde Bir Gece		M. Şemseddin
Makkeli Hâkimi ve Mekkelî Arazisi		Süleyman Nutki
Fırkateynin Salı		Ali Rıza Seyfi

Sayı: 31	Makale Adı	Yazar Adı
Eylül 1328-Eylül 1912		
Hayal Değil Hakikat (Bulgar Kralının Beyannamesinden Sonra)		Süleyman Nazif
Hadisat-ı Cariye Karşısında Hasbihal		Yunus Nadi
Öc		Feridun Vecdi
Tolstoy ve Çarl		Ali Rıza Seyfî
Lekane Lenâ Estevvel (Arapça Makale)		Abdülaziz Çavuş
Trablusgarb		
Vatan Şuhedası		Ayn. Hâzım
Cenk Ninnisi		Nezih Muhlis
Âsâr-ı İslâf		Köprülüzade Mehmed Fuad
Hudûd		Emine Süreyya
Terakki ve Medeniyet		Bedii Nuri
194 Sene Evvel Kuyruktan Dolma Makineli Top		Ali Rıza Seyfî
Adl-ı Esasi-el Mülk		Mehmed Muid
Bahriye Müze ve Kütüphanesi		Süleyman Nutkî

Sayı: 32	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Evvel 1328-Ekim 1912		
Donanmamızın Hedâmeti ve İlk Muzafferiyeti		Donanma Mecmuası
Kısm-i Edebi Bize Diyorlar ki –Şiir-		Nezih Muhlis
Hemâ-ı Âlem		F. Sacid
Telvinat-ı Hissiye		Nezih Muhlis
Edvar-ı Edebiye Taksimat		Ferid Vecdi
Kısm-i İctima		Ahmed Vahid
İngiltere’de Kuvve-i Bahriyenin Tenzili Endişesi		M.H.
Kumandan Cavid Bey Portresi		
Bahriye ve Bahriyemiz		Safvet
Bahriye-i Ticariyenin Bahriye-i Harbiye İle Rabıtası		Ali Rıza Seyfî
Kısm-i Fenni Fünûn-ı İcar		A. Tevfik
Kısm-i Tarihi Sol Cenah		Ali Haydar Emir
Bulgarların Sevki (Bulgarların İlk-İkinci Yurtları)		Mâbadı Var

Sayı: 33	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Sani 1328-Kasım 1912		
Ahmet Mithat Efendi Portresi		
Ticaret-i Bahriye Hakkında		Yunus Nadi
Zavallı Gençler		Feridun Vecdi
Harb ile Sulh Arasında (Bulgar Ordusu İle)		Alek?
Gemici Kardeşlerim		Abdullah Cevdet
Sisi Tabakalarında		Ali Haydar Emir
Edvar-ı Edebiye Taksimatı		Mâbadı Var
Kısm-i İktisadi		Safvet
Delfin ve Deniz Kongresi		Abdülkayas? Tevfik
Kıtaât-ı Zayie Muâhedatı ve Elel-i Esbabı		M. H.

Sayı: 34-35	Makale Adı	Yazar Adı
Kanun-i Evvel-Kanun-i Sani 1328- Aralık 1912		
Ebuziya Tevfik Bey Merhum ve Namık Kemal'in İrtihal-i Sanisi		Selim Adnan
Nil Muharebe-i Bahriyesi		Ali Rıza Seyfi
Gidip Gelmeyenler –Şiir-		Midhat Cemal
Hamidiye'nin Zaferine		Necmeddin Mahir
Altın Anahtar		Ali Haydar Emir
Tesirat-ı Edebiye		Belirtilmemiş
Osmanlı Bahriyesinin Esbab-ı Sükûtu		Ali Haydar Emir
Bahriye ve Bahriyemiz Selçuklar		Safvet
Tarihi Meşâbehetler		Ali Rıza Seyfi
Elmas Hırsızları		Midhat Cemal
Raina-ı Şuûr Fâin-el aml (Arapça Makale)		Abdülaziz Çavuş
El İmaret-ül Bahriye (Arapça Makale)		Belirtilmemiş
Hamidiye		Ahmed Rıfat
Müstakbel Fars		Belirtilmemiş

Sayı: 36	Makale Adı	Yazar Adı
Şubat 1328-Şubat 1913		
Edirne Müdafii Şükrü Paşa Portresi		
Asabiyet-i Irkıye ve Bunun Muhafazası Lüzumu		M. Şemseddin
Sedefte Pırlanta		Ali Kâfi
Paşalıktan Neferliğe Teali Eden Bir Zat Portre		Cemil
İki Kıta-ı Müvahhidine		Üsküdarlı Talat
Bir Gece		Ahmed Kemal
Fakat Eyvah		Behçet Kami
Otuz Milyon İnsana Değil Tek Bir Adama Muhtacız		Midhat Cemal
El İmam Hüccet-ül İslâm El Gazali (Arapça)		Abdülaziz Çavuş
Lazımat-ı Maliye		Belirtilmemiş
İnkılab-ı Azim Fi Heva-i Bahr		Belirtilmemiş

Sayı: 37	Makale Adı	Yazar Adı
Mart 1329-Mart 1913		
Torpidobotlar		Ahmed Vahid
Bizde Tenkid		Köprülüzade Mehmed Fuad
Mahkemler		Münif Paşa
Medeniyet –Şiir-		Necmeddin Mahir
Bir Drednot Nasıl İnşa Edilir?		Naci
Fransa İnkılâbında		Ali Tevfik
Tercüme-i Hâl		Selim Ednan
Gece Yolcusu		Ahmed Kemâl
Meşhur ve Mühim Tarihler		Ahmed Macid
Asr-ı Ahir Devlet-i Osmaniyesi		Mabadı Var
Estevel Almanya-i Hevaiye (Arapça)		Belirtilmemiş
Elhalet-ül Maliye-i Cezayir ve Tunus (Arapça)		Belirtilmemiş
Asr-ı Felsefe Ayn-ı Reşid Fi Avrupa (Arapça)		

Sayı: 38	Makale Adı	Yazar Adı
Nisan 1329-Nisan 1913		
Mehmed Akif Portresi		
Donanmamız		Fatma Aliye
İstanbul'dan Uzaklaşırken		Akçuraoglu Yusuf
Çinicilik		Yusuf Remzi
Viktor Hugo ve Zırhlısı		Behçet Kami
İslâmiyet Nazım-ı Hayat-ı İnsaniyettir		Mehmed Fahreddin (Sebil-ül Reşad Muharriri)
Volter		Avni
Asr-ı Ahir Devlet-i Osmaniyesi		Mâba'dı Var
Battal Rauf Bey (Arapça)		Ahmed Fuad el Mısri
El'âlem- el Selami (Arapça) Hilal-i Ahmer		Belirtilmemiş
Tabi-i Mezalim-i Balkan (Arapça)		Corc Raymond
Donanma Nizâm-nâmesi İanesi Sûretidir		Mehmed Reşad

Sayı: 39	Makale Adı	Yazar Adı
Mayıs 1329-Mayıs 1913		
Mahmud Şevket Paşa		Selim Ednak
Münacaat		Cenab Şehabeddin
Rus-Japon Seferinde Torpido Muharebatı (İngilizceden)		M. Osman Nuri
Fransa İnkılâbında Napolyon Nasıl Doğdu		Mehmed Sabit
Edebiyat ve İnkılablar		Abdüllatif Nevzad
Orduya –Şiir-		Necmeddin Mahir
Kartal Ava Çıkıyor		Midhat Cemal
Bulgaristan ve Rumeli Şarki İnkılâbı 1885-1887		Mâba'dı Var
Yüzbaşı Ruhi Bey		Yusuf Süfyan
Battal Rauf Bey -2- (Arapça)		Ahmed Fuad el Mısri
Fi el Helak (Arapça)		Belirtilmemiş

Sayı: 40	Makale Adı	Yazar Adı
Haziran 1329-Haziran 1913		
Enver Bey Portresi		
Hamidiye Kruvazörü ve Alabama		Süleyman Nutki
Mahmud Şevket Paşanın Cenaze Merasim Resmi		
Himaye-i Serbesti-i Mübâdele		Kenan
Oğlum Cezmi'nin Defter-i Hatıratına		Ali Ekrem
Terakki Nazariyesi		M. Ali
Cezmi Beye		Midhat Cemal
Nifak		Necmeddin Mahir
Edirne Hikayeleri Kulağın Küpesi		Aka Gündüz
Mısır'daki Odam –Şiir-		Ahmed Kemal
Asr-ı Ahir Devlet-i Osmanisi (Önceden Mâbad)		Mahmud Kamil
Cema't-i Hüddam –el Kâbe (Arapça)		Belirtilmemiş
Abdülaziz Çavuş (Arapça)		Belirtilmemiş
Edirne (Arapça)		Belirtilmemiş

Sayı: 41	Makale Adı	Yazar Adı
Temmuz 1329-Temmuz 1913		
Pierre Loti'nin Galata Rıhtımına Çıkarken Resmi		
Donanma İstemezük !? -1-		Ali Haydar Emir
Pierre Loti'nin Halk Arasından Geçiş Numayı		
Mıknatıssız Pusula		Tevfik
Reşadiye Gemisinin Denize İndiriliş (Resim)		
Sanatın Tarifi ve Tarihçesi		Ahmed Rüşdü
Âlem Yaşları		Salim
İctimâ'atı Tasnif		M. Ali
Vatanperverlik		M. Ali
Finlandiya Seçimlerinde Oy Kullanan Kadın Resmi		Belirtilmemiş
Asr-ı Ahir Devlet-i Osmâniyesi		Mahmud Kamil
Fevaid-i İslâmiye (Arapça)		Belirtilmemiş
Edirne (Arapça)		Belirtilmemiş
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş

Sayı: 42	Makale Adı	Yazar Adı
Ağustos 1329-Ağustos 1913		
Seyr-i Hava -1-		Ahmed Vahid
Garaib-i Esma		Ali Ekrem
Beklediğimiz Donanma		Faik Ali
Edirne Hikayeleri -2- (Deli Kız)		Aka Gündüz
Nizam-el Keliyye-i Dâhili (Arapça)		Belirtilmemiş
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş

Sayı: 43-44	Makale Adı	Yazar Adı
Eylül-Teşrin-i Evvel 1329-Eylül-Ekim 1913		
Babanzade İsmail Hakkı Bey		
Hakkı Bey		Midhat Cemal
Donanmasızlık		Ali Haydar Emir
Edirne'den İstanbul'a İlk Kez Tayyare İle Gelen Zâbitlerin Resimleri		
Tarih-i Milliyemiz ve Biz		Süleyman Nutki
Donanma İstemezük -2-		Ali Haydar Emir
Büyük Esir Amiral Ructovonski		Mahmet Tahir
Donanma Şarkısı		Belirtilmemiş
Kuvve-i Bahriye – Ticaret-i Bahriye		Süleyman Nutki
İnhizal-i Cismani ve Çare-i Tedavisi “Bel Kırılması”		M. Şemseddin
Oğlum Olmasa İdi		Naci
İdad-ı Kuvvet		Mâba'dı Var
1914 Senesinde Kuvve-i Bahriye Meselesi		Belirtilmemiş
El Nisa-ül Azim (Arapça)		Ahmed Fuad Mısıri
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş

Sayı: 45-46	Makale Adı	Yazar Adı
Teşrin-i Evvel-Teşrin-i Sani 1329-Kasım-Aralık 1913		
Bahr-i Sefid Meselesi		Belirtilmemiş
Fransa ve Şimendiferler Meselesi		Ber Bek
Vatanıma –Şiir-		Cenab Muhiddin
Vatan Denizlerinde		Üsküdarlı Talat
İnşaat-ı Bahriyede İnkılabad		Belirtilmemiş
İdad-ı Kuvvet		Belirtilmemiş
Keyf-i Nehammi (Arapça)		Belirtilmemiş
El Mirat-ı Osmaniye (Arapça)		Abdülaziz Çavuş
Donanma İanesi Madalyası Nizamnamesinin Mevad-ı Muadelesi Sûretidir		Belirtilmemiş
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş

Sayı: 47-48	Makale Adı	Yazar Adı
Kanun-ı Sani-Şubat 1329-Ocak-Şubat 1914		
Tetebbi-i Edebi Sahifeleri		Midhat Cemal
Şiir		Tahir Mevlevi
Tesnifat-ı İctimaiye		M. Ali
Estetik Sahifeleri		Ali Tevfik
Asr-ı Ahir Devlet-i Osmaniye		Mâba'dı Var
El Mirat-ı Osmaniye (Arapça)		Belirtilmemiş
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş

Sayı: 49	Makale Adı	Yazar Adı
16 Haziran 1330-28 Haziran 1914		
Muhterem Millete		Belirtilmemiş
Bahri Tayyareler		Ahmet Vahit
Nil Kanalının Resmi Küşadından		Mahmud Muin
Akşam Hisleri – Şiir		Cenab Şahabettin
Vesaik-i Tarihiye Külliyyatından Vaka-ı Cedid		Necib Asım
Köylü ile Konuşma		Belirtilmemiş
Millet Ne Vermiş?		Belirtilmemiş
Donanmamız		İstatistiki Bilgi
Türkiye'nin Taksimi Hakkında Yüz Proje		Hüseyin Kazım Romanya Siyasisinden Cuvara
Başlamadan Evvel “Albert Sorel Diyor ki”		Belirtilmemiş
Şark Meselesi ve Avrupa'nın Türklere Bakışı		
Muallim Gemici		Belirtilmemiş
Donanma İlave Kısmı		Belirtilmemiş
Fatih Drednotu		Belirtilmemiş
Osman-ı Evvel ve Reşadiye		Belirtilmemiş
El Devle Yunan (Arapça Makale)		Ahmed Fuad El Mısri
Donanma İanesi Madalya Nizâm-nâmesi		Mehmed Reşad

Sayı: 50 23 Haziran 1330 6 Temmuz 1914 Makale Adı	Yazar Adı
Hakikatler Karşısında (Donanma Cemiyeti)	Donanma
Topcu Türküsü - Şiir -	Aka Gündüz
Dalga Saymakla Tükenmez	Ahmed Rasim
Hakan-el Bahrin Meselesi	Belirtilmemiş
Sefahat .. Fakat Terakki	Hasan Merzuk
Türkiye'nin Taksimi Hakkında Yüz Proje	Romanya Siyasisinden Cuvara
Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi "Rusya Donanması"	Belirtilmemiş
Denizde Emniyet Tedbirleri	Belirtilmemiş

Sayı: 51 30 Haziran 1330 13 Temmuz 1914 Makale Adı	Yazar Adı
Muhterem İstanbul Halkı- Donanma Tiyatrosu	Belirtilmemiş
Millet Meclisinden Millete	Belirtilmemiş
Millet Ne Vermiş	
İzmir Kruvazöründe Bir Gece (Alman imp. Ziyaretine dair)	Ahmed Rasim
İskender Kuruvetizde	Mahmud Muin
Çocuk Tehrisi	Şahabeddin Süleyman
Avusturya Veliht'ının katili Polis tarafından götürülürken çekilen resim	Belirtilmemiş
Ne Diyorlar Türk Donanması ve Rusya Telaşı	Belirtilmemiş
Şayan-ı Dikkat Bir Mukayese (Osmanlı-Yunan)	Belirtilmemiş
Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi Yunan Donanması	Belirtilmemiş
Safahat.. Fakat Terakki	Hasan Merzuk

Sayı: 52 7 Temmuz 1330 Makale Adı 20 Temmuz 1914	Yazar Adı
Kırk Pare Meselesi	Donanma
Genç Türk Kahramanına "Şiir"	Aka Gündüz
Tersanemizde Settim Devrinin Tarihçesi	Safvet
Türkiye- Hakimiyet-i Bahriye	Mâba'dı Var
Madam Nejon	Mâba'dı Var
Techizat-ı Bahriye Meselesi	Belirtilmemiş
Türkiye'nin Taksimi Hakkında Yüz Proje	Romanya Siyasisinden Cuvara
Tahte'l-bahr mi, Zırhlı mı?	Belirtilmemiş
Denizde Emniyet Tedbirleri	Belirtilmemiş

Sayı 53 14 Temmuz 1330 Makale Adı 27 Temmuz 1914	Yazar Adı
Millet Meclisinde Ne Oluyor	Donanma
Türkü Destanı	Belirtilmemiş
Şevk ve Sabır	Dal. Kef.
Nasıl Gitmişler (Trablusgarp)	Ali Fahri
Beyaz Lale “Şiir”	Öner Seyfeddin
Viktor Hugo İçin	Belirtilmemiş
Panama Kanalı’nın Kıymet-i Harbiyesi	Sin. Be.
Madam Nejon	Emil Zola “Tercüme Ziya Gevher”
Türkiye’nin Taksimi Hakkında Yüz Proje	Romanya Siyasisinden Cuvara
Hind Denizinde Osmanlı Sancağı	Arif Nizameddin

Sayı: 54 21 Temmuz 1330 Makale Adı 3 Ağustos 1914	Yazar Adı
Türkiye- Hâkimiyet-i Bahriye	Ahmed Vahid
Nasıl Gitmişler (Trablusgarb)	Belirtilmemiş
Beyaz Lale	Ömer Seyfeddin
Hidiv-i Mısra Suikast Resimli Haber	Belirtilmemiş
Avusturya Sırbistan Muharebesi	Belirtilmemiş
Drednot Musabakası	Sin. Be.

Sayı: 55 28 Temmuz 1330 Makale Adı 10 Ağustos 1914	Yazar Adı
Muhterem Millete (İngilizlerden alınan gemiler ile ilgili)	Donanma Mecmûası
Ne Kadar Gafiliz..	Hüseyin Kazım
Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi Avusturya Donanması	Belirtilmemiş
Nasıl Çalışıyorlar (Yunanlılara Dair)	Belirtilmemiş
Harb Gemilerinde Petrol	Belirtilmemiş
Zırhlı- Sûraat	Ahmed Vahid
Kervan (Piyas)	Aka Gündüz
Beyaz Lale	Ömer Seyfettin
Madam Nejon	Emil Zola “Tercüme Ziya Gevher”

Sayı: 56 28 Temmuz 1330 Makale Adı 10 Ağustos 1914	Yazar Adı
Balkan Komisyonunun Raporu	Belirtilmemiş
İngiliz Bahriyesinde Ameli Dersler	Y. Sad.
Bahr-ı Sefid	Sin. Be.
Türkiye- İtalya Harbinin Deniz Safhaları	Belirtilmemiş
Helal Geryan Balkan Muharebelerinde Söylenen Şiir	Cenab Şahabettin
Prens Donapol (İtalya Velihtı) Sultaniye Vapurunda	Mahmud Muin
Motorsuz Teyyaran	Belirtilmemiş
Bahriye Havadisleri	Belirtilmemiş
Vilayette İdman	Devam Edecek
Afganistan	Devam Edecek

Sayı: 57 18 Ağustos 1330 Makale Adı 31 Ağustos 1914	Yazar Adı
Moskof Seferleri Pek Mühim Vesikalar	Belirtilmemiş
Yâd-ı Hazin (Reşadiye ve Sutan Osman)	Belirtilmemiş
Ana Baba Göz Yaşı Sil Kardeş Yarası Sar	Belirtilmemiş
Zırhlıların İslah-ı Esasiyesi ve Tahte'l-bahr Muhafazaları -1-	Ahmed Vahid
Trablusgarb'a Nasıl Gittik	Belirtilmemiş
Büyük Alev "Roman"	İtalyan Edebiyatından Matilda.. çev. Ayn.F.
Rüzgârlar ve Fırtınalar	Ali Rıza Seyfi
Beyaz Lale	Ömer Seyfeddin
Bahriyemizin Nazarı Dikkatine Sultan Osman ve Reşadiye Zırhlılarının Özellikleri Yunan Gemileri ile Karşılaştırılıyor	

Sayı: 58 25 Ağustos 1330 Makale Adı 7 Eylül 1914	Yazar Adı
Harb-i Umumiden İstifadeler	Donanma
Fecr "Şiir"	Ömer Seyfeddin
Almanya - Fransa	Belirtilmemiş
Yavuz ve Midilli "Şiir"	Necmeddin Sahir
Beyaz Lale	Ömer Seyfeddin
Nasıl Gitmişler (Trablusgarb)	
Zırhlıların İslah-ı Esasiyesi ve Tahte'l-bahr Muhafazaları -2-	Ahmed Vahid
Büyük Alev (Roman)	İtalyan Edebiyatından Matilda.. çev. Ayn.F.
Mirat-ı Zafer	Mâba'dı Var
Hamiyyet Sinesinde	Belirtilmemiş

Sayı: 59 1 Eylül 1330 Makale Adı 14 Eylül 1914	Yazar Adı
Sultan 3. Ahmet Portresi	
Büyük Günler	Belirtilmemiş
İstiklal-i Osmanî	Donanma
Kapitülasyonlar	Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Hudutlara Bir Nazar (Almanya ve Rusya Hududu)	Ebulfuad Refik
Hamiyyet Sinesinde	Belirtilmemiş
Şayan-ı Dikkat Ma'lumat(savaşla ilgili gazeteler)	Belirtilmemiş
Muharebe Haberleri(gazetelerde görülen tafsilat)	Belirtilmemiş
Muskoflar Ne Yapıyor	Belirtilmemiş
Köylü İle Konuşmalar	Donanma
Mirât-ı Zafer	Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed
Âteşin ve Haklı Bir Hitabe-i Hamiyyet	Ali Rıza Seyfi
Beyaz Lale	Ömer Seyfeddin
Şayan-ı Dikkat Malumat	Belirtilmemiş

Sayı: 60 21 Eylül 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Donanmamız		Donanma
Hatırat		Hüseyin Kazım
Asker Duası “Şiir”		Gökalp (Ziya)
Piçlerin Babası		Aka gündüz
Muzafferiyetin Esrarı		Belirtilmemiş
Mirât-ı Zafer		Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed
Ser Muzafferiyet		Belirtilmemiş

Sayı: 61 28 Eylül 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Cüret Neler Yapıyor?		Donanma
Almanya - Fransa		Belirtilmemiş
83 den 333’e Bir mektup		Hüseyin Kazım
Amerika Meşahir-i Bahriyenin Mutaalatı- Kuvvetli Bir Donanmanın Lüzumu		Ahmed Vahid
Harb-i Umumide Hududlara Bir Nazar (Avusturya ve Rusya- Almanya –Fransa Hududu)		Ebulfuad Refik
Mirât-ı Zafer		Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed

Sayı: 62 5 Teşrin-i evvel 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Müslümanlarda İntiba		Belirtilmemiş
Ordu ve Donanmada Kumandan Evsafı		Belirtilmemiş
Hürriyeti Kuvvet Muhafaza Eder		Mahmud Muin
Hilâlin Mâtemi		Mustafa Haluk
Bahri Kazalar		Belirtilmemiş
Loren Meydan Muharebelerini ziyaret		Belirtilmemiş
Nasıl Gitmişler		Ali Fahri
Mirât-ı Zafer		Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed
Beyaz Lale		Ömer Seyfeddin

Sayı: 63-64 12 Teşrin-i evvel 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Âlem-i İslam		Belirtilmemiş
Hamîyet Sinesinde		Belirtilmemiş
Bir Feryad-ı İstimdad Isparta Belediye Reisi Telgrafı		
Müslümlar Nasıl Düşünüyor		Donanma
Almanya - Fransa		Belirtilmemiş
Deniz Muharebesi		Ahmed Vahid
Denizde Türkler		Belirtilmemiş
Cezayir'in Kuvve-i Berriye ve Kuvve-i Bahriyesi		Devamı ikinci makalede
Takvim-i Harb		Belirtilmemiş
Çapulcular		Belirtilmemiş
Mirât-ı Zafer		Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed
Fikr-i Takib		Ahmed Rasim
Almanya- Fransa		Belirtilmemiş
Tayyarenin Menakıb-ı İhtirâ		Mim. Burhaneddin
Türk Yolu “Şiir”		Rodoslu Tefik Nevzad
Cezayir'in Kuvve-i Berriye ve Kuvve-i Bahriyesi		Ali Rıza Seyfi
Takvim-i Harb		Belirtilmemiş
Son hafta		Belirtilmemiş
Hamîyet Sinesinde		Belirtilmemiş
Müsameremiz		Belirtilmemiş

Sayı: 65 26 Teşrin-i evvel 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Asker Geçerken		Donanma
Almanya- İngiltere		Ahmed Rasim
Keşke Düşmanlarımız Almanlar Olsaydı		Mahmud Muin
İslam ve Muharebe		Belirtilmemiş
Denizlerin 38 likleri		Yahya Bahri
Fransız Ordusu Nereye İstinad Ediyor		Belirtilmemiş
Yarım Türkler		Aka Gündüz
Bir Alman Generalinin Mülakatı		Belirtilmemiş
Mirât-ı Zafer		Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed
Son Hafta		Belirtilmemiş

Sayı :66 2 Teşrin-i Sani 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Moskof Donanması Ne Oldu		Belirtilmemiş
Moskofun Nesi Var?		Belirtilmemiş
Bahr-ı Siyahın Moskof Sahili		Belirtilmemiş
Kaç Muharebemiz Var		Belirtilmemiş
Krehermen Ukrayna Muharebe-i Bahriyesi		Ahmed Rasim
Almanya - Fransa		Belirtilmemiş
İslamiyetin Faaliyet Sahneleri (Afrika)		Ali Rıza Seyfi
Zeplinler ve Kabl-i Sevk Balonları		Mim Burhaneddin
Takvim-i Harb -Eylül-		Belirtilmemiş
Donanmayı Unutmayalım		Belirtilmemiş
Mirât-ı Zafer		Hüseyin Ulvi Bin Hacı Ahmed
Beyannâme-i Hümayun Sureti		Başkumandan Vekili Enver
Son Hafta		Belirtilmemiş

Sayı: 67 9Teşrin-i Sani 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Şili Muzafferiyet-i Bahriyesi		Donanma
Kıyasda Hayat Vardır		Donanma
Efrad-ı Bahriyemize Bir Nazar		Ahmed Rasim
İngiltere ve Harb-ı Hazır		Mâba'dı Var
Ulu Neslime		Çakır Kadioğlu
İslamiyetin Faaliyet Sahneleri (Afrika)		Ali Rıza Seyfi
Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniye Dair Asar Üzerinde Mütalaat		Mevlana Hasan Said
Enver-Cemal ve Talat Paşa Portreleri		Belirtilmemiş
Takvim-i Harb -Eylül-		Belirtilmemiş
Bu Sene İdman Mevsimi		Mim. Be. İdris
Son Hafta		Belirtilmemiş
Miratü'l Zafer		Belirtilmemiş

Sayı: 68 16Teşrin-i Sani 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Moskoflar Böyle Kaçar –Resim-		
Cihad Ya Müslimin		Donanma
Fetâva-ı Şerife		Belirtilmemiş
Elhükm-i Fi İslâm (Arapça Makale)		Abdülaziz Çavuş
Tezahürat-ı Milliye İttihatçıların Yürüyüşü		Belirtilmemiş
Prusya İle İttifak		Ahmed Rasim
Alman Tahte'l-bahrleri		Mâba'dı Var
Mısır İngiliz Boyundurluğundan Nasıl		Belirtilmemiş
Harb Hatıratı		Belirtilmemiş
Nasıl Gitmişler -Trablusgarp-		Belirtilmemiş
Köylü ile Konuşma		Belirtilmemiş
Miratu-l zafer		Belirtilmemiş
Son Hafta		Belirtilmemiş

Sayı: 69 22Teşrin-i Sani 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Fetva-ı Münife-i Cihadın Sûreti Mubarekesi		
Lis..		Donanma
Hareketsiz Kalmak Ölmek Demektir		Çakır Kadı Oğlu
Mesail-i Müberreme-i İslamiyeden		Mehmed Şadi
Şüheda Türküsü “Şiir”		İbrahim Ekrem
İntikam “Şiir”		Nazmi
Bahr-i Sefidde Fransa, İtalya, Avusturya Kuvvetleri		Belirtilmemiş
Alman Tahte’l-bahrleri		Belirtilmemiş
Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniye Dair Asar Üzerinde Mütalaat -2-		Mevlana Hasan Said
İdman Spor Jimnastik Nedir		Mim. Be. İdris
Sivastapol Muharebe-i Bahriyesi		Abidin Daver

Sayı: 70 30 Teşrin-i Sani 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Zafer Helalindir (İngiliz Hükümeti)		Donanma
Ruslarla Bir Bahri Muharebe		Ahmed Rasim
Vukuat-ı Ahire-i Bahriye		Abidin Daver
Alman Hükümdarları		Ali Rıza Seyfi
İngiltere ve Harb-ı Hazır		Belirtilmemiş
Veliâhd-ı Ali-i Saltanat ve Donanma Cemiyeti		Donanma
Süveyş Kanalı ve İngiltere		Belirtilmemiş
Mısır Hakkında		Lütfullah Ahmed
Nasıl Gitmişler		Belirtilmemiş

Sayı: 71 7 Kanun-ı evvel 1914	Makale Adı	Yazar Adı
Afganistan Emirinin Portresi		
Ne Kazandık		Donanma
Karadeniz’de Bir Aylık Tarihçe-i Vukuat-ı Bahriye		Abidin Daver
E’azam-ı İslam -1-		Lütfullah Ahmed
Almanyada Vatanperverlik		Fe. Sin.
Beyt-i Muazzam Huzurunda “Şiir”		Nejad Tahsin
1870 de Bir Meç-i Mahsurenin Defter-i		Mâba’dı Var
Nasıl Gitmişler		Belirtilmemiş

Sayı: 72 14 Kanun-ı evvel 1914 Makale Adı	Yazar Adı
Cenubi Amerika Sularında Alman Gemilerinin Şanlı Akıbeti	Belirtilmemiş
Fedakârlık Devri	Donanma
Ordunun Tekbiri “Şiir”	Feyzullah Mahir
Denizde ilk Türkler	Mehmed Arif Tarih-i Osmanî Encümeni Reisi
Selim-i Evvel- Taht-ı Yusuf	Ahmed Rasim
Vukuat-ı Ahire-i Bahriye Baltık'ta Rus Filosu	Abidin Daver
Almanya- Fransa	Belirtilmemiş
Büyük Alev	Mâba'dı Var
Nasıl Gitmişler	Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar	Ebul Fuad Refik
Ey Türk Uyan	Hüseyin Kazım

Sayı 73 Makale Adı 21 Kanun-ievvel 1914-8 Kanun-ievvel 1330	Yazar Adı
Ey Türk Uyan	Hüseyin Kazım
Sinir muharebesi	Donanma
İngilizler Cezire-i Muhammed Sebebinden Mahvolacaklar	İbn-i Muin Mahmud
Vukuat-ı Ahire-i Bahriye	Abidin Daver
Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniye Dair Asar Üzerinde Mütâalat -3-	Ebu Mevlana Hasan Said
Mısır Hakkında	Belirtilmemiş
Nasıl Gitmişler	Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar	Mâba'dı Var Ebul Fuad Refik
Büyük Alev	Belirtilmemiş

Sayı: 74 28 Kanun-ı evvel 1914 Makale Adı	Yazar Adı
Muzafferiyetler Tevali Ediyor	Donanma
Hulusi Bitlisi Ne Diyor?	Donanma
E'azam-ı İslam	Cemalleddin Afgani
Tatlı ve Acı (Batım Limanı)	Ali Rıza Seyfi
Müslümanları Tanıyalım	Lütvah Ahmed
İngiltere ve Harb-i Hazırdaki Mesuliyeti	Belirtilmemiş
Mısır Hakkında	Mâba'dı Var
1870 de Bir Meç-i Mahsurenin Defter-i	Burhaneddin
Nasıl Gitmişler	Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar	Mâba'dı Var
Büyük Alev	Mâba'dı Var
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş

Sayı: 75 4 Kanun-ı sani 1915 Makale Adı	Yazar Adı
Muvaffakiyet-i Bahriyemiz	Donanma
İstiklal-i Osmanî	Donanma
E'azam-ı İslam	Cemalleddin Afgani Lam
Vukuat-ı Ahire-i Bahriye	Abidin Daver
İngiltere ve Harb-i Hazırdaki Mesuliyeti	Belirtilmemiş
Allah-u Ekber “Şiir”	İzzet Ulvi
Çin Tehlikesi ve Çinli İstilası	Burhaneddin
Mısır Hakkında	Mâba’dı Var
Nasıl Gitmişler	Belirtilmemiş
Büyük Alev	Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Rusyaya Bir Nazar	Mâba’dı Var Ebul Fuad Refik

Sayı: 76 11 Kanun-ı sani 1915 Makale Adı	Yazar Adı
Muzafferiyetler Tevali Ediyor	Donanma
Terbiye-i Milliye Bahsi	Donanma
Efkâr-ı Hissiyat-ı İslamiye	Hüseyin Kâzım
Tövbe Edelim ...?	
Şair ve Hilal “Şiir”	Enis Behiç
Kars Mevki-i Tarihi- “Ehemmiyeti Askeriyesi”	Belirtilmemiş
Vukuat-ı Ahire-i Bahriye	Abidin Daver
Muharebâtda Nisbet	Mim. Be. İdris
Nasıl Gitmişler	Mâba’dı Var
Harb-i Umumide Rusyaya Bir Nazar	Mâba’dı Var Ebul Fuad Refik
Büyük Alev	Belirtilmemiş
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş

Sayı: 77 5 Kanun-i sani 1330- Makale Adı 18 Kanun-ı sani 1915	Yazar Adı
Fransız Taht-el Bahrinin Çanakkale Önünde Kaynaması	Donanma
Tâli‘ Tarihimiz İstibdadı da Yıkmıştır	Donanma
Moskov -Şiir-	Enis Behiç
Efkâr ve Hissiyat-ı İslâmiye	Belirtilmemiş
Munderus Muharebe-i Bahriyesi	Belirtilmemiş
Muharebenin Zâyiât-ı Bahriyesi	Belirtilmemiş
Dar-ül Fünûn Mekteb-i ‘Âliye-i Talebesine	Hamdi Suad
Mısır Hakkında	Birinci Makale Hitam Buldu
Harb-i Umumide Rusyaya Bir Nazar	Ebul Fuad Refik
Nasıl Gitmişler	Belirtilmemiş

Sayı: 78 Makale Adı	12 Kanun-ı sanil 1330 25 Kanun-ı sani 1915	Yazar Adı
10 Kanun-ı Sani		Donanma
Denizde İlk Türkler		Mehmed Arif
Deniz Altında		Elif . Alaeddin
İstihlas Muharebeleri		Mâba'dı Var
Gülistanlar- Harabeler “Şiir”		Halid Fahri
Almanya'nın Hâkimiyet-i Havaiye Hususundaki Mesaisi		Mim Be. İdris
Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniye Dair Asar Üzerinde Mütalaat -4-		Mevlana Hasan Said
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Mâba'dı Var Ebul Fuad Refik
Büyük Alev		Mâba'dı Var

Sayı: 79 1 Şubat 1915	Makale Adı 19 Kanun-ı sani 1330	Yazar Adı
Bizler ve Onlar (Bizler ve Avrupalılar)		Donanma
Midhat Paşa “Şiir”		Ahmed Kemal
Anadolu Sedaları “Şiir”		Ni'meti
İstihlas Muharebeleri		Mâba'dı Var
Iraki Arabda İngiliz Tecavüzünün Sebeb ve Neticeleri		Be. Kaf
İngilizlerde İstila Korkusu		Arif Cemil
Torpedo Bot Muharebeleri İle Manevra İcrasına Dair		Ali Rıza Seyfi
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Mâba'dı Var Ebul Fuad Refik
Bir Aylık İdman		Belirtilmemiş
Büyük Alev		Mâba'dı Var

Sayı: 80 8 Şubat 1915	Makale Adı 26 Kanun-ı sani 1330	Yazar Adı
İngiltere Muhasara'da		
Mecburi Bir Hasbıhal		Mecmûa
Umumi Harbde Vazifemiz Hindistan Yolları		Belirtilmemiş
Şimal Denizi Muharebe-i Bahriyesi		Abidin Daver
Zeplin Balonlarının İngiltere'ye Hücumu		Arif Cemil
Zeplinler		Mim. Be İdris
Fuzuli		Ali Cânib
İngiltere Kaç Defa İstilaya Uğradı		Tablo
Büyük Alev		Mâba'dı Var
Nasıl Gitmişler		Mâba'dı Var

Sayı: 81 15 Şubat 1915	Makale Adı 2 Şubat 1330	Yazar Adı
Pek Mühim Bir Bahis		Donanma
Osmanlıların İstiklal Günü		Ayn. Fe.
Şiirler		Ömer seyyfeddin- Ercümend Ekrem-Yusuf Bahaddin
İngiltere Muhasara Edilebiliyormu?		Abidin Daver
Siyaset-i Bahriyede Halkın Vezaif ve Ferdi İctimaiyesi -1- Siyaset-i Bahriye Ne Demektir?		Belirtilmemiş
Hürmüz		Ali Rıza Seyfi
Büyük Alev		Mâba'dı Var
Nasıl Gitmişler		Mâba'dı Va

Sayı: 82 22 Şubat 1915	Makale Adı 9 Şubat 1330	Yazar Adı
Hayat Mücadeledir		Donanma
Mühim Bir Bahs-i İlmi		Ebul Faruk Murad
Denizde İlk Türkler		Arif
İngiltere Abluka Edilebilir mi?		Belirtilmemiş
Turan Kızları “Şiir”		Enis Behiç
Namık Kemal “Şiir”		Ahmed Kemal
Barbarosun Baş Taretinde		Belirtilmemiş
Garba İlk Nazarlar		Ali Canib
İngiltereden Fransa'ya Tünel –Manş Altından-		Mim.İdris
İstihlas Muharebeleri		Emin Halid
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Ebul Fuad Refik

Sayı: 83 16 Şubat 1330	Makale Adı 29 Şubat 1915	Yazar Adı
Milletlerde Esbab-ı İnkişaf ve Terakki		Belirtilmemiş
Osmanlıların İstiklal Günü		Belirtilmemiş
Şimal Deniz Muharebesi		Abidin Daver
Mısırda Fransızlar ve Halebli Süleyman		Ayn.
Torpidler Hakkında		Belirtilmemiş
Barbarosun Baş Taretinde		Ali Haydar Emir
Nedim -Türk Edebiyat Tarihi Derslerinden-		Ali Canib
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Mâba'dı Var
İdman Sütunları		Belirtilmemiş
Şarkda İdman		Ali Seyfi Terbiye-i Beden Muallimi
İstanbul Fut Birligi Musabakaları		Abidin Daver

Sayı: 84 Makale Adı	23 Şubat 1330 8 Mart 1915	Yazar Adı
Kâbe Resmi		
Boğaz Önünde		Donanma
İstiklâl-i Osmanî Bahsi		Hüseyin Kazım
İstiklali Osmanî Günü ve Dört Mektup		Ayn. Fe.
Osmanlıların İstiklali Günü		Osman Ferid
Çanakkale Geçilebilir mi?		Abidin Daver
Yalvarış “Şiir”		Ahmed Kemal
Rûyâ-ı Zafer “Şiir”		Kemal Fevzi
Sac Tayyareler		Mim. Be. İdris
Yeni Bir Makale Münasebetiyle Yeni Bir Eser		Mevlana Hasan Said
İdman Sütunları		Ali Seyfi
Futbol Müsabakaları Galatasaray 1–		Belirtilmemiş

Sayı: 85 15 Mart 1915	Makale Adı 2 Mart 1331	Yazar Adı
Milletlerde Hayat ve Hak-ı Hayat		Belirtilmemiş
Yevm-i İstiklal-iOsmani Hakkında Tedkikat		Mâba’dı Var
İzah-ı Mühim (9 Şubat 1330 tarihli Nüshada bulunan bir yazıya gönderme)		Amasyalı Hüseyin Hüsameddin
Çanakkale’deki Düşman Zırhlıları		Belirtilmemiş
İtalya Donanması		Yekta Bahr
Kayzer – Napolyon		Elif. Lamelif.
Bugün ki Şair “Şiir”		Halid Fahri
Diyar-ı Yusuf’a Doğru “Şiir”		Ahmed Kemal
Mısırda İngilizler		Ayn.
Nil Kenarında “Şiir”		M. Tekin
Büyük Alev		Mâba’dı Var
Nasıl Gitmişler		Mâba’dı Var
İdman Sütunları		Ali Seyfi
Teneffüs		Ali Seyfi
Maç Sonucu Fenerbahçe 4 -Galatasaray 0		Abidin Daver
Milletin Semahatı		Belirtilmemiş

Sayı: 86 25 Mart 1915	Makale Adı 12 Mart 1331	Yazar Adı
Serhaddimizde Kal'a Bezm-i Han-ı bedendir		Donanma
İstiklal-i Osmanî Bahsi		Hüseyin Kazım
İzahtan Âzade Bir Mesele İbn-i Mevlana Hasan Said Efendi		Ali Canib
İngiliz ve Fransız Donanmasının Zayıflığı		Abidin Daver
Sinematograf- Hayal-ı Mütiharrik		Mim Be. İdris
Torpilller Hakkında		Mâba'dı Var
Siyaset-i Bahriyede Halkın Zeaif ve Ferdi İctimaiyesi - Hükümetin İrşad Vasıtaları-		Mâba'dı Var
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Mâba'dı Var Ebul Fuad Refik
İdman Sütunları		Ali Seyfi
Büyük Alev		Mâba'dı Var
Nasıl Gitmişler		Mâba'dı Var
İdman Kısmı		Ali Seyfi
Futbol Müsabakaları		Ali Seyfi

Sayı: 87 1 Nisan 1915	Makale Adı 19 Mart 1331	Yazar Adı
Cüret Neler Yapıyor		Donanma
İstiklal-i Osmanî Bahsi		Mâba'dı Var
Murad Bey Efendiye Cevap		Hüseyin Kazım
Almanlarda Seciye ve İadat		Belirtilmemiş
Goethe		Belirtilmemiş
Sinemada Şerid Nasıl Doldurulur		
Siyaset-i Bahriyede Halkın Zeaif ve Ferdi İctimaiyesi -2- Hükümetin İrşad Vasıtaları-		Mâba'dı Var
Ta'lim ve Terbiye		Ahmed Kemal
İdman Sütunları Görüş		Belirtilmemiş
Terbiye-i Bedeniye		Belirtilmemiş
Büyük Alev		Mâba'dı Var
Nasıl Gitmişler		Mâba'dı Var

Sayı: 88 8 Nisan 1915	Makale Adı 26 Mart 1331	Yazar Adı
Mecidiye		Donanma
Mecburi Bir Hasbıhal		Donanma
Prezmisel Müdâfa'ası		Abidin Daver
Senusi Dindaşlarımız		Ali Rıza Seyfi
Fetret Hengâmesi ve Muallim Naci		Belirtilmemiş
Torpilller Hakkında		Belirtilmemiş
Goethe		Halid Fahri
Mecidiye İçin		Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Mâba'dı Var Ebul Fuad Refik
İdman Sütunları		Ali Seyfi
Nasıl Gitmişler		

Sayı: 89	2 Nisan 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	15 Nisan 1915		
İngiltere'nin Ahlak Cihetiyle İflası		Ayn. Sin	
Millet Ne Vermiş		Ayn. Sin.	
İstiklal-i Osmanî Hakkında Tedkikat		Belirtilmemiş	
Alman Donanmasının Bir Ziyâ'a		Abidin Daver	
Sefâin-i Havaiyeye Aid		Ali Rıza Seyfi	
Muharebeden Sonra Zırhlılar		Yekta Bahr	
Bir Kumrunun Figanı “Şiir”		Nüzhet	
Kal'a-i Sultaniye “Şiir”		Ali Rıza Seyfi	
Fetret Hengâmesi ve Muallim Naci		Belirtilmemiş	
Harb-i Umumide Rusya'ya Bir Nazar		Ebul Fuad Refik	
İdman Sütunları			
Büyük Alev			
Nasıl Gitmişler			

Sayı: 90	9 Nisan 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	22 Nisan 1915		
İstikbal-i İktisadımız		Belirtilmemiş	
Meskûkât-ı Atikanın Tarihine Hidmet		Osman Ferid	
Torpiller Hakkında		Belirtilmemiş	
Hatt-ı Harb Gemileri		Belirtilmemiş	
Aşkın Sazı “Şiir”		Ali Rıza Seyfi	
Fetret Hengâmesi ve Muallim Naci		Belirtilmemiş	
Alem-i İslamın İstikbal-i Ziraiyesi		Ziraat Mühendisi Cevad Rüşdü	
Bahriye Makinacılığı		Ali Rıza Seyfi	
İdman Sütunları			
Nasıl Gitmişler			

Sayı: 91	16 Nisan 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	29 Nisan 1915		
Cemal Paşa'nın Şam'da Ordu ile Dua Yaparken Resmi			
Bilgi Meselesi ve Hatt-ı Harb Gemileri		Donanma	
İngiltere- Rusya- Afganistan Cihad-ı Ekber		Ali Rıza Seyfi	
Bu Seneki Harb Sefineleri		Yekta Bahr	
Hatt-ı Harb Gemileri		Belirtilmemiş	
Sultan Resad Portresi (Sene-i Devriye-i Cülûs)			
Alem-i İslamın İstikbal-i Ziraiyesi -2-		Ziraat Mühendisi Cevat Rüştü	
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi ¹⁴⁹		Ayn.	
Harbin İ'lâmı		Mâba'dı Var	
Torpiller Hakkında		Belirtilmemiş	
Bir Haftalık İcmal Garb cephesi- Karpatlar- Harekât-ı Bahriye- Çanakkale'de		Abidin Daver	

Sayı: 92	23 Nisan 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	6 Mayıs 1915		
Zafer Devam Ediyor			Donanma
Muharebe ve Alman Metanet-i Ahlakıyesi			Belirtilmemiş
Türkün Gazası			Belirtilmemiş
Hatt-ı Harb Gemileri			Belirtilmemiş
Bu Seneki Harb Sefineleri -2-			Yekta Bahr
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi			Ali Şükrü
İcmal- Garp Cephesinde Şark Harbinde-Denizde			Abidin Daver
Torpidler Hakkında			Osman Nuri

Sayı: 93	30 Nisan 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	13 Mayıs 1915		
Yeni Rus Hezimet			Donanma
Muhterem Mütteliklerimizden Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Haşmetli Fransuva Jozef Hazretlerinin Hayat-ı Hususiyeleri			He. Said
Muharebe ve Alman Metanet ve Ahlakıyesi			Belirtilmemiş
Türkün Gazası			Fazıl Turgud
Âlem-i İslâmın İstikbal-i Ziraiyesi			Ziraat Mühendisi Cevat Rüştü
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi			Ayn.
Hatt-ı Harb Gemileri -3-			Belirtilmemiş
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye Garp cephesi Şark ve Çanakkale’de			Abidin Daver
İdman Sütunları Mevzi Yorgunluk Esbabı			Terbiye-i Bedeniye Muallimi Ali Seyfi
İdman Sütunları Usulsüzlük Ampirizm			Belirtilmemiş
Nasıl Gitmişler			Mâba’dı Var

Sayı: 94	7 Mayıs 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	20 Mayıs 1915		
Donanma Cemiyeti Bahtiyardır			Donanma
Deniz ve Edebiyat			Ali Rıza Seyfi
Vatanperverane Bir İctima			Hüseyin Kazım
Muharebe ve Alman Metanet ve Ahlakıyesi			Mim. Alim
Alman Bahriye Toplari			Yekta Bahr
Ta’lim ve Terbiye			Ahmed Kemal
Âlem-i İslâmın İstikbal-i Ziraiyesi -4-			Ziraat Mühendisi Cevat Rüştü
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi			Ayn.
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye Garp cephesi Şark ve Çanakkale’de			Abidin Daver
İdman Sütunları Umumi Yorgunluk			Ali Seyfi
İdmançılarımız			Belirtilmemiş
Nasıl Gitmişler			Belirtilmemiş
Futbol Müsabakaları			Ayn. Dal.

Sayı: 95	14 Mayıs 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	27 Mayıs 1915		
Azın Ço'ğa Galebesi			Donanma
Mekteb Sırları			Abdurrahman Şeref Bey Tarafından İhda Buyurulmuştur.
Meskûkât-ı Atıkanın Tarihine Hidmeti -2-			Osman Ferid
İcmal-ı Hadisat			Hüseyin Kazım
Mısırdı İngilizler -2-			.. Ayn
Löven Gambita Nasıl Battı?			Ahmed
Muharebe Marşı			Tevfik Nevzad
Vur "Şiir"			Ali Rıza Seyfi
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi			Mâba'dı Var
Tekne İnşaatı			Mâba'dı Var
Futbolun Tarihi			Belirtilmemiş
Hokey Ligi Müsabakaları			Heyet-i İdare
Nasıl Gitmişler			Belirtilmemiş

Sayı: 96	21 Mayıs 1331	Makale Adı	Yazar Adı
	3 Haziran 1915		
Majestik ve Agamemnun Zırhlıların Akibeti			Belirtilmemiş
Biz İftihar Edelim			Donanma
Alman Tahte'l-bahrleri			Abidin Daver
Ayine-i Ahlak "Şiir"			Ahmed Kemal
Gemiciler "Şiir"			Enis Behiç
Alman Edebiyatından Güstav Şuab "Şiir"			Ma'ri
Hâkimiyet Sema ve Almanlar			Mim Be. İdris
İnşaat Hataları			Yekta Bahr
Köylü İle Konuşma			Donanma
Şiller Alman Şairleri			Mâba'dı Var
Hatt-ı Harb Gemileri			Belirtilmemiş
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi			Mâba'dı Var
Pek Garib Bir Vak'a Makalede Hak İddiası			Fuad Sami
İdman Dütunları			
Futbolun Tarihi			

Sayı: 97 28 Mayıs 1331 Makale Adı 10 Haziran 1915	Yazar Adı
İhtifal (Merasim) Münasebetiyle	Donanma
Musâhâbat-ı İctimaiye	Cenab Şahabettin
Enver Talat Paşalar ve Alman Sefir Wangenhaym Resmi	
Bir İstizah (Hamdullah Suphi Bey Efendiye)	Hüseyin Kazım
Sinop Baskını	Osman Nuri
Dünyada Kaç Tahte'l-bahr Var?	Yekta Bahr
Şiller	Mâba'dı Var
İki Mektup -1-	Vedad
Osmanlı Donanmasından Bir Ahenk?	Fatma İclâl
Tayyare- Alt Taaruz-	Mim. Be. İdris
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi	Mâba'dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İcmâl-Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 98 4 Haziran 1331 Makale Adı 17 Haziran 1915	Yazar Adı
Büyük Gemi ve Taht-el Bahr Meselesi	Donanma
Müşahabat-ı İctimaiye -2-	Cenab Şahabettin
İstiklal-i Osmanî Hakkında Tedkikat	Mâba'dı Var
Fetih ve Fatih	Belirtilmemiş
Bahriyeye Mûteallik Bazı Fıkralar	Belirtilmemiş
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Avlûm Nedir? “Şiir”	Ali Rıza Seyfi
Avrupa Tarihi	Ali Canib
Şiller	Mâba'dı Var
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi	Mâba'dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları –Yüzme-	

Sayı: 99 11 Haziran 1331 Makale Adı 24 Haziran 1915	Yazar Adı
Allahu Ekber ve Lillahil Hamd	Donanma
Müşahabat-ı İctimaiye -3-	Cenab Şahabettin
Cıdal-ı Akvam	Mim. Be. İdris
San’atda Güzellik Nedir?	Ali Canib
Harb Akşamları	Vedad
Gemiciler “Şiir”	Enis Behiç
Ayine-i Ahlak	Ahmed Kemal
Büyük Muharebe Gemisi ve Tahte’l-bahirler	Mâba’dı Var
İngiliz İmparatorluğunun İnhitât ve Sükûtu	Belirtilmemiş
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi	Mâba’dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları Cildin Terbiyesi Meselesi	Belirtilmemiş
Enâsır-ı Kuvvet	Ali Seyfi
Afganistan Tarihi ve İngiltere ile Münasebet	Mâba’dı Var
Ne Diyorlar?	Belirtilmemiş

Sayı: 100 18 Haziran 1331 Makale Adı 1 Temmuz 1915	Yazar Adı
Düşmanda Asar-ı Yas	Belirtilmemiş
Müslümanlığın Şiari Budur	Donanma
Müşahabat-ı İctimaiye -4-	Cenab Şahabettin
Bir Atikden Cedide	Belirtilmemiş
Olmaz Bir Hatıra	Arif Oruç
Hilal “Şiir”	Ssdr
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi	Mâba’dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	Ayn Sin.
Afganistan	Mâba’dı Var

Sayı: 101 25 Haziran 1331 Makale Adı 8 Temmuz 1915	Yazar Adı
Harb Kerametleri	Belirtilmemiş
Müşahabat-ı İctimaiye -5-	Cenab Şahabettin
İstiklal-i Osmanî Hakkında Tedkikat	Mâba’dı Var
Hekim “Kant”	İdris
Sanatda Mekteb	Ali Canib
Ayine-i Ahlak	Ahmed Kemal
Âlem-i İslamın İstikbal-i Ziraiyesi -5-	Ziraat Mühendisi Cevad Rüştü
Temaşa Tenkidi Hamid’in Eserleri Nasıl	Halid Fahri
Hatt- ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi	Mâba’dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 102 2 Temmuz 1331 Makale Adı 15 Temmuz 1915	Yazar Adı
Ramazan	Donanma
Hakiki Tecdid	Haşim Nahid
Cenab Şahabettin Bey'i Bir Gün Ziyaret	Ruşen Eşref
Çocuk Balonları “Şiir”	Enis Behiç
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Komşumuz Merih (Gezegeni)	M.B. İdris
Büyük Muharebe Gemisi ve Taht-el Bahr	Belirtilmemiş
Onun Ümidi	Belirtilmemiş
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
1914 Şimal Deniz Muharebe-i Bahriyesi -6-	Mâba'dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 103 9 Temmuz 1331 Makale Adı 22Temmuz 1915	Yazar Adı
10 Temmuz'a Aid Milli Tebrîk	Donanma
Müsahebat-ı İctimaiyye -6-	Cenab Şehabeddin
Almanaya'nın Terakkiyat-ı Ahiresi	Yusuf Osman
Elektrikle Sevk Olunan Muharebe Gemisi Amerika'da Yapılan (Kaliforniya İsimli)	Ali Rıza Seyfi
Macarlarla Ticaret, Sanat ve Ma'rif	Ali Rıza Seyfi
Ramazan Husahebesi	Mim. Be. İdris
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 104 16 Temmuz 1331 Makale Adı 29Temmuz 1915	Yazar Adı
Millet Ne Vermiş	Donanma
Müsahebat-ı İctimaiyye -7-	Cenab Şehabeddin
Almanya'mı Daha Zengindir Fransa mı?	Mehmed Emin
Ali'el Felah	Şin. Fe.
Öldürmek- İntikam “Şiir”	Halid Fahri
Küçük Hikâye Ahmed Bin Hamud	Ercümend Ekrem
Muskof Esrar-ı Siyasesi	Selanikli Fe.
Harbde Ticaret-i Bahriye	Muhammed Şevket
Ramazan Mûsahabesi	Mim Be İdris
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
İcmal Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 105 31 Temmuz 1331 Makale Adı 13 Ağustos 1915	Yazar Adı
Mukavemet Bahsi	Belirtilmemiş
Müsahebat-ı İctimaiye -8-	Cenab Şehabeddin
Matbûat-ı Osmâniye Tarihi Yazılmalıdır. Abdurrahman Şeref Bey Efendiye	Hüseyin Kazım
Tecdid-i Ma'rif	Hüseyin Kazım
Kızıl Elmaya Doğru	Ali Rıza Seyfi
Ramazan Musahabesi	Mim.Be. İdris
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
İcmal "Bir Haftalık Berriye ve Bahriye"	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 106 20 Ağustos 1331 Makale Adı 2 Eylül 1915	Yazar Adı
İtalya Zümre-i A'daya İltihak Etti	Donanma
Tevfik Fikret'in Ziya-ı	Belirtilmemiş
Tevfik Kikret	Cenab Şahabeddin
Müsahebat-ı İctimaiye -10-	Cenab Şahabeddin
Cesaret ve Tedbir	Mehmed Şevket
Deniz Kuvveti	Belirtilmemiş
Kuyruklu Yıldızlar- Şehâblar- Bahr-ı Semaviler	Mim. Be. İdris
Almanya'nın Terakkiyat-ı Hazırası -2-	Yusuf Osman
Münşa-ı Harb	Mâba'dı Var
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
İcmal Bir Senelik Vaka-ı Bahriye	Mâba'dı Var
İdman Sütunları	

Sayı: 107 3 Eylül 1331 Makale Adı 17Eylül 1915	Yazar Adı
Elbette Zafer Bizimdir, Elbet	Donanma
Müsahebat-ı İctimaiye	Cenab Şahabeddin
Asker Kardeşler "Şiir"	Halid Fahri
Ayine-i Ahlak	Ahmed Kemal
Siyaset ve Harb	Şevket
İtidaldem	Mim. Be. İdris
Barbaros'un Menakib-i Şânâveri	Abidin Daver
Tevfik Fikret Ressam	Ruşen Eşref
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
İcmal	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 108 18 Eylül 1331 Makale Adı 30 Eylül 1915	Yazar Adı
Hükümet İçin	Ferid Naf'i
Müsahebat-ı İctimaiye	Cenab Şahabeddin
Siyaset ve Harb	Şevket
Mevad-ı İnfilakiye	Muallim Lütfi
Hilal “Şiir”	Elif. ‘Ayn.
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Almanaya’nın Terakkiyat-ı Ahiresi	Yusuf Osman
Panama Kanalı	Belirtilmemiş
Tevfik Fikret Ressam (Merhum Fikret’in Hatıratından)	Ruşen Eşref
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba’dı Var
İcmal	Abidin Daver

Sayı: 109 24 Eylül 1331 Makale Adı 7 Teşrin-i evvel 1915	Yazar Adı
Vazifemiz	Donanma
İktisadiyatımız Ne İçin Düzelmıyor?	Mehmet Zeki
Harbde Tüccar-ı Sefâin	Ahmed
Kavanin-i Tab’iye ve Kavanin-i Adliye	Mim. Sin
Kale-i Sultaniye “Şiir”	Ayn. Elif.
Almanaya’nın Terakkiyat-ı Ahiresi	Yusuf Osman
Göktepe’nin Zabtı “Moskof Vahşeti”	Ayn Sin.
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 110 14 Teşrin-i evvel 1915 Makale Adı	Yazar Adı
Balkanlar Siyasetinde Hasmımızın Mağlubiyeti	Donanma
Suriye Hayat-ı İlmiye ve Edebiyesi	Belirtilmemiş
Tedrisatta Gaye “Karl Monesyus’un Fikirleri”	Haşim Nahid
Hind Denizinde Silah Kaçakçılığı	Mim Ayn
Almanya’nın Terakkiyat-ı Ahiresi	Yusuf Osman
Sancak	Üsküdarlı Talat
Göktepe’nin Zabtı	Ayn Sin
İslam Haberleri	Belirtilmemiş
Hatt-ı Harb Gemileri	Devam Edecek
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 111 21 Teşrin-i evvel 1915	Makale Adı	Yazar Adı
Bayram		Donanma
Musahabat-ı İctimaiye		Cenab Şahabeddin
Tedrisatda Gaye Karl Monesyus'un Fikirleri		Haşim Nahid
Deniz "Şiir"		Elif. Ayn
Bir Top Nasıl İmal Olunur		Yusuf Osman
Hatt-ı Harb Gemileri		Mâba'dı Var
Göktepe'nin Zabtı		Ayn. Sin
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye		Abidin Daver
Sporcu Olmak İçin		Belirtilmemiş
Ahenk Hareket		Ali Seyfi
İstanbul Fut Ligi Müsabakaları		Belirtilmemiş
Kriket Oyununun Usul ve Kavaidi		Hasan Fuad
Afganistan		Belirtilmemiş
Hamiyet Sinesinde		Belirtilmemiş

Sayı: 112 Makale Adı	15 Teşrin-i evvel 1331 28 Teşrin-i evvel 1915	Yazar Adı
Hata Bizde İmiş		Donanma
Tedrisatta Gaye Karl Monesyus'un Fikirleri		Haşim Nahid
Bağlı Balonlar		Mim Ayn
Tahte'l-bahrler Nasıl Görür, Dolar ve Torpiller		Yusuf Osman
Tahte'l-bahr "Şiir"		Elif Ayn
Hatt-ı Harb Gemileri		Mâba'dı Var
Göktepe'nin Zabtı		Devam Edecek
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye		Abidin Daver
İdman Sütunları		

Sayı: 113 Makale Adı	22 Teşrin-i evvel 1331 4 Teşrin-i Sani 1915	Yazar Adı
Şayan-ı Dikkat Bir Nokta		Donanma
Tedrisatda Gaye "Karl Monsiyus'un Fikri"		Haşim Nahid
Tarihte Defterdarlar		Mehmed Zeki (Pakalın?)
Gemici "Şiir"		Rüşdi
Osmanlı Ordusu "Şiir"		Ahmed Kemal
Projektörler		Yusuf Osman
Hatt-ı Harb Gemileri		Devam Edecek
Göktepe'nin Zabtı		Ayn Sin
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye		Abidin Daver
İdman Sütunları		

Sayı: 114 29 Teşrin-i evvel 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Harb Manzaraları Hasbıhal	Yusuf Razi
Harb Bir Zaruret-i İctimaiyedir	Mim Be. İdris
Arzda Ne Kadar İslam Var?	Mim. Cim.
Savaşı Takip Eden Mustafa Kemal Bey Resmi	Belirtilmemiş
Muharebenin Bir Senesi	Haşim Nahid
Çanakkale Kahramanlarına “Şiir”	Mehmed Fevzi
Türk Süngüsü “Şiir”	Hızır zade Rüşdü
Osmanlı- İtilaf Muharebesi	Abidin Daver
92 Osmanlı Sırb Seferi	Devam Edecek

Sayı: 115 5 Teşrin-i Sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Ölenlerden Kalanlara Bir Ders	Donanma
Meclîs-i Milliye'nin Güşadı	Belirtilmemiş
İttihat ve Terakki Cemiyeti Mektebi Talebeleri Resmi	Belirtilmemiş
Tedrisatta Gaye	Haşim Nahid
Helal “Şiir”	Hızır zade Rüşdü
Çanakkale Kahramanzadelerine	Ömer Fevzi
Ayine-i Ahlak	Ahmed Kemal
Fransız Bahriyesinin Osmanlı Filosuna Kıymetli Bir Hediyesi	Belirtilmemiş
Edebiyat-ı Musikiye	Şevket ‘Avni
Denizde Tahilsiyê? Vesaitine Aid Bazı	Ali Rıza Seyfi
Hatt-ı Harb Gemileri	Abidin Daver
İcmâl-Bir Haftalık Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 116 12 Teşrin-i Sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Fakra Mahkûm Bir Sınıf-ı Münevver	Donanma
Tedrisatta Gaye	Haşim Nahid
Hatt-ı Harb Gemileri	Devam Edecek
Türk Destanı	Mustafa Haluk
Orduya Selam “Şiir”	Nejad Tahsin
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Denizde Tul’u “Şiir”	Elif. Ayn.
Amerika’ya Hicret	Mim. Cim.
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	

Sayı: 117 19 Teşrin-i Sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Arıza-ı Cevabiye (Meclisi-i Ayan)	Belirtilmemiş
Romanya İşleri “Balkanlarda Mütereddid Bir Kuvvet”	Belirtilmemiş
Denizde Yanardağ -Şiir-	Elif Ayn
Şehid -Şiir-	Hızır zade Rüşdü
İktisadi Hadiseler	Haşim Nahid
Lisan Bahsi ve Avam Dili	Mim. Be. İdris
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
Tedkik ve Teşrih-i Hadisat (Futbol üzerine)	İdmanyurdu Kaptanı Fazıl
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
Vilayette İdman	Burhaneddin

Sayı: 119 ⁴⁶² 26 Teşrin-i Sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Ait Posta	Donanma
Lisan Meselesi	Haşim Nahid
Bir İnkılab-ı İktisadi	Belirtilmemiş
Hilal-ı Ahmer “Şiir”	Yusuf Ziya
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Ketum Hissiyat ve Cesaret	Mim. Cim.
Türk Kızı	Münir Tevfik
Şen Satırlar	Belirtilmemiş
Hatt-ı Harb Gemileri	Devam Edecek
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye(İngilizleri mağlub ettiğimiz Irak harekâtının haritası)	Abidin Daver
İdman Sütunları Jimnastikde Suubet	Ali Seyfi
Deniz İdmanlığı	Mâba’dı Var
Afganistan	Devam Edecek
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş

Sayı: 120 26 Teşrin-i Sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Dair Posta	Donanma
Yılmamak Usanmamak	Mim. Be. İdris
İlk Zorba “Şiir”	Kadl
Süngülüm’e!	Hızır Zade Rüşdü
Ayine-i Ahlak	Ahmed Kemal
Şen Satırlar	Neşed
Bir Türk Esirinin Hikâyesi	Ali Rıza Seyfi
Hatt-ı Harb Gemileri	Devam Edecek
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	Burhaneddin
Terbiye-i Bedeniye İçin	Ali Rıza Seyfi
Deniz İdmanlığı	Mâba’dı Var
Afganistan	Devam Edecek

⁴⁶² 118. Sayı koleksiyonda eksiktir.

Sayı: 121 10 Kanun-ı evvel 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Avrupa Medeniyetine Dair	Belirtilmemiş
Müstecib Onbaşı Tah-el Bahri “Şiir”	Ali Rıza Seyfi
Şehid Niyazi BeyŞiir)	Mehmed Münir
Ana Öğüdü “Şiir”	H. İbrahim Bahri
Şehadet Anı “Şiir”	Hızır Zade Rüştü
Yiğitlik “Şiir”	Elif. Ayn.
İran Viran	Hüseyin Kazım
Bağdad Seferi 1048	Ahmed Rasim
Osmanlı Sırb Seferi 66. Nushadan Mâba’d	Devam Edecek
Tasarruf, Para Biriktirmek	Mim Cim
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları HücümHattının Tarz-ı	Burhaneddin
İstanbul Futbol Ligi	Belirtilmemiş
Deniz İdmançılığı	Belitrtilmemiş

Sayı: 122 17 Kanun-ı evvel 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Avrupa ‘Ulûmu ve Biz	Haşim Nahid
Selanik Bilmecesi	Mim
Mevcudiyet-i Milliyeyi Esasat-ı Ahlakiyede Arayalım	Mehmed Vasfi- Makriköy
Irak Muzafferiyeti “Şiir”	Ali Rıza Seyfi
Ayine-i Ahlak “Şiir”	Ahmed Kemal
Elgıbt “Şiir”	Hızır Zade Rüşdü
İmtihan “Şiir”	Elif Ayn
Düşünen Hayvanlar	Mim Cim
Sultan Murad’ın Bağdat Seferi	Ahmet Rasim
92 Osmanlı- Sırb Seferi	Mâba’dı Var
Şen Satırlar	Eşek Kanber
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları Futbol Çabuk Oynamak	Burhaneddin
Müsait Bir Bahçeye Göre Hareket ve Muharesat	Muallim Ali Seyfi
Denizde İdmançılık	Devam Edecek
İstanbul Futbol Birliği Fenerbahçe: 12 Süleymaniye: 0	Belirtilmemiş
Afganistan	Ali Rıza Seyfi

Sayı:123 24 Kanun-ı evvel 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Hakiki İstiklal	Haşim Nahid
Müslüman Sözü	Hüseyin Kazım
Rusya'nın Dâhili Yaraları Arazisiz Köylüler Amerikalı Seyyahın Rusya'dan Yazdığı	Ali Rıza Seyfi
Faaliyet ve İntizam-ı Meş'a'gil	Mim. Cim
Gelibolu Şube-i Ceziresi "Şiir"	Salime Servet Seyfi
Gülistandan Bir Hikâye "Şiir"	Elif Ayn
Niyaz	Hızırzade Rüşdü
93-2 Osmanlı Sırb Seferi	Belirtilmemiş
Şen Satırlar	Kanber
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	Burhaneddin
Her İşte Esas	Ali Rıza Seyfi
Deniz İdmanlığı	Devam Edecek

Sayı: 124 31 Kanun-ı evvel 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta Sedd'ül Bahir Muvaffakiyeti	Donanma
İngilizlerle İlk Muahede-i Sulhiye	Ahmed Rasim
İhtifaller (Törenler) ve Terbiyeve Tesirleri	Kazım Nami
Amerikada Şerait-i İctimaiye ve İstikbal-i İctimaiye-Nüfus Meselesi	Mâba'dı Var
Ayrılrken -Şiir-	Mehmed Behçet
Boğazda Sabah -Şiir-	Nüzhet Haşim
Ayine-i Ahlak -Şiir-	Ahmed Kemal
Fırat Kıyılarında -Şiir-	Mehmed Sıdkı
Osmanlılara -Şiir-	Ali Fuad
Sefer Bir Oğluma -Şiir-	Hızır Zade Rüşdü
Sırbistan Tahtının 'An'anesi	Ayn. Ze.
Bir Ziya-ı Elim(İzzetin Menla Beyin Ölüm	Belirtilmemiş
Hatt-ı Harb Gemileri	Belirtilmemiş
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları	İmza
Noksanlarımız (Futbol)	Altın ordu'dan Fuad
Deniz İdmanlığı (Yelkencilik)	Devam Edecek

Sayı: 125 7 Kanun-ı sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Mısır'ın İşgal ve Gasbında Bir Safha	Ahmed Rasim
İçki ve Muallimler	Kazım Nami
Bakır Çöller -Şiir-	Ertuğrul Nihad
Oğluma Hitab -Şiir-	Ebu Recai Cemal
Ayine-i Ahlak	Ahmed Kazım
Şanlı Tarihimizden Ulvi Bir Sahife Deli Mehmed ve Deli Hüsrev	Salime Servet Seyfi
Batan Gemiler Ne Olacak	Belirtilmemiş
Amerikada Şerait-i İctimaiye ve İstikbal-i İctimaiye-- Nüfus Meselesi	Mâba'dı Var
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları Koşmak	Belirtilmemiş
Deniz İdmanlığı	Belirtilmemiş

Sayı: 126 14 Kanun-ı sani 1331 Makale Adı	Yazar Adı
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Karadağ	Elif. Re.
Melun İngilizler İçin	Hüseyin Kazım
Marazi Aşk	Kazım Nami
Sivastapol -Şiir-	Necmeddin Mahir
Ağlayan Yurda -Şiir-	Kemal Fevzi
Kaçtıkları Gün	Belirtilmemiş
Edebiyat-ı Musikiye -2-	Danış Zade Şevket
14 Nisan Marşı Notalarıyla Birlikte	Belirtilmemiş
Amerika Tarihinde İngilizler	Mim. Cim
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları Tab'i Kuvvet Müktesib	Ali Seyfi
Deniz İdmanlığı -Yelkencilik-Yelken Kullanmak	Belirtilmemiş

Sayı: 127 Makale Adı 21 Kanun-ı Evvel 1333	Yazar Adı
Mürüvvet Mesleğinde Hürmet Ecdad-ı	Hüseyin Kazım
Donanma Cemiyetinin Kararı	Belirtilmemiş
Son Haftaya Aid Posta	Donanma
Sadaka ve Dilencilik	Kazım Nami
Çanakkale Türküleri	Ömer Fevzi
Çanakkale Abidesi	Fehmi
Slavlar	Ahmed Rasim
Hatt-ı Harb Gemileri	Mâba'dı Var
İcmal Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye	Abidin Daver
İdman Sütunları Sporda Klasik Vaziyetler	Belirtilmemiş
Dövüş	Belirtilmemiş
Deniz İdmanları	Belirtilmemiş

Sayı: 128 28 Kanun-ı Sani 1331	Makale Adı	Yazar Adı
Milli Edebiyat ve Marazi Hadiseler		Edhem Cemil
Hasret Yılı		Hakkı Tahsin
Nöbetçi ve Yıldız		Yusuf Ziya
Slavlar -2-		Ahmed Rasim
Kadınlık İçin		Kazım Nami
Almanları İyi Tanıyalım		Ali Şükrü
Amerikada Şerait-i İctimaiye ve İstikbal-i		Belirtilmemiş
İcmal Bir Haftalık Veka'yı Berriye ve Bahriye		Abidin Daver
İdman Sütunları		Belirtilmemiş
Muavin		İdman Yurdu Umumi Kaptanı Sarı Fazıl
Müdafaa-i Nefs İdmanları		Devam Edecek
Deniz İdmancılığı		Belirtilmemiş
Muhtelif Darü'l Muallimeyn Resimleri		Belirtilmemiş

Sayı: 129 23 Temmuz 1333	Makale Adı 3 Şevval 1335	Yazar Adı
Muaveneyn-i Muhtereme-i Tahririye		Belirtilmemiş
Milletin Semahat-ı		Belirtilmemiş
Sultan Reşad Portresi		
Donanma Cemiyeti Bayram Mesajı		Belirtilmemiş
Muhterem Millete		Belirtilmemiş
Millet Bayramı		Hey'et-i Tahririye
Talat Paşa Portresi		
Talat Paşa		Hüseyin Kazım
Edebiyat mı Fen mi?		Hakkı Tarık
Harb ve Kadınlarımız 1		Kazım Nami
Barbaros Hayreddin		He. Kef.
Tahte'l-bahr Silahı		Ahmed İsmail
Tahte'l-bahrler Düşmana Aman Dedirebilecekler mi?		Ayn. Re.
Tasavvufa Doğru “Şiir”		Halid Fahri
İcmal-ı Harb		Ayn. Re.
Donanma Piyangosu		Belitilmemiş

Sayı: 130 2 Ağustos 1333	Yazar Adı
Makale Adı	
Donanmayı Sevmek	Donanma
Evet.. Zavallı Türkçe “Kardeşim Ömer Seyfettin’e”	Hüseyin Kazım
Edebiyat mı Fen mi?	Hakkı Tarık
Türk Askerine “Şiir”	Halid Fahri
Harb ve Kadınlarımız -2-	Kazım Nami
Varşova Muharebesi -1-	Ali Şükrü
Gemiciden Telgraf	H. Şin.-Şin. He.
Mecmûa	Belirtilmemiş
Gazi Süleyman Paşa	Belirtilmemiş
Filozof -Şiir-	Tevfik Fikret
Tahte’l-bahrleri Mağlub Edebilirler mi?	Ayn. Re.
Tehlike Keşf-i İstikbal	Mecmûa
Zistrend Magazin Namı Risâle-i Mevkûtenin Haziran 1914 Tarihli Nüshasından	Mâba’dı Gelecek Nüshada
Mekteb-i Bahtiyede Merasim	Belirtilmemiş
Aşevi Resimli Yemek Kitabı Tanıtımı	Belirtilmemiş

Sayı: 131 9 Ağustos 1333	Yazar Adı
Makale Adı	
Maksada Doğru “Ticaret-i Bahriye”	Donanma
Pek Eski Bir Kavga “Edebi Kavgalar”	Hüseyin Kazım
Biz ve Denizlerimiz	Hakkı Tarık
Mehtapta Süvariler -Şiir-	Halid Fahri
Gazi Süleyman Paşa	Cim. Kef.
Varşova Muharebesi -2-	Ali Şükrü
Yakın Mazide	Ahmed
Günaydın -Şiir-	Mehmed Nureddin
Düinkü Ruhum -Şiir-	Mehmed Şükrü
Bizde Fotoğrafya	Mim Burhaneddin
Bahriyemiz Nasıl Çalışıyor	Abidin Daver
Tehlike Keşf-i İstikbal	Mâba’dı Gelecek Nüshada
Onuncu Asrı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba’dı Var
İstanbul Menba Suları Şirketi	Reklam

Sayı :132 16 Ağustos 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Şu'un-i Bahriye	Belirtilmemiş
Büyük Kayık Yarışları Heybeli Ada	İ'ân
Maksada Doğru "Tersane İnşası"	Donanma
Halka Doğru	Hüseyin Kazım
İki Misal-1- Tuba Ağacı Naziresi	Hakkı Tarık
İlmi Tevkir Edelim	Kazım Nami
İmanın Hitabesi -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Kızıma -Şiir-	Rasim Haşmet
İki Yüz Sene Evvel Türk Korsanlarında Kuvve- Bahriye	Ali Rıza Seyfi
Münasebet-i Beynelmilel	Mim. Sin
Bir Fransız Zırhlısında	Ahmed
İnşaat-ı Cedide İle Tahte'l-bahrlerde Galebe Mümkün mü?	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike "Denizcilik"	Mâba'dı Var
Onuncu Asrı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba'dı Var
Tahte'l-bahrler ve Curchill	Belirtilmemiş

Sayı: 133 23 Ağustos 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Sanatın Meriye-i İhtizarı Hüseyin Rahmi Bey Efendiye	Belirtilmemiş
Maksada Doğru "Denizcilik ve Yarışlar"	Donanma
Nasıl Yazıyorlar	Hüseyin Kazım
İki Mîsal -2- Harb Edebiyatı	Hakkı Tarık
Köprülüzade Fuad Beye "Vezne Dair"	Hakkı Tarık
Tarih Çiçekleri	Mehmed Ali Ayni
Şair -Şiir-	Halid Fahri
Sultan Ahmed-i Salis Çeşmesi	Belirtilmemiş
Fransa'nın Maket Donanması	Ahmed
Münasebat-ı Beynelmilel	Mim. Sin
Harbin Uzamasından Amerika Mesuldur -1-	Belirtilmemiş
Sevgili -Şiir-	Şükrü Mehdi
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Belirtilmemiş
Heybeli Ada Bahr Yarışları	Program
Tayyareler Tahte'l-bahrler İle	Belirtilmemiş

Sayı: 134 30 Ağustos 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Sanatın Meriye-i İhtizarı “Hüseyin Rahmi Bey Efendiye”	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Ufak Bir Felsefe”	Donanma
İttifakta Ferd	Hüseyin Kazım
Yeni İstidadlar -1-	Hakkı Tarık
Tarih Çiçekleri	Mehmet Ali Ayni
Akdeniz’e Çıkarken “Şiir”	Ali Rıza Seyfi
Yâd-ı Fikret	Halid Fahri
Tok Aydın -Şiir- Mehmed Nurettin	Mehmed Nureddin
İtalyan Donanması	Ahmed
Karadenizde Büyük Bir Fırtına	Mâba’dı Var
Deniz Yarışları	Ayn. Dal.
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike “Denizcilik”	Mâba’dı Var
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba’dı Var

Sayı: 135 7 Eylül 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Sanatın Meriye-i İhtizarı Hüseyin Rahmi Bey’e	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Yine Denizcilik”	Donanma
Âlem-i Muhammedi	Hüseyin Kazım
Yeni istdatlar -2-	Hakkı Tarık
Sulan Ahmed Camii	Hüseyin Kazım
Barbaros’un Cevabı -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Tahmis-i Gazel Cenab-ı Nedim	Zahid
Karadenizde Büyük Bir Fırtına	Ali Rıza Seyfi
Nemçe Donanması (Avusturya)	Ahmed
Nerede Denizcilerimiz	Belirtilmemiş
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike	Mâba’dı Var

Sayı: 136 14 Eylül 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Fantaziya Kadınlar İçin Hakk-ı İntihab	Mâba’dı Var
Maksada Doğru “Memleketi Tanımak”	Donanma
Bir Hasbıhal	Hüseyin Kazım
Mühim Bir Fark İçin	Hakkı Tarık
Bahriye Bölüğü	Ali Rıza Seyfi
Tarih Çiçekleri	Mehmed Ali A’yni
Sultan Ahmed Camii -2-	Hüseyin Kazım
Yeni Takvim-i Milli	Mahmud Muin
Bir Rüyanın Gölgeleleri “Sahillerin Zuhresi?”-	Halid Fahri
Hatt-ı Harb Sefinesinin Gayreti	Ahmed
Tecrübe Havuzu	Tevfik
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi-2-	Abidin Daver
Sabaha Doğru -Şiir-	Hamdi Şükrü
Bayrağım -Şiir-	Mim. Kemaleddin

Sayı: 137 20 Eylül 1333	Yazar Adı
Makale Adı	
Fantaziya Kadınlar İçin Hakk-ı İntihab	Mâba'dı Var
Maksada Doğru	Donanma
Edebiyatta Ahlak	Hüseyin Kazım
Maddi Kuvvetler Manevi Kuvvetler	Hakkı Tarık
Talat Paşa Portresi	Belirtilmemiş
Tarih Çiçekleri	Mehmed Ali Ayni
Gemici Şarkısı -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Harb-i Hazırın Menşei -Fransa Prusya Harbinin Suret-i Zuhuru	Abdurrahman Şeref
Feci Bir Sergüzeşt-i Bahri	Ali Rıza Seyfi
Tecrübe Havuzu 2	Tevfik
Gün Doğarken -Şiir-	Münire Nuri
Ay Sonra -Şiir-	Nihad
Uzaklar -Şiir-	Ahmed Nazım
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike	Mâba'dı Gelecek Nüshada
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba'dı Var

Sayı: 138 27 Eylül 1333	Yazar Adı
Makale Adı	
Fantaziya Kadınlar İçin Hakk-ı İntihab	Mâba'dı Var
Bayram Mesajı	Belirtilmemiş
Maksada Doğru "İstikbaldeki Donanmamız"	Donanma
İttihad ve Terakki Kongresi	Hüseyin Kazım
Milli Vezin Makalesi	Hakkı Tarık
Harb-i Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Dağda Bir Yolcuya -Şiir-	Halid Fahri
Yamaçlarda Kaval	Belirtilmemiş
Ziya Gün Alp Bey Efendiye	Yusuf Ziya
Türk Neferlerinin Menakib-i Ulviyesi	Mahmud Muin
Salih'in Kotrası	Mâba'dı Var
İspanya Harblerinin Devr-i Hakimiyelerine Aid Tefekkürât	Salime Servet Seyfi
Harb Filolarının Suret-i Zuhuru	Mehmed Şevket
(İskejarek) Muharebe-i Bahriyesi - 3-	Abidin Daver
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba'dı Var

Sayı: 139 4 Teşrin-i evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Fantaziya Kadınlar İçin Hakk-ı İntihab	Muharriri?
Maksada Doğru “İstikbalde Donanma”	Donanma
Nutk-ı Sedaretpenahi	Hüseyin Kazım
Gemiciyim -Şiir-	Belirtilmemiş
Harb-i Hazırın Menşei –Frankfurt Muahedesi Muahede Öncesi ve Sonrası Düvel-i Muazzama	Abdurrahman Şeref
Çanakkale Mefahirinden (Övünülecek olay)	Mahmud Muin
Tahte’l-bahrler	Belirtilmemiş
Muharebe Filolarının Suret-i Zuhuru -2-	Mahmud Şevket
Düvel-i Müttehida Amerika Donanması	Ahmed
Japon Donanması	Belirtilmemiş
Bahr-ı Sefid Sahillerinde Kanlı Bir Müsademe	Belirtilmemiş
Kürekçilik ve Kotracılık	Gemici
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike	Mâba’dı Gelecek Nüşhada
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba’dı Var
Harbin Uzamasından Amerika Mes’uldur 2	Belirtilmemiş

Sayı: 140 11 Teşrin-i evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Spor Hayatı Kadıköy İttihad-ı İspor Klübü	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “İstikbal Donanması”	Donanma
İzah-ı Maksad ve Meslek -1-	Hüseyin Kazım
İkinci Ders -Fuad Köprülüye-	Hakkı Tarık
Harb-i Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Türk Neferlerinin Menakıb-ı Ulviyesi	Mahmud Muin
Eski Bir Kapudan Paşa Hikâyesi	Ali Rız Seyfi
Teht’el Bahr Muhribi	Belirtilmemiş
Yeni Bir Hediye	Ömer Seyfettin
Öksüz Hicran -Şiir-	Mehmed Nureddin
Tehlike	Mâba’dı Gelecek Nüşhada
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Belirtilmemiş
Donanma Postası Ali Rıza Seyfi Bey	Belirtilmemiş
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş

Sayı: 141 18Teşrin-i evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Kayzer Wilhelm Hazretleri “Portre”	
Spor Hayatı ve İttihad-ı Spor Klübü	Belirtilmemiş
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş
Kayzer Hazretlerinin Ziyareti	Donanma
Devlet-i Aliye ve Almanya Münasebetleri	He. Kef.
Maksada Doğru	Donanma
İzah-ı Maksad ve Meslek -2-	Hüseyin Kazım
Harb-i Hazırın Menşei	Abdurrahman şeref
Hasbıhal	Faik Ali
Sedd-ül Bahir Karşısında	Seraceddin
Edebiyatta Şahsiyet	Nüzhet Haşım
Muharebe Gemileriin Cesameti (Büyükklüğ)	Şevket
Muharebeye Hazır Ol	Ahmed
(İskejarak) Muharebe-i Bahriyesi -5-	Abidin Daver

Sayı: 142 25 Teşrin-i evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Haşmetmaab Kayzer’ Övgü	Hakkı Tarık
Çeşme ve Sakızda Birkaç Gün	Ali Rıza Seyfi
Harb-i Hızırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Osmanlı Zur Nişanı “Spor Klüpleri”	Belirtilmemiş
Gazel “Üsküdarlı Talat Bey Efendiye İtaf”	Belirtilmemiş
Baltık Muharebeleri	Ayn Dal
Amerika Filosu	Belirtilmemiş
Romanya Donanması	Ahmed
(İskajarak) Muharebe-i Bahriyesi -6-	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Onuncu Asr-ı Hicrîde Osmanlı Donanması	Mâba’dı Gelecek Nüşhada

Sayı: 143 1 Teşrin-i Sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
İhanetin Cezası Hain İtalyanlar	Belirtilmemiş
Drednetlor Nelerden Korkarlar?	Belirtilmemiş
İmparator Wilhelm Portresi	
Dördüncü Sal-ı Harb Harb-i Umumiye İştirakimizin Üçüncü Sene-i Devriyesi 12-29 Teşrin-i Evvel 1330 – 12-29 Teşrin-i Evvel 1333	Donanma
Harb Gayeleri -1-	Hüseyin Kazım
Harb-ı Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Barbaros’un Terbiyesi Önünde -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Onu Beklerken -Şiir-	Hıfzı Tevfik
Ahlak Endişesi	Kazım Nami
Türk Neferlerinin Menakıb-ı Ulviyesi	Mahmud Muin
Çeşme ve Sakızda Birkaç Gün	Ali Rıza Seyfi
Denizci Milletler Nasıl Yetişir	Mim Şevket
Yunan Ticaret Donanması ve Suret-i Tekâmülü	Ahmed
(İskajarak) Muharebe-i Bahriyesi -7-	Abidin Daver
Tahte’l-bahrlerin Gaye-i Hacimleri Ne Olmalıdır?	Belirtilmemiş

Sayı: 144 8 Teşrin-i sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Türkiye’de Futbol Sönüyor	Belirtilmemiş
İhanetin Cezası Devam Ediyor	Belirtilmemiş
Harb Gayeleri -2-	Hüseyin Kazım
İkinci Hams “Muallim Naci”	He. Kef.
Konyada Osmanî Kitabeler	Beyrut Sanaat Mektebi Müdürü Osman Ferid
Deniz, Deniz Edebiyatı, Deniz Aşkı	Ali Rıza Seyfi
Akşam -Şiir-	Ahmed Nazım
Beni Sev -Şiir-	Kozan zade Cenab Muhiddin
Eylül Denizi	Mehmed Nuri
Çeşme ve Sakızda Birkaç Gün	Ali Rıza Seyfi
Bir Millet Nasıl Terakki Eder -1- “ Japonlar ve İngilizler”	Ali Şükrü
Tahte’l-bahrler mi, Muharebe Gemisi mi?	Mehmed Şevket
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -8-	Abidin Daver
Tehlike	Mâba’dı Gelecek Nüşhada

Sayı: 145 15 Teşrin-i sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesinin Derece-i Ehemmiyeti	Belirtilmemiş
Tahte’l-bahrler Ne Batırdılar?	Belirtilmemiş
Alman Gazetecilerinin Mekteb-i	Belirtilmemiş
Donanma Postası	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “İki Hadise”	Donanma
Harb Gayeleri -3-	Hüseyin Kazım
Üçüncü Hams	He. Kef.
Harb-ı Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Moskof İhtilali Resmi	Belirtilmemiş
Şarkı	Faruk Nafiz
Gazel	Yaşar Şadi
Orduya -Şiir-	Kozanzade Cenab Muhittin
İlm Endişesi	Kazım Nami
Milletler Nasıl Terakki Eder? -1-	Ali Şükrü
Tahte’l-bahrlermi, Muharebe Gemisimi?	Ahmed
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -9-	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike	Mâba’dı Var
Osmanlı Donanması	Mâba’dı Var

Sayı: 146 22 Teşrin-i sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Postası	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Bahr-ı İstikbalimiz”	Donanma
Harb Gayeleri -4-	Hüseyin Kazım
Harb-ı Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Milletler Nasıl Terakki Eder? -2-	Ali Şükrü
Ey Vatan Askeri -Şiir-	Salime Servet Seyfi
Denizci Milletler Nasıl Yetişir?	Şevket
İtalya’nın Bahriye-i Ticariyesi	Ahmed
Sporda Fikr-i Milliyet	Belirtilmemiş
Tahte’l-bahrleri Kaç Milyon Tona Batırdılar	Ayn. Dal.
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -10-	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Tehlike	Mâba’dı Var

Sayı: 147 4 Kanun-ı evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Dini İctima-i Makaleler “Şeyhülislam Musa Kazım Efendi’nin Külliyyat-ı Âsarı”	Belirtilmemiş
Maksada Doğru	Donanma
Harb Gayeleri -5-	Hüseyin Kazım
İran ve İttihad-ı İslam -1-	Belirtilmemiş
Harb-ı Hazırın Menşei	Mâba’dı Var
Girid Seferi	Nakli Ali Fahri
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?	Mâba’dı Var
Denizci Milletler Nasıl Yetişir?	Şevket
-Şiir-	Ha. Hı. Ayn
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
En Yeni Bir Harb Silahı Torpido Tayeran Botu	Ahmed İsmail

Sayı: 148 13 Kanun-ı Evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Aşırı Asker Nakliyatı	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Noksanlarımız”	Donanma
İnsan Bilmediği Şeyden Bahs Edemez	Hüseyin Kazım
Harb-ı Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Cesaret ve Kabul Edebilirmisiniz?	Salime Servet Seyfi
Girid Seferi	He. Kef.
İlgaz -Şiir-	Turgut
Preveze Gazasına Doğru -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Şarkı	Yaşar Şadi
Neşide-i Frak -Şiir-	Necmeddin Sahir
Kumkale Siperlerinden	Sıraceddin
Gemiciler ve Tab’iyat	Ali Rıza Seyfi
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -11-	Abidin Daver
Tehlike	Ahmed
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş
Donanma Postası	Belirtilmemiş

Sayı: 149 26 Kanun-ı evvel 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Osmanlı Donanma Piyangosu	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Tarihşinaslarımızdan Bir Rica”	Donanma
İran ve İttihad-ı İslâm -2-	Belirtilmemiş
Zeynel Bey	Ali Rıza Seyfi
Harb-ı Hazır Menşei	Abdurrahman Şeref
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -12-	Abidin Daver
Sulh Murahhasları “Talat Paşa- İbrahim Hakkı Paşa- Ahmet Nesimi Bey- Zeki Paşa	Belirtilmemiş
Tahte’l-bahrler	Tevfik
Dağın Tahassürü -Şiir-	Turgut
Bahri Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmmedi
Osmanlı Donanması (1000- 966)	Belirtilmemiş
Tehlike	Mâba’dı Var
İspor Hayatı	Belirtilmemiş
Hamiyet Sinesinde	Belirtilmemiş
Hayat-ı Sanaat	Belirtilmemiş

Sayı: 150 3 Kanun-ı Sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Baltık Denizi’nde Rus Müdâfa’asının Esasları	Ahmed
Tahte’l-bahirlere Karşı İngiliz Vesait-i	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Maziden Hale”	Donanma
Tesand Endişesi	Hüseyin Kazım
Harbi Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
1243 Senesinde Nizam-ı Cedid Ne Haldeydi?	Ali Rıza Seyfi
Yavuz’un Sergüzeşti	Ahmed
İtilafın Zayıflığı Bahriyesi	Abidin Daver
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -13-	Abidin Daver
Lenin ve Oğlu Troçki’nin Portresi	
Biz Bize	Burhaneddin
Vatanım -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Belirtilmemiş
Şuun-ı Bahriye	Belirtilmemiş

Sayı: 151 17 Kanun-ı sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Sultan Reşad Portresi	
1243 Senesinde Nizam-ı Cedid Ne Halde idi?-	Ali Rıza Seyfi
Askerin Göz Yaşı -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
Harbi Hazırın Menşei	Abdurrahman Şeref
Sancağımız -Şiir-	Salime Servet Seyfi
Yavuz’un Sergüzeşti	Ahmed
Ayrılış -Şiir-	Ahmed Fahri
Spor Tehlikesi mi, Atalet ve Zaaf Tehlikesi mi?	Hürmetkâr Bir İdmançı Burhaneddin
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?	Ali Şükrü
Tahte’l-bahrler	Tevfik
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -14-	Abidin Daver
Tehlike	Hitam (son)
Şuun-ı Bahriye	Belirtilmemiş

Sayı: 152 31 Kanun-ı sani 1333 Makale Adı	Yazar Adı
Veliaht Vahdettin Portresi	Belirtilmemiş
Donanma Madalyası	Belirtilmemiş
Maksada Doğru “Halden İstikbale”	Donanma
Ruslarla İlk Muahede-i Sulhiye	Ahmed Rasim
Konya Kitabeleri	Müze-i Hümâyûn Müdürü Halil Edhem
Tabirat-ı Bahriye ile Muharrir-i Asar-ı İslaf	Belirtilmemiş
Harb-ı Hazırın Menşe-i	Abdurrahman Şeref
Yavuz İle Midillinin Akını	Belirtilmemiş
Kurtlar ve Kar -Şiir- Enis Behiç’e	Belirtilmemiş
Terennüm -Şiir-	A.Seyfi
Piyale Paşa -Şiir-	Necmeddin Mahir
Muharebe Gemisimi Tahte’l-bahr mi? Amerikalı Bir Amiralın Fikri ve Mütela’ası	Mehmed
Girid Seferi -2- (Venedik tarihinden çeviri)	Ali Fahri
Yavuz ve Midilli’nin Menakıbı	Ahmed

Sayı: 153 12 Şubat 1334 Makale Adı	Yazar Adı
Ruslarla 1112 Muahedesi	Ahmed Rasim
Denizci Milletler Nasıl Yetişir?	Şevket
Harb-ı Hazırın Menşe-i	Abdurrahman Şeref
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?	Ali Şükrü
Yavuzun ve Midillinin Menâkıbı (Vasıfları)	Ahmed
Vatan Drednotu -Şiir- (Rauf Bey Efendiye)	Ali Rıza Seyfi
Girid Seferi -3- (Venedik tarihinden çeviri)	Ali Fahri
Ey Yurdum -Şiir-	Rasim Haşmet
Alman Tahte’l-bahrlerinin Bir Senelik Yekûn Tahribatı	Belirtilmemiş
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -15-	Abidin Daver
Bahr-ı Mahiyette Kruvazör Avcılığı	Bitmedi
Şuun-ı Bahriye	Belirtilmemiş
Yavuzu Ziyaret	Belirtilmemiş
Donanma Madalyası	Belirtilmemiş

Sayı: 154 21 Şubat 1334 Makale Adı	Yazar Adı
Sporda Milliyet	Belirtilmemiş
Troçkinin Kurnazlığı	Kaf. Vav.
Maksada Doğru “Bahriye Müzesi”	Donanma
Bahriye Talebesine	Selahaddin
Muharebe Gemisi mi Tahte’l-bahr mi?	Mehmed
Çerhçi Mekteb-i Bahriye-i Şahanesi	Abidin Daver
Harb-ı Hazırın Menşe-i	Abdurrahman Şeref
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?	Ali Şükrü
Yavuzun ve Midillinin Menâkıbı (Vasıfları)	Ahmed
Can Kurtaran -Şiir-	Ali Rıza Seyfi
İngiliz Donanmasının Dokuz Kuyruklu Kedisi “The Cat Of Nine Tails”	Ali Rıza Seyfi
Japonya’nın Ticaret Donanması	Belirtilmemiş

Sayı: 155 28 Şubat 1334	Makale Adı	Yazar Adı
İlmi Spor		Belirtilmemiş
Tekdir İle Usulanmayanın Hakkı Kötektir-Rusya İle Sulh Üzerine		Kaf. Vav
Bahriye Müzesi -2-		Donanma
Yelken Gemileri- Yelkencilik		Ali Rıza Seyfi
Harb-ı Hazırın Menşe-i		Abdurrahman Şeref
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?		Ali Şükrü
Çanlı Şamandıra -Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Daima Kinmi Kanmı - Şiir-		İspartalı Hakkı
Girid Seferi -4-		Nakli Ali Fahri
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -16-		Abidin Daver
Terbiye-i Bedeniyenin Mevkii İctimaiyesi		Muallim Ali Seyfi

Sayı: 156 7 Mart 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Font'un Son Nutku		Kaf. Vav.
Harb-ı Hazırın Menşe-i		Abdurrahman Şeref
Son Emirim İçin		Merhum Rasim Haşmet
Muharebe Gemisimi Tahte'l-bahrmi?		Mehmed
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?		Ali Şükrü
Hastanın Sükûtu		Salime Servet Seyfi
Kutup Mıknatısı ve Sûreti Keşfi		Ali Rıza Seyfi
Üzel'de Alman Bahriyesi (Baltık Denizi)		Ahmed
(İskajerak) Muharebe-i Bahriyesi -17-		Abidin Daver
Gemilerin Espab-ı Garkı		Belirtilmemiş
İskajerakta Türk Bahriyelileri		Abidin Daver
Matbûat Âlemi		Ali Şükrü
Yeni İngiliz Harb Gemileri		Risâle-i Mevkûte-i Bahriye
Heybelideki Mekteb-i Bahriyemizin Teftişi		Belirtilmemiş
Şuun-ı Bahriye		Belirtilmemiş

Sayı: 157 14 Mart 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Bir Milyon Liralık Tahsisat-ı Bahriye		Belirtilmemiş
Öte Beri (Rusya İle Sulh Üzerine)		Kaf. Vav.
Donanmamız		Donanma
Ruslarla Prut Muahedesi -1-		Ahmed Rasim
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?		Ali Şükrü
Yavuz'un ve Midilli'nin Menâkıbı		Ahmed
Deniz Gemi ve Şair		Ali Rıza Seyfi
Alman Tahte'l-bahrlerine Karşı Düşman Vasıta-ı Müdâfa'ası		Ahmed
Harb-i Umumide Ruslarla Vuk'u Bulan Muharebât-ı Bahriye		Abidin Daver
Donanma Madalyası		

Fevkal'ade Nüsha 18 Mart 1334	Makale Adı	Yazar Adı
5 – 18 Mart Zaferi		Donanma
O gün Nasıl Muzaffer Olduk?		Belirtilmemiş
Osmanlılara Göre 5 Mart Muharebesi		Ahmed İsmail
Yâr-ı Nâim -Şiir-		Süleyman Nazif 21 Mayıs 1918
Kale-i Sultaniyede 5 Mart Muzafferyeti		Salime Servet Seyfi
Fransızlara Göre 5- 18 Mart Muharebesi		Belirtilmemiş
İngilizlere Göre 5-18 Mart Muharebesi		Belirtilmemiş
Marmara Sahilinde Trablusgarb İçin -Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Bir Türk Bahriyelisinin İhtisasatı		Fırkateyn Kaptanı Rıza
-Şiir-		Üsküdarlı Talat
Nera-ı Envac (Denizin Dalgası)		Salime Servet Seyfi
Hatıra-ı Zafer -Şiir-		Necmeddin Mahir
Muavenet-i Milliye'nin Gazası		Ayn. Dal.
Kale-i Sultaniyeden -Şiir-		Faik Ali
Hamidiye Tabyasında		Kazım Nami
Dönüş		Fehmi
5 Mart Zaferi Çanakkalenin Kabartma Haritası		Belirtilmemiş
Arı Burnunda		Seraceddin
Çanakkale Arı Burnunda -Şiir-		Ömer Fevzi

Sayı: 160 4 Nisan 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Garb Taarruzu		Ayn. Dal.
Midilli ve Yavuz'un Menakibi		Belirtilmemiş
Mehmed Ali Paşa İsyanında Hükümet-i Osmaninin Rusya, Avusturya ve Fransa Hükümetleri İle Münasebet-i Siyasiyesi -1-		Ali Rıza Seyfi
Düşmanların Sefâin-i Harb Zayıatları		Almancadan Tercüme Ahmed
Girid Seferi -5-		Belirtilmemiş
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Gün Doğarken-Şiir-		Ye. Sad.
Harb Senelerinde Kuvvet Bul		Burhaneddin

Sayı: 161 11 Nisan 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Hilal-ı Ahmer Takdimi		Belirtilmemiş
Bir Haftalık Vaka-ı Berriye ve Bahriye		Abidin Daver
Şen Satırlar –Şiir-		Belirtilmemiş
Halka Doğru (Halk ile Mesafe)		Kazım Nami
Dış Denizlerde Türkler Kanarya Adalarının Zabtı		Ali Şükrü
Midilli ve Yavuz’un Menakibi -3-		Bir Alman Zâbitı
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Girid Seferi -6-		Nakleden Ali Fahri
Ak Deniz ve Ben -şiir-		Ali Rıza Seyfi
Amiral Fon (Tirpiç) ve Füyuhât-el Bahirler		Ahmed
Serçenin Leylekle Komşuluğu		Hakkı
Tah’el-bahirler ve Vesait-i Muhafazası		Turgud

Sayı: 162 18 Nisan 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Haftalık İcmal Çarın İstifası Batum İşkali		Ayn. Dal.
Dış Denizlerde Türkler İngiltere’nin Kalbgahında Türk Gemicileri -2-		Ali Şükrü
Macar Salib-i Ahmerinde Kadınların Faaliyeti		Ahmed Hikmet
Yavuz ve Midilli’nin Menakıbı -4- (Midillinin Osmanlı sancağı altındaki hayatı Karadeniz’de ilk cevelanlar)		Belirtilmemiş
Mehmed Ali Paşa İsyanında Hükümet-i Osmaninin Rusya, Avusturya ve Fransa Hükümetleri İle Münasebet-i Siyasiyesi -2-		Ali Rıza Seyfi
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Berlin Muhasarası		Rabbani Fehmi
Batum Hakkında		Belirtilmemiş

Sayı: 163 25 Nisan 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Maksada Doğru “Kaptan Paşalık”		Donanma
Merhum Safvet Bey’e Dair		Ali Rıza Seyfi
Muharebe Gemisi mi Tahte’l-bahr mi?		Mehmed
Şehidler Mezarlığı -Şiir-		Cemal Edhem
Yavuz ve Midillinin Menakıbı -5- (Midillinin Osmanlı sancağı altındaki hayatı Midilli’nin Müttemadi Akibetleri)		Belirtilmemiş
Girid Seferi -7- Venedik Tarihinden		Nakleden Ali Fahri
Riga Körfezi Etrafında Muharebe		Ahmed İsmail
Berlin Muhasarası		Rabbani Fehmi
Kars Kalesinin İstirdaad ve İstihlası		Belirtilmemiş

Sayı: 164 2 Mayıs 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Maksada Doğru “Harb Edebiyatı”		Donanma
Kars Kalesinin Tarihçe-i Vakâyı -1-		Ahmed Muhtar Paşa
Midilli ve Yavuz ‘un Menakıbı -6-		Belirtilmemiş
İmroz Akınından Avdet Bahriye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerinin 3 Şubat 918 Tarihinde Yavuz Sultan Selim Zırhlısını Ziyareti		Belirtilmemiş
Dış Denizlerde Türkler “İngiltere’nin Kalbgahında Türk Gemileri -3”		Ali Şükrü
İngiltere’nin Bahri Vatanperveran Şarkıları		Ali Rıza Seyfi
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü

Sayı: 165 9 Mayıs 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Osmanlı Donanması Sivastapolda		Belirtilmemiş
Mecidiye Kruvazörümüzün Menakıbı		Belirtilmemiş
Kars Kalesinin Tarihçe-i Vakâyı -2-		Ahmet Muhtar Paşa
Şahane Sözler		Belirtilmemiş
Dış Denizlerde Türkler “Türkler Amerika’da”		Ali Şükrü
Monitörler		Ahmed
Azim, İtikad, Nikbenlik		Ali Rıza Seyfi
İngiliz Taarruz-ı Bahriyesinin İkameti		Belirtilmemiş
Alman Tahte’l-bahrinde		Mâba’dı Gelecek Nüshada”
Rus Filosu Kimindir?		Belirtilmemiş
İmzasız Mektup ve Karşılığı		Ali Şükrü

Sayı: 166 23 Mayıs 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Karadeniz Filosu Bizim Olmalıdır		Abidin Daver
Navarin Muharebesinden Sonra -1-		Ali Rıza Seyfi
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Tacidar- Ali İtibar Misafirlerimiz Avusturya - Macaristan Müttefikimizin Hükümdaran-ı Zişânı		Belirtilmemiş
Rıza Şakir’in Ölümü İçin		Ali Fahri
28 Mart 334 Karlarına-Şiir-		Cemal Edhem
Girid Seferi -8- Venedik Tarihinden		Nakleden Ali Fahri
Mehmedcik İki Hatıra -1-		Salime Servet Seyfi
Karadeniz Filosu Hakkında Cemiyetimizin Teşebbüsü		Belirtilmemiş

Sayı: 167 30 Mayıs 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Karadeniz Filosu Meselesi		Abidin Daver
Maziye Matem		Ali Rıza Seyfi
Navarin Muharebesinden Sonra -2-		Ali Rıza Seyfi
Mecidiyemiz Nasıl Batmıştı?		Belirtilmemiş
Karadeniz Meselesi		Ali Şükrü
Bahriye-i Ticariye Meselesi		Ahmed
Karadeniz Filosunun Kıymet-i Harbiyesi		Abidin Daver
Alman Tahte'l-bahrlerinde Bir Asrın Sergüzeşti		Belirtilmemiş
Feth-i Celil-i Konstantiniyye		Belirtilmemiş

Sayı: 168 6 Haziran 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Karadeniz Filosu		Belirtilmemiş
Napolyon ve Tahte'l-bahr		Ahmed
Osmanlı İmparatorluğunun Deniz Muharebeleri -1-		Ali Rıza Seyfi
Tel'in -Şiir-		Mehmed Muhsin
Bahar Akşamı -Şiir-		Necmeddin Mahir
Düvel-i Muazzama Bahriyeleri "Japon Bahriyesi"		Belirtilmemiş
Guşa-ı Nisyanında Kalan İngiliz Filosu		Belirtilmemiş
Turgut'un Ölümü -Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Ustand ve Zebroki Limanlarına Karşı Baskın Taarruz		Ahmed
Girid Seferi -9- Venedik Tarihinden		Nakleden Ali Fahri
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü

Sayı: 169 14 Haziran 1334	Makale Adı	Yazar Adı
İstanbul ve Fethinin Ehemmiyet-i Maziye ve Hazırasına Atf-ı Nazar		Muharriri Müze-i Askeri Müdürü Ferik Ahmed Muhtar Paşa
Amerika Sularında Alman Tahte'l-bahrleri		Belirtilmemiş
Kafkas İçin -Şiir-		Ahmed Nazım
Mekatib-i Bahriyemiz		Abidin Daver
Bir Türk Esirinin Hikâyesi		Ali Rıza Seyfi
Dağda Bir Yolcuya -Şiir-		Halid Fahri
Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz		Ali Rıza Seyfi
Alman Donanması		Belirtilmemiş

Sayı: 170 20 Haziran 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Sarı Tehlike “Ziya Beye Cevab”		Ali Şükrü
Osmanlı İmparatorluğunun Deniz Muharebeleri -3-		Ali Rıza Seyfi
Düvel-i Muazzama Bahriyeleri Avusturya Macaristan Donanması		Belirtilmemiş
Gemicinin Aşkı -Şiir-		Ahmed Nazım
Mekteb-i Bahriyemizin İntizam ve Mükemmeliyeti		Abidin Daver
Amerika Kuvve-i Askeriyesi -1-		Ali Şükrü
Girid Seferi -10-		Nakleden Ali Fahri
Mekteb-i Bahriyeye Talebe Kayd ve Kabulü		İ’lân

Sayı: 171 20 Haziran 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Mehmedcik -2-		Salime Servet Seyfi
Çiçekler -Şiir-		Necmeddin Mahir
Çanakkale’de İngilizlerin AE2 Numaralı Tahte’l-bahrini Garkeden Sultan Hisar Süvarisi Rıza Beyin Defter-i Hatıratından		Rabbani Fahri
Düvel-i Muazzama Donanması “Amerika Donanması”		Belirtilmemiş
Temasil-i Hayat -Şiir-		Cevdet
Hatada Israr “Futbol Üzerine”		Burhaneddin
Girid Seferi -11-		Ali Fahri

Sayı: 172 4 Temmuz 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Harbiye Nazırı Fon Kölmanın İrad Ettiği Siyasi Nutuklardır		Ye. Ayn.
Heybeli Ada Mektepleri		Belirtilmemiş
İcmal-i Siyasi “Avusturya Kabinesinin İstifası- Azerbaycan ve Şimali Kafkasya Murrahhaslarının Şehrimize Muvassalatı- Alman Ricalinin Nutukları- Türk Bulgar İhtilafı- Rusya Hadisatı”		Yunus Nadi
Ecnebi Devletlerinin Sefâin-i Harbiye-i İnşaâtı		Ahmed
Nüsus Meselesi “Harb Senelerinde İstanbul”		Nun. Sin.
Ordu ve onanmanın İştirak-ı Faaliyeti		Ahmed
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Girid Seferi -12-		Ali Fahri
Emden’in Menakıbı		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 173 11 Temmuz 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Madalyası		Belirtilmemiş
Sultan Vahdettin Portresi		
Hakan-ı Mağfure Nasıl Bi’ad Edilmişti? Sultan Reşad’a Bi’ad		Abidin Daver
Tabut-u Muhteşem		Necmettin Mahir
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -5-		Ali Rıza Seyfi
Fenn-i Harb-i Bahri “Harb Gemileri Nasıl Olacak”		Ahmed
İdman Hayatı “Bizde Güreş”		Burhaneddin
Deniz		Belirtilmemiş
Düşmanlarımızı Tanıyalım		Belirtilmemiş
Denizin Sevgilisi -Şiir-		Ahmed Nazım
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Emden’in Menakıbı (Mâba’d)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 174 18 Temmuz 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Mecidiyenin Avdeti		Belirtilmemiş
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -6- “Kemal Reis”		Ali Rıza Seyfi
Sivastapol Muharebe-i Bahriyesi -1-		Tahsin Nuri
Harb Senelerinde İstanbul -2-		Nun. Sin.
Kanlı Bahar -Şiir-		Salime Servet Seyfi
Emden’in Menakıbı (Mâba’d)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 175 25 Temmuz 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Sefinet-ül Vüzera -1- müellifi Mehmed el		Nizameddin Arif
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -7- Kemal Reis Gazevatı-İspanya Seferi		Ali Rıza Seyfi
Kafkasyalılarla -Şiir-		Cenab Muhiddin
Temasil-i Hayat		Cevdeti
Yalnız ve Hep Benim -Şiir-		Cemal Edhem
Sivastapol Muharebe-i Bahriyesi -2-		He. Tahsin Nuri
Düşünce İsimli Risâle-i Mevkûte İlanı		

Sayı: 176 1 Ağustos 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Sevgili Halife ve Hakanımız Donanma Cemiyetinin Hami-i Muazzamı		Belirtilmemiş
Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz Muharebeleri -8- İnebahtı Muharebe-i Bahriyesi		Ali Rıza Seyfi
Gemici Çıraklarımız		Osman Nuri
Bir Millet Nasıl Terakki Eder		Ali Şükrü
Emden'in Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 177 8 Ağustos 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Pek Mühim Bir Teşebbüs-ü Terakkiperverane		Ali Rıza Seyfi
Ecdad-ı Bahriyemiz Ne Diyor -Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Sultan Mehmedler		Necmeddin Mahir
Bir Mersiye -Şiir-		Cemal Edhem
Rus Çarı İkinci Nikola'nın İdamı		Mahmud Muin
Alaturka Güreş -2-		Burhaneddin
Emden'in Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 178 15 Ağustos 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Sultan Mehmedler -2-		Necmeddin Mahir
Bir Senelik Tahte'l-bahr Harbi Bir Alman Risâle-i Bahriyesinden		Ahmed
Köy Akşamı -Şiir-		Ahmed Nazım
Spor		Burhaneddin
Bir Batın Sonra "Fransız Dilberleri"		Mahmud Muin
Emden'in Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 179 22 Ağustos 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Sultan Mehmedler -3-		Necmeddin Mahir
Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz Muharebeleri -9- Kemal Reis'in Bakiye-i Gazevatı		Ali Rıza Seyfi
Memletimizde Ticaret-i Bahriye		Soysallı Oğlu
İbrahim Hakkı Paşa'nın Cenaze Merasimi Resimleri		Belirtilmemiş
Bir Millet Nasıl Terakki Eder? "Japonya'nın Bahriye-i Ticariyesi"		Ali Şükrü
Sükût -Şiir-		Bacı Saime
Fatırları Batmadı		Belirtilmemiş
Emden'in Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 180 29 Ağustos 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Sultan Mehmetler Hükümdar-ı Ali Haslet-i Fatih Sultan Mehmed -1-		Necmeddin Mahir
Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz Muharebeleri -10- Devr-i Süleyman-ı Kanuni		Ali Rıza Seyfi
Katib-i Mekteb-i Bahriye-i Şahanesi		Hami
Bir Riyaziye Meselesi		Muallim Kazım
Turnalar –Şiir-		Halid Fahri
Kimsesiz		Hakkı Tahsin
Şayi'a-ı Sulh		Mahmud Muin
Harbin Dördüncü Senesinde Düşman Zayıat-ı Bahriyesi		Belirtilmemiş
Emden'in Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin İkinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 181 5 Eylül 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Sultan Mehmetler Konstantiniye'nin Fethi İçin.. -2-		Necmeddin Mahir
Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz Muharebeleri -11- Sultan Süleyman-ı Kanuni Devr-i Akdenizin Arslanları -2-		Ali Rıza Seyfi
Samuel Cons'un Bir Mektubu		Belirtilmemiş
Mekatib-i Bahriyemizde Spor		Belirtilmemiş
Tahte'l-bahrlerde Ruiyyet Meselesi		Ahmed
Emden'n Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 182 12 Eylül 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Şeyh Sunusi Hazretleri ile Mülakat		Belirtilmemiş
Yüzmek ve İyi Yüzenerler		Ali Rıza Seyfi
Harbi Umumide Zayıat-ı Bahriyemiz		Mehmed Hikmet
İtilaf Devletlerinin İnşaat-ı Bahriyesi		Belirtilmemiş
Emden'in Menakıbı (Mâba'd)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke
Afganistan		Belirtilmemiş
İdman Sütunları		Belirtilmemiş
Şiddet ve Tekrar Harekât		Muallim Ali Seyfi
İdman Sütunları "Kemal Bey"		Belirtilmemiş
İstanbul Futbol Ligi Maç sonucu Galatasaray 1 FenerBahçe 2		Belirtilmemiş
Deniz İdmancılığı		Belirtilmemiş
Hamiyet Sinesinde		Belirtilmemiş

Sayı: 183 19 Eylül 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Donanma mı, Kafkasya mı?		Abidin Daver
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -12- “Oruç Reis’in Şehadeti”		Ali Rıza Seyfi
Düvel-i Muazzama Donanmaları İtalya Donanması		Belirtilmemiş
İsti’gfa-ı Hayat –Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Filistin Cephesine ait Çeşitli Resimler		Belirtilmemiş
İdmanda Nazariyatçılık ve Ameliyatçılık		Burhaneddin
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?		Ali Şükrü
Emden’in Menakıbı (Mâba’d)		Sefinenin ikinci Kaptanı Fon Mevke

Sayı: 184 2 Teşrin-i evvel 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Bir Ziya-ı Müessif “Donanma Cemiyeti Müdürü Ziya Bey’in Vefatı”		Belirtilmemiş
Sultan Mehmedler “Hazreti Fatih’in Celadeti -3-		Necmeddin Mahir
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -13- Hızır Barbaros ve Rüfekası Sultan Süleyman		Ali Rıza Seyfi
Nurun Askeri -Şiir-		Elif. Elhami
İtilaf Hükümetlerinin Hissiyat-ı İnsaniyetkaranesi		Mahmud Muin
Elemlerim ve Emellerim		Ali Rıza Seyfi
Nemden’in Menakıbı (Mâba’d)		Mâba’dı Var

Sayı: 185 10 Teşrin-i Evvel 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Deniz Hamamları ve Denizde Banyo		Belirtilmemiş
Rusya’nın Karadeniz Donanması		Belirtilmemiş
Sultan Mehmedler Konstantiniye’nin Fethinden Sonra Belgrad Muhasarası -4-		Necmeddin Mahir
Yiğitlik Misalleri		Ali Rıza Seyfi
Bombacı Türk Kahraman -Şiir-		Eyüpzade Ömer Fevzi
Ecnebi Topraklara Gidip Harb Etmek İçin..		Fransızcadan Çeviri
Yeni Kollar		Mahmud Muin
Bir Millet Nasıl Terakki Eder?		Ali Şükrü
Emde’nin Menakıbı (Mâba’d)		Mâba’dı Var

Sayı: 186 17 Teşrin-i evvel 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Sultan Mehmedler -5-“ Hazreti Fatih’in Mora ve Bosna Hersek Seferleri		Necmeddin Mahir
Ecnebi Topraklara Gidip Harb Etmek İçin..		Fransızca’dan Çeviri
Heyet-i Vükela dan Yeni Kbine		
Harb Zengini İle Mülakat		Orhan Midhat
Emdenin Menakıbı (Mâba’d)		Mâba’dı Var

Sayı: 187 23 Teşrin-i evvelvvel 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Gemici ve Makineci Çırak Mektepleri		Abidin Daver
Ecnebi Topraklara Gidip Harb Etmek İçin..		Fransızca’dan Çeviri
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -14- Barbaros Hayreddin Paşa ve Sultan Süleyman Kanuni		Ali Rıza Seyfi
İngiliz Donanmasının Sahte Drednotları		Belirtilmemiş
Ta’biye-i Bahriyenin Tekâmülü		Ahmed
Emde’nin Menakıbı (Mâba’d)		Ali Haydar Emir

Sayı: 188 1 Kanun-ı evvel 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Zafer-i Nihayi-i Kazanan Sulh, Donanmadır		Abidin Daver
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -15- Barbaros Hayreddin Paşa Kaptan-ı Derya		Ali Rıza Seyfi
Deniz Tankı		Ahmed
O da Bir Günmüş –Şiir-		Ali Rıza Seyfi
Almanya Ne İçin Birden Bire Mağlub Oldu?		Belirtilmemiş
İtilaf Donanması Limanımızda		Belirtilmemiş
İtilaf Sefaini Hakkında Bazı Maulmat		Belirtilmemiş
Beni İsrail’in Bahr-ı Ahmerden Mirurlarına Aid Tenkikat-ı Fenniye		Mütercimi Ali Rıza Seyfi
İaşenin Menakıbı		Mâba’dı Var

Sayı: 189 1 Kanun-ı sani 1334	Makale Adı	Yazar Adı
Hâkimiyeti Bahriye Meselesi		Abidin Daver
Harb Hatıratı Yavuz Nasıl Torpile Çarpmıştı?		Tahsin Nuri
Seyr-i Sefâin İdaresi Nasıl Islah Edilbilir?		Belirtilmemiş
Osmanlı İmparatorluğu’nun Deniz Muharebeleri -16- Barbaros Hayreddin Paşa Kaptan-ı Derya		Ali Rıza Seyfi
İaşenin Menakıbı		Belirtilmemiş

Sayı: 190 1 Şubat 1335	Makale Adı	Yazar Adı
Denizlerin Serbestisi “Sayfa Boş”		Belirtilmemiş
Denizin Korkunç Esrarı		Ali Rıza Seyfi
Tah’el Bahirlere Karşı Mücadele		Abidin Daver
Tahte’l-bahr Muharebesi Hakkında Bazı Hakaik		Belirtilmemiş
Amerikan Ticaret Filosu		Belirtilmemiş
Almanya İtilaf’a Kaç Tahte’l-bahr Veriyor?		Belirtilmemiş
Almanya Harbde Kaç Tahte’l-bahr Zayi		Belirtilmemiş
İaşenin Menakıbı		Mâba’dı Var

Sayı: 191 1 Mart 1335	Makale Adı	Yazar Adı
Donanma Cemiyetinin Bahriye Nezâretine Rabtı		Ali Rıza Seyfi
En Nef’i Jimnastik Aleti Hangisidir?		Ali Seyfi
Sefâin-i Ticariye-i Bahriye		Ayn. Dal.
Alman Mütarekenamesinin Mevad-ı Bahriyesi		
Alman Donanması Nasıl Teslim Oldu		Abidin Daver
Alman Ticaret-i Bahriye Filosunun Akibeti		Belirtilmemiş
İngiltere’nin Yeni Sefain-İ Harbiyesi		Belirtilmemiş
İngiliz Bahriyelilerinin Zaiyatı		Belirtilmemiş
İngiliz İnşaat-I Bahriye Programının Tehiri		Belirtilmemiş
Yunanistan’ın Sefain-İ Ticariye Zaiyatı		Belirtilmemiş
Fransız Ordusunun Harbdeki Mevcudu		Belirtilmemiş
İaşenin Menakıbı		Mâba’dı Var

Sayı: 192 1 Nisan 1335	Makale Adı	Yazar Adı
Bahr-i Siyaset		Ahmed İsmail
Alman Donanması Ne Olacak?		Abidin Daver
Alman Donanmasının Teslimi Etrafında		Belirtilmemiş
Alman Donanmasının Son Günleri		Belirtilmemiş
Harb Esnasında İngiliz Donanması		Belirtilmemiş
Harb Esnasında Alman Donanması		Ahmed İsmail
Alman Zaiyat-I Bahriyesi Hakkında Bir Cedvel		Belirtilmemiş
Alman Ticaret Bahriye Filosunun Teslimi		Belirtilmemiş
Almanya’nın İtilafa Verdikleri		Belirtilmemiş
İtalyan Bahriyesinin Zaiyatı		Belirtilmemiş
İngiliz Bahriye Bütçesi		Belirtilmemiş
Ne Kadar Ticaret Gemisi Battı?		Belirtilmemiş
Amerika’nın İnşaat-I Bahriye Programı		Belirtilmemiş
Fransa’nın Zaiyat-I Bahriyesi		Belirtilmemiş
Harb-i Umumide Ne Kadar Sefine-i Harbiye Battı		Belirtilmemiş
İaşenin Menakıbı		Belirtilmemiş